ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՑԻՍ 2-3
SAMEDI-DIMANCHE
2-3 MAI
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Եռամսեայ 70 եւրօ
Արտասահման : Եռամսեայ 85 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
75 եւրօ (Շաբաթական առաքում) _ Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22·196 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22·196

Ա. ՊԱՊԱՃԱՆ՝ «ԼԱՑՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ՏԱՐՈՒԻՆ»

Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարը Ազգային ժողովի ընդհանուր խորհուրդի նիստին Ա.Մ.Ն–ու նախագահին Ապրիլ 24ի յայտարարութեան մասին ելոյթ մը ունեցած է. ըսած է թէ այդ յայտարարութեան մէջ Թուրքիոյ համար անընդունելի մասեր կան: Մինչդեռ Ս. Սարգսեան եւ Ի. Ալիեւ վերջին տարւան ընթացքին երեք հանդիպում ունեցած են, իսկ արտաքին գործերու նախարարները՝ բազմաթիւ: Ցառաջիկայ երեք ամսուան մէջ ալ երեք նոր տեսակցութիւն ծրագրուած է երկու նախագահներուն միջեւ: Բոլոր հարցերը օրակարգի պիտի առնուին ու քննարկուին: Կը բացուի բազմակողմ դիւանագիտութեան շրջան մը: Շեշտած է թէ Հայաստանի հետ յարաբերութիւններուն մասին ամէն բանակցութեան Բաքուի իշխանութիւններն ալ տեղեակ կը պահուին: Արդէն նպատակը Հայաստան _ Ադրբեջան յարաբերութիւններու քնականոնացումն է եւ այդ հոլովոյթին մէջ ոչ ադրբեջանական շահերը, ոչ ալ Ղարաբաղի հարցը պիտի անտեսուի:

Ա.Խոյժ բանակցութիւններու ոլորտին մէջ պէտք է դետեղուի հաւանօրէն Ի. Նալպանտեանի Ուաշինկթըն այցը, Մայիսի սկիզբին: Զինք հրաւիրած է Հ. Գլինթըն: Աւելորդ է ըսել թէ այցին քընարկութեան նիւթ կ'ըլլան Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններու կարգաւորումն ու Ղարաբաղի հարցը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵՔՍԻԿԱԿԱՆ կնիքը սկսած է տարածուիլ եւ նոր պարագաներ յայտնաբերուած են Գերմանիա, Իսրայէլ, Գոա–Ռիքա եւ մինչեւ իսկ Ֆրանսա, ուր երկու կասկածելի պարագաներ հսկողութեան տակ առնուած են: Ֆրանսա կը թելադրէ որ ոչ ոք Մեքսիքա երթայ, ուր արդէն խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են, սինեմա, սրճարան, եկեղեցի եւ ընդհանրապէս բոլոր հանրային վայրերը փակ են, ինչ որ խուճապ մը ստեղծած է: Ապրիլ 30ին, Ֆրանսա կը յանձնարարէր եւրոպացի իր ընկերակիցներուն, որ դադրեցնեն դէպի Մեքսիքա բոլոր թռիչքները: Նոյն օրը արդէն համաճարակը ընդհանրական բնոյթ առած էր (փանտեմի): Միացեալ Նահանգներու մէջ ալ մանուկ մը մեռած էր (Թեքսաս): Բուժիչ միակ դեղը՝ Թամիֆլիւն, արդէն ապառած է Ֆրանսայի դեղարաններուն մէջ:

ՆԻԿՈԼԱ ՍԱՐԿՈԶԻ ելոյթ ունեցաւ ճարտարապետութեան կեդրոնը, Ապրիլ 29ին, եւ պարզեց վաղուան Փարիզի իր հեռանկարը: Նախագահը կ'ուզէ որ Մեծ Փարիզը «գլխոց մը ըլլայ բոլոր ճարտարապետներուն համար աշխարհի մէջ»: Ծրագիրը կ'երկարի աւելի քան քսան տարիներու վրայ եւ 2030ի սեմին Փարիզ պիտի ըլլայ «Քաղաք-աշխարհ» մը: Ամբողջը պիտի արժէ 35 միլիառ եւրօ: Հիմնական փոփոխութիւններ պիտի ըլլան փոխադրական միջոցներու եւ բնակարաններու չինութեան մէջ:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Ազգային ապահովութեան խորհուրդը Ապրիլ 29ին օրակարգի վրայ ունեցած է Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններու ուղեգիծը: Արտայայտուած է համոզումը թէ 1915ի պատահարները կրնան ձեռք առնուիլ միայն պատմաբաններու յանձնախումբի մը կողմէ: Ինչ կը վերաբերի Պ. Օպամայի Ապրիլ 24ի յայտարարութեան, որուն «Մեծ եղեռն» եզրը մեծ վրդովում պատճառած է Անգարայի, ըսուած է թէ երկու ժողովուրդներուն հասարակաց պատմութիւնը միայն անվիճելի փաստաթուղթերով եւ ամէն նախապաշարումէ զերծ կերպով կրնայ արժեւորուիլ:

ԲԱՔՈՒԻ Քարիւղի ակադեմիային մէջ

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՊՐԻԼ 22-Ի ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ ԸՍՏ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻՆ

Թրքական լրատուէմիջոցներ Ապրիլ 29ին կը տեղեկացնէին թէ Հայաստան – Թուրքիա համաձայնութեան ներքին ծալքերը սկսած են քիչ–քիչ լոյսին պալ: Գլխաւոր լսուածը այն է թէ անոր յանգեցնող հոլովոյթին մէջ Ա.Մ.Ն–ու միջնորդութեամբ երկարատեւ ու յաճախակի բանակցութիւններ տարուած են. Ա.Մ.Ն–ու արտաքին գործերու օգնական Մ. Պրայզա (որ նաեւ Մինսկի խումբին նախագահներէն է) Հայաստանի մէջ տեսակցութիւններ ունեցած է, իսկ Ա.Մ.Ն–ու Անգարայի դեսպան Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարութեան կցորդ, դեսպան Է. Ակտաքանի հետ:

Հայաստան _ Թուրքիա բանակցութիւններուն Ա.Մ.Ն–ու միջամտութիւնը կը բացատրուի Ադրբեջանի խիստ հակազդեցութեամբ որուն պատճառով բանակցութիւններու ընթացքը վտանգուած է: Մինչ Պ. Օպամա Անգարա այցին Թ. Էրտողանի թելադրած է անպայման Ապրիլ 24էն առաջ համաձայնութեան մը յանգիլ Երեւանի հետ:

Այդ համաձայնութեան ամէնէն դըժուար հարթելի կէտը կազմած է Ղարաբաղը: Թուրքերուն պահանջը որ հոն Ղարաբաղի մասին նշում մըն ալ ըլլայ, մերժուած է Հայաստանի կողմէ: Անգարա չէ առարկած այդ մերժումին, երբ ըսուած է թէ եթէ համաձայնութիւն չգոյանայ նախագահ Օպամա կրնայ պարտաւոր մնալ «ցեղասպանութիւն» եզրը գործածելու: Մինչդեռ, անսալով Բաքուի հակազդութեան, Անգարա կ'ուզէ որ Հայաստան ընդունի ապատագրուած եօթը տարածքներէն դոնէ հինգէն նահանջել: Անհամաձայնութեան կէտերէն մէկն ալ Ղարաբաղի օրինավիճակի խնդիրն է:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Դամասկոսի մէջ կը սկսի գործել «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի մասնաճիւղ մը: Անով 14 երկրի մէջ 16ի կը բարձրանայ մասնաճիւղերու թիւը: Դամասկոսի մարմինը կազմուած է հիմնադրամի տնօրէն Սրա Վարդանեանի ու Գերմանիոյ տեղական մարմնի նախագահ Ժ. Մոմճեանի այցէն ետք: Աշխատանքի համակարգումը ստանձնած է Դամասկոսի հայ համայնքի ներկայացուցիչ Հրայր Մուրատեան:

ՄԱՑԻՍ Մէկի աշխատանքի տօնին առթիւ «Ցառաջ» լոյս չի տեսներ Ուրբաթ Մայիս 1ին: Մեր յաջորդ թիւը երեքշաբթի, Մայիս 5:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱՒԿԱՏ

ԱՒԱԶԻՆ ՊՏՈՒՂՆԵՐԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ԱՒԱԶՆԻ ՊՏՈՒՂՆԵՐԸ

Ապրիլ 27ին Մինսկի խումբի նախագահները մամուլի ասուլիսի մը յայտարարած են թէ Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման հոլովոյթին մէջ արդագումն միտումներ երեւան եկած են: Անոնք համամիտ են որ յառաջդիմութեան լուրջ յոյսեր կան եւ Ս. Սարգսեան ու Ի. Ալիեւի Մայիս 7ի Փրակայի հանդիպումին չինուչ քայլ մը կ'արձանագրուի:

Ֆրանսայի նախագահը Պ. Ֆասիէ ըսած է թէ «Մատրիտեան սկզբունքներ»ը իրենց այժմէականութիւնը կը պահեն եւ Փրակայի մէջ կը նախատեսուի անոնցմէ չատերուն քննարկումը: Նոյնիսկ հաւանական նկատած է որ անհրաժեշտ դատուելու պարագային նախագահներու նոր հանդիպում մը կազմակերպուի Պետերբուրգի մէջ:

Ա.Մ.Ն–ու նախագահ Մ. Պրայզան ալ նախաճաշակ մը տուած է «չինուչ» որակումին մասին, ըսելով թէ կարգաւորման համաձայնութիւնը պէտք է ըլլայ հաւասարակշիռ եւ հիմնուած՝ ինքնորոշման, տարածքային ամբողջականութեան եւ ուժի գործադրութիւնը բացառելու սկզբունքներուն վրայ:

* * *

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՀԻՄՆԱՐԿԸ ՀԱՇՈՒԵՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Մարդու իրաւունքներու եւ ժողովրդավարութեան հիմնարկը (ՄԻԺԻ) նախագահին, Ազգային ժողովի նախագահին, վարչապետին, կառավարութեան ու երեսփոխաններուն ուղղուած բաց նամակ մը հրապարակած է Ապրիլ 26ին: Անով «հայ ժողովրդի եւ նրա անվտանգութեան եւ գոյութեան երաշխիքը հանդիսացող պետականութեան նկատմամբ դաւաճանութիւն» կը համարուի Ապրիլ 24ի նախօրեակին գաղտնօրէն Թուրքիոյ հետ ստորագրուած համաձայնագիրը, որուն բովանդակութիւնը գաղտնի կը պահուի:

Անդամ մը եւս անընդունելի նկատելով այդ կարգադրութիւնը, ՄԻԺԻ–ն կը հետեւի. «Հայ – Թրքական յարաբերութիւններում միայն Հայաստանն իրաւունք ունի նախապայմաններ դնելու. իսկ Թուրքիան չունի դրա ո՛չ պատմական, ո՛չ իրաւական եւ ո՛չ էլ բարոյական իրաւունքը»:

Ասպա կը հետեւի թէ Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւնները չեն կրնար յանգիլ այնպիսի համաձայնութեան որ կ'ենթադրէ տարածքային ամբողջականութեան փոխադարձ ճանաչում: Արցախեան կարգաւորման մէջ Թուրքիոյ ընդգրկում եւ կասկած՝ ցեղասպանութեան փաստին մասին: Այս հիմնական սկզբունքները չարգած չըլլալու պարագային, կ'ըսուի թէ իշխանութիւնը անյապաղ պէտք է հրաժարի այդ համաձայնագրէն եւ հրաժարական տայ: Ու անդամ մը եւս կը պահանջուի որ մինչեւ Մայիս 4 հրապարակուի Ապրիլ 22ին արտաքին գործերու նախարարներուն ստորագրած համաձայնագրին պարունակութիւնը, ինչպէս եւ Արցախեան բանակցութիւններուն հիմնական սկզբունքները:

* * *

Ազգային ժողովի Ապրիլ 29ի նիստին ալ վարչապետ Տ. Սարգսեան եւս խուսափողական եւ վերջին ծայր պարագայական պատասխան մը տուած է Թուրքիոյ հետ ստորագրուած համաձայնագրին մասին: Այնոր պարունակութեան նիւթով հարցումը ուղղած է ժառանգութիւն կուսակցութեան նախագահ Ր. Յովհաննէսեան: Վարչապետը պատասխանած է թէ գիտեն որ կան քաղաքական ուժեր որոնք դէմ են առանց նախապայմանի Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու հաստատումին, թէ այդ յարաբերութիւններու մարզին նկատմամբ չատ զգայուն է հայ ժողովուրդը: Ապա վստահեցուցած է թէ որեւէ նախնական պայմանաւորում, կամ նախապայման չկայ: Աւելցուցած է թէ իշխանութիւնը զաղտնի պահելիք ոչինչ ունի եւ հարցին քննարկումներ հրապարակային կ'ըլլան:

«Մեր ազգային չահերից բխում է որ Հայաստանի արտաքին քաղաքականութիւնը չի կարող լինել եւ չպէտք է լինի հակաթուրքական, այլ պէտք է լինի փրոհայկական» ըսած է Տ. Սարգսեան:

Այսուհանդերձ, կը շարունակէ ամպատասխան մնալ հարցումը թէ ի վերջոյ ինչի՞ սակ ստորագրեցին արտաքին գործերու երեք նախարարները:

* * *

ԻՆՉ ԿԸՍԵՆ ՂԱՐԱԲԱՂՑԻՆԵՐԸ

Հայաստան–Թուրքիա յարաբերութիւններուն նիւթով վերջին չրջանին աչքառաժացած դիւանագիտութիւնը արձագանգ դտած է, բնականաբար, նաեւ Ստեփանակերտի մէջ: Ապրիլ 21ին կուսակցութիւններու միասնական ասուլիս մը կազմակերպուած է, Հ.Յ.Դ.–ի նախաձեռնութեամբ: Շեշտուած է այն միտքը թէ ոչ հայեցիութիւն յարաբերութիւններու, ոչ ցեղասպանութեան ճանաչումի խնդիրները կարելի է անջատել Ղարաբաղեան հարցէն: Միջազգային հանրութեան ուղղուած միասնական յայտարարութիւն մը չարադրուած է, ուր ըսուած է թէ ցեղասպանութեան ճանաչումը չի կրնար խոչընդոտել Հայաստան _ Թուրքիա յարաբերութիւնները, թէ Ղարաբաղի խընդիրը ուղղակի հետեւանքն է ցեղասպանութեան:

Ինչպէս չեշտուած է, Արցախի քաղաքական ուժերը սխալ կը համարեն առանց նախապայմանի Հայաստան–Թուրքիա սահմանին բացումը: Հայաստանի կողմէ հարկ է նախապայման դրուի Թուրքիոյ կողմէ ցեղասպանութեան ճանաչումը:

ԼՐԱԳՐՈՂԸ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԻ ՁՈՀ

Ապրիլ 30ի առաջին ժամերուն երեք հոգիի յարձակումին ենթարկուած է «Արմէնիա Թուտէյ» տեղեկատուական կայքէջի համակարգող, իրաւաբան Արփիմ Կիվիրեան: Անծանօթները զինք դաժանօրէն խոչտանգած են ու կրակած: Լրագրողը ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուած է. ըսուած է թէ կեանքը վտանգուած չէ:

* * *

ՆԱՅիրիՏ ԿԸ ՎԵՐՍԿՍԻ ԱՇԽԱՏԻԼ

Նայիրիտ գործատունը Մայիսին կը վերսկսի աշխատիլ ու ամիսը 700 – 750 թոն քաուչուկ արտադրել: Մօտ չորսուկէս ամիսէ ի վեր գործատունը փակ էր: Արտադրուած քաուչուկին 60%ը կ'արտածուի եւրոպական երկիրներ, 10–12%ը Ա.Մ.Ն եւ Գանատա, 15–20%ը Հ.Ա.Պ–ի երկիրները, մնացածն ալ այլ երկիրներ: Գործատունը ունի աւելի քան հազար հոգինոց անձնակազմ, բոլորն ալ վերադարձած են աշխատանքի:

ԱՏԱՆԱՅԻ ԿՈՏՈՐԱԾԻ 100-ԱՄԵԱԿ

1909 Ապրիլ 1ը հայկական պատմագրութեան մէջ ծանօթ է իբրեւ կիլիկիոյ Յարդերու սկիզբ: Ապրիլ 13ն ալ ընդհանրապէս Ատանայի Յարդերուն սանձազերծման թուական նշուած է թէ՛ յուշագրութիւններու եւ թէ պատմագիտական աշխատութիւններու մէջ:

Օսմանեան սահմանադրութեան հռչակումէն՝ 1908 Յուլիս 10էն տարի մը ետք, 1909 Մարտ 31ին, Պոլսոյ մէջ, Սուլթան Ապտիւլ Համիտի պալատական չրջանակներուն հովանաւորութեամբ ծայր առաւ յետադիմական հակասահմանադրական չարժումը՝ սահմանադրական կարգերը վերցնելու եւ բացարձակ միապետութիւնը վերականգնելու առաջադրանքով:

Հակասահմանադրական չարժումը հազիւ սկսած՝ Ատանայի եւ կիլիկիոյ հայաշատ այլ քաղաքներու եւ գաւառներու մէջ սկսան Հայերու դէմ Յարդերը, որոնք խլեցին տասնեակ հազարաւոր զոհեր եւ վերջ գտան այն ժամանակ, երբ հակասահմանադրական չարժումը զսպուեցաւ եւ սուլթան Համիտ գահընկէց ըլլալով փոխարէնը եղբայրը՝ սուլթան Մէհմէտ Ռէչատ գահ բարձրացաւ:

Նչենք, որ Յարդերէն ետք կատարուած քննութիւնները ցոյց տուին Յարդերուն կանխամտածուած եւ իշխող կուսակցութեան՝ Իթթիհատ վէ Թէրաքքիի կողմէ ծրագրուած եւ գործադրուած ըլլալը:

Պատմական արագ ակնարկով մը, ատորկ կը ներկայացնենք Ատանայի կոտորածը, իբրեւ գլխաւոր աղբիւր օգտագործելով Ֆիւզանդ Եղիայեանի «Պատմութիւն Ատանայի Հայոց»ը:

Պոլսոյ հակասահմանադրական ցոյցերուն յաջորդ օրն իսկ, Հին տոմարով 1909 Մարտ 31ին, Նոր տոմարով Ապրիլ 13ին, Զատկի Երեքշաբթի օրը, Ատանայի մէջ հրապարակ իջած էին Յարդարար խուժանները, զէնք կը փոխադրէին, կը բաժնէին իսլամներուն, թաղ-թաղ: Երկակայ զիւղերէն Ատանա քաղաք կը խռնուէին Պաշըպոզուք թալիչներ, բոլորը ճերմակ փաթթոց կապած՝ իբրեւ զինադրօշ:

Երեկոյեան դէմ, զինեալ այդ խուժանը կառավարատան հսկայ բակը կը լեցուէր՝ վալիէն պահանջելով Յարդի ազդանշանը, եւ հոնկէ զանազան ուղղութիւններով ցրուելով կ'անարգէին, կը խոշտանգէին հանդիպած Հայերը: Անոնցմէ խումբ մը գետեզերքի նշանաւոր Շափալ Գահվէխին խուժելով, հոն գտնուղ հայ մէկ քանի երիտասարդները կը ծեծեն, կը վիրաւորեն: Ուրիշներ դէպի չուկայ իջնելով՝ հրապարակի ժամացոյցի աշտարակին առջեւ կեսարացի առաղձագործ Լութֆիկ անուն երիտասարդ մը կը սպանեն ու դիակը քաշկռտելով կը տանին կը նետեն կառավարատան բակը:

Երեքշաբթիէն Զորեքշաբթի՝ Յարդի առաջին օրը կամրջող գիշերին, հայ թաղերու եղերքները մօտենալով՝ զուռները կը ծեծեն ու կը յայտարարեն թէ հազիւ քանի մը ժամ ան կեանք էր մնացած Հայերուն: Այսպէս, օրինակ, կը ծեծեն ոսկերիչ Ատուր Աղա Բագլայեանի տան զուռը ու կ'անցնին չուկայի խանութներուն ու տուներու դռներուն նշաններ գծելով... եւ հանդիպած քրիստոնեաները վիրաւորելով...

Հակառակ սարսափի տարածման, Զորեքշաբթի օրը լուսնալուն, Հայերը կ'իջնեն չուկայ, իրենց խանութները կը բանան, կամ կը ցրուին դէպի այդինել՝ իրենց դաշտային առօրեայ զբաղումներուն: Բայց կը նկատեն որ հեռուէն փողոցներուն մէջ կը չտանան սպառնալից դէմքով անծանօթ մարդոց խումբեր, ճերմակ փաթթոցներ, ձեռքերնին զինուած՝ բիլերով, սուրերով, կացիններով, ուրագներով... Թուրք, քիւրտ, չէրքէզ, կրեւացի իսլամ գաղթականներ, Թիւրքմէն եւ Փէլլահ, ապատալ աչիրէթներ... Այս անակնկալ կացութեան առջեւ սարսափած՝ ամէն քրիստոնեայ խանութը եւ կը զոցէ, կը վերադառնայ իր տունը:

Ագգային առաջնորդարանի մէջ անմիջապէս ժողով մը կը գումարուի քրիստոնեայ կրօնապետներով եւ երեւելիներով, ու պատուիրակութիւն մը կ'երթայ Վալի Ճէվտէթ Պէյին, վտանգաւոր կացութեան դէմ անմիջական նախազգուշութիւններ խնդրելով: Կուսակալը կը յորդորէ թէ վտանգ բան չկայ, եւ ամէն ոք պէտք է բանայ իր խանութը...

Սակայն, չուկաներու մէջ հետզհետէ չարդարար բազմութիւնները կը խռնուին եւ զինավաճառներու խանութները գրաւած են Թուրքերուն զէնք ծախելով: Մէկ-երկու քրիստոնեայ զինավաճառներու խանութներուն փեղկերը կը խորտակուին ու զինամթերքը Թուրքերուն կողմէ յափշտակութեան կը մատուի...: Պահ մը կը տեսնուին չրջող ոստիկան խումբեր, բայց չուտով ատոնք ալ ցրուելով կը խառնուին խուժանին...

Ժամը 9ին, կուսակալը քրիստոնեայ կրօնապետները իրեն մօտ կանչելով կը հրահանգէ որ անոնք չուկաները չրջին եւ ստիպեն ժողովուրդը որ բանայ խանութները:

Այսպէս կը սկսէր ընդհանուր չարդը, կողոպուտը եւ հրդեհը, որ երեք օրեր պիտի տեւէր:

Չարդին առաջին նահատակը՝ Դաւիթ Ուրֆալեան, ազնիւ ու վեհանձն բնաւորութեան տէր, բնատուր ձիրքերով օժտուած պատուական անձնաւորութիւն մը, ծնած 1859ին Ատանայի մէջ, բազմաթիւ պետական պաշտօններ վարած, ուղղամիտ ու կատարեալ անկեղծութեան նկարագրով Հայ մըն էր, սիրուած քրիստոնեայ եւ իսլամ բոլոր քաղաքացիներէն: Պարթեւահասակ ու քաչառողջ, որ համերաչխութեան յորդորներ տուած մէկ պահուն՝ չուկային մէջ, կռնակէն կը դնդակահարուէր, հասարակ քիւրտի մը ձեռքով...

Առաջին հերթին, Թուրք խուժանը կը վազէ Թալանի: Խանութներու զուռները կը խորտակուին, ու Թալիչները կը կողոպտեն ըրած եւ ապրանք, ինչքան որ կրնան տանիլ: Այր ու կին, Թալիչները զոռում – գոչումներով՝ իրենց չալակին կը կրեն ապրանքները, չուտով վերադառնալու համար նոր Թալանի: Այս կողոպուտը կատղած խուժանը բաւական կը զբաղեցնէ, մինչեւ որ Հայեր բոլորը ամփոփուին իրենց ապահով բնակարաններու կամ եկեղեցիներու, մասամբ նաեւ օտար հաստատութեանց մէջ, ինչպէս ԺԷզուիթներու զպրոցը, Ամերիկեան զպրոցը, եւ Հասըր-Փաղարըի մօտ գտնուղներէն խումբ մը Հայեր՝ ռուսական հիւպատոսարանի Թարգման յոյն Մ. Եանգօ Աբթէմիին տունը, ուրկէ Թէեւ Աբթէմին բացակայ, Մէրսին գացած, բայց մայրը (որ հիւպատոսի գլխարկը գլխուն անցուցած՝ ինքզինք հիւպատոսի տեղ ցոյց կու տայ խուժանին), մանաւանդ իրեն պաշտօնեայ հայ երիտասարդ մը քաջութեամբ կը պաշտպանեն հոն ապաստանածները:

Շուկաներու կողոպուտէն ետքը, չարդարար խուժանը կը յարձակի քաղաքի պանդոկ-խաներուն, ուր կը բնակէին դուրսէն եկած հայ վաճառական եւ արհեստաւոր մարդիկ: Նախ կը մտնեն Աճէմ-խանը, եւ կեանքերնին ինայելու խոստումնեբով հոն գտնուղ 60 հայ պանդուխտներու զէնքերը հաւաքելէ ետքը՝ բոլորը մէկ չարքով կը մորթեն:

Անկէ կ'անցնին, Տուզ-խանը, ուր կը մնային Ատանայի Կոտորածի 100-ամեակ

ՔԱԼԵԼՈՎ՝ Պ. ՇԱՀԻՆԵԱՆԻՆ ՀԵՏ

ՇԱՂԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

կը քալեմ սիրած քաղաքիս փողոցներուն մէջ, սիրած ուսուցիչիս հետ՝ ապա քառասուն օրերէ ի վեր:

Առաջին օրը կ'արթննամ չատ կանուխ: Ինչո՞ւ այս հանդոյցը, ճմլումը, ծանրութիւնը բեռան, դոր չալկած՝ պիտի կոխեմ օրուան փողոցը: Զկայ ուսուցիչս, մեծ բան կեկամս: Ամուր ու մեղմ ձայն մը իմ անդուստ խանդիս դիմաց, կէս ապատողական–կէս նեղոտամիտ նայուածք մը, սեւ, կլոր աչքերու խորքը. միտքի կազմակերպ, հանգիստ, ինքնաբաւ ճառագայթում մը, մտակոռոլթ ու մի'չտ գոյ, իմ ելեւէջող, խճճուած մտածումի խուրձերուս դէմ՝ Պ. Շահինեանը իմ նատահանդիստս էր, հանդարտ ծովախորչը, ուր ափ առած եմ ամէն առիթով, վերջին տարիներուն՝ կանոնաւորաբար:

Պէյրութի խառնիճաղանճ փողոցները կը չափչփեմ: Լայն, երկար, նորոգուած «քօրնիչ»էն կ'անցնիմ «քալելով Պ. Շահինեանին հետ», կ'րսեմ ես ինծի ու աչքերս կը խոնաւնան: Ոչ անոր համար որ չատ յաճախ քալած եմ իր հետ. ինչ մի'չտ պատրաստակամ՝ ինքնաչարժով կ'ընկերակցէր տուն, կը հասցընէր, այլ որովհետեւ, երբ հանդիպած կ'ըլլայի իրեն, եռքը մեր դրոյցները չաճախ կը վերառնէի մտքով, քալած ժամանակ. ու հիմա մայթ–փողոց հատումները մեծ բարեկամիս մեղմահոս խօսակցութեան գծիկները կ'ըլլան:

– Կը յիշե՞ս Սիլվա Կապուտիկեանը օթոյով օդակայան հասցնելէդ առաջ 70ի չափ հաճընցիները կը խոշխոշեն: Այնտեղ կ'ապասի մէկ Հայ, ծածուկ անկիւն մը պահուըտելով, ուր եւ բարեբախտաբար հաւ մը կու գայ ամէն օր հաւկիթ մը ձգէ, որպէս նախախնամական սնունդ, չորս օրեր...

Խուժանը կ'երթայ Հայոց–օղլուխան, ուր հաճընցի Չորեքշան վաճառականներ ժամ մը կը դիմադրեն, բայց Յարդարարները կրօնքի ու պատկի երդումներով կը խաբեն թէ կեանքերնին պիտի խնայեն եթէ զէնքերը յանձնեն. սակայն զէնքերը հաւաքելէն ետքը բոլորը կը Յարդեն վայրագօրէն:

Տէլի–Մէհմէտ խանի մէջ նոյնպէս կը Յարդեն բոլորը, եւ պանդոկապետ Հայ երիտասարդը պարկի մը մէջ թխմելով՝ պատուհանէն վար փողոցի խուժանին առջեւ կը նետեն:

Ահէ, կարգով, խուժանը կ'երթայ Բամպուզ–փազարըի Քիւվէլի եւ Վէզիր խաները, ուր Հարիւրի մօտ կեսարացի քրիստոնեաներ կը յարդուին: Յետոյ Զաթալ խան, Վէզիր խան, Աբապաճը խան, ուր կային Խարբերդէն, Տիգրանակերտէն, Սեբաստիայէն, մինչեւ իսկ Մուշէն եկած Հայ մշակներ...

Ատանայի խաներուն մէջ սպանուածներուն թիւը կը հասնի 2762 անձի:

(Մնացեալը յաջորդով)

պայթուցիկ չէր երբեք, որուն հրապոյրը իր բնական թատերականութեան մէջ էր:

Ու կը քալեմ, ու կը քալեմ դէպի եա: Վատպուրական սրահ: Լսարանական միութեան թատերական խմբակը աշխոյժ կ'աշխատէր: Երկու տարի առաջ լսարանականները ներկայացուցեր էին Համաստեղի «Հայաստանի լեռներու սրնգահարը», իսկ մենք պիտի ներկայացնէինք Ր. Ֆէրանինանի «Les J-3»ի հեռուզրութեամբ պատրաստուած՝ «Անչնորհք տղաք»ը: Պ. Շահինեան ինծի վստահեցաւ ուսուցչուհիի դերը: Կը յիշեմ տեսարանի մը բեմադրութեան վերաբերեալ իր նշումը. «Դո՛ւն ընտրէ՛ չարժուձեղդ. տունը մտածէ՛ Դասարան պիտի մտնես, այս խումբ մը տղոց ուսուցչուհին ես. դուն ընտրէ՛ քալելու ձեւդ, դասարանին մ էջ չըլլագայլով. բառերը ունիս արդէն, ըրէ՛ ինչ որ բնական կը գտնես»: Այսքան. եւ ես եղայ անչնորհք տղոց ուսուցչուհին: Կը քալեմ ու կը ժպտամ, որովհետեւ այդպէ՛ս, բեմին վրայ, Պ. Շահինեանի ցուցմունքով ու իր օրհնութեամբ ստացայ ուսուցչուհիի առաջին ու մի՛ակ վկայականս. ամէնէն վաւերականը իմ աչքիս:

Շրջուն սրճեփը կը հետեւի իմ քայլերուս ու իր երգեցիկ ձայնով սուրճ կ'առաջարկէ:

Դրոշմուած է պահը: Պ. Շահինեան հագած է մոխրագոյն զգեստ: Նստած է ամպիոնին վրայ, գրասեղանին եռեւ. գլուխը հակած է քիչ մը դէպի աջ, ձեռքերուն մէջ բաց՝
s. prévert paroles *հատորն է.*

Il a mis le café
Dans la tasse
Il a mis le lait
Dans la tasse du café
.....
Il a bu le café au lait
.....
Sans me parler
.....
Sans me regarder

Լուսաւոր է դասարանը. ձեմարանի Ա. յարկ, պատշգամի աջին: Ամէնքս քարացած՝ մտիկ կ'ընենք: Պ. Շահինեանի ընթերցումը կը պրկէ բանաստեղծութեան կարճ տողերը զսպուած յուզումով: Վերջին երեք տողերուն, գլուխը հազիւ նշմարելի թեքում մը կ'ունենայ. առաւօտեան սուրճի մտերմիկ պահը դարձած է յուսահատուր.

Et moi j'ai pris
Ma tête dans ma main
Et j'ai pleuré

Կը քալեմ զառիվեր, կը քալեմ զառիվար: Կը մտածեմ, որ եթէ այսպէս, քաղաքին մէջ չըլլագայլով կարելի է մտածումի եւ նուրբ զգայողութեան պահեր վերագտնել, ատիկա անոր համար է, որ իմ ուսուցչս բարախուն կեանքը բերած է դասարան եւ անկէ ետք ամէն տեղ ուր եղած եմ իր հետ: Եւ այն ինչ որ միշտ զարմանք կը պատճառէր արդէն ինծի, հաւասարակշռուած խառնուրդն էր կազմակերպուած, կանոնաւոր աշխատելաձեւին ու թրթռուն, արուփուն, ապրուած յուզականութեան, որուն ներկայութիւնը միշտ զգացած եմ, թէ՛ որպէս աչակերտ, թէ՛ որպէս գործակից, թէ՛ որպէս բարեկամ:

Ցից զառիվարի մը վրայ եմ. կ'ինչնեմ արագ: Ոչ չատ հեռու ծովն է: Երկկ փոթորիկ էր ու ծովը դեռ մոխրագոյն է, ուռած: Ազատ պահուս կ'ինչնէի արագ քալելով ձեմարանի ցից զառիվարէն, իրեն հանդիպելու համար «Ծաչեր Գալուստեան» կեդրոն կամ իր տունը, եւ ամէն անգամ երջանկութեամբ

ՍԻՍՏԻՄԱ

ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԻ ԱԻԱԶԱԿԱՊԵՏԻՆ ՄԱՓԻԱՆ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒԱԾ

Աւստրիոյ ոստիկանութիւնը գործակցելով չեխ ոստիկաններու հետ, յիսուն Հայէ բաղկացած աւազակախումբ մը յայտնաբերած է: Ան գլխաւորուած է 40 տարեկան հայաստանցի Հայէ մը որուն յանձնարարութեամբ սպանութիւններ գործուած են Փրակայի մէջ: Կ'ըսուի թէ Աւստրիոյ մէջ մահափորձեր ալ եղած են: Աւազակները հետամուտ գտնուած են դրամաշորթութեան, դիմադրողները սպաննած են: Թալանած են հարիւրի չափ վաճառատեղի, շուրջ 40 հազար եւրոյի վնաս պատճառելով: «Հայկական մաֆիա» անուանուած խումբին քննութիւնը կը շարունակուի:

Յատկապէս Գալիֆորնիայի բանտերուն մէջ աւելի քան տասը հազար հոգինոց հայկական ներկայութեան լուրերէն ետք, այս մէկին ալ կու գայ ըսելու թէ հայկական մաֆիայի մենաշնորհը չունին ԱՄՆ-ը: Եւ խորհիլ որ արեւմտեան երկիրներուն մէջ վտանգուելու սպառնալիքին տակ է «Հայ»ու բարի համբաւը որուն առաջին քարերը զետեղած էին վերապրողներու մեր բազմութիւնները: Մահէն փրկուած այդ մարդիկը անօթի էին, անտուն, անոգ ու կեանքին սրղոզած. բայց անոնցմէ ոչ ոք բանտ ինկաւ հայ մը դողնալու յանցանքով:

Սակայն նորօրեայ հայկական մաֆիաներուն վերջին հոգը պիտի ըլլար այդ սուրբ մարդոց յիշատակը արատաւորելու մեղքը...

ՔԱՂԱՔԸ ՈՐ Կ'ԱՊՐԻ ԻՐ ՄԵՌԵԼՆԵՐՈՎ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

Կ'աճապարենք, ելլելու համար Սկիւտարի լարճունքը այս անդամ ու վստիւրը դիտելու անկէ: Խարբերդցի հայրիկը չի հանիր մեզի կարճ իր քայլերով, երբ գերեզմանատունին գլխաւոր ծառուղիէն կ'ուղղուինք դէպի մայր դուռ հիմա: Ցաւտնի է որ բան մը կ'ուզէ ըսել բայց չի համարձակիր: Դուռին առջեւն ենք արդէն, երբ եռեւէն կը լսենք վարանոտ իր ձայնը գերեզմաններուն խոր լռութեան մէջէն.

– Հայրենակից, ներողութիւն, մէկ վայրկեան, քանի մը ըսեմ: Հայաստա՞ն կ'երթաք կոր:

Մեր ուսերէն կախ լուսանկարչական գործիքներն ու թեւերուն տակ գտնուող քարտէսները զբօսաշրջիկներու տպաւորութիւն ձգած էին ծերունի պահակին վրայ, հեռու տեղերէ եկող ու հեռու տեղեր գացող զբօսաշրջիկներու:

Հոգիէն փրթած այս հարցումին մէջ այնքան սէր կար ու կարօտ, ու ա՛լ մարմըրող այդ աչքերուն մէջ այնքա՛ն ակնկալութիւն՝ հաստատական պատասխանի մը, որ կարելի չէր սուտ չխօսիլ, առնազն խնայած ըլլալու համար իրեն յուսախաբութիւնը՝ որուն մատնած պիտի ըլլայինք զինք այլապէս:

– Այո՛, հայրիկ, կ'ըսեմ, պահ մը վրանելէ ետք: Ի վերջոյ ի՞նչ արժէք ունի ճչմարտութիւնը այս պարագային. կարեւորը մեր պատասխանով ունենալիք իր գոհունակութիւնն է միայն, կը մտածեմ: Ու կարճ դադարէ մը ետք, կարծես աւելի համոզիչ դարձուցած ըլլալու համար պատասխանս, կ'աւելցնեմ. Բան մը կ'ուզե՞ս Հայրենիքէն:

– Ի՞նչ պիտի ուզեմ, եաւրում, իմ կողմէ՛ս ալ հողը պագէք: Օր մը մեզի ալ նասիպ կ'ըլլայ գահար:

– Սիրով, կ'ըսեմ, ու կը մեկնինք, հայրիկին՝ աւելի քան կէս դարու կարօտը միասին առած:

Օր մը մեզի ալ նասիպ կ'ըլլայ գահար:

* * *

Ամիսներ վերջ, երկու օրուան համար, ճամբուս վրայ առիթ կ'ունենամ Պոլիս հանդիպելու դարձեալ: Ապրիլ է այս անդամ ու կանուչ է ամէն կողմ: Կանուչ, խաղաղ ու գեղեցիկ: Կ'ուզեմ անպայման Սկիւտարի գերեզմանատունը այցելել:

– Ապրիլի առաւօտով գերեզմանատո՞ւն այցելել կ'ըլլայ, կը մեղադրէ զիս պոլսեցի բարեկամս, բայց չի մերժեր խընդրանքս ու կ'ընկերանայ ինծի:

*Հազիւ ներս մտած գերեզմանատունին մայր դուռէն, չես պիտեր ուրկէ՞ կը սկսիլ ծիրանի ծառերուն տակ: Ամէն կողմ ծաղկած է: Ծաղկած է ամէն կողմ: Ծաղկած է ամէն կողմ: Ծաղկած է ամէն կողմ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Կեզամ եւ Սոնա Թորոսեան ի յիշատակ իրենց ծնողաց Խորէն եւ Այտա Թորոսեանի եւ Արշաւիր եւ Նեւրիկ Գաբրիէլեանի 500 եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՀԱՄԱՋԳԱՅԻՆ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԱՄԱՌՆԱԹԻՆ ՀԱՒԱՔ՝ ՓՈՐՈՒՄ 2009

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՅՈՒԼԻՍ 13ԷՆ 26

- *Դասախօսութիւնները, զրոյցները*
- *Այցելութիւններ պատմական եւ մշակութային վայրեր*
- *Պատյանները՝ Հայաստանի տեսարժան վայրերը*
- *Գիշերային հաճելի եւ ընկերային մթնոլորտ:*

Արձանագրութեան համար պիտի՝
ՀՈՒՐԻԿ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ՝
– 01 · 42 · 29 · 10 · 24
– 06 · 14 · 74 · 92 · 97

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAINE

Théâtre des Bouffes du Nord

«SOMEWHERE... LA MANCHA»
Une adaptation de Don Quichotte
Mise en scène par Irina Brook
Du mardi 14 avril au Samedi 9 mai
(Relâche les dimanches
et les lundis et le 1er mai)
Avec le-soutien de Hamaskaine Paris.
Renseignements et réservations :
01. 46. 07. 34. 50 / 06. 14. 74. 92. 97

(Շար· Ա· Էջէն)

մէկը ռուս, միւսը սուտանցի երկու ուսանողներու բայած համազարկին զոհը եղած է 13 հոգի: տասնեակ մըն ալ վիրաւորուած է· Զոհերուն մէջ կան ուսանողներ եւ զաստիարներ:

ՏԻԳԱՐՊԻՔԻՐԻ Լիճէ պատահակին մէջ համբու վրայ գետեղուած ականը պատճառ եղած է իրը գինուորի մահուան: Հաքքիարիի մէջ ալ գինուորական ջոկատի մը վրայ բացուած կրակոցներէն գինուոր մը մեռած է: Տիյարպէքիրի շրջանին մէջ գինուորական լայնածաւալ գործողութիւններու ձեռնարկուած է:

ՊԱՂՏԱՏԻ Սաար-Սիթի չիի թաղամասին մէջ, Ապրիլ 29ին երկու կառքերու պայթումէն 48 հոգի մեռած է եւ 60 հոգի ալ վիրաւորուած են:

ՓԱՓԻՍՏԱՆի բանակը, իր վերջոյ ըստիպուեցաւ գործի անցնիլ եւ կրցաւ Պիւնէտ Հովիտէն զբել թալիպանները եւ վերատիրանալ շրջանին: Ապրիլ 29ին, բանակին բանբերը՝ զօր· Ամար Ապպաս առաջին յայտնակ մը յայտարարած է բանակին բանբերը՝ զօր· Ամար Ապպաս առաջին յայտնակ մը յայտարարած է բանելով·– «Զօրքերը կրցան ապահով դարձնել Պիւնէտի Տակկար քաղաքը եւ շրջանը»:

ԼԻԲԱՆԱՆի Ցառուկ դատարանը հրահանգած է Ապրիլ 29ին, որ ազատ արձակուին այն չորս զօրավարները, որոնք ձերբակալուած էին Հարիրիի սպանութեան վերաբերեալ քննութեան կապակցութեամբ: Բանտարկուած էին 2005էն ի վեր: Դատախազը յայտարարած է որ եղած տեղեկութիւնները բաւարար չեն, ոչ ալ հարկ եղածին չափ հաւաստի, արդարացնելու համար ամբաստանութիւն մը:

ՍՈՍԻԷԹԻ ԺԵՆԵՐԱԼ դրամատան տնօրէնը՝ Տանիէլ Պուֆոն իր հրաժարականը տուած է, չկարենալով այլեւս հանդուրժել քննադատութիւններու, որոնց թիրախն է, այն համոզումով որ իր մեկնումը կրնայ փրկել դրամատունը: Դեռ վերջերս Լիպէրասիոն կը հաղորդէր որ դրամատան մէկ մասնաճիւղն ալ հինգ միլիառի կորուստ մը արձանագրած էր, ինչ որ հերքուեցաւ: Պուֆոն կը ճչդէ որ կը մեկնի առանց հատուցման:

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux vous propose une
JOURNEE DE DETENTE A LA MER
le **Dimanche 31 mai.**
Au programme :
Matinée et déjeuner à HONFLEUR, port de pêche où se déroulera la fête des marins.
Après-midi à DEAUVILLE (Casino-Plage)
— Départ à 7h45 : Rendez-vous Place de la Mairie à Clamart;
— Retour prévu vers 20h.
Inscriptions auprès de :
- Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33
- Alice : 01. 46. 42. 90. 68.

Arnouville-lès-Gonesse

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise organise, mensuellement, un après-midi «Rencontre et Culture».

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous, à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- **le lundi 11 mai — Thème du jour : la transmission de caractères héréditaires.**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

Marseille

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille Ville vous convie à la
SOIREE DE L'AMITIE
Vendredi 8 mai à 19 heures
à la M.A.J.C. Salle Vasbouragan
12-14 rue Saint-Bazile,
13001 Marseille
Métro/Tram : Réformés
Parking : Gambetta
P.A.F. 20 euros par adulte
10 euros par enfant
Renseignement et réservation :
— Denise : 06 29 57 01 91
— Séta : 06 10 25 17 16

CETTE ANNEE, l'UCFAF VOUS PROPOSE
2 voyages en ARMENIE

voir site www.ucfaf.com

1 voyage touristique
du 20 juillet au 3 août
soit 15 jours/14 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes aéroport et visa en sus).
Renseignements: E. Yazidjian
au 01 42 87 95 98

1 voyage randonnée
du 10 au 20 juillet
soit 11 jours/10 nuits aux prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit randonnée de 7 jours en pension complète et 2 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes.
Renseignements : A. Samikyan
au 01 48 03 18 78

Date à retenir

Samedi 23 mai
REPAS DE LA MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE DE MARSEILLE

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

L'UCFAF ET LA JAF
vous invitent à la présentation du livre de **GILBERT SINOUE**

«EREVAN»

ARMENIE : LE GRAND ROMAN D'UN PEUPLE
Jeudi 7 mai à 20 heures
La présentation sera suivie d'un débat avec l'auteur et d'une dédicace de son livre.
— Entrée libre —

6 Cité du Wauxhall - 75010 Paris
Métro République

ECOLE TEBROTZASSERE

1 Bd du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
CYCLE COMPLET
de la MATERNELLE
à la 3ème incluse
PRIMAIRE et COLLEGE
entièrement sous Contrat avec l'Etat
Maternelle hors contrat
Salle Informatique —
Laboratoire Physique et Chimie —
Ateliers de théâtre — Presse
Cinéma — Chorale —
Danse Arménienne
Langues enseignées :
Arménien, Anglais, Allemand,
Espagnol
Association sportive «section foot».

Transport assuré par autocar suivant les possibilités.

Inscriptions sur rendez-vous au:
01 43 81 01 72 ou 01 43 01 12 58
direction@tebrotzassere.com

ՍՓԻԹՈՒՔԱՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔ

Սփիւռքի նախարարութիւնը ս·թ· Յունիսի 22-23ը երեւանում նախաձեռնել է անցկացնել Հ այաստանի ԲՈՒՀ-երի 1960-1970ական թուականների սփիւռքահայ շրջանաւարտների հաւաք: Նախատեսւում է նման հաւաքները դարձնել պարբերական՝ յետագայում ընդգրկելով նաեւ յաջորդ տարիների շրջանաւարտներին:

Հաւաքի նպատակն է քննարկել ՀՀ ԲՈՒՀ-երի սփիւռքահայ շրջանաւարտների դերը Հայաստան – Սփիւռք գործակցութեան զարգացման գործում, ստեղծել սփիւռքահայ շրջանաւարտներու համահայկական ընկերակցութիւն:

Դիմելով նշուած տարիների հայաստանեան ԲՈՒՀ-երի բոլոր սփիւռքահայ շրջանաւարտներին՝ հրաւիրում ենք մասնակցել նշուած հաւաքին, ինչպէս նաեւ ուղարկել առաջարկութիւններ հաւաքի կազմակերպման եւ քննարկուելիք հարցերի վերաբերեալ:

Հաւաքին մասնակցելու ձեր պիտոմը խնդրում ենք ուղարկել ՀՀ Սփիւռքի նախարարութիւն, Հայաստանի Հանրապետութիւն, ք· Երեւան, Վազգէն Սարգսեանի 26/1, 5րդ յարկ հասցէով կամ էլեկտրոնային փոստով՝

hmekv@mindiaspora.am

Հաւաքի մասին լրացուցիչ տեղեկութիւններ կարող էք ստանալ
www.mindiaspora.am
համացանցի կայքից:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Առկախ հաշիւ ունեցող մեր բաժանորդները, այս չրջանին, կը ստանան իրենց բաժանորդագրութեան հաշուեփակը (մինչեւ 2009, Յունիս 30):

Կը խնդրենք որ անյապաղ ընթացք տան այդ հաշուեփակին, դիւրացնելու համար վարչութեան աշխատանքը:

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»ի

UGAB - Offre

L'UGAB Europe cherche pour sa Colonie de vacances, qui se déroulera du 3 au 23 juillet 2009, des animateurs et animatrices titulaires du BAFA.
Pour déposer sa candidature, prière d'adresser CV à
hduzian@agbueurope.org

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԹԵՄԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ASSEMBLEE EXTRAORDINAIRE DES DELEGUES DIOCESAINS

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ

Շաբաթ, 2009 Մայիս 16, ժամը 10:30ին
Պարսամեան Կեդրոն, Նիս

Սիրելի Թեմական Պատգամաւոր,

Հրաւիրուած էք մասնակցելու արտակարգ Թեմական պատգամաւորական ժողովի նիստին, որ տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, 16 Մայիս 2009, ժամը 10·30էն 15·30, Պարսամեան կեդրոն
281 Bld de la Madeleine, 06000 Nice
(Այս ժողովին պիտի ամբիջապէս յաջորդէ արտակարգ ժողով մը, տե՛ս· կից մասնաւոր հրաւէրը):

Ակնկալելով Ձեր մասնակցութիւնը, որուն մասին կը խնդրենք որ տեղեկացնէք մեզի մինչեւ 8 Մայիս 2009, համեցէք ընդունիլ մեր եղբայրական ողջոյնները:

* * *

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ

Շաբաթ, 2009 Մայիս 16, ժամը 15:45ին
Պարսամեան կեդրոն, Նիս

Սիրելի Թեմական պատգամաւոր,

Հրաւիրուած էք մասնակցելու արտակարգ Թեմական պատգամաւորական ժողովի նիստին, որ տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, 2009 Մայիս 16ին, ժամը 15:45էն 16:30 Պարսամեան կեդրոն,
281 Bld de la Madeleine, 06000 Nice.
(Այս արտակարգ ժողովը անմիջապէս պիտի յաջորդէ տարեկան Թեմական ժողովին, նոյն օրը):

Ակնկալելով Ձեր մասնակցութիւնը, որուն մասին կը խնդրենք որ տեղեկացնէք մեզի, մինչեւ 2009 Մայիս 8, համեցէք ընդունիլ մեր եղբայրական ողջոյնները:

Սոյն Թեմական պատգամաւորական ժողովին Թեմական խորհուրդին կողմէ հրաւիրուած է նաեւ հայ մամուլը:

Անձամբ ներկայ չկարենալ ըլլալու պարագային հաճեցէք թղթակից մը նշանակել:

Տ· Նորվան Արք· ԶԱԿԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ Ֆրանսայի Թեմին
Mgr Norvan Zakarian
Primat du Diocèse
Գրիգոր ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Թեմական Խորհուրդի Ատենապետ
Grégoire Krikor Papazian
Président Exécutif du Conseil Diocésain

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT

POUR LE SEJOUR D'AOUT 2009 A BELLEFONTAINE (JURA)
La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour à Bellefontaine du 31 juillet au 14 août :
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA.**

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS.
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 5
MARDI
5 MAI
2009

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Եռամսեայ 70 եւրօ
Արտասահման : Եռամսեայ 85 եւրօ (Ամէնօրեայ տե.)
75 եւրօ (Շաբաթաթերթ տառեռում) _ Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22·197 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 84e ANNEE — N° 22·197

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԱՂՈՎ

ՄԱՑԻՍ ՄԷԿի ուժ սենաթքաներու մեծամասնական ցոյցերը տեղի ունեցան Փարիզ եւ գաւառի զլխաւոր քաղաքները, հոծ բազմութեան մը մասնակցութեամբ: Ինչպէս միշտ, թիւերը կը տարբերին ըստ կողմերու: Ոստիկանութեան համար 456 հազար էր, սենաթքաներուն համար՝ մէկ միլիոն 200 հազար: Հակառակ այս թիւերուն, մասնակցողներու թիւը նուազ էր բազդատմամբ Մարտ 19ի ցոյցին: Նոյն օրը, Լը Փէն տարեկան իր աւանդական ցոյցը ունէր, որ հաւիւ 1200 հոգի համախմբած էր: Ազգային ճակատի նախագահին գլխաւոր լոզունգն էր՝ Ֆըրանսան Ֆրանսացիներուն:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մէջ, մեքսիքական կռիւին, որ այլեւս ԱՇ·1 _ ԷՆ·1 մկրտուած է, չորս պարագաներ կան միայն, և երեսուն կասկածելի պարագաներ, որոնց բուն բնոյթը անծանօթ կը մնար Մայիս 4ին: Օդակայանին մէջ, Ռուասի մանաւանդ, Մեքսիքայէն եւ Նիւ Եորքէն հասնող օդանաւերու ճամբորդները քննութենէ կ'անցնին կամ դիմակով կը մնան: Մայիս 4ին կը թուէր որ Մեքսիքայի մէջ, համաճարակը մեղմացած է եւ որոշուած էր Մայիս 6ին վերաբանալ այն հանրային վայրերը, որոնք փակուած էին մանրէին պատճառաւ եւ վարակումի առաջքն առնելու համար: Ֆրանսայի մէջ ալ նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնուած են եւ ջանք կը թափուի որ խուճապ չստեղծուի: Առողջապահութեան համաչխարհային կազմակերպութեան համար ցարդ 19 երկիրներ վարակուած են եւ 121 վարակուած հիւանդներ կան: Պարագաները յայտնաբերուած են Միացեալ Նահանգներէն եւ Մեքսիքայէն զատ, Գերմանիա, Գանատա, Եգիպտոս: Այս վերջին երկրին մէջ բոլոր խոզերը (250·000) մորթուած են:

ՊՈԼՍՈՑ մէջ, Մայիս 5ին, կը բացուի Նեռիմ Կիւրսկլի դատավարութիւնը: Գըրգէտին դէմ եղած մեղադրանքն այն է որ իր վերջին վէպին՝ «Ալլահի աղջիկները» մէջ հեղինակը վարկաբեկած է կրօնական արժէքները: Այս յանցանքը ըստ Պատժական գիրքին թիւ 216 յօդուածի, ոճիր մը նկատուած է որ վեց ամիսէն մէկ տարուան բանտարկութեան կրնայ ենթարկել ամբաստանեալը: Ֆրանսայի մէջ կոչ մը կայ (Լիպերասիոն, Մայիս 4) ուր խումբ մը գրագէտներ (Պերնար Անրի Լեւի, Թահար Պէն Ժելուն, Լը Գլեզիօ, Էրիք Օրսենա, եւլն·, եւլն·) կը դիմեն Թուրքիոյ, որ յանուն արտայայտութեան ազատութեան անմիջապէս զադրեցնէ որեւէ հետապնդում Կիւրսկլի դէմ: Ի դէպ, տարիներէ ի վեր, Թուրք գրագէտը Ֆրանսա կ'ապրի:

ԻՍՐԱՑԷԼԻ արտաքին նախարարը եւրոպական ընկերակցի մը ձեռնարկած է, որպէսզի փորձէ հանդարտեցնել եւրոպացիները Իսրայէլի կառավարութեան մտադրութեան մասին, ինչ կը վերաբերի Պաղեստինեան պետութեան մը ստեղծման: Ծանօթ է որ Ավիգդոր Լիպերմանի զերազգայնամոլ մըն է որ դէմ է նման գաղափարի մը: Մայիս 4ին Հռոմ էր, ուրկէ Փարիզ կ'անցնէր:

ԷԼԻԶէի ընդհանուր քարտուղարը՝ Գ. Կէան կ'ուզէ ձեւ մը գտնել, որպէսզի Տիէօսոնէ չվարեցնայ ներկայանալ եւրոպական ընտրութիւններուն, իր հակահրեայ ընթացքին պատճառաւ: Կէան զայթակղեցուցիչ կը գտնէ Տիէօսոնէի ընթացքը եւ չանք կը թափէ ճշդելու համար թէ ենթակային արտայայտութիւնները օրէնքով կարելի՞ է արգիլել:

ՎԵՐՈՆԻՔԱ ՊԷՐԼՈՒՍՔՈՆԻ ամուսնութեան 19 եւ կենակցութեան 30 տարիներէ ետք որոշած է ամուսնալուծման դիմել, այլեւս չկարենալով հանդուրժել Իտալիոյ վարչապետին արտամուսնական քայլերուն, մանաւանդ վերջերս, երբ ներկայ եղած էր 18ամեայ Իտալուհիի մը տարեդարձին եւ որու ոսկի մանեակ մըն ալ նուիրած էր:

ՍՐի ԼԱՆՔԱՑի կառավարութիւնը հաղուած է որ ի վիճակի է վերջ տալու Թամուլներու կեռիլլային, որ 36 տարի է կը տեւէ: Մինչ 2009 Յունուարէն ի վեր 6500 մեռեալ կար եւ 13946 վիրաւոր ըստ ՄԱԿ–ի մէկ փաստաթուղթին: 36 տարիներէ ի վեր զոհերու թիւը աւելի քան 70 հազար է:

«ՖԻԿԱՌՕ–ՄԱԿԱԶԻՆ»ի (Մայիս 2) մէկ ընթերցողը հետեւեալ դիպուկ տողերով արտայայտուած է պարբերականին նախագահ Սարքոզիի մասին.– «Օպամա Ամերիկացին եւ Էրտողան Ասիացին միասին չատ լաւ կը հասկնան: Փոխանակ Եւրոպայով պրպտելու, լաւ կ'ըլլայ որ միանան, Թուրքիա դառնայ Միացեալին 51րդ նահանգը: Ի վերջոյ 50րդ նահանգը՝ Հաուայեան կղզիները ամերիկեան չեն»:

ՖՐԱՆՍԱՑի դիւանագիտութեան նախարարը իր պաշտօնին գլուխը կը մնայ եւրոպական ընտրութիւններէն վերջ ալ եւ միայն այն ատեն կը թողու իր աթոռը, ինչ որ կը նշանակէ թէ կառավարութեան բարեփոխումը միայն այն ատեն (Յունիս 7էն ետք) տեղի կ'ունենայ: Ծանօթ է որ Պարնիէ գլուխն է Իւ–մէ–Փրանսի Իւ·Էմ·Փէ·ի ցանկին, իրեն կը յաջորդէ Ռաչիտա Տաթի:

ԱԼՊԱՆԻՈՑ մէջ ընդդիմադիր գլխաւոր կուսակցութեան՝ Ընկերվարական կուսակցութեան մէկ երեսփոխանը սպաննուած է Մայիս 2ին անծանօթներու կողմէ: Նոր ընտրութիւնները երկու ամիսէն են:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆի մէջ, չորս քաղաքացիներ, երկուքը մանուկներ, սպաննուած են ռումբի մը պայթումէն ոստիկանատան մը առջեւ, երկրին հարաւը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻԻՆ

Մայիս 1ին հիմնական փոփոխութիւն կատարուած է Թուրքիոյ կառավարութեան կազմին մէջ: Ութ նախարար պաշտօնէ հեռացուած է, ինը նորեր մուտք գործած: Եօթին ալ պաշտօնները փոխուած են:

Ամէնէն կարեւոր փոփոխութիւնը կը նկատուի արտաքին գործերու նախարար Ա. Պապաճանի հեռացումը: Զինք կը փոխարինէ ոչ խորհրդարանական քաղաքագէտ մը՝ փրոֆ. Ահմէտ Տաւուտօղլու: Ան կը նկատուի դէմք մը որ արդէն ուղղութիւն կ'որոշէր նոյն նախարարութեան, առանց պաշտօն ունենալու:

Փոխուած է կրթական նախարարն ալ որ դպրոցներուն հրահանգած էր ցուցադրել 1915ի նիւթով ծանօթ ժխտողական ժապաւէնը եւ բազմաթիւ հակազդեցութիւններու թիրախ եղած: Նոր նախարարը կը կոչուի Նիմէթ Զուլուքճու, նախապէս պետական նախարար էր: Ուշադրութիւն դրաւած է նաեւ խորհրդարանի նախկին նախագահ Պուլէնթ Արընչի վերադարձը, որպէս պետական նախարար եւ վարչապետի օգնական·

ԱԽՍՏՐԱԼԻԱ

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԱՁՈՒՄ

Հարաւային Աւստրալիոյ Ծերակոյտէն եռք խորհրդարանն ալ Ապրիլ 30ին միաձայնութեամբ քուէարկած է Հայկական ցեղասպանութեան ճանաչումի բանաձեւ մը: Հոն ըսուած է «Խորհրդարանը պաշտօնապէս միանալով հայ – աւստրալիացի, յոյն – աւստրալիացի եւ ասորի – աւրստրալիացի համայնքներուն, կը յարգէ յիշատակը այն այրերուն, կիներուն եւ երախաներուն որոնք զոհերը եղան սրդի ժամանակներու առաջին ցեղասպանութեան»:

Ծերակոյտին, կողմէ ճանաչումի քուէարկութիւնը տեղի ունեցած էր Մարտ 25ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԹՈՒՐՔԻԱ «ՈՒՂԵԳԻԾ»ԻՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայաստան _ Թուրքիա յարաբերութիւններու կարգաւորման մարզին վերջին զարգացումները բնականօրէն արձագանգ գտած են ԼՂՀ–ի մէջ եւս: Արտաքին գործերու նախարար Գէորգի Պետրոսեան Ազգային ժողովին մէջ պատասխանելով երեսփոխաններու, ըսած է· «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւնը պիտի չենթարկուի որեւէ ոչ չարհեկան լուծման»:

Ստեփանակերտի մէջ եւս կը տիրէ տեսակէտը թէ ժամանակն է Հայաստան – Թուրքիա «ուղեգիծ»ին մաքրամասնութիւնները հրապարակելու: Նախարար Մ. Սարգսեան _ Ի. Ալիեւ Մայիս 7ի հանդիպումին համաձայնութեան մը կարելիութեան մասին, թէ Ղարաբաղը պէտք է որպէս կողմ մասնակցի բանակցութիւններուն, որպէսզի իր սեփական առաջարկները եւ պահանջները ներկայացնէ: Հակառակ պարագային պիտի չենթարկուի որեւէ ընդունուած փաստաթուղթի:

* * *

ԼՂՀ հասարակայնութեան Ապրիլ 30ի խորհրդակցութենէն ետք ալ յայտարարութիւն մը հրապարակուած է: Հոն ըսուած է թէ Զուիցերիոյ միջնորդութեամբ ձեռք ձգուած ուղեգիծը «անհանգստութեամբ ու հիասթափութեամբ ընդունուեց Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան հասարակական լայն շրջանակների կողմից»:

Նոյն յայտարարութիւնը «քաղաքական կոպիտ սխալ եւ հայ ժողովրդի համար հերթական աղէտով յղի» կը նկատէ Թուրքիոյ հետ սահմանը բանալու հարցը, համահայկական ոլորտէն հանելով միայն Հայաստանի Հանրապետութեան պատասխանատուութեան շրջանակին մէջ դետեղելու փորձը: Կը չեչտուի թէ ժ. դարու վերջի եւ Ի. դարու սկիզբի Մեծ եղեռնը պատմական Հայաստանի մեծ մասին կորուստը եւ արցախահայութեան ազգային _ ազատագրական պայքարը որ աւարտեցաւ ԼՂՀ–ական ստեղծումով, Հայկական հարցի բաղկացուցիչներն են:

Ստորագրող աւելի քան տասնեակ մը հանրային կազմակերպութիւններ կ'ընդգծեն թէ նման ուղեգիծի հրապարակումը Եղեռնի տարելիցի նախօրեակին, թոյլ կու տայ խօսիլ ոչ միայն հայկական դիւանագիտական ձախողութեան, այլեւ ամբողջ հայութեան համար բարոյահոգեբանական տեսակէտէ անընդունելի քայլի մասին: Անոնք կ'ըսեն «Գոյութիւն ունեն ողջ հայութեան համար կենսական նշանակութիւն ունեցող հարցեր, որոնք պահանջում են համահայկական քաղաքական համաձայնութիւն: Մենք յայտարարում ենք, որ Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքական ղեկավարութեան նեղ շրջանակում ընդունուած որոշումը «ճանապարհային քարտէս»ի վերաբերեալ, ֆորմալ լեգիտիմութեան պարագայում, հայ ժողովրդի ազգային շահերի տեսակէտից բացարձակ անիրաւական է»:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԼԻԻՈՆ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՀԱՄԱՄԻՏ Է ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑՑ · · ·

Մայիս 1ին, ընդդիմութեան հանրահաւաքին ելոյթ ունեցած է Լ· Տէր Պետրոսեան: Ծանրացած է չորս կէտի վրայ· ընկերային – տնտեսական կացութեան վատթարացում, քաղաքական բանտարկեալներու հարց, Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններ, Երեւանի քաղաքապետի ընտրութիւն:

Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններու վերջին զարգացումներուն մասին ըսած է թէ Հայ ազգային գոնկրէսը բացի իրեն մասնակից մէկ կազմակերպութենէ, կողմնակից է նոյն յարաբերութիւններուն արագօրէն կազմակերպումին եւ պատրաստ է աջակից ըլլալու իշխանութեան քայլերուն: Լ· Տէր Պետրոսեան առանձնացուցած է ցեղասպանութեան խնդիրը: Իր համոզումով Թուրքիան Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները կարգաւորելու ընդհանուր տրամադրութենէն զատ, նպատակ ունեցած է ամէն գնով կանխելու ԱՄՆ–ու նախագահին եւ Գոնկրէսին կողմէ ցեղասպանութեան ճանաչումը: «Թուրքիան լիովին հասու իր նպատակին, Հայաստանը մըներ ձեռնունայն, իսկ Սփիւռքը դարձեալ յուսախաբ եղաւ» ըսած է Լ· Տէր Պետրոսեան: Ապա չեչտած է թէ իրենց համար անընդունելի է նաեւ հայելիութիւնը պատմաբաններու յանձնաժողով ստեղծելու գաղափարը, «քանի որ դա այլ բան չի նշանակում, քան ցեղասպանութեան ուրացում» յայտարարած է ան:

Հանրահաւաքին խօսք առած են նաեւ Ս. Դեմիրճեան, Ա. Սարգսեան, Լ. Զուրաբեան եւ Դ. Շահնազարեան: Ձեռնարկը կը աւարտած է Մատենադարանէն դէպի Հիւսիսային պողոտայ երթով:

ԱՏԱՆԱՅԻ ԿՈՏՈՐԱԾԻ 100-ԱՄԵԱԿ

(Ր. եւ վերջին Մաս)

Կոզոպատէն ու Խաներու Ջարդէն ալ ետք, երեկոյեան դէմ, կատաղած խուժանը, որ 20·000ի բարձրացած է այլեւս, կը փորձէ յարձակիլ քաղաքի հայկական թաղերուն, գոռում-գոչումով «Իմմէթի – Սալաթ, Փէյկամպէրլ Սալաւէթ»... Բայց այստեղ կը հանդիպի հայ եւրիտասարդներու կազմակերպած ինքնապաշտպանութեան գիծերուն:

Ինքնապաշտպանութեան երիտասարդներուն մարտղջը կը համրուէր 173 հոգի, 30·000նոց խուժանին դէմ: Անոնց վարիչներէն ու ճշմարիտ հերոսներէն մէկն էր Կարապետ Լաչինեան, որուն «Սուլը Ֆէտայի» անունը պիտի տային Թուրքերը: Հերոսներէն ուրիշ մէկն էր Առաքելի երեւելի տոհմէն Տիգրան Պըտիկեան, որ բազուկէն վիրաւորելով, չարդերէն եաքը պիտի փոխադրուէր Պէյրութ, ուր եւ դժբախտաբար պիտի մեռնէր: Յիշատակութեան արժանի քաջագործութիւններ ըրած են նաեւ Եսայի Սարեան, ու Սարգիս ու Կարապետ Տէվէճեան եղբայրները, որոնք մեծ կամուրջին գլուխը գտնուող իրենց կօշկակարի խանութին մէջ ապաստան գտած Հայերուն պաշտպանութիւնը կը կատարեն քաջութեամբ:

Խուժանը տեսնելով որ յարձակումով պիտի չկրնայ դրաւել Հայ Թաղերը, իրիկուան մութը կոխելուն՝ քարիւղի թիթեղներով կը մօտենան ու կը սկսին հրդեհել տալ հինգերի հայ տուներու... Աճապարանքով՝ տախտակաչէն տուներու կամիջներու կը սկսին լեցուրել վայրագ տեսարաններ, թաղերու ժողովուրդը մուխերու եւ ահուդողի մէջ խեղդելով...

Յաջորդ օրը –երկրորդ օր– խուժանավարներ կառավարութեան կը դիմեն պահանջելով կանոնաւոր դէնքեր, որովհետեւ քրիստոնեաներ կարծուածին չափ «անպաշտպան» չէին: Կառավարութիւնը խուժանապետները կ'առաջնորդէ օրանոցի գինամթերանոցը, ու Թոյլ կու տայ որ այդ դէնքերը «կողոպտուին», հազարաւոր մաուզէրներ ու ահագին քանակութեամբ ռազմանիւթ ...

Ժողովուրդը, տուները լքելով կը հաւաքուի եկեղեցիներուն, դրօշոցներուն մէջ. մաս մը՝ Ֆրանացի Ժէզիւիթներու եւ մայրապետներու դպրոցը, մաս մը՝ Հայոց Ս. Աստուածածին եւ Ս. Ստեփանոս եկեղեցիները, մաս մը՝ հայ կաթոլիկ եկեղեցին ու դպրոցը, մասը մը՝ հայ բողոքականաց, եւ մաս մըն ալ Ամերիկեան աղջկանց գոլէճը եւ Միսիոնարներու պետ Մր. Ռ. Զէյմպըրսին բնակարանին բակը:

Պահ մը հրդեհը կը մօտենայ Ամերիկեան աղջկանց վարժարանին: Զայն մարելու ճիգով անձնուիրաբար ուրիշ հայ կամաւորներուն մէջ ացող երեք Ամերիկացիներէն երկուքը գնդակահար կը սպաննուին: Առնցմէ մէկը՝ Տարսոնի Ամերիկեան գոլէճի նախագահ Տր. Փրիթիի փեսան, Մր. Ռաճըրսընն էր, միւսը՝ Հաճընի միսիոնար Մր. Մայրը, երկուքն ալ՝ այդ օրերուն տեսնելով պատահած Գէորգ Ֆիքրի էֆէնտի եւս, որ հիւրասէր Առանա կը գտնուէր, իրրեւ չէզոք մէկը իրենց հետ առնելով՝ Օսման էֆէնտիին եւ զայն կը տանին, կրակի թաղերէն դուրս՝ Սուպհի փաշայինտունը, եւ իրենք կը վերադառնան:

Ուրբաթ օրը կ'անցնի անորոշութեան եւ կռիւներու մէջ: Շաբաթ օր առաւօտուն Թուրքեր հաշտութեան դրօշակ կը պարզեն: Առաջնորդարանի դիւանապետը այս առիթով կը գրէ.

«Մինչեւ արեւածագ անորոշութեան մէջ կը սպասէինք, երբ Առաջնորդարանի դէմը գտնուող Գրիգոր Ճերիտեանի չէնքին շարորդ յարկէն դիւտղներ լուր հասցուցին, թէ եկեղեցիի արեւելեան կողմի փողոցի ծայրէն երկաբ ձողի մը վրայ պարզուած սպիտակ դրօշակ կրող համագեհատուր ոպայ, եաեւէն եկող ճերմակ վաթթոցաւորի մը հետ, դէպի եկեղեցի՝ պատերու տակէն քալելով կը յառաջանան:

«Մենք անմիջապէս Մայր եկեղեցիի բակի մեծ դրան երկաթներէ փակեցինք ու երեք հոգի ղրկեցինք տեսնելու թէ որո՞նք էին եկողները ... Անոնք վաթելով վերադարձան՝ թէ "ճերմակ փաթթոցաւորը միւֆթին է", տեղացի՝ կիւլեկպաշէ բնակիչէն, որ Զիֆթէ–Կէօղլիւքլիկը կոչուէր, հետն եւ մօտը պետերու զոյգ ակնոց զործածելուն համար, յարգուած բարի ծերունի մը, եւ թէ ան կը խնդրէ որ Մուրթհան Վէքիլի Արսէն էֆէնտին հանի մեղմօտ գայ, չատ կարեւոր է մեր տեսակցութիւնը...

«Տէր Արսէն քահանան, Ռուբէն Ճերիտեան ու առաջնորդարանի դիւանապետը, դացինք դէպի դրօշակաւոր կը: Մուֆթին հարցուց Տէր Արսէնը, յառաջացաւ, եւ երկու կրօնականներ՝ յորդ արցունքներով ողջագուրուեցան: Մուֆթին ըսաւ.

«Երեք օրէ ի վեր պաշարուած մը-նացինք – իմ տունը կը գտնուէր Մայր եկեղեցիէն երկու փողոց անդին, Գաֆէսլի կոչուած Գոնագը, որ տեսանելի էր եկեղեցւոյ զանգակատան առաջին յարկէն, իսկ երէկ իրիկուն – Ուրբաթ – գայի Վալիին ու զինուորական գոմանտանին թէ ինչու կը թողուք որ երկու եղբայրաբար ապրած տարրեր պիրտր փճացնեն... Զինուորական վարչութիւն հռչակեցէք, ցրուեցէք խուժանը, խաղաղութիւն հաստատեցէք... Համաճայնեցան ու թաղերուն պահակ զինուորներ ղրկեցին: Դուք ալ պէտք է կառավարատուն երթաք, հաստատէք հաշտութիւնը»:

«Եւ արդարեւ, երբ մուֆթին և իր հետ եղողները վերադարձան, քիչ յետոյ՝ կուսակալին հերքէզ Թիկնապահը ոտիկաններու հետ առաջնորդատան եկաւ, առաջնորդական փոխանորդը եւ դիւանապետը կուսակալութեան առաջնորդելու համար:

«Երկու կարգերու մէջ, ոտիկաններու պաշտպանութեան տակ, ամայի փողոցներէն, մեզ տարին Գոնագ: Վալին, որուն քովն էր զօրաբաժնի հրամանատար Մուսթաֆա Ռէմզի փաշան, բսաւ թէ – Ամէն կարուկ եւ ազդու միջոցներ ձեռք առած ենք. ժողովուրդը ապահովցուցէք, յետ այսու որեւէ միջադէպ պիտի չպատահի: Շրջականերն ալ կարելի եղած կարգադրութիւնները եղան: Կեդրոնական կառավարութենէն խիստ հրամաններ եկան»:

«Նորիսկն»

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ՇԱԻԻԼ

Կիրակի, Ապրիլ 26ին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին լեցուն էր հաւատացեալներով, եկած ոգեկոչելու Մեծ եղեռնի 94րդ տարելիցը:

Քարոզի ժամանակ, Տիրայր քհնյ. Գըլըճեան նախ ընթերցեց Գարեգին Բ.ի Ամանայի Ջարդերուն հարիւրամեակին ձօնուած կոնդակը, ապա ներկաներուն յորդորեց վստահիլ միայն մեր ուժերուն եւ չեշտեց որ մեր լեզուին կորուստը այսօրուան երկրորդ եղեռնն է:

Բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօնէն վերջ, ժողովուրդը հաւաքուեցաւ եկեղեցիին առջեւ, թափօրով ուղղուելու համար դէպի Շաւիլի հայկական յուշարձանը:

Շուրջ հարիւր հոգիի ներկայութեան ծաղկեպսակներ զետեղուեցան, մէկ վայրկեան լռութիւն պահուեցաւ: Ապա, յաջորդաբար ելոյթ ունեցան Տիրայր քհնյ., որ իր սրտի խօսքը արտայայտեց, Դոն. Նիկ Տէր Յարութիւնեան (հոգաբարձութիւն) որ անդրադարձաւ յիշողութեան եւ անոր փոխանցումին կարեւորութեան, Սեւան Պըրըչեան (Նորաստեղծ ընկերամշակութային ընկերակցութիւն) որ չեշտը դրաւ պատմական ճշմարտութիւնը պարտադրելու անհրաժեշտութեան, ինչպէս նաեւ ժխտողականութեան դէմ պայքարին վրայ: Ան իրրեւ երիտասարդ սերունդի ներկայացուցիչ, յանձնառու եղաւ այդ պարտականութեան: Ապա Ժան-Ժակ Կիյէ (Շաւիլի քաղաքապետ–երեսփոխան) իր յուզումը արտայայտեց յուշակոթողին առջեւ «որ կը ներկայացնէ նահատակներու դամբանը»: Ըրաւ պատմական մանրամասն նկարագրութիւնը, ակնարկելով քրիստոնէութեան ընդունումէն, մինչեւ 2001ի Ցեղասպանութեան ճանաչումը: Պ. Կիյէ իր խօսքը աւարտեց ըսելով որ նման արարողութիւնները կ'օգնեն որ յիշողութիւնը փոխանցուի նոր սերունդին մինչ որ էական նկատեց եւ եզրակացուց. «Ուրախ եմ որ Շաւիլի Հայերը մեր քաղաքին մէջ ունին պատանդան մը, իրենց յիշողութիւնը պահպանելու համար»:

Արարողութեան ատենին, առաքել. Մանուկ Ադամեան արտասանեց Սիամանթոյի «Դարերու վրէժ»ն հաւատացած մը:

2009ի ոգեկոչումը աւարտեցաւ ընդունելութեամբ մը:

ՀՐԱՅՐ ՀՐԱՉԵԱՆ

ԼԻԲԱՆԱՆ

Ցուշահանդէսին ներկայ գտնուած են երեք յարանուանութիւններու հոգեւոր պետերը, ներկայ ու նախկին երեսփոխաններ, նախարարներ, Հայաստանի հիւպատոսը, լիբանահայ կուսակցութիւններու, կազմակերպութիւններու, միութիւններու ներկայացուցիչներ, հոծ բազմութիւն մը:

Կազմաւկրպիչ կեդր. մարմնին կողմէ ելոյթ ունեցած է Սեդա Պըրճեան: Ներկայացուած է Պերճ Զէյթունցեանի «Մեծ լռութիւն»ը թատերդութենէն հատուած մը. պարախումբերու ներկայացումներէն առաջ խօսք առած է յատկապէս հրաւիրուած Վարդան Օսկանեան որ մօտ տասնամեակ մը գլխաւորեց Հայաստանի արտաքին գործերու նախարարութիւնը: Ան գլխաւորապար անդրադարձած է իր պաշտօնավարութեան օրով ու ներկայիս Հայաստանի ու Թուրքիոյ միջեւ յարաբերութիւններու ընկերացող պարագաներուն. չեշտած է թէ միշտ պէտք է դժուար ըլլալ, որպէսզի այդ հոլովոյթէն չտուժեն Հայաստանը եւ Սփիւռքը: Նաեւ որպէսզի Հայ դատի հաշուին անարդար զիջումներ չըլլան: Գեղարուեստական Բ. բաժինով մը հանդէս եկած են հայկական զանազան երգչախումբեր:

* * *

ՀՌՈՄ

ԱՆՆՕՍ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻԻՆ ՄԸ

Այս տարի եւս, Հայոց Ցեղասպանութեան 94րդ տարելիցին առիթով Հռոմի հայ գաղութի խորհուրդը եզակի քարոզչութեամբ մը ձեռնարկեց հանրային կարծիքի ուշադրութիւնը հրաւիրելու, յատկապէս նոր սերունդի ուշադրութիւնը, Ի. դարու առաջին ցեղասպանութեան վրայ:

Նախաձեռնութիւնը անդուզական է իր տեսակին մէջ, քանի որ այս տարի եւս օգտագործուեցան Իտալիոյ մայրաքաղաքի՝ Հռոմի հանրակառքերը որոնք օժտուած են տեսերիզի սարքաւորումով: Ընդամէնը 900 հանրակառք եւ 1800 տեսերիզ. Ապրիլ 22էն մինչեւ Մայիս 16, տեսերիզը պիտի ցուցադրուի. հոն կը տեսնուի բերանը կարուած մարդ պարտադրեն այս պարտուղական, հրաժարումի եւ ուրացման քաղաքականութիւնը: Մի թէ՞ կ'ուզեն ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑը նոխազ դարձնել միջազգային նոր հաւասարակշռութիւններու ստեղծման, եւ ոչ միայն հայկական հարցը, այլ նաեւ Թուրքիոյ կողմէ իրաւազրկուած բոլոր ժողովուրդներու հարցերը:

Հոգեբոյժի պէտք է երթալ դարմանելու համար զգացական հաշրեննասիրութեան ախտէն, որպէսզի «բիզնէս»ը չդառնայ ազգային քաղաքականութեան արշալոյսն ու վերջալոյսը...

Այս կ'ըլլայ դարպասը ազգային իրաւ վերականգնումի:

Ց. Պ.

Ապրիլ 28

չէինք ըլլար ցաւցնող վերանայումներ ընելու:

Հայաստանի Հանրապետութիւնը չունի «իրապէս համապետային» նշանակութիւն ունեցող վարքագիծ, այլ «հողակտոր»ի զարգացման եւ հոն բնակող ժողովուրդի «լաւ ապրելու» կարելիութիւն ստեղծող «բիզնէս»ային քաղաքականութիւն: Խորհրդային շրջանին Սփիւռքի մէջ մարդիկ չէին վարանած կրկնելու որ «հողային պահանջ»ը «խոչընդոտ» էր «Հայաստանի քաղաքականութեան առջեւ» — հարկ էր հաստկնալ Թուրքիոյ սիրաշահելու Մոսկուայի քաղաքականութիւնը եւ կրնայի հետ հաշտուածի տրամաբանութեամբ, կրկնելով որ այդ հողային պահանջը «մաքսիմալիզմ» էր: Զգացականութեամբ տարուած, պարզ պատերազմի օրերէն ժառանգուած մըցակցութիւնները չարունակելով, ոչ ոք ուզեց տեսնել անչեզ չարունակութիւնը քաղաքական վարքագիծին, որ այսօր կը թուի թէ կը հասնի իր ընդունուած պարտադրուած եղրայնդման, որ պարզ հայերէնով կը նշանակէ ջրաղացքի քար դնել աւելի քան դար տեւած եւ իր արդար լուծումը չգտած «Հայկական հարց»ին վրայ, որպէսզի ան դադրի մինչապատային շրջանակները զրաղեցնող «հարց» ըլլալէ:

Ձկոյթի եաին թաքնուելու պարտամութեամբ վազեցինք եւ կը վազենք դատարկ տարաներու ետեւէն, ինչպէս որ է պարագան անակնկալ եւ անվախճան «Ցեղասպանութեան ճանաչման» կամ Թուրքիոյ հետ «առանց նախապայմանների» բանակցութիւններու, որոնք կը նշանակեն ընդունիլ կատարուած իրողութիւնը: Ժողովրդական առածը կ'ըսէ թէ չլացող մանկան կաթ տուող չըլլար: Այդպէս է այսօր հայ քաղաքական հոսիզոնը: Ցեղասպանութեան ճանաչումով Հայաստանի Հանրապետութեան եաք ՀԱՅՐԵՆԱՀԱՆՐԱՄԱՅ ժողովուրդ մը երբ կ'ընդունի առանց նախապայմանների համաձայնութեան յանգիլ վինք ամէն ձեւով իրաւազրկողին հետ, հրաժարի իր պատմութենէն, իր պատմութեան չարունակման ուղիղ գծին վրայ դանուելու տարբական ռազմավարութենէն եւ դիւանագիտութենէն, «լաւ ապրելու» պատեհապաշտութիւնը կը վերածէ քաղաքական ընթացքի, կը դադրի նախկինի չարունակութիւնը ըլլալէ, կը դառնայ սկիզբ նորի, ինչպէս այնքա՞ն դիպուկ կերպով բանաձեւած էր մեծ գրող Վիքէն Խեչումեան – որուն «Գիրք Լինելութեան»ը չի ներշնչեր մեր դունագեղ դեկավարութիւնները: Այնպէս ինչպէս որ կ'ուզէին ստեղծել «սովետամարդ»ը, homo sovieticus-ը, այսօր կը ստեղծուի, համաշխարհայնացման հպատակելով, «բիզնէսմարդ»ը...: Այս վարքագիծը կ'արդարացնէ արտագաղթաղէտը, հայերէնի աղճատումը եւ դեռ տեւող մեր ազգին պարտադրուած սովետական ուղղագրութեան պահպանումը:

Հայաստանի Հանրապետութեան վարիչները իմաստուն պիտի ըլլային եթէ Հայաստան – Սփիւռք խորհրդաժողով մը հրաւիրէին այս հարցերով, փոխանակ նման խորհրդաժողովներու ընթացքին հոսհրդաժողովներու ընթացքին հոսանքու մխայն անտեսութեան վերականգնումի եւ «բիզնէս»ի մասին, սթոու և սթոուակ հրամցնելով քաղքենիներու եւ քաղքենիական մտածումներու: Ի վերջոյ, ինչո՞ւ չառաջնորդուիլ ազգային իրաւ միասնութեան այն թելադրութեամբ, որ Սփիւռքը ազգի աւելի քան կէսն է, ան ուղղակի հետեւանքն է և չարունակութիւնը ՀԱՅՐԵՆԱՀԱՆՄԱՆ, որուն սրբագրութիւնը դարձած է օրակարգ ըլլալէ, վոխարինուած է ցեղասպանութեան ճանաչման ճամբով ատացուելիք բարոյական մըխիթարութեան որոնումով, մշակելով եւ զարգացնելով ազգակործան չատախօսութիւնը որ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԿԸ ՇՓՈԹէ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ:

Այս տուեալներու լոյսին տակ, հրամայական կը դառնայ սփիւռքեան անկախ եւ ինքնավար ազգային քաղաքականութեան մը յանձնառումը եւ համապատասխան պետավարութեան մը յառաջացումը, որ ներկայանայ ԲՈՒՆԱԳՐԱԻՈՒՄԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԻՐՈՒԹԻՒՆ ԸՆՈՂի առաջադրանքով:

Լաւ պիտի ըլլար որ յատակ յստահանութիւններով եւ վերլուծումներով մեր ժողովուրդին բացատրէր թէ ո՞վ, ուրանք, եւ ինչո՞ւ կը

մը եւ հետեւեալ գրութիւնը՝ 2009 Ապրիլ 24: 94րդ տարելիցը Հայոց ցեղասպանութեան. անխոս ողբերգութիւն մը, եւ հետեւեալ սառը, գրութեամբ՝ Հռոմի Հայ Գաղութի Խորհուրդ

www.comunitaarmena.it

Բերանը կարուած մարդու նկարը կը հայի Ի. դարու Ա. ցեղասպանութեան օրուն մասին երկար տարիներ չխօսուեցաւ չատ մը պետութիւններու կողմէ եւ դոր 1973ին Մ.Ա.Կ-ի Մարդու իրաւունքներու պաշտպան Ենթայանձնախումբը սահմանեց որպէս Ի. դարու առաջին ցեղասպանութիւնը:

Հռոմի հայ գաղութի խորհուրդը իր այս նախաձեռնութեամբ կը նպատակադրէ վար պահել Եղեռնի 1,5 միլիոն զոհերու յիշատակը, տեղեակ դարձնել հանրային կարծիքը, յատկապէս նոր սերունդը որպէսզի նման ողբերգութիւններ երբեք տեղի չունենան:

Իտալիոյ մէջ Հայոց ցեղասպանութիւնը ոգեկոչուեցաւ զանազան ձեռնարկներով եւ արարողութիւններով:

Ցաւիսեանական քաղաքի կեդրոնի Ս. Նիկողայոս Հայոց եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագը մատոյց եւ քարոզեց Ցովսէփ Ծ. Վրդ. Քելեկեան՝ մեծաւորը Լեւոնեան հայ դպրեվանքին. ներկաները, մեծ թիւով, թափօրով ուղղուեցան Ս. Նիկողայոս հրապարակը դտնուող խաչքարը ուր եւ կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօնը: Այս առիթիւ մեր նահատակներուն նուիրուած յուշարձարին առջեւ զետեղուեցաւ եռագոյնով զարդարուած ծաղկեպսակ. խօսք առին Տիկին Կարինէ Դանիէլեան, Իտալիոյ մօտ ՀՀ դեսպանութեան անունով, եւ Պ. Ռոպէր Ա֊թթարեան, փոխ նախագահ Հռոմի հայ գաղութի խորհուրդին. անկարդաց Հռոմի քաղաքապետ՝ Ճանի Ալեմանոյի գիրը Ապրիլ 24ի առիթով, ուղղուած իտալահայութեան. նշենք որ առաջին անգամն է որ Հռոմի քաղաքապետ մը իր մասնակցութիւնը կը բերէ ապրիլեան ոգեկոչումին: Ռ. Ա֊թթարեան յիշեց նաեւ որ Իտալիոյ Ծերակոյտը եւ Ազգային ժողովը Ապրիլ 23ի նիստին յիշած են Մեծ Եղեռնի մէկուկէս միլիոն զոհերը, զօրակցութիւն եւ մօտիկութիւն յայտնելով Հառաչահայութեան:

Յիշենք նաեւ որ Ապրիլեան յիշատակութեան նուիրուած ձեռնարկներու ծրիչն ներս Ապրիլ 22ին Գագա տէլլա Մէմորիա է տէլլա Սթորիա, Շոայի նուիրուած հեդրոնին մէջ տեղի ունեցաւ իրապատուկ դատախօսական ձեռնարկ մը հետեւեալ բնանիթով՝ «Հայերը պատմութիւններ առանց պատմութեան» մասնակցութեամբ՝ Հռոմի հայ խորհուրդին եւ հանրայայտ պատմագէտ եւ լրագրող ու Հայոց մեծ բարեկամ Մարքօ Թոսաթթիի: Այս նոյն կեդրոնին մէջ Մայիս 6ին բացումը պիտի կատարուի՝ Ա֊մին Վէկնէրի Հայոց ցեղասպանութեան լուսանկարներու ցուցահանդէսին, որ պիտի տեւէ մինչեւ Մայիս 16: Այս նախաձեռնութեան, բացի Հռոմի Հայ Գաղութի Խորհուրդէն եւ Ա.Ն.Է.Տ. ընկերակցութեան, «իր վկայութեամբ» պիտի մասնակցի նաեւ Ա֊մին Վէկնէրի որդին՝ ճարտարապետ Միշա Վէկնէրը:

Յիշատակութեան արարողութիւններ եւ ձեռնարկներ կատարուեցան Իտալիոյ քաղաքներէն Միլանոյի, Վենետիկի, Նափոլիի, Փատուայի ու Մաթերայի մէջ:

Յարգանք մեր բիւրաւոր նահատակներուն...

Les Activités du Mois de Mai du Centre Culturel Sahak–Mesrop de Marseille

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

RECITAL DE PIANO

avec

Anahid TERBOGHOSSIAN

Mercredi 20 mai à 20h30

Au Centre Culturel Sahak-Mesrop

339 avenue du Prado — 13008 MARSEILLE

Au programme : Bach, Chopin, Beethoven, Babadjanian

—— Entrée libre ——

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

«Rouben Mamoulian»

Sous le parrainage de

Robert GUEDIGUIAN

réalisateur

JEUDI 14 MAI A 20 HEURES

2008 — 1h04

d'Arménie en Arménie

Film documentaire d'Edouard Vardanian

Texte et commentaires

du Professeur J.-P. Mahé

Voyage en Arménie historique,

Kars — Van — Ani

Réalisation et illustration musicale :

Arto Pehlivanian

Assistant : Benoît Bedu

En présence de Messieurs

E. Vardanian et du Prof. J.-P. Mahé

Directeur des programmes :

Arto PEHLIVANIAN

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

U C F A F

6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris

Métro : République

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ապրուստ ասկագիները

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծննդ	135	(161,46)

Բոլոր ապրուստ ասկերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (*տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը*)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ապրուստ, **ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՓԱՍՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ** (25 *տող*) *մահազդներու պարագային եւ* 1/8*րդ* (12–13 *տող*) *մնացեալին*։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին վարչութեան։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Le CCAF

(CONSEIL DE COORDINATION DES ORGANISATIONS ARMENIENNES DE FRANCE)

APPELLE
A UN PIQUET DE PROTESTATION
Mardi 5 mai à 18h30
DEVANT L'AMBASSADE DE GEORGIE A PARIS

(104 ave Raymond Poincaré, Paris 16e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Առկախ հաշիւ ունեցող մեր բաժանորդները, այս չրջանին, կը սոանան իրենց բաժանորդագրութեան հաչուեփակը (մինչեւ 2009, *Յունիս* 30)։

Կը խնդրենք որ անյապաղ ընթացք տան այդ հաշուեփակին, դիւրացնելու համար վարչութեան աշխատանքը։

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ECOLE
TEBROTZASSERE

1 Bd du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
CYCLE COMPLET
de la MATERNELLE
à la 3ème incluse
PRIMAIRE et COLLEGE
entièrement sous Contrat avec l'Etat
Maternelle hors contrat
Salle Informatique —
Laboratoire Physique et Chimie —
Ateliers de théâtre — Presse
Cinéma — Chorale —
Danse Arménienne
Langues enseignées :
Arménien, Anglais, Allemand,
Espagnol
Association sportive «section foot».

Transport assuré par autocar
suivant les possibilités.

Inscriptions sur rendez-vous au:
01 43 81 01 72 ou 01 43 01 12 58
direction@tebrotzassere.com

Date à retenir

Samedi 23 mai

REPAS DE LA MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE DE MARSEILLE

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT

POUR LE SEJOUR D'AOUT 2009 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour à Bellefontaine du 31 juillet au 14 août :

- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA.**

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS.
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux vous propose une

JOURNEE DE DETENTE A LA MER

le **Dimanche 31 mai.**

Au programme :

Matinée et déjeuner à HONFLEUR, port de pêche où se déroulera la fête des marins.

Après-midi à DEAUVILLE (Casino-Plage)

— Départ à 7h45 : Rendez-vous Place de la Mairie à Clamart;

— Retour prévu vers 20h.

Inscriptions auprès de :

- Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33
- Alice : 01. 46. 42. 90. 68.

Arnouville-lès-Gonesse

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise organise, mensuellement, un après-midi «Rencontre et Culture».

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous, à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- **le lundi 11 mai — Thème du jour : la transmission de caractères héréditaires.**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».

Renseignements :

Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

Marseille

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille Ville vous convie à la

SOIREE DE L'AMITIE

Vendredi 8 mai à 19 heures

à la M.A.J.C. Salle Vasbouragan

12-14 rue Saint-Bazile,

13001 Marseille

Métro/Tram : Réformés

Parking : Gambetta

P.A.F. 20 euros par adulte

10 euros par enfant

Renseignement et réservation :

— Denise : 06 29 57 01 91

— Séta : 06 10 25 17 16

UGAB - Offre

L'UGAB Europe cherche pour sa Colonie de vacances, qui se déroulera du 3 au 23 juillet 2009, des animateurs et animatrices titulaires du BAFA.

Pour déposer sa candidature, prière d'adresser CV à hduzian@agbueurope.org

CETTE ANNEE, l'UCFAF VOUS PROPOSE

2 voyages en ARMENIE

voir site www.ucfaf.com

1 voyage touristique
du 20 juillet au 3 août

soit 15 jours/14 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes aéroport et visa en sus).

Renseignements: E. Yazidjian
au 01 42 87 95 98

1 voyage randonnée
du 10 au 20 juillet

soit 11 jours/10 nuits aux prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit randonnée de 7 jours en pension complète et 2 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes.

Renseignements : A. Samikyan
au 01 48 03 18 78

L'**UCFAF** ET LA **JAF**
vous invitent à la présentation
du livre de **GILBERT SINOUE**

«EREVAN»

ARMENIE : LE GRAND ROMAN D'UN PEUPLE

Jeudi 7 mai à 20 heures

La présentation sera suivie d'un débat avec l'auteur et d'une dédicace de son livre.

— Entrée libre —

6 Cité du Wauxhall - 75010 Paris
Métro République

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԱՐԱՔՆԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔ

ՓՈՐՈՒՄ 2009

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՅՈՒԼԻՍ 13Էն 26

- *Դասախօսութիւններ, պրոյեկտներ*
- *Այցելութիւններ պատմական եւ մշակութային վայրեր*
- *Պտոյտներ՝ Հայաստանի տեսարժան վայրերը*
- *Գիշերային հաճելի եւ ընկերային մթնոլորտ։*

Արձանագրութեան համար դիմել՝
ՀՈՒՐԻԿ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ.-
- 01.42.29.10.24
- 06.14.74.92.97

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԹԵՄԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ASSEMBLEE EXTRAORDINAIRE DES DELEGUES DIOCESAINS

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ

Շաբաթ, 2009 Մայիս 16, ժամը 10:30ին
Պարսամեան կեդրոն, Նիս

Սիրելի Թեմական Պատգամաւոր,

Հրաւիրուած էք մասնակցելու Թեմական Պատգամաւորական Ժողովի տարեկան նիստին, որ տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, 16 Մայիս 2009, *ժամը* 10.30էն 15.30, *Պարսամեան կեդրոն*
281 Bld de la Madeleine, 06000 Nice
(*Այս ժողովին պիտի անմիջապէս յաջորդէ արտակարգ ժողով մը, տե՛ս. կից մասնաւոր հրաւէրը*)։

Ակնկալելով Ձեր մասնակցութիւնը, որուն մասին կը խնդրենք որ տեղեկացնէք մեզի, մինչեւ 2009 *Մայիս* 8, *համեցէք ընդունիլ մեր եղբայրական ողջոյնները*։

Սոյն Թեմական պատգամաւորական ժողովին Թեմական խորհուրդին կողմէ հրաւիրուած է նաեւ հայ մամուլը։

Անհամբեր ներկայ չկարենալ ըլլալու պարագային համեցէք թղթակից մը նշանակել։

Տ. Նորվան Արք. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ Ֆրանսայի Թեմին
Mgr Norvan Zakarian
Primat du Diocèse

Գրիգոր ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Թեմական Խորհուրդի Ատենապետ
Grégoire Krikor Papazian
Président Exécutif du Conseil Diocésain

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ

Շաբաթ, 2009 Մայիս 16, ժամը 15:45ին
Պարսամեան կեդրոն, Նիս

Սիրելի Թեմական պատգամաւոր,

Հրաւիրուած էք մասնակցելու արտակարգ Թեմական պատգամաւորական ժողովի նիստին, որ տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, 2009 Մայիս 16ին, ժամը 15:45էն 16:30 *Պարսամեան կեդրոն*, 281 Bld de la Madeleine, 06000 Nice.

(*Այս արտակարգ ժողովը անմիջապէս պիտի յաջորդէ տարեկան Թեմական ժողովին, նոյն օրը*)։

Ակնկալելով Ձեր մասնակցութիւնը, որուն մասին կը խնդրենք որ տեղեկացնէք մեզի, մինչեւ 2009 *Մայիս* 8, *համեցէք ընդունիլ մեր եղբայրական ողջոյնները*։

Սոյն Թեմական պատգամաւորական ժողովին Թեմական խորհուրդին կողմէ հրաւիրուած է նաեւ հայ մամուլը։

Անհամբեր ներկայ չկարենալ ըլլալու պարագային համեցէք թղթակից մը նշանակել։

Տ. Նորվան Արք. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ Ֆրանսայի Թեմին
Mgr Norvan Zakarian
Primat du Diocèse

Գրիգոր ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Թեմական Խորհուրդի Ատենապետ
Grégoire Krikor Papazian
Président Exécutif du Conseil Diocésain

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԱՅԻՍ 6
MERCREDI
6 MAI
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : նոամսեայ 70 եւրօ
Արտասահման : նոամսեայ 85 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
75 եւրօ (Շաբաթական առաքում) _ Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-62 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22·198 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 84e ANNEE — N° 22·198

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԹՈՒՐՔԻԱ ՈՒՂԵԳԻԾԻՆ ՆՈՐԱՆՈՐ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՐ

Հայաստան _ Թուրքիա յարաբերութիւններու կարգաւորման բանակցութիւններու վերջին փուլը կը շարունակէ մեկնաբանուիլ թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Սփիւռքի մէջ: Հետաքրքրական վերլուծում մը ըրած է Ցեղասպանութիւն Յանգարան – հիմնարկի տնօրէն Հայկ Դեմոյեան, նկատի առած ուղեգիծին յատկապէս երկու կէտերը. պատմաբաններու հայեւթուրք յանձնաժողովի կազմութիւնը եւ Կարսի պայմանագրին ճանաչումը:

Հայ եւ թուրք պատմաբաններու յանձնաժողովին մասին Հ. Դեմոյեան տարբերելով ընդհանուր կարծիքէն, ըսած է թէ նման հեռանկարէ Հայաստան վախնալիք բան չունի, թող ստեղծուի յանձնաժողովը, անկէ վախնալու բան ունի միայն Թուրքիան: Նման մարմին, ըսած է ան, իրակա՛ն պատուհաս կ'ըլլայ երկրի մը համար ուր իր սեփական պատմութեան չատ մը դրուագներ կեղծուած, գաղնի պահուած են. կրնան ի յայտ գալ վտանգաւոր մանրամասնութիւններ որոնց թուրք հանրութիւնը տեղեակ չէ:

«Ամենայն պատասխանատուութեամբ կրնամ յայտարարել, որ յանձնաժողովի ստեղծումը կարող է վնասել Թուրքիոյ ազգային անվտանգութեանը» չեչոած է Հ. Դեմոյեան:

Ինչ կը վերաբերի Կարսի պայմանագրին, ան իրաւական առումով խոցելի է եւ միջազգային իրաւունքի տեսանկիւնէն չատ թերի կողմեր ունի. այդ պայմանագիրը ամէնէն առաջ կոպտօրէն ոտնակոխուած է նոյնինքն Թուրքիոյ կողմէ:

Ոտնակոխումը եղած է նախ Նախիջեւանի կարգավիճակին չուրջ. Թուրքիա Ադրբեջանի հետ պայմանագիր ստորագրած է Նախիջեւանը այդ երկրին մաս ճանչնալով: Մինչդեռ 1921ի Կարսի պայմանագրով Նախիջեւան Խորհ. Ադրբեջանին տրուած էր հովանաւորութեան ըսկզբունքով: Այս կէտը անտեսուած է ադրբեջանական սահմանադրութեամբ ալ ուր Նախիջեւանը որպէս երկրին տարածքին մաս արձանագրուած է:

Հ. Դեմոյեանի կարծիքով Հայաստան - Թուրքիա պայմանագրի չրջանակին մէջ տարաբնոյթ հարցերու մասին տարբեր յանձնաժողովներ կը դործեն: Ան յոյս յայտնած է որ հոն տեղ կը գտնեն Ցեղասպանութեան հետեւանքները դարմանելու միտող տարբեր, հայկական մշակութային, ժառանգութեան հաչուառումը, այդ ժառանգութիւնը ոչնչացումէ մինչեւ նոյնիսկ չանքերով փրկելու գործը եւ մինչեւ այսօր կատարուածին իրաւական դնահատումը:

* * *

Նոյն նիւթին մասին «Հայաստան» չաբաթաթերթին պատասխանելով Հայկական ժողովրդային չարժումի կեդրոնական խորհուրդէն Մովսէս Քէչիչեան ըսած է թէ պատմաբաններու միանական յանձնաժողովի միջոցով Թուրքիա կը ջանալ կանխել Ցեղասպանութեան ճանաչումը եւ անկէ բխող հետեւանքները: Ասիկա վերջին փուլը կը կազմէ Ցեղասպանութեան մը որ կը սկսի Ֆիլիքական բնաջնջումով, կը չարունակուի զոհերու լեզուական, մչակութային արժէքներու, կոթողներու եւ քաղաքակրթութեան ոչնչացումով եւ կը յանգի «ցեղասպանութեան ոչնչացում»ին:

Մ. Քէչիչեան եզրակացնելով ըսած է թէ բուն մտահոգիչը կատարուած սխալին չեչտումն է եւ հայեւթուրք բանակցութիւններուն այսօր տիրող տրամաբանութեան, նախընթացի եւ ուղենիչի վերածումը: Այդ պարագային վտանգի թիրախ կը դառնայ Արցախը: Ազատագրուած տարածքներէն այնպիսի գիջումներ կը կատարուին որ անդարմանելին տեղի կ'ունենայ: Այդ պարագային կը կրկնուին Հայոց պատմութեան տխուր եւ սեւ էջերը. ազգային միասնութիւնը կը խաթարուի, կը վտանգուին Հայաստանի ու Արցախի ապահովութիւնները, կը կոտրուի հայ դինուորին ու հայութեան մարտունակութիւնը:

Ան չեչտած է.

«Ձգէտք է մոռանալ, որ հայութիւնը ճաչակել է խաղաղապահ կոչուած միջազգային հովանաւորող ուժերի չնորհած "ապահովութեան" արդիւնքները եւ Կիլիկիայում եւ Արեւմտեան Հայաստանում: Բոլորովին անհրաժեչտ չէ փորձառածը կրկին փորձել, այս անգամ Արցախում եւ յարակից ազատագրուած տարածքներում: Ցեղասպանութիւնն ու Արեւմտեան Հայաստանի եւ Նախիջեւանի հայաթափութիւնը ճաչակած Հայը եւ Արցախում եւ ամէնուրեք չի վստահելու, չի կարող վստահել ոչ մի բարեկամ կամ չնամի խաղաղապահ կամ միջազգային ուժի ողորմութեան: Ուրեմն չգէտք է կատարել անդառնալի եւ կործանարար սխալ»:

ԹԻՖԼԻՍԻ

Վ. ՋԱԽԱԼԵԱՆԻ ԴԱՏԻՆ ՆԻՒԹՈՎ

Թիֆլիսի քաղաքացիական դործերու վարչական, տեեւնը Մայիս 7ին կը քննէ Ֆրանսահայ փաստաբան Փ. Արապեանի կողմէ Ջաւախքի դործիչներէն Վահագն Զախալեանի պաչտպանութեան մերժումին դէմ բողոքի դատը: Յանօթ է որ Վրաստանի արդարութեան նախարարութիւնը փետր. 16ին առանց պատճառաբանութեան մերժած էր Փ. Արապեանը յանձնագրել որպէս Զախալեաններուն պաչտպան իրաւաբան:

Որոչ չափով զարմանալի է այս դատին լուրը, քանի որ Ապրիլ 13ի եւ 28ի յոյցերուն Վրաստանի Փարլիզի դեսպանատան կողմէ հաւաստիք տրուած էր որ Փ. Արապեանին կ'արտօնուի կատարել Զախալեաններու պաչտպանութիւնը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ընդդիմութիւնը յայտարարած է թէ երկրին մայրուղիները պարբերաբար երթեւեկի փակելու դործողութեան մը կը ձեռնարկէ. դործողութիւնը ծրագրուած է որպէս նախապատրաստ կաչվիլիի հրաժարականը ապահովելու միջոց: Եթէ ան յամառի տեղի չտալ, ընդդիմութիւնը մտադիր է փակելու երկրին բոլոր մայրուղիները:

ՊԻԼԿԻՒ մէջ, Մարտիի մօտ, 45 հոգի մեռած է հարսնիքի մը ընթացքին, երբ յարձակողները կրակ բացած են հիւրերուն վրայ: Շրջանը դլխաւորաբար քիւրտերէ բնակուած է: Ֆրանսական մամուլը կը ծանրանայ այն իրողութեան վրայ, որ վերջին չրջանին Թուրքերը քարմացուցած են Քիւրտերու ձերբակալութիւնները: Պաթմանի մէջ, մանաւանդ, քիւրտերու կեանքը տաժանելի է եւ երբեմն իսկ յետազայ ահարեկիչներ կը նկատուին Թուրք իչխանութիւններու կողմէ: Մնաց որ Թրքական ճնչումը եւ հալածանքը ա՛լ աւելի կ'ամրապնդեն

(Շար.ը Դ· էջ)

«ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՐԿ Է ՎԵՐԱԲԱՁՈՒԻ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԸ»

Այսպէս խորագրուած յօդուած մը Ապրիլ 23ին լոյս տեսած է «Սայփրըս Մէյլ»ի մէջ: Հեղինակն է էլչնի Թէոքարուս: Ան թեկնածու է Եւրոպայի խորհրդարանական ընտրութեան:

Ընդդիմ թէ Ապրիլ 24ին Փոքր Ասիոյ հայ բնակչութեան դէմ Թուրքերու գործած ցեղասպանութեան զոհերը կը յիչատակուին, յարգանք կը մատուցանուի հայ ազգին, անոր տառապանքներուն, յուզումնալի ճառերով եւ բանաճեւերով, հեղինակուհին աւելի լաւ միջոց մը կ'առաջարկէ յիչատակումին ու յարգանքի մատուցումին. վերաբանալ Մելքոնեան կրթարանը: Ատիկա պարտք մըն է հայ համայնքին, կիպրացիներուն որոնց մէկ մասնիկն է հայ համայնքը:

Հակառակ բազմամչակութայնութիւնը յարգելու համեւրոպական սկզբունքին, այդ ուղղութեամբ կառավարութեան յայտարարութիւններուն, արտօնուեցաւ որ մեր մչակոյթին ու պատմութեան կենդանի մէկ մասը անյայտանայ. ատիկա Մելքոնեան վարժարանն էր: Այդ մասը կը կազմէր պատմական անցեալի տէր Մելքոնեան վարժարանը, կ'ըսէ ան:

Ցետոյ յօդուածագիրը կը յիչեցնէ թէ դպրոցը անցած 80 տարուան ընթացքին հայերէնի, հայկական մշակոյթի ու պատմութեան, ազգային ինքնութեան պահպանումին մէջ կենսական դեր կատարեց: Ան ամբողջ Եւրոպայի միակ հաստատութիւնն էր իր տեսակին մէջ որ հայ ուսանողներու տուած կրթութեամբ ազգային ժառանգութիւնը, լեզուն եւ հայ ըլլալու կերպերը կը փոխանցէր: Ցետոյ կ'ընէ պատմականը. Մելքոնեանը Ցեղասպանութենէն վերապրածներու երդիք մը ըլլալով հիմնուեցաւ կարապետ Մելքոնեանի կողմէ եւ մինչեւ իր փակումը պահպանուեցաւ կիպրոսի հանրապետութեան կողմէ, որպէս ազգային ժառանգութիւն:

Շրջակայ պուրակին ծառերը տնկուած էին այդ որբանոցին առաջին բնակիչներուն կողմէ, մեղ բոլորիս յիչեցնելու համար ցեղասպանութիւնը: Ամէն մէկ ծառ կր ներկայացնէ համայնք մը եւ դպրոցը սրբազան վայր մըն էր, նոյն ատեն կը խորհրդանչէր յոյսը որ այլ ցեղասպանութիւններ չեն գործուիր:

Դպրոցին չրջանաւարտներէն չատեր եղան հայկական, համայնքներու ղեկավարներ, նոյն ատեն դեր առանձնելով հայկական մշակոյթի, դաստիարակութեան, լեզուին, ազգային ինքնութեան զարգացումին մէջ: Շատեր իրենց հետքը ձգած են դրականութեան, արուեստներու, գործի մարգերուն մէջ: Նոյն ատեն եղած են կիպրոսի դեսպաններ, լաւի դարձնելով անոր արդար դատին ձայնը: Անոնցմէ են Պատալեանը, Աբգարեանը, Վ. Թէքէեանը ու կարեւոր գիտնականներ, արուեստագէտներ, երաժիչտներ, գրողներ, պատմաբաններ:

Երբ անակնկալօրէն փակուեցաւ Մելքոնեանը, չատ աչակերտներ չգիտցան իրենց ընելիքը: Փակումը վտանգեց նաեւ Նարեկեան նախակրթարանը, քանի որ անոր չրջանաւարտները իրենց ուսումը չարունակելու համար վարժարան չունէին այլեւս:

Այս բոլորը հայկական լեզուին, մչակոյթին, քաղաքակրթութեան իսկական սպառնալիք եղան: Հայերը ձուլումի առաջնորդող, փոխանակ որ իրենց յատկանիչներով համարկուէին կիպրական ընկերութեան, ինչպէս եղած էր մօտ դարէ մը ի վեր: Համարկում, փոխանակ ձուլումի. ինչ որ Եւրոպական միութեան հիմնական սկզբունքներէն մէկն է:

Ամէն պարագայի ահրաժեչտ է փրկել Մելքոնեանը: Օգնել որ վերաբացուի:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՀԱՅ ԱՐԻԱԿԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԻ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ

Մայիս 4ին, կէսօրուան ժամերուն, Էրեբունի հիւանդանոցին մօտերը ծանրօրէն վիրաւոր վիճակով գտնուած ու հիւանդանոց փոխադրուած է Հայ արիական միաբանութեան առաջնորդը Արմէն Աւետիսեան: Իր գլխաւորած կազմակերպութիւնը համոզուած է թէ ան յարձակումի ենթարկուած է եւ ոչ թէ ինչպէս կը ներկայացուի, երթեւեկի արկածի զոհ է: Վիրաւորուած է գլուխէն, կուրծքէն, սրունքներէն: Հիւանդանոց փոխադրուելէ ետք գործողութեան ենթարկուած է:

Հայ արիական միաբանութիւնը կը պահանջէ իչխանութիւններէն որ իրականութիւնը բացայայտելու համար ջանք չխնայուի:

* * *

ԼՂԱ

ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՍՏ ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ

Հայաստանի արտաքին գործերու նախկին նախարար Վ. Օսկանեան, Ստեփանակերտի մէջ ներկայ գտնուած է «Անաւարտ տասնամեակ» խորագրուած իր գիրքին չնորհահանդէսին: Այդ առիթով անդրադարձած է Ղարաբաղեան հարցի բանակցութիւններուն ներկայի ընթացքին: Շեչտած է հետեւեալը. «Սկսել էինք Ղարաբաղեան հարցը Ադրբեջանի տարածքային ամբողջականութեան չրջանակներում լուծելու ամրագրուած սկզբունքից, աւարտել արդէն Լեռնային Ղարաբաղի ինքնորոչման իրաւունքով»: Ընդլով հանդերձ թէ Մատրիտեան փաստաթուղթին մէջ հայկական կողմին համար անընդունելի քաղաքական կէտեր կան, զոյն լաւ հիմ նկատած է հասնելու Ղարաբաղի ամբողջական ինքնորոչումին:

Վ. Օսկանեան խօսած է Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններուն բնականոնացման ներկայի հոլովոյթին մասին ալ. համոզում յայտնած է որ այդ օրակարգին վրայ այսօր Լեռնային Ղարաբաղի հարց չկայ, սակայն «Մի եզանից անկախ այսօր այդ առընչութիւնները ըստեղծուել են». իսկ այդ կապակցութիւնը վերանգաւոր նկատած է նախկին նախարարը:

«Ճիչդ է որ մեր իչխանութիւնները երբեք չեն գնայ նրան, որ Թուրքերի հետ Ղարաբաղի հարց քննարկեն, բայց մենք մտել ենք մի այնպիսի գործընթացի մէջ, որի վրայ ազդեցութիւն ու վերահսկողութիւնը արդէն կորցրել ենք» ըսած է Օսկանեան, Հայկական դիւանագիտութեան տարութիւնը նկատած է այն որ բանակցութիւններու ընթացքը դադրնի կը տարուէր, այսօր հրապարակային վերածուած է: Երբ բանակցութիւնները դադրնի էին, Թուրքերը կարելիութիւնը չէին ունենար բովանդակութիւնը, կամ ըթացքը չահարկելու: Այսօր փոխուած է կացութիւնը եւ ատիկա մեզի նպաստաւոր չէ:

Բազմամչակութայնութեան մեր փարուելու մը անկեղծ պիտի ըլլայ այն ատեն միայն: Կիպրահայերուն քաղաքակրթութիւնը եւ ստեղծագործ հանճարը օգտակար է բոլորիս: Ան թանգարանի ապրանք չէ: Նաեւ Մելքոնեանի կալուածը պէտք չէ երբեք ծախուի, գործածուի որպէս առեւտրական չահագործումի ա՛ռարկայ, կամ չքեղ պանդոկներու վայր:

ԱԶԱՏ ԿԱՐԾԻՔ ԻՄ ԱՆԿԻՆԷՍ

ՎԵ՛ՐՋԱՊԷՍ ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ԱԼ ԴԱՍ՝ՊԻՏԻ ՉՔԱՂԵՆՔ

Հետեւելով իր նախորդներու օրինակին, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու նորընտիր նախագահ Պարաք Օպամա դրժեց թեկնածու Օպաւոյի հանդիսաւոր խոստումն ու յանձնառութիւնը, ընտրուելու պարագային 1915ի կոտորածները որպէս Հայոց ցեղասպանութիւն ճանչնալու: Փաստելով այսպէս, որ ԱՄՆ-ու նախագահը ըլլայ սպիտակամորթ կամ սեւամորթ, հանրապետական թէ դեմոկրատ, աթոռին վրայ բազմելէ յետոյ միմիայն իր երկրին, պետութեան շահերը նկատի կրնայ առնել, նոյնիսկ եթէ «իր համոզումները չեն փոխուած», ինչպէս ան Թուրքիոյ մէջ յայտարարեց առջի չաբաթ: Այս volte-face-ին առջեւ յուսախաբուի՞լ, զայրանա՞լ: Այո՛, եթէ մոռցած ենք զօր. տը Կօլի այն հռչակաւոր խօսքը թէ՝ «պետութիւնները միայն շահեր ունին». եւ եթէ տակաւին չենք սորված «միջազգային քաղաքականութիւն» կոչուածը, ճիշդ Արիմեան Հայրիկի օրերուն պէս…: Ո՛չ, եթէ լուսամտութիւնն ու քաջութիւնը ունինք իրողութիւններն ու կացութիւնները ճակատէն դիտելու: Խնդրոյ առարկայ պետութիւնը ո՛չ Գոսթա-Ռիքան է, ոչ Նիքարակուան, ոչ ալ Լիխերիան. այլ՝ ԹՈՒՐՔԻԱՆ: Երկիր մը որու կրեւորութիւնը ոչ միայն իր 780·000 քառ. քմ. տարածքին եւ 70 միլիոն բնակչութեան մէջ կը կայանայ, այլ աշխարհագրական բացառիկ, եզակի, դիրքին: Երկու ցամաքամասերու վրայ տարածուող, նեղուցներու բանալի եւ պահակ: ՕԹԱՆ-ի ստեղծումէն, վաթսուն տարիէ ի վեր արեւմտեան «ազատ» աշխարհի յառաջապահ. եւ որու պինուորական ռազմավարական կրեւորութեան վրայ տասը տարիէ ի վեր կ'աւելնայ անտեսական ռազմավարական արժէքը Կասպեան ջրհանի քարիւղի եւ կազի իր հողին վրայէն փոխադրութեան հարցով: Այս բոլոր պատճառներով ալ ԱՄՆ եւ արեւմտեան աշխարհին անսահման եւ անսակարկ նեցուկ վայելող (մանաւանդ այդ պետութիւններուն եաին գտնուող միջազգային դրամատիրութեան) Թուրքիան երկիր մոլորակի վրայ –Իսրայէլի հետ այն երկու երկիրներէն մէկն է որ արար աշխարհի ասպարէզ կը կարդայ: Պարզ է, ուրեմն, որ այսպիսի կարեւորութեամբ պետութիւն մը ոչ մէկ գինով պէտք չէ վիրաւորել, մանաւանդ ցեղասպանութեան ծանրակշիռ ամբաստանութեամբ: Եզր. որ միջազգային իրաւաբանութեամբ բոլորովին տարբեր տարողութիւն ունի, քան բոլոր միւս հոմանիշները…:

Ֆրանսերէն ծանօթ ասոյթով Les promesses n'engagent que ceux qui y croient: Եւս առաւել՝ դիւանագիտական չրջանակներէ տրուած խոստումները: Բայց մենք Հայերս, 1878էն ի վեր (Պէրլինի վեհաժողով) մանկական միամտութեամբ կը չարունակենք անոնց հաւատալ, ահա ամբողջ 130 տարի է. պատրանքներով կը տարուինք, հոգեյոհ խօսքերով կը գոհանանք, կամ նոյնիսկ կը գինովնանք: Օպամայի ըսածն ու ըրածը մեզ կը տանին Ֆրանսերէն ուրիչ ասոյթի մը մասին խոկալու. հողէ կճուճին եւ երկաթէ ամանին բախումը, ուր հողէ ամանը խակոյն կը փշրուի: Վերեւ յիշուած Թուրքիոյ կարեւորութիւնները դիմաց, ի՞նչ կը կշռէ 30 հազար քառ. քմ.–նոց եւ 3 միլիոն բնակչութեամբ Հայաստանը. կամ ալ ԱՄՆ-ու եւ Ֆրանսայի քանի մը հարիւր հազար «ծագումով Հայ» քաղաքացիները: Զրսեւու համար բացարձակապէս, ըսենք՝ գրեթէ ոչինչ: Առաւելագոյնը քանի մը հազար քուէ է որ կրնայ չրջանի մը քաղաքապետը կամ երեսփոխանը ընտրել, կամ չընտրել:

Այս Ապրիլ 24ի վաղորդայնին, հարկ է թերեւս 1965էն ի վեր յանուն Հայ դատի եղածն ու չեղածը, դրականն ու ժխտականը հաշուեյարդարի ենթարկել: Նժարին մէջ դնել ծախսուած ժամանակը, նիւթական հսկայական միջոցները եւ մարդկային կորուստները (ԱՍԱԼԱի եւ միւս խմբակներու զինեալ պայքարով), միւս կողմն ալ ձեռք բերուած «արդիւնքները»: Եթէ անոնք 20ի չուրջ երկիրներու ճանաչողական յայտարարութիւններն են, պարզ է որ անոնք միջազգային գետնի վրայ «ծանր» չկշռեցին: Նոյնիսկ եւրոպական խորհրդարանի 1987 Յունիս 18ի որոշումը որ Թուրքիոյ կողմէ Ցեղասպանութեան ճանաչումը անդամակցութեան նախապայման կը նկատէր, մոռացութեան գզրոցին տակ թաղուեցաւ: Ո՞վ այսօր անոր մասին կը խօսի. ո՛չ ոք, քանզի այդ Թուրքիան ի վեր խորհրդային միութիւնը փլաւ, եւ Թուրքիայի վրայով Փեթրոսթրաթէժի–ն բոլորովին փոխուեցաւ:

Այլ հարց թէ երբ Հայ դատ կ'ըսենք, չատերու միտքին մէջ յստակ չէ թէ ո՞վ է անոր տէրը, ըստի՞ւղքը, թէ ոչ ողջ Հայութիւնը: Եւ ի՞նչն է միջուկը, ո՞ւր կը հասնին անոր սահմանները: Վստահաբար, այսօրուընէ սկսեալ նախկին ձեւերն ու կաղապարները պէտք է ձգել, ու որդեգրել նոր ռազմավարութիւն, թիրախի մը, նպատակի մը հասնելու համար: Փողոցներու մէջ պոռալ–գոռալը, Թրքական դրօշակ այրելը, ամբոխավարութենէ տարբեր տեղ կը տանի՞: Թէ ոչ չուները կը հաչեն ու կարաւանը կ'անցնի, թէ՛ Թուրքին, թէ անոր նեցուկ եղողներուն համար…:

Մեր բնակած երկիրներուն մէջի քաղաքական կուսակցութիւններուն կամ հոսանքներուն մէջ կան անկեղծօրէն հայասէր եւ մարդասէր մարդիկ: Սակայն անոնց չանքերը անզօր են պետական մեքենաներուն ընդդէմ երթալու: Վկայ՝ այսօր Տարֆուրի մարդկային աղէտը որու մասին չատ կը խօսուի, բայց կասեցնելու համար ոչինչ կը կատարուի, հակառակ որ ամէն կողմէ օրն ի բուն զայն կ'անուանեն ցեղասպանութիւն: Յանուն ո՞ր պետութեան չահերուն արդեօք:

Պարզ դուգադիպութե՞ամբ, թէ աստուածային մէկ խաղով – յամենայն դէպս աւելի քան անյարմար թուականի մը – Ապրիլ 22ին ծանուցուեցաւ որ Զուիցերիոյ արտաքին գործերու նախարարութեան «կնքահայրութեամբ» Հայաստան եւ Թուրքիա «ճամբու ուղեգիծ» անուանուած փաստաթուղթ մը ստորագրած են, երկու երկիրներու ապագայ յարաբերութիւնները կարգաւորելու մտօք: Ծանուցում որ ԱՄՆ-ու եւ Եւրոմիութեան ծափիկներուն արժանացաւ անմիջապէս: Կովկասեան գօտիին մէջ «խաղաղութիւն եւ կայունութիւն» գոյացնելու հարցով հետաքրքրուած են բոլորը, Ամերիկա, Եւրոպա, Թուրքիա, Ռուսիա, Վրաստան, Ադրբեջան եւ… Հայաստան: Իւրաքանչիւրը իր տեսանկիւնէն անշուշտ: Գաղտնի բանակցութիւններուն հետ, ճնշումներն ալ չեն պակսիր. պերճախօս փաստն է «համանախագահ»ներուն ամէն ամիս Երեւան–Բաքու–Սթեփանակերտ երթ ու դարձը: Որո՞ւ վրայ այդ ճնշումները կ'ըլլան ամէնէն ծանրը, սոսկալին: Փիլիսոփայ ըլլալ հարկ չէ, ըսելու համար՝ Հայաստանի վրայ:

Արեւմտեաններուն մտահոգութիւնը նաեւ եւ կազի կասպից չրջանէն ասդին ապահով փոխադրութիւնն է. ասոր համար անոնք հաչուած կը թուին Վրաստանի մասնատումին: Ադրբեջան իսկ բաժին կը հանէ հիւսիսի մեծ քեռիին: Անշուշտ մեծ չահառուրը կ'ըլլայ Թուրքիան, որուն հողէն կ'անցնի սեւ ոսկին: Տնտեսապէս տակիք ոչինչ ունեցող Հայաստանին ի՞նչ կրնայ ապահովել եւ ի՞նչ գինով կ'ըլլայ այդ ապահովութիւնն ու կայունութիւնը. յառաջիկայ ամիսները կուգան ցոյց տալու: Ամէն կողմէ աքցանի մէջ առնուած Հայաստանի համար կենսական է անոր թուլացումը: Նոյնքան կենսական Արցախեան հարցին կարելիին չափ նպաստաւոր ելքը, զի ռազմական պիւտճէին բեռը ծանրօրէն կ'ազդէ երկրին տնտեսութեան վրայ, որուն եկան բարդուելու մէջազգային ճգնաժամին հետեւանքները:

Այսօր աւելի քան երբեք Հայաստանի ղեկը իր ձեռքին մէջ ունեցողը, ո՛վ ալ ըլլայ ան, կամ ի՛նչ հոսանքի ու դաշտաբարի պատկանի, պարտաւոր է օրուան պահանջին համեմատ պետական ու իրապաշտ քաղաքականութիւն վարելու. կարելիին չափ իր վրայ տեղացող ճնշումներուն դիմանալու: Բացառուած է իբրեն նիհիլիստ քաղաքականութիւն վարել: Վաղը պիտի ապացուցանէ թէ Ս. Սարգսեան կրցա՞ւ չարիքը նուազագոյնի իջեցնել, կամ չահ քաղել ամենափոքր առիթէն: Սփիւռքին կը մնայ զգաստութեամբ հետեւիլ յառաջիկայ չաբաթներու կամ ամիսներու զարգացումներուն, հեռու մնալ անխոհեմ կամ զգացական արարքներէ: Մինչեւ 2010ի Ապրիլ 24, նորովի վերաքննել ու ճեւաւորել «Հայ դատը»:

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Մարսէյլ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ՖՐԱՆՔՖՈՒՐԹ

Ապրիլ 24ին Գերմանիոյ տարբեր քաղաքներու մէջ, ի մասնաւորի Քէօլն, Շթուտկարթ, Համպուրկ, Պէրլին, եւլն., տեղի ունեցան Հայոց ցեղասպանութեան 94ամեակի տարբերոյթ ձեռնարկներ: Ցեղասպանութեան բիւրաւոր նահատակներու ոգեկոչման կեդրոնական ձեռնարկը, ինչպէս նախորդ տարիներուն, այս տարի եւս, տեղի ունեցաւ Գերմանիոյ Ֆրանքֆուրթ քաղաքի Փաուլսքիրչէ (Սուրբ Պօղոսի տաճար) կոչուած հանդիսասրահին մէջ՝ կազմակերպութեամբ Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդութեան եւ Գերմանահայոց կեդրոնական խորհուրդի: Այս սրահին մէջ է, որ տեղի կ'ունենան համագերմանական նշանակութիւն ունեցող հանդիսութիւններ, յուշ–երեկոներ եւ ոգեկոչման ձեռնարկներ: Կեդրոնական ձեռնարկը լաւագոյնս կազմակերպելու համար կեդրոնական խորհուրդի ու Առաջնորդարանի կողմէ ստեղծուած էր «24 Ապրիլ» միասնական յանձնախումբը:

Ոգեկոչման ձեռնարկը բացուեցաւ Գերմանահայոց կեդրոնական խորհուրդի առենապետ տոքթ. Շաւարշ Յովասափեանի խօսքով: Տքթ. Յովասափեան յանուն կազմակերպիչ հաստատութիւններու ողջունելէ ետք աւելի քան 500 ներկաները, որոնց մէջ նաեւ բազմաթիւ պետական, դիւանագիտական, եկեղեցական ներկայացուցիչներ, նշեց, որ գերմանական կառավարութիւնը նկատի ունենալով իր պատմական պատասխանատուութիւնն ու դերը պէտք է իր լծակները օգտագործէ ազդելու Թրքական իշխանութիւններու վրայ, որպէսզի վերջ դնեն մերժումի եւ ուրացումի դրսեւորումները: Ան պահանջեց, որ գերմանական խորհրդարանը ի յաւելումն իր 2005ի որոշման, որուն մէջ Հայոց ցեղասպանութիւնը որակուած է որպէս «բնաջնջում» եւ «արմատախիլում» կամ այլ համարժէք եզրերով, բնութագրէ մեկ ընդունելի եւ ճիշդ բնորոշմամբ ցեղասպանութիւն: Հակառակ պարագային ան կրնայ միշտ դուռ բանալ աւելորդ եւ անտեղի չահարկումներու: Գերմանիան գիտակից իր պատմական պատասխանատուութեան, պէտք է իր նիւթական ու բարոյական աջակցութիւնը բերէ գերմանահայ համայնքին եւ Հայոց ցեղասպանութեան դասաւանդումը ընդգրկէ գերմանական ուսումնական ծրագիրներու մէջ:

Բացման խօսքէն ետք հնչեցին քանի մը ողջոյնի խօսքեր: Առաջինը Հայաստանի ղեսպանութեան գործերու ժամանակաւոր հաւատարմատար պրն. Համբարձում Մինասեանն էր: Ան յիչեց, որ Հայոց ցեղասպանութեան առաջին ոգեկոչումը տեղի ունեցած է 1919ին Պոլսոյ մէջ, երբ Ցեղասպանութենէն վերապրած խումբ մը հայ մտաւորականներ, կազմակերպեցին մասնաւոր սգաժոն մը: Հետեւաբար այս տարի կը լրանայ Հայոց ցեղասպանութեան պաչտօնական ոգեկոչման 90ամեակը: Ան մէջբերեց Յակոբ Սիրունիի հետեւեալ տողերը. «Մեր սարճած սգաժոնը այլեւս աւանդական դարձաւ: Այն օրէն որդեգրուեցաւ Ապրիլ 24ը իբրեւ համազգային սուգի խորհրդանշան»:

«Օսմանեան կայսրութիւնում 1·5 միլիոն Հայերի ոչնչացումը… ապացուցուած պատմական փաստ է, որն ունի մէկ անուն՝ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ: … Գիտնականները կատարել են իրենց աշխատանքը: Այժմ եկել է քաղաքական գործիչների պատասխանատուութեան ամրագրման՝ ոճրագործութիւնը ինչպիսին որ այն եղել է՝ ցեղասպանութիւն, կոչելու պահը: Եւ Թուրքիան այսօր հնարաւորութիւն ունի չմնալու ինֆնախաբէութեան ու պատճառաբանութիւնների խաւարում խարխափող երկրի կարգավիճակում» կոչ ըրաւ Ֆրանսայի Սենատի անդամ Ժան Լուի Մասսոն:

Ան նշեց, որ Ֆրանսան ճանչցած է Հայոց ցեղասպանութիւնը եւ ներկայիս կը գտնուի Թուրքիոյ հետ ազատ առեւտրի համաձայնագրի մը ստորագրման գործընթացի մէջ: Ան ըսաւ, որ Ֆրանսան կը պահանջէ Թուրքիոյ ճանչնալ Հայոց ցեղասպանութիւնը եւ Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները կարգաւորել: Ան նշեց, որ Ֆրանսան կը պահանջէ Թուրքիոյ բանալ Հայ–Թրքական սահմանը եւ Հայաստանի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատել:

Ան նշեց, որ Ֆրանսան կը պահանջէ Թուրքիոյ ճանչնալ Հայոց ցեղասպանութիւն

ՀԱԿԱՌԱԿ, ԱՅԼ ԴԱՌՆԱԼՈՒ ԻՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆՆ ՈՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆՆ ՈՒՂԻՂ ՀԱՅԵՑԱԳԻՈՎ ՆԱՅՈՂ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ», – ՀԱՐՈՒՆԱԿԵՑ:

Այնուհետեւ ողջոյնի խօսք արտասանեց Հեսսէն Նահանգի Մորհըրդարանի երեսփոխան եւ Ֆրանքֆուրթի գլխաւոր քաղաքապետի ներկայացուցիչ Ուլրիխ Քասպար: Ան յանուն նահանգային եւ քաղաքային իշխանութիւններու, իր զօրակցութիւնը յայտնեց Հայոց պահանջքներուն եւ ողջունեց վերջին չորս տարիներուն հայ-թրքական փոխյարաբերութիւններու բարելաւման ջանքերը:

Ողջոյնի յաջորդ խօսքը արտասանողը Գերմանիոյ ատորական կեդրոնական կազմակերպութեան առենապետ Դաւիթ Կէյէնն էր, որ խօսեցաւ նաեւ Ատորի-Ուղղափառ եկեղեցւոյ առաջնորդ Յուլիոս Ա. Քեպիսկոպոսի անունով: Ան իր արտակարգութիւնն ու զօրակցութիւնը յայտնեց հայ ժողովուրդին: Յիշատակեց, որ հայութեան դատը նաեւ իրենց դատն է, հայութեան յաղթանակը՝ նաեւ իրենց յաղթանակը:

Ողջոյնի խօսք արտասանեց նաեւ Գերմանիոյ մէջ Արցախի Հանրապետութեան մշտական ներկայացուցիչ Գայեանէ Ափինեան նշելով, որ Արցախի ազատագրական պայքարը պէտք է նկատել Հայ դատի բաղկացուցիչ մէկ մասը: Արցախի յաղթանակը փրկեց արցախահայ ժողովուրդը նոր ցեղասպանութեան ենթարկուելու վտանգէն:

Երաժշտական ընդմիջումէն ետք խօսքը փոխանցուեցաւ օրուան երկու հիմնական բանախօսներէն փրոֆ. տոքթ. Օթթօ Լուխթէրհանտին: Փրոֆէսօրը, որ Գերմանիոյ մէջ յայտնի եւ ճանաչուած իրաւաբան եւ իրաւագէտ է, զուգահեռներ տարաւ Հայոց ցեղասպանութեան եւ Հրէական հոլոքոստի միջեւ՝ մատնանշելով որ թէ՛ մի-ջազգային եւ թէ գերմանական օրէնքներով Հայոց եղեռնը լիովին կը համապատասխանէ «Ցեղասպանութիւն» իրաւական եզրին: Հետեւաբար ան պէտք է նաեւ Գերմանիոյ մէջ բնութագրուի որպէս այդպիսին եւ խստօրէն դատապարտուի: Կարելի չէ թոյլ տալ, որ Ցեղասպանութեան ուրացման եւ արժէքրկման երեւոյթներ մուտք գործեն գերմանական իրականութիւն:

Երաժշտական մասէն ետք յաջորդ հիմնական բանախօսը հայութեան քալ յայտնի պատմաբան եւ հրապարակախօս Վոլֆկանկ Կուսթն էր: Ան յայտնի է թէ՛ անցեալին եւ թէ նաեւ այսօր Հայոց ցեղասպանութեան պատմական ուսումնասիրութեան փաստաթուղթերու յայտնաբերման պրպտումներով եւ առ այսօր այդ ուղղութեամբ հրատարակած արժէքաւոր հրապարակութիւններով: Բանախօսը իր չահեկան ելոյթին մէջ ի մասնաւորի կատարեց հետեւեալ մտածումները· Հայոց ցեղասպանութիւնը դուռ թրքական ծրագիր էր: Գերմանիոյ պատասխանատուութիւնը այն է, որ ան չօգտագործեց իր ունեցած լծակները Ցեղասպանութիւնը խոչընդոտելու համար: Գերման կայսրը, որ հակառակ իր բազում աշխատակիցներու վերապահութեան, դաշնակցած էր օսմանական Թուրքիոյ, ունէր իշխանութիւնն ու զօրութիւնը՝ արգիլելու հայկական կոտորածները: Գերման արտաքին գործոց նախարարութեան արխիւները լեցուն են 1915/16 թուականներու հաւաստի վկայութիւններով, որոնք կը նկարագրեն հայութեան զանգուածային կոտորածները, սակայն այդ տարիներու գերմանական մամուլը բացարձակ լռութիւն պահպանած է այս առընչութեամբ: Բացարձակ կեղծիք է անցեալին եւ ներկայիս Թրքական կողմին պնդումները, թէ իբր Հայերը վտանգ կը սպառնային օսմանական պետութեան, հետեւաբար կառավարութիւնը պարտաւորուեցաւ զանոնք տեղահանել: Կուսթ ըսաւ թէ քաղաքական եւ բարոյական սխալ մըն է, որ պէտք է սրբագրուի եւ հայութիւնը իրաւացիօրէն կը սպասէ գործնական եւ տեսանելի քայլեր Գերմանիոյ կողմէ:

Հուսկ բանքը արտասանեց Գերմանիոյ Հայոց առաջնորդ Գարեգին արք. Պեքճեան: Ան յիշեցուց, որ Ցեղասպանութիւնը միայն մարդկային կորուստ չէ, այլեւ լեզուական, մշակութային, եկեղեցական: Բաց է դեռ հայութեան վէրքը, քանի չէ ընդունուած Ցեղասպանութիւնը: Անպատմելի ցաւն ու յիշողութիւնը Հայերը կը կրեն իրենց մէջ ահա արդէն 94 տարիներ: Գարեգին արք. նշեց, որ մէկ կողմէ Թրքական հասարակութեան մէջ կը նշմարուին դրական զարգացումներ, հրապարակախօսներ ու մտաւորականներ, բայց նաեւ պարզ մարդիկ, կը փորձեն խօսիլ հայուծը, հոգեկան չուքը՝ որ իրեն կը պատակէր, ծնած էր իրմէ, բայց որուն սակայն չէր կրնար հասնիլ ինք:

* * *

Կիրակի առաւօտ մըն էր, ճիշդ քսան տարի առաջ, արեւոտ, պայծառ առաւօտ մը:

Տարբեր հմայք մը ունին կիրակի առաւօտները Սուրբ Քաղաքին, երբ զարուն է մանաւանդ, ու զանգակներու ղօղանջին հետ՝ ծիծեռնակները, երազային իրենց թռիչքով՝ երջանիկ զգացումի մը խաղաղ մթնոլորտովը կ'ողողեն չրջապատը տակաւին:

Պատանեկութենէն նոր անցած տղոց հպարտութիւնով՝ կիրակնօրեայ մեր ըզգեստներու մէջ, կեցած էինք Վանքին Դուռին առջեւ, ու այլեւս ձանձրացուցիչ զարձած սովորութիւնով մը կը դիտէինք անցուդարձը: Սուրբ Քաղաքին մէջ, ուր միշտ ալ այնքան սահմանափակ եղած էին կարելիութիւնները կենդրային կեանքի, կարեւոր փոփոխութիւն մը, նոյնիսկ «չարժում» մըն էր այդքանն ալ: Կեցած էինք ընկերներով, նոր վերազարձած Սուրբ Ցարութեան տաճարէն՝ ուր պատարագը, չեմ յիշեր ո՛ր տօնին առիթով, երգած էինք քառաձայն:

Պզտիկ քաղաքներու մէջ, մարդերն ու իրենց առօրեայ չարժումները, սովորութիւնները ծանօթ կ'ըլլան գրնդհանրապէս այդ կեանքը կազմող մարդերուն, թեան տառապանքին մասին եւ հասկնալ զայն, բայց միւս կողմէ թրքական հասարակութեան բացարձակ մեծամասնութիւնը դեռ ժխտողաբար է տրամադրուած հայութեան արդար ցաւին ու կրած տառապանքին նկատմամբ: Ան յոս յայտնեց, որ ի վերջոյ հայ եւ թուրք ժողովուրդները կարենան իրական ու տեւական հաշտութիւն մը արձանագրել, հիմնուած՝ արդարութեան եւ պատմական ճշմարտութեան վրայ: Միայն այսպիսի հաշտութիւնն ու խաղաղութիւնը կրնայ մնայուն դառնալ եւ այս երկու ժողովուրդները ազատագրել պատմական ժառանգութեան ծանր բեռէն:

Ողեկոչման կեդրոնական ճեռնարկը իր լրումին հասաւ Հայոց Պէյրի կինը: Ան պատճառաբանած է թէ Կիպրոսի Թրքական բաժինին մէջ Եւրոպական միութեան իրաւունքները առկախուած են, ուստի յունական տեսանին վճիռը կիրարկելի չէ միութեան երկիրներէն մէկուն մէջ: Ու չհաճած է դատը: Սակայն երբ ան տարուած է Եւրոպական տեսանին, հոն արձակուած վճիռով ըսուած է· «Եւրոպական իրաւունքները հոն առկախուած ըլլալով հանդերձ, կիպրական տեսանը կրնայ կղզիին Թրքական բաժնին առընչուած որոշում մը տալ ու այդ որոշումը կիրարկելի կ'ըլլայ միութեան որեւէ երկրի մէջ»:

Այս վճիռը ցնցող տպաւորութիւն արթնցուցած է Կիպրոսի Թրքական գօտիին մէջ ուր հողերու 76%ը կը պատկանի մինչեւ 1974 հոն ապրած Յոյներու: Վճիռը նաեւ նախընթացի բնոյթով լուրջ ազդարարութիւն է բոլոր օտարականներուն որոնք Թրքական գօտիէն կալուած գնած են, կամ պիտի ուզեն գնել: Մանաւանդ որ եւրոպական տեսանը Կիպրոսի յունական դատարաններուն լիազօրութիւնը ընդլայնելով անոր մէջ առած է քաղաքացիական ու առեւտրական մարզերն ալ:

ԿԻՊՐՈՍ

ԿԱԼՈՒԱԾԱՅԻՆ ԴԱՏ ՄԸ ԱԻԱՐՏԱԾ ԹՐՔԱԿԱՆ ԳՕՏԻԻՆ ԱՆՆՊԱՍՏ ՎՃԻՌՈՎ

Կիպրոսի ինքնահռչակ Թրքական «Հանրապետութիւնը» իրաւական գետնի վրայ ծանր հարուած մը ըստացած է Եւրոպական արդարադատ տեսանէն: Կալուածային հարցով մը կիպրացի Յոյնի մը բացած դատը յանգած է այն եզրակացութեան որ Կիպրոսի հանրապետութեան տեսաններուն վճիռները կը զօրեն կղզիին Թրքական գօտիին համար եւս:

Դատին պատճառ եղած է լոնտոնաբնակ Օրամս գոյգին Կիպրոսի Թրք· չրջանէն գնած կալուածը: Անոր բուն տէրը որ 1974ի Թրքական ներխուժումէն առաջ հոն բնակող Յոյն մըն է, դատ բացած է արգիլք ըլլալու համար իրեն պատկանող տան Թուրքերու կողմէ վաճառքին: Կիպրական դատարանը վճռած է որ հատուցում վճարուի բողոքարկու Յոյնին: Անոր փաստաբանները Օրամս զոյգին Լոնտոնի բնակարանը որպէս հատուցումի փոխարժէք օրինաւոր գրաման ենթարկելու դատ մըն ալ բացած են բրիտանական դատարանին առջեւ: Զոյգին իրաւունքներու պաշտպանութիւնը ըստանձնած է նախկին վարչապետ Թ. Պլէրի կինը: Ան պատճառաբանած է թէ Կիպրոսի Թրքական բաժնին մէջ Եւրոպական միութեան իրաւունքները առկախուած են, ուստի յունական տեսանին վճիռը կիրարկելի չէ միութեան երկիրներէն մէկուն մէջ: Ու չհաճած է դատը: Սակայն երբ ան տարուած է Եւրոպական տեսանին, հոն արձակուած վճիռով ըսուած է· «Եւրոպական իրաւունքները հոն առկախուած ըլլալով հանդերձ, կիպրական տեսանը կրնայ կղզիին Թրքական բաժնին առընչուած որոշում մը տալ ու այդ որոշումը կիրարկելի կ'ըլլայ միութեան որեւէ երկրի մէջ»:

Այս վճիռը ցնցող տպաւորութիւն արթնցուցած է Կիպրոսի Թրքական գօտիին մէջ ուր հողերու 76%ը կը պատկանի մինչեւ 1974 հոն ապրած Յոյներու: Վճիռը նաեւ նախընթացի բնոյթով լուրջ ազդարարութիւն է բոլոր օտարականներուն որոնք Թրքական գօտիէն կալուած գնած են, կամ պիտի ուզեն գնել: Մանաւանդ որ եւրոպական տեսանը Կիպրոսի յունական դատարաններուն լիազօրութիւնը ընդլայնելով անոր մէջ առած է քաղաքացիական ու առեւտրական մարզերն ալ:

ԼԵՌԱՑՈՂԻ ՎԵՐՋԻՆ ՓԱՌՈՐԴ – ՀԱՑԸ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

ԱՑՍՕՐ, քսան տարի ետք, ինչ որ յըստակ կերպով կը յիշեմ տակաւին այս Հայէն՝ իր անունն է միայն.

ԶՊԻԿՆԻԵՒ ԼԷՔՐԻՆՍՔԻ

Ժամանակը սրբած, տարած է այլապէ՛ս ալ այնքան տարտամ տպաւորութիւնը՝ որ իր դիմագիծը ձգած էր երկու կարճ հանդիպումներու ընթացքին:

Ինչ որ այդ անունով անձին յիշատակը, գոյութիւնը, այսօր քսան տարի վերջ ալ կը զարձնէ իրական ու անմոռանալի՝ իր հայութի՛ւնն էր: Իր հայութի՛ւնը միայն, որ զինք յատկանշող երկրորդական ազդակ մը ըլլալէ աւելի, տարբեր բան մըն էր: Այնքան իրաւ էր այդ հայութիւնը անոր մօտ՝ որ կարծես կրնար գոյութիւն ունեցած ըլլալ ան նոյնիսկ առանց իրեն, առանց ոեւէ Հայու, բացարձակ գոյութիւն մը պարզապէս՝ ինքզինք պարտադրող:

Տրամաբանութիւնը կը պահանջէ որ Հայութեան ըմբռնումը պայմանաւորուի Հայերո՛վ միայն: Տարբեր էր այս մէկը: Իրմէ անջատ, իր անձէն դուրս աճած եկրորդ անձ մըն էր կարծէք իր հայութիւնը, իր անձին տեսակ մը անդրադարձը, հոգեկան չուքը՝ որ իրեն կը պատկանէր, ծնած էր իրմէ, բայց որուն սակայն չէր կրնար հասնիլ ինք:

* * *

Կիրակի առաւօտ մըն էր, ճիշդ քսան տարի առաջ, արեւոտ, պայծառ առաւօտ մը:

Տարբեր հմայք մը ունին կիրակի առաւօտները Սուրբ Քաղաքին, երբ զարուն է մանաւանդ, ու զանգակներու ղօղանջին հետ՝ ծիծեռնակները, երազային իրենց թռիչքով՝ երջանիկ զգացումի մը խաղաղ մթնոլորտովը կ'ողողեն չրջապատը տակաւին:

Պատանեկութենէն նոր անցած տղոց հպարտութիւնով՝ կիրակնօրեայ մեր ըզգեստներու մէջ, կեցած էինք Վանքին Դուռին առջեւ, ու այլեւս ձանձրացուցիչ զարձած սովորութիւնով մը կը դիտէինք անցուդարձը: Սուրբ Քաղաքին մէջ, ուր միշտ ալ այնքան սահմանափակ եղած էին կարելիութիւնները ընկերային կեանքի, կարեւոր փոփոխութիւն մը, նոյնիսկ «չարժում» մըն էր այդքանն ալ: Կեցած էինք ընկերներով, նոր վերազարձած Սուրբ Ցարութեան տաճարէն՝ ուր պատարագը, չեմ յիշեր ո՛ր տօնին առիթով, երգած էինք քառաձայն:

Պզտիկ քաղաքներու մէջ, մարդերն ու իրենց առօրեայ չարժումները, սովորութիւնները ծանօթ կ'ըլլան գրեթէ բոլորին: Ու ինքն իր մէջ ամփոփուած, ինքնատիպ պզտիկ քաղաք մըն էր Հայոց Վանքը, իսկ Վանքին Դուռը՝ գլխաւոր հրապարակը անոր: Այստեղ պատկերը նոյնն էր ամէն առաւօտ, ամէն իրիկուն, բայց մանաւանդ ամէն կիրակի:

Պատին տակ, ներկարարի իր սնտուկին առջեւ նստած կ'ըլլար Ախրազր իր յաւիտենական պոռչտուքով: Դժբախտ մարդ մը՝ համր ու խուլ միեւնոյն ատեն: Շրջանի բնակչութեան համար «Վանքին Դուռի ախրազը»ն էր ան պարզապէս: Ոչ ոք գիտէր անոր անունը իր մօրմէն զատ: Շատ ալ կարեւոր չէր ատիկա: Հոն էր, ամէն օր, առտուընէ, Վանքին հսկայ, երկաթէ դուռին բացուելէն անմիջապէս վերջ: Կը մնար այնտեղ մինչեւ երեկոյ, ուշ ատեն, նոյն պատին տակ, մինչեւ որ առտուն գործի դպղոցները՝ երեկոյեան յողնած վերադառնային այլեւս տուն: Լուռ կը մնար ա՛յն ատեն միայն՝ երբ գլուխը ծռած կ'աչխատէր կօշիկի մը վրայ՝ ամբողջ հոգիով: Կ'արժէր տեսնել թէ ի՛նչ հպարտութեամբ ու յաղթական ժպիտներով կը տահեցնէր թաւշի երկար կտորը հայելի պէս փայլող կօշիկներուն քիթին վրայէն: Այլապէս, իր պոռչտուքը կը լեցնէր չրջափակը ամբողջ, պատահական, օտար զրօսաչրջիկները սարսափի մատնելու աստիճան:

Ինչ մը անդին, պատէն կախուած աեւ, անճրեւներէն այլեւս գունատած տախտակին տակ, որուն վրայ մարզական յայտարարութիւններ փակցուած կ'ըլլային, կր կենար Էսքիմոսին, պատին կռթնած, նոյն տեղը, ամէն կիրակի, նոյն ժամերուն: Եկած էր այդպէս, բծախնդիր ճշդապահութիւնով մը, աւելի քան քսան տարի ու կեցած պատին տակ՝ նոյն ճայնով պոռացած էր գովքը իր պաղպաղակին:

Վանքին լաճերը, որոնք կիրակի օրերուն իրենց միակ ղրուչը իրեն բերած էին տարիներով հաւաստարմօրէն, մեծցած էին այլեւս ու կ'անցնէին հիմա իր սնտուկին առջեւէն առանց նոյնիսկ իր կողմը նայելու: Ինք սակայն, յուսահատիլ չգիտցող յամառութիւնով մը, ամէն անգամ որ տեսնէր անցնիլը իր երբեմնի յաճախորդներէն մէկուն, նոյն խանդավառութիւնով կը պոռար տակաւին.

– Էսքիմօ՛:

Կ'երկարէր, կ'երկարէ՛ր վերջին վանկը ու կ'իյնար տղոց հոգիներէն ներս՝ կորսուած, մոռցուած եղանակի մը քաղցրութիւնով, եղանակի մը՝ որ ուրտում կանչն էր անդարձ մեկնած իրենց մանկութեան:

Ասոնց դիմաց, պզտիկ, նեղ իր խանութին կիսով բացուած դուռին առջեւ –կիրակի օրերը մեղք կը նկատէր խանութը լման բանալը–, ցած աթոռակի մը վրայ նստած կ'ըլլար Պախալ Արամը, լայն իր փողկապով՝ որ տարիներէ ի վեր կը կապէր ամէն կիրակի, քիչ մը ծուռ, դէպի մէկ կողմ թեքող իր բարախին հետ՝ որ կամաւորական իր անցեալին միակ ու լաւագոյն ապացոյցն էր հիմա:

(Շար· 1)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Յորժ Աւագեանց, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մայիս 10ին, Փարիզի Սուրբ Յովհ.-Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ իրենց կրնոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՆԱՀԻՏ ԱՒԱԳԵԱՆՑԻ

(ծնեալ՝ ՔԷՀԿԵԱՆ)

Յահուան տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Messe de Requiem

M. Georges Avakiantz, ses enfants et petits-enfants vous informent qu'une messe de requiem sera célébré ce dimanche 10 mai, en la cathédrale apostolique arménienne Saint Jean-Baptiste 15 rue Jean-Goujon, 75008 Paris, en mémoire du premier anniversaire de la mort de leur épouse, mère et grand-mère

Anahid AVAKIANTZ

(née KECHIKIAN)

Le présent avis tient lieu de faire-part.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

CAMP ITINERANT EN ARDECHE

DU 12 AU 26 JUILLET

Dernières places sont encore disponibles.

Nombreuses activités sportives et découverte de la région destinées aux adolescents nés entre le 1er janvier 1994 et le 30 avril 1995.

Date limite d'inscription : 20 mai 2009.

Renseignements et inscriptions auprès du Conseil d'Administration de la C.B.A.F. :
Tél. : 01. 53. 34. 18. 18
Fax : 01. 53. 34. 12. 13
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

☆ ★ ☆

RECRUTEMENT

POUR LE SEJOUR D'AOUT 2009 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour à Bellefontaine du 31 juillet au 14 août :

- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA.**

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS.
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

PARIS
Section «Archalouis Tathéossian» de Paris
Réunion générale de la Section
Samedi 9 mai à 16h30
17 rue Bleue — 75009 Paris

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux vous propose une

JOURNEE DE DETENTE A LA MER

le **Dimanche 31 mai.**
Au programme :
Matinée et déjeuner à HONFLEUR, port de pêche où se déroulera la fête des marins.
Après-midi à DEAUVILLE (Casino-Plage)
— Départ à 7h45 : Rendez-vous Place de la Mairie à Clamart;
— Retour prévu vers 20h.
Inscriptions auprès de :
- Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33
- Alice : 01. 46. 42. 90. 68.

Arnouville-lès-Gonesse

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise organise, mensuellement, un après-midi «Rencontre et Culture».

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous, à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- **le lundi 11 mai — Thème du jour : la transmission de caractères héréditaires.**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

Marseille

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille Ville vous convie à la

SOIREE DE L'AMITIE
Vendredi 8 mai à 19 heures
à la M.A.J.C. Salle Vasbouragan
12-14 rue Saint-Bazile,
13001 Marseille
Métro/Tram : Réformés
Parking : Gambetta
P.A.F. 20 euros par adulte
10 euros par enfant
Renseignement et réservation :
— Denise : 06 29 57 01 91
— Séta : 06 10 25 17 16

ECOLE
TEBROTZASSERE
1 Bd du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
CYCLE COMPLET
de la MATERNELLE
à la 3ème incluse
PRIMAIRE et COLLEGE
entièrement sous Contrat avec l'Etat
Maternelle hors contrat
Salle Informatique —
Laboratoire Physique et Chimie —
Ateliers de théâtre — Presse
Cinéma — Chorale —
Danse Arménienne
Langues enseignées :
Arménien, Anglais, Allemand,
Espagnol
Association sportive «section foot».
Transport assuré par autocar suivant les possibilités.
Inscriptions sur rendez-vous au:
01 43 81 01 72 ou 01 43 01 12 58
direction@tebrotzassere.com

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Առկախ հաշիւ ունեցող մեր բաժանորդները, այս շրջանին, կը ստանան իրենց բաժանորդագրութեան հաշուեփակը (մինչեւ 2009, Յունիս 30)։

Կը խնդրենք որ անյապաղ ընթացք տան այդ հաշուեփակին, դիւրացնելու համար վարչութեան աշխատանքը։

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ԾԱՌԱՋ»ի

ՀԱՄԱԶԳԱՑԻՆԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԱՄԱՌՆԱՑԻՆ ՀԱՒԱՔ

ՓՈՐՈՒՄ 2009

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն
ՅՈՒԼԻՍ 13Էն 26

- *Դասախօսութիւններ, զրոյցներ*
- *Այցելութիւններ պատմական եւ մշակութային վայրեր*
- *Պարտէզներ՝ Հայաստանի տեսարժան վայրերը*
- *Գիշերային հաճելի եւ ընկերային մթնոլորտ։*

Արձանագրութեան համար դիմել՝
ՀՈՒՐԻԿ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆի.
– 01 · 42 · 29 · 10 · 24
– 06 · 14 · 74 · 92 · 97

L'UCFAF ET LA **JAF**
vous invitent à la présentation du livre de **GILBERT SINOUE**

«EREVAN»

ARMENIE : LE GRAND ROMAN D'UN PEUPLE
Jeudi 7 mai à 20 heures
La présentation sera suivie d'un débat avec l'auteur et d'une dédicace de son livre.

— Entrée libre —

6 Cité du Wauxhall - 75010 Paris
Métro République

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage de
Robert GUEDIGUIAN
réalisateur

JEUDI 14 MAI A 20 HEURES
2008 — 1h04

d'Arménie en Arménie

Film documentaire d'Edouard Vardanian
Texte et commentaires
du Professeur J.-P. Mahé
Voyage en Arménie historique,
Kars — Van — Ani
Réalisation et illustration musicale :
Arto Pehlivanian
Assistant : Benoît Bedu
En présence de Messieurs
E. Vardanian et du Prof. J.-P. Mahé

Directeur des programmes :
Arto PEHLIVANIAN
P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

U C F A F
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro : République

UGAB - Offre

L'UGAB Europe cherche pour sa Colonie de vacances, qui se déroulera du 3 au 23 juillet 2009, des animateurs et animatrices titulaires du BAFA.
Pour déposer sa candidature, prière d'adresser CV à
hduzian@agbueurope.org

(Շար. Ա. էջէն)

բիւրա ուժի գործածութիւնը Քիւրտերու մէջ։

ՈՒԹ ՍԵՆՏԻՔԱՆԵՐԸ ժողով դումարած էին Մայիս 4ին եւ երկար վիճաբանութիւններէ ետք է որ հասան որոշումի մը։ Երկու նոր ցոյցեր նախատեսուած են Մայիս 26ին եւ Յունիս 13ին։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ բանտապահները (որոնք գործադուլի իրաւունք չունին) իրենց բողոքը կը փոթձեն արտայայտել արգելքներ հաստատելով բանտերու մուտքերուն, բայց Մայիս 4ին իսկ, ծանր բախումներ պատահեցան ապահովութեան ուժերուն հետ։ Բանտապահները այլեւս չեն հանդուրժեր բանտերու ներկայ կացութեան եւ հետեւանքներուն։ Ծանօթ է որ Ֆրանսայի մէջ 50 հազար տեղ կայ միայն եւ բանտարկեալներու թիւը աւելի քան 63 հազար է։

ԹՈՒՐՔԻԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՍԵՐՏ ՇՓՈՒՄՆԵՐ

Թուրքիոյ նոր նշանակուած արտաքին գործերու նախարար Ա. Տաւուտօղլուի առաջին ընդունած օտար դիւանագէտը եղած է Ազրբեջանի արտաքին գործերու փոխ նախարարը Ա. Ազիմով։ Իրենց տեսակցութեան նիւթ եղած են չրջանային հարցեր։ Անդարա այդ ընդունելութեամբ կ'ուզէ Հայաստանի հետ սառոյցները համաձայնագրին հանդէպ բաքուի հակազդեցութիւնը մեղմելու ձգտումի արտայայտել։

Արդէն Թուրք վարչապետը Մայիս 12ին նոյն նպատակով Ազրբեջան կը մեկնի. նախատեսուած է յաջորդ օրը նախագահ Ի. Ալիեւի հետ հանդիպում մը։ Մայիս 16ին ալ Թ. Էրտողան Սոչիի մէջ կը տեսակցի Ռուսաստանի վարչապետ Վլ. Պուտինի հետ։

Vous êtes invités à une soirée spéciale éducative

Dites, où est notre faute

La question sera adressée aux jeunes Arméniens invités ce jour pour examiner, débattre et attirer l'attention sur d'importants points négligés.

Organisé par le Comité Culturel de l'Eglise Evangélique Arménienne d'Arnouville:

le 15 mai, à 20 heures PRECISES
Adresse : 5 avenue de la Concorde
95400 Arnouville-lès-Gonesse
RER D : Villiers le Bel-Gonesse-Arnouville — 5 min. à pied de l'église.
(ligne directe : Alfortville, Gare de Lyon, Châtelet les Halles...).
Tél. : 06 61 79 56 05
01 39 85 78 72

CETTE ANNEE, l'UCFAF VOUS PROPOSE 2 voyages en ARMENIE

voir site www.ucfaf.com

1 voyage touristique
du 20 juillet au 3 août
soit 15 jours/14 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes aéroport et visa en sus).

Renseignements: E. Yazidjian
au 01 42 87 95 98

1 voyage randonnée
du 10 au 20 juillet
soit 11 jours/10 nuits aux prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit randonnée de 7 jours en pension complète et 2 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes.

Renseignements : A. Samikyan
au 01 48 03 18 78

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 7
JEUDI
7 MAI
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : եռամսեայ 70 եւրօ
Արտասահման : եռամսեայ 85 եւրօ (Ամէնօրեայ տար.)
75 եւրօ (Շաբաթական առաքում) _ Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15060-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22·199 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22·199

ՓԱՐԻԶ

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԴԷՄ ՆՈՐ ՅՈՒՅՑ

Ջաւախքի ազգային գործիչներէն Վահագն Ջախալեանի անարդար բանտարկութեան վերջ տալու պահանջով Մայիս 5ի ցոյցն ալ տեղի ունեցաւ Վրաստանի դեսպանատան դիմաց: Ցուցարարները «Ազատ արձակեցէք Ջախալեանը» և «Ժողովրդավարութի՛ւն Վրաստանի» լոզունգներով արտայայտեցին իրենց պահանջը· բայց այս անգամ ներկայացուցիչ չհրաւիրուեցաւ դեսպանատուն, նոյն պահանջը աւելի հանդամանաւոր կերպով յայտնելու համար:

Արա Թորանեան այս պարագան հագիւ տեղեկացուցած էր ցուցարարներուն երբ դեսպանատան չէնքէն վրացի բարձրաստիճան կղերականներ ելան եւ ուղղուեցան դէպի քիչ անդին կեցած Ռոլսը: Ցուցարար բազմութիւնը յայտնի զայրոյթով իր հակազդեցութեան թիրախ առաւ կրօնաւորականները, աւելի ուժգին վանկարկելով օրուան լեզունգները, սուլոցներով ընկերացած: Մինչ դեսպանատան աչխատակիցներէն մէկ-երկուքը բաւականացան իրենց պատուհանէն դիտելով ցոյցը:

Կազմակերպիչ մարմինն՝ Ֆրանսահայ խորհուրդին օրուան բանբերը Ա. Թորանեան յայտարարեց թէ աչալուրջ պիտի հետեւին Ջախալեանի դատին ու յետագայ անցքերու զարգացումին, ի հարկին կազմակերպելով ոչ թէ պարզ ճեպացոյցեր, այլ նաեւ բողոքի ծաւալուն շարժում:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐԸ

Թուրքիոյ կառավարութեան կազմին վերջին փոփոխութեան առընչութեամբ հետաքրքրութեան գլխաւոր թիրախը արտաքին գործերու նոր նախարարն է: Հարց կը տրուի թէ Ա. Պաճանի տեղ Ա. Տաւուտօղլուի նշանակումով երկրին արտաքին քաղաքականութեան մէջ ուղղութեան փոփոխութիւն կ'ըլլա՞յ:

Տեղական վերլուծողներու կարծիքով՝ հարցումին պատասխանը ժխտական է: Նոր նախարարը եօթը տարիէ ի վեր վարչապետ Թ. Էրտողանի խորհրդականը եղած է ու այդ հանգամանքով ուղղութիւն որոշած արտաքին քաղաքականութեան: Ա. Տաւուտօղլու ծանօթ է որպէս դիւանագէտ մը որ դրացի երկիրներու հետ ոչ մէկ հարց ունենալու, արտաքին քաղաքականութեան «մարտավարական խորք» տալու կը ձգտի: Ինք կը նկատուի Սուրիոյ եւ Իրանի հետ Թուրքիոյ յարաբերութիւններուն զարգացումը ապահովող գլխաւոր դերակատարը, Մինչեւ Արեւելք, Պալքանեան ու Կովկասեան շրջաններուն աւելի մօտ հետաքրքրութիւն ցուցաբերողը: Որպէս միջնորդ դեր ստանձնած է յատկապէս Մինչեւ Արեւելքի տարբեր կնճիռներուն կարգադրման մէջ: Մէկն է որ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան ամէնէն ազդեցիկ բաժինը կը նկատէ Արեւմուտքի հետ յարաբերութիւնները:

Իր նշանակումը կարեւոր քայլ մը կը նկատուի արտաքին քաղաքականութեան բազմաթիւ գրաւարկներով ներկայիս մէջ:

Ո՛Վ ՄԱՍ ՉԻ ԿԱԶՄԵՐ ՀԱՑԵԻԹՈՒՐՔ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ

Թրքական թերթեր Մայիս 5ին տեղ տուած էին Հայաստան _ Թուրքիա ուղեգիծին մասին ԱՄՆ–էն փրոֆ. Ռ. Ցովհաննիսեանի մեկնաբանութեան, զոր «ամէնէն հետաքրքրականներէն մին» նկատելով:

Ռ. Ցովհաննիսեան «Արմինիըն Ռիփորթըր» թերթին տուած հարցազրոյցին նախ քննադատած է նոյն համաձայնութեան Թուականը. ըսած է թէ չատ աւելի լաւ կ'ըլլար, եթէ ձեւ մը գտնուէր զայն ոչ թէ Ապրիլ 22ին, այլ 26ին հրապարակելու: Ապրիլ 22ի ընտրութեան մրակ նպատակը Պ. Օպամայի յայտարարութիւնը պայմանաւորելն էր: Այդ առումով ալ մտածած է թէ յատկապէս հայկական կողմը որքան մեծ ճնշումի տակ գտնուած պէտք է ըլլայ այդ փաստաթուղթին համաձայնութիւն յայտնելու համար:

Ռ. Ցովհաննիսեան ըսելէետք թէ թրքական դիւանագիտութիւնը միչտ չատ առաձգական ու անկուչտ բնոյթ ունեցած է, կը դգուշացնէ. «Այսօր կրնան համաձայն գտնուիլ, վաղը ըսել. "Հայերը չեն ուզեր համաձայնիլ: Մենք յանցաւոր չենք, անանք են"»: Մինչ իրենց վարչապետը փաստաթուղթը կը ստորագրէ, իրեց Ազգային Ժողովը կրնայ զայն չվաւերացնել: Համաձայնագրին ստորագրութեան փուլին հասնիլ չի նշանակեր թէ յառաջդիմութիւն արձանագրուած է եւ սահմանը վաղը կը բացուի: Մնայ որ բացումը թերեւս Հայաստանէն աւելի Թուրքիոյ գործին կը ծառայէ»:

Ինչ կը վերաբերի պատմաբաններու միասնական մարմնին, ան կրնայ ընդունիլ եթէ ցեղասպանութիւնը որպէս իրողութիւն ճանաչուի գտնէ: Անկէ ետք հայ եւ թուրք պատմաբանները կրնան պատճառներուն, դործօններուն վրայ աչխատանք տանիլ: Հակառակ պարագային Թուրքերը պիտի պնդեն իրենց թեզերուն վրայ, Հայերը ամբաստանեն եւ ըսեն թէ կատարուածը Հայերու ապստամբութեան հակազդեցութիւնն էր:

Ռ. Ցովհաննիսեան չեչտած է թէ անձնապէս ինք մասնակից չըլլար նման մի-ասնական յանձնաժողովի, երբ Թուրքերուն նպատակը քննել է թէ տեղի ունեցածը ցեղասպանութի՞ւն էր, թէ ոչ: «Մենք գիտենք թէ ցեղասպանութիւն է գործուածը: Աչխարհը կ'ընդունի այս իրականութիւնը: Եթէ ընդունինք մարմնի մը կազմութիւնը, յետքայլ կը նչանակէ եւ կասկած յարուցած կ'ըլլանք» ըսած է պատմաբանը:

Այս մեկնաբանութիւնը անուղղակի կերպով սեղան կը բերէ նման մարմնի հայկական կողմէն մասնակիցներու պարագան: Ռ. Ցովհաննիսեանի ու սկզբունքի տէր նման դէմքերու մերժումը անակնկալ պիտի չըլլայ: Այլ հարց թէ Թուրքերը պիտի յաժարի՞ն անոնց մասնակցութեան... բայց անդին վստահաբար չարան մը կայ պատեհապաչտ միջակութիւններու որ երեւելի դառնալու առիթ մը որսալու կը սպասէ: Կարելի՞ է յուսալ որ անոնց համար իմաստ ունենան Թրքական դիւանագիտութեան առաձգական ու անկուչտ բնոյթը, ճապկումներու աւանդութիւնը, բուն նպատակները, կամ առանց ճանաչումի նախապայմանին ցեղասպանութիւնը քննարկելու մարմնին յետքայլի իմաստը, եւ այլն: Մանաւանդ երբ հայկական պետականութեան բաձրագոյն խորհրդանիչ դէմքերը համաձայն գտնուած են վտանգաւոր հետեւանքներով նախընթացին, ան ալ Ապրիլ 24ի նախօրեակին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՐՔՈԶԻ ԴԷՄ ԿԸ ՄՆԱՑ ԹՈՒՐՔԻՈՑ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Նիմի մէջ է, որ Սարքոզի ելոյթ ունենալով Մայիս 5ին, զարկ տուաւ եւրոպական ընտրապայքարին: Երկու տարիէն իր գործունէութիւնը ղրկան գտաւ ամէն գետնի վրայ եւ չվարանեցաւ ինքնագոհութիւն արտայայտելու: «Ուրիչ Եւրոպայի մը» հեռանկարը գծելով, ան-գամ մը եւս չեչտեց թէ դէմ կը մնայ Թուրքիոյ անդամակցութեան, չեչտելով. «Հարկ է որ Եւրոպան սահմաններ ունենայ: Երկիրներ կան, ինչպէս Թուրքիան, որոնք Եւրոպայի հետ հաւասարակաց ճակատագիր մը ունին, որ կոչումն ունին առանձնաչնորհեալ յարաբերութիւն մը հաստատելու Եւրոպայի հետ, կոչումն ունին սերտօրէն կապուելու Եւրոպայի հետ, բայց կոչումը չունին Եւրոպական միութեան անդամ ըլլալու: Ֆրանսա, գարերէ ի վեր, բարեկամութեան կապ մը կը պահէ Թուրքիոյ հետ եւ յանուն այդ բարեկամութեան է, որ կը մատնէ մեր երկու երկիրները, յանուն այն փոխադարձ յարգանքին, զոր պարտինք ունենալ մեր բարեկամներուն հանդէպ, որ կ'ուզեմ ճչմարտութիւնը ըսել Թուրքիոյ: Աւելի լաւ կ'ըլլայ, որ արդէն իսկ բանակցութիւններ տանինք Թուրքիոյ հետ անտեսական եւ ապահովութեան նպարակաց վայր մը ստեղծելու համար: Այս մեծ հեռանկարը, կրնանք նաեւ առաջարկել Ռուսաստանի, որ պէտք չէ Եւրոպայի հակառակորդ մը նկատել, այլ՝ ընկերակից մը»:

Սարքոզիի համար, մեծ երկիրները փոքր երկիրներէն աւելի իրաւունքներ չունին, բայց աւելի պարտականութիւն-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ _ ԳԼԻՆԹԸՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Մայիս 5ին, Ռաչինկթընի մէջ տեղի ունեցած է արտաքին գործերու նախարար է. Նալպանտեանի հանդիպումը Հ. Գլինթընի հետ: Հայկական լրատուները յաջորդ օրը մեծ բան չէին հաղորդեր հանդիպումին միջոցին, բացի այն որ է. Նալպանտեան ըսած է իր խօսակիցին թէ Հայաստան վճռակամ է ԱՄՆ–ուն հետ բարեկամական եւ գործընկերութեան յարաբերութիւնները ամրապնդելու, խորացնելու եւ ընդլայնելու: Ապա չնորհակալութիւն յայտնած է ԱՄՆ–ուն վարչակազմին հայ-եթուրք յարաբերութիւններուն կարգաւորումին ցոյց տըրած աջակցութեան եւ Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտութեան խաղաղ կարգաւորումին ուղղուած ջանքերուն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՉԻ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՕԹԱՆ-Ի ՉՕՐԱՎԱՐԺՈՒԹԵԱՆ

Արտաքին գործերու աղբիւր մը յայտնած է թէ Հայաստան չի մասնակցիր Վրաստանի մէջ կազմակերպուած ՕԹԱՆի զօրավարժութեան: Ան երկու փուլով է, կը տեւէ մինչեւ Ցունիս 3: Անոր պիտի մասնակցէին դաչինքի անդամ ու գործընկեր երկիրներ· սակայն Լատվիա, Էսթոնիա հրաժարած են, տնտեսական խրնդիրներու պատճառով, իսկ Մոլդովա եւ

ՎՐԱՍՏԱՆ

ՉԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆ

Մայիս 5ին հաղորդուեցաւ թէ Թիֆլիսէն 20 քմ. հեռու Մուխրովանիի մէկ զօրանոցին մէջ խռովութիւն մը ծայր առած է, նպատակ ունենալով զէնքի ուժով իչխանութեան փոփոխութիւն ապահովել: Դէպքին վայրը գացած էին պաչտպանութեան նախարարը, ապա նաեւ Նախագահ Սահակաչվիլի:

Նախարարը ըսած է թէ նախորդ օրը խռովութեան մասին յայտարարութիւն կատարուած էր ու գործողութիւններու ձեռնարկուած, պատասխանատուներն ու մասնակիցները ձերբակալելու համար: Ձերբակալուած էին չարք մը նախկին բարձրաստիճան զինուորականներ: Ուրիչներ կը փնտռուին:

Խռովութեան կեդրոնի հրամանատարներէն մէկը յայտարարած է թէ զինուորականները մտադիր չեն երկրին ներքին քաղաքականութեան միջամտելու, բայց այլեւս չեն կրնար ստեղծուած վիճակին հանդուրժել եւ կ'ուզեն օգնական ըլլալ իչխանութեան եւ ընդդիմութեան երկխօսութեան հաստատումին:

Նախագահ Սահակաչվիլի, որուն դէմ ընդդիմութիւնն ալ հրաժարականի պահանջով արարքներ կազմակերպած է, Մայիս 5ին կէսօրէ ետք յայտարարած է թէ խռովութիւնը տեղական բնոյթ ունի, ուրիչ զօրաբաժիններու տարածուած չէ: Երեկոյեան յայտնի դարձած էր որ խռովարարներուն մէկ մասը յանձնուած է, միւս մասը փախուստի դիմած:

Երկրին իչխանութիւնները անմիջապէս Մոսկուայի վերագրած են ապակայունացնելու փորձը, չեչտելով թէ Մայիս 4ին արդէն, Վրաստանի ափերուն մօտեցած է ռուսական սեւծովեան նաւատորմը: Կատարուածը ՕԹԱՆ–ի ուսումնական զօրավարժութիւններով բացատրելու չանք ալ եղած է, կրկին ամբաստանելով Ռուսաստանը որ դէմ է նոյն զօրավարժութիւններուն, փորձած է խափանել զանոնք:

Կրեմլին խստիւ մերժած է վրացական իչխանութիւններու ամբաստանութիւնները:

ԻՍՐԱԷԼ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԻ ՀԱՐՑԸ ԿԸ ՔՆՆԱՐԿՈՒԻ

Իսրայէլի խորհրդարանը Մայիս 5ին քննութեան առած եւ քուէարկութեամբ որոչած է ցեղասպանութեան ճանաչումի հարցը յանձնաժողովներէն մէկուն օրակարգին առնել ու քննարկել: Այդ առիթով կարգ մը երեսփոխաններ յայտնած են որ ցեղասպանութեան իրողութիւնը անուրանալի է եւ անոր ճանաչումը Իսրայէլի համար բարոյական խնդիր է:

Տակաւին որոչուած չէ որ քննարկումը որ յանձնաժողովին կողմէ կը կատարուի:

Սերպիա նոյն որոչումին յանգած են Ռուսաստանի հետ խորհրդակցութիւններէ ետք: Ծանօթ է որ Ռուսաստան բուռն կերպով հակառակած էր նոյն զօրավարժութեան Վրաստանի մէջ կազմակերպուելուն:

Մանակից երկիրներն են Ալպանիա, Ադրբեջան, Պոսնիա, Մեծն Բրիտանիա, Ցունաստան, Սպանիա, Գանատա, Մակեդոնիա, Արաբական էմիրութիւններ, Թուրքիա, Ուրուաթիա, Չեխիա:

ՄԵԾԵՐՈՒ ԱԱՂԻՆ ՓՈՔՐ ՈՒ ԱՆՓՈՐՁ ՄԱՍՆԱԿԻՑ

Հայեւթուրք յարաբերութիւններուն սահմանները մենք չենք գծած տակաւին, կամ մոռցած ենք այդ սահմանները, եւ այս պատճառով ալ խարխափումը կը չարունակուի: Հայաստանի Հանրապետութեան իշխանութիւնները կը շփոթեն Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Թուրքիոյ Հանրապետութեան միջեւ կայացող բանակցութիւնները հայ-եւթուրք ընդհանուր յարաբերութիւններուն հետ: *Այդ բանակցութիւնները եւ յարաբերութիւնները կը գտնուին տարբեր մակարդակներու վրայ:* Երկրորդի պարագային միայն կարելի է խօսիլ համազգային կեցուածքի մասին:

Երբ Հայաստանի Հանրապետութեան իշխանութիւնները ոգի ի բուին Թուրքիոյ հետ համաձայնութեան մը յանգելու կը ձգտին, եւ հարկ է ընդգծել, որ այդ ձգտումը ունի միայն մէկ հիմնական կէտ, որ է՝ սահմաններու բացումը, Ադրբեջան թափով կը վերադառնայ միջազգային հրապարակ, նախ համաձայնութիւններ կնքելով Թուրքիոյ հետ, ապա Եւրոմիութեան չրջանակները, ուր կը պարզէ իր տեսակէտները, որոնք մազաչափ չեն փոխուած Արցախի ազատագրական պայքարի սկզբնաւորութենէն ի վեր: Ադրբեջան կը պահանջէ այսպէս կոչուած «գրաւեալ չրջաններու» վերադարձը, եւ հայկ. կողմը գրեթէ չի հակազդեր, ըսելու համար որ անոնք «ազատագրուած չրջաններ» են, քանի որ հայկական եւ հայապատկան հողեր են, եւ թուրքագերիները «եկուորներ» են, որ անոնք «Ադրբեջանի կազմի մէջ գրաւուած են կամօքն Ստալինի»: Ի հարկէ, Թուրքիա իր կարգին, այլ ձեւով չի կրնար մտածել եւ արտայայտուիլ, քանի որ ինք ալ «եկուոր» է հայաչխարհի մէջ, ան կոչուի Վան թէ Սասուն, Բաղէշ թէ Ալաշկերտ: Ոչ ոք Թուրքերը հրաւիրած էր: Ադրբեջան բռնագրաւուղի յըստակ ու անչեղ քաղաքականութեան կը հետեւի, այդպէս ալ կը ներկայացնէ հարցերը, օրինակ, Եւրոմիութեան չրջանակներուն մէջ, ինքնավարութիւնը երբեք չի կրնար յանգիլ անկախութեան:

Այս տարուան Ապրիլ 24ի նախօրեակին յայտարարուած Հայաստանի Հանրապետութիւն եւ Թուրքիա առանց նախապայմաններու համաձայնութեան մը նախերգանքը «Հայկական Հարց»ի արդար լուծման մը հեռանկարին տրուած ծանրակչիռ հարուած է, աննախատեսելի հետեւանքներով: Ինչո՞ւ չըսել՝ նաեւ ներազգային պառակտումի առաջնորդելու կոչուած անհեռատես կեցուածք մը, ներհայաստանեան պառակտում եւ Հայաստանի Հանրապետութիւն եւ Սփիւռք պառակտում: Անմիջականի պիտակին տակ ներկայացող խնդիրները չեն կրնար վարագուրել, պէտք չէ վարագուրեն, հայ ժողովուրդի իրաւունքը եւ արդարութիւնը, որոնք ամբողջութիւն մըն են եւ կարելի չէ զանոնք չերտել, իրարմէ զատելով Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ Հայաստանը, այսինքն՝ Հայաստանի բնակչութեան թէական բարօրութեան հեռապնդումը եւ հայրենահանուածներու անտեսուող եւ ուրացուող պահանջները:

Ըսինք՝ պառակտում: Հայաստանի Հանրապետութեան մէջ անոր առաջին նախանշանները արդէն բացորոշ են: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը դուրս եկած է համաձայնական կառավարութեան կազմէն եւ պիտի դառնայ ընդդիմութիւն: Այս որոշումը իր անդրադարձը պիտի ունենայ ոչ միայն Հայաստանի Հանրապետութեան մէջ, այլ նաեւ Սփիւռքի, ուր արդէն, կարգ մը չրջանակներու մէջ, բազմապիսի պատճառներով դժգոհութիւններ կային, քանի որ ազգային միութեան վերականգնումի մեծ ու պզտիկ հարցերով տեղքայլ կար: Բայց հայեւթուրք յարաբերութիւնները սեղմելով Հայաստանի Հանրապետութիւն եւ Թուրքիա բանակցութիւններու նեղ չրջանակին մէջ, դժգոհութիւնները արդէն կը ստանան համազգային բնոյթ: Ոչ միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, այլ նաեւ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութիւնը եւ Ռամկավար կուսակցութիւնը, առանց խուռնաւումներու կ'արտայայտեն իրենց տարակարծութիւնը Երեւանի իշխանութեան հետ, հաղորդակցութիւններ, ցոյցի կոչ՝ որ կը մերժուի:

Արդարեւ, տարբական ազգային իրաւունքի գիտակցութիւն ունեցող հայկական կազմակերպութիւնը, մտաւորականը, ղեկավարը, անհատը, ինչպէ՞ս կրնան ընդունիլ որ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑ մը, աւելի ճիշդ պիտի ըլլայ ըսել ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԸ, բանակցութիւններու առարկայ դառնայ անգիտանալով ԱԶԳԻ ՀԱՅՐԵՆԱՀԱՆՈՒԱԾ ԹԵԻՐ ԵԻ ԱՆՈՐ ԱՆԺԱՄԱՆՑԵԼԻ ԻՐԱԻՈՒՆՔՆԵՐԸ: Այս վերաբերումը համազօր է ուրացման եւ Երեւանի իշխանութիւնները կը դարձնէ ամերկացական դաշնակիից հայ ազգը իրաւազրկող ուժերուն, Թուրքիոյ եւ անոր հին եւ նոր պաշտպաններուն: Երեւանի իշխանութիւնները այս ձեւով կը չրջանցեն, աւելի պարզ հայերէնով պէտք է ըսել կ'արհամարհեն, բազմանուն եւ բազմատեսակ Սփիւռքը, որ միացման հասարակ յայտարար ունեցած էր ՀԱՅՈՑ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ:

Առանց նախապայմաններու եւ փչրանքներ փնտռող այս պարտուողական քաղաքականութիւնը անհեռանկար է: Դեռ չատ ալ յստնի չէ թէ ի՞նչ կրնան ըլլալ այդ փչրանքները: Իսկ եթէ միակ նպատակը սահմաններու բացումն է, ոչ ոք միամիտ է չտեսնելու համար իրականութիւնները, երբ Երեւան – Պոլիս թռիչքները ընթացիկ եւ բնականոն են, երբ Երեւանի չուկաները թրքական ապրանքներով ողողուած են: Եթէ բաց–դոց սահմանները բացուին, Հայաստանեան չուկան քիչ մը աւելի պիտի ողողուի թրքական արտադրութիւններով, քիչ մը աւելի քանդելով Հայաստանի Հանրապետութեան դողդոջ ճարտարարուեստը:

Թրքական առած մը կ'ըսէ թէ կարգ մը մարդիկ բաղնիքը չտեսած գուռին կը սիրահարին... Այդ է որ տեղի կ'ունենայ այսօր, «բիզնես»ային իրարանցումով:

Թուրքիա կը վարէ իր աւանդական քաղաքականութիւնը, ամրացնելու համար իր դիրքերը, ճամբայ հարթելով համաթրքական իր երազի իրականացման առջեւ, փոշի փչելով քաղաքական–տնտեսական կարճատես Արեւմուտքի աչքին, որպէսզի բացուին Եւրոմիութեան դռները:

Ինչ որ չըսուիր այն է որ Կովկասի համար նոր հաւասարակչռութիւն ստեղծելու քաղաքականութիւն մը ընթացքի մէջ է: Մեծ ուժերը պիտի չուզեն որ Հայաստանի Հանրապետութիւնը խոչընդոտ ըլլայ: Իսկ այս հաւասարակչռութիւնը ստեղծելու ձգտողները պիտի անդրադառնա՞ն որ նոյնինքն Եւրոպայի վրայ պիտի տարածուի թրքական նորատեսակ գերիշխանութիւն, օսմանեան գերիշխանութեան նոր տեսակը:

Ժողովուրդները ունին բնական ողջախոհութիւն: Օրինակ, հարցախոյզները ցոյց կու տան որ Ֆրանսացիներու մեծամասնութիւնը դէմ է Թուրքիոյ Եւրոմիութիւն մուտքին, տարբեր՝ պետութեան վերաբերումէն: Հայաստանի Հանրապետութեան իշխանութիւնները, իմաստուն կ'ըլլային եթէ նման հարցախոյզ մը կատարէին, կատարած ըլլային:

Եւ որպէսզի միացեալ կեցուածք ցուցաբերուի, հայկական սփիւռքները իրենք ալ կրնան նման հարցախոյզներ իրականացնել, արդիւնքները ղրկել Երեւան եւ զանոնք հրապարակել:

Սգաւոներէ եւ ցեղասպանութեան ճանաչման ճչացող պահանջներէ առաջ պիտի բսե՞նք՝ թէ ԲՈՒՆԱԳԻՐԱՒուած ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓՈԽԱՆԱԿՄԱՆ ԴՐԱՄ ՉԷ, monnaie d'échange չէ...

Այս հարցով, հայկական սփիւռքներու լռութիւնը ուրացման համազօր է եւ Ցեղասպանութիւնը ուրացողներու դէմ ճակատ յարդարելէ առաջ հարկ է ճղռել թիրախները:

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

Ապրիլ 30, 2009

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԵՒ ՇՐՋԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴՐՈՒԵՑԱՒ ՓԱՍՓՈՒԱԼ ՎՐԴ. ԹԷՔԷԵԱՆԻ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԱԾ ԲԱՌԱՐԱՆԸ

Թուականէս ճիշդ երեք տարի առաջ, տեղւոյս Հայ Կաթողիկէ Համայնքի առաջնորդ Տ. Վարդան Եպիսկ. Պօղոսեան կազմեց յանձնախումբ մը, առենապետութեամբ պրն. Պետրոս Հաճեանի եւ յանձնախումբ մը, առենապետութեամբ պրն. Պետրոս Հաճեանի եւ յանձնախումբ մը, առենապետութեամբ Դ. վրդ. Թէքէեանի ծանօթ բառարանը վերատեսութեան ենթարկելու եւ բարեփոխելու աշխատանքը: Ինչպէս արդէն ընդհանրացած էր, ողբացեալ հոգեւորականին խակապէս օգտակար եւ չնորհաւորելի այդ բառարանը, հրատարակուած ըլլալով անցեալ դարու 50ական թուականներուն, բառարանային իմաստով բաւական եա մնացած էր ժամանակէն և կարօտ ունէր վերատեսութեան եւ արդիականացումի: Այս գործն է որ վստահուեցաւ նոր-ստեղծ յանձնախումբին, որուն մաս կազմեցին տիկիններ Ռոսիթա Եուսէֆեան, Ֆլորա Ադչէհիրլեան, Տիանա Տէր Կարապետեան եւ պրն. Զաւէն Կնեազեան, բոլորն ալ հայեցի կրթութեան եւ հայ մամուլին կապուած երիտասարդ տարրեր: Անցնող երեք տարիներուն, յանձնախումբը, անմիջական գործակցութեամբ Հայ Կաթողիկէ Համայնքի ժողովրդապետ Պօղոս վրդ. Հէքիմեանի եւ ընդհանուր վերահսկողութեամբ Տ. Վարդան Եպիսկոպոսի, բարեխղճութեամբ լծուեցաւ իրեն վստահուած գործին, օգտագործելով գոյութիւն ունեցող եւ տրամադրելի բազմաթիւ բառարաններ (հին թէ նոր անգլերէնէհայերէն, Ֆրանսերէնէ–հայերէն, հայերէնէ–հայերէն, եւն., եւն.), լեզուագիտական աղբիւրներ եւ այլ նիւթեր, հիմք ունենալով Ռէալ Ա-ֆատեմիա Սպանիոլայի կողմէ հրատարակուած վերջին հրատարակութիւնը եղող կաթողական բառարանը: Յանձնախումբի առաջադրանքը եղաւ հայ մարդու եւ ընդհանրապէս ընթերցողի տրամադրութեան դնել բառարան մը, որ գոհացնէ ներկայ ընկերային կեանքի պահանջները, բառարանին մէջ ներմուծելով աւելի քան չիւսուն տարիէ ի վեր լեզուներու մէջ երեւցող բազմաթիւ նոր բառեր, եւայլն, դուրս դնել գործածութենէ դադրած ուրիչներ, հանգուցեալ վարդապետի գործածած գրաբար բառերը փոխարինել աշխարհաբար հոմանիշներով, եւ այլ բարեփոխութիւններ:

«Ինչպէս բնական է, *կ'ըսուի վերամշակումի յանձնախումբի հակիրճ նախաբանին մէջ*, անցնող չիւսուն տարիներու ընթացքին, ոչ միայն բարելաւուած են բառարանագիտական աշխատանքի պայմանները, այլեւ ըլլայ սպաներէն եւ ըլլայ հայերէնը անցած են գոտումի եւ արդիականացումի բառապաշարային աճի եւ նոր բառերու ստեղծման հոլովոյթէ մը: Մասնաւորաբար սպաներէնը, որ բազմաթիւ երկիրներու մէջ խօսուող բարբառային տարբերակներով յատկանշուող լեզու մըն է, եւ որ Սպանական Թագաւորական Ակադեմիայի յարատեւ հիգերով քոնած է միաւորութեան եւ միանշանակութեան ուղին»:

Պէտք չէ մոռնալ, որ ողբ. Փառքուալ վարդապետ չուրջ վաթսուն տարիներ առաջ, երբ նոր ժամանած էր մեր չրջանները, չատ դնահատելի եւ չնորհաւորելի գործ մը կատարած է՝ հայ մարդուն տրամադրելով մեծապէս օգտակար բառարան մը, որուն կարիքը կը զգացուէր, մասնաւորաբար այդ օրերուն: Տարբեր հիմունքներով, բայց նոյն կարիքը կը զգացուէր նաեւ այս օրերուն. անցեալ դարու 50ական թուականներուն եթէ աւելի՝ սպաներէնի ծանօթանալու անհրաժեշտութիւն կը զգացուէր մեր չրջանները նոր հաստատուող հայ մարդոց կողմէ, այս օրերուն ալ, հայերէն սորվելու, հայերէն լեզուին ծանօթանալու ընդհանուր ճիգ մը կայ հայկական ընկերութեան մօտ, ինչ որ անչուշտ մեծապէս քաջալերական է, եւ նորատիպ բառարանը չատ կը դիւրացնէ այս ազնիւ աչխատանքին չծուած բոլոր ազդակիները:

Բառարանը ունի 690 էջեր (նախորդը չուրջ 570 էջ), յաւելուած մը՝ սպաներէնի քերականութեան, ինչպէս նաեւ հայերէնի քերականութեան եւ բառակազմութեան ամփով մէկ բացատրութիւնը, աչխարհագրական անուններու լրիւ ցուցակ մը (սպաներէն–հայերէն), այրուբենական կարգով:

Գիրքը հրատարակուած է մեկե-

նաեւ թեամբ փոքրիկն Էլիժա եւ Յարութիւն Ձրճրեաններու (Գալիֆոռնիա), որոնք հրատարակութիւնը կը ձօնեն իրենց ծնողներուն՝ Ալբ եւ Սիլվին Կարօ եւ Մարիա Ձրճրեաններուն:

Արդ, տեղւոյս հայ կաթողիկէ Նարեկի Ս. Գրիգոր եկեղեցւոյ սըրահին մէջ տեղի ունեցաւ բարեփոխուած բառարանի շնորհահանդէսը:

Հանդիսավարութեամբ պրն. Օննիկ Եորղանճեանի, յաջորդաբար խօսք առին հայ կաթողիկէ ժողովրդապետ Հ. Պօղոս վրդ. Հեքիմեան եւ Պուէնոս քաղաքի կառավարական կարեւոր պաշտօնատար տիկ. Անարէա Կոստանեան: Հ. Պօղոս հանգամանօրէն կանգ առաւ հանդուցեալ Փասքուալ վարդապետի կողմէ պատրաստուած զոյգ բառարաններու ունեցած կարեւորութեան վրայ. սպաներէն–հայերէն բառարանը լոյս տեսած է 1955ին, իսկ հայերէն–սպաներէնը՝ 1984ին, առաջինը տպագրուած է Պէյրութի մէջ, իսկ երկրորդը՝ Պուէնոս Այրէս: Աւարտած ըլլալով սպաներէն–հայերէն բառարանը, հայ կաթողիկէ առաջնորդարանը հարկ տեսած է վերահրատարակել զայն, բայց արդիականացնելով եւ բարեփոխելով: Պօղոս վրդ. շնորհակալութիւն յայտնեց պրն. Լուիս Սանճեանին, որ կարեւոր օժանդակութիւն ցոյց տուած է այս նախաձեռնութեան: Անարէա Մ. Կոստանեան, նախկին սանուհի Մխիթարեան վարժարանի եւ ներկայիս բարձրաստիճան պաշտօնատար Պուէնոս Այրէսի կառավարութեան, անդրադարձաւ հայերէն սորվելէն սորվելու եւ սորվեցնելու կապուած խընդիրներուն, եւ բառարանի ունեցած եւ ունենալիք խիստ օգտակար դերակատարութեան: Շնորհաւորեց այս նախաձեռնութիւնը: Բառարանի հրատարակման եւ յանձնախումբի գնահատելի աշխատանքին մասին՝ տեսերիզով փոխանցուեցաւ հայ կաթողիկէ Տ. Ներսէս ԺԹ. կաթողիկոս–պատրիարքի գնահատանքի եւ արժեւորումի խօսքը: Ի վերջոյ, հայ կաթողիկէ առաջնորդ Տ. Վարդան եպսկ. Պօղոսեան նախ շնորհաւորեց բառարանի հրատարակման եւ յանձնախումբի նուիրեալ աշխատանքը, եւ այնուհետեւ անդամները բեմ հրաւիրելով, իւրաքանչիւրին յանձնեց Պապի Օրհնութեան կոնդակ մը: Պաշտօնական բաժինէն վերջ տեղի ունեցաւ հիւրասիրութիւն:

Ա. Պ.

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Կրընոպլի հայ համայնքը գլխաւորութեամբ հայկական միութիւններու ընկերութեան եւ Հայ առաքելական սուրբ եկեղեցւոյ պատասխանատուներով ոգեկոչեց 1915 Ապրիլեան եղեռնի 94րդ տարելիցը զանազան ձեռնարկներով: Անոնցմէ առաջինը տեղի ունեցաւ Կրընոպլի Հայ մշակոյթի տան ժ. Մարանճեան սրահին մէջ «Արտոյտներու ազատակը» ժապաւէնի ցուցադրութեամբ կոկիկ հանդիսականներու ներկայութեամբ: Երեկոն վարեցին Տ. Մարանճեան եւ Ա. Փալոյեան:

Հինգշաբթի, Ապրիլ 23ին երեկոյեան ժամը 18·30ին Ս. Օգոստինոս եկեղեցւոյ մէջ պատարագ մատուցեցաւ ձեռամբ Հ. Կարապետ Յարութիւնեանի եւ քարոզեց Հայր ժ. Սանճեան, չեշտը դնելով հայ ազգի արժանաւորութեան եւ արդար պահանջատիրութեան վրայ: Արարողութեան աւարտին հաւատացեալները համախմբուեցան եկեղեցւոյ սրահին մէջ, ուր Հ. Յ. դաշնակցութեան Նոր Սերունդի ներկայի պատասխանատուն Ռ. Քէրոլլեան սահիկներու վրայ ներկայացուց le conflit arméno-turc–ի չուրջ զանազան նոր տեղեկութիւններ խնամքով պատրաստուած մեկնաբանողները եղան Ա. Ճեհիկեան, Մ. Աղիկեան, Վ. Սապունճեան, Ա. Ներսէսեան եւ Հ. Պեկեան եւ Ռ. Ներսէսեան: Աւարտին եղաւ հարցապատասխանի բաժին մը: Ա. Մխիթարեան ալ քանի մը խօսքով անդրադարձաւ Ատանայի ջարդերուն 100ամեակին, տալով կարգ մը լուսաբանութիւններ:

Ապրիլ 24ին, Ուրբաթ Սէն Մարթէն տ'Էռի Ապրիլ 24 հրապարակին վրայ, հայ նահատակներուն եւ Մ. Մանուչեանին նուիրուած «յաւերժութեան բոց» յուշարձանին առջեւ, ֆրանսական եւ հայկական միութիւններուն կողմէ ծաղկեպսակներ զետեղուեցան: Հայր Սանճեան, որուն կ'ընկերանար եկեղեցւոյ երգչախումբը «Հայր մեր»ով օրհնեց ոգեկոչումը, ապա, յաջորդաբար խօսք առին Ն. Սապունճեան, Կ. Ադամեան եւ տեղւոյ քաղաքապետը՝ Ռ. Փրոպի: Առաջինները, յանուն հայ ժողովուրդին պահանջատիրութեան կոչ ըրին: Քաղաքապետը վեր առաւ հայ ժողովուրդի առաքինութիւնները եւ հրաւէր կարդաց ազգերու բարեկամութեան: Յետոյ, ժողովուրդը գլխաւորութեամբ երիտասարդներու եռագոյն դրօշներով եւ պատառներով ուղղուեցաւ քաղաքապետարանի կողքին գտնուող Խաչքարին, ուր քաղաքական անձնաւորութիւններ իրենց յարգանքի տուրքը մատուցեցին ծաղկեպսակներ, բազմութիւնն ալ մեխակներ դնելով:

Տեղւոյ վրայ խօսք առնողներ եղան, Հայ մշակոյթի տան կողմէ Տ. Մարանճեան եւ Կ. Ադամեան, Հ.Յ.Դաշնակցութեան կողմէ Ա. Ներսէսեան, որոնք արտայայտուեցան օրուան պահանջատիրութեան վրայ: Ժ. Ֆորէսթիէ խօսք առաւ նաեւ քաղաքական ներկայ անձնաւորութիւններուն՝ երեսփոխան Յ. Միկօ, ծերակուտական Ա. Տաւիտ, Ընդհանուր խորհուրդի փոխ նախագահ Գ. Կոլֆոյլ, վերջին խօսք առնողը եղաւ երեսփոխան–քաղաքապետ Մ. Տեսթօ: Իւրաքանչիւրն ալ համակրանքով արտայայտուեցան Ֆրանսահայ գաղութին եւ Հայաստանի մասին եւ խոստացան միասնաբար ամէն բան ընել արդարութեան ճանաչման համար Թուրքիոյ կողմէ:

Կէսօրէ եւաք, Կրընոպլէն 50 հոգինոց խումբ մը մեկնեցաւ Լիոն, ներկայ ըլլալու համար տեղւոյն ձեռնարկներուն, մինչ որ խոր տրտմութիւն թողուց:

ՇԱՒԷԼ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԷՍՏՈՆԻԱ

Ապրիլի 24ին մայրաքաղաք Տալլինի ու Տարտու քաղաքի խաչքարերուն առջեւ ծաղկեպսակ զետեղուած, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է: Ազգային գրադարանին մէջ տեղի ունեցած է Էստոնիոյ Հայ երիտասարդական միութեան կազմակերպած «Ես մարդ եմ. ԻՒ. դարու երիտասարդութիւնը կը դատապարտէ ցեղասպանութիւնը» վերտառութեամբ երեկոյթին փաստագրական հարուստ նիւթ տրամադրուած է, ապա երաժշտական բաժին մը կիրարկուած: Ելոյթ ունեցած է Տալլինի համալսարանի փրոֆ. Լ. Տաննիպ որ «Հայկական հարց» հատորին հեղինակն է: Յուսադրուած է 1919ին ԱՄՆ-ու մէջ տեսադրուած «Բզքտուած Հայաստան» անխօս ժապաւէնը:

Ապրիլ 24ին եւ նախորդող չաբթուան ընթացքին էստոնական կայաններ, կայքէջեր Ցեղասպանութեան թեմայով ծրագրեր սփռած են:

Տեղական համայնքի անդամները բաած են թէ երկրին մէջ չեչոօրէն հակահայ բուռն գործունէութիւն ծաւալած են թրքական եւ ադրբեջանական ներկայացուցչութիւնները, յարձակելով Ցեղասպանութեան նիւթեր սփռող լրատուիւններուն վրայ:

Էստոնիայի Հայ երիտասարդական միութիւնը համայնքի միւս կազմակերպութիւններուն հետ վճռած է Ցեղասպանութեան այդ պետութենէն ճանաչումը ապահովել:

Պալթեան երկիրներէն միայն Լիթուանիոյ կողմէ եղած է այդ ճանաչումը:

ՄԱՄԼՈՑ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻԻՆ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Հայկազեան համալսարանի եւ Մխիթարեան Ազբէլքի Հայ Դատի գրասենեակի կազմակերպութեամբ, 2009 Սեպտեմբեր 3–4ին, Պէյրութի Հայկազեան համալսարանին ներս տեղի պիտի ունենայ միջազգային խորհրդաժողով մը՝ «Հայկական ցեղասպանութիւնը եւ միջազգային օրէնքը» խորագրով:

Ակադեմական այս խորհրդաժողովի ընթացքին պիտի ներկայացուին նոր ուսումնասիրութիւններ Հայկական ցեղասպանութեան, ինչպէս նաեւ՝ այժմէական մօտեցումներ Ցեղասպանութեան ուրացման, ՄԱԿ-ի Ցեղասպանութեան ուխտին եւ միջազգային օրէնքին մասին:

Խորհրդաժողովը աննախընթաց է Մխիթարեան Ազբէլքի մէջ: Ան պիտի համախմբէ աշխարհի տարբեր երկիրներէ հանրածանօթ ցեղասպանագէտներ եւ միջազգային օրէնքի մասնագէտներ:

Խորհրդաժողովին նիւթերը յետագային պիտի հրատարակուին եւ տրամադրուին ակադեմական շրջանակներու եւ ուսումնասիրական կեդրոններու:

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ
ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Պէյրութ – Լիբանան
Ապրիլ 27, 2009

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ՔԱՌՈՐԴ – ՀԱՅԸ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

Կար տակաւին չարքը Վանքին ծերուկներուն, որոնք՝ եռեւ ձգուած իրենց գիւղին կարօտով ճենճերող հոգիներով, բոլորն ալ բանգէտ, կը չարուէին պատին տակ, ու մէկ գիծի վրայ կկզած, հաւէւայրդարի կ'ենթարկէին չաթնուան քաղաքական դէպքերը: Ատոնց բոլորին մէջ կարեւոր դեր մը, պատասխանատուութեան կարեւոր բաժին մը կ'ունենար միշտ ալ... «Ինկիլիզին մատը»:

Այս բոլորը, այնքան հարազատ ու անբաժանելի մասը դարձած էին այլեւս ընդհանուր պատկերին՝ որ տեղացիները չէին նկատեր իսկ զանոնք այլեւս:

Մանաւանդ ուշադրութեան առարկայ կ'ըլլար սակայն անծանօթ մը, օտարական մը, որ պատահաբար կ'անցնէր Վանքին Դուռին առջեւէն այդ ժամերուն, սխալմամբ, օտար աբօտավայրի մէջ մտնող մոլորեալ ոչխարի մը պէս՝ որ կը խանգարէ ներդաշնակութիւնը, մտերմութիւնը ամբողջ հրջապատին:

Ատոնք զինուորներ կ'ըլլային սովորաբար, մանաւանդ պատերազմի տարիներուն, որոնց եռեւէն կը վազէին այնտեղ խաղացող լաճերը Վանքին՝ մինչեւ որոշ տեղ մը, Պատրիարքարանի կամարին տակ, քիթերը վեր տնկած՝ դոթոթներու պէս պոռչտալով.

– Հալօ Ձորճ, կուտ մօրնինկ Ձորճ, հա'ու–ար–եու Ձորճ:

Անցորդին անտարբերութիւնը, զիրենք անպատասխան թողուլը՝ այնքան ալ կարեւոր չէին տղոց համար. իրենք կ'երջանկային խմբովին, մինչ անցորդը կը շարունակէր իր ճամբան, անտարբեր՝ յարուցուած աղմուկի, հետաքրքրութեամբ չուրջը դիտելով:

* * *

Քանի տարի առաջ էր, ու մենք՝ խումբ մը տղաք, կեցած էինք Վանքին Դուռին առջեւ, կիրակի առտուան անցուդարձը դիտելու: Սովորական կիրակինէրէն ոչինչ կար տարբեր այդ առաւօտ: Աւդին անդին կը տնտնային տակաւին քանի մը սեւազգեստ միաբաններ. անխուտափելի ներկայութիւն մը ընդհանուր այդ պատկերին մէջ: Հոն էր նաեւ Պօղոս Պապան, Վանքին մուտքին, մարմարէ աւազանին քովիկը կեցած, ամբողջ կուրծքը ծածկող սպիտակ իր մօրուքին չքեղութեանը մէջ, Գազիկ Թագաւորին արձանը յիշեցնող լրջութիւնով մը:

– Հալօ Ձորճ, հալօ Ձորճ...

Լաճերն էին նորէն, որոնք չրջապատած էին՝ առանձին, ուղեկորոյս անցորդի մը տպաւորութիւնը ձգող զինուոր մը այս անգամ, ու կը հետեւէին անոր դանդաղ քայլերուն: Բաղդատաբար համեստ իր տարազն ու քալուածքը չունէին անգլիացի զինուորներուն յատուկ խնամքն ու ինքնավստահութիւնը:

Երբ հասաւ Վանքին մայր Դուռին, անծանօթ զինուորը կանգ առաւ պահ մը, չփոթած՝ քննեց անոր ճակատին քանդակուած արձանագրութիւնը, ու մնաց այդպէս, կարծես կարդալ փորձելով.

ՎԱՆՔ ՀԱՑՈՑ ՍՐԲՈՑ ՑԱԿՈԲԵԱՆՑ

Մօտեցաւ ապա մեր խումբին ու ձայնով մը որ հազիւ լսելի կ'ըլլար՝ հարցուց հայերէն լեզուով.

– Կարելի՞ այցելել. ես հայ, Լեհաստան...

Շփոթած՝ անակնկալ այս յայտնութենէն, պահ մը նայեցանք իրարու, ու վայրկեան մը վերջ, կարծես լռելեայն տրուած որոշումով մը, բոլորս միասին առաջնորդեցինք զինք ներս:

Մայր Տաճարի մուտքին, օտար այս զինուորը որ կ'ըսէր թէ հայ էր, կամացուկ մը վար առաւ գդակը գլուխէն, ծալեց երկուքի ու տեղաւորեց գոյն առնուելին տակ անպէտ առարկայի մը պէս, ու հաղիւ ներս մտած՝ լինկաւ ծունկի, խաչակնքեց մի քանի անգամ ու մնաց այդ դիրքին մէջ, աչքերը փակ, քաւականն առեն:

Մենք քայլ մը անդին կանգնած, այնքան տարիներ վերջ, այդ Տաճարին պատերուն տակ մեծցած, առաջին անգամ ըլլալով զգացինք կարծես խորհրդաւորութիւնը պարապ ու լուռ աղօթավայրին:

Քիչ վերջ երբ դուրս եկանք կիսատուեր Տաճարէն, Մեծ Բակը կը յորդէր արեւով: Վազվզող փոքրիկներուն աղմուկն ու հոս հոն հաւաքուած կիներուն ներկայութիւնը լեցուցած էին Բակը ամբողջ: Տարօրինակ փայլ մը առին անծանօթ զինուորին աչքերը, երբ ըսինք թէ հայ էին այնտեղ երեւցողները բոլորն ալ: Ցաւոնի էր որ կ'ուզէր խօսիլ, բացատրել, արտայայտուիլ, բայց կը տառապէր դժուարութենէն.

– Իմ անուն Զպիկնիեւ Լեքրինսքի: Ես հայ, հայերէն ոչ դիտեմ: Իմ մայրիկ հայ... իմ իմ հայրիկի մայրիկ հայ...:

(Շար. 2)

(Շար. Ա. Էջէ)

ներ ունին: Եւ այս վերջին տարիներուն, Եւրոպայի մեծ տկարութիւններէն մէկը եղաւ այն իւղոզութիւնը, որ հարկ եղածին չափ չսառանձնեց իրեն վիճակած պարտականութեան բաժինը:

Մայիս 6ի առաւօտուն, Ֆրանս-Էվֆոյէն ընկերվարական Մոսքովիչի դէմ արտայայտուեցաւ ոչ միայն Սարքոզիի ելոյթին, ինչ որ բնական հակազդեցութիւն է, այլեւ դէմ արտայայտուեցաւ Թուրքիոյ անդամակցութեան անոր ընդդիմութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԱՒի քանի մը դէմքեր, գլխաւորաբար արուեստագէտներ, ինչպէս Ժիւլիէթ Կրեքօ, Փիէր Արտիթի, Միշէլ Փիքոլի եւ ուրիշներ, նամակով մը իրենց բողոքը կ'արտայայտեն Ընկերվարական կուսակցութեան դէմ որ կ'ընդդիմանայ ՀԱՏՕՓի օրինագիծին (Բարձր հեղինակութիւն գործերու սփոռումին եւ հեղինակի իրաւունքի պաշտպանութեան՝ համացանցի վրայ) քանի որ չնորհիւ իրենց է որ օրինագիծը չքուէարկուեցաւ Ազգային ժողովին կողմէ, մեծամասնութեան եւ բեսփոխաններու բացակայութեան հետեւանքով: Օրինագիծը կրկին պիտի ներկայացուի Ազգային ժողովին:

ԿՒԻՓ Ա. ԱՇ.1 _ ԷՆ.1ի վարակումի առեն, կրկնուեցաւ թէ ան որեւէ կապ չունի խոզին հետ, հակառակ իր ըստկզբնական անունին: Հարցը հոն է որ հակառակը պատահեցաւ Գանատայի մէջ, երբ խոզերը վարակուեցան, մարդէ մը, որ Մեքսիքայէն եկած էր եւ կը կրէր ծանօթ վիրուսը: Այս նորութիւնը մտահոգած է դանատական իշխանութիւնները, որոնց վախն այն է որ խոզի չուկան կրնայ տուժել: Մեծ ազմուկ եղած է նաեւ Եգիպտոս, ուր ոստիկաններուն վրայ կը յարձակին, երբ անոնք կը փորձեն խլել խոզերը՝ սպաննելու համար: Գլխաւոր զոհերը Ղպտիներն են, որոնք առաւելաբար կը զբաղին խոզերու բուծումով:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆի հարաւը, Մայիս 4ին, առնուազն 29 հոգի սպաննուած է ռմբափոթձերու չարքի մը ընթացքին, մինչ նախագահը Ոսաչինկթըն մեկնած է, ուր պիտի մասնակցի վեհաժողովի մը, որու նիւթն է պայքարը՝ ծայրայեղութեան դէմ:

Vous êtes invités à une soirée spéciale éducative

Dites, où est notre faute

La question sera adressée aux jeunes Arméniens invités ce jour pour examiner, débattre et attirer l'attention sur d'importants points négligés.

Organisé par le Comité Culturel de l'Eglise Evangélique Arménienne d'Arnouville:

le 15 mai, à 20 heures PRECISES

Adresse : 5 avenue de la Concorde
95400 Arnouville-lès-Gonesse
RER D : Villiers le Bel-Gonesse-Arnouville — 5 min. à pied de l'église.
(ligne directe : Alfortville, Gare de Lyon, Châtelet les Halles...).
Tél. : 06 61 79 56 05
01 39 85 78 72

UGAB - Offre

L'UGAB Europe cherche pour sa Colonie de vacances, qui se déroulera du 3 au 23 juillet 2009, des animateurs et animatrices titulaires du BAFA.

Pour déposer sa candidature, prière d'adresser CV à
hduzian@agbueurope.org

CETTE ANNEE, l'UCFAF VOUS PROPOSE 2 voyages en ARMENIE

voir site www.ucfaf.com

1 voyage touristique
du 20 juillet au 3 août
soit 15 jours/14 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes aéroport et visa en sus).

Renseignements: E. Yazidjian
au 01 42 87 95 98

1 voyage randonnée
du 10 au 20 juillet
soit 11 jours/10 nuits aux prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit randonnée de 7 jours en pension complète et 2 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes.

Renseignements : A. Samikyan
au 01 48 03 18 78

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

PARIS
Section «Archalouis Tathéossian» de Paris
Réunion générale de la Section
Samedi 9 mai à 16h30
17 rue Bleue — 75009 Paris

□

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux vous propose une
JOURNEE DE DETENTE A LA MER
le **Dimanche 31 mai.**
Au programme :
Matinée et déjeuner à HONFLEUR, port de pêche où se déroulera la fête des marins.
Après-midi à DEAUVILLE (Casino-Plage)
— Départ à 7h45 : Rendez-vous Place de la Mairie à Clamart;
— Retour prévu vers 20h.
Inscriptions auprès de :
- Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33
- Alice : 01. 46. 42. 90. 68.

□

Arnouville-lès-Gonesse

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise organise, mensuellement, un après-midi «Rencontre et Culture».

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous, à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- **le lundi 11 mai — Thème du jour : la transmission de caractères héréditaires.**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

□

Marseille

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille Ville vous convie à la
SOIREE DE L'AMITIE
Vendredi 8 mai à 19 heures
à la M.A.J.C. Salle Vasbouragan
12-14 rue Saint-Bazile,
13001 Marseille
Métro/Tram : Réformés
Parking : Gambetta
P.A.F. 20 euros par adulte
10 euros par enfant
Renseignement et réservation :
— Denise : 06 29 57 01 91
— Séta : 06 10 25 17 16

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՕՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔ՝ ՖՈՐՈՒՄ 2009

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՅՈՒԼԻՍ 13Էն 26

- Դասախօսութիւններ, զրոյցներ
- Այցելութիւններ պատմական եւ մշակութային վայրեր
- Պատյտներ՝ Հայաստանի տեսարժան վայրերը
- Գիշերային հաճելի եւ ընկերային մթնոլորտ:

Արձանագրութեան համար դիմել՝
ՀՈՒՐԻԿ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆի.
– 01. 42. 29. 10. 24
– 06. 14. 74. 92. 97

Date à retenir

Samedi 23 mai
REPAS DE LA MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE DE MARSEILLE

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ամէնէն հաշիւ ունեցող մեր բաժանորդները, այս չրջանին, կը ստանան իրենց բաժանորդագրութեան հաչուեփակը (մինչեւ 2009, Յունիս 30):

Կը խնդրենք որ անյապաղ ընթացք տան այդ հաչուեփակին, դիւրացնելու համար վարչութեան աշխատանքը:

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»ի

Le jeudi 14 mai à 20h45
Le Centre Culturel Saint Mesrob à Paris
recevra
ANNIE LAURENT
Docteur d'Etat en sciences politiques
pour une conférence sur
La situation des chrétiens au Moyen-Orient
A cette occasion, elle dédicacera ses deux derniers ouvrages :
Les Chrétiens d'Orient vont-ils disparaître? Entre souffrance et espérance
L'Europe malade de la Turquie
Vente du livre — Dédicace
Cocktail
10 bis rue Thouin, 75005 Paris
Métro : Cardinal Lemoine, Monge
RER Luxembourg

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage de
Robert GUEDIGUIAN
réalisateur

JEUDI 14 MAI A 20 HEURES
2008 — 1h04

d'Arménie en Arménie

Film documentaire d'Edouard Vardanian
Texte et commentaires
du Professeur J.-P. Mahé
Voyage en Arménie historique,
Kars — Van — Ani
Réalisation et illustration musicale :
Arto Pehlivanian
Assistant : Benoît Bedu
En présence de Messieurs
E. Vardanian et du Prof. J.-P. Mahé

Directeur des programmes :
Arto PEHLIVANIAN
P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro : République

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

CAMP ITINERANT EN ARDECHE

DU 12 AU 26 JUILLET

Dernières places sont encore disponibles.

Nombreuses activités sportives et découverte de la région destinées aux adolescents nés entre le 1er janvier 1994 et le 30 avril 1995.

Date limite d'inscription : 20 mai 2009.

Renseignements et inscriptions auprès du Conseil d'Administration de la C.B.A.F. :
Tél. : 01. 53. 34. 18. 18
Fax : 01. 53. 34. 12. 13
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

☆ ★ ☆

RECRUTEMENT

POUR LE SEJOUR D'AOUT 2009 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour à Bellefontaine du 31 juillet au 14 août :

- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA.**

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS.
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ECOLE TEBROTZASSERE

1 Bd du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
CYCLE COMPLET
de la MATERNELLE
à la 3ème incluse
PRIMAIRE et COLLEGE
entièrement sous Contrat avec l'Etat
Maternelle hors contrat
Salle Informatique —
Laboratoire Physique et Chimie —
Ateliers de théâtre — Presse
Cinéma — Chorale —
Danse Arménienne
Langues enseignées :
Arménien, Anglais, Allemand,
Espagnol
Association sportive «section foot»

Transport assuré par autocar suivant les possibilités.

Inscriptions sur rendez-vous au:
01 43 81 01 72 ou 01 43 01 12 58
direction@tebrotzassere.com

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ 8
VENDREDI
8 MAI
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : նոամսեայ 70 եւրօ
Արտասահման : նոամսեայ 85 եւրօ (Ամէնօրեայ տե.)
75 եւրօ (Շաբաթական տոմսով) _ Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15089-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22.200

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

84e ANNEE — N° 22.200

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ զոհ գացած է, Մայիս 6ին, ամերիկեան «սխալ» ռմբակոծութիւններու, որոնց հետեւանքով աւելի քան 100 քաղաքացիներ մեռած են (նեռառեալ կիներ եւ մանուկներ)։ Զոհերու մեծ մասը կը գտնուէր Կրանի գիւղը Ֆարահի գաւառին մէջ, ուր տեղաւորուած են ապաւոմբ Թալիպանները։ Բախումները հետեւանք կը նկատուին Թալիպաններու մէկ յարձակման երկու գիւղերու վրայ եւ որու ընթացքին այս վերջինները երեք քաղաքացի սպաննած էին, որոնք ամբաստանուած էին կառավարութեան համար աշխատելով եւ այդ է որ պատճառ կը նկատուի ամերիկեան ուժերու միջամտութեան։ Կառավարութեան արդարացումն այն է որ Թալիպանները բնակարանները կը դործածեն որպէս ապաստան, ուրկէ կրակ կը բանան։ Կարմիր Խաչին համար բոլոր տուները քարուքանդ եղած են եւ իր ոճիրն մէկ անդամն ալ սպաննուած է։ Նախագահը՝ Քարզայ, որ Ուաշինկթընի կը գտնուի, քննութիւն մը պահանջած է, մինչ արտաքին նախարարը Հ. Գլինթըն ներողութիւն խնդրած է։ Կարմիր Խաչի ոճրան անդամը, որ սպաննուած է, կորսնցուցած էր նաեւ իր ընտանիքին 13 անդամները։ Մնաց որ քաղաքացիներու սպաննութիւը սովորական դարձած է Աֆղանիստան։ Այս «միջադէպ»ն ալ կը պատահի այնպիսիատեն մը, երբ Ամերիկա ցիք 21 հազար զինուոր եւս պիտի ղրկեն Աֆղանիստան, ամրապնդելու համար եղած 70 հազարը եւ այս ամբողջը ամերիկեան ընդհանուր արշաւանքի բնոյթին ունի ու Օպամա չատ նեղ կացութեան մատնուած է։

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ թակարդ կառքի մը պայթումը պատուղի եւ բանկարեղէնի չուկայի մը մէջտեղը, 15 մեռեալ եւ աւելի քան 40 վիրաւորնե պատճառած է։ Սրարքը պատահած է առաւօտեան ժամը 7ին Տուրայի թաղամասին մէջ, ուր բնակիչներուն մեծ մասը սիւնիի է։ Քիչ ետք, ուրիշ թակարդ կառք մը եւս պայթած է Քարատահ թաղամասին մէջ, որու հետեւանքով 2 հոգի եւս մեռած են եւ չուրջն ալ մեծ վնասներ եղած են։ Վերջերս ոճրագործները զգալի յաւելում մը կրած են։ Միայն Ապրիլին 290 քաղաքացի սպաննուած է։

ԻՍՐԱՑԷԼԻ խորհրդարանը (Քնէսէթ) ճնշում կը բանեցնէ ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարին՝ Պան Քի-Մունի վրայ, մեղմացնելու համար ՄԱԿ-ի մէկ տեղեկագիրը որ չատ ծանր մեղադրանքներով լեցուած է Իսրայէլի դէմ, անոր կատարած յարձակման համար Դեկտեմբերին եւ Յունուարին, Գազայի վրայ։ Տեղեկագիրը բացէ ի բաց կը մեղադրէ Իսրայէլը, որ գիտակցաբար պաշտօնեաներ սպաննած է։

ՕԹԱՆի ռազմափորձերը Վրաստանի մէջ, խոր բարկութիւն պատճառած են Ռուսաստանի, որ կ'ամբաստանէ Սահակաշվիլիի քահանոյքին։ Ռուսաստան Լանտեան Ուխտը որ տեղի տուած է Սալուծ Ուխտը որ տեղի տուած է Սահակաշվիլիի քահանոյքին։ Ռուսաստանի արտաքին նախարարին համար ՕԹԱՆի այս քաղաքականութիւնը կը վնասէ ՕԹԱՆ-ին իսկ։ Մոսկուա _ ՕԹԱՆ յարաբերութիւնները ա՛լ աւելի վտանգաթափ են, երբ Ռուսաստան վերադարձած է Աւլանտեան Ուխտի երկու դաշնադիտները։ Կատարուածը փոխադարձութիւն կը նկատուի Պրիւքսէլի մէջ պաշտօնավարող երկու ռուս դիւանագէտի անբաղձալի անձնաւորութիւն հռչակումին։ Ատոր որպէս պատճառ, ՕԹԱՆ-ի կողմէ ըսուած էր թէ այդ երկու պաշտօնատարները Ուխտին գաղտնի տեղեկութիւնները փոխանցած են Մոսկուայի։ Վրաստանի Ապահովութեան ազգային խորհուրդի նախագահուհին ալ Էկատերինէ Տկէչէլաշվիլի, որ Փարիզ կը գտնուի Փիկառոյի (Մայիս 7) տուած հարցազրոյցին մէջ իր կարգին կ'ամբաստանէ Ռուսաստանը, որ անցեալ Օգոստոսին նպատակ ունէր քարուքանդ ընելու Վրաստանը։ Վերջնական կարծիք չուզեր յայտնել Մուխրովիլիի զօրանոցի խռովութեան մասին, քանի քննութիւնները եզրակացութեան չեն յանգած։ Հաւանական չի նկատեր որ նոր պատերազմ մը ծագի Ռուսաստանի հետ և ատիկա արգիլանքը կը նկատէ միջազգային հաւաքականութեան աչալուրջ դիրքին։

ԱԶՆԱՒՈՒՐ դիւանագիտական աշխարհ մուտք կը գործէ (տե՛ս. քիչ անդին, Հայկական ճակատ), ինչպէս կը հաղորդէ Ֆրանսական մամուլն ալ (Մայիս 7), քանի ընդունած է Հայաստանի դեսպան ըլլալ Զուիցերիա։ Լիպերասիոն կը ճշդէ որ այդ պատճառաւ ալ Հայաստանի քաղաքացիութիւն ընդունած է, որպէսզի պաշտօնապէս դեսպան նշանակուի։ Ապրիլ Մայիս 22ին 85 տարեկան կ'ըլլայ։ Թերթը կ'ըսէ նաեւ թէ Ազնաւուր շատ վարանած է ընդունելէ առաջ, բայց ի վերջոյ համակերպած է մուտք գործել դիւանագիտական մարմնին մէջ, որովհետեւ, կ'ըսէ «ինչ որ կարեւոր է Հայաստանի համար, կարեւոր է մեր բոլորիս համար»։

ՖԻԿԱՌՕ խնայողութեան դիմած է եւ Տասոյի թերթին տնօրէնութիւնը յայտնած է թէ օրաթերթը այլեւս լոյս պիտի չտեսնէ Օգոստոս 15ին, Դեկտեմբեր 25ին եւ Յունուար 1ին։ Մայիս 7ին ալ, Լիպերասիոն կը յայտարարէր թէ լոյս չի տեսներ յաջորդ օրը, Մայիս 8ին, նոյնպէս, խնայողութեան համար։ Սկզբունքով, Ֆրանսայի մէջ օրաթերթերը լոյս չեն տեսներ միայն Մայիս 1ին։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ընդլայնումի պատասխանատուն Օ. Ռեն Թուրքիոյ անդամակցութեան մասին նիստի մը եզրակացութեան վճռորոշ չափանիշ ճշդած է. առաջինը էրկէնէքոն կազմակերպութեան դատաւարութեան մինչեւ վերջ անշեղ կերպով տարուիլն է, երկրորդը՝ մամուլի ազատութեան ապահովումը, երրորդը՝ բարենորոգումներու անվերապահօրէն կիրարկումը։ Ռեն ըսած է նաեւ թէ մօտէն կը հետեւին քրտամէտ կուսակցութեան (ՏԹՓ) դէմ բացուած դատերուն. աւելցուցած է թէ այդ կուսակցութիւնը ժողովուրդին քուէներով տիրացած է Ազգային ժողովի իր աթոռներուն ու հարկ է չանտեսուիլ մարդկային իրաւունքներն ու ժողովրդավարութեան մէջ բազմատարրութեան յարգանքին պարտաւորութիւնը։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ մէկ գիւղին մէջ հարսանեկան հաւաքոյթի մը վրայ կատարուած յարձակումին մասնակիցներէն ութ հոգի ձերբակալուած է։ 44 սպաննութեամբ աւարտած արարքը ընտանեկան վրէժի հետեւանք եղած է, Յարձակողները կը պատկանին նոյն ընտանիքին։ Ողբերգական այս դրուագին զուարճալի կողմը կը կազմէ Թուրքիոյ կրօնից տեսուչին հետեւեալ յայտարարութիւնը. «Մենք պատկանելով հանդերձ կրօնքի մը որ մրջիւնին վնաս պատճառել ու թռչունի բոյն մը քանդել մարդու արժանապատուութեան անյարիր կը նկատէ, երբ նման վայրագութիւն կարելի կ'ըլլայ, կը նշանակէ որ տեղ մը սխալ մը կը գործենք»...

ԱՄԵՐԻԿԱՑի երկու դիւանագէտներ Դամասկոս հասած են խօսելու համար տեղական հարցերու մասին։ Կը թուի որ փորձի մը նոր նշանն է ջերմացնելու համար յարաբերութիւնները Օպամայի Միացեալ Նահանգներուն եւ Սուրիոյ միջեւ։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ԹՈՒՐՔ ՀԻՊԱՏՈՍԻՆ ՎՏԱՐՈՒԻՄԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋՈՒԻ

Թուրքիոյ Տիւսէլտորֆի գլխաւոր հիւպատոսը Հ. Քրվանչ դիւանագիտական տագնապի կացութիւն մը ստեղծած է իր երկրին եւ Գերմանիոյ միջեւ։ Ան փետր. 22ին Թուրքիոյ ստորակարգ մոր կապրիչ վանքին զօրակցութեան համար կազմակերպուած ճաշի մը ցեղապաշտութեան ծանր վերագրումներ ըրած է Գերմանացիներուն, ըսելով. «Կերմանիա եթէ կարենայ բոլոր Թուրքերուն մարմնին վրայ 72" դիրը կտածել կու տայ, ինչպէս նացիական բռնատիրութեան օրով ըրած է Հրեաներուն»։ Ըստ ներկաներու վկայութեան, ըսած է նաեւ թէ Գերմանիոյ Թուրքերուն պաշտպան մխակ ուժը Թուրքիան է, թէ երբ Գերմանացիներու երակները բացուին սրճադոյն արիւն մը կը հոսի, եւլն.։

Երկրին Քրիստոնեայ դեմոկրատ կուսակցութենէն երկու երեսփոխան պահանջած են որ Գերմանիոյ արտաքին գործերու նախարարութիւնը անհրաժեշտը ընէ, որպէսզի Թուրքիա եւս կանչէ Տիւսէլտորֆի իր հիւպատոսը։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՐԱՐ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Վլադիվոստոկի մէջ Մայիս 5ին ըսպաննուած է փոխադրութեան մեծ ընկերութեան մը տնօրէն Իդոր Ցովհաննիսեանը։ Մարդասպանը ատրճանակով կրակած է անոր իր տունէն դուրս ելած պահուն։ Գործարարը տեղւոյն վրայ մահացած է, ոճրագործը զէնքը նետած ու փախուստ տուած։ Հետաքննիչ մարմինը ձեռնարկած է որոնումի։ Հաւանական կը նկատուի որ արարքին դրդապատճառը գոհին աշխատանքի գործունէութեան կը վերաբերի։

ՆԵԿԱՐ հաւաքոյթի մը վրայ կատարուած յարձակումին մասնակիցներէն ութ հոգի ձերբակալուած է։ 44 սպաննութեամբ աւարտած արարքը ընտանեկան վրէժի հետեւանք եղած է, Յարձակողները կը պատկանին նոյն ընտանիքին։ Ողբերգական այս դրուագին զուարճալի կողմը կը կազմէ Թուրքիոյ կրօնից տեսուչին հետեւեալ յայտարարութիւնը. «Մենք պատկանելով հանդերձ կրօնքի մը որ մրջիւնին վնաս պատճառել ու թռչունի բոյն մը քանդել մարդու արժանապատուութեան անյարիր կը նկատէ, երբ նման վայրագութիւն կարելի կ'ըլլայ, կը նշանակէ որ տեղ մը սխալ մը կը գործենք»...

ԱՄԵՐԻԿԱՑի երկու դիւանագէտներ Դամասկոս հասած են խօսելու համար տեղական հարցերու մասին։ Կը թուի որ փորձի մը նոր նշանն է ջերմացնելու համար յարաբերութիւնները Օպամայի Միացեալ Նահանգներուն եւ Սուրիոյ միջեւ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԹՈՒՐՔԻԱ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՈՒՂԵԳԻԾԻՆ ՄԱՍԻՆ

Արտաքին գործերու փոխ նախարար Կարինէ Ղազինեան Մայիս 6ին պատասխանելով լրագրողներու, խօսած է Հայաստան _ Թուրքիա յարաբերութիւններու ուղեգիծին մասին։ Ըսած է թէ վճայարոյց ուղեգիծը կը հրապարակուի այն ատեն, երբ Հայաստանի իշխանութիւնները որոշեն զայն բանալ ու մատչելի դարձնել հանրութեան։ Աւելցուցած է թէ այդ փաստաթուղթը պայմանագիր չէ, ոչ ոք զայն ստորագրած է, այլ միայն յայտարարութիւն մըն է որուն ուղղութիւններով կը տարուին բանակցութիւնները։

Զրոյցին ընթացքին փոխ նախարարուհին խոստովանած է որ թերեւս աւելի տեղեկութիւն պէտք է տրուէր հանրութեան եւ Սիփւոքին, որպէսզի ճիշդ արձագանգ ստացուէր։ Ամէն պարագայի, չեչտած է թէ Հայաստան _ Թուրքիա բանակցութիւնները իսկապէս առանց նախապայմանի կը տարուին եւ կապ չունին Ցեղասպանութեան, Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտութեան հետ։

Կ. Ղազինեան կարծիք յայտնած է թէ ժամանակակից պայմաններու մէջ կարելի չէ աշխարհէն մեկուսացած մնալ ու անպայման պէտք է բացուի Եւրոպայի վերջին փակ սահմանը։

* * *

Շ. ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԴԵՍՊԱՆ Է ՊԱՇՏՕՆԱՊԷՍ

Ս. Սարգսեանի Մայիս 5ի հրամանագրով Շ. Ազնաւուր պաշտօնապէս Հայաստանի մշտական ներկայացուցիչ նշանակուած է ՄԱԿ-ի ժընեւի գրասենեակին ու միջազգային այլ կազմակերպութիւններու մօտ։ Նոյն օրուան երկրորդ հրամանագրով մը երգիչը Հայաստանի արտակարգ եւ լիազօր դեսպան նշանակուած է Զուիցերիոյ։

* * *

ՕԹԱՆ-Ի ԶՕՐԱՎԱՐԺՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Պաշտպանութեան նախարար Ս. Օհանեան հանդիպում ունենալով Ուսանողական ֆորում կազմակերպութեան ընտրատարղներուն հետ, բացատրած է թէ Հայաստան, ինչո՛ւ հրաժարեցաւ մասնակցելէ ՕԹԱՆ-ի վրաստանի զօրավարժութիւններուն։

Պատճառներէն մէկը այն է որ ՕԹԱՆ-ի գլխաւոր քարտուղարը վերջերս Ադրբեջանի նախագահին հետ հանդիպում մը ունեցած է ու այդ ընթացքին Ղարաբաղի մասին խօսելով հակամարտութիւններու վերաբերող միջազգային չափանիշներէն մատնանշած է միայն տարածքային ամբողջականութեան սկզբունքը։ Մինչդեռ Ղարաբաղի հարցով զբաղող Մինսկի խումբի նախագահները ամէն առիթով տարածքային ամբողջականութեան հետ կը թուեն ինքնորոշման իրաւունքը եւ ուժի կիրարկումին բացառումը։

1945ի գինադադարի տարեդարձի տօնին առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Ուրբաթ օր Մայիս 8ին (Շաբաթ/Կիրակի, Մայիս 9/10ի թիւ)։ Մեր յաջորդ թիւը՝ Երեքշաբթի, Մայիս 12։

ԱՋԱՏ ԿԱՐԾԻՔ ԻՄ ԱՆԿԻՆԷՍ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԵՌԱՆԿԱՐՈՎ

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Յառաջիկայ Յունիս 7ին տեղի ունենալիք եւրոպական խորհրդարանի ընտրութիւնները, գոնէ Ֆրանսայի հանրային կարծիքին համար, առ այսօր մեծ հետաքրքրութիւն չեն արթնցուցած: Ըստ հարցախոյզներուն, քուէարկութեան հազիւ ամիս մը մնացած, ընտրողներու գոնէ կէսը նպատակ չունի քուէատուփ ներկայանալու: Որո՞նք են պատճառները այս ոչ – հետաքրքրութեան, կամ աւելի ճիշդ անտարբերութեան:

Նախ այն որ Ֆրանսայի հանրային կարծիքը որ չորս տարի առաջ 56% մեծամասնութեամբ դէմ քուէարկած էր Եւրոպական սահմանադրութեան, այսօր ալ -երբեմն իբարու բոլորովին հակառնեայ պատճառներով- հակառակ կը մնայ անոր կառոյցին: Խորհրդարանը հետաւոր, անոր իրաւասութիւնները սահմանափակ կը նկատուին: Իսկ Միութեան վարչամեքենան ծանր, թէքնոքրաթներով ղեկավարուող մարմին մը, մարդոց առօրեայ մտահոգութիւններուն անհաղորդ:

Մինչ Եւրոպական պաշտօնեան Պրիւսէլի, Լիւքսանպուրկի կամ Սթրազպուրկի մէջ իւղոտ ամսականներով կ'ապրի (մանաւանդ վերնախաւը) Ֆրանսացին աւելի մտահոգ է օրէ օր սաստկացող անտեսական տագնապով եւ ծաւալող գործազրկութեամբ. եւ մասամբ ալ Եւրոմիութիւնը ասոր պատասխանատու կը նկատէ, քանի բազմաթիւ ձեռնարկութիւններ կը փոխադրուին Միութեան նոր անդամակցած արեւելեան Եւրոպայի երկիրները ուր աշխատավարձերը եւ արժէգիները չատ աւելի ցած են:

Հրապարակի վրայ առողջ ու յատակ գաղափարախօսութիւնով վիճարկումներ, ընտրապայքար պրպտել չկայ: Յարդ Ֆրանսական կուսակցութիւնները աւելի զբաղած էին ցանկերու պատրաստութիւններով յառաջացած ներքին վէճերով, «տօգաժ»ներով, քան՝ ապրը ի՞նչպիսի Եւրոպայի թեմայով: Իրաց այս կացութեան մէջ, Թուրքիոյ անդամակցութեան – չանդամակցութեան հարցն ալ մղուած է յետին մակարդակ: Այս խիստ կարեւոր, առաջնային խնդրին մասին խօսողները ծայրայեղ ազ Ազգային ճակատն ու միւզըրէնիաք Ֆիլիպ տը Վիլիէն են: Մէկդի ձգելով առաջինը, խնդիրը հետաքրքրական էր երկրորդին ելոյթը երկու չաբաթ առաջ, երբ հիւրն էր Կիբահլի լրկուն «Աբթէ» ալիքի «Ռիփոսթ» յայտագրին: Ֆ. տը Վիլիէ նախ կրկնեց իր պատճառաբանութիւնները Թուրքիոյ անդամակցութեան դէմ -այդ երկիրը աշխարհագրականօրէն Եւրոպայի մէջ չէ, ոչ ալ եւրոպական քաղաքակրթութեան մաս կը կազմէ. հակառակ ծանուցուած «յառաջդիմութիւններուն», փարատնեռով հետու է եւրոպական չափանիշներէն, մարդկային իրաւանքներէն, փոքրամասնութիւններու հարցերը լուծելէ, վրաստիրօք կը յամառի ուրանալ Հայոց ցեղասպանութիւնը. իսկ 65 միլիոն մարդու համարկումը անմարսելի է Միութեան համար: Ուստի տը Վիլիէ անհրաժեշտ համարեց Եւրոմիութեան արեւելեան սահմանը գծել Եփրատ. Միութեան նախկին սահմանով:

Տակաւին Ֆ. տը Վիլիէ ծանրացաւ Ֆրանսայի այժմու նախագահին երկդիմի կեցուածքին վրայ: Նիքոլա Սարքոզի դէմ կ'արտայայտուի Թուրքիոյ անդամակցութեան, բայց ան: Եթէ իսկապէս այդպէս է, ի՞նչու իր ընտրութենէն անմիջապէս յետոյ վճռական վերթովի մը չտակտիկ բանակցութիւններ, այլ ընդհակառակը, ընդլայնեց: Աւելին, սահմանադրական փոփոխութեամբ մը, Թուրքիոյ հետ նախնական անդամակցութիւնը վաւերացնող հանրաքուէն ջնջուց, քանի որ Ֆրանսացիները (ինչպէս Գերմանացիները, Հոլանտացիները եւ Իրլանտացիները) դէմ են մեծամասնութեամբ, եւ խորհրդարանական քուէարկութեամբ դուրս պիտի հրապուղէ յարմար պահուն....

Մնայ համար ալ հետաքրքրական նոր «ծագումով հայ» Ֆրանսայի քաղաքացիներու կեցուածքն է: Անոնք պիտի հնազանդի՞ն իրենց քաղաքական հակումներուն եւ քուէարկե՞ն մէկը այլին, միւսը ձախին ի նպաստ: Քաջ գիտնալով թէ ձախը մեծամասնութեամբ կողմնակից է Թուրքիոյ անդամակցութեան, եւ գրեթէ նոյնքան ալ աջը, հակառակ իր երկդիմի խաղերուն: Եւ կամ, արդեօք հայկական բնազդը պիտի յաղթանակէ, վճռապէս «Ո՛չ» բառին բուէ տալով:

Մարսէյլ, Ապրիլ 28

ՕՐ ՍԳՈՅ ՅԵՐԿՐԻ

Վերատին Ապրիլ ամիսն հասաւ:

Վերատին սգոյ եւ խոնարհումի օրերն հասան:

Առ ի յարգանք Հայոց ցեղասպանութեան անմեղ զոհերու յիշատակին, համայն հայութիւնը վերատին համախմբուեցաւ:

Ամէն տարի, այս օրերուն, մենք կը գտնուէինք Փարիզ եւ ինչպէս այլեւս սովորութիւն դարձած է, կը մասնակցէինք փարիզեան ոգեկոչումներուն, սկսած Ապրիլ 23ի երիտասարդներու հակումէն մինչեւ Ապրիլ 24ի բողոք-քայլարշաւը: Սակայն այս տարի, ուզեցինք այս ընթացքին Հայաստան գտնուիլ: Տեսնել թէ երկրին մէջ ինչպէ՞ս տեղի կ'ունենան Ապրիլեան ոգեկոչումները:

Շա՛տ բաներ լսած ենք Հայրենիքին մասին: Մասամբ կը կարծենք թէ «անոնք» անտարբեր դարձած են ազգային հարցերուն նկատմամբ: Կ'ենթադրենք որ «իրենք իրենց» պարտականութիւնն անգամ չեն սեպեր ոգեկոչել այս ցաւալի յիշատակը: Եւ այսպէս, նախապաշարումներով լի, խմաստադուրկ կը համարենք «հոն» ըլլալ այս օրերուն: Սակայն այս մեր կարծածներն ու ենթադրածները սխալ են:

Ահաթէ ինչպէս ապրեցանք Մեծ եղեռնի ոգեկոչումները Հայաստանի մէջ:

ԱՊՐԻԼ 23

Ապրիլ 23ի երեկոյեան, Հ.Յ.Դաշնակցութեան եւ «Նիկոլ Ադբալեան» երիտասարդական միութեան նախաձեռնութեամբ, տասնեակ հազար երիտասարդներ, աւանդական դարձած ջահերով երթին մասնակցեցան: Մեկնեցան Մատենադարանին յարակից հրապարակէն: Զգալի էր Հ.Հ. տարբեր մարզերէն եւ Սփիւռքէն եկած պատանիներու ներկայութիւնը, լսելի էին «ճանաչեմ», կամ այլ պահանջատիրական խօսքեր եւ երգեր սգոյ կամ պայքարի: Պատահաներուն վրայ կը կարդայինք նմանատիպ խօսքեր՝ «Իմ անունն է պայքար... եւ վախճանս յաղթանակ», «Մեր հոգիները առելութիւն չեն ընդունի»: Երթի մասնակիցներուն մեծ մասը ջահ կամ մոմ բռնած էր: Ջահերը՝ Հայոց ոգու արիութիւնն ու հաւատումն օրը տեսնելու վճռականութիւնը կը խորհրդանշէին: Երթի հանապարհին մօտակայ չէնքերու պատշգամներուն վրայ, Երեւանցիները, ընտանեօք հաւաքուած մոմ վառած էին՝ այդ կերպ մասնակցելով միջոցառումին: Անհատական համախմբում մը չէր այս, այլ ժողովուրդի մը հաւաքական ուժին մարմնացումը: Ո՛չ յոգնութիւնը, ո՛չ ալ տեղատարափ անձրեւը կրցան յուսահատեցնել երիտասարդները: Հակումը իր խորհուրդին ու իմաստին հաւատարիմ մնաց ամբողջ երթին ընթացքին:

ԱՊՐԻԼ 24

94ամեակի ոգեկոչումներուն ամէնէն ցնցող օրը Ապրիլ 24ը եղաւ: Իսկապէս ապաւորիչ, յուզիչ եւ խորհրդաւոր օր էր: Իւրաքանչիւր ակնեցի իր պատարագն ու հոգեհանգստեան պաշտօնը կատարեց: Առաւօտեան 7էն մինչեւ կէս գիշեր մարդկային հոսքը չէր դադրեր բարձրանալ Ծիծեռնակաբերդի յուշարձանը: Հարիւր հազարաւոր մարդոց պէս մենք ալ, 2 ժամ քալելէ եաք, հասանք Ծիծեռնակաբերդի բարձունքին: Շատ էին ընտանիքները, երէցներով, երիտասարդ ծնողներով եւ փոքրիկ երեխաներով: Ինքնակազմակերպուած ու զուսպ կ'առաջնանային: Այդ պահուն լսեցինք փոքր երեխայի մը զարմացնող խօսքը «իրանք մեր հողը վեկալել են, մենք էլ պէտք ա գնանք ատանենք»: Այսօր եւս ըսփիւռքահայերուն ներկայութիւնը զգալի էր բազմութեան մէջ: Նըշմարելի էր նաեւ որ մարդիկ գիրար ճանչնալու կամ իրարու ծանօթանալու չէին եկած այլ յատուկ նպատակով մը:

Աւելորդ եւ անտեղի խօսակցութիւններ չկային: Տզամարդիկ ծխել անգամ չէին համարձակեր: Հեռատած րագիրները ամբողջ օրը Ցեղասպանութեան վերաբերեալ նիւթերով, հաղորդումներով եւ փաստագրական ֆիլմերով լի էին, մամուլը ողողուած էր Եղեռնի մասին յօդուածներով: Քաղաքը ամայի էր: Հանրապետութեան հրապարակը՝ պարապ: Խանութները մասամբ գոց: Պետական հիմնարկութիւնները արձակ: Կեանքը կարծես մէկ օր կանգ առած ըլլար: Կարծես ներքին ձայն մը կը համախմբէր, կը միաւորէր բոլորս:

Իրաւ սգոյ օր էր Երեւան: Գիշերը երբ առիթ ունեցանք «Հին Երեւան» ճաշարանը երթալու, ուր սովորաբար նուագախումբ մը կը նուագէր ընթրիքի ժամուն, այդ օր միայն ձայնասփիւռէն մեղմ երաժշտութիւն մըն էր որ կը հնչէր:

Ճիշդ է՝ ամէն ինչ կատարեալ չէր, կային հարկաւ անտարբեր մարդիկ, բայց անոնք փոքրամասնութիւն մը կը կազմէին: Մոսաւանինք որ անտարբերներ ամէն տեղ կան եւ ոչ միայն Հայաստան: Մեզ տպաւորողը մեծամասնութիւնը եղաւ:

Բա՛ւ է քննադատել:

Բա՛ւ է արհամարհել:

Բա՛ւ է թերագնահատել:

Եկէք վերջնականապէս ձերբազատուինք մեր բոլոր նախապայմանումներէն, մեր «կարծածէն», մեր «տեսէն»:

Յաջորդ տարի՝ դուք ալ եկէք, կանգնեցէք եւ բոլորս միասին լիշենք մեր անմեղ զոհերը, եւ մասնակցինք ապրիլեան ոգեկոչումներուն Հայաստան:

ՍԵՒԱԿ ՔԷՕՐՕՂԼԵԱՆ
ԵՒ
ԿՈՐԻՒՆ ԹԱՋԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ ԼՈՍ-ԱՆՃԵԼԼԵՍԻ ՄԷՋ

Լոս Անճելլեսի հայութիւնը այլեւս ձեռնարկներով ոգեկոչած է 1915ի Մեծ եղեռնի 94րդ տարելիցը, հազարաւոր Հայերու մասնակցութեամբ:

Ապրիլ 24ի առաւօտեան ժամը 10ին, Մոնթեբելլոյի Ապրիլեան նահատակներու յուշարձանին առջեւ մատուցուած է Ս. Պատարագը, մասնակցութեամբ Հայ առաքելական, կաթոլիկ եւ աւետարանական եկեղեցիներու հոգեւորականներու: Պատարագած է առաջնորդ Մուշեղ արք. Մարտիրոսեան, քարոզած է առաջնորդ Յովնան արք. Տէրտէրեան, Առաքելական թուղթի ընթերցումը կատարած է վեր. Յովհէփ Մաթոսեան, իսկ օրուան Աւետարանը կարդացած է Անտոն վրդ. Սարոյեան: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է բիւրաւոր նահատակներու հոգիներուն համար: Ապա տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը, զոր վարած է Կլենտէյլ քաղաքի քարտուղար Արտաշէս Քասախեան: Խօսք առած է Լոս Անճելլես քաղաքի քննիչ Ուէնտէլ Կրուել, չեչաելով Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչման կարեւորութիւնը: Գոնկրէսի անդամ Է. Շիֆ կարեւոր տեղեկութիւններ փոխանցած է Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչման համար տարուող աշխատանքներուն եւ նորագոյն զարգացումներուն մասին: Կարդացուած է Գալիֆորնիոյ կառավարիչ Առնոլտ Շուարցնեկըրի կողմէ ստորագրուած յատուկ հռչակագիրը, որով Ապրիլ 24ը նահանգին մէջ կը հռչակուէր «Հայոց ցեղասպանութեան յիշատակութեան օր»: Խօսք առած է նաեւ Հայաստանի աւագ հիւպատոս Գրիգոր Յովհաննիսեան: Յաւարտին առջեւ ծաղկեպսակներու դնելով վերջ գտած է հանդիսութիւնը:

Նոյն օրը առաւօտեան, Հոլիվուտի «Փոքրիկ Հայաստան» կոչուած չրջանին մէջ տեղի ունեցած է Միացեալ Հայ երիտասարդներ կազմակերպութեան բողոքի ցոյցը, որուն մասնակցած են բազմահազար Հայեր: Ցոյցի աւարտին խօսք առնողներ բուռն կերպով բողոքած են եւ իրենց յուսախաբութիւնը յայտնած նախագահ Օպամայի՝ «ցեղասպանութիւն» բառը չօգտագործելուն համար:

Կէսօրէ եաք ժամը 4ին, Հայ երիտասարդաց դաշնակցութեան կազմակերպութեամբ բողոքի ցոյց մըն ալ կատարուած է Լոս Անճելլեսի Թրքական հիւպատոսարանին առջեւ:

ՎԱՀԱՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ ՀԱՄԵՐԳԸ ԷՆՎԱԼԻՏԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի, Ապրիլի 30ին, Փարիզի «Բանակի Թանգարանի» 2008 – 2009 երաժշտական եղանակի ծիրէն ներս, ՍԷՆ–Լուի–Տէ–ղ'Ինվալիտ մայր տաճարին մէջ տեղի ունեցաւ բացառիկ համերգ մը: Ան կը վայելէր Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի դեսպանութեան բարձր հովանաւորութիւնը, ինչպէս նաեւ Հայ բարեգործական Ընդհանուր Միութեան աջակցութիւնը:

Օրուան հիւր–մենակատարն էր դաշնակահար Վահան Մարտիրոսեան որուն կ'ընկերանար Հանրապետական պահակազօրքի նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Ֆրանսուա Պուլանժէի:

Յայտագրին առաջին մասը նուիրուած էր Մորիս Ռավէլի երկու ստեղծագործութիւններուն. «Վեհ եւ զգացական վալս»ին եւ Սոլ Մաժօր դաշնակի եւ նուագախումբի քոնչերթոյին: Համերգին երկրորդ բաժինը կը բաղկանար Ժ. Ս. Պախի դաշնակի «Շագոն»ով, Ռիմակի Քորսաքովի «Շեհերազատ» ծանօթ գործով զոր մեծ վարպետութեամբ մեկնաբանեց նուագախումբը:

Այդ երեկոյ, Վահան Մարտիրոսեան, իր երկու փայլուն մեկնաբանութիւններով (Ռավէլ եւ Պախ) մեծ ընդունելութեան արժանացաւ եւ խանդավառեց շուրջ 600 հանդիսականները: Ան չնորհակալութիւն յայտնեց, մեծ դժայնութեամբ նուագելով եւս մէկ կտոր՝ Շոփէնի «Նոքթիւռն»ը: Կը չնորհաւորենք երիտասարդ երաժիշտ դաշնակահարը եւ իրեն կը մաղթենք նորանոր յաջողութիւններ:

Հ. Հ.

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԱՅՆՃԱՐի «Մուսա լեռ» սրահին մէջ, Ապրիլ 18ին, տեղի ունեցած է կիլիկիոյ կոտորածներուն նուիրուած գրոյց մը, որ կազմակերպուած էր ՀՅԴ «Կարմիր լեռ» դաստիարակչական յանձնախումբին կողմէ: Օրուան գրուցավարը եղած է Յակոբ Այնթապլեան, որ անդրադարձած է 1908ի Օսմանեան սահմանադրութեան հռչակման յաջորդած մթնոլորտին եւ տարի մը ետք 1909ին ծրագրուած ու կազմակերպուած կիլիկիոյ կոտորածներուն, ապա ներկայացուցած օրուան դասախօսները՝ վեր. Վաչէ Էքմէքճեան, Յակոբ Զոլաքեան, Եսայի Հաւաթեան: Բոլորն ալ լայն մանրամասնութիւններ ասուած են պատահած կոտորածներուն զանազան չրջաններու մէջ:

* * *

ՊԻՅՐՈՒԹի Հայկազեան հայմալարանի հանդիսասրահին մէջ, Ապրիլ 21ին, կլոր սեղանի մը նիւթ եղած է «Հայկական հարցի մերօրեայ մարտահրաւէրները»: Մասնակցած են «Ազդակ»ի, «Արարատ»ի եւ «Զարթօնք»ի գլխաւոր խմբագիրները՝ Շահան Գանատահարեան, Ահարոն Շիրամեան եւ Հրայր Կաբասեան: Բացման խօսքը արտասանած եւ սեղանը վարած է Դաւիթ Գազանճեան: Կլոր սեղանի ընթացքին քննարկումի նիւթ դարձած է նաեւ հողային հատուցման առընչուող մանրամասնութիւնները, որոնք նաեւ հայութեան կեցուածքին ու յետագայ քայլերուն կը վերաբերին, ինչպէս նաեւ հայեւթուրք յարաբերութիւններու նկատմամբ Ուաշինկթընի կեցուածքը, Թուրքին վատահելու կարելիութիւնը, երիտասարդին դերակատարութիւնը, անոր նկատմամբ հաւատք ունենալու եւ անոր քարոզչութեան դրսեւորման առիթ տալու երեւոյթները:

* * *

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ Հայ կաթողիկէ «Ամինեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 15ին, կազմակերպութեամբ Դամասկոսի Հայ աւետարանական եկեղեցւոյ եւ հովանաւորութեամբ Սուրիոյ հայ մայնքապետ վեր. Յարութիւն Սելլիմեանի, «Երազ» թատերախումբի 52 անդամները ներկայացուցած են հեղինակ եւ բեմադրող Ռոպէր Ասլաքելեանի «Հայրենի տուն» թատերախաղը: Ներկայացումը նուիրուած էր Հայոց ցեղասպանութեան գոհերու յիշատակին եւ Յովհ. Թումանեանի ծննդեան 140ամեակին: Հայերէն եւ արաբերէն արտասանուած բացման խօսքերէն ետք, տեղի ունեցած է թատերդութեան ներկայացումը, որու աւարտին խօսք առած է վարժարանի անօրէնուհին՝ Սեդա Գարկէօղեան: Ան խօսած է թատերախումբին տասնամեայ գործունէութեան մասին, չեշտելով դասապահներու կողքին, թատրոնի կարեւորութիւնը: Փակման խօսքի ընթացքին Դամասկոսի Հայ աւետարանական եկեղեցւոյ հովիւը պատուելի Տաթեւ Պասմաճեան փոխանցած է ձեռնարկին հովանաւորողին՝ վեր. Յարութիւն Սելլիմեանի բարեմաղթութիւնները:

ԶՈՒՎԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԴ ՄՆԱՅ ԱՆԹԱՌԱՄ...

Որո՞ւ մտքէն կ'անցնէր, թէ սիրելի բանաստեղծ Զուլալ Գազանճեանի նուիրուած պատուոյ երեկոն պիտի դառնար յիշատակի երեկոյ:

Կեանքը իր անխուսափելի խաղը խաղաց եւ հայ մշակոյթի երկնակամարը լուսաւորող ջահերէն մին, քաղցկեղի դէմ մղած երկար պայքարէ ետք, ինկաւ մահուան անգունդ ձեռքերուն մէջ:

Սակայն ճակատագիրը չբաւարարուեցաւ եւ այս անգամ հեղնական ծաղրով մը, ելոյթէն քանի մը օր առաջ, մահուան ճիրանները խլեցին վաստակաչատ խմբավար Պօղոս Ապաճեանը, որ կը ղեկավարէր «Նարեկացի» երգչախումբը եւ կը պատրաստուէր ելոյթ ունենալ եւ իր մասնակցութիւնը բերել Զ. Գազանճեանին նուիրուած երեկոյին:

Կիրակի, Ապրիլ 19ին, Բերիոյ Հայոց Թեմի առաջնորդ Շահան եպսկ. Սարգիսեանի բարձր հովանաւորութեամբ եւ Կրթասիրաց մշակութային միութեան կազմակերպութեամբ, Կրթասիրացի «Զ. Գաբրիէլեան» սրահին մէջ տեղի ունեցաւ սրբազան համերգ՝ նուիրուած սփիւռքահայ վերջին վիպասպաշ Զ. Գազանճեանի անմահ յիշատակին: Երեկոն իրականացաւ Սուրիահայ գրողներու համախմբումով եւ «Նարեկացի» երգչախումբին մասնակցութեամբ եւ «Նարեկացի» երգչախումբին կատարողութեամբ, որուն անդամները իրենց յարգանքի վերջին տուրքը մատուցեցին նորոդ հանդուցեալ խմբավար Պօղոս Ապաճեանին:

Յիշատակի երեկոն սկիզբ առաւ Յարութ Վարդանեանի բացման խօսքով, որուն մէջ ան չեչտեց բանաստեղծին վաստակը հայ գրականութեան գանձարանէն ներս:

Զուլալի կեանքն ու գործունէութիւնը ներկայացուց Մարուշ Երամեան: Գազանճեան ծնած է 1936ին, Մուսա Լեռ: Մանկութիւնը ապրած է Հալէպի մէջ: Պատանի հասակին մեկնած է Վենեսուէլ, Ս. Ղազար վանքը ուսանելու: 1954էն մինչեւ 1961 Հալէպի մէջ զբաղած է ուսուցչութեամբ, որմէ ետք հաստատուած է Փարիզ: Իր մահկանացուն կնքեց Նիսի մէջ, 2009 Փետրուար 24ին, մեզ ընծայ ձգելով գրական մեծ ժառանգութիւն, «Կեանքը քոյրս», «Աբեւծաղկի մը նման», «Շարունակելի», «Նորատուղ», «Բանաստեղծութիւններ», «Համբնտիր հայ հին բանաստեղծութեան», «Քերթուածներ»:

Երեկոյի ընթացքին ամփոնքներով հանդէս եկան՝ Գ. Շահինեան, Տ. Գաբոյեան, Յ. Վարդանեան եւ Ն. Մինասեան, որոնք ներկայացուցին բանաստեղծին ոգեղէն փունջ մը՝ հանդիսատեսին փոխանցելով անոր վիպապաշտ չունչն ու նուրբ ապրումները:

Ելոյթ ունեցաւ «Նարեկացի» երգչախումբը: Սակայն ցաւօք՝ ան չեւ էր Պ. Ապաճեանը: Երգչախումբին ղեկավարութիւնը ստանձնած էր Պերճ Երէցեան: Անդամներուն յուզումը ակնյայտ էր: Աւելին անդամն էր, որ բեմ կը բարձրանային առանց իրենց սիրելի խմբավարին: Կարծես լար մը պակսած ըլլար անոնց նուագարանէն:

Երգչախումբը ներկայացուց Հենրըլի «Տը Մեսիա»ն: Երաժշտութեան հնչիւններն ու խմաստը այնքան նպատակայարմար էին, որ կը կրկնապատկէին ներկաներուն յուզումը:

Իր սրտի խօսքով հանդէս եկաւ Սուրիոյ պետական սեմֆոնիք նուագախումբի ղեկավար Մխսք Պաղպուտարեան: Ան գովաբանեց Պ. Ապաճեանը եւ իր խոր յուզումը յայտնեց անոր կորուստին համար:

Աւարտին խօսք առաւ Բերիոյ Հայոց Թեմի առաջնորդ Շահան եպսկ. Սարգիսեան: Շնորհակալութիւն յայտնեց Կրթասիրաց մշակութային միութեան՝ այսպիսի գեղեցիկ ու յաւուր պատշաճի երեկոյ մը կազմակերպելուն համար: Շնորհաւորեց բոլոր մասնակիցները ու անդրադարձաւ կրկնակի յուզումին. «... Զուլալն ու Պօղոսը թերեւս նոյնիսկ անծանօթներ էին, սակայն պայմանները այնպէս մը դասաւորուեցան, որ մենք այսօր կ'ողեկոչենք երկուքին անմահ յիշատակը միանգամայն...»:

Երգչախումբի եւ բոլոր ներկաներուն մասնակցութեամբ Տէրունական աղօթքէն ետք, սրբազան հայրը պահպանիչով փակեց երեկոն:

ԹԱՄԱՐ ՕՀԱՆԵԱՆ

ԼԵՒԱՈՏԱՆի ՎԵՐՋԻՆ ՔԱՌՈՐԴ – ՀԱՅԸ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

Մի քանի այդ բառերն ալ արտասանեց կտոր կտոր, իւրաքանչիւրը փնտռելով կարծես: Կասկած չկայ հիմա թէ բառական բարդացած հայութիւն մըն էր իրը:

Ցետոյ, կոտրտած ու ֆրանսախառն իր անգլերէնով բացատրել փորձեց մեզի թէ օր մը հազարաւոր Հայեր հաչուող հայ գաղութ մը կու գար ինք: Ցիշեց թէ ժամանակին Հայերը այնտեղ ունեցած էին առանձին եկեղեցի, այո, ոչ շատ առաջ տակաւին, որովհետեւ ի'նք անգամ կը յիշէր այդ բոլորը հիմա: Ցիշեց տակաւին անուններ մեր կրօնական երգեցիէն՝ որ լսած էր իր մանկութեան, երբ մայրիկը ձեռքէն բռնած եկեղեցի կը տանէր զինք: «Ուրախ Լեր», «Սուրբ Սուրբ», «Հոգի Աստուծոյ», «Հայր Մեր»:

Չեմ յիշեր հիմա թէ մեզմէ որո՞ւնն էր գաղափարը այն առեն, բայց առաջնորդեցինք զինք քանի մը քայլ անդին գըտնուող երիտասարդական ակումբը՝ ուր քառաճայն երգչախումբին անդամները հաւաքուած էին պատարագի արարողութենէն վերջ: Ներկայացուցինք մեր նոր բարեկամը տղոց՝ որոնք իրարու եկան անմիջապէս ու երգեցին մասեր Պատարագէն. «Սուրբ Սուրբ», «Հոգի Աստուծոյ», «Ուրախ Լեր»...:

Անպաշտօն այս արարողութիւնը հետզհետէ եւ ինքնաբերաբար վերածուեցաւ անօրինակ պաշտամունքի մը: Ինքն ու աղմուկը դադրեցան պահ մը, ու ակումբին մէջ տիրեց խորհրդաւոր լռութիւն մը՝ որ անբնական էր Կիրակի օրւան այս ժամերուն համար, ինչ ալ եղած ըլլային պարագաները: Շուկը տարածած էր տղոց ու աղջիկներուն մէջ: Յարգանքի զգացումի մը անկեղծ արտայայտութիւնը եղած ըլլար այդ բոլորը կարծես, կորսուած ու կորսուղ հայութեան մը յիշատակին նուիրուած արարողութեան մը, հոգեհանդիստի մը առիթով:

Չալիկնիեւ որ հայ էր, խումբէն քանի մը քայլ անդին, պատին տակ, մնաց առանձին, դղակը երկուքի ծալած՝ ափին մէջ, ու անշարժ, երեսունը անցած այս տղան, լացաւ, լացաւ առանց ամչնալու, տասը տարեկան մանուկի մը պէս:

Իր սիրելիներէն մղոններով հեռու գտնուող զինուորին բնական կարօտն էր արդեօք, թէ անվերադարձ իր մանկութեան կապուած յուշերուն դարձը՝ որ կ'ընէր զինք լալու աստիճան տրտում այսպէս, Կիրակի առաւօտով, երբ դուրսը զարնան արեւն ու տղոց աղաղակը ողողեր էին աչխարհ: Մ'վ գիտէ, կորսըւած ու թերի իր հայութեան ցաւը զուցէ, երբ իր չուրջը կը տեսնէր իրմէ չատ աւելի փոքր տղաք ու աղջիկներ, Հայեր բոլորն ալ, որոնք այնքան սահուն կերպով կը խօսէին լեզուն, «ի'ր» լեզուն, եւ որոնք, վերջապէս, այնքան լաւ Հայեր էին իրեն համար:

Երբ «Հայր Մեր»ով վերջացուցին տղաքը իրենց «յայտագիր»ը, Չալիկնիեւ մօտեցաւ իսկոյն խումբին, բացաւ երկու թեւերը լայն՝ ամբողջ խումբը գրկել ուզող արտայայտութիւնով մը, ու զօրաւոր ճիգով մը փորձեց արտայայտել հայերէն լեզուով ինչ որ կը զգար, կ'ուզէր ըսել այդ պահուն: Դժբախտաբար սակայն նախորդ լսածներէն աւելի դրեթէ ոչինչ կրցաւ ըսել.

– Ես չնորհակալ... շատ չնորհակալ... Ես հայ,.. եւ շատ յուզուած... ես հայ, իմ մայրիկ հայ... իմ հայրիկի մայրիկ հայ...

Այդ կէսօրին բարեկամներու պզտիկ խումբով մը միասին ճաշեցինք Չալիկնիեւի հետ: Հիմա համարձակ էր աւելի ու յայտնապէս ոգեւորուած ու մտերիմ: Փոթորիկէն ետք կապոյտ ծածկած էր կարծես իր հոգիին երկինքը: Ճիգ ըրաւ տակաւին, իր կորսուած հայութենէն մասնիկներ վերյիշելու: Եկան անոնք

դժուարաւ, կտոր կտոր. բարեկամներու հայկական անուններ, բառեր՝ որ սորված էր իր մօրմէն տարիներ առաջ ու վերջապէս անունը իրենց հին եկեղեցիին:

Ժամադրուեցանք բաժնուելէ առաջ, ու յաջորդ Կիրակի միասին տարինք զինք պատարագի արարողութեան:

Մեր վերջին հանդիպումը եղաւ տուկա: Անկէ քանի մը օր ետք մեկնեցաւ արդէն իր զօրախումբին հետ, վերջնական նապէս:

Մեկնելէն ետք չրջան մը մեզի հետ իր կապը պահեց կանոնաւոր կերպով: Նախ Փարիզէն, ապա Լոնտոնէն ու աւելի վերջ Ամերիկայէն բացիկներ ղրկեց ամէն ծնունդի, Զատիկի, Վարդանանցի ու ... Սուրբ Սարգիսի առներուն, նոր գրելու սկսող մանուկներու անհաստատ, դողդոջուն գիրերով ու արեւելահայերէնին նմանող ուղղագրութիւնով մաղթանք մըն ալ տեղաւորելով ամէն անգամ, իւրաքանչիւր բացիկի կռնակին.

«Սուրբ Սարգիսի տունին առիթիւ, սիրտաքին չնորհաւորութիւն

Չալիկնիեւ Լեքրինսքի. հայ»

* * *

Քսան տարի անցած է մեր հանդիպումէն ասդին:

(Շար. 3 եւ ՎԵՐՋ)

L'UGAB PARIS/IDF

organise son **PREMIER SALON DU LIVRE LES 15, 16 et 17 MAI**
de 10 heures à 19 heures.

REGARDS CROISES

est l'occasion de présenter plus de 300 titres : romans, récits, histoire, religion, BD, contes, beaux-arts, DVD... et de réunir des auteurs ayant écrit sur l'Arménie ou les Arméniens.

— PROGRAMME —

Vendredi 15 mai à 19 heures : Présentation par **Gilbert Sinoué** de son roman **Erevan** et séance de dédicace.

EPECIAL ENFANTS

Samedi 16 mai à 14 heures : Laureen Topalian pour son conte «Le Prince Tisserand»

16 heures : Anahid Sarkissian pour une Animation Spectacle

MEMOIRE ET HISTOIRE

Samedi 16 mai, à 18 heures : Table ronde avec le géopoliticien **Gérard Chaliand,** les historiens **Claude Mutafian, Yves Ternon** et **Raymond Kévorkian,** le politologue **Gaidz Minassian** et **Bardig Kouyoumdjian**

Dimanche 17 mai à 15 heures :
Dédicace exclusive de Jean-Christophe Grangé,
auteur du roman à succès **Miserere**

Le Salon du Livre est organisé lors de la **Brocante annuelle** de la rue de Courcelles, à Paris 17e. Présence d'un stand devant les portes du Centre Culturel Alex Manoogian avec **vente de produits artisanaux.**
Bar avec **dégustation de spécialités arméniennes.**

Centre Culturel Alex Manoogian de l'UGAB
118 rue de Courcelles — 75017 Paris
M° Courcelles — Bus ligne 84

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

CAMP ITINERANT EN ARDECHE

DU 12 AU 26 JUILLET

Dernières places sont encore disponibles.

Nombreuses activités sportives et découverte de la région destinées aux adolescents nés entre le 1er janvier 1994 et le 30 avril 1995.

Date limite d'inscription : 20 mai 2009.

Renseignements et inscriptions auprès du Conseil d'Administration de la C.B.A.F. :
Tél. : 01. 53. 34. 18. 18
Fax : 01. 53. 34. 12. 13
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

* * *

RECRUTEMENT

POUR LE SEJOUR D'AOUT 2009 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour à Bellefontaine du 31 juillet au 14 août :

- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA.**

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS.
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Les Activités du Mois de Mai du Centre Culturel Sahak–Mesrop de Marseille

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

RECITAL DE PIANO
avec

Anahid TERBOGHOSSIAN

Mercredi 20 mai à 20h30
Au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado — 13008 MARSEILLE
Au programme : Bach, Chopin, Beethoven, Babadjanian

—— Entrée libre ——

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Vous êtes invités à une soirée spéciale éducative

Dites, où est notre faute

La question sera adressée aux jeunes Arméniens invités ce jour pour examiner, débattre et attirer l'attention sur d'importants points négligés.

Organisé par le Comité Culturel de l'Eglise Evangélique Arménienne d'Arnouville:

le 15 mai, à 20 heures PRECISES

Adresse : 5 avenue de la Concorde
95400 Arnouville-lès-Gonesse
RER D : Villiers le Bel-Gonesse-Arnouville — 5 min. à pied de l'église.
(ligne directe : Alfortville, Gare de Lyon, Châtelet les Halles...).
Tél. : 06 61 79 56 05
01 39 85 78 72

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux vous propose une

JOURNEE DE DETENTE A LA MER

le **Dimanche 31 mai.**
Au programme :
Matinée et déjeuner à HONFLEUR, port de pêche où se déroulera la fête des marins.
Après-midi à DEAUVILLE (Casino-Plage)
— Départ à 7h45 : Rendez-vous Place de la Mairie à Clamart;
— Retour prévu vers 20h.
Inscriptions auprès de :

- Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33
- Alice : 01. 46. 42. 90. 68.

Arnouville-lès-Gonesse

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise organise, mensuellement, un après-midi «Rencontre et Culture».

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous, à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- **le lundi 11 mai — Thème du jour : la transmission de caractères héréditaires.**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

UGAB - Offre

L'UGAB Europe cherche pour sa Colonie de vacances, qui se déroulera du 3 au 23 juillet 2009, des animateurs et animatrices titulaires du BAFA.
Pour déposer sa candidature, prière d'adresser CV à
hduzian@agbueurope.org

CETTE ANNEE, l'UCFAF VOUS PROPOSE 2 voyages en ARMENIE

voir site www.ucfaf.com

1 voyage touristique
du 20 juillet au 3 août
soit 15 jours/14 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes aéroport et visa en sus).
Renseignements: E. Yazidjian
au 01 42 87 95 98

1 voyage randonnée
du 10 au 20 juillet
soit 11 jours/10 nuits aux prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit randonnée de 7 jours en pension complète et 2 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes.
Renseignements : A. Samikyan
au 01 48 03 18 78

«ԱՆԱՓՈ» ՏԱՓԱՆԱՒՈՒԻՆ ՎՐԱՅ

ՃԱՇԻ ԵՐԵԿՈՆԵՐ

«ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՄԱՍՏԱՆ»
ԵՐԲԵԱԿԻՆ ՀԵՏ
Մայիս 18 երկուշաբթի,
Մայիս 19 երեքշաբթի,
ժամը 20ին
Տեղերը սահմանափակ են. դիմումի համար՝ հեռաձայնել՝
01. 42. 06. 74. 26 կամ գրել՝
info@penicheanako.org
Հասցէին :
Տափանաւը կը գտնուի Սէնի քարափին վրայ, թիւ 61ին դէմ, մեթրօ Սթալինկրատ կամ Ռիքէ :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔ

ՓՈՐՈՒՄ 2009

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՅՈՒԼԻՍ 13Է՝Ն 26

- Դասախօսութիւններ, պրոյեկտներ
- Այցելութիւններ պատմական եւ մշակութային վայրեր
- Պոյտներ՝ Հայաստանի տեսարժան վայրերը
- Գիշերային հաճելի եւ ընկերային մթնոլորտ :

Աւելի մանրամասնութեան համար դիմել՝
ՀՈՒՐԻԿ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ. -
- 01. 42. 29. 10. 24
- 06. 14. 74. 92. 97

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage de
Robert GUEDIGUIAN
réalisateur

JEUDI 14 MAI A 20 HEURES
2008 — 1h04

d'Arménie en Arménie

Film documentaire d'Edouard Vardanian
Texte et commentaires
du Professeur J.-P. Mahé
Voyage en Arménie historique,
Kars — Van — Ani
Réalisation et illustration musicale :
Arto Pehlivanian
Assistant : Benoît Bedu
En présence de Messieurs
E. Vardanian et du Prof. J.-P. Mahé

Directeur des programmes :
Arto PEHLIVANIAN
P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

U C F A F
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro : République

Le jeudi 14 mai à 20h45
Le Centre Culturel Saint Mesrob à Paris
recevra
ANNIE LAURENT
Docteur d'Etat en sciences politiques
pour une conférence sur

La situation des chrétiens au Moyen-Orient

A cette occasion, elle dédicacera ses deux derniers ouvrages :
Les Chrétiens d'Orient vont-ils disparaître? Entre souffrance et espérance
L'Europe malade de la Turquie

Vente du livre — Dédicace
Cocktail
10 bis rue Thouin, 75005 Paris
Métro : Cardinal Lemoine, Monge
RER Luxembourg

Date à retenir

Samedi 23 mai
REPAS DE LA MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE DE MARSEILLE

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 12
MARDI
12 MAI
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Նամսեայ 70 եւրօ
Արտասահման : Նամսեայ 85 եւրօ (Ամէնօրեայ տե.)
75 եւրօ (Շաբաթական առաքում) _ Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22·201 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 84e ANNEE — N° 22·201

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՓՐԱԿԱՑԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Մայիս 7ին Զեխիոյ մայրաքաղաք Փրակայի մէջ տեղի ունեցած է Հայաստանի ու Թուրքիոյ նախագահներուն հանդիպումը: Անոնց ընկերացած են երկու երկիրներու արտաքին գործերու նախարարները:

Ս. Սարգսեանի դրասենեակէն կատարուած տեղեկատուութեան մէջ ըսուած է թէ երկու նախագահները համաձայնած են յարգելու նախապէս ձեռք ձգուած բոլոր պայմանաւորումները եւ չարժման անցնելու Հայաստան _ Թուրքիա յարաբերութիւնները առանց նախապայմանի ու ողջմիտ պայմանաժամով մը կարգաւորելու նպատակով:

Հանդիպումէն եւք նախագահ Ս. Սարգսեան լրագրողներու պատասխանելով բացառած է որեւէ նախապայմանի գոյութիւն:

Նոյն օրը Հայաստանի նախագահը տեսակցած է նաեւ Ֆրանսայի, Գերմանիոյ վարչապետներուն, Եւրոպական Միութեան արտաքին յարաբերութիւններու յանձնակատար Պ. Ֆերերօ-Վալտնէրի հետ: Իսկ յաջորդ օրը Եւրոպական յանձնաժողովի նախագահ Պարոզոյի, Խ. Սոլանայի հետ:

Փրակայի մէջ Ս. Սարգսեան տեսակցութիւն ունեցած է Ադրբեջանի նախագահին հետ ալ. ներկայ գտնուած են երկու երկիրներու արտաքին գործերու նախարարները, Մինսկի խումբին նախագահները եւ Օ.Ի.Մ.Ը.ի նախագահին անձնական ներկայացուցիչը: Տեսակցութեան, ըստ դէտերու, կարեւոր եւ նշանակալից յառաջդիմութիւն արձանագրուած է ու կողմերը բանակցութեան որոշ կէտերու համար սկզբունքի համաձայնութեան յանգած են: Մինսկի խումբին Ֆրանսայի նախագահը Պ. Ֆասիէ յայտնած է թէ միջնորդները պէտք է աւարտուն բնոյթ տան այլեւս մանրամասնութիւններուն, աշխատելով արտաքին գործերու նախարարներուն հետ:

* * *

ՆՈՐ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՎՐԱՅ

Այս անգամ հեռատեսիլի ծանօթ լրագրող Նուէր Մնացականեան զոհ գարձած է անծանօթներու յարձակումին, Մայիս 6-7ի գիշերը Երեւանի մէջ: Երկու չարագործները իրեն վրայ յարձակած են ինքնաշարժէն իջած ու բնակարանը ուղղուած պահուն: Իր աղաղակներուն վրայ երը դրացիներէն մէկը լոյսերը վառած է, յարձակողները խոյս տուած են:

Վիրաւոր լրագրողը հիւանդանոց փոխադրուած, անհրաժեշտ խնամքը ստանալէ ետք տուն վերադարձած է:

Այս նոր յարձակումը կու գայ չեչտելու վերջին չրջանին լրատուիւններու աշխատակիցներ թիրախ առնող վայրագութիւնը: Բան մը որ լուրջ հարուած է ժողովրդավար կարգերուն, նոյն ատեն կը մատնէ լրագրողին գործունէութենէն վրդոված չրջանակներու խուճապը:

* * *

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳՈՐԾԱՐԱՐԸ ԱՆՑԱՑ ՏԱՑԱՆ

Ապրիլ 25ին Երեւանի իր բնակարանէն ելած ու չէ վերադարձած ամերիկահայ գործարար Նազարէթ Պէրպէրեան: Լուրեր կան թէ անոր ինքնաշարժը գտնուած է Զուարթնոց օդակայանին մօտ: Գալիս Ֆրանսա, Միջերկրականի ափին) գընաց Մայիս 8ին, հանդիսաւոր կերպով ոգեկոչելու համար 1945ի Զինադադարին 64րդ տարեդարձը: Իր ելոյթին մէջ, դովքը հիւսեց մասնաւորաբար Ամերիկե-

(Շար.ը Դ· էջ)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԱՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻ ԿԸ ՆԿԱՏԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԹՈՒՐՔԻԱ ԱՊՐԻԼ 22-Ի ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մայիս 7 Թուականը հաղորդագրութեամբ մը Ֆրանսահայ խորհուրդը խոր մտահոգութիւն յայտնած է Հայաստանի ու Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարներուն Ապրիլ 22ի համաձայնութեան: Ան անընդունելի կը նկատուի հետեւեալ երեք պատճառներով.

ա _ Ցայտարարութեան Թուականը որ Ցեղասպանութեան համահայկական նշոյմներէն երկու օր առաջուան զուգադիպած էր, նուազագոյնն է ըսել որ անպատեհ ընտրութիւն էր:

բ _ Ցայտարարութեան հրապարակումի փութկոտութիւնը կը զօրացնէ կասկածները թէ Հայաստան կը պարտադրուի վանդալաւոր եւ անընդունելի զիջումներու ընդառաջելու. անոնք յատկապէս կը վերաբերին Ղարաբաղի ինքնորոշման ճանաչման հոլովոյթին:

գ _ Հայաստանի կառավարութիւնը լուրջ ճնշումի ենթարկուած է մեծ պետութիւններու կողմէ, որոնք իրենց սեփական չահերուն հետամուտ են:

Խորհուրդը կ'եզրակացնէ թէ Սփիւռքի այլ համայնքներուն, Հայաստանի ու Ղարաբաղի ժողովուրդներուն հետ կը մերժէ ամէն համաձայնութիւն որ վտանգի կ'ենթարկէ հայ ազգին հիմնական իրաւունքները:

Ֆորնիաբնակ ընտանիքը տեղեկացուցած է թէ ենթական թշնամիներ չէ ունեցած, 1999էն ի վեր կը չարունակէր առեւտրական գործունէութիւնը: Ոստիկանութիւնը սպանութեան վարկածով հետաքննութեան ձեռնարկած է: 250 հազար տոլարի պարգեւ յայտարարուած է Ն. Պէրպէրեանի վերադարձին օգնելու ծառայող տեղեկութեան փոխարէն:

* * *

ԼՂՀ

ՄԱՅԻՍ 9Ի ԵՐԲԵԱԿ ՏՕՆԵՐԸ

Մայիս 9ին առաւօտուն կանուխ ժամերէն սկսած են Շուշիի ազատագրութեան (1992), Բ. աշխարհամարտի յաղթանակին ու Ղարաբաղի բանակին հիմնադրութեան տարեդարձներուն նչուած ները: Անոնց մասնակցած է նաեւ Հայաստանէն նախագահ Ս. Սարգսեանի գլխաւորած պատուիրակութիւնը:

Հայաստանի ու ԼՂՀ նախագահները, ԼՂՀ նախորդ նախագահ Ա. Ղուկասեան, Արցախի թեմի առաջնորդ Պարգեւ Արք. Մարտիրոսեան, երեսփոխաններ, նախարարներ նախ այցելած են Ստեփանակերտի յուշահամալիրը, ծաղիկներ զետեղած, յարգած Շուշիի ազատագրումին զոհ մարտիկներու յիշատակը: Ապա մեկնած են Շուշի, հոն ալ քաղաքը ազատագրած առաջին հրասայլի յուշարձանին ծաղիկ զետեղած ու Ղազանչեցոց եկեղեցիին մէջ Պարգեւ Արք.ի մատուցած պատարագին ներկայ գտնուած:

Կրօնական արարողութենէն ետք ելոյթ ունեցած է ԼՂՀ նախագահ Բ. Սահակեան: «Ժողովուրդը կարող է անհոգ լինել, մեր երկրին վտանգ չի սպառնում եւ մեր զինուած ուժերն ու ժողովուրդն անհրաժեշտութեան դէպքում պատրաստ են ցանկացած ոտնձգութիւն զնահատել եւ համապատասխան պատասխան տալ» ըսած է ան:

Շուշիի ազատագրումի «Հրազդան» գործողութեան հրամանատար զօրավար _ գնդապետ Գուրգէն Դալիբալթայեան ըսած է թէ քաղաքի ազատագրումի պայքարին հայ զինուորները խրախուսելու հարկ չկար. ամէն մէկը գիտակից էր իր դերին: «Այդ ժամանակ ողջ հայ ժողովուրդը համախմբուեց եւ միասնականօրէն լծուեց իր հայրենիքը պաշտպանելու գործին, թոյլ չտալով որ կրկնուի 1915 թուականը» յայտնած է զօրավար _ գնդապետը, աւելցնելով որ այսօր նոյնիսկ միակ զինուորական մը կարելի չըլլար գտնել որ յօժարի կտոր մը հող յանձնելու Ադրբեջանին:

Մայիս 9ին ԼՂՀ օպայակոյտի 16 անդամներու հանդիսաւորապէս յանձնուած են իրենց բնակարանները:

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մէրէյ կուսակցութեան նախագահ Լ. Օրան Իսրայէլի խորհրդարանին յղած էր Ցեղասպանութեան պաշտօնական ճանաչումի բանաձեւ մը. ան քննութեան առնուեցաւ Մայիս 5ին: Թրքական լրատուիւնները առաջին արձագանգողները եղան, յայտնի դիւանակութեամբ տեղեկացնելով որ բանաձեւը մերժուած էր, հակառակ որ կառավարութիւնը չեչտած էր թէ բարոյական պարտք մըն է յիչել հայկական կոտորածները:

«Երկիր մեհիա»ն Մայիս 9ին երեւանէն կը տեղեկացնէր թէ ճիշդ չէ թրքական աղբիւրներու հաղորդածը եւ կու տար հետեւեալ մանրամասնութիւնները. կառավարութեան ներկայացուցիչ նախարարը Տիւկօ ըսած է թէ Իսրայէլ երբեք չէ ուրացած 1915ին կատարուածը: Բայց չեչտած է թէ ներկայիս Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ բանակցութիւններ կը տարուին, ուստի ոչ Իսրայէլ, ոչ ալ որեւէ այլ երկիր պէտք է միջամուխ ըլլայ այդ հարցին:

Խորհրդարանի անդամները վիճարկումի նիւթ ըրած են բանաձեւը. երեսփոխանները րսած են թէ կարելի չէ ուրանալ Հայկական ցեղասպանութիւնը: Նախագահ Ռ. Հիպլի որ նախապէս եւս յայտնած է թէ Իսրայէլ հարկ է ճանչնայ իրողութիւնը, հարցը օրակարգէն հանելու կառավարութեան թելադրանքին պատասխանած է թէ ատիկա կարելի չէ, բանաձեւը կրնայ բարոյական, քաղաքական նչանակութեամբ յղուիլ որեւէ յանձնաժողովի քննարկումին:

Այս առաջարկը քուէարկութեան դրուած է եւ մեծամասնութեամբ որոչուած որ յանձնաժողով մը քննարկումի առնէ նոյն բանաձեւը: Ատիկա հաւանօրէն կ'ըլլայ արտաքին եւ պաշտպանութեան հարցերու յանձնաժողովը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐԲՈՁԻ ՍՏՆԹ-Մաքսիմ (հարաւային Ֆրանսա, Միջերկրականի ափին) գընաց Մայիս 8ին, հանդիսաւոր կերպով ոգեկոչելու համար 1945ի Զինադադարին 64րդ տարեդարձը: Իր ելոյթին մէջ, դովքը հիւսեց մասնաւորաբար Ամերիկե-

(Շար.ը Դ· էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԴԻՄՈՒՄԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒԻՆ

Հինգ հայկական կազմակերպութիւններ նամակով մը դիմած են Եւրոպական խորհուրդի մարդկային իրաւունքներու պատասխանատու Թ. Համմարպէրկին, անոր ուչադրութիւնը հրաւիրելու համար Հայաստանի նոյն մարզին վրայ: Կ'ողջունեն իրենց քաղաքական տեսակէտներուն պատճառով ձերբակալուածներու, 2008 Մարտ 1ի արիւնալի պատահարներուն մասին կառավարութեան հետաքննութեան ոչ թափանցիկ ընոյթին դէմ եւրոպայի պատասխանատուին դատապարտող կեցուածքը: Ցետոյ կը չեչտեն թէ տակաւին ընդդիմադիր եօթը ղեկավարներ անհիմն ամբաստանութիւններով քանորկ կը պահուին: Ցիչեցնելով որ Մայիս 31ին Երեւանի աւագանիի ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան, կ'ըսեն թէ այս չրջանին Եւրոպական խորհուրդին կողմէ Հայաստանի կառավարութեան ներկայացուած պահանջներուն մէկդի ձգուիլը ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ:

Թարգմանը ներկայանալով հայ բնակչութեան, կ'ըսեն թէ արդէն տնտեսական լուրջ հարցերու, անհաւասարութեան, անարդարութեան, ճնշումներու դէմ յանդիման է ան եւ աչքերը յառած է Եւրոպայի որպէսզի ան օգնական ըլլայ իրեն ժողովրդավարական փափաքելի արժէքներուն տիրանալու: Կը չեչտուի թէ Եւրոպան իր պատասխանատուութեան բաժինը ունի Հայաստանի ներքին կայունութեան մէջ ու պէտք չէ սխալ գործէ: Պէտք է աչալուրջ հետեւի տեղւոյն վրայ արձանագրուած զարգացումներուն, եւն.:

Վերջաւորութեան կը պահանջուի որ Խորհուրդը չարժման անցնի Հայաստանի մէջ ժողովրդավարական իսկական հոլովոյթ մը հաստատելու համար որուն առաջին փաստը պիտի ըլլայ քաղաքական բանտարկեալներու անյապաղ ազատ արձակումը:

Դիմումը ստորագրած են. Ֆրանքեւհայկական զօրակցութիւնը, Հայաստանի ժողովրդավարութեան զօրակցութեան կոմիտէն, «Հայաստանի համար ժողովրդավարութիւն» հաւաքականը, Հայաստանի քաղաքական բանտարկեալներու եւրոպական յանձնախումբը եւ Ս. Դ. Հ. Կուսակցութիւնը:

ԱՄՆ

Պ. ՕՊԱՄԱՅԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱԿԱՀԱՅ ՆՈՐ ՔԱՅԼԸ

Մայիս 7ին ԱՄՆ-ու կառավարութիւնը առաջարկած է որ 38% զեղչուի Հայաստանին կատարուելիք օժանդակութիւնը, իսկ Ադրբեջանինը 20% յաւելում կրէ: 2009ի տարեկան պիւտճէով Հայաստանին 48 միլիոն տոլար յատկացուած էր, Ադրբեջանին 18,5 միլիոն: Նոր առաջարկով կը նախատեսուի առաջին դումարը 30 միլիոնի իջեցնել, երկրորդը բարձրացընել 22,12 միլիոնի:

Որպէս ռազմական օժանդակութիւն Հայաստանի համար 3 միլիոն, Ադրբեջանի համար 4 միլիոն առաջարկուած է, իսկ ռազմական մարզումներու համար առաջինին 450 հազար տոլար, երկրորդին՝ 900 հազար:

Ներկայացուցիչներու ժողովին եւ Ծրագրին համապատասխան ենթայանձնախումբերը եւ յանձնախումբերը պիտի քննեն առաջարկները:

«ԱԿՕՍ»Ի ԱՊՐԻԼ 24-Ի ԹԻՒԷՆ

Երեւանէն մինչեւ Սփիւռքի ամէն ծախի, վերի ու վարի յեղին անկիւններէն արձագանգող Ապրիլ 24ի նշումները, ոգեկոչումները, յարգանքի ու յիշողութեան ձեռնարկները երկար առենէ ի վեր սկսած են պարագայականի սահմանին մէջ ամփոփուած մնալ: Նոյնիսկ ան որ կեանքին մէջ այդ թուականին անգամ մը իսկ Ծիծեռնակաբերդ չէ բարձրացած, գիտէ թէ ի՛նչ կը կատարուի բարձունք տանող ճամբաններուն վրայ, անմար կրակին չուրջ: Բոլոր ոգեկոչումները, որքան ալ ինքնատիպ ըլլալու ջանքի արդիւնք ըլլան, կ'իյնան այեւս ընթացիկին ծիրին մէջ: Դիւրին չէ, 94 տարիէ ի վեր նոյն միջուկով արարողութիւն, հանդիսութիւն կազմակերպել ու յարգանքի հետ հետաքրքրութիւն ալ ներշնչել:

Այս տարի նորութեան լուրը հասաւ Պոլիսէն ուր խումբ մը լրագրողներ, մտաւորականներ, պալըքլըի գերեզմանատուն այցով մը իրենք ալ մասնակցած էին ամբողջ աշխարհի հայութեան յիշելու արարքին. առով, հոգ չէ թէ փոքր, վերջակէտ մը դրած էին այդ ամբողջութենէն այդ օրը խզուած մնալու տասնամեակներու իրենց վիճակին: Ճիշդ է որ խումբը սակաւամարդ եղած էր, մնացեալը հաւանաբար լուր անգամ չէր ունեցած անոր արարքէն, բայց կարեւորը այն է որ նախընթացը սանձծուած է:

Նորութեան ու հետաքրքրականի բաժնին մէջ կարեւոր մասնակցութիւն յերաւ նաեւ Ապրիլ 24ի «Ակօս»ի թիւը: Նախ առաջին եւ վերջին էջերով: Առաջին էջի գլխաւոր խորագիրը կ'ըսէր. «Ցակաւին 1919ին իսկ չկրցանք հասնիլ»: Ակնարկութիւնը խումբ մը վերապրող մտաւորականի կողմէ այդ տարին Պոլսոյ մէջ կազմակերպուած ոգեկոչումի ձեռնարկին ուղղուած է: Տրուածը չատ համառօտ անդրադարձ մըն է, բայց ըսուելիքը ըսուած է այդ միջավայրին մէջ: Կայ տարապիրներ փոխադրող դնացքի մը լուսանկարն ալ:

Իսկ ամբողջ վերջին էջը սեւ ենթախորքի վրայ այբբենական կարգով պետեղուած են անունները այն 235 հայ մտաւորական ու ազգային դէմքերուն որոնց Ապրիլ 24ին ձերբակալութիւնը առաջին քայլը եղաւ ծրագրուած բնաջնջումին: Ցանկը խորագրուած է «Կը յիշենք...»-վրան ալ պետեղուած է երկու տողնոց տեղեկութիւն մը թէ յիշելու արարքը կը վերաբերի 1915 Ապրիլ 24ին Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած, Ջանդրը եւ Այաչ աքսորուած, յետոյ մեծ մասով սպաննուած մտաւորականներուն ու անոնց անձին ընդմէջէն՝ այն մութ օրերու բոլոր զոհերուն: 235 անուններու ցանկը կը սկսի Տիգրան Ածէմեանով, կ'աւարտի Բարթող Զօրեանով:

Հինգերորդ էջին վրայ այ խորագիր մը. «Ապրիլ 24ը միանգամայն կը յիշենք»: Տակը պետեղուած են ինը Թուրքի եւ Քիւրտի – պրոֆ., երեսփոխան, ակադեմական, իրաւաբան, ուսանող – արտայայտութիւնները: Թիւը մեծ չըլլալով հանդերձ, ինչպէս կ'ըսուի, անցեալէն կարեւոր տարբերութիւն մը խնդրոյ առարկայ է. կ'ըսուի. «Այլեւս Թուրքիոյ մէջ քաղաքական տարբեր տեսակէտներու, ցեղային ու կրօնական տարբեր ծագումի տէր մարդիկ կը բաժնեն Հայերու ցաւը, յուզումը, տխրութիւնը. կը ջանան հասարակաց ապագայ մը կերտել միասնաբար: Անոնց թիւը հետզհետէ կը բազմանայ: Որովհետեւ պաշտօնական անկապակից թեզեր հետզհետէ աւելի քիչ կողմնակից կ'ունենան: Որովհետեւ ոտքերը կարճ կ'ըլլան»:

Արձանագրուած վկայութիւններուն մէջ հասարակաց է պաշտօնական ուսուերով չարաչար խաբուած ըլլալու զգոնութիւնը: Նաեւ՝ այլեւս մերկ իրականութիւնը հրապարակելու եւ անոր պահանջած քայլերուն յանկգնութիւնը ունենալու ցանկութիւնը: Այս երկու ապրակները պէտք է առաջնորդեն յանգգնելէ մը մաքրուելու, խղճի բեռ մը թօթափելու հանգստութեան:

Հետեւեալ մէջբերումները առնուած են «Ակօս»ին արուած վկայութիւններէն.

«Անցեալ օր խումբ մը ընկերներ որոշեցինք Իզմիր երթալ, Հայաստանի սահմանին վրայ հանդիպում ունենալ մտաւորականներու, գրողներու, խաղաղութեան պաշտպաններու, կիներու, երիտասարդներու հետ: Ուզեցինք ծաղիկներ տալ իրարու. ցոյց տալ որ սրտին ու ձեռքին մէջ ծաղիկ ունենալ վտանգաւոր բան չէ:

Պատին վրայ օրացոյց մը կայ:

Ապրիլ 24ի էջէն արիւն կը կաթի...

Ներողութիւն կը խնդրեմ...»:

Երեսփոխան Ա. Պիրատալ

«Հարիւր հազարաւորներու, միլիոնաւորներու մահը իմ մէջս "ըզգացում" չարթնցներ. որովհետեւ միլիոն մը մարդու աննկարագրելի տառապանքը կարելի չէ զգացումի մակարդակով ընկալել:

«...Թէ ինչ պէտք է ընել, ըստ իս Թուրք պետութիւնը պէտք է ճանչնայ 1915ի ցեղասպանութիւնը, ներողութիւն խնդրէ: Պէտք է ցեղասպանութիւնը յանցանք նկատող օրէնքներ հռչակէ. հրաժարի "Թուրք մեծեր" նկատելէ անձեր որոնք կը վաւերացնեն ցեղապաշտութիւնը»:

Ռ. Մարկուիչէս – բանաստեղծ

«Երբ հաւաքականութեան մը բնաջնջումին կը ձեռնարկուի, վերջն դէպի վար սպանդ կը կատարուի: Նախ կ'ոչնչացուին նոյն հաւաքականութեան մտաւորականները, արուեստագէտները: Ասիկա անցեալին Հայերու փորձառութիւնը եղաւ, ներկայիս Քիւրտերունը կ'ըլլայ: Ես այս հարցին մէջ արմատական որակումներու կողմնակից եմ եւ կատարուածը ցեղասպանութիւն կը նկատեմ: Նման պատմութեան մը մեղսակից չըլլալով հանդերձ, բոլոր ապրուածներուն համար ներողութիւն կը խնդրեմ»

Ի. Ալթաչ – գրող

...«Անատոլուի միակ "Լուսաւորութեան դար"ուն վերջակէտի գիշերն է Ապրիլ 24ը: Գիշեր, երբ երեքհազարամեայ մշակոյթի մը թալանը սկսած է իր մարդոցմով, այդիով, պարտէզով: Գիշերն է, երբ Անատոլուն յաւիտեան թաղուած է խաւարի մէջ, անիծուած»:

Ֆ. Իւլկէն – ակադեմական

«Գիտնալը ծանր բեռ մըն է: Գիտնալ աշխարհի մէջ պատահածը, կատարուածը եւ աւելի ծանրակշիռ բաներու հաւանականութիւնը... առաջ կը խորհէի թէ մարդ չի փախաքիր գիտնալ. նոյնիսկ երբ գիտնայ կը մերժէ ընդունիլ: Սակայն, արդեօք մերժելէ աւելի ծանրակշիռ կրնա՞յ ըլլալ գիտնալը: Աւելի ծանրակշիռ, քան՝ ինքն իրեն ստելը, դիմակայութենէ փախուստը...

«Որո՛ւ որ նայիմ, նոյն բաները կու գան միտքս. իրենց բերանները սուտ հոտող մեր պետական մեծերը... յետոյ՝ գոնէ զանոնք փրկելու միտքով յարդանոցներուն մէջ պահած իրենց գաւակները յետադային խլամացած մայրերը, զաւակները որոնք Ամերիկա չեն կրցած տանիլ, ու մե՛նք այս իրականութիւններուն հետ ապրելու դատապարտուած ենք: Սակայն կայ խիղճ կոչուածը եւ ան մեր բոլորէն աւելի անգութ է»:

Ա. Շ. Պոզտողան – ուսանող

...«Բոլորս յանցաւոր ենք մերժած ըլլալով, հարցադրում կատարած չըլլալով, կամ լռութեամբ վաւերացնելով: Ես կ'ուզեմ այս յանցանքէն փրկուիլ»:

Ի. Քէսքին – իրաւաբան

...«Քիչ էինք. տակաւին չատ չենք. բայց հետզհետէ կը բազմանանք: Պիտի չանանք բազմանալ այնքան որ Ապրիլ 24ը ամէն մարդ դիտնայ, բաժնէ ցաւը: Որպէսզի ունենանք մենքութեան վիճակ մը որմէ ոչ ոք դուրս ձգուի. որպէսզի կարենանք ընկերաբար ապրիլ...»:

Ն. Մութլուէր – ակադեմական

...«Քիւրտ ցեղախումբերէն մասման 5րդ տարեդարձը: Ձեռնարկի առթիւ, հիւրերը փոխանցած են իրենց սրտի խօսքը եւ փակումը կատարած են յարանուանութեանց ներկայացուցիչները իրենց օրհնութեամբ:

ՎԱՆԴՈՒՎԸՐ

Ապրիլ 26ին, տեղւոյն հրէական կեդրոնի Հոլոքոստի դասախարակչութեան կեդրոնատեղին եկեղեցական, կուսակցական, հայ, հրեայ եւ օտար հանդիսատեսներու ներկայութեան ոգեկոչուած է Հայոց ցեղասպանութեան 94րդ տարելիցը: Հայ Դատի յանձնախումբը համագործակցութեամբ Վանդուվըրի Հոլոքոստի Դասախարակչութեան կեդրոնին (ՎՀԴԿ) կազմակերպած են Արմին Վեգների Հայոց ցեղասպանութեան վաւերագրական լուսանկարներու ցուցահանդէսը, որ կը տեւէ մինչեւ Մայիս 22: Ոգեկոչման հանդիսութեան բարի գալուստի խօսքը արտասանած է ՎՀԴԿ-ի ընդհանուր անօրէնուհին, տպա, յաջորդ բանախօսները, որոնց առաջինը եղած է Ա. Վեգների որդին՝ Միչէլ Վեգներ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագրէ մը, ոգեկոչումը փակուած է պահպանիչով:

ՀԱՄԻԼԹՐԸՆ

Ոգեկոչումը տեղի ունեցած է Ապրիլ 26ին, ներկայութեամբ գանատացի քաղաքական դէմքերու: Զահը սրահ բերուած է 80ամեայ Լեւոն Աբգարեանի ձեռամբ, շրջապատուած պատանիներով: Բացման խօսքէն ետք, խօսք առած են օրէնի բանախօսները: Հանդիսութեան ընթացքին ցուցադրուած է Պի. Պի. Սի.-ի պատրաստած տեսերիզ մը արդի Թուրքիոյ մասին: Գեղարուեստական յայտագրէ մը ետք, ոգեկոչումը փակուած է պահպանիչով:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ԳԱՆԱՏԱ

ՍՈՆՐԷԱԼ

Ապրիլ 6ին, Հայ կեդրոնի «Ա. Ահարոնեան» սրահին մէջ, ոգեկոչուած է Ապրիլեան եղեռնի 94րդ տարելիցը: Ձեռնարկին բացումը կատարած է Սուրբ Յակոբ ամէնօրեայ վարժարանի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Սամուէլ Քէօշկերեանի, որմէ ետք բացման խօսքը արտասանած է Մարիա Քէօսկեան: 94րդ տարելիցին հետ կ'ոգեկոչուէր նաեւ Գանատայի խորհրդարանին կողմէ Ցեղասպանութեան ճանաչման 5րդ տարեդարձը: Ապա, հանդիսավարը բեմ հրաւիրած է բանախօսները, Գանատացի թէ հայ, որպէսզի իրենց խօսքը փոխանցեն: Գործադրուած է գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր մը: Ելոյթներու աւարտին, հանդիսավարը բեմ հրաւիրած է ՀՅԴ Արեւմտեան Ենթապայի կեդրոնական կոմիտէի ներկայացուցիչը՝ Մուրատ Փափազեան:

ԹՈՐՈՆԹՕ

Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, Ապրիլ 26ին, ոգեկոչուած է Ապրիլեան եղեռնի 94րդ տարելիցը: Օրուան հանդիսավարը եղած է Յարութ Մանուկեան, որու բացման խօսքէն ետք, յաջորդաբար խօսք առած են օրուան բանախօսները, գանատացի թէ հայ: Հանդիսութեան վերջաւորութեան ներկայ ժողովուրդը թափօրով ուղղուած է դէպի եղեռնի յուշարձանը, ուր կատարուած է հոգեհանգստեան պաշտօն:

ԳԷՄՊՐԻՃ

Ապրիլ 26ին, տեղւոյն Հայ կեդրոնին մէջ, նշուած է Ապրիլեան եղեռնի 94րդ տարելիցը: Նախ տեղի ունեցած է հոգեհանգստեան պաշտօն Մուսա Լերան հերոսամարտին նուիրուած յուշակոթողին դիմաց: Ապա, կեդրոնի սրահին մէջ, տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը: Բանախօսները, հայերէն թէ անգլերէն չեչտած են թէ Ապրիլ 24ի ոգեկոչման կողքին, կը յիշուի նաեւ Գանատայի խորհրդարանին կողմէ Ցեղասպանութեան ճանաչ-

...«Իթթիհատական վարչակարգին ամէն մարզի վրայ տարածուած յանցանքներէն մէկին է հայկական տեղահանութիւնը: Նոյն կազմը ծանօթ է նաեւ մահմետականներու հանդէպ ցեղային մահերու պատճառ արհածախնդրական, դաւադիր որոշումներով: Այսօր էրկէնքոնի հարցաքննութեամբ բացայայտուած դաւեր անգամ մը եւս կը հաստատեն թէ մենաշնորհական մտայնութիւն մը իշխանութեան վրայ մնալու համար կրնայ օրինականացնել ամէն տեսակի յանցանք ու խարդախութիւն»:

Ճ. Աքթաչ – դրող

Պատրաստեց՝
Ա. ԹՈՌՈՑԵԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

Հ.Յ.Դ. ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
Ե. ՀԱՏՈՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Կլենտէյլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ «Գուլումճեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 15ի երեկոյեան, տեղի ունեցած է «Նիւթեր Հայ յեղափոխական գաղնակցութեան պատմութեան» մատենաշարի Ե. Հատորի ներկայացումը, կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ. կեդր. կոմիտէի հանրային կապի յանձնախումբին: Ներկայացած է նաեւ հատորին խմբագիրը՝ Երուանդ Փամպուքեան: Բացումը կատարած է Սարօ Նազարեան: Հ.Յ.Դ. արխիւներու հիմնարկի տնօրէն Վաչէ Բրուտեան ներկայացնելով հատորը, նշած է թէ «անիկա սոսկ նիւթերու հաւաքածոյ մը չէ, այլ համալրուած է խմբագրի հարուստ ծանօթագրութիւններով, նշումներով ու տողատակի լայն բացատրութիւններով: Հոն կարելի է գտնել դիւանային հարուստ նիւթեր, որոնք ուսումնասիրման կարեւոր արժէք կը ներկայացնեն թէ՛ պատմական եւ թէ մանաւանդ, այդ օրերու գործիչներու կողմէ գործածուած լեզուական իւրայատկութիւններու իմաստով»: Երուանդ Փամպուքեանի կենսագրական տուած է կեդր. կոմիտէի անդամ Յովան Թաշճեան: Ապա առնելով Երուանդ Փամպուքեան անդրադարձած է հատորին մէջ տեղ գտած դաշնակցական գործիչներու եւ հեղրոններու անցած քաղաքական եւ հանրային ուղիին: Նշած է թէ արդէն իսկ հրատարակութեան կը պատրաստուի մատենաշարի Չ. հատորը, նուիրուած՝ Հ.Յ.Դ.-ի 1907-1909 թուականներու գործունէութեան: Երեկոյթին հանդէս եկած են երգիչներ Ռազմիկ Մանուկեան եւ Ներսիկ Իսպիրեան:

* * *

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆՑ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՁԵՌՆԱՐԿԻ ՄԸ

Փասատինայի հրէական տաճարի մը մէջ, Ապրիլ 12ին, տեղի ունեցած է աշխարհի զանազան վայրերու մէջ կատարուած ցեղասպանութիւններու նուիրուած ձեռնարկ մը, որուն ներկայ եղած են՝ Հրեաներ, Գոնկոցիներ, Տարֆուրցիներ եւ Հայեր: Բացումը կատարած է բարբի Ճաչուա Լըվայն: Կարօ Մամճեան խօսած է Ցեղասպանութեանց պատմութեան մէջ ազգային պետութիւններու ունեցած դերակատարութեան մասին: Ջեկուցումներով հանդէս եկած են Պրէտ Պըրայըն (Տարֆուր), Նաամա Հավիւ (Հրէական ողջակիզում) եւ Մարթին Մֆուխլուաքատա (Գոնկօ):

* * *

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ՇԱԲԱԹ
ՊԸՐՔԼԻԻ ՄԷՋ

Պըրքլիի համալսարանին մէջ, Հայ ուսանողական միութեան կազմակերպութեամբ, Ապրիլ 19-25, տեղի ունեցած է Հայկական ցեղասպանութեան ոգեկոչման շաբաթ մը: Ձեռնարկներուն մասնակցած են հայ եւ օտար հարիւրաւոր ուսանողներ, ինչպէս նաեւ մօտակայ շրջաններու մէջ ապրող հայկական համայնքի ներկայացուցիչներ: Հանդէս եկած են «Զօրեան» հիմնարկէն Ռաճըր Սմիթ, Պըրքլիի համալսարանէն Տէրըն Զուք եւ Ֆըրեզնոյի համալսարանէն Մչէթիու Ճէնտեան: Ցուցադրուած է Հայկական ցեղասպանութեան նուիրուած «Արտոյաններու ագարակը» շարժանկարը:

* * *

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Սան Մաթէօ քաղաքի (Սան Ֆրանսիսքոյի մօտ) արուեստի կեդրոնին մէջ, Ապրիլ 19ին, տեղի ունեցած է գեղարուեստական երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Սան Ֆրանսիսքոյի մասնաճիւղին եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան: Ներկայ եղած են շուրջ 500 հանդիսականներ: Յայտարերին մասնակցած են երաժշտագէտ-յօրինող Աւետիս Պէրպէրեան, բանաստեղծուհի եւ երգչուհի Նուչիկ Միքայէլեան, ջութակահար Կրէկ Մազմանեան եւ բեմադարձ մենակատարներ Քէթի Մարքոմ եւ Արսէն Սերոբեան:

* * *

ԼԻԲԱՆԱՆ-
ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻՆ Ի ՊԱՏԻՒ
ՃԱՇ ՄԸ

Պըրպէնքի Առաջնորդարանի սրբահին մէջ, Ապրիլ 20ին, տեղի ունեցած է ճաշ մը, ի պատիւ Լիբանան-Ամերիկեան հիմնարկի վարչական կազմին, հրաւէրով առաջնորդ Ցովնան արք. Տէրտէրեանի: Խօսք առնելով թեմական խորհուրդինատենապետը՝ իրաւաբան Ժոզֆ Կանիմեան, գնահատած է Լիբանանի ասպնջական ժողովուրդին հոգածութիւնը հանդէպ հայ ժողովուրդին, անդրադառնալով նաեւ Լիբանանի հայութեան ներդրումին՝ ի նպաստ Լիբանանի վերածնունդին: Ցովնան արք. ըսած է. «Լիբանանը հայութեան համար եղած է երկրորդ հայրենիք մը: Մենք յաւէտ երախտապարտ ենք Լիբանանի եւ Սուրիոյ կառավարութիւններուն, որոնք Մեծ Եղեռնէն ետք լայնօրէն բացին իրենց դռները տառապեալ հայ ժողովուրդին առջեւ»: Ցաջորդաբար խօսք առած են Լիբանանի Լոս Անճըլըսի աւագ հիւպատոս Հուսամ Տիապ, գերագոյն ատեանի նախկին դատաւոր Արման Ապրահեան եւ այլ պաշտօնատարներ:

ԼՐԱՏՈՒ

«ԿԱՐՊԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ» ՄՐՑԱՆԱԿԻ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Մարտ 31ին Հայաստանի Վարչական դեսպանատան մէջ տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն մը, որուն ընթացքին ՀԲԸՄ-ի 2008ի «Կարպիս Փափազեան» մրցանակը յանձնուեցաւ, կաթողիկէ եկեղեցւոյ նուիրեալ սպասաւոր, յայտնի հասարակական գործիչ եւ լուսանկարիչ, դերապայծառ Սթեփանիսլաւ Փինոեռային: Ան արժանացած է այս մրցանակին «Հայաստան. Քարերը մարդէն յաւերժ են» լուսանկարչական albումի պատրաստման եւ հրատարակման համար, որ իրականացաւ Լեհաստանի մօտ Հայաստանի դեսպանի աջակցութեամբ:

Ընդունելութեանը ներկայ գտնուեցան, Լեհաստանի քաղաքական եւ հասարակական գործիչներ, Եւրոպական խորհուրդէն ներս լեհական Սեյմի եւ Ծերակոյտի պատուիրակութեան անդամները, Սրտաբին գործերու նախարարութեան բարձրաստիճան դիւանագէտներ, Լեհաստանի կաթողիկէ եկեղեցւոյ Վարչաւայի արքեպիսկոպոսը, եւ դիւանագիտական ներկայացուցչութիւններու դեկավարներ: Ներկայ էր նաեւ ՀԲԸՄ-ի Եւրոպայի ներկայացուցիչ՝ Ռիչըրտ Ապտալեան:

Հայաստանի դեսպան Աշոտ Գալոյեան բարեգալստեան խօսք ուղղեց ներկաներուն, ապա բացատրեց թէ ինչո՛ւ դերապայծառ Փինոեռան արժանի նկատուած է այսպիսի պատուաբեր մրցանակի: Լուսանկարչական albումի ստեղծման ամիսի պատմութիւնը ներկայացնելէ ետք, դեսպանը երախտագիտութեան յայտնեց հեղինակին, չեչտելով որ իր կատարած գործին չը նորհիւ, Հայաստանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի մշակութային յուշարձաններն ու տեսարժան վայրերը աւելի լայն շրջանակներու յայտնի դարձան:

Այնուհետեւ Կարպիս Փափազեան անձնական ներկայացուցիչ եւ Աւստրեւհայկական մշակութային բնկերակցութեան նախագահ՝ Ռազմիկ Ցարութիւնեան-Թամրազեան զեր. Փինոեռային յանձնեց պատուոյ գիրն ու դրամական պարգեւը: Ընթերցուեցաւ նաեւ մրցանակաւորին ուղղուած ՀԲԸՄ-ի նախագահ Պերճ Սեդրակեանի չնորհաւորական ուղերձը:

Շնորհակալական իր խօսքին մէջ, զեր. Փինոեռան նշեց այն խոր կապը, զոր կը զգայ Հայաստանի հանդէպ:

«Աւաջին տեսնելուս պիրահարեցայ այս երկրին: Ցայն կրնամ տեսնել աչքս բաց կամ գոց: Հայօթեայ թանգարանի պէս է: Վերջապէս, պիրահարեցայ այն Հայերուն, որոնց հանդիպեցայ ուխտագնացութեանս ընթացքին... Այս albումին միջոցով կ'ուզէի ցոյց տալ Հայաստանի բնութեան իսկական գեղեցկութիւններն ու հոգեկան արժէքներու հարստութիւնը: Այս albումը արտայայտութիւնն է այն հիացումին, զոր ունիմ հանդէպ այս արտակարգ երկրին, ինչպէս նաեւ ժողովուրդին, որ արիւն թափեց իր հայրենիքին համար: Հրաշքի համազօր երեւոյթ է Հայաստանի եւ հայ ազգի գոյութիւնը այսօր»:

ՀԲԸՄ-ի «Կարպիս Փափազեան» մրցանակը հաստատուած է այժմ վիէննաբնակ բարերար պր. Կարպիս Փափազեանի նախաձեռնութեամբ եւ նիւթական յատկացումներով: 1988էն ի վեր, ամէն տարի, կը չնորհուի առ ի քաջալերանք հայութեան, հայագիտութեան եւ հայկական հարցի տարածման ի նպաստ ներդրում կատարած երեւելի ոչ-հայ անձնաւորութեանց:

Ա Յ Ր Ի Ն

ԳՐԻԳՈՐ ՉՕՀՐԱՊ

Ա.

Գիշեր էր, Նոյեմբերի տրտում ու խնաւ գիշեր, որուն մթութեանը մէջ ընկղմած էր Բերայի Մեծ Փողոցը իր քարչէն ու բազմայարկ ապարանքներովը: Փոշիի պէս բարակ ու ասեղի պէս սուր անձրեւ մը կու գար ու կը լոպար ամայի եւ թափուր քարայատակը: Կալաթա Սերայի պահականոցին դէմ, երկու կառապան՝ յապաղած անցորդ մը գտնելէ յուսաթափ՝ ցուրտէն պատսպարուելու համար իրենց կառքին մէջ կը մրափէին: Մարդ չկար ու այդ ամխակից փողոցին ժխորէն ուրիշ բան չէր մնացեր բայց եթէ առջի իրիկուընէ ի վեր տեղացող անձրեւին անընդհատ ձայնը իր յուսահատական միօրինակութեամբ: Հեռուէ հեռու, ուղիղ ու լայն ճամբուն բոլոր երկայնութեամբը, մութին մէջ կը տեսնուէր շարք մը կարմիր ու արիւնագոյն կէտերու՝ որոնք կազերուն տամուկ ու դողդոջուն լոյսերն էին:

Գազիճնները, ֆոֆէ շանթաձները եւ ուրիշ զբօսավայրերը չատոնց դոցուած էին. անոնց տեղ, հոս՝ մսավաճառի, հոն՝ կաթնավաճառի խանութ մը էր դուռը կը բանար, եւ մութուն ելլելու վարժուող այս խանութպաններու աչքերունները՝ դեռ նոր արթնցած, կէս քուն, կէս արթուն, կանթեղի լոյսով գիշերէն կը սկսէին իրենց օրական աշխատութիւնը:

Ձայն ձուն չկար դեռ ու գիշերապահը տասներկու կը զարնէր փողոցին հնչուն մայթին վրայ: Պատի մը տակ, մարդ մը՝ անշուշտ խաղատան մը մէջ ունեցածը չունեցածը կորսնցնելէ ետքը, կծկատած էր լուսնալուն սպասելով, պահակելու տեղ մը գտնելէ յուսահատուր, վասն զի այս հիւրընկալ փողոցը ոտակ չունեցողներուն համար չէ: Աւդին անդին քուրջեր հաւաքող մարդիկ, լապտեր մը ձեռքերնին, լրիկ ու գլխահակ, իրենց ուսի կողովը կը լեցնէին:

Քայլ հետզհետէ մութը իր խաւութիւնը կը կորսնցնէր. Կալաթա Սերայէն վար վաճառատուներուն մէջ ձայներ կը լսուէին ու քիչ քիչ անցորդներ երեւան կ'ելլէին փողոցին մէջ: Բանջարեղէններով ու կաթի ամաններով բեռնաւորուած ձիեր կաթի ամաններով բեռնաւորուած ձիեր հանդարտաքայլ կու գային, կ'անցնէին վիզերնուն կապուած զանգակներուն ձայնով արթնցնելով քարուկիր չէնքերուն արձագանգը:

Հիմա ա՛լ լուսնալու մօտ էր ու Բերայի տուները կը ճչդուէին ստուերամած հորիզոնին վրայ. ձայները երթալով կը չատնային. խանութներու երկաթէ փեղկերը կը չարժէին. կանուխ ելլող սպասաւորներ, պահապաններ, փեղկին մէջ բացուած դռնակէն դուրս կ'ելլէին ու վաճառատուներու առջեւի սալաքարերը կը մաքրէին խանութին ներսը աւելէ վերջը. բոկեղ, կաթ ու սալէպ վաճառողներ պոռալով կը սկսէին իրենց առուրեան առուտուրը, այդ ծառաներուն, բեռնակիրներուն ու պահապաններուն բերելով ամէն գինով նախաճաշ մը. «քարի լոյս»եր կը փոխանակուէին դրացի մարդոց մէջ:

Բ.

Մութին հետ ելաւ Մարտիրոս. խնամութը աւլեց, առջի օրուընէ անկարգ թողուած տուփերն ու ծրարները տեղը դրաւ, վաճառատան մեծ ապակին սրբեց ու երկաթեայ փեղկերը բացաւ: Քիչ մը վերջը ա՛լ բոլորովին լուսցած էր, գործատներ, արհեստատուներ, ամէն ազգէ ու ամէն կարգէ, Պոլիս կը դիմէին ու Մեծ Փողոցը կը զարթնուր, կը չարժէր այս անցուդարձով. կամաց կամաց խանութները կը բացուէին, ապակիները կը մաքրուէին, գրագիրներ իրենց պաշտօնին, կար կարող աղջիկներ իրենց գործին գլուխը կու գային:

Առտու էր:

Վեց ամսէ ի վեր այս Մաղազային մէջ կ'աշխատէր իր հօրեղբօրը տեղ որ տասը տարի իբրեւ բեռնակիր ու պահապան ծառայելէ վերջ հայրենիք վերադարձած էր, Մարտիրոսը թողլով իր տեղը:

Տանըլինը տարու կար չկար. բարձրահասակ ու մեծ մեծի էր, ինչպէս կ'ըսեն կիները, բայց իր թուխ ու գեղեցիկ դէմքը պատանութեան փափկութիւնը կը պահէր առնական դրոշմը առնելով հանդերձ. սեւահեր ու սեւաչուի էր. քաղցր, վեհերոտ եւ տղայական բան մը ունէր իր նայուածքը. բայց ու դուրս ցցուած կուրծքը իր հզօր ու հպարտ իրանին բոլորապոյտ չուխայէ ձեռք մը հագուստ չի-լոր առաւելութիւնները ցոյց կու տար: Նէ տուեր էին իրեն որ աղէկ կը վայլէր իր կորովի ու առոյգ մարմնին. Ջլապինդ բազուկները հազուագիւտ ուժ մը պէտք էին ունենալ, մինչդեռ կարճ ու պմփոփ փոխանին զանդպանը աղդրերուն հարուստ ու բարեձեւ լեցնութիւնը կը հաստատէր:

(Շար. 1)

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

« Rouben Mamoulian »
Sous le parrainage de
Robert GUEDIGUIAN
réalisateur

JEUDI 14 MAI A 20 HEURES
2008 — 1h04

d'Arménie en Arménie

Film documentaire d'Edouard Vardanian
Texte et commentaires
du Professeur J.-P. Mahé
Voyage en Arménie historique,
Kars — Van — Ani
Réalisation et illustration musicale :
Arto Pehlivanian
Assistant : Benoît Bedu
En présence de Messieurs
E. Vardanian et du Prof. J.-P. Mahé
Directeur des programmes :
Arto PEHLIVANIAN
P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

U C F A F
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro : République

(Շար. Ա. էջէն)

ցիներու բանակին, որ 1944 Օգոստոս 15-ին յամաքահանումը ըրած էր, չեչտելով. «Ֆրանսա երբեք պիտի չմոռնայ իր զաւակները որոնք մեռան վերականգնելու համար պարտութեան ամօթը, վերադարձնելու համար գործակցութեան ամօթը»: Ժամադրութիւն ալ տուաւ Ցունիս 6ին Նորմանտի, ուր Օպամայի հետ պիտի ոգեկոչեն յամաքահանման 65րդ տարեդարձը: Սէնթ-Մաքսիմի արարողութենէն քանի մը ժամ յետոյ, Փարիզի Թրոքատերոյի հրապարակին վրայ, ցոյց մը կ'ընէին ափրիկեցի նախկին ռազմիկները, բողոքելով այն տարբերութեան դէմ որ կայ իրենց եւ Ֆրանսացիներու թոշակներուն միջեւ: Ընդհանրապէս, հարաւ-սահարեան Ֆրանսային ամիսը 600 եւրօ կը տանայ, սենեգալցի նախկին ռազմիկն ալ՝ 150 եւրօ:

ՊԱՊԸ միջին արեւելեան իր չորրորդ ուղեւորութիւնն ձեռնարկեց Մայիս 8ին, սկսելով Յորդանանէն ուրկէ Մայիս 11ին կ'անցնէր Իսրայէլ: Բաւական փափուկ այցելութիւն մըն է եւ Բենեդիկտոս ԺԶ. չատ ուշադիր պարտի ըլլալ բերնէն ելած ամէն մէկ խօսքին: Պարտի սիրաշահիլ Արաբները որոնց բռտութիւն վերագրած էր, չվշտացնել Հրեաները՝ Ժխտողական եպիսկոպոս Ուիլլմսընի եւ Պիոս ԺԲ.ի սրբացման հարցերով եւ խնայել քրիստոնեաները: Կայ նաեւ Պաղեստինցիներու պարագան, պէտք չէ զատապարտէ Իսրայէլը Գազայի յարձակման համար եւ դեռ այլ բարդ հարցեր: Պապը հինգ օր կը մնայ Իսրայէլ եւ այցելութիւնը կը սկսի Շոայի մեմորիալի եւտ վաշէմի առջեւ իր խոնարհումով:

ՊԷՐԼԻՆԻ մէջ, Մայիս 10ին, Անկելա Մերքէլ եւ Նիքոլա Սարքոզի ձեռք ձեռքի դովքը հիւսեցին Եւրոպայի, մերձաւոր ընտրութիւններու առթիւ: Ֆրանսայի նախագահը զարցած էր մասնակցելու համագործակցութեան հանրաժողովի մը Գերմանիոյ վարչապետին հետ: Սարքոզիի համար Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ բարեկամութիւնը «ամէնէն թանկագին գանձն է եւրոպայի եւ աշխարհի համար»:

ՖՐ. ՊԱՅՐՈՒ, ՄՈՏԷՄ-ի նախագահը, Մայիս 9ին կրցաւ խոնարհիլ Մէսի մօտ Սի Շազէլի մատրան մէջ, Եւրոպայի հիմնադիրին՝ Ռոպէր Շումանի չիրմային վրայ, հակառակ Մոզէլի շրջանի իւ.էմ. փէ.ի պարագլուխին արգելքին, որ ապահովութեան պատճառաբանութիւններ ներկայացուցած էր: Պայրու հրապարակի վրայ է այս միջոցին, դլխաւորաբար իր նոր հատորին՝ «Իշխանութեան չահագործում» պատճառով, որ կը վերաբերի անչուշտ Սարքոզիի կառավարման վարուելակերպին:

ՆՈՐ ԿՈՒԻԲԻՆ (Ա. ԱՇ.1 _ էն.1) 15 պարագաներ յայտնաբերուած են Ֆրանսայի մէջ, ըստ Առողջապահութեան նախարարութիւն Մայիս 11ի յայտարարութեան: Ամէնէն վարակուած երկիրն է Միացեալ Նահանգները 6554 հիւանդով: Մեռելներու թիւն է 48, որոնցմէ մէկը՝ Գանատա:

Sous le parrainage
de la Cathédrale Apostolique
Arménienne de Marseille
et l'égide du CCAF Marseille-Provence

L'Union des Combattants
de la libération d'Artsakh

L'Association des Anciens Combattants
et Résistants français
d'origine arménienne

ont l'honneur de vous convier
à la célébration du

17e anniversaire de la libération de Chouchi

Dimanche 17 mai

— **11h30 Messe de requiem** en la Cathédrale, en hommage aux combattants de la guerre de libération de l'Artsakh;
— **12h Dépôt de gerbes** devant le khatchkar situé dans la cour d'honneur de la Cathédrale;
— **12h15 Allocutions** salle Ardzrouni Tcherpachian-Centre Culturel Sahak-Mesrop;
— **12h30 Projection d'un film** sur les combattants de la guerre d'Artsakh présenté par le Conseil National Arménien;
— **12h45 Déclamations** Association Artsakh Jeunesse et Culture Arméniennes;
— **13h Réception** Salle Varoujan Bozadjian - Centre Culturel Sahak-Mesrop.

339 avenue du Prado — 13008 Marseille
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔ

ՖՈՐՈՒՄ 2009

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՅՈՒԼԻՍ 13Էն 26

- Դասախօսութիւններ, զրոյցներ
- Այցելութիւններ պատմական եւ մշակութային վայրեր
- Պտոյտներ՝ Հայաստանի տեսարժան վայրերը
- Գիշերային հաճելի եւ ընկերային մթնոլորտ:

Արձանագրութեան համար դիմել՝
ՀՈՒՐԻԿ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ.
– 01.42.29.10.24
– 06.14.74.92.97

«ԱՆԱՀՈ» ՏԱՓԱՆԱԻՈՒՆ ՎՐԱՅ

ՃԱՉԻ ԵՐԵԿՈՆԵՐ

«ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՄԱՍԵԱՆ»
ԵՐԲԵԱԿԻՆ ՀԵՏ
Մայիս 18 երկուշաբթի,
Մայիս 19 երեքշաբթի,
ժամը 20ին

Տեղերը սահմանափակ են. դիմումի համար՝ հեռաձայնել՝
01.42.06.74.26 կամ գրել՝
info@penicheanako.org

Հասցէին:

Տարիանաւը կը գտնուի Սէնի քարափին վրայ, թիւ 61ին դէմ, մեթրօ Սթալինկրատ կամ Ռիքէ:

UGAB - Offre

L'UGAB Europe cherche pour sa Colonie de vacances, qui se déroulera du 3 au 23 juillet 2009, des animateurs et animatrices titulaires du BAFA.

Pour déposer sa candidature, prière d'adresser CV à
hduzian@agbueurope.org

Date à retenir

Samedi 23 mai
REPAS DE LA MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE DE MARSEILLE

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

CAMP ITINERANT EN ARDECHE

DU 12 AU 26 JUILLET

Dernières places sont encore disponibles.

Nombreuses activités sportives et découverte de la région destinées aux adolescents nés entre le 1er janvier 1994 et le 30 avril 1995.

Date limite d'inscription : 20 mai 2009.

Renseignements et inscriptions auprès du Conseil d'Administration de la C.B.A.F. :
Tél. : 01. 53. 34. 18. 18
Fax : 01. 53. 34. 12. 13
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

* * *

RECRUTEMENT

POUR LE SEJOUR D'AOUT 2009 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour à Bellefontaine du 31 juillet au 14 août :

- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA.**

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS.
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

L'UGAB PARIS/IDF

organise son **PREMIER SALON DU LIVRE LES 15, 16 et 17 MAI**
de 10 heures à 19 heures.

REGARDS CROISES

est l'occasion de présenter plus de 300 titres : romans, récits, histoire, religion, BD, contes, beaux-arts, DVD... et de réunir des auteurs ayant écrit sur l'Arménie ou les Arméniens.

— PROGRAMME —

Vendredi 15 mai à 19 heures : Présentation par **Gilbert Sinoué** de son roman **Erevan** et séance de dédicace.

EPECIAL ENFANTS

Samedi 16 mai à 14 heures : Laureen Topalian pour son conte «Le Prince Tisserand»
16 heures : Anahid Sarkissian pour une Animation Spectacle

MEMOIRE ET HISTOIRE

Samedi 16 mai, à 18 heures : Table ronde avec le géopoliticien **Gérard Chaliand,** les historiens **Claude Mutafian, Yves Ternon** et **Raymond Kévorkian,** le politologue **Gaidz Minassian** et **Bardig Kouyoumdjian**

Dimanche 17 mai à 15 heures :
Dédicace exclusive de Jean-Christophe Grangé,
auteur du roman à succès **Miserere**

Le Salon du Livre est organisé lors de la **Brocante annuelle** de la rue de Courcelles, à Paris 17e. Présence d'un stand devant les portes du Centre Culturel Alex Manoogian avec **vente de produits artisanaux.**
Bar avec dégustation de spécialités arméniennes.

Centre Culturel Alex Manoogian de l'UGAB
118 rue de Courcelles — 75017 Paris
M° Courcelles — Bus ligne 84

Les Activités du Mois de Mai du Centre Culturel Sahak-Mesrop de Marseille

Directeur : Khatchig YILMAZIAN

RECITAL DE PIANO
avec

Anahid TERBOGHOSSIAN

Mercredi 20 mai à 20h30
Au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado — 13008 MARSEILLE
Au programme : Bach, Chopin, Beethoven, Babadjanian

—— Entrée libre ——

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 13
MERCREDI
13 MAI
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : նոամսեայ 70 եւրօ
Արտասահման : նոամսեայ 85 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.) 75 եւրօ (Շաբաթական առաքում) _ Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22·202 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 84e ANNEE — N° 22·202

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՀՐԷԱԿԱՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒԱԾ

Մօտ տասը տարի առաջ Սիւնիքի թեմի առաջնորդ Աբրահամ Եպիսկ. Մկրտչեանի կողմէ Վայոց ձորի Եղեգիս գիւղին մէջ հրէական գերեզմանատուն մը յայտնաբերուած է. բան մը որ փաստ կը նկատուի թէ այդ շրջանին մէջ հրէական համայնք գոյութիւն ունեցած է: Յայտնաբերման աշխատանքներուն օժանդակած են Հայաստանէն և Երուսաղէմի համալսարանէն հնագէտներ, հետազօտողներ: Աշխատանքները հովանաւորած է Հայաստանի մշակոյթի նախարարութիւնը:

Մայիս 22ին ծրագրուած է գերեզմանատան վերաօծումը, ներկայութեամբ Իսրայէլէն բարձրաստիճան հոգեւորականներու, քաղաքական դէմքերու: Այդ առիթով տեղի կ'ունենայ գիտաժողով մըն ալ, Հայաստանի մէջ Հրեաներու պատմութեան նիւթով: Կազմակերպչական գործով կը զբաղին երրայական համալսարանէն փրոֆ. Մ. Սթոն, Մատենադարանէն տոքթ. Արամ Թուիչեան:

Յայտնաբերուած գերեզմանատան դամբարաններուն ամէնէն հին արձանագրութիւնը 1266 թուականէն է, ամէնէն նորը 1336-37էն: Արձանագրութիւնները մեծ մասով եբրայերէն են, երկուքը՝ արամերէն: Հնագէտներու կարծիքով՝ Եղիպիսի հրէական համայնքը կազմուած է 1103ին Սելճուքներու ասպատակութիւններէն ու պատերազմներէն խոյս տուած մարդոցմով:

* * *

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Ա. ՅՈՒՆԱՆԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Մայիս 10ին, քիքպոքսի Լեհաստանի մէջ կազմակերպուած արհեստավարժ մրցաշարքին Անատոլի Ճունանեան (72,5 քկ.) 3 _ 0 չախչախիչ պարտութեան մատնելով լեհ ծանօթ մարզիկ Լ. Կոլտունին, աշխարհի ախոյեան դարձած է: Ան 27 տարեկան է, կը բնակի Զեխիա: 2008ին ալ Զեխիոյ մէջ կազմակերպուած նոյն ախոյենութեան ներկայացուցած էր Հայաստանը ու հռչակուած աշխարհի ախոյեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ Երուսաղէմ այցելութեան առաջին օրն իսկ գտաւ այն բառերը, որոնք կոչուած էին գոհացնելու Հրեաները: Ոտնարհելէ ետք Եատ Վաշէմի Մեմորիալին առջեւ, դատապարտեց նաեւ «հակահրէութեան գարշելի դիմագիծը»: Ոգեկոչեց նաեւ Պաղեստինեան պետութեան մը ստեղծումը եւ Իսրայէլի ապահովութեան անհրաժեշտութիւնը: Բենեդիկտոս ԺԶ. ինքզինք կը ներկայացնէ որպէս «ուխտաւորը խաղաղութեան»: Ինչ կը վերաբերի Պիոս ԺԲ.ի սրբացման, հարցը բարդ է, որովհետեւ կարելի չէ միայն դատապարտել Բ. աշխարհամարտին Պապին լռութիւնը, քանի, գաղտնաբար, շատ օգտակար եղած է Հրեաներու ընտանիքներ եւ մանուկներ փրկելով, հրահանգելով նաեւ կաթողիկէ դպրեվանքներու որ ապաստան տան հրեայ ընտանիքներու:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՆԱԽԱԳԱՀԸ Ա. Կիւլ Փրակայէն Անգարա վերադարձին օդանաւին մէջ ըսած է թէ իր երկրին ամէնէն կարեւոր հարցը քրտականն է, ան անպայման պէտք է կարգաւորուի: Քրտական չրջանակներ, գլխաւորութեամբ քրտամէտ կուսակցութեան նախագահ Ա. Թիւրքի, կարեւոր եւ յուսատու նկատած են Կիւլի արտայայտութիւնը:

ՊԱՐՍԻԿ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ լրագրողը, որ ուղի տարուան բանտարկութեան դատապարտուած էր Թեհրանի մէջ՝ թշնամիին (ԱՄՆ) հետ գործակցութեան համար, ազատ արձակուեցաւ Մայիս 11ին վերաքննութեան դատին առթիւ: Դատարանը վճռած է որ ԱՄՆ «թշնամի երկիր չէ», ինչ որ կը նշանակէ թէ Օպամայի քաղաքականութիւնը օգտակար եղած է:

ԻՐԱՔի մէկ հիւանդանոցին մէջ, ուր կը խնամուին ամերիկացի հիւանդ զինուորները, անոնցմէ մէկը, Մայիս 11ին, կրակ բացած է իր ընկերներուն վրայ եւ 5 ամերիկացի զինուորներ սպաննած, 3 ուրիշներ ալ վիրաւորած է:

ՎՐԱՍՏԱՆի նախագահին եւ ընդդիմութեան ներկայացուցիչներուն տեսակցութիւնը Մայիս 11ին, ոչ մէկ դրական արդիւնք տուած է: Զորս ընդդիմադիրներէն մէկը՝ Լեւան Գաչեչիլաձէ յայտարարած է տեսակցութենէն ետք. «Ոչ մէկ արդիւնք կայ, մեր հեռանկարները բոլորովին տարբեր են»:

ՓԱՑէ, ԻՒ.ԷՄ.ՓԷ.ի մէկ բանբերը, կ'ուզէ որ Գոն-Պէնտիթ հրապարակաւ

(Շար.ը Գ. էջ)

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻՆ ԱՌՐՆՉՈՒԱԾ ՊՆԴՈՒՄՆԵՐ, ՀԵՐՔՈՒՄՆԵՐ

Նախագահ Ս. Սարգսեանի Թուրքիոյ և Ադրբեջանի նախագահներուն հետ փրկայի տեսակցութիւններէն ետք Մինսկի խումբին աղբիւրով կրկին միտք պղտորող յայտարարութիւններ արձագանգած են: «Էխօ Մոսկուա» ձայնասփիւռի կայանին տուած հարցազրոյցին ընթացքին նոյն խումբին ԱՄՆ-ու նախագահը Մ. Պրայզա ըսած է թէ Ղարաբաղի ազատագրուած չրջանները տարուած բանակցութիւններուն մէջ կարեւոր մաս մը կը կազմեն: Իր կարծիքով՝ անոնք Ադրբեջանի պիտի վերադարձուին, ադրբեջանցի զաղթականներն ալ հոն պիտի վերադառնան: Ինչ կը վերաբերի Ղարաբաղի կարգավիճակին, ան յայտնած է թէ նոր կարգավիճակ մը կ'ըլլայ ան, թէ ի՞նչ բնոյթի, կ'անդիտանայ: Պրայզա աւելցուցած է թէ կարգաւորման բանակցութիւններուն մէջ լուրջ անկիւնադարձ մը ակնկալելի է Հայաստանի ու Ադրբեջանի նախագահներուն Ս. Պետերսբուրգի մէջ ծրագրուած յառաջիկայ հանդիպումէն: Անգամ մը եւս չեչտած է թէ հակամարտութեան վերջնական լուծումը հարկ է հաւասարակչռուած ըլլայ, նկատի առած՝ ինքնորոշումի, տարածքային ամբողջականութեան եւ ուժի կիրարկումը բացառելու սկզբունքները:

Հայաստանի արտաքին գործերու նախարարութեան մամուլի բանբեր Տ. Բալայեան անդրադառնալով Մ. Պրայզայի այս արտայայտութեան, ըսած է. «Փրակայում Հայաստանի եւ Ադրբեջանի նախագահների միջեւ կայացած հանդիպումներ տարածքներից դուրս գալու հարց ընդհանրապէս չի քննարկուել: Քննարկումները հիմնականում ընթացել են Լեռնային Ղարաբաղի կարգավիճակի չուրջ, եւ դա բնական է, քանի որ դա արցախեան հիմնախնդրի կարգաւորման կենտրոնական հարցն է»:

Աւելի ուշ Պրայզա ինք եւս հերքած է նոյն կէտը, ըսելով թէ «Էխօ Մոսկուա»ին տուած հարցազրոյցին ձայնագրութենէն կարելի է ստուգել որ Ղարաբաղի ազատագրուած տարածքներուն Ադրբեջանի վերադարձին մասին բան չէ ըսած ինք: Այլ մէկնաբերած է Մինսկի խումբին առաջարկները, ըստ որոնց այդ տարածքները կը վերադարձուին եւ Ղարաբաղը նոր կարգավիճակ կ'ունենայ:

Է. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆի ՀԵՐՔՈՒՄԸ

Ղարաբաղի հարցով հերքում մը կատարած է նաեւ արտաքին գործերու նախարար Է. Նալպանտեան, փրակայէն մեկնելէ առաջ: Անոր հերքումը թիրախ ունեցած է թուրք մամուլի ապատեղեկատուութիւն մը. ըստ այդ աղբիւրին, Թուրքիոյ նախագահը ըսած է երկրին ընդդիմադիր պարագլուխներէն Տ. Պահչէլիի թէ կը ջանայ Ղարաբաղի մասին քառակողմ վեհաժողով մը կազմակերպել, մասնակցութեամբ Հայաստանի, Ռուսաստանի, Ադրբեջանի ու Թուրքիոյ նախագահներուն:

«Ղարաբաղեան խնդրի չուրջ քառակողմ հանդիպման հարց օրակարգում չկայ» յայտարարած է Է. Նալպանտեան:

* * *

Հայաստան-Թուրքիա յարաբերութիւններուն բանակցութեան ոլորտն ալ պընդումերու _ հերքումներու գետին է: Մինչ հայկական կողմը, սկսեալ նախագահ Ս. Սարգսեանէ կը պնդէն ամէն առիթով թէ այդ բանակցութիւններուն մէջ նախապայմաններ տեղ չունին, թրքական յայտարարութիւններ հակառակը կը պնդեն:

Այդ պնդումին վերջին օրինակներէն մէկը տուած է վարչապետ Թ. Էրտողան, թրքական հեռատեսիլի նորաթոյ կայանի մը յայտագրին մասնակցելով: Նախ ըսած է թէ իր երկրին ու Ադրբեջանի միջեւ քաղաքական որեւէ տարակարծութիւն խնդրոյ առարկայ չէ: Ապա պատասխանելով Հայաստանի մասին հարցումի մը, կրկնած է թէ Ցեղասպանութեան պնդումներէ անբռնազբոսելի են Թուրքիոյ համար:

Թուրքիոյ վարչապետը անդրադարձած է Հայաստանի սահմանը բանալու խընդրին ու բացատրած. «Հոս պատճառի ու արդիւնքի յարաբերութիւն մը կայ: Հայաստան դրաւած է Ղարաբաղը, ստիպելով որ մէկ միլիոն Ադրբեջանցիներ մեկնին հոնկէ: Թուրքիա ալ սահմանը փակեց: Այսինքն՝ դրաւումը պատճառն է, սահմանին փակումը՝ արդիւնքը: Եթէ պատճառը դադրի գոյութիւն ունենալէ, մենք ալ սահմանը կը բանանք»:

ՄԱՀ ՀԵՆՐԻԿ ԻԳԻԹԵԱՆի

Մայիս 11ին, Երեւանի մէջ, 77 տարեկանին մահացած է ծանօթ արուեստաբան Հ. Իգիթեան, երկարատեւ հիւանդութենէ մը ետք:

Ծնած էր Թիֆլիսի մէջ, աւարտած՝ Երեւանի Ռուսաց եւ օտար լեզուներու մանկավարժական, ապա Ս. Պետերսբուրգի նկարչութեան, քանդակագործութեան եւ ճարտարապետական հիմնարկները:

Հ. Իգիթեանի կարեւոր նախաձեռնութիւններէն է Մանկական պատկերասրահը: Վաստակ ունի ժամանակակից արուեստի թանգարանին, Գեղագիտական դաստիարակութեան կեդրոնին եւ արդի հայ նկարիչներու «Նոյեան տապան» ընկերակցութեան մէջ:

Նախագահ Ս. Սարգսեան ցաւակցական ուղերձ մը յղած է անոր մահուան առթիւ եւ վարչապետ Տ. Սարգսեանի գլխաւորութեամբ յուղարկաւորութեան կառավարական յանձնաժողով կազմուած:

Արուեստաբանին թաղումը տեղի կ'ունենայ Մայիս 13ին, Երեւանի քաղաքային պանթէոնին մէջ:

ՎՐԱՍՏԱՆ

Վ. ՁԱԽԱԼԵԱՆի ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՊԱՇՏՊԱՆԸ ՏԱԿԱՒԻՆ ԼԻԱԶՕՐՈՒԱԾ ՉԷ

Մայիս 6ի մեր թիւով տուած էինք լուրը թէ յաջորդ օրը Թիֆլիսի մէջ տեղի կ'ունենար Ջաւախքի ազգային գործիչ Վ. Ձախալեանի ֆրանսահայ փաստաբանին՝ փաթրիք Արապեանի լիազօրութեան վաւերացումի դատը:

Այն տեղի ունեցած է, քննելու համար Վրաստանի արդարութեան նախարարութեան կողմէ փ. Արապեանի լիազօրութեան դէմ յայտարարուած մերժումը: Բայց ատեանը հազիւ բացուած, միայն քննութեան առնուած են կողմերուն ներկայացուցած փաստաթուղթերը ու նիստը փակուած է, Մայիս 29ին յետաձգուելով:

Եղածը փ. Արապեանի լիազօրութիւնը ձգձգելու մարտավարութիւն կը նկատուի, չարունակելով ապօրինի խոչընդոտները: «Երկիր» միութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Վ. Ձախալեանի պաշտպանութեան ու պահպանութեան դէմ վրացական իշխանութիւններու յարուցած արգելքներուն առջեւ կանգ պիտի չառնէ: Ի հարկին պիտի դիմէ մինչեւ Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական ատեանին:

«Երկիր»ի պատասխանատուներն ալ զարմանք կը յայտնեն որ Վրաստանի իշխանութիւնները իրենց խոստումը չեն յարգած: Արդարեւ, Վրաստանի փարիզի դեսպանատան դէմ Ապրիլ 14ի եւ 28ի ճեպազրուածներուն Ֆրանսայի խորհուրդին ներկայացուցիչները ընդունելով դեսպան Մ. Քուզավա յայտնած էր թէ փ. Արապեան, հարկաւոր լիազօրութիւնը պիտի ուղեւորէ, կարեւոր թիֆլիսի ատեանին առջեւ պաշտպանելու համար Վ. Ձախալեանը:

ԱՊՐԻԼ 24

ԼՈՆՏՈՆ

Որպէս Ցեղասպանութեան 94ամեակի ոգեկոչումի ձեռնարկ, Բրիտանիա _ Հայաստան խորհրդարանական խումբը դասախօսական երեկոյթ մը կազմակերպած է Մայիս 7ին, Համայնքներու ժողովին չէնքին մէջ: Ձեռնարկը խորագրուած է «Հայկական ցեղասպանութիւնը՝ միջազգային ճանաչում եւ ներկայի մարտահրաւէրները»:

Հրաւիրեալ երկու դասախօսները եղած են Իսրայէլէն փրոֆ. Ի. Ջարնի եւ ԱՄՆ-էն Ցարութ Սասունեան: Առաջինը առողջական պատճառներով ներկայ չէ գտնուած, ղրկած է իր խօսքին բնագիրը որ կարդացուած է: Ձեռնարկին նախագահած է պարոնուհի Գ. Գոգս:

ՀՐԱՊՈՒՐԻՉ ՆՈՒԷՐ ՄԸ ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ 12 ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԸ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆՈՎ

(ՀԱԼԷՊ – 2009)

ԼԵՒՈՆ ՇԱՒՈՑԵԱՆ

Ահաւասիկ ազանչելի հրատարակութիւն մը 5–12 տարեկան բոլոր հայ երախաներուն համար: Այլեւ՝ յանճնարարելի թանկագին հատոր մը բո՛ր հայ տուներուն համար անխտիր, կը բաւէ որ այնտեղ տիրապետող ըլլայ հայախօս ու տոհմասէր մթնոլորտ մը եւ երախաները դէպի Գիրքի Սէր մղող ծնողական գիտակցութիւն մը…:

Հալէպի «Կիլիկիա» հարտարակչական չքեղ նորագոյն մէկ հրատարակութիւնն է ասիկա, որ կը զուգադիպի Թումանեանի ծննդեան 140ամեակին: Հատորը ամբողջովին գունազարդ է, լի է խօսուն ու գրաւիչ պատկերներով, ունի ամրակազմ կողք, չարուած է մանուկներու համար ակնահաճոյ տառատեսակով, ու ինչ որ ամէնէն կարեւորն է՝ Թումանեանը կը խօսեցնէ արեւմտահայերէնով:

Կասկած չունինք, որ բազմաթիւ ամիսներ տեւող համատեղ գործակցութեան մը պտուղն է «12 Հէքեաթներ»ու այս ժողովածուն, որուն վրայ իրենց աչքի լոյսն ու ճակտի քրտինքը թափած են խմբանպուլահայ հանրածանօթ բանաստեղծ Զաբեհ Խրախունի (որ կատարած է բնագիրներու արեւմտահայերէնի վերածումը), հալէպահայ արուեստագէտ Յակոբ Տօլմաճեան (որ նկարազարդած է հէքեաթները) ու հատորին հրատարակիչը՝ Մաթիկ Էպլիղաթեան, որ յաջողութեամբ համակարգած է այս ծրագրին առընչուող ենթադրեալ բոլոր աչխատանքները ու յանգած չա պատուաբեր արդիւնքի մը:

Թումանեանի հէքեաթները, հինէն ի վեր, միշտ ալ ընթերցումի փնտռուած նիւթեր եղած են մանուկներու համար: Ատոնք բազմիցս վերահրատարակուած են ու ապառած, ժ.թ. դարու վերջերէն առ այսօր՝ իրերայաջորդ մատաղատի բոլո՛ր սերունդներուն վրայ թողլով դաստիարակիչ ու խրատատու տպաւորութիւն:

Լափալիսեան ճչմարտութիւն մը յայտնած պիտի ըլլանք, եթէ ըսենք որ մանկական գրականութիւնը, մանկապարտէզի ու նախակրթարանի կողքին, անհրաժեչտ ու համալրող ազգակ մըն է երախաներուն հոգեկան, մտային ու նկարագրային կերտումին համար: Հետեւաբար, մանկական գրականութեան անընդհատ վերատպո՛ւմն ալ անհրաժեչտութիւն մըն է, պայմանաւ որ ժամանակի թաւալումին զուգահեռ՝ նորատիպ գիրք-գրքոյկներուն վրայ ի գործ դրուին տպագրական թէքնիքի ու արդիաչունչ ըմբռնումի առաւելագոյն տուեալները: Մբտահան պէտք չէ ընել, որ 2000ական Թուականներու մերօրեայ երախան չի՛ բանժեր 1970ական Թուականներու երախային ճաչակը, այնպէս ինչպէս այս վերջինն ալ խանդավառութիւն չէր ցուցաբերեր 1930ականներու ճաչակին նկատմամբ…:

Այս իմաստով ալ, Թումանեանի հէքեաթներուն ներկայ նորատիպ չարքը լիովին կը գոհացնէ դարուն գեղագիտական պահանջքը: Կը քալէ ժամանակին հետ:

Շարքը կ'ընդգրկէ մեծանուն լուսեցիչն հետեւեալ 12 հէքեաթները· «Քաջ Նազար», «Կաթիլ մը մեղր», «Անբախտ վաճառականներ», «Փարւանա՛», «Շունն ու կատուն», «Անխելք մարդը», «Ոսկիի կարասը», «Բարեկենդանը», «Տէրն ու ծառան», «Խօսող ձուկը», «Զուարնացողին գուարճութիւն չի պակսիր, աշխատողին՝ աշխատանք» եւ «Աղաւնիներու վանքը»: Իւրաքանչիւր հէքեաթ կը բաղկանայ 12 էջէ: Բոլորն ալ հեղինակին կողմէ գրի առնուած են 1886–1912-ի շրջանին:

Բանաստեղծ Խրախունի իր յառաջաբանին մէջ կը յիչեցնէ, թէ վերոնչեալ հէքեաթներէն առաջինը իր կողմէ արեւմտահայերէնի վերածուելով արդէն իսկ հրատարակուէր էին 60ական Թուականներուն, թէ՛ Պոլսոյ մէջ, թէ՛ Փարիզ: 1988ին կրկնուեր էր անոնց հրատարակութիւնը, դա՛ռեալ Պոլսոյ մէջ: Պէտք է հասկնալ ուրեմն, որ շարքին վերջին ութ հէքեաթները արեւմտահայերէնի վերածուեր են յա՛տկապէս այս նոր «յոբելենական հրատարակութեան» համար, այդպիսով ընդառաջելով նաեւ «երկոտասանից» բախտաբեր թիւը…:

Աւելորդ է ըսել, որ բնագիրներուն արեւմտահայերէնի վերածումը իրականացած է վերին աստիճանի բծախնդրութեամբ ու արհեստավարժ մերձեցումով: Խրախունի, որ մեր ոսկեղինիկ լեզուին ամէնէն հմուտ մասնագէտներէն ու անխոնջ երկրպագուներէն մին է ըստիւռքի մէջ, փոքր ու «պարտադիր չեղումներ» ալ կատարած է բնագրերուն վրայ, հեռու վանելով Թումանեանի լեզուին մէջ առկայ օտարոտի չարք մը բառեր ու խրթին ըսելաձեւեր:

Նոյնքան արհեստավարժ մերձեցումի արդիւնք են ժողովածուին լայնածաւալ նկարազարդումները, վառ գոյներով ու տպաւորիչ կերպարներով, ապացոյց՝ Յ. Տօլմաճեանի նկարչական ունակութեան, գեղագիտական բարձր ճաչակին ու ինքնատիպ ոճին: Նչմարեցինք նաեւ, որ ժողովածուն՝ հիմնովին վերծ է ուղղագրական կամ տպագրական ամենափոյքն վրէպէ, ինչ որ առանձնապէս գնահատելի ուղեկցող երեւոյթ մըն է:

Փակելէ առաջ սոյն գրական ակնարկը, հարկ կը զգանք անդրադառնալ մեր նիւթին սերտօրէն առընչուող հարցի մը, որ ըստ երեւոյթին վրդովմունք յառաջացուցեր է ոմանց մօտ:

Անդիրը՝ Թումանեանի հէքեաթներուն արեւմտահայերէնի վերածումի… սրբապղծութիւնն է:

Արդարեւ, «Ազդակ»ի մէջ, վերջերս (27 Ապրիլ 2009), ընթերցողուհի մը կը գանգատէր որ Թումանեանի արեւմտահայերէնն ընթերցումը «տհաճ» կը սեպուի: Ընթերցողուհին համոզում գոյացուցեր էր որ «Թումանեանը գեղեցիկ է իր Լոռիի բարբառով, հարազատ եւ խօսուն է այնպէս, ինչպէս որ գրած է ինքը՝ Ամենայն Հայոց բանաստեղծը»: Տակաւին, ան «կեղծ ու անհարազատ» կը նկատէր արեւելահայերէնէ դէպի արեւմտահայերէն որեւէ վերածում, ու քիչ մըն ալ ապերասանօրէն ստորագնահատելով Զ. Խրախունի վաստակը, կը պնդէր թէ վերածումի աչխատանքը «այդճան ալ ճարտարութիւն չենթադրեր»: Ան հարց կու տար, թէ ճիշդ պիտի ըլլա՞ր եթէ Մեծարենցի այնքան ծանօթ ու սիրուած ջերմուածները փոխադարձաբար վերածուէին արեւելահայերէնի…:

«Ազդակ»ի կայքէջին վրայ, վերոյիչեալ ընթերցողուհիին զօրակցած են քանի մը ուրիչներ ալ (տեսնել կայքէջի «Պլօկ» սիւնակը): Բայց բոլորին մօտ ալ սխալ մեկնակէտ մը կայ ու դառումի սայթաքեցնող փուլկոտութիւն մը:

Բացատրենք:

Ո՛չ ոք փորձած է կամ կը փորձէ Մեծարենցը արեւելահայերէնի վերածել:

Նմանապէս, ո՛չ ոք կը միտի Տէրեանն ու Իսահակեանը արեւմտահայերէնի փոխակերպել: Մեր ժողովուրդին երկու հատուածներն ալ, փոխադարձաբար, բաւականաչափ կը հասկնան զիրար ու դիւրութեամբ կը կարդան կամ կ'ընկալեն մէկզմէկու գրականութիւնը: Եթէ Հայաստանի դպրոցներուն մէջ արեւմտահայ գրականութիւն կ'ուսուցուի (Պարոնեան, Զօհրապ, Վրուժան կամ Համաստեղ), Սփիւռքի մեր վարժարաններէն ներս գործածուող հայերէնի դասագիրքերն ալ լեցուն են արեւելահայ գրողներու գործերով՝ Աբովեանէն մինչեւ Բակունց ու Սեւակ:

Սակայն հարցը կը կնճռոտի, երբ մանկական գիրք մը պիտի ղնէք Հալէպ, Պոլիս կամ Պուէնոս Այրէս ծնած 5–10 տարեկան սփիւռքահայ երախայի մը ձեռքին մէջ: Ան տակաւին հասուն չէ կարենալ ըմբռնելու համար, թէ աչխարհաքաղաքական պատճառներով երկու տարբեր լեզուաճիւղեր գոյացած են մեր լեզուին մէջ: Ան պիտի ցնցուի արեւելահայերէն բառերու հոլովումի ու խոնարհումի իրեն անծանօթ կերպերուն դիմաց…: Իր փոքրիկ ուղեղը պիտի չկարենայ «մարսել» լեզուական այս եզկուռւթիւնը:

Կացութիւնը տակաւ պիտի բարելջուի անչուշտ, յետագային, երբ երախան մեծնայ, հասունայ, քիչ մը պատմութիւն սորվի ու ըմբռնէ մեր ժողովուրդին երկու հատուածի բաժնուած ըլլալու դառն իրողութիւնը…:

Հետեւաբար, Թումանեանի հէքեաթներուն արեւմտահայերէնի վերածումը երբե՛ք անտեղի չէ: Ընդհակառակն: Ան կը միտի պարզապէս մատչելի դարձնել զանոնք՝ ըստիւռքի մանկահասակ երախաներուն: Մնաց որ, այդ հէքեաթներէն չատեր, իրենց բնագրին մէջ, բարբարոս ու դաստիարակչական ըմբռնելի խորք ունենալով հանդերձ, դերծ չեն նաեւ լեզուական խորթութիւններէ ու օտարոտի բառերէ: Զ. Խրախունի ոսկեջրած է գանոնք: Ան «բուրք»ը վերածած է «մուշտակ»ի, «խուրմա»ն դարձուցած է «արմաւ», «էֆ»ը հայացուցեր է իբրեւ «զարմանք»:

Այսքան պարզ ու մեկին:

Հալէպ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՎԿԱՅԵԼ

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Յուշագրութիւնը գրական սեռ է՝ եթէ իսկական բովանդակութիւն եւ գեղեցկութիւն ունի, իր ընկերային – քաղաքակրթական բնանկարներով, լեզուով, ոճով: Յաճախ կը կարդամ եւ կը յիշեմ զինուորականի մը յուշերը, որոնք պատերազմ եւ քաղաքականութիւն կը պատմեն, բայց միաժամանակ կը բանականութիւն եւ մանաւանդ արուեստագիտական կարողութիւններով օժտուած լեզուի մը բեմ են: Կ'ակնարկեմ զօրավար Շառլ դը Կոլի յուշերուն: Լոյս տեսած են օգտագործութիւնները բազմաթիւ անձերու, բայց գրականութիւն է Անտրէ Ժիտի մտերիմ օգտագործութիւնը:

Ստեփան Ալաջաջեան հայկական ինքնատիպ արուեստագիտութիւնն է, հայրենահանման յորդած առաջին սերունդի ներկայացուցիչներէն (ծնած՝ 1924ին): Արդէն կազմաւորուած երիտասարդ, Երկրորդ Աչխարհամարտի ուսերուն տեղի ունեցած ներգործութիւնը, անխառն հայրենասիրական ապրումը, պինդ տարած է Հայաստան, ուր չարունակած է իր ուսումը: Իր «կենսագրութիւնը» անքակտելի կերպով կապուած է գրականութեան: Իր առաջին գիրքը լոյս տեսած է 1942ին, Հալէպ, ապա, Հայաստանի մէջ լոյս տեսած են բազմաթիւ հատորներ: Հայաստանի վերանկախացումէն ետք հատատած է Միացեալ Նահանգները, Լոս Անճըլըս, ուր լոյս տեսած են իր «յուշագրութիւնները»ը, որոնք կը վկայեն Երկրորդ Աչխարհամարտի ուսերուէն մինչեւ վերանկախացում Հայաստանի մասին: Անոնք կ'ընդգրկեն քաղաքականութիւնը, գրականութիւնը, մտածումներու հոլովոյթը, ընկերութիւնը, մարդիկ եւ իրադարձութիւնները, որոնք վկայութիւնն են հիւսուող պատմութեան, գրուած անձի մը կողմէ որ կը գտնուէր առաջին օթեակներու մէջ եւ կարելի չէ անոր վերապրել «հակավարչակարգային» միտումները:

Յիչենք այդ վկայութիւններու հատորները, «Լուսաւորեալ խորաններ» (1983, Լոս Անճըլըս), … «Եւ Աստուչաններ» (1995, Լոս Անճըլոս), «Ձամբեզրի վրայ» (1998, Լոս Անճըլըս), «Վաթսունականք» (2002 Լոս Անճըլըս): Այժմ լոյս տեսած է չարքի հինգերորդը՝ «Յորձանուտը», Լոս Անճըլըս:

Այս «յուշագրութիւններ»ը կը պարփակեն պայքարներու եւ կիրքերու մթնոլորտին մէջ թաքնուած տարաբնոյթ ճչմարտութիւններ, որոնց կ'անդրադառնայ ընթերցողը եւ մօտաւոր անցեալը ըմբռնելու միջոց կ'ընծայէ ինք իրեն: Պատահական կերպով կարելի է բանալ մը, եւ ուչադիր ընթերցողը կը բեմ էր որ «Թումանեանը գեղեցիկ է իր Լոռիի բարբառով, հարազատ եւ խօսուն է այնպէս, ինչպէս որ գրած է ինքը՝ Ամենայն Հայոց բանաստեղծը»: Տակաւին, ան «կեղծ ու անհարազատ» կը նկատէր արեւելահայերէնէ դէպի արեւմտահայերէն որեւէ վերածում, ու քիչ մըն ալ ապերասանօրէն ստորագնահատելով Զ. Խրախունի վաստակը, կը պնդէր թէ վերածումի աչխատանքը «այդճան ալ ճարտարութիւն չենթադրեր»: Ան հարց կու տար, թէ ճիշդ պիտի ըլլա՞ր եթէ Մեծարենցի այնքան ծանօթ ու սիրուած ջերմուածները փոխադարձաբար վերածուէին արեւելահայերէնի…:

Բացատրենք:

Ո՛չ ոք փորձած է կամ կը փորձէ Մեծարենցը արեւելահայերէնի վերածել:

Նմանապէս, ո՛չ ոք կը միտի Տէրեանն ու Իսահակեանը արեւմտահայերէնի փոխակերպել: Մեր ժողովուրդին երկու հատուածներն ալ, փոխադարձաբար, բաւականաչափ կը հասկնան զիրար ու դիւրութեամբ կը կարդան կամ կ'ընկալեն մէկզմէկու գրականութիւնը: Եթէ Հայաստանի դպրոցներուն մէջ արեւմտահայ գրականութիւն կ'ուսուցուի (Պարոնեան, Զօհրապ, Վրուժան կամ Համաստեղ), Սփիւռքի մեր վարժարաններէն ներս գործածուող հայերէնի դասագիրքերն ալ լեցուն են արեւելահայ գրողներու գործերով՝ Աբովեանէն մինչեւ Բակունց ու Սեւակ:

Սակայն հարցը կը կնճռոտի, երբ մանկական գիրք մը պիտի ղնէք Հալէպ, Պոլիս կամ Պուէնոս Այրէս ծնած 5–10 տարեկան սփիւռքահայ երախայի մը ձեռքին մէջ: Ան տակաւին հասուն չէ կարենալ ըմբռնելու համար, թէ աչխարհաքաղաքական պատճառներով երկու տարբեր լեզուաճիւղեր գոյացած են մեր լեզուին մէջ: Ան պիտի ցնցուի արեւելահայերէն բառերու հոլովումի ու խոնարհումի իրեն անծանօթ կերպերուն դիմաց…: Իր փոքրիկ ուղեղը պիտի չկարենայ «մարսել» լեզուական այս եզկուռւթիւնը:

Կացութիւնը տակաւ պիտի բարելջուի անչուշտ, յետագային, երբ երախան մեծնայ, հասունայ, քիչ մը պատմութիւն սորվի ու ըմբռնէ մեր ժողովուրդին երկու հատուածի բաժնուած ըլլալու դառն իրողութիւնը…:

Հետեւաբար, Թումանեանի հէքեաթներուն արեւմտահայերէնի վերածումը երբե՛ք անտեղի չէ: Ընդհակառակն: Ան կը միտի պարզապէս մատչելի դարձնել զանոնք՝ ըստիւռքի մանկահասակ երախաներուն: Մնաց որ, այդ հէքեաթներէն չատեր, իրենց բնագրին մէջ, բարբարոս ու դաստիարակչական ըմբռնելի խորք ունենալով հանդերձ, դերծ չեն նաեւ լեզուական խորթութիւններէ ու օտարոտի բառերէ: Զ. Խրախունի ոսկեջրած է գանոնք: Ան «բուրք»ը վերածած է «մուշտակ»ի, «խուրմա»ն դարձուցած է «արմաւ», «էֆ»ը հայացուցեր է իբրեւ «զարմանք»:

Այսքան պարզ ու մեկին:

Հալէպ

ըէ վկայութիւնները, Գուրգէն Մահարի, Պարոյր Սեւակ, Սախարով... Այդ օրերուն ալ եղած են արի մտաւորականներ, որոնք գիտցած են «բողոք» բառնալ մեզ լրատմէ բաժնող վերաբերումներու դէմ, որոնք, ըստ նաեւ ներկայի առւեալներուն, միշտ գոյութիւն ունին: Էջ 136, Կոմիտասի ծննդեան 100ամեակի յոբելեանի հանդիսատես ըՍտեփան Ալաջաջեան կը գրէ.

«Բայց մենք, ախր հէնց մենք, կարծես խորականութեամբ մօտեցանք մեր մեծերին, անտեսեցինք երեւանդ Օտեանին ու Լեւոն Շանթին: Շատ էր ճնշել մեզ այն, որ երկու երեւելի ու տաղանդաւոր գրողները մոռացութեան մատնուեցին: Զէ՞ որ նրանց թատերգութեան մէջ մեր ազգային ու պատմական կերպարների մարմնացումը կար, մեր ժողովրդի որոշ բնաւորութիւնների գծերի բացայայտումն (պոլսահայ թէ իշխանական կիլիկիայի) է նրանց երկերում, մեր հոգեբանութեան ճշմարիտ արտածումը: Ինչո՞ւ անցանք լռութեամբ:

«Զէ, չէինք մոռացել: Բայց լռութեամբ անցանք:

«Նրանք էլ ծնուել էին հարիւր տարի առաջ, 1869ին: Անհանգիստ մարդ էր Ստեփան Կուրտիկեանը եւ մշակոյթի հարցում արեւմտահայ գրականութեան, լեզուի, ուղղագրութեան, բեմական արուեստի առաջնութիւնը միշտ յանձնում էր արեւմտահայերէնը եւ հիմա ամէն ժամ բողոքում էր Հայաստանի մշակոյթի նախարարութեան, գրողների ու կոմպոզիտորների, թատերական միութեան եւ Սրուեսոի վարչութեան բոլոր անդամներին որ այդ մեծութիւնները մոռացուել են, – բոլորն էր բերաններին կողպէք են դրել»:

Քանի մը տող անդին կը չարունակուի մտածումը, այս անգամ Հայաստանի կոմկուսի առաջին քարտուղարին մօտ:

«Առաջինը մեզ ընդունեց Ան. Քոչինեանը:

«Կուրտիկեանը «առանց առաջաբանի» սկսեց.

«– Հայաստանը իրաւունք չունի իր տաղանդաւոր զաւակներից մէկ մասին մեծարելով, միւս մասին թողնելու չուքի տակ, տուերում...

«Անակնկալի եկաւ Քոչինեանը:

«– Առանց այդ էլ իմ դէմ չատ բողոքներ կան, հիմա էլ դո՞ւք: Ի՞նչ է պատահել:

«Քոչինեանի պատասխանն էլ անակնկալի բերեց ինձ: Բայց չկարողացայ հարցնել, թէ ինչպիսի՞ բողոքներ կան:

«– Եթէ Օտեանն ու Շանթը արեւելահայ լինէին կը մոռանայի՞նք նրանց, երբ երկուսն էլ առանձնակի տեղ ունեն հայ գրականութեան մէջ»:

Եւ զրոյցի ընթացքին, Ստեփան Ալաջաջեան կ'ըսէ. «Մենք ազատուել ենք Ստալինից, բայց ոչ ստալինականներից...» (էջ 137): Մտածում որ կը վկայէ ոչ միայն անմիջական անցեալի մասին, այլ նաեւ ներկայի, եւ ընդհանրապէս մեր հոգիներուն մէջ պառկած ռայայի, ստրկացածի հոգեբանութեան մասին:

Խիստ հետաքրքրական է Անտրէյ Սախարովի հետ հանդիպումը, Ստեփան Ալաջաջեանի յարկին տակ (էջ 179–180):

«Ես հարցրի.

«– Ի՞նչը ձեզ թելադրեց, որ քննադատէք մեր հասարակարգը:

«– Խիղճս, – ասաց նա. – քանի որ տեսայ, թէ մեր երկրում ամէն ինչ պետական է, պատկանում է պետութեանը, իսկ պետութիւնն էլ պատկանում է կոմունիստական կուսակցութեանը: Իշխանութիւնից սկսած ամէն ինչի տէրը կուսակցութիւնն է, որի չէֆերը ստեղծել են մաֆիա, քիչ մարդու մաֆիա, իսկ մնացած բոլորն ու ամէն ինչը մրնում է մառախուղի մէջ բաժնուած: Աչքոեղ ուր մասնաւոր սեփականութիւն չկա՛յ, անտէրութիւն կը լինի...

«– Ուրեմն մաֆիան երկար չի դիմանայ:

«– Այս կուսակցութիւնը կ'ապրի այն բանի չնորհիւ, որ մէջքին երկու հզօր ուժ ունի, մէկը ԿԱ. կէ. Պի.ն է (պետական անվտանգութեան կոմիտէն) իր մարդկային ու նիւթական միջոցներով եւ Էնկավեդէն (ներքին գործերի նախարարութիւնը) իր ոստիկաններով ու ոստիկանական զօրքերով: Առաջինը գործակալներն ունի նաեւ պաշտպանական մարմիններում. գեներալներ, մարշալներ:

«Ապաւինելով այս հզօր ուժերին, կուսակցութեան չէֆերը մեր ազգային հարստութիւնները, հանքավայրերի ու ոսկու պաշարները վաճառում, սպառում են եւ եկամուտները տալիս են ռազմա–հրթիռային ու տիեզերագնացութեան մրցոյթին ընդդէմ կապիտալիզմի, մոռանալով ժողովրդի կացութիւնը:

«– Կուսակցութեան չէֆերի մաֆիան չի վախենում, որ այդ հզօր ուժերից մէկը, մէկին ու մէկը կարող է երկրի ղեկը վերցնել իր ձեռքը:

.....

«– Երեւի վախենում է, որ նրանցից Սուսլովը իր գաղափարական լրտեսներն էր նշանակել այդ ուժերի վերնախաւերում: Կուսակցական մաֆիան գերհզօր է կենտրոնում եւ նաեւ մուս հանրապետութիւններում, բայց ամէն մէկն էլ իր մաֆիան է ստեղծել, ունեւորների մաֆիա մանաւանդ սպառողական բնագաւառում, բամպակի, նաւթի, արտերկրեան դրամանշերի, խաւեարի, ցորենի, մսի, ա՛յ սրանք մեր թշնամիները, սրանք են, որ չեն թողնում որեւէ բան փոխել, նոյնիսկ կաշուի եւ հագուստեղէնի առեւտրի մէջ...

«– Այդպէս ո՞ւր կը գնանք. – հարցրեց Լեւոնը:

«– Օմուք – յորձանուտ կամ աւելի վատթար՝ փուչիկա, ճահճուտ. եւ որպէսզի չգնանք, նամակներ գրեցի եւ առաջարկեցի տասնչորս կէտ...

«Դրանք գողեր են. – ասացի ես. – գողը ի՞նչ պիտի անի առաջարկը... գողերին բռնում են...

«– Զէ, – տղա՛ս, դա նպատակ չունի: Կարեւորը նպատակ ունենալն է: Գողին կը ձերբակալեն ինչո՞ւ, նրա գողութեանը տիրանալո՞ւ, թէ գողութիւնը վերացնելու համար, յետո՞յ: Ի՞նչ է լինելու գողացած ապրանքը որ նոյնպէս պետական է ինչպէս գաղտնողը. երբ գողը ձերբակալուում է գողացածի մասին մոռանո՞ւմ են, թէ իրենք են գողանում... այստեղ էլ Յորձանուտ է...

«Մեր բոլոր հարցերին պարզ ու յստակ պատասխանում էր Սախարովը: Եւ վերջում ասաց.

«– Սոցիալիզմի նկատմամբ եղած համակրանքն եւ այն վստահութիւնը, որ սկզբում ունէի, դարձաւ զրո: Տեսնենք այդ գերդին, երբ ե՞րբ կը հասնեն...»:

Ստեփան Ալաջաջեանի «յուշագրութիւններ»ը ոչ միայն լոյս կը սփռեն անցեալի վրայ, այլ բանալիներ են հասկնալու համար ներկան, ուր յաճախ կը խօսուի կաշառակերութեան եւ ապականած բարքերու մասին, ինչպէս կ'ըսուի «կոռուպցիա»յի – «կոռումպացնելով» նաեւ լեզուն –, բայց դեռ ոչ ոք կրցաւ լոյս սփռել ժամանակակից «մաֆիա»յի վրայ, անսահմանափակ քննութիւն կատարելով անաչխատ հարստացումներու եւ իւրացումներու հարցերով, որոնց համար օր մը, վարչապետ մը, ըսաւ թէ «աուտիթ կ'անենք»... եւ այդ «աուտիթ»ը չեղաւ, քանի որ այդ որոշումը կայացնելու կոչուածները, առաջին հերթին, իրենք թիրախ պիտի ըլլան նոյն այդ «աուտիթ»ին:

Ապագայ պատմաբանը մեր ժամանակը ըմբռնելու եւ դատելու համար Ստեփան Ալաջաջեանի «յուշագրութիւններ»ը որպէս բանալի պիտի գործածէ, ինչպէս Շամփոլիոն գտաւ եգիպտական արձանագրութիւնները կարդալու բանալին: Իսկ ժամանակակիցներս մենք մեզ հասկնալու համար պիտի կարդանք Ստեփան Ալաջաջեանի էջերը, որոնք հաւանօրէն պիտի չթարգմանուին բաբելական այն բոլոր լեզուներով, որոնցմով կը բարբառինք...

Մե՞նք: Զգացական հայրենասիրութեամբ տարուած, պիտի չարունակենք խարխափել եւ յուզուիլ:

«Մաֆիա» եւ յուզում դարձա՞ծ ևն երկրորդ բնութիւն... Յիշեցէ՛ք Ս.րիստոտէլը:

Ց. Պ.

5 Մայիս 2009

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՈՄԱՐ

1885, ԱՊՐԻԼ 18.– Ծնունդ Գարեգին Նժդեհի: (Մահ՝ 1955ին:)

1915, ԱՊՐԻԼ 18.– Սկիզբ Վանի ինքնապաշտպանութեան:

1851, ԱՊՐԻԼ 20.– Ծնած է պետրոս Դուրեան:

1884, ԱՊՐԻԼ 20.– Ծնած է Դանիէլ Վարուժան (Զոպւաքքեաբեան):

1903, ԱՊՐԻԼ 20.– Տ. Սահակ Եպսկ. Խապայեան կ'օծուի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս:

1907, ԱՊՐԻԼ 21.– Մահ իմաստասէր, մանկավարժ Ռեթէոս Պէրպէրեանի:

1934, ԱՊՐԻԼ 22.– Մահ ՀՅԴ–ի գաղափարախօս Միքայէլ Վարանդեանի:

1915, ԱՊՐԻԼ 24.– Պոլսոյ մէջ կը ձերբակալուին հարիւրաւոր հայ մտաւորականներ եւ կը տարագրուին:

1915, ԱՊՐԻԼ 27.– Ծնունդ հայ բանաստեղծ Յովհաննէս Շիրազի: (Մահ՝ 1984):

1749, ԱՊՐԻԼ 27.– Վախճանում Մխիթարեան Միաբանութեան հիմնադիր Մխիթար Աբբահօր:

239, ԱՊՐԻԼ 29.– Ծնունդ Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի: (Վախճանած 326 թուին):

1858, ԱՊՐԻԼ 29.– Հիմնադրում Երուսաղէմի ճեմարանին:

1891, ՄԱՅԻՍ 1.– Հրատարակուիլ կը սկսի ՀՅԴ պաշտօնաթերթ «Դրօշակ»ը:

ԱՅՐԻՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

Բ.

Բերայի մէջ նորութիւն մը եղաւ այս նորեկ պահապանը. կիները հիացան ու սքանչացան այս երիտասարդին վրայ, որուն ամչկոտ համեստութիւնը նոր ու կանանց համար միայն հասկնալի հրապոյր մը կու տար իրեն:

Վաճառատան համար ձգողութեան պատճառ մը եղաւ այս պատանի մարդը. ինքը միայն չհասկցաւ այն հետաքրքիր ու մանրախոյզ նայուածքները որոնց ենթակայ էր. ամէնքը համակրելի կը գտնէին զինքը ու չէին քաշուեր բացէ ի բաց իր երեսին ըսելու այնպիսի անհաւատալի համարձակութեամբ մը որուն վրայ կը զարմանար:

– Ամուսնացա՞ծ ես, կը հարցնէին իրեն ամէն կողմէ: Ու հաստատական պատասխանին վրայ, որը կը ցաւէր, որը կը ծիծաղէր. այս պոլսեցի կիները կատակը կը սիրէին. այնպիսի յիմար բաներ կը տեսնէր որոնց վրայ հապիւ իր խնդուքը կը զսպէր:

Առանց բացորոշ բան մը դիտնալու, իր նրբամիտ դրսեցիի քնազդումովը կ'ըմբռնէր տակայն որ իր նպաստաւոր ընդունելութիւնը աւելի վայելուչ մարմնին կը պարտէր քան թէ իր աշխատութեանը:

«Փռէնթման»ի վաճառատան մէջ առջի օրերը Մարտիրոսի համար ապշութեան, զարմանքի ու սքանչացման օրեր եղան:

Այս բազմայարկ ու փառաւոր չէնքը, իր հազար ու մէկ բաժանումներովը, օձապտոյտ սանդուխներովը, ճոխութեամբը, յաճախորդներու անընդհատ հոսանքովը, պզտիկ բայց երանելի քաղաքի մը ազդեցութիւնը ունեցաւ իր վրայ:

Առտուընէ մինչեւ իրիկուն ոսկիներու, մէճիտիէներու հնչիւնն էր որ կու գար դրան մօտ դրուած սեղանին կողմէն, ուր յատուկ պաշտօնեայ մը տոմարներու վրայ ծռած՝ անհաւատալի դումարներ ժողվելու միայն զբաղած էր:

Յաճախորդներ, մեծ մասամբ կիներ, համարձակ, երեսնին բաց, ամէն ազգէ, գլխաւորապէս Ֆրէնկներ, մինչեւ անգամ Թրքուհիներ ու Հայուհիներ, չպարուած ներկուած, միշտ գեղեցիկ ու ա՛լ աւելի գեղեցիկ լինելու հետամուտ՝ կու գային անվերջանալի պահանջներով, վէճերով զբաղեցնելու բոլոր խանութը:

Ինքը՝ հոն կանգնուն էր, չուարած, բան մը չհասկնալով այս տարօրինակ ու միջազգային լեզուէն զոր կը խօսէին եւ այս առուծախէն որուն օգտակարութիւնը չէր ըմբռներ: Յետոյ ինքն ալ վարժուելով քիչ քիչ այս բուրդէ, մետաքսէ, ասուիէ, չղարչէ, թաւիշէ ծրարներուն զորս մէկ օրէն միւսը, այս կանանց չրջազգեստը զարձած կը տեսնէր, տակաւ առ տակաւ հասկնալով այս ամէնը, ֆրանսերէնն բաւական չարունակ լսելով ու սորվելով: Պարապ չէին թողուր զինքը խանութին մէջ, անընդհատ տարուբեր այս բոլոր նիւթերուն մէջ զորս մէկ տեղէն միւսը կը փոխադրէր մինչեւ իրիկուն.

Եւ գիշերը երբ այս բոլոր ժխորը դադրէր ու մինակ մնար ընդարձակ խանութին մէջ, վարանոտ ու հետաքրքիր, կը խառնէր, կը չանար հասկնալ իր չուրջի բոլոր նիւթերը:

(Շար. 2)

ՀԱՄԱՍԿԱՅՆԱՑԻՆ, HAMASKAINE

SPECTACLE A NE PAS MANQUER !

«Rimbaud en enfer»

d'aprés la vie et l'œuvre
d'Arthur RIMBAUD

Mise en scène : **William Orrego Garcia**

Nour Ani Sisserian — Mikael Alhawi — Jérôme Sau

Théâtre de Nesle, 8 rue de Nesle
75006 Paris
(M° Odéon)

Les Dimanches 17, 24 et 31 mai

Réservation : 01.46.34.61.04.

Conférence sur l'informatique arménienne

Présentation du **Lexique e-LEXIQUE MACHDOTZ** (CDM) par l'informaticien Stephen STEPANIAN, participant à l'élaboration du lexique.

A savoir, ce lexique informatique permet de retrouver et représenter plus de trente mille mots en arménien et en français même à partir des mots mal écrits ou bien transcrits.

La conférence aura lieu le **vendredi 15 mai à 20h30,** au Centre Culturel Saint Grégoire.

Adresse: Paroisse arménienne catholique Saint Grégoire l'Illuminateur : 26, rue Sibié, 13001 MARSEILLE.

La Péniche ANAKO pour vos projets professionnels ou festifs

La peniche ANAKO : un lieu exceptionnel et idéal pour réussir vos projets événementiels et festifs : mariage, baptême, anniversaire, soirée dansante.

Pour les professionnels : cocktail, banquet, séminaire, formation, exposition et lancement de nouveaux produits.

Au cœur de Paris, sur le bassin de la Villette — Paris 19ème, une salle de 100 places équipée de jeux de son et de lumières et muni d'un écran et vidéo-projecteur.

Contact : 06 10 46 08 83
Courriel : info@penicheanako.org
Site internet : peniche.anako.org

(Շար. Ա. Էջէն)

Ներողութիւն խնդրէ Ռաչիտա Տաթիէն, որովհետեւ ըսած էր թէ Մթրազպուրկ պիտի չերթայ (թեկնածու է եւրոպական ընտրութիւններուն) որովհետեւ տեղ մըն է ուր գամերա չկայ եւ միայն յանձնախումբեր կան: Ռ. Տաթի ալ պատասխանած է որ Գոն-Պէնտիթ «անցեալին պատկառող անձ մըն է»:

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ հարցի մէջ, Սարքոզի բարենորոգումներ ըրաւ, այսինքն գինեին մէջ ջուր լեցուց, հանգստառեցնելու համար քժիչկները: Արդարեւ, բողոքը կը վերաբերէր այն կարգադրութեան, ըստ որուն հիւանդանոցի մը տէրն ու տրակտորը տնօրէնն է միայն: Ներկայիս այդ տնօրէնը պիտի չբժշկուի տնօրէն ժողովով մը, որու հետ պիտի տրուին որոշումները:

ԻՐԱՆ թնդանօթներու կրակոցին թիրախ զարձուցած է Թուրքիոյ հարաւ-արեւելեան Ծայրամասի քրտական շրջանը: Թուրք պինուորական ուժեր չեն միջամտած, կամ հակազարձած: Ըստ քրտական աղբիւրներու, իրանեան կրակոցները Անգարայի համաձայնութեամբ կատարուած են, նպատակ ունենալով ահմանին երկու կողմի քրտական բնակավայրերը պարպել: Նախապէս ալ իրանեան կողմի ահմանակից քրտաբնակ գօտին ռմբակոծուած է:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՎԵՐԱՄՕՏՍ ԻՍԻ

Կապոյտ Խաչի Իսիի «Տ. Սէրբենկիւլեան» մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի Սեպտեմբեր 15ին: Դասընթացքները ունին տարբեր մակարդակներ.

– Նախակրթարան (6 տարեկանէն կրնաս),
– Մէջնակարգ – երկրորդական,
– Պաքալօրէայի նախապատրաստական եւ Պաքալօրէա,
– Զափահասներ:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի օրերը ժամը 18էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

45 rue de la Défense,
92130 Issy-les-Moulineaux

Աբձանագրութիւն եւ տեղեկութիւն տեղւոյն վրայ, կամ հեռաձայնել՝
01·46·42·45·25 / 06·82·89·16·44

Թիւերուն, Շաբէ Կիրակոսեանին:

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage de
Robert GUEDIGUIAN
réalisateur

JEUDI 14 MAI A 20 HEURES
2008 — 1h04

d'Arménie en Arménie

Film documentaire d'Edouard Vardanian
Texte et commentaires
du Professeur J.-P. Mahé
Voyage en Arménie historique,
Kars — Van — Ani
Réalisation et illustration musicale :
Arto Pehlivanian
Assistant : Benoît Bedu
En présence de Messieurs
E. Vardanian et du Prof. J.-P. Mahé
Directeur des programmes :
Arto PEHLIVANIAN
P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro : République

«ԱՆԱՀՕ» *ՏԱՓԱՆԱՒՈՒՆ ՎՐԱՑ*

ՃԱՋԻ ԵՐԵԿՈՆԵՐ

«ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՄԱՍԵԱՆ»
ԵՐԲԵԱԿԻՆ ՀԵՏ
Մայիս 18 երկուշաբթի,
Մայիս 19 երեքշաբթի,
ժամը 20ին

Տեղերը սահմանափակ են. դիմումի համար՝ հեռաձայնել՝
01·42·06·74·26 *կամ գրել՝*
info@penicheanako.org
հասցէին:

Տարեանաւը կը գտնուի Սէնի քարափին վրայ, թիւ 61ին դէմ, մեթրօ Սթալինկրատ կամ Ռիքէ:

Vous êtes invités à une soirée spéciale éducative

Dites, où est notre faute

La question sera adressée aux jeunes Arméniens invités ce jour pour examiner, débattre et attirer l'attention sur d'importants points négligés.

Organisé par le Comité Culturel de l'Eglise Evangélique Arménienne d'Arnouville:

le 15 mai, à 20 heures PRECISES

Adresse : 5 avenue de la Concorde
95400 Arnouville-lès-Gonesse
RER D : Villiers le Bel-Gonesse-Arnouville — 5 min. à pied de l'église.
(ligne directe : Alfortville, Gare de Lyon, Châtelet les Halles...).
Tél. : 06 61 79 56 05
01 39 85 78 72

L'UGAB PARIS/IDF

organise son **PREMIER SALON DU LIVRE LES 15, 16 et 17 MAI**
de 10 heures à 19 heures.

REGARDS CROISES

est l'occasion de présenter plus de 300 titres : romans, récits, histoire, religion, BD, contes, beaux-arts, DVD... et de réunir des auteurs ayant écrit sur l'Arménie ou les Arméniens.

— PROGRAMME —

Vendredi 15 mai à 19 heures : Présentation par **Gilbert Sinoué** de son roman **Erevan** et séance de dédicace.

EPECIAL ENFANTS

Samedi 16 mai à 14 heures : Laureen Topalian pour son conte «Le Prince Tisserand»

16 heures : Anahid Sarkissian pour une Animation Spectacle

MEMOIRE ET HISTOIRE

Samedi 16 mai, à 18 heures : Table ronde avec le géopoliticien **Gérard Chaliand,** les historiens **Claude Mutafian, Yves Ternon** et **Raymond Kévorkian,** le politologue **Gaidz Minassian** et **Bardig Kouyoumdjian**

Dimanche 17 mai à 15 heures :
Dédicace exclusive de Jean-Christophe Grangé,
auteur du roman à succès **Miserere**

Le Salon du Livre est organisé lors de la **Brocante annuelle** de la rue de Courcelles, à Paris 17e. Présence d'un stand devant les portes du Centre Culturel Alex Manoogian avec **vente de produits artisanaux.**
Bar avec dégustation de spécialités arméniennes.

Centre Culturel Alex Manoogian de l'UGAB
118 rue de Courcelles — 75017 Paris
M° Courcelles — Bus ligne 84

Les Activités du Mois de Mai du Centre Culturel Sahak–Mesrop de Marseille

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

RECITAL DE PIANO
avec

Anahid TERBOGHOSSIAN

Mercredi 20 mai à 20h30
Au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado — 13008 MARSEILLE
Au programme : Bach, Chopin, Beethoven, Babadjanian

—— Entrée libre ——

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

CAMP ITINERANT EN ARDECHE

DU 12 AU 26 JUILLET

Dernières places sont encore disponibles.

Nombreuses activités sportives et découverte de la région destinées aux adolescents nés entre le 1er janvier 1994 et le 30 avril 1995.

Date limite d'inscription : 20 mai 2009.

Renseignements et inscriptions auprès du Conseil d'Administration de la C.B.A.F. :
Tél. : 01. 53. 34. 18. 18
Fax : 01. 53. 34. 12. 13
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

* * *

RECRUTEMENT

POUR LE SEJOUR D'AOUT 2009 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour à Bellefontaine du 31 juillet au 14 août :

- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA.**

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS.
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԴՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 14
JEUDI
14 MAI
2009

LE NUMERO: 1,20€

ԱՐԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : նոամսեայ 70 եւրօ
Արտասահման : նոամսեայ 85 եւրօ (Ամէնօրեայ տե.)
75 եւրօ (Շարաթական առաքում) _ Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-32 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22·203

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

84e ANNEE — N° 22·203

Վ. ՋԱԽԱԼԵԱՆԻ ՀԱՐՑՈՎ ԿՈՉ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Մարդկային իրաւունքներու միջազգային դաշնակցութիւնը, Մարդկային իրաւունքներու մասին տեղեկատուական եւ վաւերագրական Վրաստանի կեդրոնը եւ Քաղաքացիական Հանրութեան Հայաստանի հիմնարկը Մայիս 7 Թուականիր հաղորդագրութիւն մը հրապարակած են, Փարիզի, Թիֆլիսի ու Երեւանի մէջ: Անով կը Թուեն Ջաւախքի հայ ազգային գործիչ Վահագն Ջախալեանի անընդունելի հալածանքին, անարդար բանտարկութեան ու խոչտանգումին, խեղկատակային դատավարութեան պարագաները:

Երեք կազմակերպութիւնները կոչով կ'ուղղեն Վրաստանի իշխանութիւններուն որ ապահովեն անկողմնակալ ու ամբողջովին անկախ դատավարութիւն մը, ինչպէս կը պահանջեն մարդկային իրաւունքներու մարդին մէջ չրջանային եւ միջազգային օրէնքները:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՏՈՓի օրինագիծը, որ կը վերաբերի համացանցով արուեստի գործերու պաշտպանութեան, ի վերջոյ քուէարկուեցաւ Մայիս 12ին 233ի դէմ 296 ձայնով: Ծանօթ է քուէարկութեան առաջին փորձի մը ձախողութիւնը ԻԻ. ԷՄ. ՓԷ.ի երեսփոխաններու բացակայութեան պատճառով: Այս անգամ ալ, ԻԻ. ԷՄ. ՓԷ.ի 44 երեսփոխաններ եւ Նոր Կեդրոնը չեն քուէարկած: Շատերու համար սակայն, օրէնք մըն է որ անգործադրելի է:

ԵՐՈՒՍԱղԷՄի Եատ Վաչէմի մէմորիալին նախագահը՝ ռաբունի Իսրայէլ Մէյր Լօ հարցազրոյցով մը Ֆիկարոյի (Մայիս 13) կը գտնէ որ Պապը պէտք է ղաձը չէ ըրած իր այցելութեան ընթացքին: Ինք, որ Պիւխընվալտէ վերապրող մըն է, հարկ եղած «ցաւը եւ զօրակցութիւնը» չէ տեսած Բենեդիկտոս ԺԶ.ի մօտ. կը յուսայ սակայն որ ան պիտի կարենայ կամուրջ մը բարձրացնել Իսրայէլի մէջ կաթողիկէ եկեղեցւոյ եւ Իսրայէլի միջեւ: Իր ելոյթին մէջ, Պապը «մեռած» բառը գործածեր է եւ ոչ «ըսպանննուած» եւ չէ նշած ոճիրին հեղինակները:

ՌՕԺԷ ՓԼԱՆՇՈՆ, Ֆրանսական Թատրոնի մեծերէն մէկը, թէ՛ իբրեւ բեմադիր, թէ՛ իբրեւ դերասան, մեռած է Մայիս 12ին գոհ սրտի տաղնապի մը· 78 տարեկան էր: Դեռ քանի մը չաբաթ առաջ Փարիզի մէջ կը խաղար Իոնէսքոյի մէկ գործը, բայց Մայիս 12ին յոգնած զգացած է եւ հանդիստի պահուն մեռած: Ծնած էր Սէն-Շամոն եւ 2004ին լոյս ընծայած էր ծաւալուն ինքնակենսագրութիւն մը:

ՀԱՐԻՒՐ ՀԱՋԱՐԱՒՈՐ Փաքիստանցիներ գոհերն են կառավարութեան, բանակին եւ թալիպաններու կռիւերուն, ու կը գաղթեն: Ականատեսներու համաձայն, Սուաթի հովիտի աքսորը յոռեգոյնն է, որ հարաւային Ասիան տեսած է: Ըստ ՄԱԿ-ի, կէս միլիոնէն աւելի է տեղահանուած բազմութիւնը եւ չատեր ոչինչ կըրցած են տանիլ իրենց հետ:

ՌՈՄԱՏԻՇԻՕ (Սոմալի) ալ տեղահանութեան դաշտի մը վերածուած է եւ Թաղէ Թաղ կռիւները սաստկացած են կառավարական ուժերուն եւ արմատական իսլամապաշտներուն միջեւ: Շաբաթավերջէն (Մայիս 10) Մայիս 12 արդէն 113 մեռեալ կար եւ 330 վիրաւոր: 27 հազար քաղաքացիներ ալ հեռացած են մայրաքաղաքէն:

ԵՐԳԻՄԱԿԱՆ «Շառլի-Հեպտօ» չարաթաթերթին տնօրէնին՝ Ֆիլիփ Վալի նըշանակումը Ռատիօ _ Ֆրանսի գլուխը, ինչպէս որոշած է պետական ձայնասփիւռին նոր տնօրէնը՝ Ժան-Լիւք Հէս, բանական բանավէճի առիթ տուած է եւ հարցումներու պատճառ դարձած, քանի նոր տնօրէնը նշանակուած է Սարքոզիի կողմէ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ԿԱՐԳԱԻՈՐՄԱՆ ՆԻՒԹԸ

Թուրքիա լրջօրէն մտադի՞ր է քրտական հարցը լուծելու, թէ անդամ մը եւս այդ ապաւորութիւնը ձգելով բարենիւ ունենալու հետամուտ: Պատասխանը յայտնի կը դառնայ ծրագրուած քայլերու կիրարկումի հանգրուանին: Այդ պարագայի, երկրին նախագահէն եաք, ներքին գործերու նախարար Պ. Աթալայ եւս յայտնած է թէ ներկայի պահը յարմար է այդ հարցին լուծումին ու այդ ուղղութեամբ աշխատանքի ձեռնարկուած է:

Այդ աշխատանքը կը վերաբերի Թուրքիոյ մէջ ժողովրդավարութիւնը զօրացընելու, ահաբեկչական գործողութեան մեկնակէտներուն դէմ պայքարի գործին: Ծրագրուած է այս երկրորդ նպատակով Հանրային կարգ-կանոնի ու ապահովութեան մամին մը ստեղծել. ան ահաբեկչութեան, անոր մղող հարցերու դէմ պայքարին առընչուած տուեալները պիտի խմբէ ու համակարգում ապահովէ հիմնարկներու միջեւ:

Նախարարը տեղեկացնելով այս կարգադրութիւններուն, ըսած է նաեւ թէ իրենց բուն նպատակը երկրին մէջ խաղաղ ու բարօր համակեցութեան ապահովումն է· ատոր համար պարտաւոր են նոր ճամբաներ գտնելու: Անդրադառնալով գիւղերու քրտական անուններուը վերահաստատելու նիւթին, Պ. Աթալայ ըսած է· «Այս մասին պարբերաբար կը խօսուի· սա պահուս մեր անմիջական օրակարգին վրայ տեղ գտած չէ, սակայն եթէ տեղական դիմումներ ներկայացուին, ինչո՞ւ չըլլայ»:

* * *

ԱԻԵԼԻ ՔԱՆ 12 ՀԱԶԱՐ ԳԻՒՂ ՎԵՐԱՄԿՐՏՈՒԱԾ Է

Գիւղերու քրտական անուններուը վերադարձնելու վէճը լոյսին բերած է թրքացումի այս մարզը: Ըստ կատարուած հետազօտութեան մը 1940-2000 տարիներուն միջեւ երկրին գիւղերուն 35%ը վերամըկըրտուած է· ատիկա կը նշանակէ 12·211 գիւղ: Փոխուած են քրտական, հայկական, վրացական, լազերէն անունները· նաեւ այն անունները որոնք նախապէս պարունակած են «կարմիր», «կոչնակ», «եկեղեցի»ի նման բառեր:

Անուանափոխութեան գործողութենէն առաւելագոյն չափով ազդուած են արեւելեան Սեւ ծովու չրջանը, Անատոլուի արեւելքը եւ Հարաւ-արեւելքը: Էրզրումի մէջ 653, Մարտինի մէջ 647, Տիյարպէքիրի մէջ 555, Վանի մէջ 415, Կարսի մէջ 398, Սվասի մէջ 415 գիւղի անունը փոխուած է, թրքացուած:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՆԱԽԱՐԱՐԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Նախագահական հրամանագրերով վերջ տրուած է դիւզատնտեսութեան նախարար Արամայիս Գրիգորեանի պաշտօնին, տեղը նչանակուած է Գերասիմ Ալավերդեանը:

Նոր նախարարը ծնած է 1965ին Կապանի Սրաչէն գիւղը· աւարտած է Երեւանի Փոլիթէքնիք համալսարանի արհեստագիտութեան բաժինը· պաշտօններ վարած է հարկային համակարգին, Ազգային ժողովի վերահսկիչ պալատին մէջ: «Օրինաց երկիր» կուսակցութեան վարչութեան անդամ է:

* * *

ԻՐԱՆՆԱՆ ԿԱԶ

Մայիս 12ին Երեւանի մէջ ուժանիւթի նախարարութեան պատասխանատուներու հետ տեսակցութիւններ ունեցած է իրանեան կազի արտածումի ընդհանուր տնօրէնն Ս. Ռ. Քասայիզատէ: Շնորհիւ նոր կառուցուած կազատարին Հայաստան այլեւս կրնայ իրանեան կազ ստանալ ու տարի վերջ կը տրուի ուժանիւթի այս կարեւոր մարզին մէջ միայն Ռուսաստանէն կախում ունենալու վիճակին:

Ներածուած կազը առաջին չրջանին օրական երկու միլիոն խորանարդ մեթրի չափ կ'ըլլայ, մինչեւ 2011 կը կրկնապատկուի: Հայաստան կազին փոխարէն էլեկտրական հոսանք կու տայ Իրանի:

Իրան – Հայաստան կազատարին տարեկան տարողութիւնը չուրջ 2,3 միլիարդ խորանարդ մեթր է, ինչ որ կը համապատասխանէ ռուսական կազի ներկայիս ներածուած ծաւալին:

* * *

Ժ. ՍԵՖԻԼԵԱՆ ԿՐՆԱՑ ԱՐՏԱՔՍՈՒԻԼ

Լիբանանի քաղաքացի Ժիրայր Սեֆիլեանի, որ Ղարաբաղի պատերազմին դրօծօղ մասնակից մը եղած է ու մօտ երկու տասնամեակէ ի վեր Երեւան կ'ապրի, քաղաքացիութեան դիմումի մերժումէն եաք մերժուած է կեցութեան արտօնութիւնն ալ: Ան 2007ի վերջաւորութեան ապօրինի կերպով զէնք կրելու մեղադրանքով 18 ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էր ու ազատ արձակումին երկրէն վտարուելու սպառնալիքին դէմ յանդիման մնացած:

Ինք կը պնդէ թէ քաղաքական հակամարտութեան զոհ է· արդարեւ, ինք մաս կը կազմէ Կամաւորականներու միութեան որ նախագահական վերջին ընտրութեան Լ. Տէր Պետրոսեանի զօրակցած էր:

Քաղաքացիութենէն եաք կեցութեան արտօնութեան եւս մերժումին մասին Անցագրի ու այցագրի գրասենեակէն (ՕՎԻՐ) ոչ մէկ բացատրութիւն տըրուած է:

Ներկայիս երկրէն արտաքսումի միակ արգելքը Ժ. Սեֆիլեանի անչափահաս զաւակներն են· Հայաստանի օրէնքը կ'արգիլէ արտաքսել մէկը որուն անչափահաս զաւակները կ'ապրին երկրին մէջ:

* * *

«ԷՕՐՈՎԻԶԻՈՆ»Ի ՍՈՒԱԶԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Մայիս 12ին Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած է երգի «Էօրովիզիոն» մրցումին կիսաւարտականի զոտումը: Հայաստանի ներկայացուցիչ Ինգա եւ Անոյշ Արշակեան քոյրերու «Ջան, Ջան» երգը աւարտականի մնացած է, դասուելով տասը լաւագոյններու չարքին:

Մրցումը տեղի կ'ունենայ Մայիս 16ին· իսկ Մայիս 14ին տեղի կ'ունենայ երկրորդ զոտում մը: Աւարտականի մնացած է նաեւ Թուրքիոյ ներկայացուցիչ երգչուհին:

* * *

ԱԴՐԲԵՋԱՆ

ՇԵՇՏ ՓՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻՆ

Ադրբեջանի նախագահի աշխատակազմէն Ն· Մամեդով ձայնասփիւռի յայտարդի մը մասնակցած ու ստախօսութեամբ ամբաստանած է Մինսկի խումբին նախագահները: Քննադատելով յատկապէս այդ երբեակէն ԱՄՆ-ու ներկայացուցիչ Մ. Պրայզան, Մամեդով ըսած է թէ Սերժ Սարգսեան _ Իլհամ Ալիեւ փրակայի հանդիպումին հայկական կողմը ոչ չինիչ, ոչ ալ բարեկամական կեցուածք ունեցած է, այլ տարածքային պահանջով հանդէս եկած· մինչդեռ երեք նախագահները հանդիպումէն եաք յայտարարած էին թէ հանդիպումը չինիչ էր, եւլն·:

Ադրբեջանի արտաքին գործերու նախարար է· Մամէդեարով ալ հերքած է Մ. Պրայզայի հաւաստումները թէ հիմնական կէտերու չուրջ կողմերուն միջեւ համաձայնութիւն գոյացած է: «Որեւէ լուրջ յառաջդիմութեան մասին խօսիլ կարելի չէ» ըսած է ան:

Այս յայտարարութիւնները նախորդած են Թուրքիոյ վարչապետ Թ. Էրտողանի Բաքու այցին (Մայիս 12), որուն նպատակն է մեղմել Ադրբեջանի լարուած տրամադրութիւնը· ան հետեւանք է Հայաստանի սահմանին բացումի հաւանականութեան:

Էրտողան Ազգային ժողովին մէջ ելոյթ կ'ունենար, չեչտելու համար թէ երկու երկիրները եղբայր են, պէտք չէ առիթ տալ որ այդ եղբայրութիւնը խանգարել ուզողներու չանքերը յաջողին: Ապահովութիւն կու տար Ադրբեջանցիներուն թէ Հայաստանի հետ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները առաջ կը տարուին, առանց Բաքուն վշտացնելու, նեղելու:

Թուրքիոյ վարչապետը տեսակցութիւն մըն ալ կ'ունենար նախագահ Ի. Ալիեւի հետ, օրակարգի վրայ առած նաեւ Ղարաբաղի խնդիրը, ուժանիւթի մարզը:

ԼՂՀ

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

ԼՂՀ պաշտպանութեան նախարար ու բանակի հրամանատար Մովսէս Քակոբեան, Մայիս 11ին մամուլի ասուլիս մը տուած է, հրազադարի 15րդ տարեդարձին առթիւ: Ըսած է թէ անցած մէկուկէս տասնամեակը ոչ պատերազմ – ոչ խաղաղութեան վիճակ էր: Ապա ամփոփած է այդ տարիներուն ձեռքբերումներն ու կատարուած աշխատանքը: 1994 Մայիս 12էն ի վեր Ադրբեջան բազմիցս խանգարած ըլլալով հանդերձ յարաբերական հանդարտութիւնը, հակամարտութեան գօտիին մէջ մարտական լուրջ գործողութիւններ չեն եղած: Նախարարը կարեւոր համարած է անցեալ տարի չփումի դիծին ալ ու ձախ թեւերուն վրայ կատարուած աշխատանքները:

Ներկայիս աւարտած են ռազմափորձերը, որոնք անննախադէպ մակարդակ ունեցած են: Անոնք անդամ մը եւս փաստած են թէ ԼՂՀ բանակը պատրաստ է իր առջեւ դրուած խնդիրները լուծելու:

Նախարարը պատասխանած է նաեւ լրագրողներու հարցումներուն:

GALERIE MATIGNON

ԺԱՆԱԷՄ – ԳԵՂԱԳԷՏԻ ՄԸ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՕՓԱԼԵԱՆ

Եթէ կարդանք իր կեանքը Սուսուրլուքէն Սելանիկ ու Փարիզ, կը գտնենք արուեստագէտին ընդգրկումի ասպիճանաչափը, ընդարձակ ու անհամեմատելի, որ հարազատօրէն կը համապատասխանէ իր արուեստին բացած տարածքին: Սուսուրլուք՝ Մարմարայի հարաւարեւելեան շրջան՝ Պուրսայի մօտ, եւ Ֆրանսա՝ այնուհետեւ ժամանակի երկայնքին կը ծաղկի իր արուեստը: Իր գործերու ցուցահանդէսներուն ժամանակագրութիւնը յատակօրէն կը յայտնաբերէ իր արուեստի ծաղկումին տարածքը: Երեւոյթը բացառիկ է պարզապէս, Ժանէմի արուեստին լոյսերը կը հանին մինչեւ Ճափոն, Գրէչա, Հարաւային Ափրիկէ, Պրազիլ, Մի-ացեալ Նահանգներ, Գանատա, Անգլիա, Պելժիա, Գերմանիա, Ռուսաստան, Հայաստան, Լիբանան, Իտալիա, Զուիցերիա եւ Ֆրանսայի չորս կողմերը:

Այնուհետեւ եթէ քով քովի բերէին այն պաստառները, գորս եօթանասունէ աւելի երկար տարիներու երկայնքին Ժանէմ ստեղծագործած է, ի՛նչ հրաշալի աշխարհ մը, ամբողջ տիեզերք մը պիտի ստեղծուէր, դրախտ նման գունագեղ, երազային, տարուան չորս եղանակներէն վեր, եւ յետոյ ի՛նչ հրաշալի ճամբորդութիւն մը պիտի ըլլար յականէ յայտնաբերելու համար լիութիւնը արտասովոր ճակատագրի մը, ամբողջ կեանքի մը, որ հարազատօրէն կը նոյնանայ իր անհատի ստեղծագործութեան հետ:

Իր արուեստին ծաղկումը ժամանակի երկայնքին խաղալ հունով կ'ընթանայ միշտ հարազատ, ինքնատիպ ոճով: Աշխատանքի մօտեցումի սկզբունքը հիմնականօրէն պահպանելի է ուրիշ արուեստագէտներու հետ համեմատած: Կայ գեղեցկութեան վերարտադրութիւնը դասական ըմբռնումով: Ժանէմ կանգ չառներ վերարտադրութեան տիպարին վրայ, ո՛չ միայն դրծագրութեան, այլ նաեւ գոյներու գործածութեան կապակցութեամբ: Փորձի մերկ գծագրութիւններէն սկսեալ մինչեւ վերջնական ձեւին մէջ իր ստեղծագործութիւնները գեղագիտական վերարտադրութիւններ չեն միայն, այլ նաեւ կը կազմեն պատկերէն առաջ ու պատկերէն անդին յուզումնախառն ապրումներու գոյացումը: Ժանէմի ինքնատպութիւնը ձեւերէն անդին բացուող ապրումներն են:

Հիացական կը մնանք ուրիշներու գեղագիտական վերարտադրութիւններու առջեւ: Մեր հիացումը կանգ կ'առնէ սակայն նկարի տիպարին վրայ: Նկարագրութիւնը պատ է, մակերես: Ժանէմի մօտ նկարագրութիւնը տարածք է ապրումներու բաբախումներով չնչող: Ոչ միայն գիծերու, այլ նաեւ գոյներու նուրբ, թափանցիկ շղարշը կու տայ պատկերէն առաջ ու պատկերէն անդին այնպիսի խորութիւն մը, երազային հանդարտ թռիչքով մը, որ պահը կը վերածուի յերմ ապրումի, ու հոգին կը ներգրաւուի պատահի շրջանակին մէջ: Պատառները հրաւէր կը կարդան թռիչքի ու երթի՝ լեռներու լանջերն ի վեր, մինչեւ ձորին տիրող տունը, որ կը հոլի երկնքին: Ընդարձակ տարածութեանց եղերքին թէ անմատչելի կատարներու վրայով՝ հնչեղ հրաւէրը հոն է, դիտողի սրտին առջեւ:

Երկար կեանքի մը բարձունքէն յետադարձ նայուածքով մը վերլուծելով իր ստեղծագործական աշխատանքին հիմնական սկզբունքները, Ժանէմ յատակօրէն կը ընդգծէ իր մօտեցումը, – «Գծագրութիւնը տիեզերական լաւագոյն լեզուն է: Ան հիմն է կերպարուեստական ըստեղծագործութեան, առաջին ցոլացումը, անհրաժեշտ ուզումնասիրութիւնը՝ իր տարրին հասցնելու համար ամէն լուծանկար: Ան կ'արտայայտէ դգայնութիւնն ու միտքը՝ իր արտադրութեան ընդմէջէն»: Ժանէմի գործը կը մերժէ ըլլալ ցուտ ճկունութեան ցուցապրութիւն մը, բայց նաեւ անդամ ու սահմանափակ իրապաշտութիւն մը. չանտեսեր նաեւ վերացականութեան ըստկզբունքները, իբր մեկնակէտ ուննալով սակայն տօրինած կեանքին պահերն ու պատկերները:

Յունիսի սկիզբը տեղի ունեցող աւանդական «Ալ Գետափի Դիչերային Փառատօն»ին իր մասնակցութիւնը ստեղծագործական լաւագոյն գործերով, բանաստեղծական չունչով ու թարմութեամբ թաթախուն (եօթանասուն իւղանկարներ և գծագրութիւններ), ապա երեք ամիսներու երկայնքին (Յունիս – Յուլիս – Սեպտեմբեր) իր սեփական ցուցահանդէսը կը հանդիսանան արժանի ու փայլուն մեծարանք մը՝ այս հարազատ գեղանկարիչին:*

---

* «Ալ Գետափ» – Սէնի ալ գետափը՝ ուր կը գտնուին մեծ թիւով ցուցասրահներ, որոնք կը մասնակցին այս փառատօնին դիչերային ցուցահանդէսներով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

1920 Ժանէմ, բուն անունով՝ Յովհաննէս Սեմերճեան, ծնած է Սուսուրլուք, Մարմարայի հարաւարեւելքը, Թուրքիա:

1920–30 Մանկութիւնը կ'անցնէ Թեսաղոնիկէի մէջ, Յունաստան:

1930 Կը փոխադրուի Ֆրանսա, ուր կը հաստատուի եւ մինչեւ այսօր կ'աշխատի փարիզեան արուարձան Իսի-Լէ-Մուլինոյի մէջ:

1934-36 Մոնփարնասի մէջ, Փարիզ, կը հետեւի երեկոյեան դասընթացքներու:

1936-38 Կը յաճախէ Զարդարուեստից վարժարանը: Կը վկայուի 1938ին: Կ'աշխատի Գեղարուեստից վարժարանին մէջ:

1939 Առաջին մասնակցութիւն՝ Անկախներու Սալոնին, Փարիզ:

1930–40 Կը յաճախէ չարք մը նկարչական աշխատանոցներ, որոնց չարքին՝ Լա Կրանտ Շօմիէր, Մոնփարնասի մէջ:

1951 Կերպարուեստի ժողովրդային մրցանակ, Փարիզ:

1953 Փարիզի քաղաքապետութեան մրցանակ:

Պետական պարգեւատրութեան համբորդութեան:

1957 Կը նշանակուի նախագահ՝ Փարիզի Երիտասարդ գեղանկարչութեան սալոնին:

1958 Պրիւժ (Պելժիա) երկամեայ փառատօնի եւ Մեքսիքոյի հաւմատական մրցանակները:

1969 Ցուցահանդէս՝ Թոքիոյ մէջ, Ճափոն:

1972 Ցուցահանդէս՝ Պէյրութի մէջ, Լիբանան:

1978 Բացում՝ իր գործերուն նուիրուած Մաթիւնեոն ցուցասրահին, Փարիզ:

1992 Ժանէմ Թանգարանի բացում՝ Թոքիո-Կինզայի մէջ, Ճափոն:

1993 Ազգմինո–Ժանէմ Թանգարանի բացում՝ Նականօ-Քէնի մէջ, Ճափոն:

1997 Կը պարգեւատրուի Ֆրանսայի Գեղարուեստից եւ գրականութեան ասպետի շքանշանով:

2002 Երեւանի Ցեղասպանութեան Թանգարանին մէջ բացում «Ջարդեր» ցուցահանդէսի: Մեծարում Մաշտոց շքանշան: Հայաստանի Գիտութեան ակադեմիայի պատուակալ անդամ:

2003 Պատուոյ լեգէոնի շքանշան, Փարիզ:

Ցուցահանդէս՝ Նիւ Եորքի մէջ, Միացեալ Նահանգներ:

2008 Ցուցահանդէս՝ Եոհանէսպուրկի մէջ, Հարաւային Ափրիկէ:

Galerie Matignon
18 avenue Matignon
75008 Paris

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՄԻԼԱՆՕՅԻ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 22ի երեկոյեան, Միլանոյի Հայ տան մէջ ոգեկոչուեցաւ մէկուկէս միլիոն նահատակ Հայերու յիշատակը: Միլանոյի պետական համալսարանի դասախօսուհի փրոֆ Ճուլիա Լամի ներկայացուց լեհ իրաւաբան Ռաֆայէլ Լեմքինը (1900–1959): Ան էր որ Հայոց Մեծ եղեռնին տուաւ «ցեղասպանութիւն» սահմանումը եւ որ ընդունուեցաւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան կողմէն որպէս պայմանագրութիւն: Երաժշտական ընդմիջումը ամբողջովին նուիրուած էր Կոմիտասի ստեղծագործութիւններուն: Դաշնակով Անի Մարտիրոսեան եւ սոփրանօ Ռոզի Սվազլեան ապրեցան եւ խոր ապրումով հրամցուցին ներկաներուն երգերու փոքրիկ փունջ մը: Հ Հ հիւպատոս Փիէթրօ Քուչուքեան ներկայացուց Վալէրիա Փարիզի «Կըբիտա տէլ Սիլենցիօ» – «Լռութեան աղաղակը» – փաստագրական ժապաւէնը որը կը վերաբերի Հայկական ցեղասպանութեան:

Ուրբաթ Ապրիլ 24, մխիթարեան Համար արդէն աւանդութիւն եղած է 2005էն ի վեր, պատարագով ու հոգեհանգստեան արարողութեամբ յիշել մեր բիւրաւոր անմեղ նահատակները Միլանոյի պատկառազդու եւ մեծդէմ Ս. Ամբրոսիոս տաճարին մէջ: Հայ եւ իտալացի հաւատացեալներով լեցուն տաճարը, ուր չէին պակասեր պետական եւ եկեղեցական անձնաւորութիւններ, ունկնդրեցին դպրաց պատի քառաձայն երգեցողութիւնը ղեկավարութեամբ Պր. Ժան Անբըրճեանին եւ պատարագիչ հոգեւորականին յանձին՝ Առէն Վրդ. Շահինեանի քարոզը: Ան յիշեց որ այս տարի Ցեղասպանութեան ոգեկոչումը մասնաւոր իմաստ մը ունի նաեւ, քանի որ ան կը համընկնէր 1909 Ապրիլի Ատանայի Ջարդերու 100ամեակին ուր բնաջնջուեցան 30 հազար Հայեր եւ որոնց պիտի յաջորդէր 1915ի սարսափելի աղէտն ու տեղահանութիւնը: Այս բոլորը կատարուեցան քանի որ մեր ժողովուրդը ունեցաւ նախանձախնդիր կեցուածք մը հանդէպ իր հաւատքին ու աղգութեան, չուզեց ուրանալ իր Աստուածն ու իր լեզուն: Հայր սուրբին քարոզէն վերջ խօսք առաւ, յատուկ այս նպատակով Հռոմէն եկած, Հ. Հ. դեսպանատան հաւատարմատար Պր. Տիգրան Սամուէլեանը, նախ հայերէն եւ ապա իտալերէն իր յարգանքի տուրքը մատոյց մեր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին եւ չնորհակալութեան ու երախտապարտութեան զգացումները յայտնեց Իտալիոյ պետութեան եւ քոյր եկեղեցիներու ներկայացուցիչներուն: Ապա թափօրը ծաղկեպսակներով եւ մոմերով ուղղուեցաւ դէպի տաճարին կից գտնուող խաչքարը, ուր միասնաբար երգելով ու աղօթելով յուժեղ արուեցաւ նահատակներուն յիշատակը յաւերժացնող օրէնսդրութեան պահանջը:

«Յառաջ»ի Նոյ. 25 թուին մէջ գրած էի որ Միլանոյ քաղաքի «Արտօնութեան պարտէզ» ընկերակցութիւնը պաշտօնական հանգամանք ստացած էր եւ թէ այդ ընկերակցութիւնը պիտի առաջարկէր որ նոր ծառեր տնկուէին ի յիշատակ արդարներուն, որոնցմէ մէկը Ջորնտ Տինքն էր: Եւ այսպէս այդ առաջարկը ներկայացուեցաւ քաղաքապետարանին եւ ընդունուեցաւ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՎԱՆԳՈՒՎԸՐԻ (Գանատա) մէջ, է, որ ՀՕՄ-ի Գանատայի չրջանը կազմակերպած է իր տարեկան սեմինարը ընդառաջելով տեղւոյն Ա-բաց մասնաճիւղի հրաւէրին Ապրիլ 8–13ին: Ապրիլ 9ին տեղի ունեցած է պատշ մը դէպի Վիքթորիա կըզպին, Ապրիլ 10ին՝ այցելութիւն մը դէպի Վանգուվըրի զանազան չըրջաններ, իսկ Ապրիլ 11ին տեղի ունեցած է սեմինարը Սէնթըրի վերապատրաստման ժողովասրահին մէջ: Շրջանի 10 մասնաճիւղերէն ներկայ եղած են վեցը՝ մասնակցողներուն ընդհանուր թիւը եղած է 92: Զեփիւռ Առաուրեան իր բացման խօսքէն ետք յաջորդաբար հրաւիրած է Արագ մասնաճիւղի առեներուհիները՝ Հռիփսիմէ Աչճեան եւ ՀՕՄ-ի կեդրոնական վարչութեան ներկայացուցիչը՝ Նովա Հինտոյեան փոխանցելու իրենց խօսքերը: Ապա, դասախրակչական բաժնով ներկայացած են երեք դասախօսները: Ժոժօ Պեարոսեանի նիւթը եղած է կտաւներ, Գլօռ Ակոբեան խօսած է թանկագին քարերու մասին, վերջին նիւթը՝ երկրագունդի ապահովութեան հարցը ներկայացուցած է տոքթ. Նաթալի Թիւֆէնքճի: Ապրիլ 11ի իրիկունը տեղի ունեցած է Արագ մասնաճիւղի 30ամեակը: Բացման խօսքը արտասանած է մասնաճիւղին առենապետուհին՝ Հռիփսիմէ Աչճեան, ապա չնորհաւորական խօսքերով արտայայտուած են Հ.Յ.Դ. կոմիտէի ներկայացուցիչը, ՀՕՄ-ի կեդրոնական վարչութեան ներկայացուցիչը, Շրջ. վարչութեան առենապետուհին եւ Վանգուվըրի հովիւը՝ հայր Յուսիկ Մարտիրոսեան:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԱՍԻՈՅ ՀԱԿԱՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

Կեդրոնական Ասիոյ մէջ հիւլէական զինամթերքէ զերծ գօտիի մը մասին դաշինք մը կազմուած ու վաւերացուած է: Անով Ղազախըստան, Կիրղիզստան, Տաճիկիստան, Թիւրքմէնիստան եւ Ուզբեկիստան յանձնառու եղած են ո՛չ արտադրել, ոչ ձեռք ձգելու, ոչ ալ ունենալու հիւլէական զէնք, զինամթերք: Փաստաթուղթը արգելք չէ ոչ պինուորական մարզի մէջ հիւլէական ուժի գործածութեան: Նման գօտի մը ստեղծելու գաղափարը կուգայ 1950ական տարիներէն: Կեդրոնական Ասիոյ այս գօտին աշխարհի հինգերորդն է Հարաւային Ամերիկայէն, Հարաւային Խաղաղականէն, Ափրիկէէն, Հարաւ-արեւելեան Ասիայէն ետք: Ընդհանուր գումարով աւելի քան հարիւր պետութիւն ընդգրկուած են այդ յանձնառութեան մէջ, անոնց մակերեսը երկրագունտին տարածքին մօտ կէսը կը կազմէ: Ասով հանդերձ, Կեդրոնական Ասիոյ պարագան իւրայատուկ է անով որ հիւսիսային կիսագունտին մէջ առաջինն է եւ կ'ընդգրկէ պետութիւն մը որ ժամանակին հիւլէական զէնք ունէր: 1991ին երբ Խորհրդային միութիւնը կը քայքայուէր, Ղազախստան հիւլէական զինամթերքի պաշարներով աշխարհի չորրորդ պետութիւնն էր, Ռուսաստանէն, ԱՄՆ-էն, Ուկրանիայէն ետք:

Կեդրոնական Ասիոյ հիւլէաթափման նախաձեռնութիւնը կը պատկանի Ուզբեկիստանի նախագահ Ի. Քարիմովի. ան այդ առաջարկը ըրած էր 1993ին ՄԱԿ-ի ամպիոնէն: Ռուսաստան եւ Չինաստան նեցուկ եղած են առաջարկին, իսկ ԱՄՆ, Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա անընդունելի նկատած:

Նէրկայի դաշինքը երկու մասէ կը բաղկանայ. առաջինով զայն ստորագրող երկիրները յանձնառու կ'ըլլան հիւլէական փորձեր չկատարելու, հիւլէական պայթուցիկ ապրանքներ չարտադրելու: Իսկ երկրորդ բաժինով դիմում կ'ըլլայ Ռուսաստանի եւ Չինաստանի, ԱՄՆ-ու, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի որ իրենց կարգին յանձնառու ըլլան դաշինքը ստորագրած երկիրներուն դէմ հիւլէական զէնք չգործածելու: Այս երկիրները կը մերժեն այդ յանձնառութիւնը, յարձակումը բացառելու երաշխիքը մերժելով նախկին խորհրդային պետութիւններուն, այն պատճառաբանութեամբ որ այս վերջինները իրենց կը վերապահեն անհրաժեշտութեան պարագային իրենց տարածքներէն հիւլէական զէնքի փոխադրութիւնը արտօնելու իրաւունքը: Արդէն Ղազախստան, Կիրղիզստան, Տաճիկիստան, Ուզբեկիստան մաս կը կազմեն Ապահովութեան հաւաքական կազմակերպութեան: Այդ կազմակերպութեան դաշինքը ունի յօդուած մը ուր յստակօրէն ըսուած է թէ անդամ պետութիւններէն մէկուն դէմ յարձակում մը պիտի ընկալուի բոլորին ուղղուած: Արեւմուտքին վախը այն է որ այս պետութիւնները գոհ չըլլալով ռուսական հիւլէական վահանին պաշտպանութենէն, կրնան նաեւ վստահիլ Մոսկուայի ատոմական ուժին: Կ'արժէ յիշել նաեւ որ 1991ին Կեդրոնական Ասիան հիւլէական զէնքի տէր միայն երկու պետութիւններուն էր. Ռուսաստանը եւ Չինաստանը: Մինչդեռ այսօր կան նաեւ Հնդկաստանը, Փաքիստանը, վաղը Թերեւս Իրանն ալ:

Հարցի կիրարկութեան գրուած, նոր դաշինքը արդէն դէսերու կամ կածները յարուցած է. անոնք Ատանան ու Տաշքէնթը կ'ամբաստանեն հիւլէական ձգտումներով: Ղազախստան ուրանիումի աշխարհի մէկնէն հարուստ պաշարներէն մէկուն տէր է եւ հիւլէական խորհրդային ճեռնարկութիւնը հոն արտադրութեան եւ հետազօտութեան բաղմաթիւ կայքեր հաստատած է: Ուստի անկարելի չէ նկատուիր որ այդ երկիրը օր մը իր յստակ ծրագիրը զարգացնելու փորձութեան ենթարկուի:

Այսօր Կեդրոնական Ասիոյ զինուորական մեծագոյն հզօրութեան տէր երկիրը Ուզբեկիստանն է: Նոյն ատեն զրացի է Աֆղանիստանի որ ահաբեկչական միջազգային կազմակերպութիւններու թիրախն է: Ատկէ զատ, իրեն մօտ Իրանի հետ յարաբերութիւնները լարուած վիճակի մէջ են, ինչ որ կրնայ օր մը նախագահ Քարիմովը մղելու որ հրաժարի ամէն նոր դաշինքէ:

ՔԱՂՀԱՆ

ու վաւերացուեցաւ եւ պարտէզին մէջ վեց ծառեր եւ վեց կոթողներ տեղադրուեցան: Ասոնց բացումը տեղի ունեցաւ Մայիս 5ին եւ հրաւիրուեցան այդ արդարներուն ընտանիքներէն ներկայացուցիչներ: Բայման նախօրեակին, Մայիս 4ի երեկոյեան միլանահայութիւնը մեծ խանդավառութեամբ դիմաւորեց տիկ. Ռաքէլ Տինքը: Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ տիկ. Տինք պատմեց Հրանդի մասին, պատմեց իրենց մանկութիւնը եւ թէ ինչպէս իրարու հանդիպած են, ազատօրէն արտայայտեց իր մտահոգութիւնները, յոյսերը, երազներն ու մաքառանքները եւ մատնեց որ Հրանդի մահը լոյսի աղբիւր մը ըլլայ գալիք սերունդներուն համար, որ կարենան ունենալ աշխարհ մը ուր կը տիրապետէ սէրն ու արդարութիւնը:

Երկուշաբթի Մայիս 5, առաւօտեան ժամը 10:30ին արդարներու յիշատակը յաւերժացնող պարտէզին մէջ ի ներկայութեան Միլանոյի քաղաքապետ տիկ. Մորալթին, քաղաքապետարանի խորհուրդի նախագահին եւ անդամներուն, արդարներուն տարբեր երկիրներէն եկող ներկայացուցիչներուն, Ընկերակցութեան նախագահին ու անդամներուն, դպրոցականներու, հեռատեսիլներու, օրաթերթերու, ամսագրերու թղթակիցներու եւ նկարողներու եւ վերջապէս հայ համայնքի փոքրիկ խումբի մը, ընկերակցութեամբ Հայր սուրբին տեղի ունեցաւ ծառերու եւ քարէ կոթողներու բացումը: Յուզիչ պահ մը ստեղծուեցաւ երբ արարողութեան աւարտին ներկայ Հայերը բոլորուեցան Ռաքէլի չուրջ Հրանդին նուիրուած կոթողին առջեւ հոգեւոր հօր առաջնորդութեամբ միասնաբար ջերմեռանդութեամբ աղօթեցին նահատակին հոգւոյ հանգստութեան համար:

Նոյն օրը երեկոյեան ժամը հինգին քաղաքապետարանի մէկ չքեղ սրահին մէջ հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ, քաղաքապետին ձեռամբ արդարներու հարազատներուն յանձնուեցան այդ յիշատակելի օրը յատկանշող վկայագրեր: Ապա խօսքը տրուեցաւ հարազատներուն եւ իւրաքանչիւրը իր լեզուով համառօտօրէն ներկայացուց իր մտքերը այդ յանձնառութիւնը, յարձակումը բացառելու երաշխիքը մերժելով նախկին խորհրդային պետութիւններուն, այն պատճառաբանութեամբ որ այս վերջինները իրենց կը վերապահեն անհրաժեշտութեան պարագային իրենց տարածքներէն հիւլէական զէնքի փոխադրութիւնը արտօնելու իրաւունքը: Արդէն Ղազախստան, Կիրղիզստան, Տաճիկիստան, Ուզբեկիստան մաս կը կազմեն Ապահովութեան հաւաքական կազմակերպութեան: Այդ կազմակերպութեան դաշինքը ունի յօդուած մը ուր յստակօրէն ըսուած է թէ անդամ պետութիւններէն մէկուն դէմ յարձակում մը պիտի ընկալուի բոլորին ուղղուած: Արեւմուտքին վախը այն է որ այս պետութիւնները գոհ չըլլալով ռուսական հիւլէական վահանին պաշտպանութենէն, կրնան նաեւ վստահիլ Մոսկուայի ատոմական ուժին: Կ'արժէ յիշել նաեւ որ 1991ին Կեդրոնական Ասիան հիւլէական զէնքի տէր միայն երկու պետութիւններուն էր. Ռուսաստանը եւ Չինաստանը: Մինչդեռ այսօր կան նաեւ Հնդկաստանը, Փաքիստանը, վաղը Թերեւս Իրանն ալ:

Հարցի կիրարկութեան գրուած, նոր դաշինքը արդէն դէսերու կամ կածները յարուցած է. անոնք Ատանան ու Տաշքէնթը կ'ամբաստանեն հիւլէական ձգտումներով: Ղազախստան ուրանիումի աշխարհի մէկնէն հարուստ պաշարներէն մէկուն տէր է եւ հիւլէական խորհրդային ճեռնարկութիւնը հոն արտադրութեան եւ հետազօտութեան բաղմաթիւ կայքեր հաստատած է: Ուստի անկարելի չէ նկատուիր որ այդ երկիրը օր մը իր յստակ ծրագիրը զարգացնելու փորձութեան ենթարկուի:

Այսօր Կեդրոնական Ասիոյ զինուորական մեծագոյն հզօրութեան տէր երկիրը Ուզբեկիստանն է: Նոյն ատեն զրացի է Աֆղանիստանի որ ահաբեկչական միջազգային կազմակերպութիւններու թիրախն է: Ատկէ զատ, իրեն մօտ Իրանի հետ յարաբերութիւնները լարուած վիճակի մէջ են, ինչ որ կրնայ օր մը նախագահ Քարիմովը մղելու որ հրաժարի ամէն նոր դաշինքէ:

ՔԱՂՀԱՆ

Ա Յ Ր Ի Ն

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

Բ.

Հոս՝ ֆիլտէօսէ կամ մեռաքսէ կանայի գուլպաները գոյնզգոյն, քանուած, մինչեւ գիստը ամփոփելու չափ երկայն, որոնց ներքաշնակ շրջագիծը՝ մարմնին ճշդութեամբ պատկանելու համար ձեւուած էր. անդին, ճերմակեղէնները՝ սպիտակ ու նուրբ վուշէ որոնց իր համբակ մտքովը գործածութեան տեղ չէր գրտներ. չապիկները՝ երկար, լայն, թափանցիկ, փրփուր տանթէլներով խառն, ոգիի, փրփուր տանթէլներով խառն, որոնք կուրծքը մերկ ձգելու քան թէ ծածկելու համար պատրաստուած էին. ուրիշ ճերմակեղէն հանդերձներ, կարուա՞ծ թէ կարուելիք, չէր գիտեր, վասն զի էն անհրաժեշտ մասերը իրարմէ անջատ ու բաց թողուած կը տեսնուէին. աւելի անբաց թողուած կը տեսնուէին. աւելի անդին գլխարկներ, թռչուններով կամ ծաղիկներով զարդարուն, կօշիկներ տարօրինակ ճեւերով, ճեռնոցներ, պանճանուններ, ծնրակապեր _ այս վերջինները կը ճանչնար հայրենիքէն, եւ զորս երբեմն իր ծունկին վրայ կը փորձէր _ վերջապէս հազար խոովիչ ու հեշտաւէտ առարկաներ, մանաւանդ գեղարոյր փոքրիկ ու զարդարուն չիլեր որոնք իր դերսեցկի դիւրագրգիռ քիմին համար ամէնէն ախորժելի էին:

Բայց վերի յարկը ա՛լ աւելի զարմանքներու կը հանդիպէր. կար կարողներու սենեակին մէջ, մերկ, բոլորովին մերկ կին մը, ո՛չ, կանացի փայտաչէն մարմին մը, ճշմարիտ ու կենդանի կարծուելու չափ ճարտարութեամբ չինուած, իր զմայլած աչքին կը պարզէր, յատնի լրբութեամբ մը, այն բոլոր թաքուն հրապոյրները որոնք իր նոր ամուսնացած երիտասարդի տենդագրգիռ արիւնը կը բորբոքէին: Ու մինչեւ լոյս չէր քնանար, կանանց մարմնին համար մտածուած, երեւակայուած, ստեղծուած այս բոլոր խօսուն եւ գրգռիչ նիւթերէն չրջապատուած, որոնց բոլորին վրայ, իբրեւ հրաշալի աշխարհի մը մէջ, այդ մերկ կինը՝ սէգ, խրոխտ, բայց միանգամայն կարծես թէ անճնաուար ըլլալու պատրաստ, կը տիրէր իր մարմնին չլացուցիչ զեղովը: Ու կանանց յատուկ, անոնց զաղտնիքներովը լեցուն այս քաղաքին մէջ անզգայ պահապան մնալու դատապարտուած՝ այս երիտասարդը կուրտ աքաղաղի տարօրինակ դեր մը կը ստանար:

Գ.

Հայրենիքը, Զարդար, իր մանկամարդ կինը, կը սպասէր: Իրենց սուրբ պսակէն ի վեր հազիւ մէկ երկու ամիս էրկանը եւ բերը տեսած էր, ու ստակ վաստակելու անհանգնելի հարկը՝ հեռաւոր երկիրներ առաքնորդած էր զայն.

Կը սիրէր արդեօք այն երիտասարդը որ իր ամուսինը եղած էր. այն կոյր ու անտրտունջ հնազանդութեան մէջ որ հանդուրժողութեան բոլոր կեանքը կը կազմէ այդ կողմերը, ո՛չ խորհելու եւ ո՛չ զգալու տեղի մնացած է. իրեն չէին հարցուցեր երբեք թէ կ'ուզէ՞ր այն մարդը զոր իրեն սահմանած էին. ինքն ալ չէր մտածեր անոր վրայ. ո՛չ կ'սատէր եւ ոչ կը սիրէր զայն մինչեւ իր ամուսնութեան օրը: Եւ ամուսնութենէն ետքը ա՛յնչափ քի՛չ առեն անցուցած էր հետը, այնչափ մը տերմութենէ զուրկ, որ գրեթէ պաշտօնական եղած էին իրենց յարաբերութիւնները՝ միեւնոյն յարկին տակ բնակող բաղմաթիւ ազգականներու ներող նայուածքին տակ:

Այդ նոր ընտանիքին մէջ ուր կը մտնէր դիւաւորապէս ծառայութեան համար, ամէնէն քիչ իր էրկանը կը պատկանէր. վասն զի կեսրոջը, աներին, միւս ազգականներուն սպասաւորութիւնն էր իր առաջ պարտաւորութիւնը:

Այս գեղի աղջիկը գորովի եւ սիրոյ անսպառ գանձեր ունէր սակայն իր սրտին խորը, որոնք մէկ բառով, մէկ դպուռնքով թերեւս պիտի յայտնուէին: Բայց առանդութիւնը կար իր աչքին առջեւ, իր ամուսնին հօրեղբայրներուն կիները կային, նոյն իսկ իր կեսուրը կար իր դէմը, Պոլիս գացող մնացող ամուսիններու ըսպասելով, տանը անհատնող հոգերուն ու աշխատութեանցը մէջ մաշելով ծերացած կիներ, հիմա գրեթէ պառաւներ ճիշդ իրեն պէս, նոր հարսի պէս լռիկ ու խոնարհ՝ այդ մարդոց քով, որոնք յանկարծ երկարատեւ տարիներէ ետքը, յիշեր էին թէ այդ դժբախտներուն ամուսիններն էին իրենք ու հայրենիք վերադարձեր էին, այլեւս անընպատակ ու անօգուտ դարձած ամուսնական կեանքը շարունակելու:

Ահա այս հէք, աղերսկ ու կորաքամակ օրիորդները կային իր առջեւ, որոնք ստուերներու պէս անխօս՝ իր չուրջը կը դառնային, եւ Զարդար էրիկ կնկան ուրիշ տեսակը չէր երեւակայած երբեք:

Զարմացաւ ուրեմն երբ կարգը էրկանը եկաւ մեկնելու: Իր մչտնջենապէս կըրաւորական դերին մէջ գաւառացի հայ կինը զանգատելու անգամ զօրութիւն չունի. Պոլսէն թուղթ եկաւ. հօրեղբօր մը գալուստը իմացուցին ու Մարտիրոսի մեկնելու պատրաստութիւնները տեսան. հարսը՝ իր հոգածու ամուսինի պատրաստութեամբը՝ երկու զոյգ բուրդէ գուլպայ չինեց, մայրը ու միւս ազգականները մէյ մէկ յիշատակ տուին ճամբորդին ու երկուշաբթի օրուան կարաւանով մօտի գիւղէն Պոլիս գացող ուրիչ երիտասարդի մը՝ Խաչոյին հետ ճամբայ դրին զայն: Զարդար մինչեւ իրենց արտը, որ ճամբուն կողմն էր, մէկտեղ գնաց ու վերջի պահուն երբ հրաժեշտի ողջոյններ փոխանակուեցան, արցունքի փախստական կաթիլ մը սահեցաւ ինկաւ հարսին աչքէն երիտասարդին ձեռքին վրայ. այս չափ ահա այս բաժանման բոլոր սրտայուզութիւնը:

Մարտիրոսի մեկնելէն ի վեր հարսը իր բաժինը առած էր տան աշխատութենէն ու իր տեղը կեսուրը հանդստեան կոչուած. հաց եփել, կաթ կթել, ջուր ու փայտ բերել իրեն կ'իյնար միշտ, ու երիտասարդ կինը՝ ագարակի կենդանիներու յատուկ հեզութեամբը իր ծառայութիւնը կը կատարէր:

(Շար. 3)

ԱՐՆՈՒՎԻԼ-ԼԷ-ԿՈՆԷՍ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Վարագայ Սուրբ Խաչ եկեղեցւոյ երգչախումբը
ղեկավարութեամբ՝
ՄԿՐՏԻՉ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ
ելոյթ կ'ունենայ համերգով մը
Կիրակի, Մայիս 17 ժամը 17ին
«Հրանդ Տինք» վարժարանի
«Օսկեան» հանդիսասրահէն ներս։
– Ծախքերու մասնակցութիւն –

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 21
պատարագ՝ ժամը 10·30ին։
Կը հրաւիրուին բոլոր մանուկները Մ. Հաղորդութիւն առնելու յընթացս Մ. պատարագի։

HAMASKAINE

SPECTACLE A NE PAS MANQUER !

«Rimbaud en enfer»

d'aprés la vie et l'œuvre
d'Arthur RIMBAUD

Mise en scène : **William Orrego Garcia**

Nour Ani Sisserian — Mikael Alhawi — Jérôme Sau

Théâtre de Nesle, 8 rue de Nesle
75006 Paris
(M° Odéon)

Les Dimanches 17, 24 et 31 mai

Réservation : 01.46.34.61.04.

Conférence sur l'informatique arménienne

Présentation du **Lexique e-LEXIQUE MACHDOTZ** (CDM) par l'informaticien Stephen STEPANIAN, participant à l'élaboration du lexique.
A savoir, ce lexique informatique permet de retrouver et représenter plus de trente mille mots en arménien et en français même à partir des mots mal écrits ou bien transcrits.
La conférence aura lieu le **vendredi 15 mai à 20h30,** au Centre Culturel Saint Grégoire.
Adresse: Paroisse arménienne catholique Saint Grégoire l'Illuminateur : 26, rue Sibié, 13001 MARSEILLE.

«ԱՆԱՀՕ» ՏԱՓԱՆԱՒՈՒՆ ՎՐԱՑ

ՃԱՋԻ ԵՐԵԿՈՆԵՐ

«ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՄԱՍԵԱՆ»
ԵՐԲԵԱԿԻՆ ՀԵՏ
Մայիս 18 երկուշաբթի,
Մայիս 19 երեքշաբթի,
ժամը 20ին
Տեղերը սահմանափակ են. դիմումի համար՝ հեռաձայնել՝
01·42·06·74·26 կամ գրել՝
info@penicheanako.org
Հասցէին։
Տարհանուելը կը տեւուի Սէնի գետափին վրայ, թիւ 61ին դէմ, մեթրօ Սթալինկրատ կամ Ռիւքէ։

UGAB - Offre

L'UGAB Europe cherche pour sa Colonie de vacances, qui se déroulera du 3 au 23 juillet 2009, des animateurs et animatrices titulaires du BAFA.

Pour déposer sa candidature, prière d'adresser CV à
hduzian@agbueurope.org

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEVRAN - LIVRY

La Section **«D. Missakian»** de Sevran-Livry vous propose une journée en Picardie **le dimanche 14 juin**

Au programme :
— Croisière déjeuner sur la Somme
— Visite de la Cathédrale d'Amiens

Départ en car à 8h30 de la mairie de Livry-Gargan.
P.A.F. : 55 euros
Réservations auprès de Madeleine :
01 43 10 04 96
Attention nombre de places limité.

□

Arnouville-lès-Gonesse

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise organise, mensuellement, un après-midi «Rencontre et Culture».

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous, à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

● **le lundi 8 juin — Thème du jour : les origines de la Croix Bleue**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

* * *

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **Astrig** du Val d'Oise, vous informe que la CHORALE ASTRIG (adultes) se produira le **samedi 6 juin à 20h30** à l'Eglise catholique — avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse sous la direction du Maestro Haig SARKISSIAN.

Cette manifestation sera suivie d'un cocktail dans le local de la Croix Bleue. Entrée libre.

Venez nombreux passer une agréable soirée.

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

□

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux vous propose une

JOURNEE DE DETENTE A LA MER

le **Dimanche 31 mai.**
Au programme :
Matinée et déjeuner à HONFLEUR, port de pêche où se déroulera la fête des marins.
Après-midi à DEAUVILLE (Casino-Plage)
— Départ à 7h45 : Rendez-vous Place de la Mairie à Clamart;
— Retour prévu vers 20h.
Inscriptions auprès de :
● Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33
● Alice : 01. 46. 42. 90. 68.

□

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԻՍԻ

Կապոյտ Խաչի Իսիի «Տ. Սէրէնկիւլեան» մանուճիւղի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի Սեպտեմբեր 15ին։ Դասընթացքները ունին տարբեր մակարդակներ.

– Նախակրթարան (6 տարեկանէն ըակըսեալ),
– Միջնակարդ – երկրորդական,
– Պաքալօրէայի նախապատրաստական եւ Պաքալօրէա,
– Զուիահասներ։

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի օրերը ժամը 18էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

45 rue de la Défense,
92130 Issy-les-Moulineaux

Աւձանագրութիւն եւ տեղեկութիւն տեղւոյն վրայ, կամ հեռաձայնել՝
01·46·42·45·25 / 06·82·89·16·44
Թիւերուն, Շաքէ Կիրակոսեանին։

L'UGAB PARIS/IDF

organise son **PREMIER SALON DU LIVRE LES 15, 16 et 17 MAI**
de 10 heures à 19 heures.

REGARDS CROISES

est l'occasion de présenter plus de 300 titres : romans, récits, histoire, religion, BD, contes, beaux-arts, DVD... et de réunir des auteurs ayant écrit sur l'Arménie ou les Arméniens.

— PROGRAMME —

Vendredi 15 mai à 19 heures : Présentation par **Gilbert Sinoué** de son roman **Erevan** et séance de dédicace.

EPECIAL ENFANTS

Samedi 16 mai à 14 heures : Laureen Topalian pour son conte «Le Prince Tisserand»
16 heures : Anahid Sarkissian pour une Animation Spectacle

MEMOIRE ET HISTOIRE

Samedi 16 mai, à 18 heures : Table ronde avec le géopoliticien **Gérard Chaliand,** les historiens **Claude Mutafian, Yves Ternon** et **Raymond Kévorkian,** le politologue **Gaidz Minassian** et **Bardig Kouyoumdjian**

Dimanche 17 mai à 15 heures :
Dédicace exclusive de Jean-Christophe Grangé,
auteur du roman à succès **Miserere**

Le Salon du Livre est organisé lors de la **Brocante annuelle** de la rue de Courcelles, à Paris 17e. Présence d'un stand devant les portes du Centre Culturel Alex Manoogian avec **vente de produits artisanaux.**
Bar avec dégustation de spécialités arméniennes.

Centre Culturel Alex Manoogian de l'UGAB
118 rue de Courcelles — 75017 Paris
M° Courcelles — Bus ligne 84

Les Activités du Mois de Mai du Centre Culturel Sahak–Mesrop de Marseille

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

RECITAL DE PIANO
avec

Anahid TERBOGHOSSIAN

Mercredi 20 mai à 20h30
Au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado — 13008 MARSEILLE
Au programme : Bach, Chopin, Beethoven, Babadjanian

—— Entrée libre ——

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

CAMP ITINERANT EN ARDECHE

DU 12 AU 26 JUILLET

Dernières places sont encore disponibles.

Nombreuses activités sportives et découverte de la région destinées aux adolescents nés entre le 1er janvier 1994 et le 30 avril 1995.

Date limite d'inscription : 20 mai 2009.

Renseignements et inscriptions auprès du Conseil d'Administration de la C.B.A.F. :
Tél. : 01. 53. 34. 18. 18
Fax : 01. 53. 34. 12. 13
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

* * *

RECRUTEMENT

POUR LE SEJOUR D'AOUT 2009 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour à Bellefontaine du 31 juillet au 14 août :

● **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA.**

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS.
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԱՅՐԱՔ
ՄԱՅԻՍ 15
VENDREDI
15 MAI
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : նոամեայ 70 եւրօ
Արտասահման : նոամեայ 85 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.)
75 եւրօ (Շաբաթական առաքում) _ Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22·204

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

84e ANNEE — N° 22·204

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ

Նախագահ Ս. Սարգսեան Մայիս 12ին աշխատանքի եւ ընկերային հարցերու նախարար նշանակած է Գէորգ Պետրոսեանը:

Ան ծնած է 1972ին Երեւան, 1990ին աւարտած է համալսարանի իրաւաբանութեան ճիւղը: 1996էն ի վեր դասախօս էր Երեւանի համալսարանի իրաւաբանական ֆաքիւլթէին: Նոյն թուականէն մինչեւ 2001 վարած է Գր. Զօհրապ համալսարանի իրաւաբանական ճիւղը: 2002 – 2005 ամիսներուն վարիչ եղած է Վանաձորի Մխիթար Գոշ համալսարանին մէջ: 2004–2005 պաշտօններ ունեցած է Երեւանի Նոր Նորքի Թաղապետարանի մէջ: Աշխատած է «Արմէնթէլ» ընկերութեան, վերահսկիչ պալատին մէջ: Հեղինակն է «Հայաստանի հանրապետութեան աշխատանքային իրաւունք» համալսարանական դասագիրքին: Ունի գիտական յօդուածներ, այլ հրապարակումներ:

Անդամ է Բարգաւաճ Հայաստան կուսակցութեան:

Արմէն Աշոտեան ալ նշանակուած է կրթութեան եւ գիտութեան նախարար: Ան 1975ին Երեւան ծնած է, Մ. Հերացի բժշկական համալսարանին մէջ մասնագիտացած է «Բուժական գործ» բաժնին հետեւելով: Տարի մը ուսանած է Էքս–Մարսէյլ Բ. համալսարանին մէջ ալ: Աշխատած է դատական բժշկութեան ամպիոնին մէջ: Ցետոյ պաշտօններ վարած է առողջապահութեան մարզին մէջ, 2005–ին երեսփոխան ընտրուած է. 2008 Սեպտեմբերէն ի վեր կը ղեկավարէր Ազգային ժողովի Գիտութեան, կրթութեան, մշակոյթի, երիտասարդութեան ու մարմնամարզի յանձնաժողովը:

* * *

ՆՈՐ ԱԹՈՄԱԿԱՅԱՆԸ

Հայաստանի նոր աթոմակայանը կը կառուցանէ Ուորլէյ Փարսոնս միջազգային ընկերութիւնը: Ան չահած է յայտարարուած մրցումը: Ըլլալով աշխարհի մեծագոյններէն, ընկերութիւնը 2008ին 3,5 միլիառ աւստրալական տոլարի չահ արձանագրած է:

Նոր աթոմակայանը չուրջ հազար մեգավաթ հզօրութիւն կ'ունենայ եւ ըստ ուժանիւթի նախարարութեան տուեալներուն, կրնայ արժել չուրջ 5 միլիառ տոլար:

* * *

ԵՕԹՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ Ա.ԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒՆԴ

Դատարանը Մայիս 13ի նիստին որոշած է փակել թղթածրարը «Եօթներու գործ»ով ամբաստանուածներէն Շանթ Յարութիւնեանին: Ան ամբաստանուած էր 2008 Մարտ 1–2ի զանգուածային խռովութիւն կազմակերպելու յանցանքով:

Որոշումին հիմ ծառայած է դատաբժշկական տեղեկագիր մը ուր ըսուած է թէ դէպքերու ընթացքին ամբաստանեալը «անմեղսունակ էր··· այլ խօսքով՝ իր արարքին պատասխանատու ելլու մտաւոր հասասարակչռութենէն զուրկ:

* * *

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔԸ ԵՒ ԵՐԹԸ

Հայ Ազգային գոնկրէսի (ՀԱԳ) ներկայացուցիչները Մայիս 13ին հանդիպում ունեցած են Ա.ասանի ընտրողներուն հետ: Հանդիպումը վերածուած է հանրահաւաքի, որ աւարտած է երթով մը:

Ելոյթ ունենալով Լ. Տէր Պետրոսեան ըսած է թէ մէկ կողմէն ուրախ է մարդոց ոգեւորութիւնը տեսնելով, բայց նոյն ատեն կը ցաւի որ ժողովուրդը կը կրկնէ «պայքար, պայքար մինչեւ վերջ» կարգախօսը: «Ես կը ըցանկանայի որ ազատ ու հանդիստ ապրէինք այսօր, երբ 20 տարի է անցել մեր ազատագրումէ: Բայց այսօր մեր երկիրն օկուպացուած է իշխանութիւնների կողմից» ըսած է ան, աւելցնելով որ կ'ամչնայ Հայաստանի համար. «Հայ ժողովրդի ազգային պատիւը ոտնահարուած է, իսկ երկիրը դարձել է ֆութպոլի գնդակ, որին ո՛վ ուզում հարուածում է»:

* * *

ԻՍՐԱՅԵԼԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԵՒ Ա.ՆՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄՆԱՑԱԾ ՀԱՐՑՈՒՄԸ

Մայիս 13ին Իսրայէլի հիմնումին 61րդ տարեդարձը նշուած է Երեւանի մէջ: Դեսպան Շ. Յուր գոհունակութեամբ անդրադարձած է բարեկամ Հայաստանի հետ քաղաքական, տնտեսական, մշակութային գործակցութեան զարգացումին: Հայաստանի արտաքին գործերու տեղակալ Ա. Կիրակոսեան ալ նշած է թէ երկու երկիրերը հարուստ պատմութիւն ու մշակոյթ ունին, իսկ իրենց գործակցութիւնը `երկար տարիներու անցեալ:

Լրագրողներու հետ զրուցելով դեսպան Շ. Յուր կարեւոր նկատած է իր երկրին Ազգային ժողովին կողմէ Ցեղասպանութեան հարցին քննարկումները. սակայն անպատասխան ձգած է լրագրողներու հարցումը թէ ինչո՛ւ ճանաչումի պարագան հանուած է նոյն Ազգային ժողովի օրակարգէն:

* * *

ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ Ա.ՇԽԱՏՈՂՆԵՐԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Նախագահ Բ. Սահակեան Շուշիի ազատագրման 17րդ տարեդարձին առիթով հրամանագիր մը ստորագրած է, պարգեւատրելու համար «Հայաստան» հիմնադրամին տեղական մարմիններու 15 աւենապետները, հոգաբարձուներու խորհուրդի ստուգիչ յանձնաժողովի անդամ Վ. Ճաղմաստարեանը եւ Ֆրանսայի մարմնին Ղարաբաղի մնայուն ներկայացուցիչ Միշէլ Թանդրէզը:

Հիմնադրամին տեղական մարմիններու ներկայացուցիչները Մայիս 11–14 Արցախ գտնուած են, մասնակցած Մարտունիի շրջանի Բերդաշէն գիւղի ջրատարին, Հադրութի հիւանդանոցին ու կազատարին բացումի արարողութիւններուն: Այցելած են նաեւ Հադրութի Տող գիւղի, Մարտունիի Սպիտակաշէն գիւղի, Մարտունիի քաղաքապետարանի թիւ 11 դպրոցները:

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ա. ԿԻԼԻԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՍԱՐԿՈԶԻ - ՄԷՐՔԷԼ ԶՕԺԳԻՆ

Ընդունելէ ետք Թուրքիոյ Եւրոպական միութեան անդամակցութեան չատագով Փորթուկալի նախագահը, Ա. Կիւլ միասնական մամուլի ասուլիսին խստօրէն հակազդած է Սարքոզի _ Մերքէլ զոյգին նոյն անդամակցութիւնը մերժող խօսքերուն:

Թուրքիոյ նախագահը նախ յիշեցուցած է որ իր երկրին անդամակցութեան բանակցութիւնները Միութեան մէջ միաձայնութեամբ, ղեկավարներու ստորագրութիւններով որոշուած են: Ցետոյ ըսած է թէ Թուրքիա իրաւական կացութեամբ առընչուած է Միութեան եւ թէ Եւրոպական յանձնաժողովն ու խորհուրդը Թուրքիոյ անդամակցութեան նպատակին մասին յստակ որոշումներ ունին:

Ակնարկելով Սարքոզի _ Մերքէլ զոյգին, Կիւլ ըսած է. «Մենք վճռակամութեամբ կը չարունակենք բանակցութիւնները: Քաղաքական մարդիկը կու գան ու կ'անցնին: Կրնան յստակատեսութեան պակաս ունենալով որեւէ բան ըսել, բայց մենք այդ բաներուն վրայ կանգ չենք առներ: Մենք մեր գործը կը չարունակենք, բարեփոխումները ընելով»:

Թուրք բանագնաց Ի. Պաղըճ ալ նոյն մերժումին մասին յայտնած է թէ Սարքոզիի ու Մերքէլի արտայայտութեան ազատութիւնը կը յարգեն, սակայն ատիկա չի նշանակեր որ նաեւ զայն կը բաժնեն: «Ներքին ու արտաքին ընդդիմութեան կէտերը որքան ալ չանան, մենք Եւրոպայի անդամակցութենէն հրաժարելու մտադիր չենք: "Առանձնաշնորհեալ գործընկերութեան" վրայ պնդողները զօրութենական գաղափարի մը չուրջ պարկը դառնան» ըսած է ան:

* * *

«ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ» ՈՐԱԿՈՒՄԻՆ Ա.ՌԹԱԾ ՁԱՅՐՈՑԹԸ

Երիտասարդ արուեստագիտուհի ու նախկին դեսպան Ի. Պաթուի զաւակը Փէլին Պաթու հեռատեսիլի յայտագրի մը մասնակցած է, որուն ընթացքին քննարկումի առնուած են Հայաստան _ Թուրքիա յարաբերութիւնները, անոնց ներկայի ընթացքը, 1915ի պատահարներուն լոյսին տակ: Ցայտագիրը վարած է Ծաթօթ պատմաբան ու Թալաթի «Սեւ կողքով տեւորը» գրքի հեղինակը Մ. Պարտաքչը:

Փ. Պաթու յայտագրին ընթացքին «ցեղասպանութիւն» որակած է 1915ին կատարուածը. որակումը քանի մը անգամ կրկնած, անմիջական քննադատութիւններու թիրախ դարձած է: Հաղորդավարը իրեն յիշեցուցած է թէ թրքական բառամթերքով այդ պատահարները «ցեղասպանութեան պնդումներ» կը կոչուին, բայց Փ. Պաթու պատասխանած է թէ Հայաստան գացած է ինք, հոն հոգեւոր դասականներու, ակադեմականներու հետ հանդիպում ունեցած եւ ինչ որ կ'ըսէ հայկական տեսակէտներու պաշտպանութիւնը ընել չէ, այլ իր անձնական կարծիքը յայտնել: Փորձել չեչտել թէ 1915ին կատարուածը ինչպիսի՛ մեծ ողբերգութիւն էր:

Դիտողներ քաղաքի իմակներով հագազդած են իր խօսքերուն, նոյնիսկ քննադատելով վիզէն կախած նուռի մետալը, զայն «հայկական» նկատելով: Արուեստագիտուհին ըսած է թէ ճիշդ է որ երեւանէն գնած է զայն, նուռը իր ամէնէն սիրած պտուղը ըլլալով. ապա իր կարդին մեղադրած է ցոյց տրուած նեղմտութիւնը, մինչ Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները կարգաւորելու մասին կը խօսուի եւ մարդիկ մետալի մը հանդուրժելու չափ իսկ լայնախոհութիւն չունին:

Իսկ երբ Մ. Պարտաքչը իրեն յիշեցուցած է ԱՄԱԼԱ–յի զոհ Թուրք դիւանագէտներու պարագան, Փ. Պաթու պատասխանած է թէ իր հայրն ալ դեսպան ըլլալով, ինք բոլորէն աւելի զգացած է այդ չրջանին տարսափը. հօրը մտերիմ ընկերները սպաննուած են: «Բայց ատիկա չի նշանակեր որ թշնամութեամբ լեցուիմ Հայերու դէմ» ըսած է արուեստագիտուհին:

ԹԵՀՐԱՆ

ԳԻՐՔԻ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ՔԱՐՏԷԻ ԽՆԴԻՐ

Թեհրանի գիրքի միջազգային ցուցահանդէսին այս տարի եւս մասնակցած է Հայաստան: Հայկական տաղաւարին մէջ ալ զետեղուած է Հայաստանի ու Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան քարտէսը: Ազրբէյճանի Թեհրանի դեսպանատան ներկայացուցիչները այցելած են հայկ. տաղաւարը եւ պահանջած որ քարտէսը վերցուի: Տաղաւարին պատասխանատուները մերժած են ամբարտաւան այդ պահանջը ու դիմած ցուցահանդէսին կազմակերպիչներուն որոնք եւս հաստատած են թէ քարտէսը պէտք է իր տեղը մնայ:

քով տեատրակ»ը հատորի խմբագիրը Մ. Պարտաքչը:

Փ. Պաթու յայտագրին ընթացքին «ցեղասպանութիւն» որակած է 1915ին կատարուածը. որակումը քանի մը անգամ կրկնած, անմիջական քննադատութիւններու թիրախ դարձած է: Հաղորդավարը իրեն յիշեցուցած է թէ թրքական բառամթերքով այդ պատահարները «ցեղասպանութեան պնդումներ» կը կոչուին, բայց Փ. Պաթու պատասխանած է թէ Հայաստան գացած է ինք, հոն հոգեւոր դասականներու, ակադեմականներու հետ հանդիպում ունեցած եւ ինչ որ կ'ըսէ հայկական տեսակէտներու պաշտպանութիւնը ընել չէ, այլ իր անձնական կարծիքը յայտնել: Փորձել չեչտել թէ 1915ին կատարուածը ինչպիսի՛ մեծ ողբերգութիւն էր:

Դիտողներ քաղաքի իմակներով հագազդած են իր խօսքերուն, նոյնիսկ քննադատելով վիզէն կախած նուռի մետալը, զայն «հայկական» նկատելով: Արուեստագիտուհին ըսած է թէ ճիշդ է որ երեւանէն գնած է զայն, նուռը իր ամէնէն սիրած պտուղը ըլլալով. ապա իր կարդին մեղադրած է ցոյց տրուած նեղմտութիւնը, մինչ Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները կարգաւորելու մասին կը խօսուի եւ մարդիկ մետալի մը հանդուրժելու չափ իսկ լայնախոհութիւն չունին:

Իսկ երբ Մ. Պարտաքչը իրեն յիշեցուցած է ԱՄԱԼԱ–յի զոհ Թուրք դիւանագէտներու պարագան, Փ. Պաթու պատասխանած է թէ իր հայրն ալ դեսպան ըլլալով, ինք բոլորէն աւելի զգացած է այդ չրջանին տարսափը. հօրը մտերիմ ընկերները սպաննուած են: «Բայց ատիկա չի նշանակեր որ թշնամութեամբ լեցուիմ Հայերու դէմ» ըսած է արուեստագիտուհին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԻՎ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐի Գանի 62րդ վառատօնը բացուեցաւ Մայիս 13ին: Ցայտագիրը սկսաւ կենդանի պատկերով մը Հոլիվուտ պատրաստուած և մկրտուած Ըփ, որու ֆրանսական տարբերակին համար հերոսին իր ձայնը տրամադրած էր Շառլ Ազնաւուր: Պատուոյ հիւրերուն գլխաւորներէն էր արդէն Ազնաւուր: Դատակազմին կը նախագահէ Իզապէլ Հիւփէր:

ՍՐԻ ԼԱՆՔԱՑի հիւսիս _ արեւելեան չրջանը, պատերազմական գօտիի մը մէջ, չուրջ 100 թամուլ քաղաքացիներ սպանուած են հիւանդանոցի մը ռմբակոծութեան հետեւանքով, 48 ժամուան ընթացքին: Օպամա կոչ ըրած է որ թամուլ ապըստամբները զէնքերը վար դնեն, բանակն ալ հրաւիրած է որ առանց խորհանումներու ռմբակոծութիւններուն վերջ տայ:

ՊԱՊԸ, Մայիս 13ին, «պատ»էն անցած է, պատ մը որ «ապահովութեան պատ» է Իսրայէլի համար եւ «քաժանումի պատ»՝ Պաղեստինցիներուն համար: Բենեդիկտոս ԺԶ. յայտարարած է._ «Հակառակ անոր որ պատերը դիւրութեամբ կը կառուցուին, դիտենք որ չատ չեն դիմանար: Կրնան վար առնուիլ: Նախ անհրաժեշտ է որ մեր սրտերուն չուրջ բարձրացած պատերը վերցնենք, մեր դրացիներուն դէմ կառուցուած պատնէչները»:

ՖՐԱՆՍԱՑի նախարարապետը՝ Ֆր. Ֆիյոն հարցազրոյց մը տուած է Ֆիկառոյի (Մայիս 14) ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց, որ նոր տուրքեր պիտի չըլլան, մտտեսական դանդաղ աճ մը կրնայ նախատեսուիլ 2010ին, հիւանդանոցներու պարագային կառավարութիւնը նոր ղիջումներ պիտի չընէ եւ Քրխութին լակարտ պէտք է տընտեսական նախարար մնայ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆի նախկին նախագահը՝ Լէք Վալեզա խոստացած է Մայիս 13ին, որ զօրավիդ է կարի Գասպարովի, բուռն ընդդիմադիր Կրեմլինի քաղաքականութեան եւ Քաղաքացիական միացեալ ճակատի ղեկավար: Սոլիտարնոսկի պատմականն ղեմքը յայտարարած է._ «Ցանձնառու եղայ զօրավիդ ըլլալու իրեն, եթէ գաղափարներ ունենան, որոնք կրնան ծառայել Ռուսաստանը բարեփոխելու»:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԱՆՏԷՐ ՈՒ ԱՆՊԱՇՏՊԱՆ Է ԱՅԼԵՒՍ...

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Վերնագիրը կ'ընդօրինակենք Լեւոն Շառոյեանի դիպուկ յօդուածէն («Յառաջ», Ապրիլ 28, 2009)։ Բայց հարցման նշանը հանած ենք։

Այո՛, հայերէն լեզուն պէտք է անտէրու անտիրական նկատել այլեւս, երբ տիրութիւն ու պաշտպանութիւն ընելու կոչուած մարմիններն ու անհատները պարզապէս կը դաւաճանեն անոր։ Ու այստեղ վճռաբանութեան տեղիք չկայ։

Հայրենի մամուլին մէջ, բազմաթիւ են յօդուածները, որոնք կ'անդրադառնան գրաւոր թէ բանաւոր հայերէնի ամէնօրեայ խոչտանգումին։ Իրանագէտ Գառնիկ Ասատրեանի «Ազգային քարոզչութիւն» խորագրուած նորատիպ յօդուածին մէջ ամէն ինչ ըսուած է քանի մը տողով.– «Հայոց լեզուն այսօր, յիրաւի, գտնուում է աղետալի վիճակում։ Եւ չատ քիչ է հայերէնը Հայաստանում պետական լեզու լինելու մասին սահմանադրական յայտնի դրոյթը յիշեցնելով բաւարարուելը։ Փողոցային լեզուն, ժարգոնն ու անյարիր վարքի քարոզչութիւնը պէտք է օրէնքով վտարուեն մեր էկրաններից։ Ի վերջոյ, ինչի՞ համար են Լեզուի պետատեսչութիւնն ու Մշակոյթի նախարարութիւնը։ Գուցէ ժամանա՞կն է ստեղծելու այդ բոլորը վերահսկող լայն իրաւասութիւններով օժտուած պետական մի օրգան» («Ազգ–Մշակոյթ», Մայիս 9, 2009)։

Սփիւռքի մէջ, սակայն, այլեւս անօգուտ կը թուի հայերէնի վիճակի մասին նման ուղղութեամբ յօդուածներ գրելը։ Գրեթէ թերթ ու գիրք չէ մնացած, որուն ընթերցումը խաչելութիւն մը չըլլայ, իսկ բանաւոր մակարդակի պարագային նախընտրելի է լռել։

Բայց բուն հարցը այդ չէ, այլ՝ Լ. Շառոյեանի գրութենէն եզրայանգուող հաւաքական ձեռնթափութեան զգացողութիւնը, որուն չուրջ կ'արժէ խորհրդածել։

* * *

Տասնամեակներէ ի վեր, հանրայայտ երեւոյթ է, Սփիւռքը մերժըւած է։ Մինչեւ 15–20 տարի առաջ, կ'րսուէր, թէ Սփիւռքը մնայուն չէ, այսինքն, օր մը տեղի պիտի ունենայ վերադարձը, բոլորս պիտի հաւաքենք մեր պայուսակները եւ «մնաս բարով, Սփիւռք»։ Ուրեմն, մերժելով զայն, նաեւ կը մերժուէր ինչ որ կրնար անոր հարատատ արտադրութիւնը ըլլալ, որովհետեւ անընդունելի էր, որ անհող Սփիւռքը կրնար վաւերական մշակոյթ ստեղծել։ Ինչ որ հարատատ էր միայն հայրենի հողէն կրնար բխիլ։

Ահա թէ ինչո՛ւ այսօր, օրինակ, նորահաստատ Սփիւռքի նախարարութենէն խնդրելու պէս կը պահանջուի, որ Սփիւռքի համար կըրթական ծրագիր պատրաստէ, կարծէք թէ Հայաստանը մեզմէ աւելի յստակ գիտնար, թէ որո՞նք են անոր կարիքները կամ իրապատկութիւնները։ Այսքանը չէր բաւե՞ր անցեալ Նոյեմբերին, Պուէնոս Այրէս կայացած Հայ կանանց միջազգային ընկերակցութեան 5րդ համագումարին, սփիւռքահայ զեկուցաբեր մը (դժբախտաբար անունը յիշուած չէր Ընկերակցութեան պաշտօնական հաղորդագրութեան մէջ) առաջարկած էր, որ Հայաստանի մէջ պատրաստուի կրթական հաստատութեան ծրագիր մը՝ Հայաստանի ու Սփիւռքի համար, արեւելահայերէնի՛ հիմամբ («Արմինիըն ուիքլի», 2008 Նոյեմբեր 29)։ Գոնէ մխիթարական է, որ այս անհեթեթ առաջարկը տեղի տուած էր լայն վիճարկումի։ Ինչպէս կ'ըսեն նման պարագաներու, մեկնաբանութիւնները աւելորդ են։

Սփիւռքի նախարարուհի տիկ. Հրանոյշ Յակոբեանը, կառավարութեան ներկայացուած զեկոյցի մը մէջ, կը յայտարարէր, որ «դժուարութիւններ կան հանրակրթական (իմա՝ ամէնօրեայ Վ. Մ.) դպրոցները պահելու իմաստով, ուստի անհրաժեշտ է զարկ տալ կիրակնօրեայ դպրոցներու զարգացման» («Նոր օր», 2009 Փետրուար 21)։ Այսինքն, հայերէնի ուսուցումը պէտք է վերածել չաբաթօրեայ կամ կիրակնօրեայ մարզանքի։ Ու հոս նախարարութիւնը մեղք չունի, երբ մենք մեր ձեռքով դպրոց կը փակենք կամ նիւթական դժուարութիւններու թէ որակական անկումի կը մատնենք, արդիական օժանդակ նիւթեր չենք ստեղծեր կամ հրատարակեր, ատակ ուսուցիչներ չենք պատրաստեր կամ զանոնք ներգրաւելու անհետեւական միջոցներ չենք տրամադրեր։ Ի՞նչ կրնայ ըլլալ արդիւնքը, եթէ ոչ՝ հայակերտումի կարելիութեան ժխտումը։

Տիկին Յակոբեանը վերջերս Թորոնթոյի մէջ յայտնած էր, որ եթէ Սփիւռքի կազմակերպութիւններուն (որոնցմէ 33·000ի ցանկ մը ունի իր մօտ) «միայն 10 տոկոսը տարին միայն հինգ պատանի ուղարկէ իր մօտ, հա՛ 15·000 պատանիներ հայրենի բնտանիքներու մօտ կը տեղաւորեմ, էջմիածնի մէջ կ'աղօթեն, վեհափառին աջը կը համբուրեն, Ծիծեռնակաբերդ իրենց ծաղիկները կը դնեն, տեսարժան վայրերը կ'այցելեն, Սեւանայ լիճին մէջ իրենց ձեռքերը կը լուան, կը հայացնեմ իրենց ու ձեղ կը վերադարձնեմ» («Նոր Օր», 21 Մարտ 2009)։ Այսինքն, մենք ի վիճակի չենք մեր պատանիները հայացնել Սփիւռքի մէջ ու այդ գործը միայն կարելի է բնել երկու կամ երեք չաբաթ պատնոնք Հայաստան ուղարկելով։

Ամէն մարդ լ'ը Հայաստանին գիւտը կ'ընէ երբ հայրենիք այցելելու անփոխարինելի փորձառութիւնը կ'ապրի։ Բայց թող մեղի ներուի հաստատել, որ «տուրիստական» ապաւորութեան ինքնախաբէութեամբ կարելի չէ լեցնել պարապը։ Հայաստանը կարելի է ըմբռնել ու իւրացնել, երբ «տեսնուած» է... տեսնուելէ առաջ։

Ու այստեղ կը վերադառնանք վերեւ ակնարկուած դաւաճանութեան։

Արդարեւ, եթէ Աղէտին վերապրող Թրքահայ կամ արաբահայ սերունդներուն մէկ մասը կարելի եղաւ հայակերտ ու հայախօս դարձնել՝ Լիբանանէն մինչեւ Արժանթին, խրճիթանման դպրոցներու մէջ, ի՞նչ է պատճառը որ այսօր պալատանման կառոյցներու մէջ չենք յաջողիր նոյնը ընել մեր անգլիախօս կամ ֆրանսախօս սերունդներուն պարագային, մանաւանդ այն գաղութներուն մէջ, ուր այդ գործը ընելու բոլոր նախատրամադրեալները կան կամ կրնան ըլլալ։

Կը բաւէ՛ յանգանքը ուրիշներու վրայ նետելու Ջայլամի քաղաքականութեան հետեւիլ։ Ընդունինք, որ մեր ձախողութեան հիմքը կը գտնուի արդիւնաւէտ գործ չտառաջ տանելու մեր ապիկարութեան եւ, մանաւանդ, Սփիւռքը մերժելու, Սփիւռքի գաղափա՛րը եւ անոր ենթադրած առանձնայատկութիւնները ժխտելու մեր ինքնատպան վարքագիծին մէջ, որ յիշեալ օրինակներէն դատելով, արդէն հասած է վերթխարածաւալ չափերու։

Ու թերեւս պէտք ունի կարճատօտ անդրադարձի մը։

* * *

Մենք այսօր կը գտնուինք յետսփիւռքեան սերունդի գոյութեան փաստին առջեւ, սերունդ՝ որ տակաւին անհրաժեշտ ատհմանումի ենթարկուած չէ։ Ու յամառօրէն կը չարունակենք անտեսել անոր գոյութիւնը եւ, այլապէս, չհասկնալ պայն։

Ինչո՞ւ «յետ–սփիւռքեան» կ'ըսենք։ Պէտք է ընդունիլ, որ 1988էն սկսեալ Սփիւռքը կը թուի իր աւարտին հասած ըլլալ այն կերպարանքով, որ ծնունդ առած էր յետպատերազմեան շրջանին։ Հայաստանի անկախութիւնը եւ համաչխարհային մշակութային ու քաղաքական արագընթաց երեւոյթները գլխիվայր կ'րնեն Սփիւռքի այդ հասկացողութիւնը, որուն գոյութեան չանդրադառնալու պերճանքը տրուած էինք մենք մեզի, բայց որ պէտք է նորէն մտածել, որպէսզի կարենանք իսկապէս մտնել յետսփիւռքեան ժամանակաշրջանին մէջ։ Սփիւռք՝ Սփիւռքէն անդին։

Ինչո՞ւ չենք հասկնար այս սերունդը։ Որովհետեւ կը մերժենք Սփիւռքի գոյութիւնը։ Այսինքն, ժամանակագրականօրէն կ'ապրինք նախա–Սփիւռքին մէջ, այսինքն, 60–70 տարի առաջ։ Ու մեր մտածելակերպն ու գործելակերպը տակաւին կը չարունակեն մնալ անցած ու գացած ժամանակներու մէջ։

Ինչո՞ւ կը մերժենք Սփիւռքը այսօր։ Բոլոր կաշկանդումներուն վերացումով տեղի չունեցաւ բեմերէն չեփորուած վերադարձը (Թուական օրէն բաղդատելի՞ են 1988–2008ին Հայաստան հաստատուող Սփիւռքահայերը եւ 1948–68ին Իսրայէլ հաստատուող Հրեաները)։ Ուրեմն, սկսանք Սփիւռքը մերժել՝ քանդելով անոր հիմքերը, եւ մեր ճիգերը կեդրոնացնել Հայաստանի վրայ, քանի որ Հայաստանը մնայուն է, Սփիւռքը՝ գնայուն։ Ինչպէս որ կէս դար առաջ ամերիկահայութիւնը նիւթապէս կը սատարէր միջին արեւելեան դպրոցներուն, որովհետեւ հոն «հայութիւնը կը պահպանուի», այժմ նիւթապէս կր սատարենք Հայաստանին, որովհետեւ...հոն «հայութիւնը կը պահպանուի»։

Այդպէս է, որ դրամական պատճառներով կամ պատրուակներով թերթ կը փակուի կամ անկանոն կը պառնայ, դպրոց կը գոցուի կամ կը պարպուի, համայնքներու կազմակերպական կառոյցը կը խախտի կամ կը քանդուի, եւայլն, եւայլն։ Նոյն կարճատեսութեամբ կը չարունակենք չանդրադառնալ, որ եթէ Սփիւռքի կառոյցները հիմնայատակ քանդենք (ինչ որ կ'ենթադրէ նաեւ մշակութային հիմքերէ զրկելը), վաղը սերունդ պիտի չլլլնայ, որ հայութեան ու, հետեւաբար, Հայաստանի գաղափարը իր մէջ կրէ, Հայաստանի զօրավիգ կանգնի, կամ, եթէ աւելին կ'ուզէք՝ Հայաստան երթայ հաստատիլ։

Այսինքն վատահամբաւ ձուլումը իրականացուցած պիտի ըլլանք մ'է թէ արտաքին ուժերու ազդեցութեամբ, այլ՝ մե՛ր ձեռքով։

Այս բոլորը կ'ըսենք, որպէսզի քիչ թէ չատ աւելի չօչափելի ըլլայ յետսփիւռքեան սերունդին առջեւ ցցուող վտանգը՝ մշակութային փոխանցումի արդէն խախտուա հիմքերուն յաւելեալ տկարացումը, մեր իսկ ձեռքով ու մեր իսկ մեղքով։ Բայց նաեւ որպէսզի փորձենք դրսնել ճամբաները՝ ինքնութեան նախաիրութիւնը վերածելու սիրոյ, իսկ հայկականութեան մտավիճակը՝ հոգեվիճակի։

Այդ ճամբաները կ'անցնին լեզուէն՝ մշակութային փոխանցումին ու ինքնութեան կերտումին կենսական դերծօնը։ Հայերէնը պէտք է նկատել մէկ ամբողջութիւն, առանց գրաբարի ու գրաբարեան սին արտայայտութիւններու՝ «պետական» կամ «ոչ պետական» լեզուի մասին։ Արդի հայերէնի բոլոր ճիւղերը հաւասարազօր են, եթէ մենք պատրաստենք յարդելու անոնց տարբերութիւնները, ինչ որ կենսական է։ Անվիճելի է, որ հայերէնը կարելի է սորվիլ աշխարհի որեւէ տեղ, իսկ եթէ բաթամիա չենք՝ արեւելահայերէն կամ արեւմտահայերէն հասկնալը ո՛չ մէկ էական դժուարութիւն կը յարուցանէ։

«Լեզուն ոգի է, որ կ'ոգեւորէ» (Շահան Շահնուր)։ Այո՛, կ'ոգեւորէ, բայց ո՛չ թէ «խոհանոցային հայերէն»ի կամ հայերէն/ոչ–հայերէն խառնապուրի տեսքով, այլ միայն երբ լուրջի կ'առնուի անոր ուսուցումը, անոր իւրացումը որպէս մէկ մասը ամբողջական հայ մշակոյթին, զոր պարտինք իմանալ ու փոխանցել, ո՛չ թէ տուրք տալ «հայերէն կը խօսիմ, ուրեմն Հայ եմ» ինքնանպատակ ու ինքնագոհ մտայնութեան մը, որ երբեմն կը հասնի հիւանդագին չափերու։ Այլապէս պիտի ստիպուինք մտածել, որ Մեծ Եղեռնէն մազապուրծ հազարաւոր Թրքահայ Հայերը իրականութեան մէջ Թուրք էին։ Կամ՝ որ մեզմէ պակաս հայախօս յաջորդ սերունդը, Հայ չէ։

Բայց եթէ Թրքահայ Հայերուն ժառանգորդները դարձան հայխօս, ու Արեւմտեան Սփիւռքի հայ սերունդներուն մէջ ծնան լրիւ հայախօս Հայեր, կը նշանակէ, որ մշակոյթի փոխանցումը անկարելի չէ։ Եթէ կ'ուզենք արդիւնքի հասնիլ, պարտաւոր ենք լրջօրէն աշխատիլ, որպէսզի օրինակներու թիւը դառնայ... անթիւ։ Եւ ո՛չ թէ մեր ինքնութեան պայմանաւորումը ակնկալել... իբրեւ հայրենիքի մակրոյծներ։

Ու այսպէս՝ լեզուն անտէր ու անպաշտպան ձգելով։

Նիւ Ճըրզի

ՓԱՐԻԶ

ԱՏԱՆԱՅԻ 100 ԱՄԵԱԿԸ

Շաբաթ Ապրիլ 25ի յետմիջօրէին, Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ Նուրհան Փրէնկեան սրահը լեցուն էր հանդիսականներով, եկած նչելու Ատանայի ջարդերուն 100ամեակը: Ձեռնարկը կազմակերպուած էր «Արարատ գիտութեանց միջազգային ակադեմիայ»ին կողմէ: Անոր նախագահ՝ Պ. Յակոբ Գրգեաշեան բացումը կատարեց ներկաները հրաւիրելով մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեան եւ ունկնդրելու «Ատանայի ողբը»: Ապա, Ռոզին Թաշճեան–Ադամեան կարդաց նոյն 100ամեակին առթիւ Գարեգին Բ.–ի կոնդակը: Առաջին խօսք առնողը եղաւ Լեւոն Քէչէեան որ Զապէլ Եսայեանի անձին ընդմէջէն նկարագրեց Ատանայի ողբերգութիւնը: Ան յիշեց որ ղէպքերէն միայն երկու ամիս վերջ, 1909 Յուլիս մէկին, Զապէլ Եսայեան Փարիզէն Պոլիս ժամանեց ուրկէ պիտի ուղղէր ղէպի Ատանա, ականատես ըլլար տեղւոյն իրավիճակին ու վերադառնար, դիր առնելով իր տպաւորութիւնները «Աւերակներու մէջ» կարեւոր գործով (հրատարակուած՝ 1911ին):

Օրուան երկրորդ բանախօսն էր տոքթ. Մանուկ Ադամեան որ ընտրած էր խօսիլ Ատանայի մասին Սիամանթոյի «Կարմիր լուրեր բռեկամէս» (1909) քերթուածներու ընդմէջէն: Ան մեզի ունկնդրել տուաւ տարաբախտ բանաստեղծին «Պարը» ստեղծագործութիւնը:

Իր ելոյթին աւարտին, Մանուկ Ադամեան խօսօրէն դատապարտեց «Լ'Իսթուար» ամսաթերթի Ապրիլի թիւին մէջ լոյս տեսած Ցեղասպանութեան մասին ոչ առարկայական թղթածրարը ուր փորձ կ'ըլլար «Ժէնոսիտ»ի փոխարէն «մեծ եղեռն» հայերէն անուանումը պարտադրելով նեմացնելու պատահարին տարողութիւնը:

Ոգեկոչման վերջին խօսք առնողն էր Գեղամ Գեւոնեան որ ելոյթ ունեցաւ «Ատանայի ջարդերուն քաղաքական հետեւանքներու մասին» նիւթով: Ան մանրամասն ներկայացուց երկու դէմքերու վկայութիւնները այդ դէպքերու շուրջ. Առաջինը, 1915ի նահատակ Ակնունին էր որ «Դէպի երկիր» (1911) գրութեան մէջ, առաջին անգամ եւ Ատանայի համար «Մեծ եղեռնը» եզրը կը գործածէր: Երկրորդը, զմիւռնիացի Մարտիրոս Սարեան որ 1916ի Փետրուարին, Գոնիայի պանդոկի մը մէջ, ականատես վկան եղած էր լարուած խօսակցութեան մը, երկու թուրք բարձրաստիճան պաշտօնեաներու միջեւ: Մին, Նաճիպ Պէյ, յատուկ պոլսէն ղրկուած, քննելու համար ջարդերուն ընթացքը. իսկ միւսը, ոչ իթթիհատական, Հիւանի Պէյ, Տէր Զօրէն նոր ժամանած: Այս երկու թուրքերուն խօսակցութիւնը չուտով կը վերածուի բուռն բանավէճի ու յանկարծ, Հիւանի Պէյ, վրդոված, կը բացագանչէ. «Ո՞ր դարուն, ո՞ր երկիրին, ո՞ր առաջադիմ մէջ տեսնուած է ցեղասպանութիւն մը, եւ այն ալ այսպիսի զազանային ձեւերով»: Հոս է, որ ցեղասպանութիւն հայերէն բառը թարգմանաբար պիտի յօրինուէր Մարտիրոս Սարեանի կողմէ: Ցետագային, զաղտագողի այս լսածները ան գրի պիտի առնէր 1918ին ու հրատարակէր (1933) Փարիզի մէջ, «Ֆէյթ ազոմբլի» (fait accompli) վերնագրով: Գեղամ Գեւոնեանի խիստ չհեկեան այս պարզաբանումը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեց ներկաներուն մօտ:

Նշենք որ թէ՛ Մանուկ Ադամեանի եւ թէ՛ Գեղամ Գեւոնեանի ելոյթները հայերէն եղան:

Ատանայի ջարդերուն ձօնուած այս ոգեկոչումը աւարտեցաւ հարց ու պատասխանի բաժինով մը:

ՀՐԱՅՐ ՀՐԱՉԵԱՆ

ԴԱՂԹԱԿ ԴԱՂԹԱԿ

ՍԷՆ ԼՕՐԱՆԻ (Գանատա) Սէն Լօրան եկեղեցւոյ մէջ, Ապրիլ 3ին, համերգ մը տեղի ունեցած է Հայ Մշակութային Բարեկամներու եւ ՀԲԸՄ Իւթեան Մոնրէալի մշակութային յանձնախումբին կազմակերպութեամբ, որու յայտագիրը ապահոված էր երգչուհի Նարինէ Սիմոնեան: Արուեստագէտը մեծ տպաւորութիւն գործած է, ներկայացնելով որակաւոր յայտագիր մը, ուր տեղ գտած էին Ալան Յովհաննէսի, Պախի, Սեզար Ֆրանքի, Կապրիէլ Ֆրանքի, Կոմիտասի գործերը:

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՋԵՌՆԱՐԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

2009 Մայիս 3· այս օրը կրնար տարուան միւս օրերուն նման սովորական ըլլալ· սակայն ան յատկանշուեցաւ մեր հաւաքական կեանքին մէջ եզակի ձեռնարկով:

Ըստ կրօնական օրացոյցի, կարմիր կիրակի է:

Մեր արեան գոյնն է, կարծես թէ նաեւ մեր հոգիին գոյնը: Իոլոր կրօնքներուն մէջ յատուկ տեղ տրուած է արիւնին: Ըստ մեր քրիստոնէական հաւատքին, Յիսուս Քրիստոս, զոհելով իր անձը, իր արիւնով մաքրեց մարդկային մեղքը, մարդուն առիթ մը եւս տալով մը տածելու այն մեծ պարգեւին՝ կեանքի՛ մասին, զոր Աստուած տուած է իրեն: Այդ կեանքը պէտք է ապրինք զայն արժեւորելով: Ա՛յս է իմաստը կարմիրին, որ գոյնն է յաղթանակի եւ յեղափոխութեան:

Փարիզի Էսաեան Սանուց միութիւնը չուրջ 9 տարիէ ի վեր տարին անգամ մը կը կազմակերպէ հարցում-պատասխանի մրցում, սակաւաթիւ հայ դպրոցներու աշակերտներու միջեւ: Ձեմ կարծեր որ միութիւնը դիտմամբ այդ օրը ընտրած էր, բայց աշխարհի վրայ ոչ մէկ բան առանց պատճառի կ'ըլլայ:

Անմոռանալի օր մըն էր: Լարածութիւնը զգալի էր թէ՛ պատասխան տուող դպրոցականներու, թէ՛ ուսուցիչներու, ծնողներու եւ կազմակերպիչներու մօտ: Հարցումը կը լսուէր, պատասխանը կը տրուէր: Ցաղթանակի ճիչեր: Ցորդառատ ծափահարութիւններ: Եւ ուսումնական պատերազմի յաղթանակ, ուր չկա՛յ պարտուղ· յաղթական են բոլո՛րը: Այդ օրը սրահը կը յորդէր ներկաներով, եւ ներկաները կը յորդէին յուզումնալից ուրախութեամբ:

Փարիզի Էսաեան Սանուց միութիւնը չուրջ 9 տարիէ ի վեր տարին անգամ մը կը կազմակերպէ հարցում-պատասխանի մրցում, սակաւաթիւ հայ դպրոցներու աշակերտներու միջեւ: Ձեմ կարծեր որ միութիւնը դիտմամբ այդ օրը ընտրած էր, բայց աշխարհի վրայ ոչ մէկ բան առանց պատճառի կ'ըլլայ:

Ամանք կրնան այն տպաւորութիւնը ունենալ, թէ մեծ բան չէ եղածը, եւ իրը կարեւոր երեւոյթ այդ մասին գրելու պէտք ալ չկայ: Սակայն «դատապարտելը միշտ աւելի դիւրին է, դժուար է արդարացնելը»: Իսկ արդարացնելու, նոյնիսկ գովերգելու առիթները չատ են այս պարագային:

60 կամ 100 հարցումներու ընտրութիւնը եւ ամէն տարի այդ հարցումները բարեփոխելով մեր զաւակներու գիտելիքներուն պատշաճեցնելը դիւրին գործ չէ, մանաւանդ ներկայ պայմաններու մէջ, երբ հայերէնը, ցաւ ի սիրտ, կը դառնայ երկրորդական լեզու: Գործակցելով դպրոցներու ուսուցիչներուն հետ, համոզել մեր դպրոցականները սորվելու, չեշտելով մեր պատմութեան եւ մշակոյթի էջերը, աշխարհագրութեան գլխաւոր մասերը, նոյն ատեն ակնկալելով որ պատասխանեն հայերէնո՛վ: Այս բոլորին մէջ մեծ է դերը նաեւ ծնողներուն, որոնք ամէն ճիգ թափած էին մղելու որ իրենց զաւակները սորվին այդ բոլոր նիւթերը, միեւնոյն ժամանակ իրենք ալ թարմացնելով իրենց գիտելիքները եւ յաճախ նաեւ սորվելով բոլորովին անծանօթ էջեր: Խոստովանինք, որ այսօր մեր ծնողներէն չատեր ծանօթ չեն Հայոց պատմութեան եւ հայ մշակոյթին: Մեր դպրոցներուն մէջ հայերէնի ժամերը այնքան քիչ են, որ մեր հայերէնի սիրելի ուսուցիչներու թափած ջանքերը չատ անգամ արդիւնք չեն տար: Ահա հոս է որ կ'երեւի միութեան մեծագոյն յաղթանակը՝ մէկ հարուածով: Օգնութիւն դպրոցներուն, գիտելիք մեր զաւակներուն, եւ հայերէնի իմացութեան քաջալերում մեր ծնողներուն: Եւ այս բոլորը՝ Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Օրը վերջացաւ, սակայն այն ըպատասխումով, որ տարի մը վերջ բոլորս պիտի հաւաքուինք նչելու նոր արեւածագը մեր գիտելիքներուն:

Երանի մեր ժողովուրդի իւրաքանչիւր օրը իմաստաւորուած ըլլար այսպիսի յաղթանակներով:

ՏԻՐԱՅՐ Ք.Հ.Ց. ԳԼՂՃԵԱՆ

ԱՅՐԻՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՋՕՀՐԱՊ

Դ.

Բերայի Մեծ Փողոցին մէջ վաճառքի ահագին հակի մը անտանելի բեռին տակ ճնշուած, քրտնաթոր, ճակատներուն եւ թիկունքները պայթելու չափ ուռած, հազուստին պատառուն, ցեխոտ, չորս բեռնակիրները, մէկը ծերուկ, այս տառապանքներուն տակ ալեւորած, միւս եւրեքը դեռ երիտասարդ, կ'անցնին հեւալով:

– Խաչօ՛, պոռաց ձայն մը անոնցմէ մէկուն:

Խաչօ գլուխը դարձուց, մեծահարուստ վաճառատունէ մը իր անունը տուող ձայնին տէրը ճանչնալու համար:

Նոր լաթեր հագած գեղապանծ երիտասարդ մը, կապոյտ լօթիկին մէջէն ցոյց տալով վահանաձեւ կուրծքը, ածիլուած, մաքուր, ֆէսը աջ կողմ ծռած քիչ մը, իր փոխանին փոթերը չակելու զբաղած, վաճառատան դրան մօտ կեցեր ու իրեն կը ձայնէր:

Բեռնակիրները արդէն ուժասպառ, վար դրին իրենց բեռը· բայց Թաղապետութեան չավուշները ընդդիմացան· Բերայի Մեծ Փողոցը յոդնութիւն առնելու տեղ չէր· բեռնակիրները չունէ՛ առնել կ'ուզին եւ չավուշները թող չէին տար:

– Օլմազ, կ'ըսէր սպիտակ ժապաւէններով զարդարուած ու մէջքը սուր կապած կէս–լեզու յոյն պաշտօնեայ մը որ անոնց մեծը կը թուէր:

Բեռնակիրները իրենց հայախառն թըրքերէնով կը բողոքէին·

– Պիզիմտէ ճանիմիզ եօ՞խ մի· պէ մարդ Աստուծոյ, կը գոչէր ծերուկը:

Գլխարկաւոր անցորդներ կը չրջապատէին զիրենք, կիները կանգ կ'առնէին՝ վէճին պատճառը իմանալու հետաքրքիր: Ու բեռնակիրները կը ծռէին իրենց տաժանելի խաչին տակը մտնելու համար նորէն:

Աղքատութիւնը հարստութեան դէմ կանգ առնելու իրաւունք չունէր:

Մարտիրոս իր չորս հէմշէրիներուն հետ ուռնալը տեսաւ· ո՛ւր Խաչօն, ո՛ւր ինքն եւ սակայն միեւնոյն գեղէն էին գրեթէ, միեւնոյն տարիքը ունէին եւ միասին մեկներ էին երկրէն· Խաչօն ալ կայտառ ու յաղթամարմին տղայ մըն էր, իր նըշանածը թողած, ինչպէս որ ինքն ալ իր կինը ձգած էր՝ ստո՛ւկ, միշտ ստո՛ւկ, յաւիտեան ստուկ վաստակելու համար:

Ինքը Բերա էր ու Խաչօն Գալաթիա մը նացեր էր· մէկը լերան վրայ, միւսը ստորոտը, եւ կը թուէր թէ երբեք այդ ստորոտէն վեր չպիտի կրնար ելլել: Մարտիրոս այս թաղդատութիւնը կ'ընէր մտքէն:

Աղէկ չահ կար իր ծառայութեան մէջ ու աղէկ հաճոյք· հայրենի տան աղքատիկ ու միօրինակ կեանքը՝ լուսուն ճեղքուելուն հետ անհետացող անհաճոյ եւ անկարելի երազի մը տպաւորութիւնը կը դառնար հետզհետէ· այս բոլորովին իգական աշխարհին սէմէն ուր հազիւ ոտք կը կոխէր, ապագան փայլուն ու հխանալի կ'երեւար· Ֆրանսերէն սորվիլ կը սկսէր ահա որ մատամ կ'ըսէր տիկիններուն խօսած առենը, վասն զի տիկիններուն հետ կը խօսէր· չարունակ փոքր ու մեծ ծրարներ կը տանէր անոնց տունը ու պախշիշ կ'առնէր:

Ցայտնի էր որ քիչ չատ ամէնուն հաճելի սպասաւոր մըն էր: Ֆրանսուհի մը՝ Արեւելքցիներուն այս կատարելագործեալ տիպարին սիրահար, ու մանաւանդ Բերայի հայ տիկին մը ամէնէն անակնկալ կերպով իր փոքրիկ ծառայութիւնները կը վարձատրէին ու ինքը այս ներհակ, նախանձոտ ու ոսոխ հրապոյրներու մէջ կը վարանէր իր դեռաբոյս պեխերը չոյելով:

Ե.

Հայ տիկինը հարուստ վաճառականի մը ամուսինն էր· չարունակ յօդացաւէ տանջուող էրիկէն զզուած՝ մոռցեր էր որ այս ծեր բայց հարուստ մարդը աղքատութենէն դուրս հանած ու իրեն կին ըրած էր զինքը:

Այս հարստութիւնը՝ զոր ատեն մը աղքատութեան խոշորացոյցով տեսած էր՝ չէր փոխարիներ հիմա հիւանդոտ ու ալեւոր մարդու մը կինը ըլլալու դժբախտութիւնը եւ այս առուտուրէն՝ որ իր ամուսնութիւնն էր՝ պարադաներուն նեղրած չափ՝ գոլորմը յայտնած էր:

Անկախ, ինքնիշխան, իր անսահման ազատութիւնը ի՞նչ բանի գործածելու չըլլար՝ այս կինը ամէն օր Բերայի խանութներուն մէջ թափառիկ, մեծծախս արդուզարդի մամուռքով զբաղած, ոչ ոք գտած էր մինչեւ այդ ատեն իր արտակարգ բնաւորութեանը չարմար: Շուրջը զարծող երիտասարդները միշտ մեծարանքով ու փայփայանքով վայելեր էին զինքը եւ սակայն այս թոյլ ու վատ եղանակը չէր իր տարփատենչ երազը:

(Շար. 4)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ամահիա Դարբինեան 70 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր ծնողաց՝ Նշան եւ Նուարդ Դարբինեանի յիշատակին։

ԱՆԱՓՕ ՏԱՓՈՆԱԻԻԼ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ
ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
ԵՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՆԵՐՈՒ
ՀԱՄԱՐ

Եզակի եւ իսկական վայրը ինջոյքի ու տօնական հաւաքոյթներու համար՝ ամուսնութիւն, կնունք, տարեդարձ, հիւրասիրութիւն։

Ինչպէս նաեւ՝ մասնագիտական ապարէզի մէջ, համագումար, արհեստավարժական վերապատրաստութիւն, ցուցահանդէս, նորարարութեան ցուցադրութիւն։

Փարիզի կեդրոնը, 19րդ թաղամասի մէջ, Վիլէթի աւազանի ափին – 100 հոգինոց սրահ մը, որ ունի պատուհան, ճայեհասփոհումի, լուսաւորումի ու լուսարձակումի բոլոր յարմարանքները։

Դիմել՝
Հեռ. 06 10 46 08 83
կայք – info@penicheanako.org
կայքէջ – peniche.anako.org

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Հայուհի մը տարեց անձ խնամելու, կամ տնային աշխատանքի գործ կը փնտրէ, Փարիզի, կամ շրջակայ արուարձանի մը մէջ։

Դիմել Յասմիկ Յովսէփեանի՝
Հեռ. 01 39 87 42 88

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

HAMASKAINE

SPECTACLE A NE PAS MANQUER !

«Rimbaud en enfer»

d'aprés la vie et l'œuvre
d'Arthur RIMBAUD

Mise en scène : **William Orrego Garcia**

Nour Ani Sisserian — Mikael Alhawi — Jérôme Sau

Théâtre de Nesle, 8 rue de Nesle
75006 Paris
(M° Odéon)

Les Dimanches 17, 24 et 31 mai
Réservation : 01.46.34.61.04.

☆ ★ ☆

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՐԻԶ — Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

«ՊՈԼՍԱՀԱՅՈՑ ՄՇԱԿՈՒՅԹԱՅԻՆ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՆԵՐԿԱՅԻՍ»

կը դասախօսէ՝
Տիկ. ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ_ՓԱՆՈՍԵԱՆ

երկուշաբթի, Մայիս 25, ժամը 20·30ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue — 75009 Paris

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԱՐՆՈՒՎԻԼ-ԼԷ-ԿՈՆԷՍ

ԵՐԱԹՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Վարագայ Սուրբ Խաչ եկեղեցւոյ
երգչախումբը
ղեկավարութեամբ՝
ՄԿՐՏԻՉ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ
ելոյթ կ'ունենայ համերգով մը
կիրակի, Մայիս 17 ժամը 17ին
«Հրանդ Տինք» վարժարանի
«Օսկեան» հանդիսասրահէն ներս։
– Մտիքերու մասնակցութիւն –

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 21
Պատարագ՝ *ժամը 10·30ին։*
Կը հրաւիրուին բոլոր մանուկները Մ. Հաղորդութիւն առնելու յընթացս Մ. Պատարագի։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔ՝

ՑՈՐՈՒՄ 2009

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՅՈՒԼԻՍ 13Է՝Ն 26

- *Դասախօսութիւններ, զրոյցներ*
- *Այցելութիւններ պատմական եւ մշակութային վայրեր*
- *Պուոյտներ՝ Հայաստանի տեսարժան վայրերը*
- *Գիշերային հաճելի եւ ընկերային մթնոլորտ։*

Արձանագրութեան համար դիմել՝
ՀՈՒՐԻԿ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ.
– 01 42 29 10 24
– 06 14 74 92 97

Sous le parrainage
de la Cathédrale Apostolique
Arménienne de Marseille
et l'égide du CCAF Marseille-Provence

**L'Union des Combattants
de la libération d'Artsakh**

**L'Association des Anciens Combattants
et Résistants français
d'origine arménienne**

ont l'honneur de vous convier
à la célébration du

17e anniversaire de la libération de Chouchi

Dimanche 17 mai

— **11h30 Messe de requiem** en la Cathédrale, en hommage aux combattants de la guerre de libération de l'Artsakh;
— **12h Dépôt de gerbes** devant le khatchkar situé dans la cour d'honneur de la Cathédrale;
— **12h15 Allocutions** salle Ardzrouni Tcherpachian-Centre Culturel Sahak-Mesrop;
— **12h30 Projection d'un film** sur les combattants de la guerre d'Artsakh présenté par le Conseil National Arménien;
— **12h45 Déclamations** Association Artsakh Jeunesse et Culture Arméniennes;
— **13h Réception** Salle Varoujan Bozadjian - Centre Culturel Sahak-Mesrop.

339 avenue du Prado — 13008 Marseille
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

Date à retenir

Samedi 23 mai

REPAS DE LA MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
DE MARSEILLE

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEVRAN - LIVRY

La Section **«D. Missakian»** de Sevran-Livry vous propose une journée en Picardie

le dimanche 14 juin

Au programme :
— Croisière déjeuner sur la Somme
— Visite de la Cathédrale d'Amiens

Départ en car à 8h30 de la mairie de Livry-Gargan.
P.A.F. : 55 euros
Réservations auprès de Madeleine :
01 43 10 04 96
Attention nombre de places limité.

□

Arnouville-lès-Gonesse

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise organise, mensuellement, un après-midi «Rencontre et Culture».

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous, à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

● **le lundi 8 juin — Thème du jour : les origines de la Croix Bleue**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

* * *

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **Astrig** du Val d'Oise, vous informe que la CHORALE ASTRIG (adultes) se produira le **samedi 6 juin à 20h30** à l'Eglise catholique — avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse sous la direction du Maestro Haig SARKISSIAN.

Cette manifestation sera suivie d'un cocktail dans le local de la Croix Bleue. Entrée libre.

Venez nombreux passer une agréable soirée.

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

□

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux vous propose une

JOURNEE DE DETENTE A LA MER

le **Dimanche 31 mai.**
Au programme :
Matinée et déjeuner à HONFLEUR, port de pêche où se déroulera la fête des marins.
Après-midi à DEAUVILLE (Casino-Plage)
— Départ à 7h45 : Rendez-vous Place de la Mairie à Clamart;
— Retour prévu vers 20h.
Inscriptions auprès de :
● Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33
● Alice : 01. 46. 42. 90. 68.

□

ՎԵՐԱՄՕՏԻՏ ԽՍԻ

Կապոյտ Խաչի Խմբի «Տ. Սէրգիկիւլեան» մանուճիւղի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի Սեպտեմբեր 15ին։ Դասընթացքները ունին տարբեր մակարդակներ.

– *Նախակրթարան (6 տարեկանէն ըստկըսեալ),*
– *Միջնակարգ – երկրորդական,*
– *Պաքալօրէայի նախապատրաստական եւ Պաքալօրէա,*
– *Զուիահասներ։*

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի օրերը ժամը 18էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

45 rue de la Défense,
92130 Issy-les-Moulineaux

Արձանագրութիւն եւ տեղեկութիւն տեղւոյն վրայ, կամ հեռաձայնել՝
01·46·42·45·25 / 06·82·89·16·44
Թիւերուն, Շաքէ Կիրակոսեանին։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT

POUR LE SEJOUR D'AOUT 2009 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour à Bellefontaine du 31 juillet au 14 août :

● **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA.**

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS.
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

L'UGAB PARIS/IDF

organise son **PREMIER SALON DU LIVRE LES 15, 16 et 17 MAI**
de 10 heures à 19 heures.

REGARDS CROISES

est l'occasion de présenter plus de 300 titres : romans, récits, histoire, religion, BD, contes, beaux-arts, DVD... et de réunir des auteurs ayant écrit sur l'Arménie ou les Arméniens.

— PROGRAMME —

Vendredi 15 mai à 19 heures : Présentation par **Gilbert Sinoué** de son roman **Erevan** et séance de dédicace.

ESPECIAL ENFANTS

Samedi 16 mai à 14 heures : Laureen Topalian pour son conte «Le Prince Tisserand»
16 heures : Anahid Sarkissian pour une Animation Spectacle

MEMOIRE ET HISTOIRE

Samedi 16 mai, à 18 heures : Table ronde avec le géopoliticien **Gérard Chaliand,** les historiens **Claude Mutafian, Yves Ternon** et **Raymond Kévorkian,** le politologue **Gaidz Minassian** et **Bardig Kouyoumdjian**

Dimanche 17 mai à 15 heures :
Dédicace exclusive de Jean-Christophe Grangé,
auteur du roman à succès **Miserere**

Le Salon du Livre est organisé lors de la **Brocante annuelle de la rue** de Courcelles, à Paris 17e. Présence d'un stand devant les portes du Centre Culturel Alex Manoogian avec **vente de produits artisanaux.**
Bar avec dégustation de spécialités arméniennes.

Centre Culturel Alex Manoogian de l'UGAB
118 rue de Courcelles — 75017 Paris
M° Courcelles — Bus ligne 84

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ 16-17
SAMEDI-DIMANCHE
16-17 MAI
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Եռամսեայ 70 եւրօ
Արտասահման : Եռամսեայ 85 եւրօ (Ամէնօրեայ առ.) 75 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) - Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22·205 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 84e ANNEE — N° 22·205

«ԱՌԱՆՑ ՆԱԽԱՊԱՏՄԱՆ» ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՑՍՏԱԿ ՈՒ ՎՃՌԱԿԱՆ ՊԱՏՄԱՆԸ

Հայաստան - Թուրքիա յարաբերութիւնները կարգաւորելու նպատակով պատճառաբանուած Ապրիլ 22ի համաձայնութիւնը ըստ երեւոյթի յայտարարութեան, ոչ մէկ նախապատմութիւն ունէր: Մինչդեռ Թրքական կողմէն անմիջապէս հրապարակուած էին հինգ նախապայմաններ: Ըստեցաւ թէ անոնք գրգռութեան նպատակով մտածուած հնարք էին. բարեմտութիւնը թելադրեց հաւատալ այդ վարկածին: Բայց Թրքական կողմը ամէն օր նորոգեց պայմաններու ոչ միայն գոյութիւնը, այլ նաեւ միջուկին մասին պնդումները: Գլխաւոր հանդոյցը սահմանի բացումը կը կազմէր. Անգարա կ'ըսէր ու կը կրկնէր թէ մինչեւ որ հայկական ուժերը Ղարաբաղի «գրաւեալ» շրջաններէն չնահանջեն, սահմանը փակ կը մնայ:

Վարչապետ Թ. Էրտողանի հաքու այցէն ու հոն յայտարարածներէն ետք, այլեւս բաւական դժուար է լուրջ վերաբերիլ Երեւանէն տրուած ապահովութեան թէ համաձայնութիւնը նախապայման չունէր: Թուրքիոյ վարչապետը չեզոտած է հետեւեալ կէտերը.

- Թուրքիա - Ադրբեջան փոխյարաբերութիւններուն մէջ կը չարունակէ տիրական ըլլալ «մէկ ազգ երկու պետութիւն» ըմբռնումը: Ղարաբաղի հարցին նկատմամբ Թուրքիա ունի նոյն զգայնութիւնը, ինչ որ ունի Ադրբեջան:

- Ղարաբաղի ներկայի կացութիւնը անընդունելի է, երբեք պիտի չընդունուի:

- Անգամ մը եւս կ'ուզեմ ամենայն յստակութեամբ չեչտել. մինչեւ որ հայկական գրաւումը վերջ չգտնէ, Հայաստանի սահմանը պիտի չբացուի:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՏԻԽԷԼՏՈՐՖԻ ԹՈՒՐՔ ՀԻՒՊԱՏՈՍԸ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ

Տիւսէլտորֆի Թուրք հիւպատոսը Հ. Քըվանչ որ Գերմանացիներուն հասցէին ցեղապաշտական վերագրումներով ամբաստանուած էր, պաշտօնանկ եղած է: Գերմանիոյ Արտաքին գործերու նախարարութիւնը պատասխանելով Քրիստոնեայ դեմոկրատ միութեան կուսակցութեան հարցումին թէ ի՛նչ կարգապրութիւն եղած է Հ. Քըվանչի մասին, ըսած է թէ Մայիս 11ին Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարարութիւնը անոր պաշտօնին վերջ տուած է:

Թուրք հիւպատոսը Գերմանացիներու նացիական հակումներուն առընչուած ծանրակշիռ վերագրումներ ըրած էր ընթրիքի մը ընթացքին. հոն ներկայ գտնուղները անոր խօսքերը հրապարակած էին, պատճառ դառնալով որ գերման քաղաքական շրջանակներու հակազդեցութեան թիրախ դառնայ ան ու պաշտօնանկ հռչակուի:

Ըստ Թրքական աղբիւրներու, հիւպատոսը «պարտադիր արձակուրդ»ի մեկնած է:

ԵՐԵՒԱՆ

ՊԱՏԹՈՒՄ ԵՒ ՀՐԴԵՀ «ՆԱՑԻՐԻՏ»Ի ՄԷՋ

ԶՈՐՍ ՄԵՌԵԱՒ, ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

Մայիս 14, Հինգշաբթի,, ժամը 18ին մօտ արհեստական քաուչուկի «Նայրիտ» գործատան մէջ պայթումներու հետեւանքով հրդեհ ծագած է: Ըստ առաջին տեղեկութիւններու չորս զոհ կար եւ վիրաւորներ: Պայթումներն ու հրդեհը արտանետումներու ալ պատճառ եղած են, բայց Փրկարար ծառայութեան պատասխանատուները յայտնած են թէ անոնք բնապահական հետեւանքներ, խուճապի եւ ժողովուրդին այլ վայր փոխադրութեան պատճառ ըլլալու քնոյթ չունին:

Հրդեհը մարելու աշխատանքին մասնակցած են երեւանի հրշէջ ծառայութեան դրեթէ բոլոր կառքերը: Դիչերը ժամը 21ի չուրջ կարելի եղած է հրդեհին չընդլայնիլը սահմանափակել:

Հրդեհը ծագած է արհեստական քաուչուկի նախանիւթի ֆլորոփրէնի պահեստարանէն: Միջամտող հրշէջներն ալ քան տասնեակ մըն ալ թուներ տարուած, կամ վիրաւորուած են ու հիւանդանոց փոխադրուած:

Դէպքին վայրը գացած են Առողջապահութեան, Արտակարգ վիճակներու, Ուժանիւթի նախարարները, ոստիկանապետը, գլխաւոր դատախազը, այլ պաշտօնատարներ:

«Նայիրիտ»ի գործունէութիւնը վերսկսած էր Ապրիլի վերջաւորութեան, քանի մը ամսուան ընդմիջումէն ետք:

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻՆ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄԸ ՀՅԴ ԱՐԽԻՒՆԵՐՈՒՆ

Գ. Կիւլպէնկեան հիմնարկը ընդառաջելով Հ.Ց.Դ.-ի դիմումին, որոշած է 50 հազար տոլար յատկացնել նոյն կուսակցութեան արխիւներուն: Վաչէ Բրուտեան որ տնօրէնն է արխիւներու հիմնարկին, յայտած է թէ այդ գումարով թէ՛ արդիականն սարքաւորումներով կ'օժտուի հաստատութիւնը, թէ՛ աւելի արդիւնաւէտ կ'ըլլան հոն տարուող աշխատութիւնները:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՇԷՆՔԻՆ ՀԻՄՆԱՐԿԸ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ.ի նախագահութեամբ ու նախագահ Ս. Սարգսեանի, Երեւանի քաղաքապետին, յատակագծի հեղինակ Ա. Մեսչեանի, բարերար Սերգէյ Համբարձումեանի ու տըրեարը Կարինէ Համբարձումեանի ու տըրեարուհի Նուարդ Համբարձումեանի, աշխատակիցներու ներկայութեան Մայիս 14ին Մատենադարանի նոր մասնաշէնքի հիմնարկէքը կատարուած է:

Կաթողիկոսը իր օրհնութեան խօսքին մէջ չեչտած է եզակի այդ հիմնարկին իմաստը Հայաստանի ու ամէն մէկ Հայու համար: Ըսած է թէ հոն պահպանուղ մատեանները Հայաստանի հոգին ու ինքնէն կ'արտայայտեն, ինչպէս նաեւ մեր ժողովուրդին աստուածաճանաչումի, աշխարհաճանաչումի ճգտումը, իմացութեան սէրը:

Հիմնարկէքի արարողութեան միջնադարեան աւանդութիւնը չարգուած ու մատղաշ պահպանակի մէջ մագաղաթեայ յիշատակարան մը դրուած է նոր շէնքին հիմերուն մէջ: Տնօրէն Հրաչեայ Թամրազեան նոր մասնաշէնքի կառուցումը զարակազմիկ դէպք որակած է, աւելցնելով. «Ցաւերժող է այն ժողովուրդը որ Մատենադարան է ստեղծել: Ցաւերժող է այն ժողովուրդը, որն ընդունակ է նման մեծ արարումների»:

Նոր մասնաշէնքի բարերարը Ս. Համբարձումեան մոսկուաբնակ Հայ մըն է, շինարարական մեծ միաւորի մը ղեկավարը: Ան անմիջապէս արձագանգած է Մատենադարանը նոր շէնքով օժտելու նախագահ Ս. Սարգսեանի կոչին: Նոր շէնքը պիտի արժէ 20 միլիոն տոլար,

(Շար.ը Դ· էջ)

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

ԻՆՉՈ՞Ւ ՍՏԻՊՈՒԱԾ ԵՆՔ ԴԱԴՐԵՑՆԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս մեր բաժանորդները կը-ռահած էին Յունուար 1ի մեր խմբագրականին վերջին հատուածէն եւ կցուած վարչական ազդի սակերէն, «Յառաջ» այլեւս անկարելիութեան առջեւ էր չարունակելու իր տաքելութիւնը:

Վերյիշենք այդ հատուածը.-

«Ու հասաւ նոր տարուան մը սեմին: Նման պարագաներու, Շահնուր յանկերգի պէս կը սիրէր թելադրել մեզի՝ խմբագրականը լաւատեսութեամբ պէտք է վերջանայ, այլ խօսքով՝ վաղը լաւ կը լինի:

Այդպէս ալ փորձած ենք ընել, հակառակ անոր որ տարուէ տարի քիչ մը աւելի բազմացած են մեր դիմաց պարզուող խոչընդոտները: Տարիները անցան՝ սակայն եւ լաւատեսութիւնն ալ մշուշոտ դարձաւ: Տոկացինք որքան որ կրցանք, մերժելով լացի պատերը: Շաւարշի մահէն ետք, յիսնամեակէ աւելի է շարունակեցինք տոկալ, բայց ժամը հասաւ որ մենք ալ այլեւս ճոյն լաւատեսութեան տէրը չկարենանք մնալ, ճախճան մեր կարապի երգը երգելը՝ վաղը»:

Զկարենալ չարունակելու պատճառները մէկէն աւելի են եւ մեզի համար անդարմանելի: Շարքը երկար է, բայց կրկնենք հիմնականները: Տպարանի հնամաշ մարտուսղայէն մնացած եւ անգործածելի դարձած տողաչար մեքենաները եւ անոնց ամէնօրեայ խանգարումները կը կարօտին գրաշարներու համբերատար եւ հնարամիտ դարմանումներուն: Ութ տարի է «Յառաջ» դադրած է ինքնաբաւ ըլլալէ եւ իր մատակարարութիւնը կրցած է հաւասարակշռել չնորհիւ քանի մը բարեկամներու լուռ օժանդակութեան: Դեռ հարկ է աւելցնել բաժանորդներու դգալի նուազումը, քանի «Յառաջ»ի տպաքանակը, որ հազարի իսկ չի հասներ, ծիծաղելի է գաղութի մը համար, որու կը տրուի հինգ հարիւր հազարի յաւակնոտ թիւը: Առեւտրական ծանուցումներու բացակայութիւնը եւ այս բոլորին դիմաց վարչութեան կրած չարաճաճ յաւելումները բոլոր մարզերու մէջ, ինչպէս Թղթատարը, առաքման ընկերութիւնը, ընկերային տուրքերը, Թուղթը, եւլն., եւլն.: Այս եւ այլ խոչընդոտներ պատճառ դարձան որ չանգիլնք մեր ծանրակչիռ եւ անբաղձալի որոշումին՝ վերջ տալ 83ամեայ օրաթերթի մը հրատարակութեան: Կը գիտակցինք որ դեռ կան սակաւաթիւ հաւատարիմ ընթերցողներ, որոնց համար օրուան հայց ու պահերն էր «Յառաջ»ը, բայց ուրիշ որեւէ լուծում չունէինք: Կը գիտակցինք մանաւանդ, թերթին հետ Շաւարշին վերջնական մահն է որ կը պատահի, քանի գինք ողջ պահած էինք աւելի քան չիսնամեակ մը իր թերթով:

Ուզեցինք սակայն որ պատիւով վերջ գտնէ անոր հրատարակութիւնը, թէեւ հոս ալ մեռտասաներորդ պահուն, կը թերանանք մեր կամքէն անկախ պատճառներով: Արդարեւ, պիտի չկարենանք յարգել Յունիս 30ի Թուականը, որ մեր պայմանաժամն էր, բայց պաշտօնաղրկման տեղական նոր պայմանագրութիւններու համաձայն, պաշտօնաղրկուղ աշխատաւորը, պայմանաժամէն առաջ եւ գործատիրոջ հաշոյն, կրնայ հեռանալ գործէն վերապատրաստութեան շրջանի մը համար, ինչ որ պարագան է մեր տպարանի փոքր անձնակազմին: Ուրեմն, ստիպուած ենք կանխել մեր պայմանաժամը եւ թերթը դադրեցընելու Մայիսի վերջ, Մայիս 30/31ի թիւով: Կ'ապաւինինք մեր բաժանորդներու ներողամտութեան:

Մեր յոյսն է, նոյնիսկ համոզումը որ Ֆրանսահայ գաղութը ի մօտոյ կ'օժտուի հայերէն նոր օրաթերթով մը, արդիական տպարանով եւ ժամանակակից ըմբռնումով, որպէսզի «Յառաջ»ի բացը պարապ չվերածուի:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՍՏԱԼԻՆԵԱՆ ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐՈՒ ԱՆՍՊԱՍԵԼԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Այս դաժան իշխանութիւնը տապալելէ յետոյ Երեւան պիտի գայ շատ բան, եւ ոազպաւոր մալդիկ, որուն իրենց մելոդաւորներու կողմէ մեռած ու կորսուած կը կարծուեն, պիտի գտնին իրար եւ ուրախանան: Իսկ պատմութեան համար պիտի բացուեն շատ գաղտնիքներ, եւ պատմութիւնը պիտի արձանագրի այնպիսի սահմռկեցուցիչ փաստեր, որուն մարդու արիւնը կը սառեցնեն երակներու մէջ»:

Մարգարէական այս խօսքերը արձանագրուած էին 1951 Մարտին եւ քառասուն տարիետք իրականութիւն դարձան: Խորհրդային վարչակարգի փլուզումով, թէ՛ պատմութեան գաղտնիքները բացուեցան եւ թէ սահմռկեցուցիչ փաստեր երեան եկան: Ու բազում մեռած ու կորսուած մարդոց կեանքը անյայտութենէն վերադարձաւ:

Անոնցմէ մէկն է այս տողերուն հեղինակը՝ Օննիկ Փանիկեան (1905–1975): Մալկարացի, Տէր Զօրէն վերապրող, ուսուցիչ՝ Պուլկարիոյ մէջ, 1946էն ետք հաստատուած է Հայաստան: Տաղանդաւոր մը բանաստեղծական հատորներու հեղինակ է, թարգմանիչ, Մեծ եղեռնի զոհ իր հայրենակիցին՝ Ակտաչէս Ցարութիւնեանի հայաստանեան հատորի մը հրատարակիչ: Անհատիկ կենսագրութեան կմախք մը:

Բայց այժմ այդ կմախքին որոշ բաժինները միս ու ոսկոր առացած են, չնորհիւ վերջերս լոյս տեսած «Լուսաբանութիւն» հատորին, որ հրատարակութեան պատրաստած է Վաղանուշ Վաղարշակեանը, եւ որմէ քաղուած է վերի մէջբերումը (էջ 67) (1): Արդարեւ, Հայկ Խաչատրեանի կազմած «Գրական տեղեկատու»ի վերջին՝ 1986ի հրատարակութեան մէջ կը կարդանք.- «1946ին ներգաղթել է Սովետական Հայաստան: 1950–1972ին աշխատել է "Հայաստան" հրատարակչութիւնում որպէս տեխնիկական խմբագիր»(2):

Բայց ճշմարտութիւնը այդքան պարզ չէ:

Փաստը այն է, ինչպէս կ'իմանանք Վ. Վաղարշակեանի պատրաստած կենսագրական ակնարկէն, որ 1925էն ի վեր Հ. Յ. Դաշնակցութեան անդամ Օ. Փանիկեանը 1934–1944–ի Գարեգին Նժդեհի գլխաւորած Ցեղակրօն չարժումին Պուլկարիոյ աշխոյժ ղեկավարներէն էր: Ան մաս կը կազմէր 1944ին՝ Պուլկարիոյ խորհրդային գրաւումէն ետք ձերբակալուած ու Ռուսաստան ղրկուած դաշնակցական կամ նախկին դաշնակցական ղէմքերուն հոյլին: Սակայն, երկու տարի կարօ Ղազարոսեանէ (Կ. Մեհեան) հետ Մոսկուայի մօտերը աշխատանքային ճամբար մը անցընելէ ետք, Փանիկեան ազատ արձակուած էր ու, փոխանակ Պուլկարիա վերադառնալու, նախընտրած էր Հայաստան հաստատուիլ:

Այսքանը արդէն ցոյց կու տայ, որ Փանիկեան յաջողած էր, ի տարբերութիւն ճակատագրակից իր ընկերներուն, խուսափիլ ռուսական բանտերէն կամ սիպերեան տափաստաններէն: Բախտի մեծագոյն գիպուածով, 1946ին Երեւան հաստատուելէ ետք ո՛չ միայն հաւատարիմ մնաց Դաշնակցութեան, այլեւ, հակառակ, ինչ-ինչ սեզմատներու, ճողոպրած է 1949ի Ալթայի ոգեորէն, որուն ենթարկուած էին հազարաւոր ներգաղթողներ: Եւ ո՛չ միայն այդ· ինչպէս կ'իմանանք իր կենսագրականէն, 1946ին Գրողներու միութեան անդամակցած է, պետական հաստատութեան մէջ գործ գտած է («Աւանգարդ» թերթ), իսկ 1948ին Մարքսիզմ–Լենինիզմի ինստիտուտի գրականութեան եւ արուեստի բաժնի վարիչ նշանակուած եւ երկու դիրք հրատարակած, որոնցմէ մէկը քիչ ծանօթ «Մահից դէպի կեանք»ն է (1948, վերատպուած՝ 1965ին)՝ Մեծ եղեռնի հայրենական առաջին յուշագրութիւններէն մէկը:

Սակայն, բախտին անիւը երթ 1948ին սկսած էր այլ կողմ դառնալ՝ մասնութեան մը հետեւանքով, աւելի կը ծռի 1951ին, երբ Փանիկեան ՊԱԿ (Քա. Կէ. Պէ.) կը կանչուի հարցաքննութեան եւ կը պարզուի, որ ամէն ինչ յայտնի է իր մասին (տեղական մասնութիւններու կամ Պուլկարիոյ մէջ գործակալներու աշխատանքին չնորհիւ): Իրեն կ'առաջարկուի մասնիչ դառնալ եւ, հաւանաբար իր վերապահ ընթացքին («առերես գործակցութիւն») կամ արդիւնաւէտութեան պակասին հետեւանքով, 1953 Մայիսին կը ձերբակալուի եւ, տարի մը ՊԱԿ–ի խուցին մէջ մնալէ ետք, 1954ին կ'աքսորուի Իրկուտսկ, ուրկէ կը վերադառնայ 1956ին՝ ընդհանուր ներումներու հոսանքին հետ:

Հետաքրքրական է նկատել, որ Ստալին մեռած էր 1953 Մարտին, բայց Փանիկեան ձերբակալուած է երբ տակաւին անոր ժառանգութեան չուրջ պայքարը կընթանար եւ Բերիա կը յաւակնէր Խորհրդային միութեան յաջորդ ուժեղ մարդը ըլլալ՝ մինչեւ 1953 Նոյեմբերին դնդակահարուիլը: Անշուշտ, այս դէպքերը մասնաւոր նշանակութիւն չունէին Հայաստանի համար· սակայն Լենեան ոճիրներուն բացայայտումը հետու էր (1956), ու աւելի հետու՝ «ձիւնհալ»ին սկիզբը:

Փանիկեան գրի առած է 1944–51ի իր ոդիսականը իբերայաջորդ բաժիններով՝ 1951 Մարտ–Ապրիլ եւ Նոյեմբերին: Այս բոլոր ցոլացած է օրը օրին, անսեթեւեթ ու զգայուն ոճով, որ իր անկեղծութեամբ ու բացատրութիւն տալու ճիգով կը յատկանշուի: Կը թուի, թէ Փանիկեան, թերեւս մղուած վերապրողի յանցանքի զգացումէն, կ'ուզէր արդարացնել, թէ ինչպէ՞ս իր գաղափարի ընկերները հիւծուած ու մահացած կամ հազիւ վերապրած էին ռուսական կամ սիպերեան աքսորավայրերէն, իսկ ինք յաջողած էր ապրիլ առանց վարչակարգի գործօն աշխատակից դառնալու եւ առը իսկ գինը վճարելով հանդերձ: ՊԱԿ–ի մօտ պահպանուող իր թղթածրարը -եթէ կարելի ըլլար անոր մասիլ– հաւանաբար պիտի օգնէր պարզելու այս բոլոր կէտերը եւ յաւելեալ մանրամասնութիւններ ընծայելու:

Բնական է, ուրեմն, իր գլխաւոր պատումին «Լուսաբանութիւն» վերնագիրը: Հեղինակին դուստրը՝ Արուս Ահարոնեան, իր համառօտ նախաբանին մէջ կը վկայէ, որ հրատարակուած էջերը պահպանած են իր կնքամօր եւ հարազատներու վճռակամութեան չնորհիւ, որոնք իրենց հետ տարած են զանոնք՝ վտանգի ենթարկելով իրենք զիրենք, երբ 1973ին Մխայեալ Նահանգները արտագաղթած են (էջ 10):

Անհրաժեշտ է նշել, որ ինքնակենսագրական պատումին կոդքին, գիրքին մէջ ներհիւսուած են 1956ին եւ 1950ին հեղինակին գրի առած չարք մը չափածոյ գործերը (էջ 70–85): Իր հրապարակագրական արժէքով, որոշ հետաքրքրութիւն ունի «Նալբանդեանի ոգին» խորագրած վիպերգը, գրուած՝ աքսորավայրին մէջ, 1954ին (էջ 147 – 177):

Աւելի չահեկան են, սակայն փաստիկեանի դատումներն ու վկայութիւնները ցեղակրօն չարժումին եւ իր գաղափարակից ընկերներուն մասին, որոնք սփռուած են գիրքի տարբեր բաժիններու մէջ· Անոնց կողքին, յաւելուածաբար ներկայացուած են մասնուլին մէջ սփռուած կարգ մը յօդուածներ (էջ 129 – 145): Դիտել տանք, որ թէեւ վերջին 10–15 տարիներուն առատօրէն գրուած է այս չարժումին ու իր պլիտաւոր գաղափարախօսներուն մասին (Գարեգին Նժդեհ եւ Հայկ Ասատուրեան), սակայն տակաւին կը պակսին առարկայական ու ոչ-յատազովական ոգիով գրուած ուսումնասիրութիւններ: Վերաշարադրելով ՊԱԿ–ի աշխատակիցներուն պահանջով տուած կարգ մը տեղեկութիւնները ցեղակրօնութեան մասին, Փանիկեան կը նշէ· «Ցեղակրօնութիւնը, ուրեմն, քաղաքական կազմակերպութիւն չէր, այլ առաւելապէս մշակութային, դրովիետև աւոր նպատակն էր՝ օտար երկրներու մէջ Հայը հայ պահել: Ցեղակրօնութեան գործունէութիւնը կարելի է ըսել հետեւեալն էր· դասախօսութիւններ կազմել իր անդամներուն՝ ծանօթացնելով հայ ցեղի անցեալն ու արժէքները, որպէսզի այդ անդամները հպարտ ըլլան, որ կը պատկանին թէեւ փոքրաթիւ, բայց ստեղծագործութեամբ մեծ ցեղի մը, ցեղի մը, որ արժէքներ է տուած աշխարհին ու մարդկութեան» (էջ 117): 1930ական թուականներու իրավիճակի ծիրին մէջ նոյնիսկ բնական համարուող այս հակազդեցութիւնը, այսօր, չափազանցուած արձագանգի մը կ'արժանանայ Հայաստանի մէջ, որ երբեմն ծայրայեղականութեան անընդունելի չափանիշներու կը յանգի:

Հեղինակը ընդհանրապէս գրած է արեւմտահայերէն, երբեմն ըստ տեղի ու առիթի արեւելահայերէնի վերածելով իր խօսքը: Գիրքը հրատարակուած է յարգելով հեղինակին ուղղագրութիւնը, ուստի՝ դասական ուղղագրութեամբ, բայց ինչպէս վերոյիշեալ մէջբերումներէն կարելի է հետեւցնել, արեւմտահայերէն չարադրանքին մէջ սպրդած են որոշ թիւով արեւելահայերէն (օր.՝ «կը պատկանեն», «պիտի բացուեն», «պիտի արձանագրի») կամ իբրեւ թէ արեւմտահայերէն (օր.՝ «պիտի գտնին») ձեւեր, որոնք աւելի հաւանաբար վերծանումի կամ մեքենագրութեան սխալներ կ'երեւին, քան հեղինակային խօսք: Դասական ուղղագրութեան խախտումներ ալ ձանագրուած են, նոյնիսկ ենթավերնագիրներու մէջ· Հմմտ. «ավելցուած» (էջ 65), բայց ճիշդ՝ «աւելցուած» (էջ 86):

Ընթերցողը պիտի յիշէ, որ երբեմնի «հրապարակայնութեան» տարիներուն, նաեւ անկախութեան սկզբնական չրջանին, բազմիցս գրուած էր «դատարկ գրրոցներ»ուն մասին, այսինքն, թէ հայ գրողները խորհրդային չրջանին գաղափարապէս վտանգաւոր ու արգիլուած գործեր չէին արտադրած: Այդպէս էր, անշուշտ, բայց չէր նշանակեր, թէ նման գործեր չկային բնաւ: Լեռ Կամսարի վերջերս լոյս տեսնող գործերը կամ Օննիկ Փանիկեանի այս կարեւոր յուշագրութիւնը, թէեւ աչխարհահռչակ երկեր չեն, սակայն պէտք է արձանագրուին խորհրդային ժամանակաչրջանի ոչ-պետրոսեանական վկայութիւններուն առաջին չարքին վրայ:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԻՈՍԵԱՆ

Նիւ Հրրգի

---

(1) Օննիկ Փանիկեան, «Լուսաբանութիւն» (ինքնակենսագրական նօթեր), Երեւան, Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանի հրատարակչութիւն, 2006, 177 էջ: Ինչպէս յայտնի է, արեւելահայերէնը կը գործածէ «Օնիկ» ձեւը, փոխանակ «Օննիկ»ի:

(2) Հայկ Խաչատրեան, «Գրական տեղեկատու», Երեւան, 1986, էջ 564:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԻՐԱՒՃԻ ԱՊԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐԸ

Գերմանիոյ կէօթթինկէն քաղաքին մօտակայ Ֆրիէտլանտ գիւղը նոր հասցէ է իրաքցի ապաստանեալ ընտանիքներու: 120 ընտանիք վերջերս հոն հասած են ու տեղաւորուած յատուկ ճամբարի մը մէջ: Ծրագրուած է 2500 իրաքցիի եւս փոխադրութիւնը, ըստ անցեալ Նոյեմբերին կայացած համաձայնութեան: Անոնցմէ չատեր քրիստոնեայ են, կամ անդամ՝ հալածանքի ենթակայ կրօնական փոքրամասնութիւններու· կան օրինակ Քիլտեր, Եզիդիներ:

Ապաստանեալներէն մէկն է Մաղէն ընտանիքը· անոնք քրիստոնեայ են: Պաղտատէն մեկնած են 2006 Յուլիսին, ապրելէ ետք ահռելի դրուագներ: Քրիստոնեաներու դէմ ահաբեկչական արարքները այնքան յաճախակի եղած են որ անկարելի դարձած է իրենց զաւակները դպրոց ղրկել: Առեւանգումներ, բռնութեան արարքներ ամէնօրեայ բնոյթ առած են ու պատահած է որ նոյն օրուան պայթումներէն չորս եկեղեցի մէկէն քանդուի:

Սպառնալիքի ենթակայ ժողովուրդներու ընկերութիւնը քրիստոնեաներու դէմ ժամանակակից չրջանի մեծագոյն հալածանքը կը նկատէ Իրաքի մէջ կատարուածը: Մինչեւ արեւելքի մասնագէտներ յաճախ Պաղտատի մէջ տիրող կացութիւնը կը համեմատեն Եուկոսլաւիոյ հետ: Ս. Հիւսէյնի անկումը վերջ տուած է կրօնական համբաւրումներու համակեցութեան ու ժողովուրդը բաժնուած է որպէս սիմնի, չիի եւ քրիստոնեայ:

Տարանցիկ ճամբարին ապաստանեալները արձանագրութեան ձեւակերպութիւններէն ու համակումի ընթացքին սկիզբէն եաք մասամբ կը փոխադրուին իրենց բնակութեան վերջնական վայրերը: Մինչ այդ, ճամբարին պատասխանատուները նկատի առած իրաքցիներու պէտքերը, արաբերէնի բազմաթիւ թարգմաններ ապահոված են ու խոհարարները տեղեակ կը պահուին անոնց ուտելիքի ճաշակին: Կաթողիկէ եւ բողոքական եկեղեցին կանոնաւոր կերպով եկեղեցական արարողութիւն կը կատարեն: Բայց հոն ապաստանածներու ղէմաւոր մտահոգութիւնը գերմաներէն սորվիլ եւ աչխատանք փնտռելն է: Անոնց երեք տարուան բնակութեան արտօնութիւն կը տրուի եւ քաղաքական ապաստան խնդրողներուն նման պարտադիր բնակութեան դատապարտուած չեն: Կրնան իրենց բնակութեան վայրը փոխել, առանց արտօնութիւն ուզելու:

Պաղտատի կարօտը ունեցողները չատ են· բայց նախկին Պաղտատին: Ամէն պարագայի, մօտ ատենէն վերադառնալ ոչ ոք կը մտածէ: Ապագայի՞ն· ոչինչ պէտք է բացառել, կ'ըսեն:

ՔԱՂՀԱՆ

ՔԱՐԱԻԱՃԻՕ՝ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՋ

Լուսանկարչական գործիքին յայտնաբերումէն 200 տարի առաջ քարաւաճիօ կը գործածէր լուսանկարչութեան կանուխ ձեւ մը՝ իր պլուխ գործոցները ստեղծելու համար:

Ռոպերթա Լափուչչի, որ ուսումնասիրած է իտալացի վարպետին արուեստը, կ'ըսէ, թէ լոյսի եւ չուքի խաղերով յատկանշուած այս արուեստագէտը գործածած է այն պիսի «արհեստագիտութիւն մը, որ լուսանկարչութեան հիմքն է»:

Արդէն ծանօթ իրողութիւն էր, որ քարաւաճիօ կ'աշխատէր «մութ սենեակի» մը մէջ եւ իր պատկերած բնորդները կը լուսաւորէր առաստաղին մէջ բացուած ծակէ մը թափանցող լոյսով:

Սակայն Լափուչչի կը հաւատայ, թէ անոնց պատկերը նաեւ կը լուսարձակուէր պաստառին վրայ եւ «կը գամուէր» հոն:

Պաստառին վրայ լոյսի նկատմամբ զգայուն յատկութեամբ նիւթեր կիրարկելով՝ կարելի էր պատկեր մը «գամել» չուրջ 30 վայրկեան, ինչ որ Քարաւաճիօյի առիթ կու տար պատկեր մը գծելու լայն վրնձահարուածներով՝ օգտագործելով կապարի եւ քիմիական ուհանքային որոշ նիւթերու խառնուրդ մը, որոնք տեսանելի էին մութին մէջ:

Լափուչչի, որ կը պաշտօնավարէ Ֆլորանսի մակարդակաւոր Սթիւոիօ արթ սենթըրզի մէջ, առաջին ուսումնասիրողն է, որ կը մտածէ, թէ 16րդ դարու գեղանկարիչը պաստառը կր պատէր լոյսի նկատմամբ զգայուն նիւթերով:

Ան կը հաւատայ, թէ քարաւաճիօ լուսաճճիները կը ճզմէր եւ կր գործածէր անոնց լուսափայլ փոշին, որ կ'օգտագործուէր թատերական ներկայացումներու մէջ՝ յատուկ տպաւորութիւն ստեղծելու համար:

«Բազմաթիւ փաստեր կան. մանաւանդ՝ այն իրողութիւնը, թէ քարաւաճիօ երբեք նախապատրաստական ճեպանկարներ չէր գծեր: Հետեւաբար հաւանական է, որ ան նման «լուսարձակումներ» կ'օգտագործէր՝ նկարելու համար», կ'ըսէ Լափուչչի:

Նշելով, որ անոր պատկերած տիպարները մեծ մասամբ ձախլիկ են, Լափուչչի կ'ըսէ. «Անիկա կարելի է փաստել այն իրողութեամբ, թէ պաստառին վրայ լուսարձակուած պատկերը թիւնունքէն կ'երեւէր»:

«Այս տարօրինակութիւնը կ'անհետանայ արուեստագէտին ուշ շրջանի գործերուն մէջ, ինչ որ կը նշանակէ, թէ անոր օգտագործած միջոցները կը բարելաւուէին: Արհեստագիտական յառաջդիմութեան իբրեւ արդիւնք՝ անոր գեղանկարները հետզհետէ կը խորանան տարիներու ընթացքին», կ'աւելցնէ ան:

Լափուչչի կ'ըսէ, թէ նման արհեստագիտութեան մը օգտագործումը չի պակսեցներ արուեստագէտին գործերուն արժէքը:

«Իր ժամանակներէն առաջ արհեստագիտութեան մը օգտագործումը ոչ մէկ ձեւով կը պակսեցնէ քարաւաճիօյի հանճարը», կ'ըսէ Լափուչչի:

«Ընդհակառակը, պարզ է, որ պաստառի մը վրայ պատկերներ լուսարձակելով եւ զանոնք ընդօրինակելով՝ չենք կրնար քարաւաճիօ դառնալ»:

Պատրաստեց՝
Լ. ԿԻՒԼՈՑԵԱՆ-ՍՐԱՊԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Ֆլորիտիդի «Նազար Շիրինօղլու» սրահին մէջ, Ապրիլ 25ին, հայ ուսուցիչներուն ուղղուած բանախօսութիւն մը տուած է փրոֆ. Մարկ Նչանեան, որ չրջանէ մը ի վեր կը դասախօսէ Սապանճը համալսարանին մէջ: Խօսած է Փարիզի գրական սերունդի ծանօթ դէմքերու մասին, ինչպէս Շ. Շահնուր, Որբունի, Ն. Սարաֆեան, Վ. Շուշանեան, Վահէ Օշական: Դասախօսը ծանօթացուցած է կեդրոնականի անօրէնուհի սիկին Սիլվա Գուրյումճեան-Մարկոսեան, բացատրութիւններ տալով անոր հրատարակած հայերէն թէ օտարալեզու հատորներուն մասին, Մ. Նչանեան խօսած է «Փարիզի տղոց» ու անոնց հրատարակած «Մենք» պարբերականին մասին: Ան բաւական խիստ արտայայտուած է Փարիզէն դուրս մնացած գաղութներու գրականութիւնը արժեւորելու տեսակէտէ եւ յայտնած է թէ Միջին արեւելքը մէկ հատ իսկ արժէքաւոր գրագէտ չէ կրցած տալ, բացի Վահէ Օշականէն եւ անցողակի յիշած է թէ Պոլսոյ մէջ միայն Զաւէն Պիպէեանն էր տաղանդաւոր վիպագիրը: Վերջաւորութեան եղած է հարցումներու բաժին մը:

* * *

ՊՈԼՍՈՑ Էսաեան Սանուց միութեան սրահին մէջ, «Մարալ» երգ ու պարի համոյթին անդամները իրենց հիմնադրութեան 30ամեակի գործունէութիւններուն բացումը կատարած են Ապրիլ 26ին քոքթէյլով մը: Բացումը կատարուած է պաստառի վրայ նկարներու ցուցադրութեամբ մը, ուր կ'երեւէին «Մարալ»ի անդամները զանազան ներկայացումներու ընթացքին, սկիզբէն մինչեւ ներկայ օրերը: Յետոյ, ուղերձով մը, խօսք առած է Էսաեան Սանուց միութեան ատենապետուհի տիկին Մարիամ Տրամկրեան, որ նշած է պոլսահայ մշակութային իրադարձութիւններու մէջ հայ ժողովրդական պարարուեստի ծաղկումը, որ առաջին անգամ սկսած է Դպրեվանքի Սանուց միութեան նախաձեռնութեամբ: «Մարալ» այսօր 120 անդամներէ կը բաղկանայ: Այնուհետեւ գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Վերջաւորութեան ելոյթ ունեցած է Գուրուչէմչէի թուրքական խորհուրդի ատենապետուհի տիկին Իրմա Փոլատ, որ յայտնած է

ԱՊՐԻԼ 24

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Պուլկարիոյ մէջ կը չարունակուի Ցեղասպանութեան ճանաչումի պայքարը: Արդէն չորրորդ տարին է որ հեռատեսիլի «Սքաթ» կայանը ամէն չաբաթ Մեծ եղեռնի պատմական փաստը լուսաբանող հաղորդումներ կը սփռէ. անոնց կը մասնակցին հայ եւ պուլկար ծանօթ պատմաբաններ, քաղաքական ու հանրային դէմքեր, լրագրողներ: Հաղորդումին հեղինակն ու վարիչն է Մխիթար Պօղոսեան:

Ազգայնական Աթաքա կուսակցութեան նախաձեռնութեամբ 2007էն ի վեր Պուլկարիոյ Ազգային ժողովին ճանաչումի եւ դատապարտումի երեք բանաձեւ յղուեցաւ. սակայն իշխող ընկերվար ու թըրքական կուսակցութիւններու քուէներով անոնք մերժուեցան: Այսուհանդերձ այս տարի եւս երեսփոխան Ռուբէն Գրիգորեանի առաջարկով, Ապրիլ 24ին բոլոր երեսփոխանները վայրկեանի մը յոտնկայս լռութեամբ յարգեցին 1915ի մէկուկէս միլիոն զոհերուն յիշատակը:

Կ'արժէ յիշել թէ 2008ի ընթացքին Պուլկարիոյ 13 քաղաքներու համայնքային խորհրդարանները Ցեղասպանութիւնը ճանչնալու եւ դատապարտելու յայտարարութիւններ ըրին. անոնք Թուրքիոյ դայրոյթը չարժեցին եւ թրքական կարգ մը քաղաքներ պուլկարական քաղաքներու հետ խզեցին իրենց կապերը:

Հայ համայնքը այս տարի եւս պատշաճ կերպով նշեց Ապրիլ 24ը: Հայաչատ բոլոր քաղաքներուն մէջ տեղի ունեցան սգահանդէսներ, մասնակցութեամբ պաշտօնական դէմքերու: Սոֆիայի Երեւանեան պարտէզին հայկական խաչքարին առջեւ ելոյթ ունեցան Հայաստանի դեսպան Ս. Մանասէրեան եւ տգային ժողովի երեսփոխան, փրոֆ. Ս. Սթանիլով:

ՆՈՐ ՆՈՒԷՐ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ

ՆՈՐ Ջուղայէն Ժ. դարու ծանօթ Բժիշկ Ցարութիւնեանի ձեռագիրը բժշկարանը յանձնուած է Մատենադարանին: Ան սերունդէ սերունդ փոխանցուելով պահպանուած է գերդաստանին մէջ, հասնելով Հերոս Ակոնցի: Ան տասը տարիէ ի վեր Հայաստան հաստատուած է, գաղթելով Իրանէն:

Ձեռագիրը երկու մասէ բաղկացած է. յայտնի չէ թէ ո՛վ է առաջին մասին հեղինակը. այդ մասը գրուած է 1660ական տարիներուն, իսկ երկրորդ մասը գրի առնուած է Բժիշկ Ցարութիւնեանի կողմէ, 1880ական թուականներուն: Կը պարունակէ բազմաթիւ դեղերու բացատրութիւններ:

Մատենադարանի տնօրէն Հրաչեայ Թամրազեանի գնահատումով ձեռագիրը բաւական արժէքաւոր է, ուսումնասիրութեան հարուստ նախանիւթ կը պարունակէ: Իրբեւ երախտագիտութեան արտայայտութիւն, Հ. Թամրազեան Հերոս Ակոնցի յանձնած է «Մեսրոպ Մաշտոց» յուշամետալը:

Թէ իր գլխաւորութեամբ, իր ամբողջ բարեկամական եւ ընկերային չրջանակը զօրավիգ կանգած է «Մարալ»ի եւ այդ խումբին տեւականացման համար: Խօսք առած է նաեւ Տիգրան Գարակէօզեան, որ անդրադարձած է պարբեխումբերու դերին:

Ա Յ Ր Ի Ն

ԳՐԻԳՈՐ ՉՕՀՐԱՊ

Ե.

Ցանկարծ օր մը իր յաճախած խանութներէն մէկուն մէջ երիտասարդ մը տեսաւ առոյգ, գեղեցիկ ու կոպիտ, որ ճիշդ իր փնտռած առնական տիպարն էր, եւ այն վայրկեանէն ան եղաւ իր միակ կիրքը: Սկ չպակսեցաւ այդ վաճառատունէն մանր մունր բաներ գնելու պատրուակով: Անթիւ, անհամար ծրարներ կը ղրկէր տուն զորս Մարտիրոս յօժարաւիթ կը տանէր, ու երբ պատահէր որ իր մեծաճոխ չրջազեստը երիտասարդին դպէր, կամ ղրամ տալու առթիւ իր քնքոյշ ու փափուկ ձեռքը առնոր լայն, ամուր ու ջղուտ ձեռքին հանդիպէր, սարսուռ մը կ'անցնէր իր մորթին վրայէն:

Երբեմն տունը կը գտնուէր ու մոռացած յանձնարարութիւն մը լսելու համար Մարտիրոս մինչեւ հանըմին երանաւէտ սենեակը կ'ըլլէր:

Այսպէս չարունակեց տիկինը տարի մը, բայց յետոյ համբերութիւնը հատաւ. վերջապէս այդ գեղեցիկ համալը սեպելու մարդ չէր: Բայց միշտ հնարամիտ ճարտարութեամբ իր տեսակցութիւնները կարգադրեց այս ղրսեցի տղուն հետ ու բուն անփորձ պարզմտութիւնը իր տարփանքին սաստկութեանը չափ մեծ էր: Կը զգար որ յիմարութիւններ ընելու կարող էր անոր համար. ու թաղուած գանձ մը գտնող ագահի մը պէս իրեն միայն վերապահել ու յատկացնել կ'ուզէր զայն, մինչեռ Մարտիրոս՝ որ իր լեռնցի մարդու բնութիւնը ճգելու տեղ ունեցած չէր, այս քաղաքի մարդոց ու կիներուն վրայ հաւասարապէս կը զարմանար:

Եւ այս զբօսանքներուն մէջ մոլորուած, հայրենի տնակին մէջ թողած օրինաւոր ամուսինը չէր յիշեր այլեւս. այն արցունքով գրուած տողերը զորս հէք կինը իր ձեռքը կը հասցնէր, անոր քարացած ու ապականած սիրտը չարժելու անկարող էին. ստակ կը ղրկէր որչափ որ ուզէին, բայց զառնալու խօսք մտիկ չէր ըներ:

Ու հէմշէրիները, անդին, իրմէ քայլ մը հեռու, խնայողութեամբ ու զրկանքով ստակ հաւաքած, մաս առ մաս կը վերադառնային հայրենիք, սիլահատն խաղուշիշ ըլլալու:

Ջ.

Ջմեռնամուտին, չրջակայ գիւղերէն չատեր պոլսէն դարձած եկան. ամուսիններ, նշանածներ ու աղջիկներ խնդացին. գիւղացին ու ընտանեկան կեանքը իր բոլոր սուրբ ու մաքուր եռանդովը վերակենդանացաւ:

Ախօն այդ վերադարձողներէն էր. արտ մը ու զոյգ մը եզ գնելու չափ ստակ ժողվեր ու եկեր էր. նչանած էր արդէն ու հարսնիքը չուշացուցին. Մարտիրոսի մէկ հօրեղբայրը կնքահայր եղաւ. ամէնքը կը սիրէին Ախօն. ուրախութեան, տօնի օր մը եղաւ հարսնիքին օրը:

Զարդար հոն էր. իրեն ալ ճիշդ վեց տարի առաջ այսպէս ուրախութեամբ տօներ էին հարսնիքը. ղրացի ու գիւղացի եկեր էին, այո՛, ճիշդ այսօրուան պէս հազար մաղթանքներ ընելու: Բայց քանի մը օր վերջը երիկը ձգեր զացեր էր գինքը ու ա՛լ չէր երեւցեր, եւ իր առանձնութիւնն ու լքումը ամօթ մը կը թուէր իրեն՝ այս ցնծայոյզ բազմութեան մէջ:

Ետ դարձան. հետեւեալ օրը իրենց ամայի տնակը բոլորովին մութ ու խաւար երեւցաւ իր աչքին:

Գուցէ տասներորդ անգամը ըլլալով սրտաբուխ ուխտով եկեղեցի վազեց ու Տիրամօր պատկերին առջեւ արտասուելով իր խնդիրքը ըրաւ. եւ Տիրամայրը, արծաթէ թագը գլխուն, ունկնդրեց իր սեւցած ոսկեզօծ չրջանակէն, ինչպէս շատերուն աղաչանքներուն էր ունկնդրած:

Ապա ձմեռը հասաւ իր բոլոր սաստկութեամբը, իրբեւ թէ այս հայրենիք դարձողներուն յիշեցնելու համար որ յարմար ժամանակին հասած էին հայրենի վառարանը:

Ու Պոլսէն լուրեր, տեղեկութիւններ տային գիւղ գիւղ անոնց վրայ որոնք այս աշնան չէին կրցած մխասին դառնալ: Կարապետ յաջորդ տարին, իսկ Կիրակոս մխասին պիտի դառնար: Միայն Մարտիրոսի վերադարձին խօսքը չկար: Ցետոյ ձիւն ու սառոյց ամէն կողմ, ամէն ոք իր տան մէջ փակուած, եւ այսպէս տարի մը եւս լրացաւ:

Է.

«Փունթման»ի վայելչակազմ պահապանը աղէկ ճամբու մէջ էր: Մոլութիւնն ու ապականութիւնը սահուն գառիվար մըն է որուն կէսին վրայ կանգ առնել դժուար է:

(Շար. 5)

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint-Bazile —
13001 Marseille

REPAS DE 33e ANNIVERSAIRE

(1976 - 2009)

Sous la présidence
de M. et Mme JACQUES MELKONIAN
et en présence
de M. ARMEN ANTROSSIAN
Maire du Dilidjan

Samedi 23 mai à partir de 20 heures

— Sur invitation —

Tél. : 04. 91. 50. 15. 09 (après-midi)
ou 04 91. 66. 45. 33

(Շար. Ա. Էջէն)

Նախատեսուած է որ աւարտի երկու տարիէն։

* * *

Է. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ՝ ԹՈՒՐՔԻԱ ԿՐՆԱՅ ՎՆԱՍԵԼ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԽՆԴՐԻՆ ԿԱՐԳԱԽՈՐՄԱՆ

Արտաքին գործերու նախարար Է. Նալպանտեան Մայիս 14ին ընդունած է Մեծն Բրիտանիոյ Կովկասի յատուկ ներկայացուցիչ Պ. Ֆոլը։ Տեսակցութեան նիւթ եղած են Հայաստան - Թուրքիա յարաբերութիւնները ալ, յատկապէս անոնց կարգաւորման հոլովոյթը։

Է. Նալպանտեան անդրադառնալով Թուրքիոյ վարչապետ Թ. Էրտողանի Բաքուի մէջ կատարած յայտարարութիւններուն, ըսած է թէ արցախեան խնդրին միջամտելու Թուրքիոյ փորձերը կրնան անոր կարգաւորումին վնասել։ Աւելցուցած է թէ եթէ Թուրքիա կը փափաքի խաղաղ լուծումի հոլովոյթը, յաւագոյնը կ'ընէ չմիջամտելով անոր։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ Հռոմ կը վերադառնար Մայիս 15ին, բայց նախապէս, նախորդ օրը Նազարէթ էր եւ այդ առթիւ Մայր տաճարին սրահին մէջ հանդիպում մը ունեցաւ բոլոր կրօնքներու ներկայացուցիչներուն հետ ռաբունիին հրաւէրով եւ միասնաբար աղօթեցին։ Իր խօսքերը, զոր արտասանած էր Այսրայէլի գերակաները դժգոհ մնան եւ Նեթանիահուի հետ իր վերջին տեսակցութիւնը չատ կարճ տեւած էր (20 վայրկեան) եւ վերաբերած առաւելաբար խաղաղութեան գործընթացին։

ՕԳԱՄԱ կը դիժէ ընտրապայքարի աւեն իր ըրած խոստումը, ինչ կը վերաբերի Ամերիկացիներու կիրարկած չարչարանքներուն քանտարկեալներու դէմ Իրաք եւ Աֆղանիստան (յայտնած էր թէ պիտի հրապարակուին) եւ կ'արդիլէ որ ներկայացուին։ Ըստ իր նոր դիրքին, այդ նկարներու ցուցադրութիւնը նորութիւն մը չի բերեր եւ զարկ կու տայ հակամերիկեան նոր թափի մը, որ կը վտանգէ ամերիկեան զօրքերու կացութիւնը։

ԻՏԱԼԻՈՑ Մորհրդարանը քուէարկեց օրինագիծ մը, որ կը խստացնէ գաղտնի գաղթի դէմ պայքարը։ Իտալիա մուտքը եւ կեցութիւնը յանցանք կը նկատուին այլեւս եւ 5էն 10 հազար եւրոյի տուգանքի պատճառ կ'ըլլան։ Ինտա պատիժներ կան նաեւ անոնց համար, որոնք ապաստան կու տան ապօրինի գաղթողներուն կամ վարձու բնակարաններ կը տրամադրեն (3 տարի բանտարկութիւն)։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84978

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԱՐՄՈՒՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 21

Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։

Կը հրաւիրուին բոլոր մանուկները Ս. Հաղորդութիւն առնելու յընթացս Ս. Պատարագի։

UGAB - Offre

L'UGAB Europe cherche pour sa Colonie de vacances, qui se déroulera du 3 au 23 juillet 2009, des animateurs et animatrices titulaires du BAFA.

Pour déposer sa candidature, prière d'adresser CV à
hduzian@agbueurope.org

ՀԱՄԱՍԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE

SPECTACLE A NE PAS MANQUER !

«Rimbaud en enfer»

d'aprés la vie et l'œuvre
d'Arthur RIMBAUD

Mise en scène : **William Orrego Garcia**

Nour Ani Sisserian — Mikael Alhawi — Jérôme Sau

Théâtre de Nesle, 8 rue de Nesle
75006 Paris
(M° Odéon)

Les Dimanches 17, 24 et 31 mai
à 17 heures

Réservation : 01.46.34.61.04.

☆ ★ ☆

ՀԱՄԱՍԳԱՅԻՆ ՓԱՐԻԶ — Հ.Ց.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

«ՊՈԼՍԱՀԱՑ ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ԵՒ ՀԱՄԱՑՆԿԱՑԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՆԵՐԿԱՑԻՍ»

Կը դասախօսէ՝
Տիկ. ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ_ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Երկուշաբթի, Մայիս 25, ժամը 20·30ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue — 75009 Paris

CETTE ANNEE, l'UCFAF VOUS PROPOSE

2 voyages en ARMENIE

voir site www.ucfaf.com

1 voyage touristique
du 20 juillet au 3 août

soit 15 jours/14 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes aéroport et visa en sus).

Renseignements: E. Yazidjian
au 01 42 87 95 98

1 voyage randonnée
du 10 au 20 juillet

soit 11 jours/10 nuits aux prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit randonnée de 7 jours en pension complète et 2 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes.

Renseignements : A. Samikyan
au 01 48 03 18 78

Date à retenir

Samedi 23 mai

REPAS DE LA MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE DE MARSEILLE

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Marseille - Bld. Oddo

Après la messe qui sera célébrée le Jeudi 21 mai à partir de 10 heures, en l'église Sourp Hagop - 7 Boulevard Michaud - 13015 Marseille, la Croix Bleue des Arméniens de France, Section «Lola Sassouni» Boulevard Oddo organise :

UN REPAS POUR HAMPARTZOUM

à partir de 12 heures à la M.M.A. - 8 Boulevard Denis Papin - 13015 Marseille. Nous assisterons également au VIDJAG.

Nous comptons sur votre présence ainsi que celle de vos proches, parents et amis...

□

SEVRAN - LIVRY

La Section **«D. Missakian»** de Sevran-Livry vous propose une journée en Picardie

le dimanche 14 juin

Au programme :
— Croisière déjeuner sur la Somme
— Visite de la Cathédrale d'Amiens

Départ en car à 8h30 de la mairie de Livry-Gargan.
P.A.F. : 55 euros
Réservations auprès de Madeleine :
01 43 10 04 96
Attention nombre de places limité.

□

Arnouville-lès-Gonesse

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise organise, mensuellement, un après-midi «Rencontre et Culture».

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous, à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- **le lundi 8 juin — Thème du jour : les origines de la Croix Bleue**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

* * *

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **Astrig** du Val d'Oise, vous informe que la CHORALE ASTRIG (adultes) se produira le **samedi 6 juin à 20h30** à l'Eglise catholique — avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse sous la direction du Maestro Haig SARKISSIAN.

Cette manifestation sera suivie d'un cocktail dans le local de la Croix Bleue. Entrée libre.

Venez nombreux passer une agréable soirée.

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

□

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux vous propose une

JOURNEE DE DETENTE A LA MER

le **Dimanche 31 mai.**

Au programme :
Matinée et déjeuner à HONFLEUR, port de pêche où se déroulera la fête des marins.
Après-midi à DEAUVILLE (Casino-Plage)
— Départ à 7h45 : Rendez-vous Place de la Mairie à Clamart;
— Retour prévu vers 20h.

Inscriptions auprès de :
- Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33
- Alice : 01. 46. 42. 90. 68.

□

ՎԵՐԱՄՕՏՔ ԻՍԻ

Կապոյտ Ծովի Իսիի «Տ. Սէրէնկիւլեան» մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի Սեպտեմբեր 15ին։

ԱՆԱՓՕ Տափանաւ

ՀԱՑԵՐԷՆԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՄԱՑԱՆՑԻՆ ՎՐԱՑ

Իմակ – Կայքէջ – Նամականի

Համակարգիչի վրայ հայկական ստեղնաշարի ու տառատեսակներու գործածութիւնը

Մասնակիցներ՝
Ֆելիսի ՓԻԼԻՊՈՍԵԱՆ
Գաբրիէլ ՔԵՐԵՔԼԵԱՆ
Յարութիւն ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆ

Ջրուցավար՝
Մհերան ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Յունիս 3, ժամը 20·30ին

Հասցէ՝ ԱՆԱՓՕ Տափանաւ
Bassin de la Villette — Quai de la Seine
75019 Paris

Կազմակերպութեամբ՝
Մարն-լա-Վալէի հայկական մշակութային ընկերակցութեան
եւ
ՄԿՆԻԿ կրթական աշխատանոցին

* * *

COMMUNIQUER EN ARMENIEN SUR INTERNET

Le mercredi 3 juin à 20h30
Péniche ANAKO

ԱՆԱՓՕ ՏԱՓԱՆԱԻԸ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Եզակի եւ իտէալական վայրը խնջոյքի ու ժողովական հաւաքոյթներու համար՝ ամուսնութիւն, կնունք, տարեդարձ, հիւրասիրութիւն։

Ինչպէս նաեւ՝ մասնագիտական ասպարէզի մէջ, համագումար, արհեստավարժական վերապատրաստութիւն, ցուցահանդէս, նորարարութեան ցուցադրութիւն։

Փարիզի կեդրոնը, 19րդ թաղամասի մէջ, Վիլէթի աւազանի ափին – 100 հոգինոց սրահ մը, որ ունի պատահար, ձայնասփռումի, լուսաւորումի ու լուսարձակումի բոլոր յարմարանքները։

Դիմել՝ –
Հեռ. – 06· 10· 46· 08· 83
Կայ – info@penicheanako.org
Կայքէջ – peniche.anako.org

ՀԱՄԱՍԳԱՑԻՆԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԱՄԱՌՆԱՑԻՆ ՀԱՒԱՔ

ՓՈՐՈՒՄ 2009

Հ Ա Ց Ա Ս Տ Ա Ն
ՅՈՒԼԻՒՍ 13Էն 26

- *Դասախօսութիւններ, զրոյցներ*
- *Այցելութիւններ պատմական եւ մշակութային վայրեր*
- *Պտոյտներ՝ Հայաստանի տեսարժան վայրերը*
- *Գիշերային հաճելի եւ ընկերային մթնոլորտ։*

Արձանագրութեան համար դիմել՝
ՀՈՒՐԻԿ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ։ –
– 01· 42· 29· 10· 24
– 06· 14· 74· 92· 97

Դասընթացքները ունին տարբեր մակարդակներ։

– *Նախակրթարան (6 տարեկանէն ըստ կըսեալ),*
– *Միջնակարգ – երկրորդական,*
– *Պաքալօրէայի նախապատրաստական եւ Պաքալօրէա,*
– *Զափահասներ։*

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան երեքշաբթի օրերը ժամը 18էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
45 rue de la Défense,
92130 Issy-les-Moulineaux

Արձանագրութիւն եւ տեղեկութիւն տեղւոյն վրայ, կամ հեռաձայնել՝
01·46·42·45·25 / 06·82·89·16·44
Թիւերուն, Շաքէ Կիւրակոսեանին։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 19
MARDI
19 MAI
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-62 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22·206 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22·206

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆԱԶԱՐԷԹ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ ԴԻԱԿԸ ԳՏՆՈՒԱԾ Է

Մայիս 15ին Երեւան – Սեւան մայրուղիին եզերքի ձորակի մը մէջ գտնուած է ԱՄՆ-ու քաղաքացի Ն. Պէրպէրեանի դիակը: Մարմնին վրայ տեսնուած են բռնութեան հետքեր: Գործարարը անյայտ էր Ապրիլ 28էն ի վեր եւ Մայիս 5ին հետաքննութիւն բացուած էր իր անհետացումին մասին:

Տեղեկութիւններ կան թէ մէկ հոգի ձերբակալուած է, ոստիկանութիւնը պարզած է ոճրագործներու ինքնութիւնը, սակայն հետաքննութեան չահուն համար անուններ չեն հրապարակուիր:

* * *

ՆԱԽԱԳԱՀԸ «ՆԱՅԻՐԻՏ» ԱՅՑԵԼԱԾ

Նախագահ Ս. Սարգսեան պայթումին յաջորդ օրը այցելած է արհեստական քաուչուկի «Նայիրիտ» գործատունը: Բարեբախտութիւն նկատած է որ զոհերու թիւը աւելի բարձր չէ եղած, ապացուակցութիւն յայտնած է 4 զոհերուն ընտանիքներուն: Ըստ է թէ հետաքննութիւն մը պատուիրած է եւ ապահովութիւն տուած որ պայթումը քնապահական վնասի պատճառ չէ:

Ըստ մասնագէտներու կարծիքին, գործատունը մէկ ամսուան ընթացքին կարելի կ'ըլլայ կրկին աշխատանքի անցընել: Այդ գործին համար անհրաժեշտ կը նկատուի 150 հազար տոլար: Այդ գումարը կը տրամադրուի «Նայիրիտ»ի բաժնետէրերուն կողմէ, ինչպէս ըսած է ուժանիւթի նախարար Ա. Մովսիսեան: Բաժնեթուղթերուն 90%ը կը պատկանի բրիտանական ընկերութեան մը, 10%ը Հայաստանի կառավարութեան:

«Նայիրիտ գործարան» ընկերակցութեան տնօրէն Վ. Մելքոնեան չէ բացառած որ պայթումը անփութութեան հետեւանք ըլլայ:

* * *

«ՀԱՅԵՐԸ ԱՅՍՕՐ» ՀԱՄԱՅԱՆՑԱՅԻՆ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ

Մայիս 15ին բացումը կատարուած է Սփիւռքի նախարարութեան «Հայերը այսօր» համացանցային պարբերականին: Ան պիտի փորձէ պատասխանել Հայաստանի, Սփիւռքի եւ Արցախի մէջ հայութեան հոգերուն, հարցերուն առընչուած հարցումներու:

Պարբերաթերթին հասցէն է·

www.hayernaysor.am

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՆԳԱՐԱ ԿԸ ՇԵՇՏԷ ՂԱՐԱԲԱՂ - ՍԱՀՄԱՆ ԱՌԸՆՉՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի մէջ Մայիս 15-16ին տեղի ունեցած է Կովկասի ապահովութեան եւ կայունութեան նիւթով միջազգային գիտաժողովը: Մասնակիցները չեչուած են որ չըլլանին մէջ հակադրութեան եւ անհանդուրժողութեան մթնոլորտը յաղթահարելու համար կարեւոր են գործնական ջանքեր. հակամարտութիւնները հարկ է հարթուին խաղաղ ճամբով ու պէտք է միաւորել գործակցութեան ներուժը:

Ժողովին մասնակցած է Եւրոպական միութեան Հարաւային Կովկասի յատուկ ներկայացուցիչը Փ. Սեմնեպի որ ողջունած է Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւնները բնականոնացնելու վերջին քայլերը, յոյս յայտնելով որ անոնք դրական ազդեցութիւն կ'ունենան Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման վրայ: Ան թելադրած է չարունակել շփումները, հայեւթուրք յայտարարութեան հիմով:

Գիտաժողովին ունեցած ելոյթով արտաքին գործերու նախարար է. Նալպանտեան Հայաստանի ապահովութեան համար երկու գլխաւոր հարց նկատած է Ղարաբաղեան կնճիռը եւ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու մարզը: Ըստ յայտնելէ ետք որ, Բաքու Ղարաբաղի հարցի կարգաւորման մէջ կը յաջողի քաղաքական կամք ցուցադրել, կրկնած է Թուրքիոյ հետ առանց նախապայմանի բանակցելու տրամադրութիւնը: Ըսած է թէ Հայաստան – Թուրքիա սահմանի բացումին տանող ճամբուն վերջին հանգրուանին հասած են եւ այդ հարցին կարգաւորումը էական է յաջորդ սերունդներուն համար:

Յայտնապէս, Երեւանի համար ոչ մէկ կարեւորութիւն ունի Անգարայէն արձագանգած ամբողջովին ներհակ վճռակամութիւնը: Վարչապետ Էրտողան Լեհաստանի ու Ռուսաստանի մէջ կրկնած է նոյն օրերուն թէ սահմանի բացումը պայմանաւորուած է Հայաստան – Ադրբեջան հակադրութեամբ:

Ան Լեհաստանի կառնոք քաղաքին մէջ ուսանողներու հետ հանդիպումի մը ղիւ քօղարկուած սպառնալիք մըն ալ ուղղած է հայկական կողմին· ըսած է թէ Թուրքիոյ մէջ ներկայիս ապօրինի կեցութեամբ 40 հազար Հայաստանցի կայ ո՛րոնք եթէ պէտք ըլլայ կրնան ետ ղրկուիլ· բայց ատիկա մարդասիրական արարք չըլլալուն, Թուրքիա կը խուսափի նման բան ընելէ: Ցետոյ յայտարարած է· «Հայաստանէն կը պահանջենք որ նահանջէ Ղարաբաղէն: Եթէ Ղարաբաղը ազատագրեն, սահմանը կը բացուի»:

Սոչիի մէջ ալ Ռուսաստանի վարչապետ Վլ. Պուտինի հետ հանդիպումին առթիւ մամուլի ասուլիսի մըն ալ Թ. Էրտողան կրկնած է նոյն միտքերը· այնքան ատեն որ Ղարաբաղի խնդիրը անլոյծ կը մնայ, Հայաստանի սահմանը պիտի չբացուի:

Պատասխանելով նախագահ Ս. Սարգսեանի արտայայտութեան թէ Թուրքիոյ միջամտութիւնը կրնայ վնասել Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման ընթացքին, Էրտողան ըսած է· «Ղարաբաղի խնդրին մէջ որպէս չըլլանի երկիր, խընդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ Թուրքիոյ կրաւորական կեցուածքը· այս կէտը պէտք է յստակ ըլլայ: Մեր սահմանին փակուած ըլլալը Ղարաբաղի առընչուած է: Այնքան ատեն որ հայկական գրաւումը կը չարունակուի, մենք սահմանը չենք բանար»:

ԲԵՆԵԴԻԿՏՈՍ ԺԶ-Ի ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՑՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆ ԱՑԸ

Բենեդիկտոս ԺԶ. երուսաղէմ այցին ընթացքին, Մայիս 15ին այցելած է Հայոց պատրիարքարանը ուր դիմաւորուած է պատրիարք Թորգոմ Աբգ. Մանուկեանի, պատրիարքական փոխանորդ Սուրէն Աբգ. Մանուկեանի, միաբաններու եւ քաղաքին հայութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ:

Պապը ելոյթ մը ունենալով Թորգոմ պատրիարքին հետ իր հանդիպումը բոլոր քրիստոնեաները միացնելու նպատակին ծառայող քայլ մը նկատած է եւ ողջունած «երուսաղէմի վաղեմի հայկական բաժնին մէջ» գտած հիւրընկալութիւնը:

Այցը հայկական կողմին դժգոհութեան ալ պատճառ եղած է, քանի որ այդ պատրուակով իսրայէլեան ոստիկանութիւնը ապահովութեան սուղգումներ կատարած է, ոտնակոխելով վանքին ըստ կըզըմունքները: Այս մասին վանականներէն Ղեւոնդ Վրդ. վրդովմունքով արտայայտուած է, ըսելով թէ մինչեւ այսօր որեւէ դէպք չէր եղած որ զինեալ մարդիկ հանգստութեամբ վանք մտնեն: Նոյնիսկ արաբեւիսրայէլ պատերազմին այս կարգի նախընթաց չէր արձանագրուած, վանքը բաց չըլլալով զինուորականներու եւ ոստիկաններու առջեւ: Հայ հոգեւորականը աւելցուցած է թէ վանքը դռնըւելով Սիոն լերան վրայ, ոստիկանութիւնը հիանալի առիթ գտած է ստուգելու անոր բոլոր անկիւնները, ամիսէ մը ի վեր:

ՀԱՑԱՍՏԱՆ ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՑԵԱՆ... ՓԱՐԻԶԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Հայերը մեծ յուսախաբութիւն մը ապրեցան Մայիս 16ի Էօրովիզիոնին, սակայն Փարիզի Հայ ուսանողներու տան բնակիչ-ներուն տրամադրութիւնը բոլորովին այլ էր· որովհետեւ տան խումբը նոյն օրը դարձաւ Համաշխարհային Ոստանի Ֆութպոլի աւանդական մրցաշարքին ախոյեանը: Նախօրօք կիսաեզրափակիչ խաղը սեղի ունեցած էր Հինգշաբթի գիշեր սաստիկ անձրեւի մը տակ, անդլիական տան խումբին դէմ, 2 – 1 արդիւնքով: Աւարտական մրցումը՝ Հայաստան - Գերմանիա տեղի ունեցաւ Մայիս 16ին, Համաշխարհային Ոստանի տարեկան տօնին օրը: «Մերոնց» խաղը, ինչպէս միշտ, եղաւ հանգիստ ու տիրական: Բոլոր խաղացողները գիտակից էին իրենց ուսերուն դրուած բարոյական պարտականութեան: Քաջալերող աղջիկներու (ֆան գլէօպ) խումբին դերը նուազ վճռական չեղաւ եւ անմիջապէս մեր բոլոր հակառակորդները անդրադարձան, որ աղջիկներուն յաղթելու կամքը տղոց վճռականութենէն պակաս պիտի չըլլար: Եռադոյնով, փոքր եւ մեծ թմբուկներով եւ մանաւանդ իրենց սեփական –անոյշ ձայներով զինուած, անոնք ամէն անգամ իրենց ընկերներուն կողքին էին առանց դադարի վանկարկելով «Հայաստա՛ն - Արմէնի՛»: Արդիւնքը եղաւ այս անգամ եւս հիանալի մրցում մը որ Հայ տղոց յաղթանակով վերջացաւ (2 – 1): Նոյն օրը երեկոյեան տեղի ունեցաւ բաժակներու յանձնումը: Ուսանողական Ոստանի մարմնամարզութեան պատասխանատուները Հայ Տան յանձնեցին «Ամենասփոթիւ տան» վկայական եւ երկու բաժակներ: Ֆութպոլի ախոյենութեան բաժակը Հայ Տունը պիտի պահուի մինչեւ դալ տարի: Տունը երրորդ տեղը կը գրաւէ վոլէպոլի եւ պատմինկըմի մէջ:

Յաջորդ օրը՝ կիրակի, Մայիս 17ին, կէսօրուընէ սկսեալ, տան պարտէզը հաւաքուած դրեթէ բոլոր բնակիչները, հայ եւ ոչ հայ, իրենց մարզիկ ընկերները շնորհաւորեցին: Ուսանողական Ոստանի տօնին առթիւ տարի ուսանողական խորհուրդը իր նախկին եւ ներկայ անդամներով այլեւս աւանդութիւն դարձած խորոված կազմակերպած էր: Բազմաթիւ անցորդներ այցելեցին ու համտեսելով վարպետօրէն պատրաստուած խորովածը, թեւ թեւի մտան եւ հայ տղոց հետ չուրջպար բռնեցին:

Մեր շնորհաւորանքները բոլոր մարզիկներուն եւ շնորհակալութիւնները՝ Ուսանողական խորհուրդի անդամներուն, նաեւ բոլոր համակիրներուն, որոնք ներկայ եղան եւ այս գեղեցիկ ճեռնարկին իրենց մասնակցութիւնը բերին:

ԿՈՐԻՒՆ

ԷՕՐՈՎԻԶԻՈՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԵՂԸ ԳՐԱՒԵՑ

Էօրովիզիոնի «երգ»ի մկրտուած մըրցումին Հայաստանի ներկայացուցիչ Ինգա եւ Անոյշ Արշակեան քոյրերը տասներորդ տեղը գրաւեցին: Անոնք երգեցին Մանօ Յակոբեանի «Նոր պար» (Ջան-ջան) երգը, Վարդան Ջաղոյեանի ու Աւետ Բարսեղեանի խօսքերով յօրինուած, հայերէն եւ անգլերէն մասերով:

Ո՛չ իրենց երգը որ հայկական երաժշտութեան մոթիւներով տեղական յատկանիշ ցոլացնող քիչերէն էր, ոչ ալ նոյնիսկ իւրայատուկ հայկական զգեստաւորումը կապ ունէին ցուցադրուած մերկութեան, գռեհկութեան ու որպէս «երգ» ներկայացուած գոյներու, յարդարանքի, լարախաղային ճարպիկութիւններու հետ. ուստի հաւանօրէն պէտք չէ զարմանալ արդիւնքին, մանաւանդ ափսոսալ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՑԷԼԻ վարչապետը՝ Նեթանիահու Ուաչինկթըն հասած է Մայիս 18ին եւ առաջին տեսակցութիւն մը պիտի ունենար նոյն օրը Օպամայի հետ, բայց օրակարգի գլխաւոր հարցը չատ կնճռոտ է, քանի խոր տարակարծութեան պատճառ է: Օպամա կ'ուզէ պարտադրել Պաղեստինեան պետութեան մը ստեղծումը, ինչ որ Նեթանիահու չուզեր: ԱՄՆ-ու նոր նախագահին ժամանումէն ի վեր երկու երկիրներու յարաբերութիւնները լարուած են ոչ միայն այս նիւթով, այլ նաեւ որովհետեւ Օպամայի նոր դիրքը Իրանի հանդէպ լաւ աչքով չէ ընդունուած Իսրայէլի կողմէ:

ԹՈՒՐՔ ՎԻՊԱԳԻՐ Օ. ՓԱՄՈՒՔԻ «երեսուն հազար Քիւրտ եւ մէկ միլիոն Հայ սպաննեցինք» խօսքերուն պատճառով բացուած հատուցումի դատը մերժուած էր Շիշլիի դատարանին կողմէ: Զուիցերիական թերթի մը հրատարակած այդ արտայայտութիւնը Թուրքիան, Թրքութիւնը վարկաբեկող նկատած ու դատարան դիմած էին ազգայնամոլ քանի մը կազմակերպութիւններ ու դէմքեր. այս վերջիններէն մէկն է «Էրկէնէքոն»ի հարցով բանտարկուած վաստաբանը՝ Ք. Քէրինչսիզ: Վճռաբեկ ատեանի Իրաւաբանական խորհուրդը բեկանած է դատը մերժելու տեղական դատարանին որոշումը:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ լազերն ալ կը պահանջեն որ վերադարձուին դիւղերու լազերէն անուանները, իրենց լեզուով կրթութեան ու հեռատեսիլի հաղորդումներու իրաւունք

տրուի իրենց: Կը պնդեն թէ լազերէնը Թուրքիոյ մէջ անհետացման վտանգին ենթակայ 15 լեզուներէն մէկն է: Լազերու պահանջները յաջորդած են Թ. Էրտողանի յայտարարութեան թէ կարելի է գիւղերու նախկին, քրտերէն անուանումները վերադառնալ:

ԹԱԼԻՊԱՆՆԵՐԸ վախուստի ճամբան բռնած են Փաքիստանի մէջ, ուր վերջին երեք չաբաթներու ընթացքին, ըստ ներքին նախարարին 1000 թալիպաններ ըսպաննուած են: «Չինեալ յարձակումը պիտի չարունակուի մինչեւ որ վերջին թա-

(Շար.ը Դ· էջ)

ՏՆՏԵՍԱԳԷՏԸ ԿԸ ՄԵԿՆԱԲԱՆԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԹՈՒՐՔԻԱ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՐԶԸ

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՅԵԱՆ

Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններուն կարգաւորման խայծով Ապրիլ 24ի նախօրեակին ստորագրուած համաձայնութիւնը վերջին շրջանին հայկական լրատուութիւնները զբաղեցնող գլխաւոր նիւթն է: Կայ նախ հետաքրքրութիւնը. մարդիկ կ'ուզեն գիտնալ թէ ի՛նչ կը պարունակէ ան: Յայտնապէս չատ համոզիչ չէ եղած անկէ ամէն տեսակի նախապայման բացառող պնդումը: Հայկական օրակարգին երկու գլխաւոր նիւթերը Ղարաբաղի հարցն ու Ցեղասպանութեան ճանաչումը ըլլալով, անոնց մասին կարելի զիջումներու վախեր կը յայտնուին: Ստոյգ է մանաւանդ մէկ բան, որ Թուրքիա իրեն ընդունելի «փոխարժէք»ով մը կ'ուզէ Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները կարգաւորել: Իսկ բուական միամիտ պէտք է նկատել ան որ կը կարծէ թէ այդ «փոխարժէքը» հայկական կողմին որեւէիք բան մը կ'ըլլայ: Թուրքիա յայտնապէս Հայաստանը դրած է երկրի մը տեղ որ սահմանին բացումէն աւելի կարեւոր հարց չունի ու պատրաստ է ամէն բան ընդունելու, որպէսզի ան հարթուի:

Այս մօտեցումին մէջ կարելի չէ անտեսել դերը հայկական հատուածի մը որ սահմանին բացումը ազգային առաջնային հարցի վերածած է, չես գիտեր ի՛նչ մտայնութեամբ: Ոչ ոք կրնայ, բնականաբար ուրանալ թէ փակ սահման մը նախընտրելի է բացէն: Բայց այդ տարրական իրականութիւնը նոյնքան կը գործէ Թուրքիոյ համար, որքան՝ Հայաստանի. առնուազն:

Յաճախ սխալ ընկալուած ու ծուռ մեկնաբանուած այս մարդին մասին հետաքրքրական մեկնաբանութիւններ կատարած էր սփիւռքահայ լաւատեղեակ մը՝ Ալեք Ենիգոմշեան որ հաստատուած է Բելեան: Ան 1980ին Զուիցերիոյ մէջ ԱՍԱԼԱ–ի մէկ գործօղութեան ընթացքին կորսնցուցած էր տեսողութիւնն ու ձախ ձեռքը: Ներկայիս կը գլխաւորէ «Մանթէ Մելքոնեան» հանրային կազմակերպութիւնը:

Մայիսի սկիզբը հայաստանեան մամուլին առած հարցազրոյցով ամէնէն առաջ կը չեշտէ թէ սահմաններու բացումը գրեթէ միայն ապահովելիք կուտայ Հայաստանին, ուրիշ ոչինչ: Թուրքիա այնպիսի դին կը պահանջէ այդ բացումին համար որ ան կրնայ ստանալ աւելի կանխիկ ու առանց հայկական հատուածի մը համաձայնութեան: Ան կը պահանջէ որ Հայաստան Ղարաբաղի հարցին մէջ չխառնուի, ինչ որ անկարելի է: Ան կը պահանջէ որ Հայաստան Ցեղասպանութեան ճանաչումի հարցին մէջ ալ չխառնուի, ինչ որ նոյնքան անկարելի է: Ան կը պահանջէ որ Հայաստան Սփիւռքի հետ իր յարաբերութիւնները կարգաւորէ, ինչ որ ալ անկարելի է:

Ինչո՞ւ Թուրքիա կը պահանջէ այս բոլորը: Ինչո՞ւ ան կը պահանջէ որ Հայաստան հրաժարի իր ազգային գոյութեան հիմնական տարրերէն: Ինչո՞ւ ան կը պահանջէ որ Հայաստան ինքզինքը ներկայացնէ իբրեւ «Կովկասեան Վատիկան»: Ինչո՞ւ ան կը պահանջէ որ Հայաստան ինքզինքը ներկայացնէ իբրեւ «Կովկասեան Վատիկան»: Ինչո՞ւ ան կը պահանջէ որ Հայաստան ինքզինքը ներկայացնէ իբրեւ «Կովկասեան Վատիկան»:

Ինչո՞ւ ան կը պահանջէ որ Հայաստան ինքզինքը ներկայացնէ իբրեւ «Կովկասեան Վատիկան»: Ինչո՞ւ ան կը պահանջէ որ Հայաստան ինքզինքը ներկայացնէ իբրեւ «Կովկասեան Վատիկան»: Ինչո՞ւ ան կը պահանջէ որ Հայաստան ինքզինքը ներկայացնէ իբրեւ «Կովկասեան Վատիկան»:

Ինչո՞ւ ան կը պահանջէ որ Հայաստան ինքզինքը ներկայացնէ իբրեւ «Կովկասեան Վատիկան»: Ինչո՞ւ ան կը պահանջէ որ Հայաստան ինքզինքը ներկայացնէ իբրեւ «Կովկասեան Վատիկան»: Ինչո՞ւ ան կը պահանջէ որ Հայաստան ինքզինքը ներկայացնէ իբրեւ «Կովկասեան Վատիկան»:

Ինչո՞ւ ան կը պահանջէ որ Հայաստան ինքզինքը ներկայացնէ իբրեւ «Կովկասեան Վատիկան»: Ինչո՞ւ ան կը պահանջէ որ Հայաստան ինքզինքը ներկայացնէ իբրեւ «Կովկասեան Վատիկան»: Ինչո՞ւ ան կը պահանջէ որ Հայաստան ինքզինքը ներկայացնէ իբրեւ «Կովկասեան Վատիկան»:

ԹՈՐՈՍ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ, ՏԱՌԱՊԱՆՔԸ, ԱՆՄԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

«Այր մի տառապեալ եմ ես...» շարքից

ԿԱՐԼԷՆ Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Ես իրաւունք չունիմ, որ մարդոցմէ պահանջեմ անպատճառ իմ վրայ մտածել, իմ ուզածիս պէս վարուիլ ինծի հետ:

ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆ

ՏԱՍՆԱՄԵԱԿՆԵՐԻ ԽՈՐՔԻ ՄԷՋ

... Եւ մենք նորից հանդիպեցինք:

Զորս երկարուձիգ տասնամեակները յետոյ, ես նորից ձեռքս առայ կազմին Զուարթնոցի տաճարի ուրուագիծը պատկած «Հայկ. ճարտարապետութիւն» մեծադիր հատորը: Նորից սկսեցի թերթել և երկու-երեք էջ յետոյ յայտնուեց ձա. Մանկութեան իմ օրերի խորհրդաւոր ու չատ սիրելի մարդը... Ու ինչպէս այն հեռու-հեռաւոր ժամանակների մէջ, ես երկար, չա՛տ երկար նայեցի կլորիկ դէմքով, թաւ ունքերի տակ խոշոր աչքերի հեզ հայեացքով, կարճ կտրած մազերով ու փառահեղ բեղերով, թիկնեղ ու ազնուական այդ մարդու լուսանկարին:

Ես նրան հանդիպեցի վաղեմի բարեկամի պէս: Եւ սիրտս ճմլուեց յանկարծ: Մանկութեան օրերի յուշե՞րը եկան, թէ՞ վերստին յայտնագործելու անոյշ մի անհամբերութիւն պարուրեց ինձ... Յայտնագործելու եւ ճանաչելու, ճանաչելով ըմբռնելու եւ ըմբռնելով վերահաստատուելու անհամբերութիւնը:

Ու թերեւս մասամբ՝ ինձ համար հասկանալի դարձան այն ապրումները, որ ժամանակին ունեցել էին Գէորգեան ճեմարանի՝ Կոմիտասին աչ ակերտող սանները, երբ մի երջանիկ պատահականութեամբ հանդիպելիքին կարճ ժամանակով վաղարչապատ ժամանած ճարտարապետին:

... Քառասունն անց հիւրը ճեմարանի թատերադահ հատաքուած պատանիներին արդէն չատ ծեր թուաց: Յատկապէս, որ նոյնիսկ ձմեռնային այդ օրերին էլ պահպանուել էր ամբողջ տարին արեւի տակ խանձուած մաշկի պղնձագոյնը: Հիւրը հնամաչ հագուստներով էր ու հէնց այդ պատճառով էլ բոլորովին նկատելիօրէն նեղւում ու անյարմար էր զգում կոկիկ հագնուած տղաներից:

Թորամանեանը՝ Ատրպետին. *«Ձեզ յայտնի է, որ վրաս ամենեւին հագուստ չունիմ եւ ամաչում եմ մարդոց մօտ գնալուց»:*

«Խաթաբալա» հանդէսի ծաղրանկարի՞ մակագրութիւնը. *«Պարոն հարտարապետ, հայ հարուստները, ինտելիգենցիան եւ բանաստէրները, որոնք չնորհակալ են քո արած գիտական աշխատութիւններով, չկարողանալով նիւթապէս օգնել, ուզում են քեզ իրենց հին չորերը, որպէսզի կարող լինես էլ աւելի անդուլ աշխատել»:*

Ինչեւիցէ... Մի փոքր անց ճարտարապետն արդէն զրոյցի նիւթով տարուած, իր բոլոր ցաւերի ու զրկանքների մասին մոռացած՝ պատմում էր Բագրատունեաց մայրաքաղաքի մասին, ցուցադրում էր իր խիստ պատրաստած գծագրութիւններն ու նկարները: «Անին այնպէս էր նկարագրում, որ կարծէք այսօր էլ կանգուն էր իր չէն ու հարուստ վիճակով» – յետագային յիշելու էր ճեմարանի սաներից մէկը:

Շուրջ երկու ժամ տեւող դասախօսութեան աւարտին ճարտարապետը յորդորեց «աւելի լաւ ծանօթանալ մեր նախնեաց թողած ժառանգութեանը, լաւ պահպանել այդ ժառանգութիւնը եւ հարստացնել այն՝ օգտագործելով մեր մեծ վարպետների եւ ուսուցիչների փորձը»:

Դահլիճը բուռն ծափահարութիւններով «վարձատրեց դասախօսին»: Եւ, յիրաւի, դա վարձատրութիւն էր, միակ սիրոիանքը, որին սպասում է ազգային գոյութեան խորհուրդն ըմբռնած եւ հոգեւոր հարստութեան պահպանութեան գործին ամէն մի նուիրեալ: Սպասում եւ սովորաբար այնպէս էլ չի ստանում...

ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆ ԵՒ ԿՈՄԻՏԱՍ

Թորամանեանը՝ Զօպանեանին. *«Մարդիկ կան, որ չարութեան համար ծնած են, ինչպէս որ օձն ու կարիճը՝ թունաւորելու համար. այս դասակարգին է մեր մագիստրոս Մեսրոպ, որուն համար ոչ մի սրբութիւն չկայ, բացի իր անձը:*

Ահաւասիկ հալածուելուս պատճառը եւ սկիզբը: 1904 թուականին չորս-հինգ ամիս չարաչար աշխատութեամբ, վերակազմեցի Զուարթնոց եկեղեցին, որն այսօր վերջնականապէս ընդունուած է կէտ առ կէտ: Մեսրոպ ոչ միայն չհաւատաց իմ կազմած ծրագրին, այլեւ անամօթաբար հրատարակեց մի ուսումնասիրութիւն, ուր իմ բոլոր աշխատանքս եւ գիւտերս վերագրեց իրեն բարեկամ ճարտարապետի...»:

Հալածանքն ու չարութիւնը, որոնք ուղեկցում են մեծ անհատականութիւններին, երբեք չեն կոփում նրանց, ինչպէս սովորաբար հակուած ենք կարծելու: Մեծ անհատականութիւնները պարզապէս տոկում են, դիմանում, որովհետեւ գիտեն, հասկանում են իրենց առաքելութեան բուն իմաստն ու նշանակութիւնը: Թորամանեանը ինչքան էլ դառնանար ու տառապէր անիրաւութիւնից եւ նիւթական սուղ պայմաններից, միեւնոյն է, չարունակելու էր իր գործը, պեղելու էր ազգային մշակոյթի խորքերը, որպէսզի պատմութիւն, կենսագրութիւն ունեցող ժողովուրդը նաեւ ինքզինքը ճանաչէր որպէս գեղագիտութեան իւրօրինակ ընկալումներ եւ կառուցողական համարձակ երեւակայութեամբ օժտուած եզակի մի ցեղի: Որպէսզի դարերի չերտերի տակից դուրս բերէր, վերականգներ այն բացառիկ չինութիւնները, որոնք աւերակուել, մառնուել էին մոռացութեան: Որպէսզի այլեւս ո՛չ մօտիկ ու ոչ էլ հեռաւոր եզերքներին երբեք ոչ ոք չփորձէր հրապարակել, թէ «Հայերը ճարտարապետութիւն չեն ունեցել»: Յիրաւի, մեծ համբերութիւն ու տոկունութիւն է հարկաւոր այն անհատականութեանը, որն ազգային կորած ու մոռացուած հարստութիւնը դարձեալ ժողովրդին վերադարձնելու սրբազան գործին է նուիրուում:

Ինձ նոյնիսկ խորհրդանշական է թւում այն, ինչը դրոշմուած մնաց Գէորգեան ճեմարանի սաների յիշողութեան մէջ՝ դասախօսութեան աւարտից յետոյ. «Երբ Թորամանեանը վար իջաւ բեմից, Կոմիտասը մօտեցաւ նրան եւ թեւանցուկ՝ միասին դուրս եկան սրահէն»:

Խորհրդանշական, բայց ո՛չ պատահական:

Եւ եթէ փորձենք գնալ դէպի խորքերը, ապա բանից կը պարզուի, որ մեծերի կեանքի մէջ, իրաւի, ոչինչ պատահական չի լինում:

«ՀԱՅ» ՈՃԸ ՈՐՈՆԵԼԻՍ...

Շապին Գարահիսար ծնուած, դեռեւս պատանի՝ ծնողներից զրկուած, եւ 1883ին, տասնինը տարեկան հասակին Կոստանդնուպոլիս մեկնած Թորամանեանը բնաւ նման չէր մայրաքաղաքներ նուաճելու եկած այն երիտասարդներին, որոնք մեծ մասամբ ձգտում են ի վերջոյ ստանալ աւելին, քան ի վիճակի էին վերադարձնել նոյնիսկ ժրաջան աշխատանքի պարագային:

Անշուշտ, պատահականութիւն չէր նաեւ, որ հանապազորեայ հացը քարակոփի եւ հիւանի ձեռքի տակ աշակերտելով վաստակող երիտասարդին քանչորս տարեկան հասակին յաջողուեց ընդունուել Պոլսոյ Կայսերական գեղարուեստից վարժարանի ճարտարապետական բաժինը:

Նա դուրս էր եկել որոնումների: Ամէնից առաջ ինք զինքը գտնելու, քանի որ բոլոր յայտնագործութիւնները կատարուում են նախ ինքզինքի ճանաչելուց յետոյ: Այնուհետեւ, նա պէտք է լինէր մէկը այն երախտաւորներից, որոնք մերթ ընդ մերթ յայտնուում են ամենատարբեր ժամանակների՝ ազգային ինքնաճանաչման ու ինքնահաստատման մի նոր ուղի բանալու համար: Եւ այդ որոնումների սկիզբը նոյնքան պարզ էր ու հասարակ, որքան աւարտը եղաւ խորունկ եւ բովանդակութեամբ յագեցած:

«Պոլսի գեղարուեստից ճեմարան ուսանողութեանս շրջանէն սկսած մեծ հետաքրքրութեամբ կը զբաղէի հատորներ՝ տեսնելու եւ ուսումնասիրելու համար հին եւ նոր ճարտարապետութեան ոճերը: Դժբախտաբար ոչ մէկ տեղ չպատահեցայ "հայկական ճարտարապետութիւն" խորագրի տակ բացուած բաժին մը՝ ոճերու պատմութեան եւ ուսումնասիրութեան շարքին մէջ, հետեւաբար հայ ոճի մը գոյութիւնը չէի երեւակայեր իսկ»:

Ուրեմն, «չերեւակայելով իսկ հայ ոճի մը գոյութիւնը», Թորամանեանը աւարտելով գեղարուեստից ճեմարանը, նուիրուեց ճարտարապետի գործնական աշխատանքի: Բայց չմոռանանք սահմռկեցուցիչ ժամանակները... Հայերի կոտրածները, որ սկսուել էին դասարանների մէջ, իրբեւ ամէնէն իններորդ ալիք՝ հասան Պոլիս:

(Շար. 1)

փոխարէն որ Հայաստան միայն կրնայ վնասել: Նոյնիսկ եթէ այդ բացումը ըլլայ առանց հայկական կողմէն որեւէ զիջումի, լաւ բան չուտալ կարելի չէ· իսկ զիջումներու պարագային, հաւանական վնասները կը բազմապատկուին:

Ա. Ենիգոմշեան կը բացատրէ թէ Թուրքիան այսօր տարածաշրջանին մէջ ինքնուրոյն ուժ դարձած է, դուրս գալով Ղամարտի տարիներուն ՕԹԱՆ-ի, ԱՄՆ-ու եւ Արեւմուտքի գործակատարի դերէն: Այսօր, ան խօսքի տէր պետութիւն է արաբեւիսրայէլ հակամարտութեան իր քաղաքականութեամբ, նաեւ Իրանի, Իրաքի պարագաներուն մէջ, իսկ հարաւային կովկասեան շրջանին, նաեւ կեդր. Ասիոյ համար իր քաղաքականութիւնը կ'ուզէ քալեցնել: Բայց կովկասի մէջ դեր կատարելու իր ձգտումը կը բախի Հայաստանի հետ յարաբերութիւն չունենալու խոչընդոտին: Եթէ այդ յարաբերութիւնները հաստատուին, կրնայ անարգել կերպով կիրարկել իր քաղաքականութիւնը:

Այդ հեռանկարին մէջ Հայաստանի չահը կը սահմանափակուի նեղ բածողներու եւ արտածողներու փոխադրական ծախքերուն քիչ մը կրճատումով ու արտասահմանեան առեւտուրի դիւրացումով:

Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու կարգաւորման հոլովոյթէն անպակաս է 1921ի ռուսեւթրքական կարսի պայմանագիրը ճանչնալու խնդիրը: Ատով՝ հարցին կը միջամտէ ռուսական ազդակն ալ: Ի՞նչ է Ռուսաստանի կեցուածքը այս հարցին մէջ: Ա. Ենիգոմշեան կը բացատրէ թէ սահմանի բացումը կը ծառայէ նաեւ ռուսական չահերուն: Մոսկուայի նպատակներէն մէկն է Հարաւային Կովկասէն Արեւմուտքի ազդեցութիւնը հեռացնել ու Եւրոպայի համար դերակշիռ ընել ուժանիւթի իր պաշարներուն առաւելութիւնը: Ատոր հետ կ'ուզէ որ կեդրոնական Ասիոյ կարսի Հարաւային Կովկասէն, Թուրքիայէն չանցնի, այլ՝ իր տարածքէն: Ատոր համար սպասելի է որ Ադրբեջանը սիրաշահելու համար Հայաստանին պարտադրէ, օրինակ՝ ղարաբաղեան հարցին ազդրբեջանական տարբերակով լուծումը:

ԱՄՆ-ն ալ հետամուտ ու զօրավիգ են որ հայեւթրքական սահմանը բացուի: Որովհետեւ այնքան ժամանակ որ փակ կը պահուի, Ռուսաստանի ազդեցութեան կարեւոր գօտի կ'ըլլայ Հայաստանը: Մինչդեռ, սահմանը բացուելու պարագային, ենթադրելով որ անով Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւնները գոնէ կը բնականոնանան, Հայաստանի համար նոյնքան կարեւոր նեցուկ չըլլար Ռուսաստանը: Նոյնքան պէտք չունենար անոր ներկայութեան: Ու ԱՄՆ-ու հաշիւը այն է որ Հարաւային Կովկասի վերջին իր յենակէտէն կը զրկուի Մոսկուան: Կացութիւն մը որ ազդեցութեան գօտիի մրցակցութեան առումով օգտակար է Ուաշինկթընի:

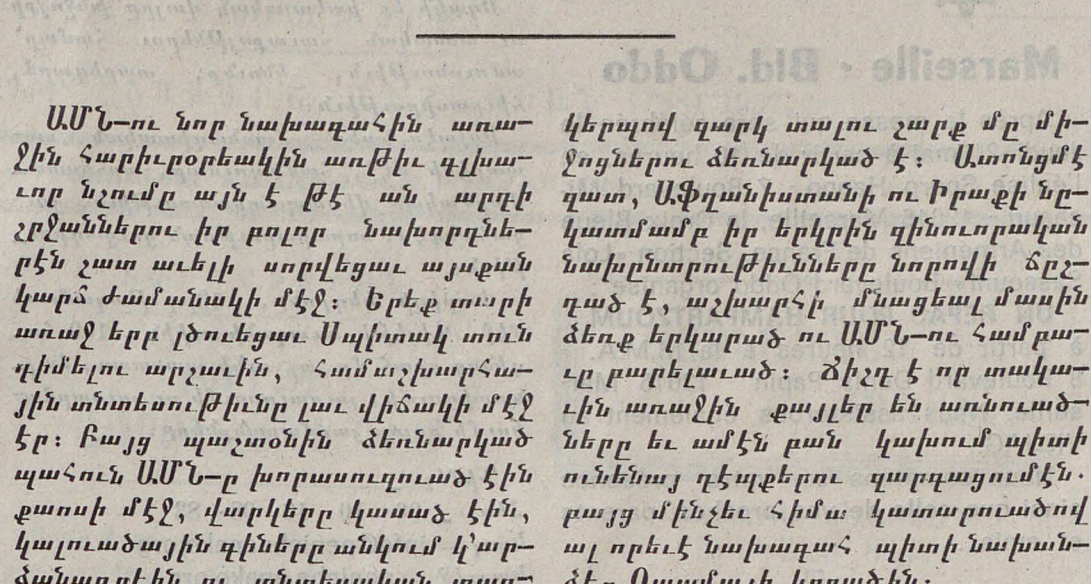
Կարելի չէ անտեսել, ինչպէս կը պարզուի Ա. Ենիգոմշեանի մեկնաբանութենէն ալ, թէ Հայաստան – Թուրքիա սահմանին բացումը միայն այս երկու երկրով նկատի առնուելիք բան չէ: Քաղաքական, նաեւ տնտեսական գրաւարկները որոնք առընչուած են անոր, թերեւս չատ աւելի կարեւոր են ԱՄՆ-ու եւ Ռուսաստանի ազդեցութիւն տարածելու մրցակցութեան համար: Հետեւաբար լայն այս չրջանակին սեւեռելով հարկ է չափել դրական-նեղն ու ժխտականները որոնք կըրնան վաղը բաժինը ըլլալ Հայաստանի:

Ա. Թ.

ՊԱՐԱԿ ՕԱՒԱՄԱՅԻ ԱՒԱՋԻՆ ՀԱՐԻՒՐ ՕՐԵՐԸ

ԱՄՆ-ու նոր նախագահին առաջին հարիւրօրեակին առթիւ գլխաւոր նչումը այն է թէ ան արդի չրջաններու իր բոլոր նախորդներէն չատ աւելի սորվեցաւ այսքան կարճ ժամանակի մէջ: Երեք տարի առաջ երբ լծուեցաւ Սպիտակ տան դիմելու արշաւին, համաչխարհային տնտեսութիւնը լաւ վիճակի մէջ էր: Բայց պաշտօնին ձեռնարկած պահուն ԱՄՆ-ը խորասուզուած էին քաոսի մէջ, վարկերը կասած էին, կալուածային գիները անկում կ'արձանագրէին ու տնտեսական տագնապը 1929էն ի վեր ամէնէն կայուն ընթացքին մէջ էր: Ատոնց հետ կային Աֆղանիստանը, Իրանը, Փաքիստանը, Հիւսիսային Գորէան:

Ատոնցմով հանդերձ, Օպամայի առաջին հարիւրօրեակը յաջողութեան չրջան մը եղաւ: Տնտեսութիւնը, ճիշդ է որ խոցելի կը մնայ, բայց ան դրամական ու կալուածային չուկաները աչխուժացնելու եւ բարգաւաճումին հիմնական

կերպով զարկ տալու չարք մը միջոցներու ձեռնարկած է: Ատոնցմէ զատ, Աֆղանիստանի ու Իրաքի նկատմամբ իր երկրին զինուորական նախընտրութիւնները նորովի ճըշդած է, աչխարհի մնացեալ մասին ձեռք երկարած ու ԱՄՆ-ու համբաւը բարելաւած: Ճիշդ է որ տակաւին առաջին քայլեր են առնուածները եւ ամէն բան կախում պիտի ունենայ դէպքերու զարգացումէն. բայց մինչեւ հիմա կատարուածով ալ որեւէ նախագահ պիտի նախանձէր Օպամայի կրցածին:

Անոր յաջողութեան գլխաւոր ազդակները կը նկատուին ղեկավարութեան հանդարտ ոճը, երկխօսութեան ըմբռնումը եւ խմբային աչխատանքի ճաչակը: Ան հասկցած է նաեւ երկրին ակնկալութիւնները եւ քաղաքական պարագաները: Հասկցած է որ ԱՄՆ-ը կարեւոր չափով փոխուած են: Հարցախոյզերու արդիւնքները կ'ըսեն թէ երկիրը աւելի ձախին հակած է, քան՝ քանի տարի առաջ: Օպամա իր նախորդներէն աւելի գաղափար կը բեւեռացընէ: Դեմոկրատները չատ հաճելի կը գտնեն զինք, հանրապետականները՝ ճիշդ հակառակը: Բայց երկրին հանրապետականներու համեմատութիւնն ալ փոխուած է: 2008ին ժողովուրդին 24%ը կը կազմէին անոնք, ինչ որ վերջին 30 տարուան ամէնէն ցած մակարդակն է: Այն չէ պատճառը որ հանրապետական ընտրողները պակաս են, այլ այն որ դեմոկրատներու թիւը ստուարացած է: Գլինթընի ընտրուած տարին (1992) անոնց համեմատութիւնը 30%էր, հանրապետականներունը՝ 27%, իսկ անորոչները 43% էին: 2008ին դեմոկրատները 41%ի բարձրացած էին, անորոչները պակաս (32%), իսկ հանրապետականները նոյն համեմատութիւնը պահած:

Պ. Օպամա գիտցաւ դրամատուներու փրկութեան գործին մէջ խոհեմ ճամբու մը հետեւիլ: Պետականացումներուն յարուցած աղմուկին մէջ ձախը աւելի քննադատեց անոր քաղաքականութիւնը: Բայց նախագահը քաղաքական մեծ հասունութեամբ չարժեցաւ, ինչպէս նաեւ իր քաղաքացիներուն զայրոյթին դէմ: Իրաքի հարցին մէջ չափաւորութեան խաղաքարտը ընտրեց, զեղչելով ամերիկեան ներկայութիւնը: Գուպայի, Սուրիոյ, Իրանի նկատմամբ առած քայլերը առայժմ համեստ են, ճիշդ է, բայց գրեթէ բոլոր մարզերուն մէջ չէ վարանած քաղաքականութիւն փոխելու:

Համաչխարհայնացումը, ներգաղթը, աչխատող կիներու յաւելումը, վկայեալներու մեծցող թիւը ազդակներ են որոնք վերջին երկու տասնամեակին փոխեցին Ամերիկան: «Ցառաջդիմական» եզրը Ամերիկացիներու 67%ին համար դրական արժէք ունի այսօր, ինչ որ 5 տարուան ընթացքին 25 կէտի յաւելում կը նչանակէ:

Պ. Օպամա գիտցած է նկատի առնել դէպքերու ընթացքը եւ միչտ պատրաստ է ըստ այնմ չարժելու: Ատիկա է իր յաջողութեան գլխաւոր բացատրութիւնը:

ՔԱՂՀԱՆ

Ա Յ Ր Ի Ն

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

Է·

Տարիները կ'անցնէին միչտ ու ինքը Բերայի փողոցներուն մէջ կը չրջէր թափառայած, միչտ մաքուր հագուած, ածիլուած, սեւ պեխերը ոլորուն ու հնդիկ իչխանի մը պէս պահելով իր հայրենի զգեստները որոնք իրեն այնքան աղէկ կը վայլէին: Օր մը միայն, փորձի համար, եւրոպական զգեստներ հագած էր ևայն օրը ոչ ոք երեսը նայեցաւ:

Հիմա Բերայի ամէն սովորութեանցը, դէօսանքներուն, մոլութեանցը տեղեակ մէկն էր· բաւական տունէն ի վեր ահա կը վարէր գեղեցիկ ու առոյգ հսկայ մարդու դերը:

Այս կեանքը չէր կրնար տեւել այսպէս· իր ազգած հրապոյրը կը նամկանար· առջի հետաքրքրութիւնը կը նուազէր:

Նոր եկող պարզամիտ տղան չէր· բայց ի՞նչ օգուտ, հարուստ տիկնանց համակրութիւնը ծառերուն վրայ կեցող թըռչուններուն պէս անհաստատ է:

Իր պաշտպանուհին ճամբած էր զինքը, ու խանութին մէջ հին օրերու վաստակին տանտերորդը անգամ չունէր· մօտաւոր անցնելը այդ վաճառատան մէջ գոնուող բոլոր նիւթերուն ճակատագիրն էր, եւ ինքն ալ այդ նիւթերէն մէկը եղած էր բաւական տեն: Սակայն վստահ ու յանձնապաստան ձեւ մը ստացեր էր ու իր երիտասարդութեան տենչէն մնացած վարժութեամբ մը, եթէ ոչ տիկիններու գէթ կար կարողներու կամ աղէկ անդէն տուներու մէջ աչխատող սպասուհիներու մօտ յարգի էր:

Ցանկարծ հայրենիքէն թուղթ մը եկաւ որ բոնի կը յիչեցնէր իրեն մոռցած ու ոտնակոխ ըրած սրբազան պարտաւորութիւնները· այն բարակ պահարանին մէջէն ելլող քաոսածալ թուղթի կտորը անխուսափելի պարսաւ մըն էր ուսկից ակամայ կ'ամչնար· այդ անզգայ փոքրիկ սուրհանդակը ընտանի եւ անողոք մարդու կերպարանք կ'առնէր եւ զինքը կը յանդիմաներ: Ո՛րքան արժանի էր այս յանդիմանութեանց· այն տեղն կը զղջար, ինքնիրեն որոչում կու տար երկիր երթալու· վաղանցի՛կ ու անհաստատ որոչում զոր գործադրելու ուժը կը պակսէր իրեն:

Ու այսպէս կը համոզուէր որ Պոլիս մնալէ ուրիչ միջոց չկար իրեն, ու ժամանակը կ'անցնէր:

Օր մըն ալ զգաց որ տարիքը առնելու վրայ էր· սպիտակ թելեր կ'երեւային մազերուն մէջ· հայելին՝ աւերած ցուցուց իր դէմքին դիծերը: Զարմացաւ· ի՛նչ չուտ· երկու օր մտածեց ասոր վերայ յետոյ դարձեալ չարունակեց իր առջի ընթացքը:

Հարցնողներուն ա՛լ չէր ըսեր որ ամուսնացած է· բաւական տենէն ի վեր վաճառատունէն ալ եղած էր ու դրամի նեղութիւն ունեցաւ:

Պարտիզակի սպասուհի մը՝ վերջին մնացորդ իր նախկին չարաբերութիւններէն, աւելցուցած բոլոր տուակը, իր չորս հազար ղրուչը կու տար իրեն եթէ զինքը կնութեան առնէր:

Մարտիրոս բեռնակրութեան ընելու ուժ եւ կամք չունէր· գործ մը բռնել կ'ուզէր ու գործը առանց դրամագլխի չըլլար: Ինքնիրեն ըսաւ նաեւ թէ քանի որ երկիր չափի երթար, առանց կնոջ ապրիլը անկարելի էր:

Գաղտնի ու անճարն պսակուեցան, գըներու պէս, առանց Պատրիարքարանին լուր տալու, բարեկամ մը հրաւիրելու· ոսկի մը տուին քահանային ու խնդիրը չըմնաց: Այս եղաւ իր վարած կեանքին վերջաւորութիւնը:

Ը·

Հայրենիքը իր կինը կը սպասէր· ձմեռը ամառուան, ամառը ձմեռուան կը յաջորդէր, ու տարիները կ'անցնէին անփոյթ ու անտարբեր իր թախծալից ու սգաւոր կեանքին համար:

Պոլսէն թուղթերը ցանցառ եւ ուչացած կու գային· փօլօսները չէին վճարուիր ա՛լ ու անոնք իր նամակներուն մէջ կը սպառնար հարսը վռնտել երբոր երկրորդ փօլօսն ալ անվճար մնար· տանը մէջ ամէնքը զինքը յանցաւոր կը բռնէին էրկանը անտարբեր ընթացքին համար:

Գացողները կը չարունակէին Պոլսէն դառնալ, ու պատանիներ կ'երթային պանդխտութեան տառապանքներուն պատասը լեցնելու մայրաքաղաքին մէջ: Ու թուղթերը կը ճամբէին գեղէն, բարեւներէ, ընտանեաց անդամներու ողջ առողջ ըլլալուն լուրէն եւ ստակ ղրկելու յաւիտենական պահանջումէն բաղկացած: Պատասխան չկար: Հարսը՝ հիմա կատարեալ կին եղած՝ կրնար երբեմն անկիւն մը քաչուած արտասուել:

Ամէն կիրակմուտքի եկեղեցի կ'երթար· կիսակործան ու գիւղին տնակներուն պէս հին ու սեւցած եկեղեցի մը ուր պզտիկուց ի վեր գացած էր եւ ուր իր պսակը օրհներ էին:

Հոն, սուրբերու պատկերներուն դէմ զորս լուռ բայց անաչառ վկաներ կը կարծէր իր ամուսնութեան, իր տառապանքը կը պարզէր ու ջերմեռանդ աղօթքներովը, որոնք յանդիմանութեան պէս բան մը կը նչանակէին, պատասխանատու բռնել կ'ուզէր այս եկեղեցին իր խորանովը, մասունքներովը, բոլոր սուրբերովը, իր կործանած յոյսերուն համար: Սակայն այս յաւիտեան բացակայ էրկանը համար ըրած աղօթքները չէին փոխեր իր ճակատագիրը:

Այն տեն հարկ կ'ըլլար համոզուիլ, բոլորովին յոյսը կտրել այս ամէն ժամ սպասուած ու ամէն ժամ ի դերեւ եղած վերադարձէն:

Գիտէր, առոյգ գիտէր ալ որ ամուսինը չափի զար· բայց իրիկունը, առանց ուզելու, քայլերը կ'առաջնորդէին զինքը այն արար ուրկէ վերջին անգամ տեսած ու Պոլիս ճամբած էր իր երիտասարդ էրիկը: Հոն, կանգուն եւ առանձին, հեռուն տարածուող ընդարձակ ու հարթ դաշտին վրայ պտըտցնելով իր հետախոյզ նայուածքը, Այրին դեռ կը սպասէր:

(Շար· 6 եւ ՎԵՐՋ)

ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Ընկեր–բարեկամներով որոշեցինք մի–առնաբար յիշել

ՋՈՒԼԱԼ-Ը

յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօնով մը, Մայիս 24, կիրակի օր, Սուրբ Յովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ։

Ի գիտութիւն բոլոր անոնց որոնք պիտի ուզեն ներկայ գտնուիլ։

TELEVISION
FRANCE 2

La prochaine émission de «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» ayant trait à l'Arménie sera diffusée par France 2 le jeudi 21 mai, de 9h à 9h30. Elle a pour titre «Chant arménien de l'Ascension» avec l'interprétation d'Aram et Virginia Kérovpyan, fondateurs du groupe AKN.

UGAB - Offre

L'UGAB Europe cherche pour sa Colonie de vacances, qui se déroulera du 3 au 23 juillet 2009, des animateurs et animatrices titulaires du BAFA.

Pour déposer sa candidature, prière d'adresser CV à
hduzian@agbueurope.org

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

REPAS DE 33e ANNIVERSAIRE

(1976 - 2009)
Sous la présidence
de M. et Mme JACQUES MELKONIAN
et en présence
de M. ARMEN ANTROSSIAN
Maire du Dilidjan
Samedi 23 mai à partir de 20 heures
— Sur invitation —
Tél. : 04. 91. 50. 15. 09 (après-midi)
ou 04 91. 66. 45. 33

(Շար. Ա. Էջէն)

լիպանը մաքրուի» ըսած է նոյն նախարարը։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ մէջ գործազրկութիւնը մրցանիշ կոտրած է 16,1%ի համեմատութեամբ, 2009ի առաջին եռամսեակին, 4,2%ի յաւելումով, նախորդ տարուան նոյն շրջանին հետ բաղդատելով։ Մէկ տարուան ընթացքին գործազուրկներու թիւը հասած է 3,8 միլիոնի։

ԹՈՒՐՔԻԱ քիւրտ քաղաքագէտներ կը վճարէ որպէսզի իրենց «գիւղի պահակներ» պայքարին ՓՓՔ–ի ֆիւրտերուն դէմ։ Անոնցմէ մէկը կը խոստովանի՝ «ընտրութեան առիթ չունինք։ Բանակը մեզի ըսաւ՝ կա՛մ պահակ կը դառնաք, կա՛մ գիւղը կը պարպէք»։ Այս գործին համար «պահակը» ամսական 300 եւրօ կը ստանայ։

ՍՐԻ-ԼԱՆԿԱՑԻ բանակը վերջապէս յաղթած է Թամուլ Վագրերուն եւ այս վերջիններուը ընդունած են իրենց պարտութիւնը 37 տարուան կռիւներէն ետք, որոնց ընթացքին 70 հազար քաղաքացի մեռած է։

ՋԻՋԻՆԻՈՑ մօտ երեք ապստամբներ սպաննուած են ապահովութեան ուժերուն կողմէ, ըստ երկրին ռուսամէտ նախագահ Կադիրովի։

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ վարչապետը վճռած է խորապէս մաքրել իր կառավարութիւնը, որու կարգ մը անդամներուն «ընդհանուր ծախքերու» ցանկը օրէ օր կ'երկարի։ Պարզուած է որ նախարարութեան աշխատանքին հետ կապ չունեցող անձնական ծախքերը տեղ գտած են նախարարութեան ծախքերուն մէջ, գայթակղութիւն ստեղծելով։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Marseille - Bld. Oddo

Après la messe qui sera célébrée le Jeudi 21 mai à partir de 10 heures, en l'église Sourp Hagop - 7 Boulevard Michaud - 13015 Marseille, la Croix Bleue des Arméniens de France, Section «Lola Sassouni» Boulevard Oddo organise :

UN REPAS POUR HAMPARTZOUM

à partir de 12 heures à la M.M.A. - 8 Boulevard Denis Papin - 13015 Marseille. Nous assisterons également au VIDJAG.

Nous comptons sur votre présence ainsi que celle de vos proches, parents et amis...

SEVRAN - LIVRY

La Section **«D. Missakian»** de Sevran-Livry vous propose une journée en Picardie

le dimanche 14 juin

Au programme :
— Croisière déjeuner sur la Somme
— Visite de la Cathédrale d'Amiens

Départ en car à 8h30 de la mairie de Livry-Gargan.
P.A.F. : 55 euros
Réservations auprès de Madeleine :
01 43 10 04 96
Attention nombre de places limité.

Arnouville-lès-Gonesse

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise organise, mensuellement, un après-midi «Rencontre et Culture».

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous, à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- **le lundi 8 juin — Thème du jour : les origines de la Croix Bleue**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

* * *

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **Astrig** du Val d'Oise, vous informe que la CHORALE ASTRIG (adultes) se produira le **samedi 6 juin à 20h30** à l'Eglise catholique — avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse sous la direction du Maestro Haig SARKISSIAN.

Cette manifestation sera suivie d'un cocktail dans le local de la Croix Bleue. Entrée libre.

Venez nombreux passer une agréable soirée.

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux vous propose une

JOURNEE DE DETENTE A LA MER

le **Dimanche 31 mai.**
Au programme :
Matinée et déjeuner à HONFLEUR, port de pêche où se déroulera la fête des marins.
Après-midi à DEAUVILLE (Casino-Plage)
— Départ à 7h45 : Rendez-vous Place de la Mairie à Clamart;
— Retour prévu vers 20h.
Inscriptions auprès de :
- Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33
- Alice : 01. 46. 42. 90. 68.

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԻՍԻ

Կապոյտ Ծաչի Իսիի «Տ. Սէրէնկիւլեան» մանաճիւղի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի Սեպտեմբեր 15ին։

ԱՆԱՀՈ ՏԱՓԱՆԱԻԸ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ
ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
ԵՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՆԵՐՈՒ
ՀԱՄԱՐ

Եզակի եւ իւրայատուկ վայրը ինքնոյթի ու տօնական հաւաքոյթներու համար՝ ամուսնութիւն, կնունք, տարեդարձ, հիւրասիրութիւն։

Ինչպէս նաեւ՝ մասնագիտական ասպարէզի մէջ, համադումար, արհեստավարժական վերապատրաստութիւն, ցուցահանդէս, նորարարութեան ցուցադրութիւն։

Փարիզի կեդրոնը, 19րդ թաղամասի մէջ, վիլէթի աւազանի տիրին – 100 հոգինոց սրահ մը, որ ունի պատառատ, ճայնասփռումի, լուսաւորումի ու լուսարձակումի բոլոր յարմարանքները։

Դիմել։
Հեռ. – 06. 10. 46. 08. 83
Կապ – info@penicheanako.org
Կայքէջ – peniche.anako.org

ՀԱՄԱԶԳԱՑԻՆԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԱՄԱՌՆԱՑԻՆ ՀԱՒԱՔ

ՓՈՐՈՒՄ 2009

ՀԱՑԱՍՏԱՆ
ՅՈՒԼԻՒՍ 13Էն 26

- *Դասախօսութիւններ, զրոյցներ*
- *Այցելութիւններ պատմական եւ մշակութային վայրեր*
- *Պոտյաններ՝ Հայաստանի տեսարժան վայրերը*
- *Գիշերային հաճելի եւ ընկերային մթնոլորտ։*

Արձանագրութեան համար դիմել՝
ՀՈՒՐԻԿ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ։
– 01. 42. 29. 10. 24
– 06. 14. 74. 92. 97

ԱՆԱՀՈ Տափանաւ

ՀԱՑԵՐԷՆԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՄԱՑԱՆՑԻՆ ՎՐԱՑ

Իմակ – Կայքէջ – Նամականի

Համակարգիչի վրայ
հայկական ստեղնաշարի
ու տառատեսակներու գործածութիւնը

Մասնակիցները՝
Ֆիլիպ ՓԻԼԻՊՈՍԵԱՆ
Գաբրիէլ ՔԵՐԵՔԼԵԱՆ
Ցարութիւն ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆ
Ջրուցավար՝
Մխիթար ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

Շաբաթ 6 Յունիս 3, ժամը 20.30ին
Հասցէ՝ ԱՆԱՀՈ Տափանաւ
Bassin de la Villette — Quai de la Seine 75019 Paris

կազմակերպութեամբ՝
Մարն–լա–Վալէի հայկական մշակութային ընկերակցութեան
եւ
Մկնիկ կրթական աշխատանոցին

* * *

COMMUNIQUER EN ARMENIEN SUR INTERNET
Le mercredi 3 juin à 20h30
Péniche ANAKO

Դասընթացքները ունին տարբեր մակարդակներ.
– Նախակրթարան (6 տարեկանէն ըսկսեալ),
– Միջնակարգ – երկրորդական,
– Պաքալօրէայի նախապատրաստական եւ Պաքալօրէա,
– Զուարճանքներ։
Դասընթացքները տեղի կ'ունենան երեքշաբթի օրերը ժամը 18էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
45 rue de la Défense,
92130 Issy-les-Moulineaux
Արձանագրութիւն եւ տեղեկութիւն տեղւոյն վրայ, կամ հեռաձայնել՝
01.46.42.45.25 / 06.82.89.16.44
Թիւերուն, Շաբէք Կիրակոսեանին։

ՀԱՄԱՍԿԱՅՆ

HAMASKAINE

SPECTACLE A NE PAS MANQUER !

«Rimbaud en enfer»

d'aprés la vie et l'œuvre d'Arthur RIMBAUD

Mise en scène : **William Orrego Garcia**
Nour Ani Sisserian — Mikael Alhawi — Jérôme Sau

Théâtre de Nesle, 8 rue de Nesle 75006 Paris (M° Odéon)

Les Dimanches 17, 24 et 31 mai à 17 heures

Réservation : 01.46.34.61.04.

☆ ★ ☆

ՀԱՄԱՍԿԱՅՆ ՓԱՐԻԶ — Հ.Ց.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

«ՊՈԼՍԱՀԱՑ ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ԵՒ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՆԵՐԿԱՑԻՄ»

կը դասախօսէ՝
Տիկ. ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ–ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Երկուշաբթի, Մայիս 25, ժամը 20.30ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue — 75009 Paris

* * *

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑԹ

Շահան Շահնուրի
«ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ»
(«LA RETRAITE SANS FANFARE»)
Գրքի Թարգմանութեան առթիւ։

Հանդիպում ԳՐԻԳՈՐ ՊՂԼՏԵԱՆի հետ։

Երկուշաբթի, Յունիս 8, ժամը 20.30ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ,
17 rue Bleue — 75009 Paris

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԱՄԱՄՈՒՏ

ՎԱՐԱԳԱՅՑ Ս. ԽԱՉ ԱՐՁՈՒԻՎԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 21
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին։
Կը հրաւիրուին բոլոր մանուկները Ս. Հաղորդութիւն ստանալու յընթացս Ս. Պատարագի։

***

Ս ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 21
ՏՕՆ Է ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ
Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԿԱՆԱ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ECOLE TEBROTZASSERE

1 Bd du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY
CYCLE COMPLET
de la MATERNELLE
à la 3ème incluse
PRIMAIRE et COLLEGE
entièrement sous Contrat avec l'Etat
Maternelle hors contrat
Salle Informatique — Laboratoire Physique et Chimie — Ateliers de théâtre — Presse Cinéma — Chorale — Danse Arménienne
Langues enseignées :
Arménien, Anglais, Allemand, **Espagnol**
Association sportive «section foot».

Transport assuré par autocar suivant les possibilités.

Inscriptions sur rendez-vous au:
01 43 81 01 72 ou 01 43 01 12 58
direction@tebrotzassere.com

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՑԻՍ 20
MERCREDI
20 MAI
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com

Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22·207

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

84e ANNEE — N° 22·207

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԹԵՄԻՆ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ Բ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ԵՒ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Մայիս 15ին Նիսի մէջ թեմի առաջնորդ Նորվան Արք. Զաքարեանի նախագահութեամբ տեղի ունեցաւ հոգեւորականներու Բ. համագումարը: Օրակարգի երկու հիմնական հարցերն էին քահանան եւ խորհրդակատարութիւնները, երիտասարդութեան ներգրաւումը եկեղեցական կեանքին ներս: Ժողովի առենապետ ընտրուեցաւ Միւռոն Ծ. Վրդ. Գըվըդեան, իսկ առենադպիր՝ Ցարութիւն Քհնյ. Թաչճեան: Ցետոյ քննարկումի առնուեցան վերոնշեալ երկու հարցերը:

Երեք հոգինոց մարմին մը -Տիրայր Քհնյ. Գըլըճեան, Վաչէ Քհնյ. Հայրապետեան եւ Արշէն Քհնյ. Մովսիսեան- պիտի տանի համայնքներուն մէջ կատարուող ծիսակատարութիւնները միօրինակելու, կանոնաւորելու աշխատանքը, մինչեւ յայտնի ժողովը:

Աղբրանիկ Քհնյ. Մալճեան որ թեմին երիտասարդական կազմակերպութիւններու գործունէութիւնը համակարգողն է, ներկայացուց այդ կազմակերպութիւններուն անցած երկու տարուան ընթացքին կատարած աշխատանքը եւ անոնց կապերը Համազգային հայ երիտասարդաց եկեղեցական միութեան ճեռնարկներուն ունեցած մասնակցութեան համբով:

Յաջորդ օրը, Մայիս 16ին Նիսի Պարասմեան համալիրին մէջ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին օրհնութեան գիրին ընթերցումով բացուեցաւ պատգամաւորական ժողովը: Օրակարգի վրայ էին թեմական կանոնադրութեան մէջ որոշ փոփոխութիւններ, ծուխերու անդամավճար հաստատելու հարցերը:

Պատգամաւորական յաջորդ ժողովը կը գումարուի Լիոնի մէջ:

ԷՕՐՈՎԻԶԻՈՆ

ԲՈՂՈՔ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԴԷՄ

Երգի եւրոպական մրցումը աւարտեցաւ, սակայն երեւանի համար վակուած չէ այդ թղթածրարը: Ադրբեջանի իշխանութիւնները պահանջած են որ Հայաստանի ներկայացման ժապաւէնէն հանուի Ղարաբաղի «Մենք ենք մեր սարերը» քանդակին նկարը: Կազմակերպիչները տեղի տուած են: Ուշադիր դիտողներ նկատեցին որ նոյն նկարը զետեղուած էր վերջաւորութեան հայաստանեան արժեւորումը հաղորդող Հայուհիին ձեռքի թղթապանակին վրայ:

Ադրբեջանական կողմը նաեւ ոտնակոխած է մրցումին կանոնները, հեռասփռումի ընթացքին ցոյց չտալով հեռաձայնի այն թիւերը որոնց դիմելով կարելի էր Հայաստանի երգին քուէ տալ: Այս կէտը պատճառ եղած է որ կազմակերպիչ կոմիտէին յղուի բողոքի դիր մը, ադրբեջանական ընթացքին քննութեան պահանջով: Մրցումին ընթացակարգին համաձայն Ադրբեջան կրնայ դրամական տուգանքի դատապարտուիլ, կամ որպէս մասնակից երկիր որակազուրկ դառնալ:

Ադրբեջանցիները Իրանին առընչուած ոտնձգութիւն մըն ալ ըրած են, իրենց երգչուհիին պորտապարին ընկերացնելով Թաւրիզի «Բաաստեղծներու դամբարան» կոչուած յուշակոթողին պատկերը:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՎԱՀԱԳՆ ՏԱՏՐԵԱՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ցեղասպանութեան ծանօթ մասնագէտ Վահագն Տատրեան արժանացած է Նախագահի մրցանակին ու այդ առիթով գացած է Երեւան: Մայիս 16ին Թէքէեան մշակոյթի ակումբին մէջ իրեն ի պատիւ երեկոյթ մը կազմակերպուած է: Զինք ներկայացնելով «Ազգ» թերթի խմբագիր Ցակոբ Աւետիքեան չեչուած է ցեղասպանագիտութեան գիտակրգին մէջ անոր անժխտելի հեղինակութիւնը, ափսոսալով որ նոյն ընօյթի մասնագէտ Հայաստան տակաւին չունի: Տատրեանի վաստակին մասին արտայայտուած է Ե-ղեռնի Թանգարան - Հիմնարկի նախորդ նախագահ Լ. Բարսեղեան եւս: Կարեւոր նկատած է գերմանական, աւստրեւհունգարական ու յատկապէս Թրքական արխիւներու վրայ անոր կատարած ուսումնասիրութիւնները:

Խօսք առնելով մեծարեալը ինք եւս, յայտնած է կրկին Հայաստան գտնուելու եւ հայերէն դասախօսելու ուրախութիւնը:

* * *

ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԻՍՏԸ

«Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի հոգաբարձուներու խորհուրդի 18րդ նիստը գումարուած է Մայիս 18-ին, Երեւանի մէջ, նախագահութեամբ Ա. Սարգսեանի: Նախ պատուոյ կոչումները չնորհուած են 250 հազարէն մինչեւ մէկ միլիոն ու աւելի ամերիկեան տոլար նուիրած բարերարներու. յետոյ կանոնադրութեան մէջ փոփոխութիւն կատարուած է ու հաստատուած հոգաբարձուներու խորհուրդի նախագահի տեղակալի պաշտօն: Այդ պաշտօնին կոչուած է ԼՂՀ նախկին նախագահ Ա. Ղուկասեան: Հոգաբարձուներու խորհուրդին մէջ առնուած է նաեւ Սիփւոքի նախարարի պաշտօնը, ինչպէս եւ Ռուսաստանի ներկայացուցիչը:

Լուիզ Սիմոն բազմազբաղ վիճակին պատճառով հրաժարած է հոգաբարձուներու խորհուրդի նախագահութենէն: Որոշուած է իրեն չնորհել խորհուրդի պատուակալ անդամի կոչում:

Այս վարդանեան հաստատուած է գործադիր վարչութեան տնօրէնի պաշտօնին վրայ:

* * *

ԱԶՆԱՒՈՒՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՒ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԷՋ

Շ. Ազնաւուր Մայիս 17ին Երեւանէն հասած է Ստեփանակերտ ուր մեծ խանդավառութեամբ ընդունուած է. նախագահ Բ. Սահակեան զինք դիմաւորած է օդակայանին մէջ: Ցետոյ իրեն նուիրած ԼՂՀ բարձրագոյն պատուանշան «Գր. Լուսաւորիչ»ը: Երգիչին ընկերացած են կանայց բաժնի տուեալներուն, տեղահանուած բազմութիւնները զաղթած են ազատելու համար բանակին եւ թալիպաններուն կռիւներէն:

ՄԱՀ ՍԵՒԴԱ ՍԵՒԱՆԻ

Մայիս 17ին, մահացած է պուլկարահայ արձակագիրը, նոյն ատեն Հայաստանի Պուլկարիոյ մօտ դեսպան Ս. Սեւանը: Ծնած էր 1945ին, աւարտած էր Սոֆիայի համալսարանի պատմական գիտութիւններու բաժինը: Օտարազգի հեղինակին ամէնէն ծանօթ գործն էր «Ռոտոսթօ - Ռոտոսթօ» վէպը որ թարգմանուած էր հայերէնի:

1993ին Հայաստանի պատուակալ հիւպատոս նշանակուած էր, 1999ին ալ արտակարգ եւ լիազօր դեսպան: Այդ պաշտօնը վարած էր մինչեւ 2005:

Նախագահ Ս. Սարգսեան ցաւակցական ուղերձ մը յղած է անոր մահուան առթիւ, ցաւակցութիւն յայտնած հարազատներուն:

ԱՄՆ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԱՄԲՄՆԻՆ ՆԱՄԱԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀ ՕՊԱՄԱՅԻ

Հայ Դատի ԱՄՆ-ու մարմնի նախագահ Ք. Քաչիկեան նամակով մը դիմած է նախագահ Պ. Օպամայի, պահանջելով որ անյապաղ ուղղէ իր կեցուածքը Ամերիկահայերուն նկատմամբ: Հարցը կը վերաբերի Ցեղասպանութեան ճանաչումի խոստումին ու Ապրիլ 24ին անկէ խուսափելու Օպամայի հնարքին:

«Դուք ձախողեցաք ցեղասպանութեանց դէմ մեր երկրին հակադարձութիւնը բարձրացնել ամերիկեան արժէքներու մակարդակին, փոխարէնը ըտրելով մըտնալ Թրքական սպառնալիքներուն դերի», գրուած է նամակին մէջ:

Ք. Քաչիկեանի դիմումը կը պարունակէ նաեւ ԱՄՆ-ու Գոնկրէսին յղուած Ցեղասպանութեան ճանաչումի նորագոյն քանաձեւին զօրակցելու թելադրանքը, որպէսզի ան առանց այլեւայլի ընդունուի:

Հայ Դատի նախագահը ափսոսանք ալ յայտնած է Հայաստանի կատարուած տարեկան օժանդակութիւնը 38%ով զեղչելու Օպամայի վարչականներուն առաջարկին, որ կը նշանակէ նոյն ատեն Հայաստան - Ադրբեջան օժանդակութեան հաւասարակշռութեան խախտումը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՊԱՄԱ ԵՒ ՆԵԹԱՆԻԱՀՈՒ չեն ծածկած իրենց խոր տարակարծութիւնները, ընդունելով հանդերձ խաղաղութեան եւ ապահովութեան իրենց փափաքը դրացի երկիրներուն հետ, Մերձաւոր Արեւելք: Նեթանիահու «Պաղեստինեան պետութիւն» տարազը չի գործածեր, մինչ Օպամա չի հրաժարիր իր ծրագրէն եւ կը պնդէ նաեւ որ վերջ պէտք է տրուի Իսրայէլի գաղթատիրական քաղաքականութեան: Օպամա կ'ուզէ սպասել Իրանի երեսփոխանական ընտրութեան արդիւնքին (Ցունիսին), նախքան իսկական երկխօսութեան մը ձեռնարկելը Թեհրանի հետ:

ԱՆԳԱՐԱՑԻ մէջ Մայիս 17ին 40 հազար հոգի մասնակցած է Աթաթիւրքեան մըտածումի միութեան կազմակերպած հանրապետական հանրահաւաքին: 130 կազմակերպութիւն մասնակցած է, բողոքելու համար էրկէնէքոնի դատավարութեան դէմ: Զօրակցութիւն յայտնուած է ամբաստանեալ զօրավարներուն: Ցուցարարները աշխարհականութեան փարում արտայայտող լոզունգներ վանկարկած են: Ներքաղաքական իշխանութեան ընթացքը:

ՏԱՒԻՒ ԳՐԻՖՕՍՓԱՑԹԷ 6 թեկնածուներու դիմաց, Մայիս 17ին, Լիթուանիոյ նախագահ ընտրուած է ձայներու 69,08%ով: Ծանօթ անտեսապէտ է եւ վճռած է հաչիւ պահանջել նախորդ կառավարութենէն, գիտնալու համար թէ ի՞նչպէս մատակարարած է տագնապը:

ԱՁՂԱՆԻՍՏԱՆԻ նախագահին մէկ փոքր եղբայրը՝ Ահմէտ Քարզայ ոճրափորձէ մը ազատած է Մայիս 18ին, մինչ իր թիկնապահը սպաննուած է:

ԿԻՊՐՈՍԻ Թրքական բաժնի խորհրդարանը վստահութեան քուէ տուած է նորընտիր ազգային վարչապետ Տէրվիշ Էրօղլուին, որ այլեւս գործի կրնայ անցնիլ:

ՏԱՆՈՆ մակնիշի հիմնադիրը (1929ին) Տանիէլ Գարասօ մեռած է Մայիս 17ին 103 տարեկանին: Ծնած էր Սելանիկ եւ դեռ վերջերս հակառակ իր տարիքին իր գրասենեակը կ'երթար երբեմն: Կաթնեղէն ապրանքներու համաչխարհային թիւ մէկն է Տանոն:

ԻՐԱՔԻ Գերագոյն ատեանը 2010 Ցունուար 30 Թուականը ճշդած է երեսփոխանական ընտրութիւններուն:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԷՆ խոյս տուած բնակիչներուն թիւը մէկուկէս միլիոնի մօտ է 2008 Օգոստոսէն ի վեր: Ըստ ՄԱԿ-ի գաղթականներ, ծուխերու անդամավճար հաստատելու հարցերը:

Պատգամաւորական յաջորդ ժողովը կը գումարուի Լիոնի մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՊԱՄԱ ԵՒ ՆԵԹԱՆԻԱՀՈՒ չեն ծածկած իրենց խոր տարակարծութիւնները, ընդունելով հանդերձ խաղաղութեան եւ ապահովութեան իրենց փափաքը դրացի երկիրներուն հետ, Մերձաւոր Արեւելք: Նեթանիահու «Պաղեստինեան պետութիւն» տարազը չի գործածեր, մինչ Օպամա չի հրաժարիր իր ծրագրէն եւ կը պնդէ նաեւ որ վերջ պէտք է տրուի Իսրայէլի գաղթատիրական քաղաքականութեան: Օպամա կ'ուզէ սպասել Իրանի երեսփոխանական ընտրութեան արդիւնքին (Ցունիսին), նախքան իսկական երկխօսութեան մը ձեռնարկելը Թեհրանի հետ:

ԱՆԳԱՐԱՑԻ մէջ Մայիս 17ին 40 հազար հոգի մասնակցած է Աթաթիւրքեան մըտածումի միութեան կազմակերպած հանրապետական հանրահաւաքին: 130 կազմակերպութիւն մասնակցած է, բողոքելու համար էրկէնէքոնի դատավարութեան դէմ: Զօրակցութիւն յայտնուած է ամբաստանեալ զօրավարներուն: Ցուցարարները աշխարհականութեան փարում արտայայտող լոզունգներ վանկարկած են: Ներքաղաքական իշխանութեան ընթացքը:

ՏԱՒԻՒ ԳՐԻՖՕՍՓԱՑԹԷ 6 թեկնածուներու դիմաց, Մայիս 17ին, Լիթուանիոյ նախագահ ընտրուած է ձայներու 69,08%ով: Ծանօթ անտեսապէտ է եւ վճռած է հաչիւ պահանջել նախորդ կառավարութենէն, գիտնալու համար թէ ի՞նչպէս մատակարարած է տագնապը:

ԱՁՂԱՆԻՍՏԱՆԻ նախագահին մէկ փոքր եղբայրը՝ Ահմէտ Քարզայ ոճրափորձէ մը ազատած է Մայիս 18ին, մինչ իր թիկնապահը սպաննուած է:

ԿԻՊՐՈՍԻ Թրքական բաժնի խորհրդարանը վստահութեան քուէ տուած է նորընտիր ազգային վարչապետ Տէրվիշ Էրօղլուին, որ այլեւս գործի կրնայ անցնիլ:

ՏԱՆՈՆ մակնիշի հիմնադիրը (1929ին) Տանիէլ Գարասօ մեռած է Մայիս 17ին 103 տարեկանին: Ծնած էր Սելանիկ եւ դեռ վերջերս հակառակ իր տարիքին իր գրասենեակը կ'երթար երբեմն: Կաթնեղէն ապրանքներու համաչխարհային թիւ մէկն է Տանոն:

ԻՐԱՔԻ Գերագոյն ատեանը 2010 Ցունուար 30 Թուականը ճշդած է երեսփոխանական ընտրութիւններուն:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԷՆ խոյս տուած բնակիչներուն թիւը մէկուկէս միլիոնի մօտ է 2008 Օգոստոսէն ի վեր: Ըստ ՄԱԿ-ի գաղթականներ, ծուխերու անդամավճար հաստատելու հարցերը:

Պատգամաւորական յաջորդ ժողովը կը գումարուի Լիոնի մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՒ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԷՋ

Շ. Ազնաւուր Մայիս 17ին Երեւանէն հասած է Ստեփանակերտ ուր մեծ խանդավառութեամբ ընդունուած է. նախագահ Բ. Սահակեան զինք դիմաւորած է օդակայանին մէջ: Ցետոյ իրեն նուիրած ԼՂՀ բարձրագոյն պատուանշան «Գր. Լուսաւորիչ»ը: Երգիչին ընկերացած են

աղջիկը Սեդա Ազնաւուր եւ քոյրը Այտա:

Երեւանի մէջ Ազնաւուր ընդունուած է նախագահ Ս. Սարգսեանի կողմէ: Նախագահը նաեւ այցելած է երգիչին Երեւանի տուն - թանգարանը որ կառուցումի ընթացքի մէջ է: Բացումը կը նախատեսուի աշնան:

Ազնաւուր հիւրընկալուած է Թէքէեան մշակոյթի ակումբին մէջ ալ ուր իրեն ի պատիւ երգած են Հայաստանի «Փոքրիկ երգիչներ»ը: Միութեան վարչութեան կողմէ Ռ. Միրզախանեան երգիչին նուիրած է «Ադամանդակուռ Աբարան» մետալը:

Մայիս 22ին Ազնաւուր կը բոլորէ 85 տարին. այդ առիթով կազմակերպուած է «Քեզի համար Հայաստան» համերգաշարը որուն կը մասնակցին Այտան, Սեդան եւ Ֆրանսահայ երգչուհի Լիզ Սարեանը որ նոյնպէս կը գտնուի Երեւան:

ԹՈՐՈՍ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ, ՏԱՌԱՊԱՆՔԸ, ԱՆՄԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

«Այր մի տառապեալ եմ ես...» չարքից

ԿԱՐԻՆ Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ԱՐԻՒՆՈՏ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

1896 Օգոստոս 14, կէսօր...

Քաղաքի մէջ յանկարծ ամէն չարժում դադարեց: Ցեղոյ սկըսուեց իրարանցումը... Մարդիկ ո՛չինչ չհասկնալով, այս ու այն կողմ էին վազում... Մոլեռանդ ու մեղեդնած ամբոխը ուր-որ է սկսել է արիւնոտ խրախճանքը... Իսկ քիչ յետոյ... «Մահակների ու սըրերի հարուածներից փողոցների մէջ ու մայթերի վրայ տեղնուտեղը տապալւում էին սպաննուած Հայերը... Զբաւարարուելով դրանով, Թուրքեր խմբերով ներս էին խուժում տները եւ չարունակում ջարդը... Իսկ ծովափնեայ նաւահանգըստի մէջ չարուած բազմաթիւ նաւերը, որ ներկայացնում էին եւրոպական ափրութիւնները, դալձան համատարած կոտորածի անտարբեր ականատեսները»:

Այս զոհերից մազապուրծ՝ Թորամանեանը յայտնուեց Պուլկարիա: Երեսունը արդէն բոլորած, բայց դեռեւս ինք զինքը որոնող միտքնակ ու անօգնական երիտասարդը մի քանի տարի ապրելով Պուլկարահայ վաճառանդիւթեան մէջ, կառուցելով մեծահարուստ Մանուկեանները, Սարգիս Ֆադեանի, Դանիէլ Պուլկարացու եւ այլոց պատւիրած տները, որոնք, անշուշտ, եղր անդամ չէին կարող ունենալ հայկական ճարտարապետութեան հետ, վաստակած դրամարով ճամբորդելու ելաւ Յունաստան ու Եգիպտոս, ապա Հաստատուելու փափագով՝ մասնագիտութեան մէջ խորանալու նպատակով:

Միչտ քաչուոզ, միչտ համեստ ու միչտ չքաւոր՝ ազգային փառքի այլ մշակը, ինչպէս եւ պէտք էր սպասել, այնպէս էլ չկարողացաւ ստեղծել օտար ու հայրենակից բարեկամների ու համախոհների իր չրջանակը: Ոչ թէ այն պատճառով, որ այդպիսիները չկային... Պարզապէս նրա բնաւորութիւնը, խառնուածքն էր պատճառը... Ինքնամփոփ ու անհամարձակ, եւ եթէ գէթ մի տեղ նա ինքնավստահութիւն էր դրսում, ապա անպայման՝ իր ճըշմարտութեան նկատմամբ:

Այնուհանդերձ, Փարիզի մէջ նրա ծանօթութիւնը «Բանասէր» հանդէսի խմբագիր Կարապետ Պասմաճեանի հետ՝ զարձեալ պատահականութիւն չէր:

Որովհետեւ Կարապետ Պասմաճեանը եւս ազգային հոգեւոր ակունքները որոնելու ելած մի խենթ էր, որն ընդունակ էր առանց նիւթական միջոցների ոչ միայն հնագիտական արչաւախումբ կազմակերպել, Բագրատունեաց մայրաքաղաքի աւերակներն ու արձանագրութիւնները ուսումնասիրելու նպատակով, այլեւս զարձեալ Պուլկարիա մեկնած եւ գործնական ճարտարապետութեամբ իր հացը վաստակող քառասնամեայ Թորամանեանին հրաւիրել մասնակցելու այդ աչխատանքին... Եւ այս ամէնը մի յոյսով, թէ կովկասահայ մեծատուտուները, ո՞վ գիտէ, թերեւս հրինց սրտաճմլիկ հայրենասիրութեանը տուրք տալով՝ յանկարծ կը բացեն քսակները:

ԹԱԳԱՒՈՐԱՆԻՍՏ ՎԵՐՋԻՆ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

Եւ Թորամանեանը յայտնուեց Անի. երբեմնի մի քաղաք, որ Նիկոպայոս Մառը անուանել էր «հնագիտական խոշոր մարգարիտ»:

Տպաւորութիւնը ցնցող էր.

«Զարմանիով կը դիտէի չորս կողմս եւ չէի ուզեր հաւատալ տեսածներուս իրականութեան: Օր օրի հետաքրքրութիւնս կ'աւելնար եւ ամէնէն աննշան բարակոյտերն իսկ բոնի ուշադրութիւնս կը հրաւիրէին իրենց վրայ: Ամէն կիսափուլ շէնք, ամէն քլրացած հողակոյտ իր ծոցին մէջ առատօրէն պահած էր գեղաքանդակ սիւներ, խոյակներ, պսակներ եւ խաչքարեր... Ամէն քան թէեւ հին, բայց նոր էր իմծի համար, նոր թէ՛ ձեւով եւ թէ՛ ոճով... Իրարու յաջորդող զանազան զգացումներու՝ յուզումի, տխրութեան ու ուրախութեան մէջ երկար տարուբերուելէ յետոյ, սիրով փարթցայ մեր պապերէն մեզ միակ ժառանգութիւն մնացած այդ տրխուր եւ սրբազան յիշատակներուն: Ուխտեցի մնալ այնտեղ, աշխատիլ, տճնիլ, մէկ կողմէ աշխատութեանս արդիւնքը հայ ժողովրդին ներկայացնելու անյետաձ ուրախութիւնը վայելել, իսկ միւս կողմէ մեր ցեղի հանճարի չնաշխարհիկ բեկորները՝ փլատակներու եւ գերեզմանական տխուր հողակոյտերու տակէն ազատելով՝ ցոյց տալ նաեւ ամբողջ գիտական աշխարհին: Կը յուսամ այսպիսով մասամբ թեթեւցուցած ըլլալ անտարբերութեան մասին մեր վրայ բարդուած դառն մեղադրանքը եւ հաստատել թէ, հին դարերու մէջ, մենք ալ ունեցեր ենք մեր իմքնուրոյն բաղաքակրթութիւնը, արուեստները եւ գիտցեր ենք ապրիլ ոչ իբրեւ գնչուներ, վրանաբնակ թափառիկ ցեղեր, ինչպէս կարծեցին բանի մը ցամաք պատմաբանները. այլ իբրեւ մարդ, իբրեւ կուլտուրական ժողովուրդ, որ իր անթիւ տառապանքներուն եւ դժբախտութիւններուն մէջ չէ մոռցեր ստեղծել գեղեցիկն ու վսեմը»:

Ուրեմն, զարմանքի առաջին պահերից յետոյ անմիջապէս գործադրեր մի վէհ... Այսինքն, ահաւասիկ երբեմնի մի քաղաք, իր երբեմնի պալատներով, եկեղեցիներով, կիսաքանդ պարիսպներով, զլխաւոր զարպասով, որի դիմաց ծուլօրէն որոճում է նախիրը... Եւ այդ քաղաքը կամ ամրոցը՝ այսօր աւերակուած, սպասում է իր յայտնագործողներին...

ՆԻԻԹԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՊԱՀԱՊԱՆԸ

Եւ այսպէս, մի կարճ ժամանակով Արեւելեան Հայաստան եկած Թորամանեանը իր կեանքի մնացեալ երեսուն տարիները մէկ ընդ միչտ նուիրեց ազգային մշակոյթի արժէքների ուսումնասիրութեանն ու բացայայտելուն, պորտալարով կապուելով պապենական հինաւուրց երկրի ճակատագրին:

Թորամանեանի համար սկսուեցին ստեղծագործական յագեցած տարիները, որոնք ինչքան լեցուն էին յայտնագործութիւնների ու գիւտերի պատճառած անսահման բերկրանքով, նոյնքան եւ զրկանքների ու տառապանքների անվերջանալի մի չղթայ էին, միաժամանակ՝ վիրաւորանքների ու ոտնահարուած արժանապատուութեան մի դեղին մզձաւանջ:

Նրա բերկրանքը.

«Ի՜նչ տեսակ գեղարուեստասէր, ստեղծագործող, հանճարեղ եւ աչխատասէր ժողովուրդ մը ապրեր է Անիի կամ բովանդակ Շիրակի մէջ, որու թողած գեղակերտ յիշատակարաններու մնացորդները, թէեւ մեզ, ներկայ Հայերիս, դեռ պէտք եղածին չափ չէ հետաքրքրած, սակայն կոչուած են պատմութեան աճապարանքի վճիռով հին քաղաքակիրթ ազգերի շարքին պատուաւոր տեղ տալ զանոնք կերտողներուն եւ կերտել տուողներուն»:

Զրկանքներն ու տառապանքները.

Թորամանեանը՝ Մառին. «Առանց Ձեզ եւ Ձեր հովանաւորութեան, ես գրեթէ անհնար կը նկատեմ Անի ապրել ու աչխատելս: Արդ, քանի որ անվրէպ պիտի վայելեմ Ձեր բարձր հովանաւորութիւնը, ուելի կը նախադասեմ բիչ մ'ալ նեղուիլ եւ սկսած մեծ գործս ամբողջացնել: Ներկայիս դարձեալ կը համարձակիմ խնդրել, որ վերակաց միջոց մը ձեռք առնէք ներկայ անտանելի դրութիւնս բիչ մը մեղմացնելու եւ նանհնաւորելու: Տանս տակաւին ոչինչ չեմ վճարած, պարտքերս շատցած, առօրեայ գործիս համար անհրաժեշտ պիտոյքներէ ես զրկուած եմ»:

Դարձեալ Մառին. «Այժմ կը մընայ ամենակարեւոր հարցը, այսինքն ապրելու խնդիրը: Արդեօք Դիտութեան ճեմարանը պիտի կատարէ՞ իր ըրած խոստումներէն որեւիցէ մէկը, որպէսզի անցեալ տարուան նման նորէն չի գլորուիմ յուսահատութեան անդունդը»:

Մառին. «Ընդհարում եւ սպանութիւններ պատահեցան Ծաղկոցաձորի մէջ. կը խնդրեմ ուշադրութիւն դարձնել, վասնզի այս անգամ Անին լրջօրէն վտանգուած կ'երեւայ»:

Ու նորից. «Աշնան մտադիր էի Անիէն քնաւ չիջնել ապրելու՝ սեւ ապահովութիւն չունենալուս համար, սակայն անժամանակ ցուրտն ու ձիւնը զիս ստիպեցին վերստին գալ Ալեքսանդրոպոլ: Ստիպուած էի նոր բնակարան վարձել. ուստի որպէսզի աժան ըլլայ, հրաժարելով իմ կենսական պահանջներէս, առանց նախանձաչի եւ ընթրիքի, օրւայ մէջ միայն մէկ նաչով բնակարան մը վարձեցի: Ցաւալին այն չէր, որ ես առօրեայ կանոնաւոր սնունդէս կը զրկուէի, այլ անմխիթար ցաւ եղաւ ինձ, որ իմ սիրելի աչխատութիւններէս ալ զրկուեցայ: Ամէն տարի ես ինձս կ'առնէի վառելափայտս, այս տարի չի կարողացայ, հետեւաբար, տանտիրոջս էմահանոյէն կախուած մնաց գիս տաքացնելը: Ո՛չ ոտիս կօշիկ մնացած է եւ ոչ վրաս շոր...»:

Եւ, վերջապէս, վիրաւորանքներն ու ոտնահարուած արժանապատուութիւնը.

«Իմ միակ մխիթարութիւնս է տեսնել աչխատանքիս պաշտօնապէս գնահատութեան արժանանալը. այս բարոյական գնահատութիւնը պէտք է սրբէ իմ ճակատէս շատերու անխղճաբար երեսիս նետած թուքն ու մուրը, պիտի փրկէ զիս կարգ մը թունաւոր լեզուներու անպատուաբեր հարուածներէն, եւ լիովին պիտի մոռցնէ հինգ տարուան մարտիրոսական չարչարանքներով լի տխուր ու դժբախտ օրերս»:

Մեսրոպ Մաքիսարոսին. «Երբեք թոյլ չեմ տար իմծի զիս ճարտարապետ անուանելու պատիւը բոնի պահանջել այն մարդոցմէն, որոնք ոչ կը ճանչնան զիս եւ ոչ ալ տեսած են մասնագիտութեանս վերաբերեալ օրինական փաստաթղթեր: Բայց մի վկայեալ մագիստրոսի՝ երբե՛ք չէի ներեր, որ այդքան ոտնակոխ ըներ պատուաւոր վկայականի մը արժանապատուութիւնը, որով կարծեմ դեռ ոչ մի անպատուութիւն չբերի թէ՛ իմ անձին եւ թէ՛ իմ պատկանած հասարակութեան»:

Արչակ Զօպանեանին. «Այժմ որչա՞փ ցանկալի էր, որ գտնուէին իմծի պէս բանի մը հատ բախտէն արհամարհուած յուսահատ խելագրոյսներ եւ ձեռնարկէին վաստրականներ, Տարօնը, Փոքր Հայքը եւ Կիլիկիան ուսումնասիրելու, այն ատեն մենք կ'ունենայինք ամբողջ Հայաստանի բազմադարեան քաղաքակրթութիւնը ճիշդ պատկերացնող հոյակապ հատորներ...»:

(Շար. 2)

ՈՒՐ ԵՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԹՈՐՈՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

Քանի մը ամիս առաջ յօդուածով մը կ'ափրաղառնայի մեսրոպեան ուղղագրութիւնը վերականգնելու անհրաժեչտութեան, քանի որ Հայաստան–Սփիւռք մօտեցումը հրամայական է. պահանջի իրականացման ճամբուն վրայ ան կարեւոր ափրակ է: Ներհրդայնացումը, առանձնաւոր տարիներու ընթացքին, մեր ժողովուրդի երկու հատուածները իրարմէ հեռացուց եւ բաժնեց, մինաս հասցնելով ազգի միութեան: Մեր ազգը երկուքի բաժնուելով ստեղծուեցան մէկ ժողովուրդին բիւած, երկու տարբեր ազգութիւններ, երկու տարբեր լեզուամտածողութիւններ, երկու տարբեր մչակոյթներ: Ենչուեցաւ երկու աչխարհաբարներու պատճառով հեռացումը:

Կրկնուող տարբերութիւններէն հայ ժողովուրդը տուժեց, եւ անհամակցողութեան լայն դուռ բացուեցաւ, «Հայաստանցի»ի եւ «Սփիւռքահայ»ու անհեթեթ մրցակցութեամբ:

Հայաստանը անկախանալով, հաւասար տաղնեակ տարիներու արուեստական բաժանումին, պահ մը կարծեցինք որ դոյութիւն ունեցող խրամատը պիտի փակուէր, եւ երկու տարբեր ժողովուրդներ զարձած հայ հասարակութիւնները, ինչպէս կ'ըսուի յաճախ, ծնունդ պիտի տային «Մէկ Ազգ Մէկ ժողովուրդ»ի:

Կարելիութիւն մը կար որ կրնար դոնէ խրամատը մեղմացնել, այլ ալ հարազատ եւ մէկ ուղղագրութեան վերադարձն էր, այսինքն՝ տերի պատճառած անսահման բերկրանքով, նոյնքան եւ զրկանքների ու տառապանքների անվերջանալի մի չղթայ էին, միաժամանակ՝ վիրաւորանքների ու ոտնահարուած արժանապատուութեան մի դեղին մզձաւանջ:

Նրա բերկրանքը.

«Ի՜նչ տեսակ գեղարուեստասէր, ստեղծագործող, հանճարեղ եւ աչխատասէր ժողովուրդ մը ապրեր է Անիի կամ բովանդակ Շիրակի մէջ, որու թողած գեղակերտ յիշատակարաններու մնացորդները, թէեւ մեզ, ներկայ Հայերիս, դեռ պէտք եղածին չափ չէ հետաքրքրած, սակայն կոչուած են պատմութեան աճապարանքի վճիռով հին քաղաքակիրթ ազգերի շարքին պատուաւոր տեղ տալ զանոնք կերտողներուն եւ կերտել տուողներուն»:

Զրկանքներն ու տառապանքները.

Թորամանեանը՝ Մառին. «Առանց Ձեզ եւ Ձեր հովանաւորութեան, ես գրեթէ անհնար կը նկատեմ Անի ապրել ու աչխատելս: Արդ, քանի որ անվրէպ պիտի վայելեմ Ձեր բարձր հովանաւորութիւնը, ուելի կը նախադասեմ բիչ մ'ալ նեղուիլ եւ սկսած մեծ գործս ամբողջացնել: Ներկայիս դարձեալ կը համարձակիմ խնդրել, որ վերակաց միջոց մը ձեռք առնէք ներկայ անտանելի դրութիւնս բիչ մը մեղմացնելու եւ նանհնաւորելու: Տանս տակաւին ոչինչ չեմ վճարած, պարտքերս շատցած, առօրեայ գործիս համար անհրաժեշտ պիտոյքներէ ես զրկուած եմ»:

Դարձեալ Մառին. «Այժմ կը մընայ ամենակարեւոր հարցը, այսինքն ապրելու խնդիրը: Արդեօք Դիտութեան ճեմարանը պիտի կատարէ՞ իր ըրած խոստումներէն որեւիցէ մէկը, որպէսզի անցեալ տարուան նման նորէն չի գլորուիմ յուսահատութեան անդունդը»:

Մառին. «Ընդհարում եւ սպանութիւններ պատահեցան Ծաղկոցաձորի մէջ. կը խնդրեմ ուշադրութիւն դարձնել, վասնզի այս անգամ Անին լրջօրէն վտանգուած կ'երեւայ»:

Ու նորից. «Աշնան մտադիր էի Անիէն քնաւ չիջնել ապրելու՝ սեւ ապահովութիւն չունենալուս համար, սակայն անժամանակ ցուրտն ու ձիւնը զիս ստիպեցին վերստին գալ Ալեքսանդրոպոլ: Ստիպուած էի նոր բնակարան վարձել. ուստի որպէսզի աժան ըլլայ, հրաժարելով իմ կենսական պահանջներէս, առանց նախանձաչի եւ ընթրիքի, օրւայ մէջ միայն մէկ նաչով բնակարան մը վարձեցի: Ցաւալին այն չէր, որ ես առօրեայ կանոնաւոր սնունդէս կը զրկուէի, այլ անմխիթար ցաւ եղաւ ինձ, որ իմ սիրելի աչխատութիւններէս ալ զրկուեցայ: Ամէն տարի ես ինձս կ'առնէի վառելափայտս, այս տարի չի կարողացայ, հետեւաբար, տանտիրոջս էմահանոյէն կախուած մնաց գիս տաքացնելը: Ո՛չ ոտիս կօշիկ մնացած է եւ ոչ վրաս շոր...»:

Եւ, վերջապէս, վիրաւորանքներն ու ոտնահարուած արժանապատուութիւնը.

«Իմ միակ մխիթարութիւնս է տեսնել աչխատանքիս պաշտօնապէս գնահատութեան արժանանալը. այս բարոյական գնահատութիւնը պէտք է սրբէ իմ ճակատէս շատերու անխղճաբար երեսիս նետած թուքն ու մուրը, պիտի փրկէ զիս կարգ մը թունաւոր լեզուներու անպատուաբեր հարուածներէն, եւ լիովին պիտի մոռցնէ հինգ տարուան մարտիրոսական չարչարանքներով լի տխուր ու դժբախտ օրերս»:

Մեսրոպ Մաքիսարոսին. «Երբեք թոյլ չեմ տար իմծի զիս ճարտարապետ անուանելու պատիւը բոնի պահանջել այն մարդոցմէն, որոնք ոչ կը ճանչնան զիս եւ ոչ ալ տեսած են մասնագիտութեանս վերաբերեալ օրինական փաստաթղթեր: Բայց մի վկայեալ մագիստրոսի՝ երբե՛ք չէի ներեր, որ այդքան ոտնակոխ ըներ պատուաւոր վկայականի մը արժանապատուութիւնը, որով կարծեմ դեռ ոչ մի անպատուութիւն չբերի թէ՛ իմ անձին եւ թէ՛ իմ պատկանած հասարակութեան»:

Արչակ Զօպանեանին. «Այժմ որչա՞փ ցանկալի էր, որ գտնուէին իմծի պէս բանի մը հատ բախտէն արհամարհուած յուսահատ խելագրոյսներ եւ ձեռնարկէին վաստրականներ, Տարօնը, Փոքր Հայքը եւ Կիլիկիան ուսումնասիրելու, այն ատեն մենք կ'ունենայինք ամբողջ Հայաստանի բազմադարեան քաղաքակրթութիւնը ճիշդ պատկերացնող հոյակապ հատորներ...»:

(Շար. 2)

Մեսրոպեան ուղղագրութեան վերականգնումը: Սակայն այն քաղաքական որոշումը, որ պարտադրուած էր հայ ժողովուրդին խորհրդային օրերուն 1922ին, Ստալինի հրահանգով, վերանկախացումէն եառ մնաց այդպէս: Մէկ գիշերուան մէջ իրականացաւ խզումը, Սփիւռք եւ Հայաստան բաժնուեցան, խզում՝ նաեւ տասնըհինգ դարերու գրական ժառանգութենէն:

Վերանկախացած Հայաստանի Հանրապետութեան յաջորդական կառավարութիւնները քաջութիւնը չունեցան վերադառնալու հայ ժողովուրդի իսկական ուղղագրութեան, ինչ որ կը միացնէր ազգի հատուածները եւ կը սերտացնէր կապերը:

Հայաստանէն տեղի ունեցած զանգուածային արտագաղթը ղեկի զանազան երկիրներ, բերաւ Հայու նոր տիպար մը, «հայաստանցի»ն, որ սկսաւ տարածել իր սորված ռուսական ուղղագրութիւնը Սփիւռքի մէջ, ուր դարեր պահպանուած եւ պահուած էին հայ լեզուն, մշակոյթը, կային թերթեր, դպրոցներ, ակումբներ, ժողովուրդ մը որ վերապրած էր ջարդէն եւ հայրենահանումէն: Հայ մանուկը սորվեցաւ հայերէն, մեսրոպեան ուղղագրութեամբ, նախ իր ընտանիքէն եւ յետոյ յաճախած դպրոցներէն, հարազատութեամբ դրոշմուեցաւ, նկարագիր կազմեց:

Այժմ զարմանալի է որ նոր հրատարակութիւնները կան Սփիւռքի մէջ, արեղեանական–ստալինեան ուղղագրութեամբ, եւ այդ որեւէ հակասական անդրադարձ չի ստեղծեր սփիւռքահայութեան մէջ, որ դարեր չարունակ պաշտպանած եւ պահպանած է Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը: Սմերիկայէն ակսած, ուր արտագաղթողներ մեծ թիւ կը կազմեն, մինչեւ միջինարեւելեան երկիրները՝ Լիբանան, Սուրիա, որոնք ճողոպրած հայութեան վերակոնգնումի օրրանը եղած են տասնամեակներ, ուր մանուկները կը սորվին Մեսրոպեան ուղղագրութեամբ հայերէն, լեզուն ու մշակոյթը, այժմ հոն կը տարածուին այդ անճոռնի եւ ոճեւ ուղղագրութեամբ հրատարակութիւններ, բացիկներ, օրացոյցներ, խաղալիկներ կը հրատարակուին ամենայն անտարբերութեամբ:

Ֆրանսա, ուր հին սերունդէն մը–նացորդներ դեռ քիչ մը հայերէն կը կարդան, փոքրամասնութիւն մըն ալ կը յաճախէ ամէնօրեայ հայկական դպրոց, կամ միօրեայ դասընթացքներու կը հետեւի, նորերու մեծամասնութիւնը հայերէն չի սորվիր, կամ նուազագոյն ճիգը չուզեր ընել, եզրակացուցած ըլլալով որ հայերէն լեզուն չէ որ իրենց ամէնօրեայ ապրուստը հոգալու պիտի նպաստէ: Միաժամանակ, նորերը ճիգ չեն խնայեր օտար լեզուներ սորվելու համար:

Ո՞ւր են այն կազմակերպութիւնները որոնք պաշտպան եղած են հայ լեզուին եւ մշակոյթին, ո՞ւր են գաղութի ղեկավարները որոնք ամուր կպած են իրենց աթոռին, կամ աթոռակին, ո՞ւր են այն հերոսները որոնք հայութիւն կը քարոզեն, յաճախ իրենց կուրծքէն կախած հայկական դրօշակները· ո՞ւր են կուսակցութիւնները որոնք գաղութի ղեկավարելու փառասիրութիւնը ունին, առաջնորդողներ ըլլալու, մանաւանդ երբ ունին իրենց ծրագրին մէջ հայ լեզուի եւ մշակոյթի պահպանումը:

Սփիւռքը բացարձակ անտարբերութեան մէջ կ'ապրի, գոհանալով Հայաստանի անկախութեամբ, եւ չանդրադառնար, կամ չուզեր անդրադառնալ որ հայերէնը կորուստի ճամբու վրայ է: Կազմակերպութիւնները ինքնագոհութեամբ, քիչ մը հայկական հարցի ծանօթացումով, ցեղասպանութեան ճանաչումի աշխատանքով, ինչ որ ինքնին վերջնական նպատակ չէ, Հայաստանի օգնութեամբ, չեն մտահոգուիր թէ հայ լեզուն ի՞նչ մակարդակ պիտի ունենայ ապագային:

Դպրոցներ փակուեցան, անտարբերութեամբ դիմաւորեցինք ազէտը, թերթեր փակուեցան, եւ դեռ Եւրոպայի պատմական հայկական օրաթերթը, որ մօտ իննսուն տարիներէ ի վեր Հայոց տուները կը մանէ, «Յառաջ»ը պիտի փակուի, կրկին բոլորին անտարբերութեան դիմաց:

Պարզ է· հայերէն լեզուն մեծ վտանգի առջեւ կը գտնուի: Իրարու հետ կը հաղորդակցինք օտար լեզուներով, եւ կազմակերպութիւնները նոյնպէս հրապարակ կու գան օտար լեզուներով, նոյնիսկ երբ կը խօսին ազգի անդամներուն: Վկայ՝ մեր տեսակաւոր հանդիսութիւնները:

Այսօր, համակարգիչ–համացանցի միջոցով հաղորդակցութիւնը առաջացած է եւ կարելի է վայրկեաներէն փոխանցել գրութիւններ ելեկտրոնային նամակով: Սակայն լատինատառ հայերէն կը գործածուի, նոյն իսկ լաւ հայերէն գիտցողներ լատինական տառերը կը գործածեն, փոխանակ հայերէն գեղեցիկ այրուբենը գործածելու:

Դարերու ընթացքին չնորհիւ մեր մտաւորականութեան, դպրոցներուն, թերթերուն, զարգացան եւ պահպանուեցան հայ լեզուն եւ հայ մշակոյթը:

Օտար մտաւորականը կ'ըսէ· «Ժողովուրդները կրնան ապրիլ եւ գոյատեւել երկիր կամ սեփական պետութիւն չունենալով, եթէ պահեն լեզու եւ մշակոյթ»:

Մենք ներկայ ընթացքով որքա՞ն ժամանակ պիտի գոյատեւենք, կորսընցնելով մեր լեզուն:

Թ. Օ.

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ - ՕԹԱՆ ԿԱՊԵՐՈՒԻՆ ՄԷՋ ՎՐԱՍՏԱՆ ԿՌՈՒԱՆՋՈՐԻ ԴԵՐՈՎ

Մոսկուա–Ուաշինկթըն մերձեցումին, որպէս խանգարիչ ազդակ մի՛յամտեցին ՕԹԱՆ–ի վերջին զօրավարժութիւնները որոնց վայր ընտրուած էր Վրաստանը: Այդ ընտրութիւնը, յատակ է որ կը միտէր այլեւայլերին ցոյց տալու որ Արեւմուտքը, յատկապէս Ա.Մ.Ն–ը, զօրակից են Մ. Սահակաշվիլիի իշխանութեան:

Ռուսական մամուլի ծանօթ անուններէն «Մոսկովսկի կոմսոմոլեց»ը բնական դտնելով հանդերձ Մոսկուայի հակազդեցութիւնը, հարց տուած է թէ զայն աւելի ճկուն կերպով կարելի չէ՞ր արտայայտել, փոխանակ պաշտօնական հանդիպումներու Ռուսաստանի մտանակցութիւնը մերժելով· ինչպէս՝ սպայակոյտի նախագահնեռուն Պրիւսէլի ժողովը, արտաքին գործերու նախարարներուն ժողովը:

Մոսկուայի չեշտակի ընթացքին մէջ, թերթը հարց կու տայ թէ դեր խաղացա՞ծ է այն ինքնավստահութիւնը թէ ՕԹԱՆ չի կրնար անտեսել Ռուսաստանը, չի կրնար հրաժարիլ անկէ, քանի որ Աֆղանիս-

---

րաղացած է եւ կարելի է վայրկեաներէն փոխանցել գրութիւններ ելեկտրոնային նամակով: Սակայն լատինատառ հայերէն կը գործածուի, նոյն իսկ լաւ հայերէն գիտցողներ լատինական տառերը կը գործածեն, փոխանակ հայերէն գեղեցիկ այրուբենը գործածելու:

Դարերու ընթացքին չնորհիւ մեր մտաւորականութեան, դպրոցներուն, թերթերուն, զարգացան եւ պահպանուեցան հայ լեզուն եւ հայ մշակոյթը:

Օտար մտաւորականը կ'ըսէ· «Ժողովուրդները կրնան ապրիլ եւ գոյատեւել երկիր կամ սեփական պետութիւն չունենալով, եթէ պահեն լեզու եւ մշակոյթ»:

Մենք ներկայ ընթացքով որքա՞ն ժամանակ պիտի գոյատեւենք, կորսընցնելով մեր լեզուն:

Թ. Օ.

տանի մէջ կը կարօտի անոր նեցուկին: Մանաւանդ այսօր, երբ փոքրիստանի կացութիւնը ամէն առենէ աւելի կը չեշտէ այդ նեցուկին դերը, երբ ՕԹԱՆ–ի զօրամասերուն գինամթերք, ուտեստեղէն տանող կառաչարերը այդ երկրէն անցնելու դժուարութիւն կ'ունենան:

Ռուսաստան–ՕԹԱՆ յարաբերութիւնները բոլորովին լարող ազդակ մը եղաւ լրտեսութեան ամբաստանութիւնը: Ան ուղղուեցաւ ՕԹԱՆ–ի մօտ Ռուսաստանի մնայուն երկու ներկայացուցիչներուն· ու տակաւին անոնք վտարուած չէին, երբ Կրեմլին փոխադարձութեան դիմեց ՕԹԱՆ–ի Մոսկուայի կազմէն երկու պաշտօնատար արտաքսեց երկրէն:

Դ. Ռոկոզին որ ՕԹԱՆ–ի մօտ Ռուսաստանի մնայուն ներկայացուցիչն է, ըսած է թէ նչուած հակադրութեան մէջ նոյնինքն ՕԹԱՆի ուղղուած դաւ մը կը նշմարէ: Դաւ մը որուն նպատակն է նաեւ Օպաման տկարացնել, խանգարել լաւ յարաբերութիւններ մշակելու Ա.Մ.Ն–ու Ռուսաստան համաձայնութիւնը: Ու այդ դաւին եաին կը կարծէ որ կայ բաւական բարձրաստիճան անձնաւորութիւն մը, քանի որ վտարուած երկու ռուս պաշտօնատարները դիւանագէտներ էին եւ ոչ թէ պարզ լրտեսներ: Անոնք երկուքն ալ ծանօթ դէմքեր էին· մէկը ինը տարիէ ի վեր պաշտօնի վրայ էր· եթէ լրտես էր, ի՞նչ պէտք կար այդքան ապասելու վտարելու համար: Ակէ զատ, վտարումի որոշումին համար հարկաւոր էր բոլոր դեսպաններուն համաձայնութիւնը, մինչդեռ անոնցմէ չատեր տեղեակ իսկ չէին կատարուածին:

Ռոկոզին այս բոլորին եաին կը տեսնէ իր երկրին ու ՕԹԱՆ–ի յարաբերութիւններուն համար վերջին ծայր ժխտական հեռանկար մը: Իսկ ստեղծուած ձգտեալ վիճակին մեղմացումին համար եթէ ներողութիւն մը անկարելի է, կը փափաքի որ չօչափելի պատճառներ տրուին ռուս դիւանագէտներու վտարումին մասին:

ՔԱՂՀԱՆ

ՊԶՏԻԿ ՍԵՓԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐՈՒԽԱՆ

Ցուլիսի տապահեղձ արեւին ներքեւ, արիւն քրտինք մտած, բոպիկ ոտքերն այրած մրկած, ճերմակ չապիկին ճեղքէն՝ որ մսին փակած էր, ցուցնելով մազոտ լայն կուրծքը որ կ'ելեւէջէր իր հեւ ի հեւ շնչառութեան տակ, Բերայէն հետիոտն՝ Զըքթաշլըն կը դառնար միտեաճի Սերքօն, պարապ կուժը գլխուն վրայ, մէկ ձեռքը մէջքին դրած:

Օգ–Մէյտանիի չիտակ սարահարթակին վրայէն կը յառաջանար խոշոր քայլափոխերով եւ եաեւէն ձգելով իր խոշոր իրանէն հինգտասնիկ երկար ստուերը, որ կ'աւարտէր կուժին կոնաձեւ կիսաշրջանակովը:

Գլուխը, իր բեռին պատճառով, համասարակչիռ դիրքի մը մէջ, դէպ յառաջ կարկառած էր քիչ մը· տեսակ մը գոհունակութիւն կ'արտայայտէր դէմքը: Քանեւհինգ տարեկան հազիւ կար, թիկնաւէտ էր եւ կորովի· չուխայէ լայն ու փոթ փոթ տափատ մը հագած էր՝ ճերմակ գօտիով մը մէջքին վրայ պնդուած: Ոտաբոբիկ հոծ մազերուն մէջ վերջացող հին ու մաշ ֆէսին վրայէն կապած էր կարմիր թաշկինակ մը, որուն մէկ ծայրը ականջին կը դպչէր եռանկիւնաձեւ· իր չարժմանց մէջ ունէր ըմբշական այն արհամարհոտ հովը, որ իր դասակարգի մարդոց վրայ կը նշմարուի առհասարակ: Այն տաժանելի կեանքը զոր կը վարեն այս մարդիկ ծովու վրայ, արեւին տակ, փողոցներու մէջ, կարծես աւելի կը զօրացնէ, կ'ամրապնդէ անոնց ուժն ու կորովը: Իրենց բիրտ ու կոպիտ կենսավարութեան մէջ անզգայ երջանկութիւն մը կը վայելեն, զոր բարձր դասակարգի մարդիկ՝ իրենց հեչտակեցութեամբն հանդերձ՝ անկարող են զտնել, բացարձա՛կ անկարող: Քիչ մը Աստուծոյ մատը կայ, կարծեմ, այս բանին մէջ:

Այդպիսի զառիվերը կը մագլցէր հիմակ միտեաճի Սերքօն, անհաւատալի դիւրութեամբ անցնելով դերքուկ այդ առեւին: Մորունկ մտածումի մը մէջ թաղուած կ'երեւէր, շրթունքը կը շարժէին երբեմն, թերեւս առանց իր դիտնալուն, ու կը մոլտար·

– Պէյօղլուն պաշխա բան է պէ, էղածը կը ծախես, հէմ լաեղվալը կինով կը ծախես... մէյ մըն ալ ո՞վ կը պոըտի աստեղներ... պօշըպօշընա տապան ծեծէ, պոռա կանչէ, պօղազիդ ծակը չորցուր...:

Ճանկարծ միտքէն փայլակ մը անցածի պէս, ընդհատեց խօսքը եւ մէկէն ի մէկ խիստ երեւոյթ մը առաւ·

– Փիճը ի՞նչ ըրաւ աճապ, մրմռաց:

Եւ չարունակելով իր ճամբան, Զըքթաշլընի մանուածապատ նեղ փողոցներէն անցաւ, դարձաւ, իջաւ, ելաւ, եւ վերջապէս կանգ առաւ միայարկ խարխուլ տնակի մը առջեւ, որուն պատուհաններէն ներս կրնար նայիլ փողոցը կեցող մը· կուժը դետինը դնելով, երկար չունչ մ'առաւ եւ գօտիին ծալերէն բաւոտած բանալի մը հանելով դուռը բացաւ եւ կուժը ձեռքը ներս մտաւ:

Կը սարսռայ մարդ երբ այդ տուներուն ներքին կողմը տեսնայ· աւերակի մը հոտը կայ հոն· ամէն անկիւն, ամէն առարկայ, ամէն բան ցուրտ դրոշմ մը կը կրէ իր վրայ· զգայուն նայուածք մը երբ յածի հոն, ստուեր մը կ'ունենայ իր տեսողութեան հանդիպ, որ թշուառութեան ուրուականն է· հոս կոտրած սափոր մը, հոն ծռած սեւցած սաճ մը, աղին մրագոյն պատի կտոր մը որուն առջեւ լաթ լուացած են, անդին ծըլիկ ծըլիկ անկողին մը պատառոտուն վերմակով մը ծածկուած, ամէնուրեք հնութիւն, աղքատութիւն, թշուառութիւն: Ամբողջ կահն այդ ողորմելի խցիկին՝ չորս հինգ անյենարան աթոռակներ, դեռ տինը փոռուած մէկ քանի աղտոտ «մինտէր»ներ, մանր մունր բաներ, ոչնչութիւններ վերջապէս:

Փողոցին վրայ նայող խցիկը մտաւ Սերքօ եւ փռուեցաւ դետինը, իր խոշոր մարմնոյն խոնջէնքը սփռելով մաշած մինտէրին վրայ: Ցետոյ, գօտիին ծալերուն մէջէն իւղոտ քսակ մը հանեց, որուն պարունակութիւնն իր կոշկոռտուսիին մէջ թաւիւէլ եւոք, սկսաւ համրել:

– Քսանվե՛ց դրուշ, մրմնջեց գոհունակութեան ժպիտով մը եւ իր բարակ պեխը ոլորելով: Անանկ է նէ աս գիշեր թոտիին էմ:

Եւ երբ կը պատրաստուէր գլուխը վար դնել անոյշ մրափ մը քաշելու համար, փողոցէն եկած սրագոչ ձայնէ մը ականջը տնկեց յանկարծ եւ ելաւ կայնեցաւ·

– Սեփն է, ըսաւ ինքնիրեն:

Պատուհանէն դուրս հանեց գլուխը եւ ահեղ ձայնով գոչեց·

– Ծօ Սե՛փ, աս տունն վո՞ւր է:

– Կը ծախեմ կոր, ախպար տարա չըմ հատաւ, առնող չիկայ, պատասխանեց երկչոտութեամբ տասներկու տասներեք տարեկան տղայ մը, կարճուկ, վառվռուն, մերկոտն, չուխայէ պատռտած ըզգեստներ հագած եւ գլուխը բաց չարաճճի մը, որ երկու ձեռքը բռնած ունէր ապակիէ երկու ամաններ մէկը պատենազուրկ ճկնականներով լեցուն:

– Ծօ տահա չը հատցուցի՞ր միտեաճչին, չունչանորդի, հիմա խաֆայիդ պան մը կը զարնեմ, ճչհկլլեմ եղիր սըկէ· տասէկ մը հոս պիտի ըլլաս, միտեան ծախած:

– Բէք աղէկ, ախպար, ըսաւ չարաճճին ոստում մը ընելով եւ անընչմարելի չեղ ակնարկ մը նետելով քովի ցածուկ տան պատուհանին երեւցող մանրիկ կարմրուկ դէմքի մը, որ կը ժպտէր:

Սեփ – Ցուսեփի կամ Ցուսեփի-կրճատեալը – ցատքելով խաղալով ճամբան չարունակեց, մինչ սրինգի պէս իր սուր ձայնով կը գոչէր·

– Միտեաիչի թավալը՛դ:

Սերքօ, եղբայրը, անոր եաեւէն կը նայէր խոժոռ աչուըներով, եւ գլուխն երերցունելով կը մրմռար·

– Էս քուկին հախէդ կու գամ, փի՛ճ:

(Շար. 1)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տոքթ. Վարուժան Գէորգեան, Տոքթ. եւ Տիկին Վարուժան Գէորգեան, Տիկին Լօրանս Գէորգեան-Պէրթիէ, Էմմա, Օրէլի, Զոէ, Թրիսթան, Լօրա, Լարա եւ Ժերոմ, Տիկին Ժոզիան Պլանչար, Կղեմոնի, Իսքէնտէր, Վիրալի ընտանիքները կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մայիս 24-ին, Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՍՔԵԼԼԱ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ ՊԼԱՆՇԱՐ)

յահուստ, տարեւիցին ստեփու։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

MESSE DE REQUIEM

M. le Docteur Marcel Kevorkian, M. le Docteur et Mme Jean-Philippe Kevorkian, Mme Laurence Kevorkian-Berthier, Emma, Aurélie, Zoé, Tristan, Laura, Lara, Jérôme, Mme Josiane Blanchard, les familles Guigérouni, Iskender, Virally vous annoncent qu'une messe de requiem sera célébrée le Dimanche 24 mai, en la Cathédrale arménienne Saint Jean-Baptiste, en souvenir du premier anniversaire du décès de leur épouse, mère, grand-mère, sœur, alliée

Mme Stella KEVORKIAN

(née **BLANCHARD**)

Le présent avis tient lieu de faire-part.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Arnouville-lès-Gonesse

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise organise, mensuellement, un après-midi «Rencontre et Culture».

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous, à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

● **le lundi 8 juin — Thème du jour : les origines de la Croix Bleue**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

* * *

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **Astrig** du Val d'Oise, vous informe que la CHORALE ASTRIG (adultes) se produira le **samedi 6 juin à 20h30** à l'Eglise catholique — avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse sous la direction du Maestro Haig SARKISSIAN.

Cette manifestation sera suivie d'un cocktail dans le local de la Croix Bleue. Entrée libre.

Venez nombreux passer une agréable soirée.

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux vous propose une

JOURNEE DE DETENTE A LA MER

le **Dimanche 31 mai.**

Au programme :
Matinée et déjeuner à HONFLEUR, port de pêche où se déroulera la fête des marins.
Après-midi à DEAUVILLE (Casino-Plage)
— Départ à 7h45 : Rendez-vous Place de la Mairie à Clamart;
— Retour prévu vers 20h.

Inscriptions auprès de :
● Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33
● Alice : 01. 46. 42. 90. 68.

Marseille - Bld. Oddo

Après la messe qui sera célébrée le Jeudi 21 mai à partir de 10 heures, en l'église Sourp Hagop - 7 Boulevard Michaud - 13015 Marseille, la Croix Bleue des Arméniens de France, Section «Lola Sassouni» Boulevard Oddo organise :

UN REPAS POUR HAMPARTZOUM

à partir de 12 heures à la M.M.A. - 8 Boulevard Denis Papin - 13015 Marseille. Nous assisterons également au VIDJAG.

Nous comptons sur votre présence ainsi que celle de vos proches, parents et amis...

SEVRAN - LIVRY

La Section **«D. Missakian»** de Sevran-Livry vous propose une journée en Picardie

le dimanche 14 juin

Au programme :
— Croisière déjeuner sur la Somme
— Visite de la Cathédrale d'Amiens

Départ en car à 8h30 de la mairie de Livry-Gargan.
P.A.F. : 55 euros
Réservations auprès de Madeleine :
01 43 10 04 96
Attention nombre de places limité.

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԻՍԻ

Կապոյտ Խաչի Իսիի «Տ. Սէրգնակիլեան» միաբանիւղի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի Սեպտեմբեր 15ին։ Դասընթացքները ունին տարբեր մակարդակներ.

– Նախակրթարան (6 տարեկանէն կըսեալ),
– Միջնակարդ – երկրորդական,
– Պաքալօրէայի նախապատրաստական եւ Պաքալօրէա,
– Զափահասներ։

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի օրերը ժամը 18էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

45 rue de la Défense,
92130 Issy-les-Moulineaux

Արձանագրութիւն եւ տեղեկութիւն տեղւոյն վրայ, կամ հեռաձայնել՝
01.46.42.45.25 / 06.82.89.16.44

Ա.ՆԱՖՕ Տափանաւ

ՀԱՑԵՐԷՆԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՄԱՑԱՆՑԻՆ ՎՐԱՑ

Իմակ – Կայքէջ – Նամականի

Համակարգիչի վրայ հայկական ստեղնաշարի ու տառատեսակներու գործածութիւնը

Մասնակիցներ՝
Ֆիլիփ ՓԻԼԻՊՈՍԵԱՆ
Գաբրիէլ ՔԵՐԵՔԼԵԱՆ
Յարութիւն ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Ղրուցավար՝
Միհրան ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Յունիս 3, ժամը 20·30ին

Հասցէ՝ Ա.ՆԱՖՕ Տափանաւ
Bassin de la Villette — Quai de la Seine
75019 Paris

կազմակերպութեամբ՝
Մարն-լա-Վալէի Հայկական մշակութային ընկերակցութեան
եւ
Մկնիկ կրթական աշխատանոցին

* * *

COMMUNIQUER EN ARMENIEN SUR INTERNET

Le mercredi 3 juin à 20h30
Péniche ANAKO

ECOLE TEBROTZASSERE

1 Bd du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY

CYCLE COMPLET
de la MATERNELLE
à la 3ème incluse
PRIMAIRE et COLLEGE
entièrement sous Contrat avec l'Etat
Maternelle hors contrat
Salle Informatique —
Laboratoire Physique et Chimie —
Ateliers de théâtre — Presse
Cinéma — Chorale —
Danse Arménienne
Langues enseignées :
Arménien, Anglais, Allemand,
Espagnol
Association sportive «section foot».

Transport assuré par autocar suivant les possibilités.

Inscriptions sur rendez-vous au:
01 43 81 01 72 ou 01 43 01 12 58
direction@tebrotzassere.com

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

SPECTACLE A NE PAS MANQUER !

«Rimbaud en enfer»

d'aprés la vie et l'œuvre
d'Arthur RIMBAUD

Mise en scène : **William Orrego Garcia**
Nour Ani Sisserian — Mikael Alhawi — Jérôme Sau

Théâtre de Nesle, 8 rue de Nesle
75006 Paris
(M° Odéon)

Les Dimanches 24 et 31 mai
à 17 heures

Réservation : 01.46.34.61.04.

* * *

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՐԻԶ — Հ·Յ·Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

«ՊՈԼՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՆԵՐԿԱՅԻՍ»

կը դասախօսէ՝
Տիկ· ՀԻԼԴԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ_ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Երկուշաբթի, Մայիս 25, ժամը 20·30ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue — 75009 Paris

* * *

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Շահան Շահնուրի
«ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ»
(«LA RETRAITE SANS FANFARE»)
դրքի թարգմանութեան առթիւ

հանդիպում ԳՐԻԳՈՐ ՊՂԼՏԵԱՆի հետ

Երկուշաբթի, Յունիս 8, ժամը 20·30ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ,
17 rue Bleue — 75009 Paris

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ ԱՄՍՈՒՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 21

Պատարագ՝ *ժամը* 10·30ին։

Կը հրաւիրուին բոլոր մանուկները Ս. Հաղորդութիւն առնելու յընթացս Ս. Պատարագի։

**

Ս ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 21

ՏՕՆ Է ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Ճակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա· ԿՀՆԾ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

UGAB - Offre

L'UGAB Europe cherche pour sa Colonie de vacances, qui se déroulera du 3 au 23 juillet 2009, des animateurs et animatrices titulaires du BAFA.

Pour déposer sa candidature, prière d'adresser CV à
hduzian@agbueurope.org

TELEVISION
FRANCE 2

La prochaine émission de «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» ayant trait à l'Arménie sera diffusée par France 2 le jeudi 21 mai, de 9h à 9h30. Elle a pour titre «Chant arménien de l'Ascension» avec l'interprétation d'Aram et Virginia Kérovpyan, fondateurs du groupe AKN.

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint-Bazile —
13001 Marseille

REPAS DE 33e ANNIVERSAIRE

(1976 - 2009)
Sous la présidence
de M. et Mme JACQUES MELKONIAN
et en présence
de M. ARMEN ANTROSSIAN
Maire du Dilidjan
Samedi 23 mai à partir de 20 heures
— Sur invitation —
Tél. : 04. 91. 50. 15. 09 (après-midi)
ou 04 91. 66. 45. 33

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔ

ՖՈՐՈՒՄ 2009

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն
ՅՈՒԼԻՍ 13ԷՆ 26

- *Դասախօսութիւններ, զրոյցներ*
- *Այցելութիւններ պատմական եւ մշակութային վայրեր*
- *Պատյաններ՝ Հայաստանի տեսարժան վայրերը*
- *Գիշերային հաճելի եւ ընկերային մթնոլորտ։*

Արձանագրութեան գամար դիմել՝
ՀՈՒՐԻԿ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆի·
– 01· 42· 29· 10· 24
– 06· 14· 74· 92· 97

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
33 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 21
JEUDI
21 MAI
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԱՒԱՌ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com

Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15000-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22·208 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22·208

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՑ արտաքին նախարարը Ա. Տաւութօղլու յայտարարած է Մայիս 20-ին որ իր երկիրը «Եւրոպական միութեան անդամակցութենէն դատ որեւէ ուրիշ հեռանկար չընդունիր»: Անգարա, այս ձեւով կը պատասխանէր Ֆրանսայի ներկայացուցած առարկութիւններուն՝ բանակցութեան չրջանին: Յանօթ է որ Ֆրանսա «ընկերակցութեան առանձնաշնորհեալ դրութիւն մը» կը նախընտրէ, ինչ որ Թուրքիա կը մերժէ: Եւրոպական միութեան մէջ, Շուէյտ ալ (որ հերթական նախագահութիւնը կը ստանձնէ Յուլիսին) կ'ուզէ որ Ֆրանսա տէրը մնայ իր յանձնառութիւններուն, երբ նախագահութիւնը կը վարէր: Շուէյտ կ'ուզէ որ բանակցութիւնները յառաջ տարուին:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ հանրապետութեան նախագահ Ա. Կիւլը դատելու հարց մը կը զրաղեցնէ Թրքական լրատիւտները: Ծանր յանցանքներու առեան մը պահանջած է որ Կիւլ դատարան կանչուի Բարօրութեան կուսակցութեան կողմէ իւրացուած դոմարներու դատավարութեան առընչութեամբ: Ա. Կիւլ պատկանած է այդ կուսակցութեան զեկավար դասուն որ այսօր ամբաստանուած է պետական յատկացումի կարեւոր դումարներու իւրացումով: Նոյն դատավարութեամբ ներկայիս փակուած այդ կուսակցութեան 71 վարչականներ բանտարկութեան պատիժներու դատապարտուած են: Ա. Կիւլի դատարան կանչուելու որոշումը կրնայ բեկանել վճռաբեկը, սակայն եթէ այս վերջինը տեղին դատէ որոշումը, Կիւլ կրնայ մինչեւ իսկ բռնի տարուիլ դատարան: Հարցը քաղաքական ընդդիմադիր չրջանակներուն կողմէ Թուրքիոյ ներկայի իշխանութեան ուղղուած նախաձեռնութիւն կը նկատուի:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ համալսարաններուն մէջ, Մայիս 19-ին, գործադուլի չարժումը վերջ գտաւ 16 չաբաթներու տագնապէ մը ետք: Ամբողջ այդ չրջանին, փոքրամասնութիւն մըն է որ արգելք կ'ըլլար որ ուրիշներ աչխատին եւ պատրաստեն քննութիւնները: Մայիս 20ին, դեռ վեց համալսարաններ կը մնային, որոնց կարգին Թուլուզ եւ Նանսի որոնք տեղի չէին տըւած: Հարցը կը վերաբերի համալսարանական բարենորոգումներուն, ի չարս որոնց ինքնավարութեան դրութեան մը հաստատումը: Պէտք է ըսել որ նախարարուհին փոփոխութիւններ ըրաւ եւ Ապրիլ 25ին նոր բնագիր մը հրատարակուեցաւ Պաչտօնաթերթին մէջ: Մայիս 18ին ալ Վ. Փէքրէս որոշեց երկարաձգել ամրան քննութիւններու թուականը, ինչ որ մեղմացուց մթնոլորտը:

ՅՈՒՆԻՍ 7ի եւրոպական ընտրութիւնները միչտ նոյն անտարբերութեան կը բախին ժողովուրդին մէջ, հակառակ իշխանութիւններու չանքերուն: Ֆրանսայի բաժինը 72 երեսփոխան է եւ վերջին հարցախոյզերու համաձայն, արդիւնքը հետեւեալը կ'ըլլար, եթէ ընտրութիւնները տեղի ունենային կիրակի Մայիս 24ին: Գլուխը կը հանի ԻԽ.ԷՄ.ՓԷ.-ն 28%ով, ապա կը հետեւին ընկերվարականները՝ 21%, ՄՈՏԻՄ՝ 13%, բնապահները՝ 10%, Աջ. ճակատը՝ 6%, Հակադրամատիրական կուսակցութիւնը՝ 6%, յետոյ Լիպէրթաս, Չախի ճակատը, Բանուորական պայքարը, եւլն., եւլն.:

ՉԱՏ կը սպառնայ զօրք զրկել Սուտան ձեռք անցընելու համար ապստամբ տարրերը, որոնք կ'ուզեն նոր յարձակում մը կատարել Չատի արեւելեան կողմը: Պաշտպանութեան նախարարը յստակօրէն յայտարարած է. «Այս նոր կացութիւնը մեզ կը մղէ գալիք ժամերուն սահմանը անցնելու»:

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ երեսփոխանական ժողովի նախագահը Մայքըլ Մարթին ըսխրատած եղած է հրաժարիլ, ինչ որ աննախընթաց է 300 տարիէ ի վեր: Ցանուն միաանականութեան, յայտարարած է Մայիս 19ին. «Կը քաչուիմ Յունիս 21-ին եւ 22ին նոր նախագահ մը կ'ընտրուի: Ուրիչ ըսելիք չունիմ»: Յանօթ է որ ըսուեղծուած գայթակղութիւնը երթալով ծաւալ կ'առնէ եւ առջի կիրակի իսկ Ազգային կուսակցութեան պարագլուխը Պի.Պի.Սի.-էն ուղղակի պահանջած էր իր մեկնումը:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ նոր կառավարութիւն մը կազմուած է Մայիս 19ին, զեկավարութեամբ Սալամ Ֆայատի, որ իր երդումը ըրած է նախագահ Ապպասի առջեւ: Կը փոխարինէ նախորդ կառավարութիւնը, որ հրաժարած էր Մարտ 7ին:

ՍՐԻ ԼԱՆԿԱՑԻ հեռատեսիլը յայտ ըրած է Մայիս 19ին թամուլ ապստամբներու ղեկավարին՝ Վ. Փրապհաքարանի դիակը, մինչ կեռիլլան պնդած էր, որ «իր սիրեցեալ զեկավարը ողջ է»: Զինուորականներու համաձայն, ան փորձած էր խոյս տալ, երբ սպաննուած է:

ՄԱԿ-ը պաչտօնական ընոյթ տուած է Պիլ Գլինթընի, որպէս ՄԱԿ-ի յատուկ ներկայացուցիչ Հայիթի: ԱՄՆ-ուն նախկին նախագահը յայտարարած է այդ առթիւ. «Պատիւ մըն է ընդունիլ ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղարին առաջարկը եւ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՎԱՀԱԳՆ ՏԱՏՐԵԱՆ՝ «ՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՄՆՈՒԱԾ Է ՀԱՑՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՑ»

Մէլպուռնի համալսարանի ուսանողութեան հետ հանդիպում ունեցած է Մայիս 19ին եւ ըսած թէ վերջերս Թրքական համալսարան մը իրեն դիմած է, փափաք յայտնելով Թրքերէն հրատարակել իր այն դիրքը որ Ցեղասպանութիւն գործած Թուրք զինուորականներու դատավարութեան նիւթով է: Ցետոյ դատախօսած է երիտասարդներու լսարանին առջեւ, զուգահեռներ տանելով Ցեղասպանութեան եւ հրէական Ողջակէզին միջեւ: Ծանրացած է երկու պարագաներու տարբերութիւններուն վրայ: Ըսած է թէ Հայերը իրենց հայրենիքին մէջ բնակչուած են, իսկ Հրեաները՝ Եւրոպայի, հայ ժողովուրդի բնակչումին հիմնական գործօնը կրօնքը եղած է ու Հայերը աւելի տանջալի մահեր ունեցած են, քան՝ Հրեաները:

Ինչ կը վերաբերի ճանաչումէն խուսափելու Թուրքիոյ պատճառներուն, Տատրեան թուած է հետեւեալները. նախ՝ Թուրք երիտասարդութիւնը չի գիտեր իր իսկական պատմութիւնը, որովհետեւ Թրքական դասագիրքերու մէջ ոչ մէկ տեղ գրուած է թէ Հայերու ցեղասպանութիւնը ի. դարու սկիզբի Թրքական պատմութեան մաս կը կազմէ. երկրորդ՝ պէտք կ'ըլլայ 90 տարուան հրատարակութիւնները փոփոխութեան ենթարկել. ապա ամէնէն կարեւորը՝ ճանչնալով Ցեղասպանութիւնը Թուրքիա ի՞նչպէս կը բացատրէ իր ժողովուրդին 90 տարուան ժխտումը: Ակնյայտ կ'ըլլայ որ այդքան տասնամեակ Թուրք ժողովուրդը խաբուած է:

«Այսօր Թուրք ուսանողները չեն գիտեր թէ քէմալական պետութիւնը հիմնուած է Հայոց ցեղասպանութեան վրայ» ըսած է Վ. Տատրեան:

Հանդիպումէն ետք ցուցադրուած է «Հոգիներու աճուրդ», կամ «Ոչտանդըւած Հայաստան» կոչուած ֆիլմը որ նկարահանուած է 1918ին եւ կը պատմէ Արշալոյս Մարդիղանեան անուն պատանուհիի մը ողիսականը. ան փրկուած է չնորհիւ Ամերիկեան Սրտի Խաչին ու ԱՄՆ զրկուած, որպէսզի պատմէ իր ընտանիքին պատմութիւնը:

ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԹԵԼԱԴՐԱԾ Է ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՆԱԽԱՊԱՏՄԱՆԷՆ ՀՐԱԺԱՐԻԼ

Մինսկի խումբին Ֆրանսացի նախագահը Պ. Ֆասիէ Մայիս 19ին Անգարայի մէջ չփումներ ունեցած է հանրապետութեան նախագահին եւ արտաքին գործերու նախարարութեան գլխաւոր խորհրդականներուն հետ: Ցետոյ պատասխանելով լրագրողներու հարցումներուն, տեղեկութիւններ տուած է իր տեսակցութիւններուն մասին:

Ըսած է թէ Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւնները կարգաւորելու նպատակով ծայր առած հոլովոյթը ուղղակի կապ չունի Ղարաբաղեան հակամարտութեան լուծումի բանակցութիւններուն հետ. այդ երկուքը զուգահեռ են իրարու, բայց երբեք զիրար պիտի չհպաչձեւեն, ըսած է Ֆրանսայի դիւանագէտը: Ընդունելով թէ Հայաստան – Թուրքիա հաչտութիւնը չրջանային քաղաքականութեան վրայ նպաստաւոր ազդեցութիւն կ'ունենայ, Ֆասիէ չեչտած է թէ Ղարաբաղի հակամարտութեան նիւթով բանակցութիւնները անկէ ուղղակի չեն ազդուիր: Ան թելադրած է Թուրք պատասխանատուներուն որ իրարու չառընչեն Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւնները եւ Ղարաբաղէն հայկական ուժերու նահանջը, չբարդացնելու համար Յունիսին Ս. Պետերսբուրգի մէջ Ս. Սարգսեան – Ի. Ալիեւ նոր հանդիպումը:

«Մեր նպատակն է լուծել նախ այն որ կարելի է. առաջին փուլին կողմերէն ընդունելի միջանկեալ լուծում մը կ'առաջարկենք: Ցետագայ փուլերն ու Լեռնային Ղարաբաղի կարգավիճակի հարցը կրնանք յետաձգել» ըսած է Պ. Ֆասիէ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՉԸ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՀՑԴ Նոր Սերունդի Ազատիոյ, Գերմանիոյ, Կիպրոսի, Յունաստանի, Մեծն Բրիտանիոյ, Շուէյտի, Հոլանտայի եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները իրենց գործունէութիւնը համակարգելու նպատակով ժողով մը գումարած են Փարիզի մէջ: Անոնք կոչ ուղղած են Եւրոպական միութեան որ Թուրքիոյ անդամակցութեան համար պայման նկատուի Ցեղասպանութեան ճանաչումը եւ Հայաստանի չրջափակումին ջնջումը:

Նոր Սերունդի երիտասարդները չեչտած են թէ ոչինչ փոխուած է Թուրքիոյ մէջ ուր պետական բարձրագոյն մակարդակով կը չարունակուի ժխտողականութիւնը, երկիրը կապ չունի խաղաղութեան ու արդարութեան եւրոպական չափանիչներուն հետ:

ԱՆԳԱՐԱ

ՄԱՀ ԼՐԱԳՐՈՂ ԱՅԴԻՆ ՄՈՐԻԿԵԱՆԻ

Մայիս 19ին, Երեւանի մէջ, 51 տարեկանին երկարատեւ հիւանդութենէ մը ետք մահացած է ծանօթ լրագրող Այդին Մորիկեան: Արցախեան չարժումի մասնակից, անկախութեան հռչակումին հետ կազմակերպած էր «Հայաստանի հանրապետութիւն» թերթը, զայն գլխաւորած, ապա գլխաւոր խմբագիր եղած նաեւ «Ազգ», «Ժամանակ» թերթերուն: 1990–1999 ընտրուած էր Գերագոյն խորհուրդի, ապա Ազգային ժողովի երեսփոխան:

Վարչապետ Տ. Սարգսեան ցաւակցական ուղերձ մը յղած է Ա. Մորիկեանի ընտանիքին, ողջունելով Հայաստանի մէջ անկախ մամուլի կայացման անոր մեծ նպաստը. «Նա այն մտաւորականներից էր, ովքեր առանց երկմտելու կանգնեցին ժողովրդի կողքը, ուժ ու եռանդ չխնայեցին նրա իղձերը իրականութիւն դարձնելու համար» ըսած է վարչապետը:

ՉՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐ ԱԲՏՂ ՔՀՆՅ. ՄՆՈՒԿԵԱՆԻ ՀԱՐՑՈՎ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ Վ. ՋԱՀԱԼԵԱՆԻ ԳԵՍՊԱՆԻՆ ՀԵՏ

Մայիս 11ին Չուիցերիոյ հայ համայնքի ներկայացուցիչներ՝ Աբտղ Քհնյ. Մնուկեան, «Արմէնիա» հիմնադրամի նախագահ Վահէ Կապրաչ, Չուիցերիոյ Հայերու միութեան նախագահ Չաւէն Քիւրքճեան եւ անդամ կարօ Թորոսեան հանդիպում մը ունեցած են Վրաստանի դեսպան Գ. Գորգիլաձէի հետ, Վ. Զահալեանի ու Չաւախքի հայութեան կացութեան նիւթով:

Համայնքի ներկայացուցիչները պահանջած են Վ. Զահալեանի Ֆրանսահայ փաստաբանին վիտզօրութիւնը վաւերացնել, վերջ տալ անոր հանդէպ բանտի բռնութեան, ազատ արձակել զինքը:

Դեսպանը խոստացած է վրացական իշխանութիւններուն փոխանցել պահանջները եւ կարճ ժամանակի մէջ բացատրութիւն տալ ներկայացուած խնդիրներուն մասին: Համայնքի ներկայացուցիչները յայտարարած են որ պիտի հետեւին դէպքերու զարգացումին եւ Վրաստանի հայութեան վիճակին:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՄ

Վ. ՋԱՀԱԼԵԱՆԻ ՀԱՐՑՈՎ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՀԵՏ

Մայիս 11ին Չուիցերիոյ հայ համայնքի ներկայացուցիչներ՝ Աբտղ Քհնյ. Մնուկեան, «Արմէնիա» հիմնադրամի նախագահ Վահէ Կապրաչ, Չուիցերիոյ Հայերու միութեան նախագահ Չաւէն Քիւրքճեան եւ անդամ կարօ Թորոսեան հանդիպում մը ունեցած են Վրաստանի դեսպան Գ. Գորգիլաձէի հետ, Վ. Զահալեանի ու Չաւախքի հայութեան կացութեան նիւթով:

Համայնքի ներկայացուցիչները պահանջած են Վ. Զահալեանի Ֆրանսահայ փաստաբանին վիտզօրութիւնը վաւերացնել, վերջ տալ անոր հանդէպ բանտի բռնութեան, ազատ արձակել զինքը:

Դեսպանը խոստացած է վրացական իշխանութիւններուն փոխանցել պահանջները եւ կարճ ժամանակի մէջ բացատրութիւն տալ ներկայացուած խնդիրներուն մասին: Համայնքի ներկայացուցիչները յայտարարած են որ պիտի հետեւին դէպքերու զարգացումին եւ Վրաստանի հայութեան վիճակին:

ԱՄՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՆՁԵՒԻՆ ՉՕՐԱԿԻՑ Է 125 ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ

Հայ Դատի յանձնախումբը Մայիս 19ին հաղորդած է թէ Հայկական ցեղասպանութեան ճանաչումի պահանջով ներկայացուցիչներու տան Արտաքին յարաբերութիւններու ժողովի յղուած թիւ 252 բանաձեւը ներկայիս 125 զօրակից երեսփոխան ունի. այս խումբին վերջերս միացած են դեմոկրատ 4 երեսփոխաններ:

Բանաձեւը յղուած օրերուն կը վայելէր ներկայի նախագահ Պ. Օպամայի, փոխնախագահ Ճ. Պայտընի եւ արտաքին գործերու նախարար Հ. Գլինթընի հովանաւորութիւնը:

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ տօնին առթիւ «Ցառաջ» լոյս չի տեսներ Հինգշաբթի, Մայիս 21ին (Ուրբաթ, Մայիս 22ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ/կիրակի, Մայիս 23/24:

ԹՈՐՈՍ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆ ԱՐՄԵՆԱԿ՝ ԿԵԱՆՔԸ, ՏԱՌԱՊԱՆՔԸ, ԱՆՄԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

«Այր մի տառապեալ եմ ես···» շարքից

ԿԱՐԻՆ Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ՀՆԱՄԱՇ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐՈՎ ԵՐԱԶՈՂԸ

«Կ՚ունենայի՛նք···»: Եւ այս չարչարուող ու «բախտէն արհամարհուած մարդը դեռ երազում էր:

Բայց գուցէ երազելու բացառիկ եւ աստուածատուր չնո՞րհն էր նրա դէմ լարել առօրեայից ու գեանա-քարչ վիճակից երբեւէ վեր ելնելու անընդունակ, բայց եւ անզուսպ յա-ւակնութիւններ ունեցող հակառա-կորդներին:

Չկայ աւելի մեծ չարիք, քան մի-ջակութեան փքուն հեղինակութիւ-նը եւ ազգային մշակոյթը անօրինե-լու համար այդ «հեղինակութեան» ձեռքը յանձնուած իրաւունքը: «Դատապարտութեան ամէնէն մե-ծը, ամէնէն սեւը կը մնայ հայ գիտնականներու ճակտին վրայ, ո-րոնք իրենց բոլոր ընդունակութիւն-ներով գամուած մնացեր են միայն մի նշանաբանի վրայ, այն է՝ ապ-րել իրենց անձին համար եւ միեւ-նոյն ատեն ինք զինքը 20րդ դարու քաղաքակիրթ զաւակներ համարել, – գրում էր Թորամանեանը յուսա-բեկ խոստովանութեամբ: – Շռնդա-լից ժողովներ, աննպատակ ու անօ-գուտ, կործանարար նորամուտ վարդապետութիւններու քարոզներ երբե՛ք չեն կարող դարերէ ի վեր մեր ճակտին վրայ թանձրացած մուրը սրբել: Մենք յաչս քաղաքա-կիրթ աշխարհի պիտի մնանք միշտ միեւնոյն այլասերուած ժողովուր-դը, եթէ գործնականապէս չփա-րինք այն մեծ փաստերուն, որոնց չնորհիւ միայն իրաւունք պիտի ու-նենանք իրրեւ մարդ ապրելու եւ քաղաքակիրթ դարուս մէջ մեր նախնիներու աթոռը ժառանգելու»:

Թորամանեանի հակառակորդնե-րը հէնց այդպիսի թերուսներ էին կամ, լաւագոյն դէպքում՝ միջա-կութիւններ, որոնք պեղումները կատարում էին բրիչներով, եւ որ-տեղ բրիչները դառնում էին ա-նուժ, ապա գործի էին դրում վա-ռօղի լիցքերը: Այսպէս, ահա, վե-րըստին ու վերջնականապէս կոր-ծանուելու էին ազգային ճարտա-րապետութեան գլուխգործոցները, որովհետեւ այսպէս էին «պեղում» Գառնին, Դուինը, Եղուարդը, այս-պէս էր «պեղում» Զուարթնոցը:

Արդեօք ժամանակի՞ն վրայ հա-սաւ Թորամանեանը Զուարթնոցի «պեղումներին»: Տաճարի ներքո չուտափոյթ մաքրելու համար ինք-նակոչ մի հնագէտ «քարերն ու չա-պախի փչրանքները դուրս թափե-լէ յետոյ մնացած մեծազանգուած փուլքերը, որոնք պիտի բնորոշէին չէնքի ներքին կազմութիւնը և գըմ-բէթի մանրամասն ձեւն ու նկարա-գիրը, վառօդով պայթեցրել եւ փո-շիի վերածել էր··· Ամբողջական վերակազմութեան համար յուսա-հատական էր դրութիւնը, – տարէ-ներ անց յիշելու էր Թորամանեա-նը, – յոյս մնացեր էր արտաքին պեղումների վրայ, ուստի առա-ջարկեցի գրսի մասերը պեղել իմ ներկայութեամբ»:

Եւ յայտնաբերուեցին ամբողջա-կան ճակատների, սիւների, պա-տուհանների, որմնամղեղների եւ այլ մանրամասները, որոնց չափագրու-թեան չնորհիւ հնարաւոր եղաւ վե-րակազմել յետքրիստոնէական հայ ճարտարապետական արուեստի ա-ռաջին գլուխգործոցներից մէկը, որ ամէնից առաջ կառուցողական յան-դուգն մտքի ստեղծագործութիւն էր: Իսկ յանդգնութիւնը ազգա-յին բնաւորութեան յատկանիշներից մէկն էր: Յանդգնութիւն՝ հաւա-տամք ունենալու, եւ յանդգնու-թիւն՝ ինքնուրոյն ըլլալու: Յան-դգնութիւն՝ ստեղծելու, եւ յան-դգնութիւն՝ գոյատեւելու···Վեր-ջապէս, ազատութեան կապոյտ ե-րազներ ունենալու յանդգնութիւն:

···Միեւնոյն ժամանակ չարու-նակուում էին երբեմնի թագաւորու-թեան մայրաքաղաքի մէջ կատար-ուող ուսումնասիրութիւնները ու չափագրութիւնները: Եւ հաւաք-ուող ու դասակարգուող նիւթերը արդէն կատարելապէս հիմք էին տալիս Թորամանեանին, որպէսզի վստահօրէն մշակի հայկական ճար-տարապետութեան զարգացման իր տեսութիւնը: Թորամանեանի խո-րին համոզմամբ ազգային ճարտա-րապետութիւնը ինքնուրոյն մի ե-րեւոյթ էր դեռեւս հնագոյն ժամա-նակներին՝ Դ. եւ Ե. դարերին, քանդի ունեցել էր հեթանոսական շրջանի հզօր հիմքերը: Ուստի, առանց երկմտելու, նա հպարտու-թեամբ յայտարարում էր. «Անցել են յոռետեսութեան այն ժամանակ-ները, երբ ոչ ոք չէր ուզում հաւա-տալ, թէ դեռ նախաքրիստոնէական դարերուն մէջ իսկ, հայ ազգը ըս-տեղծել է իրեն յատուկ ինքնատիպ արուեստներ եւ մասնաւորապէս ճարտարապետական մի ոճ, որ ան-հունապէս կը գանազանի գինքը շըր-ջապատող մեծ ու փոքր ազգերու արուեստից ոճերէն»: Որովհետեւ գանազանում էր ինքը՝ Հայը, իր աշխատասիրութեամբ, բարու եւ գեղեցիկի նուրբ զգացողութեամբ, աստղերին նայելու եւ աշխարհի ա-ռեղծուածները բացայայտելու ըն-դունակութեամբ: Իսկ դրանք այն յատկանիշներն են, որոնց բացա-կայութեամբ անհնարին է պատկե-րացնել հոգեւոր եւ նիւթական մշա-կոյթի հարստութիւնը: Եւ առանց հոգեւոր եւ նիւթական մշակոյթի հարստութիւնների ներդաշնակու-թեան անհնարին է պատկերացնել ժողովրդի քաղաքակրթութիւնը, նրա մշակոյթի զարգացման ընթաց-քը···

Հակառակի պէս հէնց այդ հա-րստութիւնն էլ չարունակ զրգռում էր Յոյնի, Պարսիկի, Արաբի, Թա-թարի եւ Թիւրքի նուաճելու եւ կո-ղոպտելու անելու վայրենի ախորժա-կը: Հէնց թէկուզ անեցիների օրի-նակով··· Քանի՛-քանի՛ անգամ թալանուեցին անեցիները, բայց «ի-րենց բնական կենսունակութեամբ, մեղուական ժրաջանութեամբ» վե-րըստին ոտքի էին կանգնում՝ դարձեալ ստեղծելու, դարձեալ ի-րենց էութիւնը վերահաստատելու, դարձեալ դոյատեւելու համար:

Բռնակալներն էլ, սակայն, իրենց գործելակերպն ունեն: «Նիւթապէս կաչին քերթելէն յետոյ, ձեռնա-մուխ եղան խղճին, համոզման, եկեղեցւոյն եւ հայրենի գարա-սոր նուիրական աւանդութիւննե-րուն···»: Եւ ահա, անշուշտ, փոր-ձուած գործելակերպ է: Աստատա-կութիւնները ու նուաճումները նախ կատարում են նիւթական հարըս-տութիւնները կողոպտելու նպա-տակով: Իսկ այնուհետեւ, նուաճ-ած տարածքի վրայ իշխանութիւնը հաստատուն պահելու համար փոր-ձում են արմատներից եւ հոգեւոր ու նիւթական մշակոյթից կարելով, հալել եւ ձուլել ժողովրդին, որի միակ մեղքը բարոյական կայուն կողմնորոշումներ, ինքնատիպ նը-կարագիր, ընդգծուած անհատա-կանութիւն ունենալն է:

«ԱՋԻ ՄԸ ԱՐԺԷՔԻՆ ՁԱՓԸ···»

Ու տեղի ունեցաւ ամէնից զար-մանալին: Տեղի ունեցաւ մարդկա-յին քաղաքակրթութեան պատմու-թեան մէջ իր տեսակով բացառիկ մի ըմբոստութիւն··· Լեզուն, հա-ւատը, այսինքն՝ ազգային պատկա-նելութիւնը, եւ անհատական նկա-րագիրը պահպանելու համար ան-ցիները քանդեցին իրենց պապենա-կան օջախները, լքեցին քաղաքն ու մէկընդմիշտ հեռացան իրենց հո-ղից:

«Բայց այս բանդումով բանդուե-ցաւ նաեւ թշնամին, աւերակներու վրայ սուված նստելէն յուսահատ՝ ինքզ ալ անհետ կորաւ··· Եւ երբեմ-նի փառաշուք պերճութեամբ աշ-խարհ հրապուրող մեծ Անին փոխ-ուեցաւ այսօրուան նահատակ բաղա-քակրթութեան մը վսեմ դամբարա-նի»:

Յայտնագործութիւններն ու եղ-րակացութիւնները, սակայն, որ կատարում էին Անիի մէջ եւ Հա-յաստանի միւս պատմական յուշար-ձաններն ուսումնասիրելիս, գործի կէսն էին միայն: Քաղաքակրթու-թեան պատմութեան մէջ իր խոշոր աւանդն ունեցած հայ ժողովուրդը դարեր չարունակ ենթարկուելով բարբարոս ցեղերի աւերումներին, փաստօրէն դուրս էր մղուել համաշ-խարհային պատմութեան ընթաց-քից: Եւ ոչ միայն դուրս էր մղուել, այլեւ մոռացութեան էր տրուել որ-պէս երբեմնի ռահվիրայի: Ուստի անհրաժեշտ էր, որպէսզի յայտնա-գործութիւնները ու եզրակացու-թիւնները դառնան համաշխարհա-յին գիտական շրջանակի համար մատչելի: Վիէննայի համալսարանի փրոֆ. Եոզէֆ Սթրժիգովսկին ծա-նօթանալով հայ ճարտարապետի աշխատանքին, առաջարկեց իր հա-մահեղինակութիւնը մի ծաւալուն աշխատութեամբ Եւրոպային հայ ճարտարապետութիւնը ներկայաց-նելու համար: Առաջարկութիւնը դայթակղող էր, Սթրժիգովսկու խանդավառութիւնն ու անաչառու-թիւնը՝ ոգեւորող: Հէնց թէկուզ նրա այն համոզումը, թէ «իր ժա-մանակին ճարտարապետութեան գոթական գաղափարների հեղինակ հանդիսացել է հայ ճարտարապե-տութիւնը··· Յամենայն դէպս, գո-թական ոճի ուղին հայ ճարտարա-պետութիւնն է յայտնագործել»:

Ո՞ւմ է հարկաւոր, սակայն, այս ամէնը··· Ի վերջոյ, ի՞նչ նշանա-կութիւն ունի, թէ ե՞րբ եւ ինչպէ՞ս են Հայերը մասնակցել քաղաքա-կիրթ աշխարհի մշակութային ան-ցուդարձին··· Ցետոյ ի՞նչ, թէ գո-թական ոճի ուղին էլ, զոր օրինակ, բացել է հայ ճարտարապետութիւ-նը···

Առաջին հայեացքից նոյնիսկ խել-քի մօտ թուացող այս հարցերը սէր-ում էր տալ հայ հոգեզուրկ, բայց ունեւոր խաւը՝ կանխելու համար որեւէ նպաստ կամ օգնութիւն ա-ղերսելու հնարաւոր փորձերը, եւ նոյն այդ հարցադրումները չատե-րին էր ներշնչում ժխտողական վե-րաբերմունք սեփական մշակոյթի նկատմամբ: Եւ որքան այդ խաւի ձեռքը փակ էր ազգային հոգեւոր եւ նիւթական մշակոյթին որեւէ կերպ օժանդակութիւն դրսեւորելու հա-մար, հակառակ դրան առատաձեռն էր մեծ ու փոքր իշխանաւորների դրպանները լցնելիս, անշուշտ, որ-պէս իրենց «հայրենասիրութեան» անվերապահ արտայայտութիւն:

Բայց՝

«Ազգի մը արժէքին չափը ճշդիւ որոշողը իր յետեւը թողած գեղար-ւեստական յիշատակարաններն են, – ընդվզում էր Թորամանեանը: – Որչափ բարձր արժանիքներով օժ-տուած են այդ գեղարուեստական յիշատակարանները, այնքան բարձր են գանոնք կանգնողներու ստեղծա-գործական արժանիքը իրենց ապ-րած դարաշրջանին մէջ»:

Ստեղծագործական արժանիքնե-րի եւ ազգային արժանապատուա-թեան դիտակցութիւնը ժողովրդի ինքնահաստատ ապրելու նախա-պայմանն է: Առանց այդ գիտակ-ցութեան կարելի է նաեւ մի դէպ-քում անմռունչ ձուլուել, միւս դէպքում անմռունչ հրել սարսու-թեան լուծը, երրորդ դէպքում՝ անմռունչ մորթուել···

(Շար. 3)

ՆՈՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ՏՈՆ ՔԻՇՈԹԸ՝ ՍՐՏԱԿԻՑ ՄԸ ԳՏԱԾ Է

ՄԱԿԱՐ

Արմենակ մեր ժամանակի հայ ի-րականութեան աչքն ու ականջն է: Վերջին հայ Մոհիկանը··· Եթէ ա-թոռ ունենար, պիտի ըսէին՝ խիղ-ճը··· Կիրակի օր, եկեղեցիէն եաք, պնդեց որ միասին ճաշենք: Էլպիս, իր կարգին համոզեց Մակարուհին: Երբ կիները խոհանոց գացին, Ար-մենակ զրազարանին փեղկը բացաւ, ծրար մը առաւ այնտեղէն.

– Քեզի համար գիրք մը գնած եմ: Հոգերոյժ բարեկամ մը թելադրեց որ կարդամ: Այնքա՜ն տպաւորուե-ցայ, որ գրախանութ գացի եւ օրի-նակ մըն ալ առի: Իմ օրինակս չէի կրնար քեզի տալ, որովհետեւ ընդ-գծումներ ըրած եմ: Ձեմ կարծեր որ կարելի ըլլայ թարգմանել, թարգ-մանուի անգամ, Հայերը պիտի չը-կարդան: Ոչ ճառ կայ եւ ոչ ալ ո-ճիր – արկած այս գիրքին մէջ: Ա-խարհի վրայ տասը Հայեր պիտի չգտնուին որ բազմաթիւ լեզուն-երով լոյս տեսած այս գիրքը կար-դան: Ձենք սիրեր անհանգիստ ըլ-լալ:

Բացի ծրարը, կարդացի կողքի վրայի գրութիւնները: Հեղինակ՝ Ալպերթօ Մանկէլ, գիրքին անու-նը՝ Մատենադարանը, գիշերը (*):

– Այս հատորը գիրքերու կարեւո-

գոյն··»: Եւ ահա, անշուշտ, փոր-ձուած գործելակերպ է: Աստատա-կութիւնները ու նուաճումները նախ կատարում են նիւթական հարըս-տութիւնները կողոպտելու նպա-տակով: Իսկ այնուհետեւ, նուաճ-ած տարածքի վրայ իշխանութիւնը հաստատուն պահելու համար փոր-ձում են արմատներից եւ հոգեւոր ու նիւթական մշակոյթից կարելով, հալել եւ ձուլել ժողովրդին, որի միակ մեղքը բարոյական կայուն կողմնորոշումներ, ինքնատիպ նը-կարագիր, ընդգծուած անհատա-կանութիւն ունենալն է:

«ԱՋԻ ՄԸ ԱՐԺԷՔԻՆ ՁԱՓԸ···»

Ու տեղի ունեցաւ ամէնից զար-մանալին: Տեղի ունեցաւ մարդկա-յին քաղաքակրթութեան պատմու-թեան մէջ իր տեսակով բացառիկ մի ըմբոստութիւն··· Լեզուն, հա-ւատը, այսինքն՝ ազգային պատկա-նելութիւնը, եւ անհատական նկա-րագիրը պահպանելու համար ան-ցիները քանդեցին իրենց պապենա-կան օջախները, լքեցին քաղաքն ու մէկընդմիշտ հեռացան իրենց հո-ղից:

«Բայց այս բանդումով բանդուե-ցաւ նաեւ թշնամին, աւերակներու վրայ սուված նստելէն յուսահատ՝ ինքզ ալ անհետ կորաւ··· Եւ երբեմ-նի փառաշուք պերճութեամբ աշ-խարհ հրապուրող մեծ Անին փոխ-ուեցաւ այսօրուան նահատակ բաղա-քակրթութեան մը վսեմ դամբարա-նի»:

Յայտնագործութիւններն ու եղ-րակացութիւնները, սակայն, որ կատարում էին Անիի մէջ եւ Հա-յաստանի միւս պատմական յուշար-ձաններն ուսումնասիրելիս, գործի կէսն էին միայն: Քաղաքակրթու-թեան պատմութեան մէջ իր խոշոր աւանդն ունեցած հայ ժողովուրդը դարեր չարունակ ենթարկուելով բարբարոս ցեղերի աւերումներին, փաստօրէն դուրս էր մղուել համաշ-խարհային պատմութեան ընթաց-քից: Եւ ոչ միայն դուրս էր մղուել, այլեւ մոռացութեան էր տրուել որ-պէս երբեմնի ռահվիրայի: Ուստի անհրաժեշտ էր, որպէսզի յայտնա-գործութիւնները ու եզրակացու-թիւնները դառնան համաշխարհա-յին գիտական շրջանակի համար մատչելի: Վիէննայի համալսարանի փրոֆ. Եոզէֆ Սթրժիգովսկին ծա-նօթանալով հայ ճարտարապետի աշխատանքին, առաջարկեց իր հա-մահեղինակութիւնը մի ծաւալուն աշխատութեամբ Եւրոպային հայ ճարտարապետութիւնը ներկայաց-նելու համար: Առաջարկութիւնը դայթակղող էր, Սթրժիգովսկու խանդավառութիւնն ու անաչառու-թիւնը՝ ոգեւորող: Հէնց թէկուզ նրա այն համոզումը, թէ «իր ժա-մանակին ճարտարապետութեան գոթական գաղափարների հեղինակ հանդիսացել է հայ ճարտարապե-տութիւնը··· Յամենայն դէպս, գո-թական ոճի ուղին հայ ճարտարա-պետութիւնն է յայտնագործել»:

Ո՞ւմ է հարկաւոր, սակայն, այս ամէնը··· Ի վերջոյ, ի՞նչ նշանա-կութիւն ունի, թէ ե՞րբ եւ ինչպէ՞ս են Հայերը մասնակցել քաղաքա-կիրթ աշխարհի մշակութային ան-ցուդարձին··· Ցետոյ ի՞նչ, թէ գո-թական ոճի ուղին էլ, զոր օրինակ, բացել է հայ ճարտարապետութիւ-նը···

Առաջին հայեացքից նոյնիսկ խել-քի մօտ թուացող այս հարցերը սէր-ում էր տալ հայ հոգեզուրկ, բայց ունեւոր խաւը՝ կանխելու համար որեւէ նպաստ կամ օգնութիւն ա-ղերսելու հնարաւոր փորձերը, եւ նոյն այդ հարցադրումները չատե-րին էր ներշնչում ժխտողական վե-րաբերմունք սեփական մշակոյթի նկատմամբ: Եւ որքան այդ խաւի ձեռքը փակ էր ազգային հոգեւոր եւ նիւթական մշակոյթին որեւէ կերպ օժանդակութիւն դրսեւորելու հա-մար, հակառակ դրան առատաձեռն էր մեծ ու փոքր իշխանաւորների դրպանները լցնելիս, անշուշտ, որ-պէս իրենց «հայրենասիրութեան» անվերապահ արտայայտութիւն:

Բայց՝

«Ազգի մը արժէքին չափը ճշդիւ որոշողը իր յետեւը թողած գեղար-ւեստական յիշատակարաններն են, – ընդվզում էր Թորամանեանը: – Որչափ բարձր արժանիքներով օժ-տուած են այդ գեղարուեստական յիշատակարանները, այնքան բարձր են գանոնք կանգնողներու ստեղծա-գործական արժանիքը իրենց ապ-րած դարաշրջանին մէջ»:

Ստեղծագործական արժանիքնե-րի եւ ազգային արժանապատուա-թեան դիտակցութիւնը ժողովրդի ինքնահաստատ ապրելու նախա-պայմանն է: Առանց այդ գիտակ-ցութեան կարելի է նաեւ մի դէպ-քում անմռունչ ձուլուել, միւս դէպքում անմռունչ հրել սարսու-թեան լուծը, երրորդ դէպքում՝ անմռունչ մորթուել···

(Շար. 3)

բութեան, մատենադարաններու եւ անոնց անօրէններուն, գրասէրներու եւ գիրքը իրենց լամբակին վրայ դրուած չքանչան համարողներու ինքնատիպ պատմութիւնն է: Կրնաս գրել այդ մասին: Ֆեզի կարդամ պարբերութիւն մը, որ կը վկայէ անափառութեան եւ ունայնամտութեան մասին, ըսաւ Արմենակ:

Բացաւ գիրքը: Յոյց տուաւ էջը, 104: Կարդաց. «Մի քանի Նահանգներու մէջ, նախագահական մատենադարաններու ցանց մը կը վկայէ այս մտաւորական անմահութեան ցանկութեան մասին (նաեւ եկամբերտահարկի զեղչի): Ֆրանսայի մէջ, իւրաքանչիւր տարի կը հրամցուի հունձքը քաղաքական աչքառու գործիչներու կողմէ դրուած վկայութիւններու, անչպար յուշերու, նաեւ վէպերու: 1994ին, նախկին նախագահ Վալերի Ժիսքար տ'Էսթէն այնքան առաջ գնաց որ խնդրեց ընտրուիլ անդամ իսիս մատնագրուկ Ֆրանսական Ակադեմիայի, վերապահուած երկրի մտաւորական բնորանիին, հիմնուելով բարալիկ վէպի մը վրայ, Անցքը («le Passé»): Եւ այդ ստացաւ: Արժանթինի մէջ, Էվիթա եւ Խուան Փերոն, կը հպարտանային իրենց քաղաքական _ կատակ ինքնակենսագրութիւններով, երբ ոչ ոք կ'անգիտանար որ անոնց համբաւ բերելը վստահուած էր վարձու գրիչներու (Ֆրանսացիները կ'ըսեն՝ նէկր): Հաղձալով անհետացնել իր երկրի անդրագէտ պետի պատկերը, Փերոն, իր ասպարէզի սկիզբը, ինքզինք հրաւիրել տուած էր Արժանթինի Գրականութեան Ակադեմիային կողմէ, ճառ մը արտասանելու Սերվանթէսի (Տոն Քիշոթի հեղինակը) ծննդեան 400ամեակին առիթով, _ հեղինակ՝ որուն մասին յայտագային խոստովանեցաւ ընդալով որ երբեք յոգնութիւնը յանձն չէր առած տող մը կարդալ, բայց որուն մեծ, կաչեկազմ եւ ոսկետառ կոդքով հատորները կը գտնուին իր ետին, բազմաթիւ պաշտօնական լուսանկարներու մէջ»:

Արմենակ կանգ առաւ, սպասեց որ հակազդեմ: Երբ նկատեց որ տրամադիր չէի խօսելու, չարունակեց.

– Ինչո՞ւ չես խօսիր: Գիտես հայ

ՕՐԱԻԱՆ ՇԱՐԾՈՒՄԻՆ, ՀԵՏ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԿԵՂԾ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կիպրոսի չատերու անծանօթ մէկ յատկանիշը կեղծ ամուսնութիւններու կղզի ըլլալն է: Տարբեր կրօնքի պատկանող զոյգեր որոնք քաղաքացին են քաղաքային ամուսնութիւն չունեցող երկիրներու, ինչպէս Լիբանան ու Սուրիա, կամ համեստ պիւտճէի տէր, բայց աժան գինով չնորհքով հարսնիք մը կազմակերպել փափաքողները կը դիմեն Կիպրոս: Վերջերս այս խումբերուն աւելցած են սպիտակ ամուսնութեան մը ձգտողները: Կան կազմակերպուած ցանցեր որոնք Եւրոպայի նորնոր անդամ դարձած արեւելեան երկիրներէ կիներ կ'առաջնորդեն Կիպրոս: Անոնք Լառնաքայի, կամ Նիկոսիոյ մէջ վեց ամսուան համար կ'ամուսնանան ասիացիներու –Հընդիկ, Փաքիստանցի– հետ, որպէսզի այս վերջինները եւրոպական քաղաքացիութեան տիրանան:

Քանի մը շաբաթ առաջ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է պուլկարական քաղաքացիութեան տէր կին մը որ ստուգուած է որ 2000 եւրօ պահանջած է ամուսնանալու համար Սրիլանքացիի մը հետ, որպէսզի այս վերջինը ապատ կեցութեան ու չընջագայելու իրաւունք ունենայ Կիպրոսի ու Եւրոպական միութեան մէջ: Ուրիշ Պուլկարուհի մըն ալ ձերբակալուած է, այն պատճառով որ մէկ ամսուան ընթացքին չորս ամուսնութիւն կնքած է: Երկուքը հիւսիսի թրքական գօտիին մէջ, երկուքը՝ յունական: Ամէն մէկուն համար առնուազն 2500 եւրօ գանձած է:

Ոստիկանութիւնը համոզուած է որ ձերբակալուածները սառնակոյտին տեսանելի մասը միայն կը կազմեն: Իսկ սպիտակ ամուսնութիւնը կեանքի տխուր եւ ալբեդնող պատկերը: Կը յիշես անգրագէտի մը պարագան որ ճառ խօսելու համար հոգի կու տար, ուրիշներու գրել կու տար, լատինատառ հայերէնով գրուած ճառ կը կարդար, հայ բանասեղծի մասին ճառ կը կարդար, ինչպէս Սերվանթէսի մասին խօսած էր Փերոն: Բայց մարդիկ գիտնալով հանդերձ որ թագաւորը մերկ էր, ծափահարած էին: Այսօր ալ մարդիկ կան, որոնք ոչ պատմութիւն դիտեն ոչ մշակոյթ, վարժուած են կարգախօս կրկնելու, որպէս քաղաքական մտածում: Մեղանչում կը համարեն այս կարգի յիշեցում: Եւ յետոյ կը տրտնջաս որ հաւաքականութիւնը տեղքայլ կ'ընէ:

– Արմենա՛կ, ի՞նչ կ'ուզես որ ըսեմ: Համոյակատարութիւնը հասած է հոն ուր մարդիկ բեմէն կամ հեռատեսիլէն ելոյթ կ'ունենան, կը խօսին ի գործ դրուող «ճնչումներ»ու մասին, բայց կ'ըսեն «ջնջումներ», եւ զարմանալին այն է որ մարդիկ չեն զարմանար: Հաւանօրէն վարժուած ըլլալով որ ճնչումները յանգած են ջնջումներու... Կ'երեւի թէ մոռցած են որ էլէնա Ջաուչեսքու, ուրիշ անդրագէտ մը, գիտական գիւտեր ընողի փեսուրներով կը զարդարուէր, եւ լեզուներ բացուեցան բռնատիրութեան չքագումէն ետք: Կը խոստանամ քեզի որ մեր այս զրոյցը թերթին ալի դրկեմ, թէեւ հաղուագիւտ են այն ընթերցողները որոնք ըսուածի ետին չըսուածը հասկնալու ճիգ ընեն... Իսկ երազ է այն օրը երբ մեր ժողովուրդը ուզէ անհանգիստ ըլլալ եւ էլէնա Ջաուչեսքուի քով ղրկել անոր կրկնօրինակները:

ՄԱԿԱՐ, ի Գաղիա,
Ատլանտեանի ափին տեղ մը

8 Մայիս 2009

(*) Alberto MANGUEL, **La bibliothèque, la nuit.**
Essai traduit de l'anglais par Christine Le Bœuf, ACTES SUD, 2006.

իսկական ճարտարարուեստի վերածած են: Մանաւանդ տագնապի այս չրջանին:

Ցունական իշխանութիւնները քննութիւնները, ստուգումները խստացուցած ըլլալով, կեղծ ամուսնութիւնները կը տեղափոխուին դէպի կղզիին հիւսիսը, Թրքական գօտին: Ճիշդ է որ այդ գօտին Անգարայի իշխանութեան տակ է ու թրքական զօրքին կողմէ գրաւուած, բայց 2004ին ամբողջ կղզին ընդունուեցաւ Եւրոպայի անդամակցութեան, ուստի կեղծ ամուսնութիւններու միջնորդները տակէ կ'օգտուին:

Վերջերս Լառնաքայի մէջ նաեւ լատվիացի կիներ ու այրեր ձերբակալուած են. անոնք ամուսնանալու գացած էին Կիպրոս: Խոստովանած են որ համացանցի ծանուցում մը ղրկած է զիրենք. հոն ըսուած է որ չարաթը 2000 եւրոյով քանի մը ամսուան գործ մը կրնան ունենալ, հանգստաւէտ պանդոկի մը մէջ: Կիպրոս հասնելով տեղեկացած են թէ պէտք է ամուսնանան օտարականներու հետ որոնք կ'ուզեն Եւրոպական միութեան մէջ ազատ չրջագայութեան իրաւունքին տիրանալ: Ամուսնութիւնը միայն քանի մը ամիս պիտի տեւէ:

Երեւոյթը այնքան լայն տարածում գտած է որ կիպրական իշխանութիւնները կասկածով կը վերաբերին երբ տեղացի մը կ'ամուսնանայ ռուս կամ ուկրանացի կնոջ մը հետ, նոյնիսկ երբ կնքուածը սիրային ամուսնութիւն կ'ըլլայ: Պէտք է ըսել որ այդ բնոյթի ամուսնութիւնները ալ քիչ չեն, յատկապէս անոնց պարագային որոնք հատարիմ յաճախողներն են կղզիին գիշեր ցերեկ գործող չորս հազարի չափ գիշերաթոյներուն:

ՔԱՂՀԱՆ

ՍՏԱՅԱՆ

ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՈՒ ՅՈԼՔ

ՍՄԲԱՏ ՏԻՐՈՒՆԵԱՆ

Նիկոսիա (Կիպրոս)

ՊԶՏԻԿ ՍԵՓԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐՈՒԽԱՆ

Ժամ մը եղաք, որուն միջոցին Սերքօ խորունկ քուն մը քաչած էր, ամանները պարպած ետ դարձաւ պզտիկ Սեփ, սրիկայ խաղի մը եղանակը քթին տակէն մրմռալով եւ միշտ ոստոստելով, մօտեցաւ խրճիթի պատուհանին եւ ձեռքիններէն դէպի դնելով՝ չուտիկի մը պէս կախուեցաւ պատուհանին եզերքէն, վեր քաչուեցաւ, արագ ակնարկ մը նետեց դէպի ներս. նորէն կամաց մը վար իջաւ՝ աչուըներուն մէջ ունենալով դոհունակութեան չարաճճի չողիւն մը եւ մրմնջելով.

– Օ՛խ, կը քնանայ կոր:

Ապա, գողի մը զգուշութեամբ, որ օձիքը ձեռք տալու վախն ունի, մեղմիւ սահեցաւ պատուհանին տակէն եւ քովի տնակին մօտ գալով, կամաց, երկչոտ ձայնով ըսաւ.

– Արո՛ւս, Արո՛ւս...:

Ահագին կոչ մը ստկից աւելի ազդեցութիւն չպիտի ունենար. վասնզի, գրեթէ անմիջապէս, խրխլած պատուհանի չրջանակին մէջ երեսն եւաւ պզտիկ աղջկան միշտ ծիծաղկոտ այն դէմքն, որուն ժամ մը առաջ ժպտած էր Սեփ, խաժ աչուըներով, պզտիկ գունատ չուրթերով կլորակ դէմք մը, ուր սակայն թշուառութիւնն ու անօթութիւնն արդէն իսկ զարկած տպաւորած էին իրենց ահռելի դրոշմը:

Մանկուհիին եւ պատանեակին աչուըները անհուն գորովի մը, անսահման խանդաղատանքի մը մէջ իրարու խառնուեցան. զիրար կը դիտէին մեքամաղձական չես գիտեր ի՛նչ նայուածքով, ուր գորովէ, խանդաղատանքէ ալ վեր բան մը կար կարծես, սէ՛ր:

– Ի՞նչ կ'ընէիր կոր, Արո՛ւս, հարցուց Սեփ:

– Օտան կ'աւլէի կոր, ախպարիկ, պատասխանեց պզտիկ աղջիկը, անուշիկ ձայնով մը, որուն մէկ նրբօրէն կը զգացուէր այն պչրանքը, որ անխուիր ամէն աղջկան հետ կը ծնի, տարիքին համեմատութեամբ մեծնալով եւ սաստկանալով՝ վտանգաւոր ըլլալու աստիճան:

– Դո՞ւն ինչ ըրիր:

– Ես միտեաիչիս ծախեցի, ըսաւ Սեփ ձեռքը զարնելով տաբատի գրպանին, որ հատատ հնչիւն մը հանեց:

Հիմակ նիհար բազուկին մէկը դուրս հանած էր Արուս եւ ստամբակին երկընցած մազերը կը չօչափէր, ան ալ, կարծես հեզօրէն հաճոյք մը զգալով այդ հպումէն, թող կու տար որ ուզածն ընէ իրեն:

Յանկարծ, Սեփ գլուխը վեր առաւ եւ տխուր չեշտով մը հարցուց.

– Արո՛ւս, այսօր ի՞նչ կերար:

Մանկուհին կարծես թէ սարսուռ մ'ուղեցաւ, թեթեւ կարմրութիւն մը պատեց այտերն, եւ առանց պատանեակին երեսը նայելու, յոյժ մեղմ ձայնով մրմընջեց.

– Ցամաք հաց:

Ամպ մը անցաւ Սեփին աչերէն, պըզտիկ, գրեթէ անլսելի հեծիւն մը թռաւ կակորդէն, երկիւղալի ակնարկ մը յածեց չորսդին, կամացուկ մը դրպանը խօթեց ձեռքը եւ բան մը դուրս հանելով՝ դրաւ զայն պզտիկ աղջկան վար կախուած ձեռքին մէջ, միանգամայն փսփսալով.

– Վաղը եէմիչ առ կեր, հա՛, աղուրիկ Արուս:

Պզտիկ աղջիկն առջինէն աւելի կարմրեցաւ, վեր չառաւ ձեռքը, իբր թէ յղակարծ բան մը սառեցուցած ըլլար զայն:

– Պահէ՛, պահէ՛ ըսաւ Սեփ չտապադին, հիմա վար կ'իյնայ:

Հազիւ թէ խօսքն աւարտած էր, ահադին, սարսափելի ձայն մը վեր ցատքեցուց զայն. Արուսի գլուխն ի քթթել ա՛կան անհետ եղած էր:

Սերքօ, որ քունէն նոր էր արթնցած, գլուխը պատուհանէն դուրս հանելով կը դոչէր.

– Ծօ՛ փի՛ճ, փարչա փարչա պիտի ընեմ հիմա քեզի, ներս էկուր, չափուխ ներս էկուր:

Հէ՛դ պատանեակը, սահմռկած սասանած, առաւ դեռնէն ամանները, եւ անբացատրելի վիշտով խառն երկիւղով մը, յանցաւոր աշակերտի պէս, ներս մտաւ իրենց դուռնէն զոր եղբայրը բացած էր:

Սերքօ բռնեց անոր ականջէն ոլորեց, եւ միւս ձեռքովը մէկ երկու ուժգին ապտակ փակցուց խեղճ Սեփի երեսին:

Ո՛հ, սրտաճմլիկ էր տեսարանը:

– Սէնիկիտի փի՛ճ, կը պոռար միտեաճին ահեղ ձայնով, ծօ էս քեզի միլիոն անգամ չըսի՞ քի ան քովի միւսիւպէթներուն հետ կէօրիւշմիւշ չպիտի ըլլաս.. ծօ չիյտե՞ս քի մարըս, ասլած օղորմի հոդուն, վիրա կ'ըսէր քի քովինները ամէն վախիթ մխերնիս կ'ուտեն. մեռած առենը չըսա՞ս քի ծառվընիդ եախաս ըլլայ էյբր ան չըլդիկին էրէսը նայիք. ծօ՛ մարըս վերէն սա քու րրածդ տեսնայ նէ ընտոր քեզի պէտտուա չընէ. ան սատկած լակոտէն ի՞նչ ես հասկցեր... Բէք աղէկ, նայէ՛, նորէն կ'ըսեմ կոր, չարունակեց Սերքօ ուժգնակի ցնցելով պզտիկ Սեփը՝ որ ափ ի բերան մտիկ կ'ընէր այս սաստը, էյբր մէյ մըն ալ տեսնամ քի ան մխիքինիներուն հետ կէօրիւշմիչ կ'ըլլաս կոր, պաճախէդ պոնտծիս պէս էրկուք կ'ընեմ, հասկցա՞ր, հիմա կ'ընա ուզածդ ըրէ:

Այս ըսելով սաստկապէս հրեց տղեկը, որ գնաց թաւալեցաւ հողին վրայ, մինչեւ այն տեղ, առանց ճիգ մը հանած ըլլալու:

– Հա՛, աղէկ միտկս ինկաւ, յարեց խոշոր սրիկան՝ ձայնին մէջ քիչ մը մեղմութիւն դնելով այս անգամ, միտեային վարան վո՞ւր է:

(Շար. 2)

(Շար. Ա. էջէն)

յառուկ բանագնացը ըլլալ Հայրիքի համար: Անցեալ տարուան բնական աղէտները չատ մը կեանքեր խլեցին, բայց Հայրիքի կառավարութիւնը եւ ժողովուրդը վճռած են եւ կրնան վերաշինել»:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ ընդհանուր ընկվզում մը կը տիրէ խոզերու բնաջնջման պատճառով, այդ բնաջնջումն ալ կը կատարւի երկաթէ ճողերով կամ քիմիական մէջոցներով: Այս գործողութեան պատրուակ ծառացած է Ա. Հ.1-Ն.1 կոխիին դէմ պայքարը եւ կանխելու միջոցը, մինչ միջազգային բժշկական իշխանութիւններն ալ այդ նախաձեռնութիւնը բոլորովին աւելորդ նկատած էին: Շէյխ Սալիմ Մոհամէտ Սալիմ ալ (Ֆաթվաներու խորհուրդի նախագահը) առարկած է. «Մըսոցէրն արգիլուած է իսլամի կողմէ այդ ձեւով կենդանի սպանել, ներառեալ խոզ մը»:

ԱՒՍՏՐԻՈՑ մէջ ծայրայեղ աջ (էֆ.փէ.Օ.) կուսակցութիւնը եւրոպական ընտրութիւններուն առթիւ «Քրոնըն - Ցայծունկ»ի մէջ ծանուցում մը հրատարակած է, ուր մեծատառ գրուած է. «էֆ.փէ.Օ.ն իր վէթօն կը դնէ Թուրքիոյ եւ Իսրայէլի անդամակցութեան»: Վարչապետը դատապարտած է արարքը եւ յայտնած թէ լրատուութեան հակաֆաշիստ արշաւի մը պիտի ձեռնարկէ:

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

REPAS DE 33e ANNIVERSAIRE

(1976 - 2009)

Sous la présidence
de M. et Mme JACQUES MELKONIAN
et en présence
de M. ARMEN ANTROSSIAN
Maire du Dilidjan

Samedi 23 mai à partir de 20 heures

— Sur invitation —

Tél. : 04. 91. 50. 15. 09 (après-midi)
ou 04 91. 66. 45. 33

ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Ընկեր-բարեկամներով որոշեցինք մէկտեղ ճաշկերոյթ մը կազմակերպել

ՋՈՒԼԱԼ-Ը

յաւելում պատարագի Հոգեհանգստեան պաշտօնով մը, Մայիս 24, կիրակի օր, Սուրբ Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ:

Ի գիտութիւն բոլոր անոնց որոնք պիտի ուզեն ներկայ գտնուիլ:

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAINE

SPECTACLE A NE PAS MANQUER !

«Rimbaud en enfer»

d'aprés la vie et l'œuvre
d'Arthur RIMBAUD

Mise en scène : **William Orrego Garcia**

Nour Ani Sisserian — Mikael Alhawi — Jérôme Sau

Théâtre de Nesle, 8 rue de Nesle
75006 Paris
(M° Odéon)

Les Dimanches 24 et 31 mai
à 17 heures

Réservation : 01.46.34.61.04.

☆ ★ ☆

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ ՓԱՐԻԶ — Հ.Ց.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

«ՊՈԼՍԱՀԱՑ ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԿՈՒԹԱՑԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑԻՍ»

կը դասախօսէ՝

ՏԻԿ. ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՓԱՅԵԱՆ-ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Երկուշաբթի, Մայիս 25, ժամը 20.30ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue — 75009 Paris

* * *

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑԹ

Շահան Շահնուրի
«ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ»
(«LA RETRAITE SANS FANFARE»)
դրքի թարգմանութեան առթիւ
հանդիպում ԳՐԻԳՈՐ ՊՂԼՏԵԱՆի հետ
Երկուշաբթի, Յունիս 8, ժամը 20.30ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ,
17 rue Bleue — 75009 Paris

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՐԿՇԱԲԱԹՕՐԵԱՑ ԴՊՐՈՑԻ ՇՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
կը հրաւիրեն

L'UNION DES ANCIENS ELEVES
L'ASSOCIATION
DES PARENTS D'ELEVES
DE L'ECOLE BIHEBDOMADAIRE
vous invitent

ԱՒԱՆԴԱԿԱՒՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ
à la Fête Champêtre traditionnelle

Dimanche 14 juin à partir de 12 heures

Animation musicale
Chants et Danses par les enfants de l'école

Khorovadz — Buffet — Buvette
Jeux — Tombola

Information école bihebdomadaire

— Grand parking —
Tout est prévu en cas de pluie.

au COLLEGE ARMENIEN SAMUEL-MOORAT
26 rue Troyon — 92310 SEVRES
(Métro : Pont de Sèvres)
Réservations - Renseignements : 06 60 53 33 39

ԱՆԱՀՕ Տափանաւ

ՀԱՑԵՐԷՆԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՄԱՑԱՆՑԻՆ ՎՐԱՑ

Իմակ - Կայքէջ - Նամականի

Համակարգիչի վրայ
հայկական տեղնաշարի
ու տառատեսակներու գործածութիւնը

Մասնակիցներ՝
Ֆիլիփ ՓԻԼԻՊՈՍԵԱՆ
Գաբրիէլ ՔԵՔԵՔԼԵԱՆ
Ցարուհի ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆ

Զրուցավար՝
Միհրան ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Յունիս 3, ժամը 20.30ին
Հասցէ՝ ԱՆԱՀՕ Տափանաւ
Bassin de la Villette — Quai de la Seine
75019 Paris

Կազմակերպութեամբ՝
Մարն-լա-Վալէի Հայկական մշակութային ընկերակցութեան
եւ
Մկնիկ կրթական աշխատանոցին

* * *

COMMUNIQUER EN ARMENIEN
SUR INTERNET
Le mercredi 3 juin à 20h30
Péniche ANAKO

ԱՆԱՀՕ ՏԱՓԱՆԱԻԸ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑԹՆԵՐ

● *Չորեքշաբթի, Յունիս 10,*
ժամը 20.30ին,
ՏԻԼՔԱՇ-Բլուլ, սազ, քանոն երբեակը
Ֆիլիփ ՇԱՀՊԱԶԵԱՆ - բլուլ
Այտա ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ - քանոն
Վարդան ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ - սազ

* * *

● *Ուրբաթ, Յունիս 19,*
ժամը 20.30ին,
ՄԱՍԻՍ - *Հայկական ու իտալական հեղինակային երգեր:*
Շահան ՏԻՆԱՆԵԱՆ - թաւջութակ:

—●—

Péniche ANAKO

CONCERTS EN JUIN

● Mercredi 10 juin à 20h30
DILKASH — Trio Saz-peloul-kanone

Vartan ARSLANIAN - saz
Philippe CHAHBAZIAN - peloul
Aîda NERGARARIAN - kanone

* * *

● Vendredi 19 juin à 20h30
MASSIS — chansons arméniennes et italiennes.

Chahan DINANIAN - violoncelle.

Contact : 01 42 06 74 26
Courriel : info@penicheanako.org
Site internet : peniche.anako.org

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Եզակի եւ իտէալական վայրը խնջոյքի ու տօնական հաւաքոյթներու համար՝ ամուսնութիւն, կնունք, տարեդարձ, հիւրասիրութիւն:

Ինչպէս նաեւ՝ մասնագիտական ասպարէզի մէջ, համագումար, արհեստավարժական վերապատրաստութիւն, ցուցահանդէս, նորարարութեան ցուցադրութիւն:

Փարիզի կեդրոնը, 19րդ թաղամասի մէջ, Վիլէթի աւազանի ափին - 100 հոգինոց սրահ մը, որ ունի պատուհան, ձայնասփռումի, լուսաւորումի ու լուսարձակումի բոլոր յարմարանքները:

Դիմել՝
Հեռ. 06. 10. 46. 08. 83
Կայք - info@penicheanako.org
Կայքէջ - peniche.anako.org

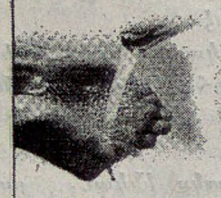
LEGS - DONATIONS - ASSURANCES-VIE

Joseph, auriez-vous les clés du Paradis ?

Dans sa petite cordonnerie-minute lyonnaise, Joseph répare des chaussures et fabrique des clés. Un jour, un de ses clients lui lance sur le ton de la plaisanterie : *"Joseph, dans toutes ces clés, auriez-vous celles du paradis ?"*. Il ne pouvait pas mieux dire. En effet, quelque temps après, le petit cordonnier discret et modeste, fit un legs au Fonds Arménien de France qui contribua à financer l'approvisionnement en eau potable du Village de Vank au Karabagh. Pour les villageois, si longtemps éprouvés par les privations, cet événement fut comme un avant-goût du paradis sur terre.

Entre la France et l'Arménie, Joseph a tissé un lien d'amour indestructible qui redonne la joie de vivre et le bonheur à toute une population. Avec cette donation il a gravé son nom dans la terre et dans la mémoire.

Contactez notre conseiller
au 01 48 83 51 06
Renseignements sur les modalités.
Confidentialité assurée.

FONDS ARMÉNIEN DE FRANCE
Faire un legs ou une donation au Fonds Arménien de France, c'est inscrire son nom sur le terre d'Arménie !

Imprimé sur ls Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ 23-24
SAMEDI-DIMANCHE
23-24 MAI
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ԳԱԻԱՌ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jhavatch@aol.com
Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22·209 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22·209

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Է. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ Պ. ՓԱՍԻԷԻ ՀԵՏ

Արտաքին գործերու նախարար Է. Նալպանտեան Մայիս 20ին Պրիւքսէլի մէջ հանդիպում ունեցած է Մինսկի խումբին Ֆրանսայի նախագահ Պերնար Փասիէի հետ: Այս վերջինը նախարարին հաղորդած է Բաքուի իր հանդիպումներուն արդիւնքները. յետոյ ըսած թէ երեք նախագահները մինչեւ Մայիսի վերջ կ'այցելեն, պատրաստելու համար Ս. Սարգսեանի եւ Ի. Ալիեւի յաջորդ հանդիպումը, որուն հաւանական վայրը կը նկատուի Ս. Պետերսբուրգը:

* * *

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆԵՐՈՒԻՄ ԿՐՆԱՑ ՇՆՈՐՀՈՒԻԼ

Ազգային ժողովի նախագահ Ց. Աբրահամեան յայտնած է որ նախագահ Ս. Սարգսեան Մայիս 28ին, 2008 Մարտ 1-2ի դէպքերուն առընչութեամբ բանտարկուածներուն համար ընդհանուր ներում կը հռչակէ: Ց. Աբրահամեան Մայիս 18ին խորհրդարանի նիստին, ալ համոզում յայտնած է որ բանտարկուածներու նոյն խումբին, մաս կազմող երեք երեսփոխանի հարցը դրական արդիւնքի կը յանգի:

* * *

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ ՄՏԱՀՈԳ Է Թ. ԷՐՏՈՂԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

Արտաքին գործերու նախկին նախարար Վ. Օսկանեան երեւանի իր հիմնարկին մէջ ընդունած է Թուրք լրագրողներ. անոնք Հայաստան գացած էին մասնակցելու «Հ. Տինք վազքի»ին եւ գերմանական «Հ. Պէօլ» միութեան կազմակերպած Հայաստան - Թուրքիա լրագրողներու երկխօսութեան:

Վ. Օսկանեան քննադատած ու մտահոգութիւն յայտնած է Թուրքիոյ վարչապետին վերջերս կատարած յայտարարութեան, թէ իր երկրին մէջ 40 հազար պօրինի կացութեան տէր Հայաստանցի կայ, ի հարկին զանոնք կրնան ետ ղրկել եւլն.: Ըսած է թէ նախ չափազանցուած կը նկատէ Թ. Էրտողանի տուած թիւը, ապա «դժբախտ» արտայայտութիւն որակած անոր խօսքերը:

Վ. Օսկանեան աւելցուցած է թէ դինք կը մտահոգէն անոնք, տպաւորութիւնը ունի թէ Հայաստան - Թուրքիա յարաբերութիւնները ոչ միայն չեն յառաջդիմեր, այլեւ կրնան վատթարանալ:

Պատասխանելով սահմանին բացումին համար թրքական կողմին Ղարաբաղէն նահանջի պայմանին մասին հարցումին, նախկին նախարարը ըսած է. «Այն պահէն երբ Թուրքիա նիւթ կ'ընէ Ղարաբաղը, արդէն ատիկա նախապայման կը նշանակէ, եւ ոչ մէկ տեղ կ'առաջնորդէ մեզ: Չենք կրնար այդպէս յառաջանալ: Բնական է որ երկու երկիրները հետաքրքրող միւս նիւթերուն մասին կրնանք խօսիլ, վիճիլ: Սակայն հարկ է չմոռնալ նաեւ թէ քաղաքական մարդիկը երբեմն իրենց հանրային կարծիքը թիրախ առնող յայտարարութիւններ կը կատարեն»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԱՂԱՎ

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ մեհեաններու ղեկասար նիւթը կեդրոնացած էր այն դէպքին վրայ, որ պատահած էր նախորդ օրը Ֆլուարաքի (Փիրոնա) մէկ դպրոցը, երբ աշակերտութեան մը հետեւանքով, երկու դպրոցականներ, 6 եւ 10 տարեկան, ձերբակալուած էին հեծանիւի մը գողութեան համար եւ երկու ժամէ աւելի հարցաքննուած ոստիկանատունը: Յետագային հաստատուած էր որ տղաքը ոչ մէկ գողութիւն ըրած էին, եղածը զրպարտութիւն մըն էր եւ այնպիսի իրարանցում ստեղծուած էր որ ամբողջ երկիրը ցնցուած էր Ֆլուարաքէն անդին: Ոստիկանութիւնը ստանձնած էր պատահածը եւ արդարացուցած արարքը:

ԻՐԱՔի մէջ, 24 ժամուան ընթացքին աւելի քան 60 հոգի մեռած է ոճրափորձերու չարքէ մը, տարբեր վայրերու մէջ՝ պաղտատէն Քէրքիւք:

ՆԻՒ ԵՈՐՔի մէջ, Մայիս 20ին չորս հոգի ձերբակալուած է, որովհետեւ ոճրափորձեր կը պատրաստէին: Ամբաստանուած են որ իրենց թիրախներէն էին պրոնքսի մէկ սինագոկը եւ զինուորական օդանաւեր:

ՊԱԼԿԱՆՆԵՐԷՆ եաք, ԱՄՆ-ու փոխ նախագահը՝ Ճօ Պայտըն, Մայիս 22ին Պէյրութ գացած է Միացեալ Նահանգներու գործակցութիւնը ապահովելու համար՝ «անկախ եւ ինքնիշխան Լիբանանի մը»: Երկու չաբաթէն, Յունիս 7ին, տեղի կ'ունենան երեսփոխանական ընտրութիւնները:

ՕՄԱՐ ՊՈՆԿՕ, կապոյի ղեկավարը 41 տարիէ ի վեր, Պարչելոնայի մէկ հիւանդանոցը փոխադրուած է, թէեւ կ'ըսուի որ ընդհանուր սովորական քննութեան մը համար է, բայց ծանօթ է որ Պոնկօ կը տառապի աղիքային խլիրդէ, որ տարածուած է:

ՖՐԱՆՍԱ 410 միլիոն եւրոյի հատուցում մը վճարած է Վիչիի հակահրէական օրէնքներու զոհերուն: Մայիս 21ին, Թել-Ավիվ տեղի ունեցող սիմփոզիումի մը ընթացքին, Ֆր. Պերնար «հրեայ զոհերու հատուցման յանձնախումբ»ին փոխ նախագահը յայտարարած է. «Մեր գործը չենք վերջացուցած, բայց գոհ ենք եղած յառաջդիմութենէն այս վերջին տարիներուն»: Ցանձնախումբը ստեղծուած էր 1999ին եւ արդէն ուսումնասիրած է 26 հազար թղթածրար: Անդամները 6րդ անգամ ըլլալով Թել-Ավիվ գացած են, լսելու համար դիմող 75 ընտանիքները:

*ԱԼԷՆ ԹԻՐԶԵԱՆի համար (արտադրող եւ նախագահ Ֆիլմեր արտադրողներու միութեան), որ իր տեսակէտները պարզած է Մեհիա - Օրանժ - Ֆիկառոյի (Մայիս 21) 2008ը լաւագոյն տարին եղած է սինեմային համար 35 տարիէ ի վեր: Կողմնակից է նաեւ ՀԱՏՕՓի օրէնքին, որ պաշտպանէ համացանցի նիւթերը եւ դէմ կ'արտայայտուի, այդ հարցին առնչութեամբ, Մարթին Օպրիի կարծիքին: 100 առ 100 համամիտ է Քրիսթին *լպանէլի հետ: Ինչ կը վերաբերի Գաննի փառատօնին, կը գտնէ որ Ժագ Օտիարի «Մարգարէ»ն ամէն բանէ վեր է:*

ԻՐԱՆ, Մայիս 20ին, սկսած է նախագահական ընտրապայքարը եւ նոյն օրը հրթիռ մը արձակած է, որ կրնայ մինչեւ Իսրայէլ եւ Ծոցի ամերիկեան խարիսխներ հասնիլ: Հրթիռին արձակումը ողջունելով, նախագահ Ահմատինեժատ (որ թեկնածու է իր յաջորդութեան) խոստացած է որ Իրան «կարելիութիւնն ունի ժժոխք ղրկելու որեւէ երկիր որ իր վրայ յարձակի»:

«ԵՐՈՒսաղէմի ՕՐ»ՈՒԱՆ 42րդ տարեդարձը նշուած է Իսրայէլի կողմէ, որ 1967ին գրաւած եւ կցած էր քաղաքին արեւելեան մասը: Նոյն օրը, Մայիս 21ին, Նեթանիահու կը վերագառնար Ուաշինկթընէն եւ ելոյթ ունենալով կը ճչդէր. «Երուսաղէմ Իսրայէլի մայրաքաղաքն է:

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԽՏԱՍԱԼԻՆ «ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ»Ն ԱԼ «ՄԵԾ ԵՂԵՌՆ»Ի ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ...

Թուրք արտադրիչ մը, Հասան Սալթուք, կը պատրաստուի Թուրքիոյ մէջ հրապարակ հանել Ռաչատուր Աւետիսեանի «Ցեղասպանութիւն - Օրաթորիօ 1915» ալպոմը, խորագրելէն «ցեղասպանութիւն»ը «մեծ եղեռն»ի վերածած... կ'ակընկալուի որ ալպոմին հրապարակումը կրկին հրահրէ հայկական խնդիրը Թուրքիոյ մէջ:

Հ. Սալթուք յայտնած է որ տարիներէ ի վեր փափաքած է ալպոմը հրապարակ հանել, բայց առիթը չէ պատած չըփման մէջ մտնելու հայ երաժիշտին ժառանգորդներուն հետ, նաեւ չէ կրցած ձեռք ձգել ալպոմին հարազատ մէկ ձայնագրութիւնը: Ի վերջոյ փարիզի մէջ գտած է գայն ու յաջողած հեղինակին զաւկին՝ Միքայէլի հետ կապ հաստատել: Հակառակ Ռ. Աւետիսեանի կտակին որ գործը միայն «Ցեղասպանութիւն - Օրաթորիօ 1915» խորագրով կրնայ լոյս տեսնել, Թուրք արտադրիչը համոզած է Միքայէլը որ «ցեղասպանութիւն»ը վերածուի «մեծ եղեռն»ի:

Հ. Սալթուքի նպատակն է այդ հրապարակութեամբ ցոյց տալ Թուրքիոյ մէջ նման գործեր կարելի է հրապարակել, թէ 1915ի նիւթին մասին կրնայ վիճարկում տեղի ունենալ: «Այդ կերպով նախարարութիւնը սովորութիւն ըրած է Հ. Սալթուքի «Քալան միւզիք» հաստատութեան արտադրած խտասալերը նուիրել պաշտօնական օտար այցելուներու:

ԱՆԻՆ ԿԸ ՆՈՐՈԳՈՒԻ՞

Ըստ «ՓանԱրմէնիէն» կայքէջին, Անիի մէջ Թուրքերը նորոգութեան աշխատանքներու ձեռնարկած են: Թուրքիոյ մշակոյթի եւ զբօսաշրջութեան նախարարութիւնը հաստատած է այդ աշխատանքներուն ընդհանուր գիծերը: Նորոգութեան գործը կը կատարեն միայն Թուրք մասնագէտները:

Հայաստանի մշակոյթի նախարարի մտահոգութիւնը ըսած է թէ Երեւան դիմած է Թուրքիոյ, առաջարկած որ հայ մասնագէտներ ալ մասնակցին նորոգութեան աշխատանքին, սակայն ոչ մէկ պատասխան ստացած է:

Ներկայիս եկեղեցիներու հիմերը կ'ամրացուին, նաեւ մայր տաճարի յենասիւները:

Թուրքիոյ դէմ հայկական Սփիւռքին քաղաքական պնդումներն ալ կ'անզօրանան» ըսած է ան:

Ռ. Աւետիսեանի ալպոմը եօթը երգ կը պարունակէ. զանոնք մեկնաբանած են Հայաստանի ազգային ձայնասփիւռի եւ թատրոնական խումբը եւ նուագախումբը:

2004էն ի վեր Թուրքիոյ մշակոյթի նախարարութիւնը սովորութիւն ըրած է Հ. Սալթուքի «Քալան միւզիք» հաստատութեան արտադրած խտասալերը նուիրել պաշտօնական օտար այցելուներու:

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ

ՀԱԿԱՀԱՅ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԻՋ

Հակահայ արձանագրութիւնները («Հայաստան նացի», Հայաստան Լը Փէն Ծարայեղ աչ», «Մա՛հ Հայաստանին») եղած են Սէն-Շամոնի Ս. Պետրոս եկեղեցիին ներքին պատերուն վրայ, ենթադրաբար Ապրիլեան ոգեկոչումներու յաջորդած օրերուն: Հոկ Ապրիլ 25ին հանդէս եկած էր Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը:

Թէ՛ եկեղեցական իշխանութիւնը, թէ Հայկական կազմակերպութիւններու մութիւնը բողոքի դիմում կատարած են: Մանաւանդ որ կատարուածը նախընթացը ունի, նախապէս ալ քաղաքին հայկական ցեղասպանութեան յուշարձանը եւ Ապրիլ 24ի հրապարակին ցուցանակը թիրախ եղած էին նման արարքներու:

Բողոքի դիմումները ոչ մէկ արդիւնքի յանգած են:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԹԵՄԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ

Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի տնօրինութեամբ Գիւտ Արք. Նազդաչեանի Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական պատուիրակի պարտականութեան վերջ տրուած է ու ան հանդիստի կոչուած:

Հայրապետական նոյն տնօրինութեամբ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական նոր պատուիրակ նշանակուած է Ֆրանսահայ թեմի առաջնորդ Նորվան Արք. Զաքարեան:

1915-Ի ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՄԵԿՆՈՂՆԵՐԷՆ՝ ՍԻՐՈՒԻՀԻ ԳԱԼԳԱՆԱՃԵԱՆ

Սեւրան Լիվրի-Կարկանի, Սէն - Սէն Տընիի մշակոյթի տունը եւ Կապոյտ Ափէի Սեւրան - Լիվրիի մասնաճիւղը կը տեղեկացնեն թէ 105 տարեկանին մահացած է 1915ի սերունդին վերջիններէն տիկին Սիրուհի Գալգանաճեան: Ան ծնած էր 1904ին Շապինգարահիսարի մօտակայ Սուչէհրի կոչուած վայրը: Քսանական թուականներու կէսերուն քանի մը ամսեան իր աղջկան հետ ապաստանած էր Ֆրանսա, կորսնցուցած ըլլալով իր ամուսինը:

Ապրիլեան ոգեկոչումին որ Լիվրի - Կարկանի մէջ տեղի ունեցած էր Ապրիլ 26ին, յատուկ մեծարանքի առարկայ եղած էր Ս. Գալգանաճեան որ Լիվրիի հայ համայնքին երիցագոյն անդամն էր:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մայիս 19ին:

ԹՈՐՈՍ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ, ՏԱՌԱՊԱՆՔԸ, ԱՆՄԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

«Այր մի տաւապեալ եմ ես...» շարքից

ԿԱՐԻՆ Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

(Դ-եւ վերջին մաս)

ՍԱՐԱՑԵՒՈՑԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Իսկ աշխարհի ճակատագիրը կախուած էր Սարայեւոյի մէջ արձակուելիք մի գնդակից:

Համաշխարհային պատերազմը զարձաւ այն պղտոր ջուրը, որ պէտք է պարակէր միլիոնաւոր անմեղ Հայերի հեղուած արիւնը:

Թորամանեանը՝ Գարեգին Լեւոնեանին. «Բացի մաշող ֆիզիքական ցաւերէ, հոգեկան անդորրութիւն եւս չունիմ: Գործերուս սաստիկ վատ եւ տխուր դրութիւնը, հայրենիքիս ստացածս ազեկտուր լուրերը զիս միանգամայն ապուշ ու խելագար են դարձրել...»:

Մի քանի տարի անց Թորամանեանը յիշելով այն օրերը, երբ վէնեացի ուսուցչապետի հետ չրջում էր Անիով, գրելու էր.

«Ամբողջ մէկ ամիս տեւեց Սթըժիգովսկիի ճանապարհորդութիւնը, որուն անձամբ կ'ընկերանայի եւ թէ՛ առաջնորդելու եւ թէ՛ ցուցմունքներով զոհացնելու անոր հետաքրքրութիւնները: Քանիցս ապշած ու զարմացած իւրաքանչիւր քայլափոխի վրայ անդադար հանդիպելով մէկէն աւելի հոյակապ չինութիւններու, կը զառնար ինձ ու կ'ըսէր. «Եգիպտական աշխատանք է կատարուեր այստեղ, ո՞ւր է այժմ այս ժողովուրդը»: Ի՞նչ պատասխան կարող էի տալ աւելի պերճախօս, քան անմահ վիպասան Վ. Հիւկոյի "Les Turcs ont passé par là" պատասխանը»:

Պատերազմը անհնարին զարձրեց հայ ճարտարապետի եւ վիէննացի ուսուցչապետի համագործակցութիւնը: Բայց Թորամանեանի հաւատքած հարուստ նիւթը գտնում էր Եոզէֆ Սթրժիգովսկու ձեռքին, եւ 1918ին նա հրատարակեց «Հայերի ճարտարապետութիւնն ու Եւրոպան» աշխատութիւնը՝ անուանաթերթին նչելով միայն իր անունը:

Ճարտարապետ Պոատէն՝ Թորամանեանին. «Ձեր ջանիերին եւ Ձեր մասնագիտութեանը որպէս ճարտարապետի ու գեղարուեստից պատմագրի, շնորհակալ են աշխարհի ճարտարապետները եւ մանաւանդ մենք գերմանացի ճարտարապետներս: Ձեր շնորհիւ է, որ Եոզէֆ Սթրժիգովսկին կարողացաւ մեր առաջ բարձրացնել Հայաստանի բարձրարուեստ ճարտարապետութեան վարագոյրը»:

Այսպիսի գնահատականը իրեն կողոպտուած զգացող Թորամանեանի համար չնչին մխիթարութիւն էր: Իսկ ճակատագիրն էլ չարունակում էր իր անողորմ հարուածները:

«Մշակ» լրագիրը վկայում է.

«Ճարտարապետ Թորամանեանը, որի երկար տարիների աշխատանքը հնարաւոր է դարձել այժմ ուսուցչապետ Սթրժիգովսկու մեծ ուսումնասիրութեանը, գտնուում է ներկայումս Թիֆլիս, իբրեւ գաղթական: Թողնելով Ալեքսանդրոպոլը, իսկ յետոյ Ղարաքլիսան, նա ամիսներ շարունակ ստիպուած էր թափառել Լոռուայ գիւղերով իր կնոջ եւ երեք փոքրիկ երեխաների հետ եւ այժմ, զրկուած ամէն բանից, հասել է Թիֆլիս»:

Բայց ինչի՞ տէր էր Թորամանեանը եւ ինչի՞ց պէտք է զրկուած լինէր:

«Երեք հարիւրէ աւելի ընտիր հատորներ բոլորովին կոտրած են, իսկ մնացածները, ի՞նչ ողորմելի վիճակի են մատնուած... կողքերը հանած, պատկերները միջից կտրրուած անխղճաբար, ցեխոտած, ճեղճոտած... Գալով ձեռագրերուս, ոչ սիրտս կը բռնէ գրել եւ ոչ ձեռս, ահագին սնտուկից միայն մի փոքր կապոց թուղթ հաւաքեցի, այն էլ ամբողջովին ցեխակալեալ, ճմրթկած, պատռտած... Տնտեսական կացութիւնիս սաստիկ վատ է: Ճշմարիտ ճգնաժամի մէջ ենք, ոչ մի տեղից յոյս ու ճար չունինք, հետամտում են մի պաշտօնի՝ այն էլ անյուսալի: Ջեռնարկեցի Անիի հնութեան իրաւունքը ձեռք բերել՝ գրեթէ անօգուտ անցաւ: Այս դիմումներիս գլխաւոր պատճառը եղաւ Անիից ստացուած տխուր լուրերը: Թուրքեր եւ Քիւրտեր ամբողջովին հանդեր են բոլոր շինութիւնները... եւ հետաքրքրականն այն է, որ Թուրքերը ապաւինած օսմանցիներու վերադարձին, ոյժիսկ մարդ չեն թողնում Անիի դարպասներից ներս մտնելու. ասում են, որ այդ ամէնը իրենց է պատկանում... իսկ մեր գիտնականները թող այդտեղ ճատեն ժողովներ անեն անվերջ եւ զգայուն ճառեր խօսին, այստեղ Թուրքն ու Քիւրտը իրենց գործը հանդարտ առաջ տանին»:

Բայց մի քանի տարի անց, աւելի ստոյգ՝ 1929 թուականին, Թորամանեանը Աղեքսանդր Թամանեանի, Մարտիրոս Սարեանի եւ էլի մի քանի խանդավառ մարդկանց հետ նախաձեռնելու էր Հնութիւնների պահպանութեան կոմիտէ ստեղծելու գործը: Որպէս այդ կոմիտէի գործուն անդամ, արդէն կեանքի եօթներորդ տասնամեակը մտած ճարտարապետը զարմանալի առոյգութեամբ էր մարտնչում տգիտութեան, անհեռատեսութեան եւ անտարբերութեան դէմ:

«Աւելի քան մէկ եւ կէս տարի է, որ տեւում է Ախիսի դամբարանի ցաւոտ հարցը: Ըստ հնագիտական օրէնքի մենք կարգադրեցինք, որ մէջը բնակուողները հեռանան ուրիշ տեղ, ազատելով թէ՛ դամբարանը եւ թէ՛ կից եկեղեցուց շէնքը, որ վերածուած է դարբնոցի եւ գոմի»:

Խօսքը Դ. դարին կառուցուած Արշակունի թագաւորների դամբարանի եւ Ե. դարի եկեղեցու մասին էր:

«Օրերս լուր ստացայ, որ Աղաւնատան մօտի բերդը քանդող մարդը, հակառակ իրեն եղած ազդարարութեան, շարունակում է գործը: Դիմեցի գործկոմին եւ խնդրեցի, որ պատասխանատուութեան ենթարկեն այդ մարդուն, ինչպէս նաեւ Յովհաննավանքի պարիսպի բուրգը քանդողին: Հետեւում եմ արդիւնքներին»:

«Ինձ լուր տուին, որ գիւղի մօտակայ քարհանքին մէջ, քարի 3-4 արշին շերտի տակից գտնուել են խեցեղէն անօթներ. անմիջապէս գնացի քարհանքը, բայց արդէն ուշ էր: Խեցեղէնները բոլորովին ջարդել էին: Ուստի բաւականացայ քարհատ վարպետներին յորդորելով, որ ուրիշ անգամ պատահելիս, առանց ձեռք տալու՝ մեզ իմացնեն եւ տեղին վրայ աշխատանքները դադարեցնեն»:

ԼԱՒԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ... Ո՛Չ, ՋԱՐՔԱՇ ՄԱՐԴՈՒ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

... Այս զարմանալի մարդու, նուիրեալ պարզ արուեստագէտի եւ գիտուքեան համեստ մշակի ապրած կեանքն ու կատարած գործը տասնամեակների հեռաւորութեան վրայից ճանաչելիս, անհնար է երկիւղածութեան զգացում չունենալ այն իրողութիւնից, որ հաղորդակցուել ես իսկական մի մեծութեան: Մեծութիւն, որ ծնուել է վերահաստատելու իր ժողովրդի ապրելու, յառաջդիմելու ու անհատականութիւն ունենալու իրաւունքը: Քսան երեսնական թուականները թէեւ այնքան էլ հեռու չեն մեր ժամանակներից, սակայն առանձին մի քննախոյզ հայեացքի անհրաժեշտութիւն էլ չկայ պատկերացնելու այն թշուառ վիճակը, որ ապրում էին երկիրն ու մարդիկ անաստուածների իշխանութեամբ սկսուած մղձաւանջի մէջ: Թորամանեանը կեանքի վերջին տարիներին մասնաւոր նամակների մէջ դանդաղում էր ոչ միայն առողջական վիճակից, այլեւ նիւթական միջոցների սղութիւնից: Նոր իշխանութիւններին անտարակոյս, հարկաւոր չէին ազգային հոգեւոր անցեալը հաստատող մեծութիւնները: Նրբերի հոգատարութիւնը «լուսաւոր ապագայի» միթոսի ստեղծմանը լծուած կամայ թէ ակամայ մոլորեալների նկատմամբ էր միայն արտայայտում:

«Յոյս ունիմ, որ մինչեւ այժմ ռոճիկի հարցը կարգադրուած կը լինի, որովհետեւ կարիքներս չափազանց են»:

«Եթէ հնարաւոր է ուղարկէք ռոճիկիս մնացորդը. գուցէ մի քիչ կարողանամ շունչ քաշել»:

«Թոհայիս բորբոքումէն թէեւ միանգամայն բուժուել եմ, սակայն գլուխս միշտ շշմած ու աչքերիս ծուռածութիւնը շարունակւում է: Այս բոլոր ցաւերուս վրայ, եթէ աւելացնենք նիւթական տագնապը, պատկերը կատարեալ կը լինի»:

Ուրեմն, այդ ի՞նչ ուժ, այդ ի՞նչ կորով էր զօրավիգ նրան՝ ծերացած, հիւանդ ու նիւթական տագնապներից չձերբազատուած ճարտարապետին:

Նկատի ունենալով արուեստագէտի ու գիտնականի նրա հզօր տաղանդը, թերեւս այդ հարցին տալինք ճշմարիտ մի պատասխան՝ ստեղծագործական ոգին:

Բայց ոգեմիտ Հայի համար ստեղծագործական ոգին լինելով անհրաժեշտ՝ երբեք չի եղել բաւարար պայման:

Ուրեմն, ստեղծագործական ոգի եւ էլի ինչ-որ մի բան:

Այդ «ինչ-որ մի բանը» այսպէս է ձեւակերպել Թորամանեանը՝ արտասահման ապրող բարեկամին, եգիպտահայ արհեստակցին գրած նամակում.

«Մեր հայրենիքը կարօտ է լուրջ ու փորձուած արուեստագէտներու... Բնական է, որ Հայաստանը չի կարող համեմատուել Եգիպտոսի նման հարուստ երկրի հետ, ուր մասնագէտներ ամէն մի քայլափոխի ոսկի կը դիզեն, սակայն ճշմարտութիւնն այն է, որ Հայաստանի մէջ ալ արուեստագէտներ միշտ վարձատրուած են համեստ չափով եւ իւրաքանչիւր ոք իրենց վինակէն գոհ են, իրենց սփոփանքը եւ մխիթարութիւնը տեսնելով այն բանի մէջ, որ իրենք կ'աշխատեն հայրենիքի վերաշինութեան նուիրական գործի մէջ, որ ամէն Հայու պարտականութիւնն է»:

Ահաւասիկ այդ «ինչ-որ բանը»... Ուրեմն, ստեղծագործական ոգի եւ պարտականութեան, պարտքի զգացում:

Այսինքն, ամէն մի ճշմարիտ քրիստոնեայ ազգային գործչի ու երախտաւորի հաւատամքը, որին անյարիր են իշխանութեան, փառքի եւ ինչքի անյագուրդ քաղցը...

Հաւատամք, որ կարող է նաեւ իսկական հրաշք գործել:

Այն հրաշքը, երբ չկատուցելով ոչ մի չինութիւն, սակայն արմատները որոնելով նախնիների ստեղծած երկրի հողի մէջ, Թորամանեանը զարձաւ ազգային մշակոյթի անմահներից մէկը:

... Հնագոյն ժամանակներից ի վեր հայ ճարտարապետների քչերի անուններն են պահպանուել ազգային մշակոյթի պատմութեան մէջ:

Մանուէլ ու Տրդատ, Վեցիկ ու Մոմիկ, Աղեքսանդր ու Թաֆոյել...

Եւ նրանց հետ, նրան ց կողքին՝ Թորոս Ճարտարապետը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՈՄԱՐ

1219, *ՄԱՅԻՍ 2*- *Մահ Լեւոն Բ. Հայոց Մեծագործ Թագաւորի:*

1941, *ՄԱՅԻՍ 4*- *Մահ տաղանդաւոր նկարիչ Փանոս Թերլեմէզեանի:*

1815, *ՄԱՅԻՍ 5*- *Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանի բացումը:*

1915, *ՄԱՅԻՍ 5* - *Հայ կամաւորները մեկնել կը մտնեն Վան:*

1916, *ՄԱՅԻՍ 15*- *Ութվանուկի կռուին կը նահատակուի կամաւորական Դ. գունդի հրամանատար պաշնակցական Քեռին (Արշակ Գալֆեան):*

1981, *ՄԱՅԻՍ 16*- *Մահ ամերիկահայ գրող Ուիլիըմ Սարոյեանի: (Ծնած՝ 1908ին):*

1871, *ՄԱՅԻՍ 17*- *Ծնունդ նշանաւոր հայագէտ Նիկողայոս Ադոնցի՝ Սիսխանի Բռնակոթ գիւղը: (Մահ՝ 1943ին):*

ԱԶԳԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔ, ԱՆԺԱՄԱՆՑԵԼԻՈՒԹԻԻՆ ԵՒ ՏՐՈՒԱԾ ԿԱՄ ԻՆՔՆԱՇՆՈՐՀՈՒԱԾ ԼԻԱԶՕՐՈՒԹԻԻՆ

Ց. ՊԱԼԵԱՆ

Հայաստանի Հանրապետութեան (տեւաբար կատարելով ճշդումը «Հայաստան» ըմբռնումի եւ անոր միջեւ) իշխանութիւններու արտաքին քաղաքականութեան թրքամէտ դրսեւորումները անհանգստութեան ալիք սեղծած են երկրին մէջ, նաեւ երկրէն դուրս՝ հայկական համայնքներու մէջ, դեռ աննախատեսելի բայց ակնկալելի հետեւանքներով: Ի գին ամէն կարգի հրաժարումներու Թուրքիոյ հետ մերձեցման քաղաքականութիւնը ամբողջական տեսիլքէ մը չի բխիր, այդ պատճառով ալ խարխափումի տպաւորութիւն կը թողու, որ սկսաւ «Ֆուտպոլ»ային կատակով, որ առակ կապկումը կարծէք կ'ուզէր ըլլալ Միացեալ Նահանգներու եւ Չինաստանի մերձեցման, ձեռք բերուած «փինկ-փոնկ»ային մրցաշարքի մը հունով:

«Առանց նախապայմաններու» անյատակ երկխօսութեան չատախօսութիւնը յանգեցաւ հոն ուր պէտք էր որ յանգէր, այսինքն թրքական «տիքթաթ»ին, որ կ'ամփոփուի հայկական Ադրբեջանի կազմի մէջ վերադարձին, քանի որ ոչ մէկ առեն եւ ոչ մէկ տեղ բռնագրաւուած Արեւմտահայաստանը օրակարգ չէ: Թուրքիա անվարան կը խօսի «գրաւուած տարածքներ»ու մասին, իսկ Հայաստանի Հանրապետութեան բանագնացները եւ բանբերները չեն խօսեր «ազատագրուած տարածքներ»ու մասին: Այս զոյգ բանաձեւին մէջ կ'ամփոփուին ժառանգուած բարդութիւնները, «նախապայմանները», արդարութիւնը, պատմական ճշմարտութիւնը եւ իրաւունքը, եւ ի վերայ ամենայնի՝ «Հայկական հարց»ը: Անցեալին ինքնակոչիկներու հայեւթուրք հաշտեցման յանձնախումբը եւ այսօր Հայաստանի Հանրապետութեան իշխանութիւնները չխօսեցան եւ չեն խօսիր «իրապէս գրաւուած տարածքներ»ու մասին, Արեւմտահայաստանի մասին, ուրկէ «հայրենահանուած ժողովուրդ» կայ: Զանազան մակարդակի բանակցութիւններու ընթացքին, Հայաստանի հանրապետութեան վարիչները պատահա՞ծ է որ, նոյնիսկ ամէնէն նուրբ դիւանագիտական ոճով, ակնարկութիւն ընեն հայրենահանման հետեւանքով հայ ազգին պատկանող եւ Թուրքիոյ կողմէ մինչեւ այսօր բռնագրաւուած մնացող հայկական տարածքներու մասին: Ֆրանսային կ'ըսէ թէ ո՛վ չառարկեր համախտ կ'ըլլայ... Այսինքն, այս պարագային ընդունած կ'ըլլայ Արեւմտահայաստանի վերջնական կորուստը: Իսկ հայրենահանուածներու ժառանգները, անոնք այսօր կազմեն Սփիւռքը թէ Հայաստանի Հանրապետութեան տարածքին վրայ ապրողները, ընդունա՞ծ են, կ'ընդունի՞ն Հայաստանի Հանրապետութեան իշխանութիւններու այս հակազգային հրաժարումը:

Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան մաս կազմող Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, հակառակ ցարդ իր վարած զգոյշ եւ հեռատես ոգեմավարութեան, դուրս եկած է համաձայնական կառավարութեան կազմէն, եւ ստիպուած պիտի ըլլայ ընդդիմութիւն դառնալու: Հայ ազգային կուսակցութիւնները, գոնէ «աւանդական» կոչել սովորութիւն դարձած է, ձեւով մը հակադրելու համար Հայաստանի Հանրապետութեան բեմին վրայ գործող կուսակցութիւններուն, քննադատական վերաբերում որդեգրած են այս թրքամէտ քաղաքականութեան դէմ: Այս գիտակցութիւնը ծնունդ պիտի տա՞յ համախմբումի մը նոր քաղաքական մտածողութեան մը, ինքնուրոյնութեան ենթահողի վրայ, որպէս նպատակ եւ ղեկավարում, «Հայկական հարց»ը այժմէականացնելու եւ դայն հետապնդելու, անկախաբար երեւանեան կողմնորոշումներէն: Կամ զգացական հայրենասիրութեամբ ցարդ տարուած զանգուածները, «մէկուքեան» կարգախօսը ամբոխավարութիւն համարելով, պիտի յուսալքուին եւ պիտի արագանայ գաղութներու ապազգայնացումը, այսինքն՝ ձուլումը:

Նկատի ունենալով որ Հայաստանի Հանրապետութեան արտաքին քաղաքականութիւնը նախագահին վերապահուած մարզ է, ինչպէս Ֆրանսա կ'ըսեն՝ le domaine réservé, կ'ուզեմ հարց տալ թէ նախընտրական ծրագրին մէջ տեղ մը գրուա՞ծ է որպէս առաջադրանք այս ծաւալող թրքամէտ քաղաքականութիւնը: Այլ խօսքով, ժողովուրդը նախագահին տուա՞ծ է լիազօրութիւն, mandat, նման քաղաքականութիւն հետապնդելու, թէ ան ինք որոշած է այդ ուղին, առանց նկատի առնելու ժողովուրդի կամքը: Այս էապէս ազգային եւ միաժամանակ սահմանադրական լուրջ խնդիր է, որուն մասին պէտք է արտայայտուին մամուլը, խորհրդարանը, իշխանութեան մաս կազմողները եւ ընդդիմադիրները: Թէեւ ոչ օրէնքի համար գաղանիք է որ ընդդիմութեան մաս կազմողներ կան որոնք համաձայն են այս հրաժարումի քաղաքականութեան:

Հայաստանի Հանրապետութեան մէջ չատ կը սիրեն հանրահաւաքները, յաճախ կրկնուող: Պիտի պատահի՞ որ ժողովուրդը հաւաքուի ըսելու համար պարոն նախագահին՝ «յո՛ երթաս, այս հարցով մենք ոչ օրէնքի լիազօրութիւն չենք տուած, հետեւաբար հարկ է կասեցնել այս խարխափումը»:

Բարեբախտաբար Թուրքիա ինք կարծրացնելով իր դիրքը վերջ տուած է Հայաստանի Հանրապետութեան իշխանութիւններու ի դէմ ամէն բանի սահմանները բանալու բուռն ցանկութեան:

Երբեմն կը յիշեմ Թուրքիա հրատարակուած կանուչով ներկուած քարտէս մը, որ համաթրքական երազի պատկերացումն էր, որուն վրայ արձանագրուած էր «Թուրքերու ապրած վայրերը»... Այդ քարտէսին վրայ մնացած էր կէտ մը, Երեւանը, հաւանօրէն որպէս թանդարան, ինչպէս կ'ըսէին ցեղասպանութեան հարցով»ը այժմէականացնելու եւ դայն հետապնդելու, անկախաբար երեւանեան կողմնորոշումներէն: Կամ զգացական հայրենասիրութեամբ ցարդ տարուած զանգուածները, «մէկուքեան» կարգախօսը ամբոխավարութիւն համարելով, պիտի յուսալքուին եւ պիտի արագանայ գաղութներու ապազգայնացումը, այսինքն՝ ձուլումը:

Նկատի ունենալով որ Հայաստանի Հանրապետութեան արտաքին քաղաքականութիւնը նախագահին վերապահուած մարզ է, ինչպէս Ֆրանսա կ'ըսեն՝ le domaine réservé, կ'ուզեմ հարց տալ թէ նախընտրական ծրագրին մէջ տեղ մը գրուա՞ծ է որպէս առաջադրանք այս ծաւալող թրքամէտ քաղաքականութիւնը: Այլ խօսքով, ժողովուրդը նախագահին տուա՞ծ է լիազօրութիւն, mandat, նման քաղաքականութիւն հետապնդելու, թէ ան ինք որոշած է այդ ուղին, առանց նկատի առնելու ժողովուրդի կամքը: Այս էապէս ազգային եւ միաժամանակ սահմանադրական լուրջ խնդիր է, որուն մասին պէտք է արտայայտուին մամուլը, խորհրդարանը, իշխանութեան մաս կազմողները եւ ընդդիմադիրները: Թէեւ ոչ օրէնքի համար գաղանիք է որ ընդդիմութեան մաս կազմողներ կան որոնք համաձայն են այս հրաժարումի քաղաքականութեան:

Հայաստանի Հանրապետութեան մէջ չատ կը սիրեն հանրահաւաքները, յաճախ կրկնուող: Պիտի պատահի՞ որ ժողովուրդը հաւաքուի ըսելու համար պարոն նախագահին՝ «յո՛ երթաս, այս հարցով մենք ոչ օրէնքի լիազօրութիւն չենք տուած, հետեւաբար հարկ է կասեցնել այս խարխափումը»:

Բարեբախտաբար Թուրքիա ինք կարծրացնելով իր դիրքը վերջ տուած է Հայաստանի Հանրապետութեան իշխանութիւններու ի դէմ ամէն բանի սահմանները բանալու բուռն ցանկութեան:

Երբեմն կը յիշեմ Թուրքիա հրատարակուած կանուչով ներկուած քարտէս մը, որ համաթրքական երազի պատկերացումն էր, որուն վրայ արձանագրուած էր «Թուրքերու ապրած վայրերը»... Այդ քարտէսին վրայ մնացած էր կէտ մը, Երեւանը, հաւանօրէն որպէս թանդարան, ինչպէս կ'ըսէին ցեղասպանութեան

ԳՂՈՒԹԻՑ ԳՂՈՒԹ

ԻԻՔԼԱ–ի Հայոց լեզուի եւ մշակոյթի ուսանող բարեկամներու տարեկան 7րդ ճաշին, որ տեղի ունեցաւ Մայիս 3ին, ուսուցչական կեդրոնին մէջ «Նարեկացի» չքանչանը չնորհուած է գանատահայ ծանօթ արձանագործ Արթօ Չաքմաքճեանի: Ան, արդէն, արժանացած է բազմաթիւ մրցանակներու (1992էն ի վեր) Գանատայի եւ Բրիտանիոյ (2002էն ի վեր): Ծնած է Եղիպտոս եւ 1948ին ընտանեօք ներգաղթած է Հայաստան, ուր ըստացած է իր մանկապիտական ուսումը, ան 1960ական թուականներու հայկական արուեստի նորարարութեան չարժումի ներկայացուցիչը կը համարուի արձանագործութեան մէջ: 1975էն փոխադրուած է Գանատա, ուր արձանագործութեան դասընթացքներ տուած է զանազան համալսարաններու եւ արուեստի վարժարաններուն մէջ:

* * *

ԼՈՍ ԱՆՃԼԼԷՍԻ Մէջ, Մայիս 2ին, իր մահկանացու կնքած է Վարդան ա. քհնյ. Տիւլկէրեան: Ողբացեալը ծնած էր 1911ին, եղած է ԱՄՆ Արեւմտեան Թեմի երկարամեայ հոգեւորական: Հեղինակ է գիրքերու եւ կանոնաւոր կերպով կ'աչխատակցէր հայ մամուլին: Թաղման կարգը կատարուած է Մայիս 6ին Կլենտէյլի Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

Նուիրուած Հայրենասիրական Միութեան եւ Հայրենահանումը ծրագրողները...

Ազգային հիմնական եւ հիմնաքար արժէքներու ուրացման վէմին վրայ ո՛չ ազգ կը վերականգնի եւ ոչ ալ ինքնութիւն կը պահպանի: Սոսկ 29·000 քառակուսի քիլոմեթր հողակտորը փրկելու առաջադրանքը մի՛այն փակուղի կրնար առաջնորդել: Հոն ենք հիմա:

Ի՛նչ փոյթ նոյնիսկ եթէ փախըտական նախկին նախարարի մը հետեւորդները եւ հիացողները կըրկնեն՝ թէ Հայը աւելի կը սիրէ իր պատմական հայրենիքը, քան՝ ներկայ Հայաստանը...

Մայիս 15, 2009

ԳԶՏԻԿ ՍԵՓԻՆ ԳԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐՈՒԽԱՆ

Տղան ելաւ կայնեցաւ՝ աչուրները միշտ գետին յառած, դուրս հանեց գրպանին ստակները, զոյս ձեռքին մէջ առնելով՝ սկսաւ համրել Սերքօ:

– Ա՛ս ի՞նչ է, քսան փարա պակաս է՛, վո՞ւր է ծօ Սեփ, մէյ մըն ալ նայէ ճէպդ:

– Չէ, ախպար, չիկայ, բաւ պատանեակը դողահար ձայնով, ասնի մնաց նէ իծծուն մխեան քսան փարա պակասընա տուի:

– Ա՛խ, մռլտաց Սերքօ, կատաղի նայուածք մը սեւեռելով պզտիկին վրայ, էս քեզի մարդ պիտի ընեմ եա՛:

Եւ վայրկեանին մէջ նորէն հագուելով հուժկու մխեաճին՝ սալթան ուսին զարկաւ, դրանը եառին պահած էմէնիները ոտքն անցուց եւ դուրս ելաւ դռնէն, ըսելով Սեփին.

– Ինծի մէկը կայ նէ, ըսէ քի Թոտիին գնաց:

Երբ խոշոր ոտնաձայնն հեռացաւ փողոցին մէջ, ոտքի ելաւ ստամբակը, վրան գլուխը չտկեց, եւ աչուրները չփելով կը մրմռար.

– Ցամաք հա՛ց կերբ է, վախ Արուս, վա՛խ:

* * *

Ալ անկից ետք, Սեփ չափազանց զգուշաւորութեամբ սկսաւ տեսնուիլ պզտիկ Արուսին հետ, չենթարկուելու համար իր եղբօրը սատերուն եւ ծեծին: Միայն, երբ առտուները կանուխ դուրս ելլէր տունէն՝ ձուկ, ձկնականջ և այլն ծախելու համար, վեր կը նայէր գաղտագողի, վայրկեանական մնջկատակ մը տեղի կ'ունենար, յորում այդ երկու պզտիկ մատաղ սրտերն ալ կը հրճուէին:

Իրենք ալ չէին գիտեր թէ ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս կը սիրէին զիրար, երկուքն ալ թշուառութեամբ մեծցած եւ թշուառութեան խեթ տեսած էին իրենց չուրջը, կարելի է այս պարագան իսկ պատճառ եղած էր որ Սեփ եւ Արուս, որք գրեթէ միեւնոյն տարիքն ունէին, թաքուն համակրութիւն մը տածեն իրարու, սէր մը ամեղունակ, անարատ, տակաւին իր փթթումին մէջ եւ անպահանջկոտ:

Երբեմն օգուտ կը քաղէր եղբօրը բացակայութենէն, որ ձուկ որսալու կ'երթար, եւ անցնելով քովի տունին պարտէզը որ իրենց պարտէզէն կը զատուէր մէկուկէս կանգուն բարձրութեամբ տախտակոմով մը, «քուրիկին» հետ «մխաֆիր օյինի», «պէպէջ օյինի» կը խաղար, մէկ քանի անգամ ալ «հարսնիք օյինի» խաղացին, գլուխ գլխի տուին, եւ Արուսին մամիկը վերի պատուհանէն աղօթք մը մրմնջեց «իփէք» փաթթելով հանդերձ. պակը կը վերջանար համբոյրով մը զոր ստամբակը կը զրոյմէր մանրէին նմա.

– Ա՛խ, մէյ մը մեծնայի՛, կ'ըսէր:

* * *

Զմեռը եկած էր իր սպիտակափառ ձիւնովը, իր փաղփուն սառոյցովը ու իր մոլեգնապատոյտ քամիովը:

Ձիւնն իբր ակնահաճոյ գարդ մը, իր վատկայտնման խաւին տակ սքօղած էր փլփլկած տուներու փեռիկներն ու վէրքերը, փողոցներու ծուռ ու մուռ եւ աղտոտ սալարկն, ամէն բան որ կապոյտ երկնքին տակ, արեւուն ճառագայթներուն մէջ կը ցցուի տխրատեսիլ ու անհրապոյր:

Ծնունդի խթման չաբաթ օրն էր: Մուխն ու լուսուն, ելած էր Սերքօն եւ կարգի կը դնէր ձկնականջները, զոյս այն օրը պիտի ծախէր, երեք մասի կը բաժնէր, պզտիկ, միջակ, խոշոր, յետոյ կը դասաւորէր ձուկերը, կը չոյէր, կը փայփայէր զանոնք սքանչացմամբ եւ երբեմն խոշոր ձուկ մը ձեռքն առնելով՝ կչռելու ձեւով մը կը չարժէր զայն և կը մրմռար.

– Ը՛հ, անամ պապամ:

Ցետոյ գործն աւարտելէ ետք, գնաց կիցումն արթնցուց պզտիկ Սեփը, որ խենթի պէս ցատքեց ելաւ ցուրտէն դողդրդալով եւ հազաւ պատառուն զգեստները:

(Շար. 3)

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱՋԴ

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Առկախ հաշիւ ունեցող մեր բաժանորդներէն ջերմապէս կը խնդրուի անյապաղ փակել իրենց հաշիւը: Նոյն խնդրանքը՝ մեր կազմակերպութիւններուն, դժուարութիւններ չստեղծելու համար վարչութեան ծանր աշխատանքին:

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

(Շար. Ա. էջէն)

Մէջդ այդպէս եղած է, այդպէս կը մնայ եւ երբեք չի բաժնուիր»:

ՍՈՒՐԻԱՅԻ ընդհմատիբ գրողը՝ Միչէլ Քիլօ ազատ արձակուած է Մայիս 19-ին, երեք տարիներու բանտարկութենէ մը ետք: Իր յանցանքը եղած էր դիւանագիտական յարաբերութիւններու հաստատումը Սուրիոյ եւ Լիբանանի միջեւ, ինչ որ կատարուեցաւ աւելի ուշ:

ԿԻՊՐՈՍԻ վերամիացման բանակցութիւնները դադրած են անգամ մը եւս, անցքի նոր կէտի մը բացման պատճառաւ հիւսիսի եւ հարաւի միջեւ: Կղզիին հիւսիսը Թուրքերու գրաւման տակ է 1974ի իրենց յարձակումէն ի վեր:

CETTE ANNEE, l'UCFAF VOUS PROPOSE

2 voyages en ARMENIE

voir site www.ucfaf.com

1 voyage touristique
du 20 juillet au 3 août
soit 15 jours/14 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes aéroport et visa en sus).

Renseignements: E. Yazidjian
au 01 42 87 95 98

1 voyage randonnée
du 10 au 20 juillet
soit 11 jours/10 nuits aux prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit randonnée de 7 jours en pension complète et 2 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes.

Renseignements : A. Samikyan
au 01 48 03 18 78

L'UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT-RAPHAEL

LA DIRECTION DE L'ECOLE BIHEBDOMADAIRE SAMUEL-MOORAT

organisent

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ԵՐԿՇԱԲԱԹՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպեն

Vendredi 12 juin
à 20 heures précises
au **Yan's Club**
5 avenue Reille , 75014 Paris

Sous le haut patronage de son Eminence
Mgr NORVAN ZAKARIAN, Archevêque
Primat du Diocèse de l'Eglise Apostolique Arménienne de France

Une soirée thématique en l'honneur du
Quotidien «HARATCH» (1909 - 1925 - 2009)
«sa création, son rôle phare dans la communauté arménienne»

Intervenant : CLAUDE MUTAFIAN
Historien - Mathématicien

Suivie d'un dîner amical

Réserver **IMPERATIVEMENT** votre dîner auprès de Garbis :
Tél. : 01 47 97 64 16

Assemblée Générale annuelle

DE SOLIDARITE PROTESTANTE FRANCE - ARMENIE

SPFA vous invite, membres et non membres, à venir à son Assemblée Générale qui aura lieu :

le dimanche 7 juin à 14h15
à la Crypte du Rosaire
de l'Eglise Saint-Sulpice
4 rue Palatine, Paris 6e

Ordre du jour :

— Parole d'accueil du curé de St.Sulpice
— Rapport moral du président, le pasteur Samuel Sahagian
— Comptes de l'année 2008, et budget 2009
— Annonce et programmes des voyages œcuméniques en Arménie et au Karabagh du 23 octobre 2009, et du 19 avril 2010
— Développement des actions de SPFA au Karabagh: micro-crédits aux villageois, cinéma itinérant, etc.

ՀԱՄԱՍՔԱՅԻՆ, HAMASKAINE

SPECTACLE A NE PAS MANQUER !

«Rimbaud en enfer»

d'aprés la vie et l'œuvre d'Arthur RIMBAUD

Mise en scène : **William Orrego Garcia**

Nour Ani Sisserian — Mikael Alhawi — Jérôme Sau

Théâtre de Nesle, 8 rue de Nesle
75006 Paris
(M° Odéon)

Les Dimanches 31 mai
à 17 heures

Réservation : 01.46.34.61.04.

* * *

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑԹ

Շահան Շահնուրի
«ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ»
(«LA RETRAITE SANS FANFARE»)
գրքի թարգմանութեան առթիւ

հանդիպում ԳՐԻԳՈՐ ՊԱԼԱՏԵԱՆի հետ

երկուշաբթի, Յունիս 8, ժամը 20·30ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ,
17 rue Bleue — 75009 Paris

ԱՆԱՀՕ Տափանաւ

ՀԱՑԵՐԷՆԻ ԳՈՐԾԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՄԱՑԱՆՑԻՆ ՎՐԱՑ

Իմակ – Կայքէջ – Նամականի

Համակարգիչի վրայ
հայկական առեղնաշարի
ու տառատեսակներու գործածութիւնը

Մասնակիցներ՝
Ֆելիփ ՓԻԼԻՊՈՍԵԱՆ
Գաբրիէլ ՔԵՐԵՔԼԵԱՆ
Յարութիւն ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Զրուցավար՝
Միհրան ԿԻՒՐԿՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Յունիս 3, ժամը 20·30ին
Հասցէ՝ ԱՆԱՀՕ Տափանաւ
Bassin de la Villette — Quai de la Seine
75019 Paris

կազմակերպութեամբ՝
Մարն-լա-Վալէի հայկական մշակութային ընկերակցութեան
եւ
Մկնիկ կրթական աշխատանոցին

* * *

COMMUNIQUER EN ARMENIEN SUR INTERNET
Le mercredi 3 juin à 20h30
Péniche ANAKO

ԱՆԱՀՕ ՏԱՓԱՆԱՒԸ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՑԹՆԵՐ

● *Չորեքշաբթի*, Յունիս 10,
ժամը 20·30ին,
ՏԻԼՔԱՇ-Բլուլ, սազ, քանոն երբեակը
Ֆելիփ ՇԱՀԲԱԶԵԱՆ – բլուլ
Այտա ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ - քանոն
Վարդան ԱՐՄԱՆԵԱՆ – սազ

* * *

● *Ուրբաթ*, Յունիս 19,
ժամը 20·30ին,
ՄԱՍԻՍ - *Հայկական ու իտալական հեղինակային երգեր:*
Շահան ՏԻՆԱՆԵԱՆ - թաւջութակ:

— ● —

Péniche ANAKO

CONCERTS EN JUIN

● Mercredi 10 juin à 20h30
DILKASH — Trio Saz-peloul-kanone

Vartan ARSLANIAN - saz
Philippe CHAHBAZIAN - peloul
Aîda NERGARARIAN - kanone

* * *

● Vendredi 19 juin à 20h30
MASSIS — chansons arméniennes et italiennes.

Chahan DINANIAN - violoncelle.

Contact : 01 42 06 74 26
Courriel : info@penicheanako.org
Site internet : peniche.anako.org

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Եզակի եւ իտէալական վայրը խնջոյքի ու ժողովական հաւաքոյթներու համար՝ ամուսնութիւն, կնունք, տարեդարձ, հիւրասիրութիւն:

Ինչպէս նաեւ՝ մասնագիտական ապարէզի մէջ, համագումար, արհեստավարժական վերապատրաստութիւն, ցուցահանդէս, նորարարութեան ցուցադրութիւն:

Փարիզի կեդրոնը, 19րդ թաղամասի մէջ, Վիլէթի ալազանի ափին – 100 հոգինոց դահլ մը, որ ունի պատուհան, ճայնասփռում, լուսաւորում ու լուսարձակումի բոլոր յարմարանքները:

Դիմել՝
Հեռ՝ 06· 10· 46· 08· 83
Կայ – info@penicheanako.org
Կայքէջ – peniche.anako.org

Imprimé sur Is Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Arnouville-lès-Gonesse

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise organise, mensuellement, un après-midi «Rencontre et Culture».

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous, à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

● **le lundi 8 juin — Thème du jour : les origines de la Croix Bleue**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

* * *

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **Astrig** du Val d'Oise, vous informe que la CHORALE ASTRIG (adultes) se produira le **samedi 6 juin à 20h30** à l'Eglise catholique — avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse sous la direction du Maestro Haig SARKISSIAN.

Cette manifestation sera suivie d'un cocktail dans le local de la Croix Bleue. Entrée libre.

Venez nombreux passer une agréable soirée.
Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

□

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux vous propose une

JOURNEE DE DETENTE A LA MER

le **Dimanche 31 mai.**
Au programme :
Matinée et déjeuner à HONFLEUR, port de pêche où se déroulera la fête des marins.
Après-midi à DEAUVILLE (Casino-Plage)
— Départ à 7h45 : Rendez-vous Place de la Mairie à Clamart;
— Retour prévu vers 20h.
Inscriptions auprès de :
● Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33
● Alice : 01. 46. 42. 90. 68.

□

SEVRAN - LIVRY

La Section **«D. Missakian»** de Sevran-Livry vous propose une journée en Picardie

le dimanche 14 juin

Au programme :
— Croisière déjeuner sur la Somme
— Visite de la Cathédrale d'Amiens
Départ en car à 8h30 de la mairie de Livry-Gargan.
P.A.F. : 55 euros
Réservations auprès de Madeleine :
01 43 10 04 96
Attention nombre de places limité.

□

ՎԵՐԱՄՕՒՏ ԻՍԻ

Կազոյտ Ծաչի Իսիի «Տ. Սէրէնկիւլեան» մասնաճիւղի Հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի Սեպտեմբեր 15ին: Դասընթացքները ունին տարբեր մակարդակներ.

– Նախակրթարան (6 տարեկանէն ըստ կրտսեալ),
– Միջնակարգ – երկրորդական,
– Պաքալօրէայի նախապատրաստական եւ Պաքալօրէա,
– Զուգահեռներ:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի օրերը ժամը 18էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
45 rue de la Défense,
92130 Issy-les-Moulineaux

Արձանագրութիւն եւ տեղեկութիւն տեղւոյն վրայ, կամ հեռաձայնել՝
01·46·42·45·25 / 06·82·89·16·44
Թիւերուն, Շաքէ Կիրակոսեանին:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 26
MARDI
26 MAI
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ANNIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

Հասրը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15068-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 22·210 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22·210

ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԴԻՒԱՆՆԵՐԸ ԲԱՑ ԵՆ ԵՂԵՐ

Օր չանցնիր որ թրքական ճակատէն ցեղասպանութեան նիւթին առընչուած լուր մը չհասնի. ծուռ կամ չիտակ։ Վերջիններէն մէկը կը վերաբերէր Զանազքալէի «Մարտ 18» համալսարանին մէջ տեղի ունեցած դասախօսական ձեռնարկի մը, խորագրուած՝ «Ըստ օսմանեան դիւանները՝ Կովկասի մէջ հայկական խըժդըժութիւնը»։ Գլխաւոր բանախօսը եղած է վարչապետարանի պետական դիւաններու փոխ տնօրէն Մ. Պուտաք։ Ցուցահանդէսով մըն ալ ներկայացուած են Հայերու կատարած կոտորածները...

Մ. Պուտաք անդրադարձած է Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները կարգաւորելու ջանքերուն. ըսած է թէ անոնք առաջ կը տարուին, առանց անտեսելու Ղարաբաղի ու ադրբեջանեան գրաւեալ հողերու հարցը։ Այդ հոլովոյթին մէջ ընդգրկուած է պատմութեան միջազգային յանձնախումբի մը կազմութիւնն ալ, ինչ որ ինք տեղին կը նկատէ։ Պետական դիւաններու տնօրէնութիւնը զօրավիգ է տարուած աշխատանքին։

Պուտաք յետոյ կեդրոնացած է 1915ի իրականութիւնը ուրանալու արարքին վրայ, չեչտելով ո՛վ գիտէ քանիերորդ անգամ թէ կեդրոնէն հրահանգուած բնաջնջումի կանոնաւոր ընթացք մը խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ։ Հայեր մահացած են, այո՛, սակայն նաեւ հազարաւոր Թուրքեր։ Պատերազմ էր, տեղահանութիւն, այո՛, այո՛· բայց օսմանեան պետութիւնը յանցաւորները դատած, պատժած է, մինչեւ իսկ մահապատիժներ արձակած։ 1918ին ալ աքսորուած Հայերու վերադարձին համար յատուկ հրամանադիր հրապարակած։ Չէ ըսած բարեբախտաբար. «Թող չմեռնէին ու վերադառնային, ո՞վ է յանցաւորը»...

Այս ենթախորքին վրայ զետեղուած է դիւաններու բաց ու տրամադրելի ըլլալուն պնդումն ալ։ Ոչ մէկ սահմանափակում. «Պետական դիւանները, ներառեալ հայ պատմաբանները, ամէն ազգի հետազօտողներուն առջեւ բաց են։ Եթէ կայ Հայ պատմաբան մըն ալ որ կ'ըսէ թէ դիմած ու հետազօտելու արտօնութիւն չէ ստացած, կրնայ ուղղակի ինծի դիմել» կ'ըսէ Մ. Պուտաք։

Թ. ԷՐՏՈՂԱՆԻ ԻՆՔՆԱՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրքիոյ վարչապետը Ազգային ժողովին մէջ ելոյթի մը ընթացքին ինքնաքննադատական խօսքեր արտասանած է, պատասխանելով Սուրիոյ սահմանակից չրջանին ականները մաքրելու որոշումը քննադատողներուն։

Էրտողան ըսած է. «Ցաւին մէջ այս երկրին մէջ բաներ տեղի ունեցան։ Ազգային տարբեր պատկանելութեան տէրերը վտարուեցան։ Սակայն արդեօք չհեցա՞նք ատկէ։ Այս հարցումը ողջմտութեամբ ուղղող չեղաւ։ Կատարուածը իրականութեան մէջ ֆաշիսթ մօտեցումի մը հետեւանքն էր։ Այդ սխալները երբեմն մենք ալ գործեցինք։ Սակայն երբ մարդ ողջմտութեամբ մտածէ թէ այսինչ տեղը ի՛նչ սխալներ գործուած են, իրապէս կը նմարէ սխալները»։

Էրտողան քննադատած է նաեւ Թուրքիոյ մէջ ներգրաւմի մտադրութիւն ունեցողներէ տմանց Հրեայ ըլլալուն պատճառով ձիրենք մերժելու տրամադրութիւնները։ Բայատրած է թէ դրամը, դրամագլուխը ոչ կրօնք, ոչ ազգութիւն, ոչ ցեղ կ'ունենան։ Ի վերջոյ, ներդրումին արդիւնք գործատուներու մէջ թուրք բանուորներ կ'աշխատին, գործազրկութիւնը կը նուազի, ներդրումին տէրը Թուրքիայէն մեկնած պահուն հիմնած գործատունն ալ չի կրնար հետը տանիլ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱՊԱՅՄԱՆ ԴՆՈՂԸ ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ Է

Ըստ թրքական լրատուներու, վարչապետ Էրտողանի Բաքուի մէջ Հայաստանի ուղղուած յայտարարութեան եւին Թուրքիոյ Ազգային ապահովութեան խորհուրդը կայ։ Յայտարարութեամբ ըսուած էր թէ Հայաստանի սահմանը պիտի չբացուի, այնքան ատեն որ Ղարաբաղի դրաւումին վերջ տրուած չէ։ Պահու մը երբ առանց նախապայմանի սահմանը բանալու բանակցութիւններ կը տարուէին, նման արտայայտութիւն, ըստ նոյն աղբիւրներուն, զինուորականութեան մղումով եղած է։ Ազգային ապահովութեան խորհուրդը Ապրիլ 28ի ժողովէն ետք տեղեկացուցած է Թ. Էրտողանի թէ կողմնակից են Հայաստան – Թուրքիա հաշտութեան հոլովոյթը յառաջ տանելու, սակայն որեւէ ձեւով ատիկա ի վնաս Ադրբեջանի պէտք չէ ըլլայ։ «Ադրբեջանը կորսնցնելու չենք յօժարիր։ Կրնան տեսահէտներու տարբերութիւններ գտնուիլ, սակայն Թուրքիա չի կրնար Ադրբեջանէն հրաժարիլ» ըսած են զինուորականները։

Այս ազդարարութեամբ կը բացատրուի Թ. Էրտողանի ադրբեջանական խորհրդարանին մէջ Մայիս 13ի ելոյթը։

ԱՍՈՐԻ ՀԱՄԱՅՆՔԸ ՎԱՆՔԻ ԴԱՏԸ ՇԱՀԱԾ Է

Մարտինի Մ.Թ.Թ.Թ գաւառակին մէջ ասորական Մոր Կապրիէլ վանքին հողերը իւրացնելու ջանքին դէմ բացուած դատը

ՓԱՇԱԹԱՂԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒՄԻՆ 17-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

1992 Մայիս 18ին ազատագրուեցաւ Քաշաթաղը (Լաչին) ու անով բացուեցաւ Արցախը Հայաստանին կապող «կեանքի ճանապարհ»ը։ Կարճ ժամանակ ետք այդ տարածքը մաս կազմեց ԼՂՀ վարչական չրջաններուն, իբրեւ կեդրոնով։

Ազատագրումին տարեդարձը այս տարի եւս տօնուած է մեծ չուքով։ Շնորհաւորելու գացած են երեսփոխանները, Ազգային ժողովի նախագահը Աշոտ Ղուլեան, Արցախի Թեմի առաջնորդը Պարգեւ Արք. Մարտիրոսեան, Հայաստանէն Սիւնիքի մարզպետ Սուրէն Մաչատրեան, բարձրաստիճան պաշտօնեաներ, ազատագրումին մասնակիցներ, հիւրեր։

Օրուան առիթով նախագահ Բ. Սահակեանի հրամանագրով «Մարտական ծառայութեան» մետալով պարգեւատրուած են խումբ մը զինուորականներ, իսկ Սիւնիքի մարզպետարանը «Գարեգին Նժդեհ» ու «Ակսել Բակունց» մետալները պատրաստած է։ Վերջինը տրուած է Քաշաթաղի դպրոցին տնօրէնին։ Պաշտօնական նշումին յայտնուած է օրհնուած հարիսան ու օրը չարունակուած է աւանդական երգ ու պարով, մրցումներով։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՍՏ ՇՈՒԷՏԱՑԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ

«ԵՒՐՈՊԱՆ ԹՈՒՐՔԻՈՑ ԿԸ ԿԱՐՕՏԻ ԿՇԻՌ ՈՒՆԵՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ»

Ձեռնհաս դիւանագէտ նկատուած Շուէտի արտաքին նախարարը՝ Գառլ Պիլտ հարցազրոյց մը չնորհած է Ֆիկարօյի (Մայիս 25) ուր կը ծանրանայ Թուրքիոյ անդամակցութեան անհրաժեշտութեան վրայ։ Ծանօթ է որ Ցուլիս 1էն սկսեալ եւ վեց ամսուան համար Շուէտ կը վարէ Եւրոպական Միութեան հերթական նախագահութիւնը։

Շուէտացիին համար «գալիք տասնամեակներուն պէտք պիտի ունենանք Թուրքիոյ տնտեսական եւ ժողովրդագրական ներուժին» եւ ուրեմն երկարօրէն կը բացատրէ Թուրքիոյ անդամակցութեան առաւելութիւնները։ Նախարարը կը չեչտէ որ Թուրքիոյ ներկայութիւնը նշանակալից տարր մըն է մահմետական աշխարհին հետ հաշտութեան համար։ Դեռ կը ճշդէ.- «Եթէ կը գտնենք որ Կիպրոս Եւրոպա է, մինչ կղզի մըն է Սուրիոյ բացը, դժուար է չնկատել որ Թուրքիան Եւրոպա է»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Շարժանկարի Գաննի 62րդ փառատօնը վերջ գտաւ Մայիս 24ին եւ բարձրագոյն մրցանակին՝ ոսկեզօծ դափնիին արժանացաւ աւստրիացի բեմադիրը՝ Միքայէլ Հանեքէ «Սպիտակ ժապաւէնը» ֆիլմին համար։ Պատմութիւնը կը սկսի 1913ին, երբ հետզհետէ ծնունդ կ'առնէ բռնատիրական վարչակարգը, բայց Հանեքէ չուզեր որ այդ բռնատիրութիւնը միայն նացիական բնոյթ ունենայ, այլ՝ ընդհանուր։ Մեծ մրցանակին արժանացաւ ժապ Օտիարի «Մարգարէն», ինչ որ անակնկալ մը չէր, փառատօնին յատուկ մրցանակը տրուեցաւ Պրիլանթէ Մենտոզայի, լաւագոյն դերասանուհին նկատուեցաւ Շառլոթ Կէնզպուր, իր աւելի քան համարձակ դերին համար «Անթիքրիսթ»ի մէջ, լաւագոյն այր դերասանը նկատուեցաւ Քրիսթոֆ Վալց, եւլն., եւլն.։

Գերմանիոյ նախագահ վերընտրուած է Հորսթ Քէօլէր երկրորդ չրջանի մը համար։ Պաշտօնը զուտ պատուաբեր բնոյթ ունի, բայց իր վերընտրութիւնը նպաստաւոր է Անկելա Մերքէլի համար, Սեպտեմբերի ընտրութիւններուն։

Ա.Ֆղանիստանի մէջ Ֆրանսացի զինուոր մը մեռած է Մայիս 24ին, բայց պարզուած է որ իր իսկ զէնքով մահացած է։

HARATCH
Cessera de paraître après le 31 mai

Des raisons impératives, principalement d'ordre économique, obligent la direction du journal à prendre l'incontournable décision de mettre fin à sa parution au seuil de son 84ème anniversaire. Pendant toutes ces années, moins celles de l'occupation pendant lesquelles son fondateur Schavarch Missakian a sabordé le journal (1940 - 45), «Haratch» a fidèlement servi la communauté arménienne de France et de la Diaspora en toute indépendance, la liberté d'expression étant son crédo. Son histoire se confond avec celle de la communauté arménienne de France et il a été un des véhicules essentiels permettant de maintenir l'identité.

LA DIRECTION

քննութիւն բացուած է ճշդելու համար թէ արկա՞ծ էր թէ անձնասպանութիւն։

Սէն-Սիփրիէնի (Արեւելեան Փիրէնեաններ) նախկին քաղաքապետը, որ Դեկտեմբերէն ի վեր կաշառակերութեան մեղադրանքով առժամեայ ձեւով բանտարկուած էր, անձնասպան եղած է խըցիկին մէջ։ Ժագ Պուլ մեծ գումարներով արուեստի գործեր գնած էր քաղաքին պիւտճէին դրամով եւ այդ պատճառով ամբաստանուած էր։

Ռուսաստանի ազգային ապահովութեան կողմէ պատրաստուած փաստաթուղթ մը կը խօսի յառաջիկայ տարիներուն հիւսիսային բեւեռին չուրջ պատերազմի հաւանականութեան մը մասին, նկատի առած այդ գօտիին ուժանիւթի պաշարներուն ներկայացուցած գրաւարկը։ Կազի ու քարիւղի կարեւոր այդ պաշարներուն տիրութեան պայքարը կրնայ առաջնորդել նման վտանգի։ Փաստաթուղթը անընդունելի նկատած է Օթան-ի ընդլայնումը, յատկապէս Ռուսաստանի սահմանակից գօտիներու մէջ։ Ուժանիւթի աղբիւրներուն տիրելու պայքարը հաւանական կը նկատուի նաեւ Միջին Արեւելքի, Պարսից ծովու, Կասպեան, աւազանին ու կեդրոնական Ասիոյ մէջ։

Ռ.Պ.Ա.Թի (Մարոք) մէջ, Մայիս 24ին նուագահանդէսի մը ընթացքին, հրմշտուքէ մը 11 հոգի մեռած է եւ 30 հոգի ալ վիրաւորուած է։

Իսրայէլի կառավարութեան Մայիս 24ի նիստին, Նեթանիահու ի վերջոյ արտասանած է «Պաղեստինեան պետութիւն» տարազը, ըսելու համար թէ չատ վերապահ է անոր ստեղծման նկատմամբ։ Վճռած է նաեւ վերջ չտալ Իսրայէլի գաղթատիրական քաղաքականութեան եւ պարպել գրաւուած չրջանները, ըստ Օպամայի դիմումներուն։ Կըրկնած է նաեւ թէ որեւէ ձեւով դէմ է Երուսաղէմի բաժանման։

Լիբանանի Հեզպոլլան հերքած է ձերմանական «Տէր Շփիկէլ» չաբաթաթերթի զրպարտութեան մէկ յայտնութիւնը, ըստ որուն Հարիրիի սպանութեան մէջ Հեզպոլլան դեր ունեցած կ'ըլլայ։ Յայտնութիւն մը, որ եթէ հաստատուի, դեր կրնայ խաղալ Ցունիս 7ի ընտրութիւններուն։ Արդէն, այդ պատճառով է որ հերքումը անմիջական եղած է։

GLI ARMENI «ՀԱՅԵՐԸ»

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ ԿԱՊՐԻԷԼԼԱ ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆ
ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ՝ ԻԼ ՄՈՒԼԻՆՕ
ՏԱՐԻ՝ 2009 – ՊՈԼՈՆԻԱ

Փոքր չափերով (12,5 × 20,5) գիրք մը, բաղկացած 203 գրաւոր էջերէ, չորս քարտէսներէ. հինգ յաւելեալ էջեր տրամադրուած են աղբիւրներու եւ ութ էջնոց անուանացանկով ճոխացած:

Հեղինակը ծանօթ եւ յարգուած անուն մըն է հայագիտական աշխարհին մէջ, երեսունէ աւելի տարիներ վարած ըլլալով Պոլոնիա քաղաքի (Իտալիա) Հայագիտական ամպիոնը ուր կը դասաւանդէր Հայոց լեզու եւ գրականութիւն: Ունի բազմաթիւ յօդուածներ եւ հրատարակութիւններ, լոյս ընծայած է Ս. Բարսեղի կանոններուն գիտական հրատարակութիւնը եւ յատկապէս 2001ին յայտնաբերած եւ չքեղ ապագրութեամբ լոյս ընծայած Երեմիա Չէլէպիի պատարագատետր ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՆՔԵՐՈՒ քարէաը, ապագրուած՝ պոլոնիացի ազնուական բանաստէրի մը կողմէ:

Տեղագրական թանկարժէք փաստաթուղթ մըն է գիտական աշխարհին համար:

Վերջին տասնամեակներուն իտալերէն լեզուով բազմաթիւ հատորներ լոյս տեսան, թարգմանութիւններ հայկական գրականութենէն եւ յատկապէս Ցեղասպանութեան ընդհանուր նիւթով վէպեր եւ ուսումնասիրութիւններ, մինչեւ իսկ Փառյօ Գոսախի ՄԵԾ ԵՂԵՌՆ գծագրական ալպոմը որ մեծ յաջողութեան արժանացաւ եւ օտար լեզուներով ալ լոյս տեսաւ:

Կ. Ուլուհոճեանի «ՀԱՅԵՐԸ» աշխատութիւնը, հակառակ համեմատաբար համեստ ծաւալին, կը ներկայանայ որպէս լիակատար համայնագիտարան Հայոց պատմութեան ուր մշակուած են մեր պատմութեան բոլոր նիւթերը խղճամիտ եւ դիտուն բանասէրի մը գրիչով:

Համառօտ ներածական տողերուն մէջ հեղինակը կ'անդրադառնայ որ Աբեմոուքը վերջերս միայն չատ կը հոլովէ Հայ անունը որպէս 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութեան եւ աղէտաւոր երկրաշարժի մը դարձած ժողովուրդ, մինչ ան արժանի է մարդկութեան ուշադրութիւնը դրաւելու իր 2500 տարիներու առեղծած հարուստ մշակոյթին համար, Աբեւելքն եւ Աբեմոուքը կամրջող ընդարձակ հողամասի մը վրայ, հակառակ հզօր կայսրութիւններու ճնշումին, պահած է իր ինքնութիւնը չնորհիւ իր լեզուին եւ գիրին եւ քրիստոնեայ հաւատքին: Անոր ընդարձակ ՍՓԻՒՌՔՆ ալ մինչեւ այսօր կրնայ օրինակ ծառայել հիւրընկալուող երկիրներու մէջ խաղաղ համարկումի, առանց ամբողջական ճուլումի վերածուելու:

Այս հիմնական գաղափարէն մեկնելով Ուլուհոճեան հիանալի պարզութեամբ առաջին բաժինին մէջ կուտայ Հայաստանի աշխարհագրական, պատմական եւ հանրապետական սահմանները:

Երկրորդ գլուխը նուիրուած է Հայոց պատմութեան Ուրարտուի թագաւորութեան ձեւանալէն մինչեւ Արշակունեաց թագաւորութիւն՝ հասնելով մեր օրերուն, առանց դանդ բնելու Արցախի ազատագրումը եւ ներկայի դժուար կացութիւնը:

Երրորդ բաժինը համապատասխանած է Հայաստանեայց եկեղեցւոյ պատմութեան, սկսած՝ առաջին դարերէն, մինչեւ մեր օրերը, տըրուած զարմանալի յատկութեամբ եւ անկողմնակալ բանասէրի աչքով դիտուած: Անոր գժուար յարաբերութիւնները յոյն եւ լատին նուիրապետութիւններու հետ, Հայոց հայրապետներու սիրոյ եւ միութեան կոչերը, դաւանական ցաւալի վէճերն ու անոնց բացած վէրքերը հայ հաւատացեալներու հոգիին մէջ եւ վերջապէս Հայ եկեղեցւոյ բռնած ընթացքը քրիստոնեայ աշխարհին մէջ որպէս համերաշխութեան եւ էքիւմէնիզմի անխոնջ քարոզիչ:

Չորրորդ գլուխին մէջ հեղինակը չուրջ 70 էջ կը նուիրէ Հայ մշակոյթին եւ անոր համամարդկային արժէքին, տալով պատմական մանրակրկիտ տեղեկութիւններ:

Հոն կը խօսուի, Գրոց գիւտէն սկսեալ, բոլոր դարերու կարկառուն դէմքերու մասին, առանց մոռնալու անցեալի իշխանաւորներուն եւ ներկայի աշխարհական հովանաւորները մեկենասութիւնները որոնց չը նորհիւ հայ մշակոյթը քաղաքական ամենաղժուարին պայմաններու մէջ ալ երբեք կանգ չէ առած եւ առաւօրէն արտադրած է օտար ափերու վրայ ալ – Ջուղա, Ղրիմ, Վենետիկ, Վիէննա, Պոլիս, Թիֆլիս, եւն.:

Հուսկ ՍՓԻՒՌՔԸ որուն նուիրած է ամբողջ հինգերորդ բաժինը:

Հեղինակը կը զանազանէ ԳԱՂՈՒԹ եւ ՍՓԻՒՌՔ եզրաբանութիւնները. Առաջինը կը վերաբերի այն պարագաներուն երբ որոշ թիւ ներկայացնող խումբեր կամաւոր կերպով կը խմբուին քաղաքի մը մէջ, գործի բերումով, պահելով իրենց կապերը երկրին, լեզուին եւ եկեղեցիին հետ եւ օժտուելով ներքին կառոյցով մը իրենց ինքնութիւնը պահելու: Այս խումբին կը պատկանին Փոքր Ասիոյ գաղութները, ներառեալ Պոլիսը, Պարսկաստանը, Հընդկաստանն ու Ծայրագոյն Արեւելքը, Եգիպտոսը, Պաղեստինը, Եթովպիան, Ղրիմն ու Արեւելեան Եւրոպան, Ռուսաստանն ու Իտալիան՝ Ձենովա, Վենետիկ, Հռոմ, Լիվորնո, Պոլոնիա, եւն.:

«Սփիւռքը» ծնունդ կ'առնէ Օսմանեան Թուրքերու եւ 1923էն սկսած քեմալական Թուրքիոյ իրագործած ցեղային մաքրագործումով երբ վերապրողները ոչ մէկ յոյս ունէին կրկին ուն վերադառնալու. Սփիւռք որ կը համապատասխանէ «Տիասփորա» բառին կը նշանակէ ցրօնք, ցրուել, տարտղնել. այս իմաստին մէջ Հայրենիքի մը գաղափարը գոյութիւն չունի այլեւս ուր կարելի է վերադառնալ, որոնց համար Ազգերու Ընկերութեան կողմէ նորվեկիացի Ֆրիտիոֆ Նանսէն իր անունը կրող վկայագիր մը շնորհեց ՆԱՆՍԷՆեԱՆ ԱՆՑԱԳԻՐ անունով, որպէսզի անոնք կարենային ճամբորդել եւ գործ գտնել: Յաւուկն կը յիշէ Ֆրանսան որ մեծ թիւով Հայեր ընդունեցաւ եւ ուր կարելի եղաւ մշակութային եռուն կեանք մը առեղծել: Հոն մեծ դեր խաղացած են – կը զրէ – Աբշակ Զօպանեան, «Յառաջ» օրաթերթը, Հրանտ Սամուէլի արեւելեան գրականութիւն... ինծի քիչ մը տարօրինակ կը թուի թէ ինչո՞ւ ոչ մէկ

ՁՔԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԼՈՒԾԸ

ՌԻՉԱՐԴ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ (*)

Մայիսի 13ին Համաշխարհային պանքի Հայաստանեան ներկայացուցչութեան ղեկավարը, էապէս նոր գնահատական տալով Հայաստանի խորացող տնտեսական խնդիրներին, զգուշացրեց, որ տնտեսական ճգնաժամը կը յանգեցնի երկրում աղքատութեան մակարդակի կտրուկ աճին: Արիստոմենէ Վարուսակիսի խօսքով՝ սպասւում է, որ Հայաստանում աղքատութեան ցուցանիշերը ընդհանուր առմամբ կ'աճեն 4-6 տոկոսով:

Եթէ աղքատութեան մակարդակը հաշուարկւում է 22 տոկոս, ապա նման աճը բաւական տագնապալի մարտահրաւէր կը լինի Հայաստանի կառավարութեան համար, որն արդէն բախւում է մի շարք այլ լուրջ, նոյնիսկ աւելի ծանր եւ ամոզ խնդիրների՝ «բացասական տնտեսական աճի» նոր փուլից մինչեւ արտասահմանից դրամական փոխանցումների կտրուկ անկումը:

Աւելի սոսկ, աղքատութեան նման աճը յատկապէս զգալի է երեք պլխաւոր պատճառով.

Առաջին՝ Հայաստանում աղքատութեան մակարդակի պաշտօնական գնահատականները հնացել են, քանի որ հիմնուած են 2007թ. տըւնային տնտեսութեան եկամուտների մասին հետազօտութեան տուեալների վրայ: Այսպիսով, անգամ եթէ այս տուեալների, որոնց համաձայն՝ բնակչութեան 22 տոկոսն աղքատ է ապրում, ամենայն հաւանականութեամբ աղքատութեան յետագայ աճը կը թերագնահատի: Աւելին՝ եթէ Համաշխարհային պանքի հաշուարկները ճիշդ են, ապա այս տարի Հայերի 26–28 տոկոսը կարող են աղքատ ապրողների չարքին դասուել:

Երկրորդ՝ աղքատութեան մակարդակի կտրուկ աճը կառավարութեանը լուրջ խնդրի առաջ է կանգնեցնում, ինչը կ'արտայայտուի կենսամակարդակների միջեւ աւելի մեծ տարբերութեամբ, որը կարող է յանգեցնել երկրի պառակտման: Այլ խօսքով՝ եկամուտների եւ բաշխեկեցութեան արդէն գոյութիւն ունեցող անհաւասարութեան Ֆոնի վրայ քիչ մասը կազմող ունեւոր հայկական վերնախաւի եւ հակայ ու անրնդհատ աճող աղքատների խաւի միջեւ անդունդը կ'արագացնի ակնարկ կ'ընէ 175 տարի ծառայութիւն մատուցած ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ վարժարանին որ առած է մեծ թիւով մտաւորականներ, քաղաքական եւ գիտաշխատ գործիչներ, գաղութային գլխավորները, ինչպէս նաեւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարան որուն դերը հայ բնտիր ընտանիքներու կազմութեան մէջ մեծ դեր կը կատարէ մինչեւ այսօր գաղութին մէջ:

Այս ակամայ անհաւասարութիւնները ոչ մէկ կերպով կը նպաստեն տիկին Կապրիէլլա Ուլուհոճեանի «ՀԱՅԵՐ» հատորը որ ցարդ իտալերէն լեզուով լոյս տեսած Հայոց պատմութեան ամէնէն ամբողջական եւ կատարեալ հատորը կարելի է նկատել:

ՅԻՊԼ

երկրում ընկերային եւ, նոյնիսկ, հնարաւոր է, քաղաքական բեւեռացումը:

Այստեղ կայ նաեւ աւելի լայն համատեքստ՝ քաղաքի եւ գիւղի միջեւ տարբերութիւնը, ինչը սըրտում է աղքատութեան հիմնախնդիրը երկու տարբեր ուղղութեամբ: Առաջին՝ աղքատութեան մէջ ապրող գիւղացիների թուի աճը կը դառնայ էլ աւելի ապակայունացնող գործօն՝ քաղաքներից դուրս միջոցների սղութեան եւ տնտեսական հնարաւորութիւնների բացակայութեան հետեւանքով: Երկրորդ՝ հաշուի առնելով այն, որ կառավարութեանն այդպէս էլ չյաջողուեց մշակել քաղաքի եւ գիւղի միջեւ աւելի հաւասարակշիռ աջակցութեան ռազմավարութիւն՝ երեւանի եւ մարզերի միջեւ տարբերութիւնն էլ աւելի կ'ընդգծի երկու խիստ տարբեր «Հայաստանների» առկայութիւնը:

Իսկ երրորդ գործօնը, որն ընդգծում է աղքատութեան հզօր ճնշումը, ձեւաւորուել է վերջերս եւ որոշակի իմաստով առաւել լուրջ է: Քանի որ դրամական փոխանցումների կրճատումը ոչ միայն Ռուսաստանում տնտեսական կտրուկ անկման, այլեւ Ռուսաստանի քաղաքներում աշխատատեղերի կըրճատման հետեւանք է, աղքատութեան աճն այսօր տեղի է ունենում աշխատանքի մեկնած հայ գաղթողների առաւել լայն համատեքստում, ովքեր ստիպուած են տուն վերադառնալ: Նրանց մեծ մասի համար այսօր Հայաստանում աւելի քիչ տնտեսական հնարաւորութիւններ կան, քան այն ժամանակ, երբ նրանք գնացել էին, եւ աշխատաշուկայում մրցակցութիւնն այսօր աւելի սուր է:

Եւ քանի որ այս գաղթողներից շատերը մի քանի տարի ապրել են Ռուսաստանում, նրանց վերադարձն իր հետ բերում է լրացուցիչ քաղաքական հետեւանքներ: Հայաստանի այսօրուայ քաղաքական իրողութիւնները, որոնք աչքի են ընկնում նոր իմաստային բեւեռացմամբ եւ համընդհանուր քաղաքական անտարբերութեամբ, ենթադրում են ընկերային դժգոհութեան քաղաքական դրսեւորում այս նոր «ընտարազանգուածի» չըլնում՝ հատնաբար տակայ իրավիճակից դժգոհ, վհատուած եւ յուսալքուած մարդկանց՝ նոր ալիքի տեսքով:

Այսպիսով, առաւել կամ պակաս չափով պարզ է, որ «աղքատութեան այս նոր ճնշումը» կը դառնայ վերջին եւ նոյնիսկ առաւել տագնապալի մարտահրաւէր Հայաստանի կառավարութեան համար, նոր սպառնալիք կը հաղորդի հնարաւոր անկայունութեանը՝ յղի հզօր քաղաքական բարդութիւններով:

Հատասարապէս տագնապայորոյ է այն փաստը, որ երկրի իշխանութիւնները այն նոր մարտահրաւէրներին արձագանգելու սահմանափակ հնարաւորութիւններ ունեն: Նրանք կարող են ընդամէնը սրբագրել 2008թ. Հոկտեմբերի ընդունուած Աղքատութեան կրճատման ծրագիրը եւ ստեղծել նոր «աշխատանքային խումբ»՝ այս խնդրի դէմ պայքարելու համար:

Սակայն պիւտճէի ընդլայնուող

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՖԼՆՏԼՔԶԱՏԻ «Զիւպէյտէ հա-նըմ» մշակոյթի կեդրոնի սրահին մէջ, Մայիս 7ին, նախաճեռնութեամբ Թօփիգարուի Թատրոնի միջվարժարանային փառատօն մը տեղի ունեցած է: Համայնքի միջնակարգ վարժարաններու կողմէ պատրաստուած էին թատերախաղեր, որոնք կարգաւ ներկայացուած են: Ջեռնարկին բացման խօսքը արտասանած է տնօրէնուհի Անիթա Թումայեան, որ ողջունած է ներկաները եւ յայտնութիւն մատքած մասնակից վարժարաններու աշակերտներուն: Ապա, խօսք առած է հայերէնի ուսուցչուհիներէն Հերա Իսքէնտէրօղլու, որ տեղեկութիւններ տուած է թատրոնի ու թատերական արուեստի կարեւորութեան մասին տղոց կեանքէն ներս: Մանրամասնութեացուցած է մասնակից վարժարաններու գործերը: Յաջորդաբար ներկայացուած են զանազան թատերախաղեր: Վերջաւորութեան ալ տնօրէնուհին վարժարանի անունով յուշատախտակներ յանձնած է մասնակից վարժարաններու խումբերուն:

* * *

ԵՇԻԼԳԻՒՂԻ վարժարանին երդիքին տակ, Մայիս 15ին, մեծարուած է բանաստեղծ Զարեհ Խրախունի, որու ծննդավայրն է Եչիլգիւղ: Կազմակերպիչն էր վարժարանին տնօրէնութիւնը, որ խնամքով պատրաստած էր գրական ձեռնարկ մը, որ բուն թուականէն առաջ ալ առիթ տուած է, նախապատրաստական ներկայացման մը, Մայիս 9ին: Բացման խօսքը արտասանած է տնօրէնուհի տիկին Անի Երամեան, որ ողջունած է բանաստեղծը եւ ներկաները, ուսուցչական կազմին եւ բեմադիր Արամ Կոստանեանի: Ցայտագիրը գործադրուած է ժամացոյցի ճշգրտութեամբ եւ պարբերաբար Խրախունիի գործին նուիրուած գրախօսականներէ հատուածներ կարդացուած են: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը եւ գլխաւոր անակընկալը եղած է Արամ Կոստանեանի կողմէ յղացուած ու կատարուած պարը, որ իր ներշնչումը առած է Խրախունիի «Համբոյր անհնարին» բանաստեղծութենէն: Բեմ հրաւիրուած է Խրախունի որ իր շնորհակալութեան խօսքը ըսած է: Տնօրէնուհի Անի Երամեան հրաւիրած է նաեւ Ռոպէր Հատտէճեանը, որ ողջոյնի խօսք մը ընէ: Ան խանդավառ ելոյթ մը ունեցած է ներչընչուած սրահը լեցնող հարիւրաւոր աշակերտներէն: Ջեռնարկը վերջ գտած է հիւրասիրութեամբ:

* * *

ՊՈԼՍՈՅ Սահակեան Սանուց միութեան սրահին մէջ, Մարտ 31ին, տեղի ունեցած է Սահակեան վարժարանի կողմէ կազմակերպուած գրական երեկոյթ մը, նուիրուած Իսթանպուլահայ այն գրագէտներուն, որոնք ողջ են: Նախորդը յատկացուած էր անդարձ բաժնուածներուն: Այսպէս, այս նոր յայտագիրը նուիրուած էր Ռ. Հատտէճեանի, Զարեհ Խրախունիի, Վարդ Շիկահերի, Արման Վարդանեանի, Յակոբ Մաչիկեանի, Խորէն Մանավեանի, Վարդերես Գարակէօզեանի, Մկրտիչ Մարկոսեանի, Արսէն Ձանեանի, Հիլտա Գալֆայեանի եւ Իգնա Սարրսալեանի:

ԱՆԱԹՈԼ ՖՐԱՆՍԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 165-ԱՄԵԱԿԸ

(1844 - 2009)

Մեր ժամանակակից պատմութեան ընթացքին Ֆրանսայի կառավարութեան դէմքեր եւ պետական կարեւոր անձնաւորութիւններ իրենց զօրակցութիւնը յայտնած են մեր արդար դատին: Մի քանի օրինակներ. Ժան Ժորէս, հանրապետական-քաղաքական գործիչ, բազմիցս բողոքած է Աբդիւլ Համիտեան Հայաստանի եւ Օսմանեան կայսրութեան հայաբնակ շրջաններուն Հայերու նկատմամբ սուլթանին բիրտ կամայականութեան եւ գաժանութիւններուն դէմ: Անուններու ցանկը երկար է: Փիէռ Քիյառ, Ժորժ Գլէմանսօ... իսկ Ֆրանսուա Միթերան, Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահը, եղաւ պետական առաջին դեմքը, որ ճանչցաւ Հայոց ցեղասպանութիւնը 1983ին, իսկ նախագահ Ժագ Շիրաք պաշտօնական հանդիսաւոր առիթով անոր, այցելեց Հայաստան ու Ծաղկեպսակ զետեղեց Մեծ եղեռնի Ծիծեռնակաբերդի յուշակոթողին եւ կոչ ուղղեց Թուրքիոյ որ ճանչնայ Հայոց ցեղասպանութիւնը:

Այսօր, մեր վախճանն է ողջունել մեր ազգին արտասովիկ բարեկամներէն մտաւորական Անթոլ Ֆրանսի ծննդեան 165ամեակը: Ան ծնած է 1844 Ապրիլ 16ին, եղած է վաստակաշատ մտաւորական մը: Գրած է բազմաթիւ վէպեր, թատերգութիւններ, բանաստեղծութիւններ: Ֆրանսայի Ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ 1896ին, իսկ Նոպէլեան գրական մրցանակը չհաջեցաւ 1921ին:

Ա. Ֆրանս իր գրութիւններով պաշտպանեց մարդասիրական հարցերը, ժողովրդային կրթութիւնը եւ աշխատաւորներու իրաւունքները:

Ֆրանսայի ակադեմիկոսը հետեւողականօրէն հանդէս եկած է ճնշուած ժողովուրդներու, մասնաւորապէս Օսմանեան կայսրութեան Հայերու պաշտպանութեամբ: 1894-96-ի Հայերու զանգւածային կոտորածներու ժամանակ բողոքի ձայն բարձրացուցած է սուլթանի իշխանութեան դէմ: Կազմակերպած է ու անձամբ մասնակցած հայ որբերու համար հանգանակութեան:

Ա. Ֆրանս Ֆրանսայի վերոյիշեալ մտաւորականներուն հետ մաս կազմած է Փրօ-Արմէնիա ամսագրի խմբագրութեան որ նախաճեռնութիւն եղաւ Հ.Յ.Դաշնակցութեան հիմնադիր Քրիստափոր Միքայէլեանի: Հրատարակութեան նպատակն էր Ֆրանսայի եւ միջազգային հասարակութեան ծանօթացնել Հայկական հարցը եւ Եւրոպայի մէջ ուժեղացնել հայանպաստ շարժումը:

Ա. Ֆրանս ցաւսմով բողոքած էր Հայերու ցեղասպանութեան դէմ. 1916 Ապրիլ 9ին Սորպոնի ելոյթի ժամանակ յայտարարած. «Երիտթուրքերը, տիրանալով իշխանութեան, իրենց դաժանութեամբ գերազանցեցին Աբտիւլ Համիտը, կազմակերպելով Աւտանայի կոտորածը. Մեզ սիրող այդ ժողովուրդը բնաջնջելու որոշում ընդունած է Թրքական կառավարութեան խորհրդակցութիւններուն ընթացքին ... Արեան այն փոքր կաթիլը, զոր ան թերեւս կը պահէ, թանկագին արիւն է, որմէ հերոսական սերունդ ծնունդ առնելու է: Ժողովուրդ մը որ մեռնիլ չուզեր, երբեք չի մեռնիր»:

Ա. Ֆրանս մահացաւ 1924 Հոկտեմբեր 12ին: Անոր ամփիւններէն մասնիկ մը կը հանգչի Երեւանի Հայոց ցեղասպանութեան թանգարանին մէջ:

Ա. ՊԵԼԵԱՆ

ՍՏԱՅԱՆՔ

ՀԱՍԿ

Թիւ 3, 2009

Պաշտօնական ամսագիր
կաթողիկոսութեան Հայոց
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

ԱՆԹԻԼԻԱՍ (Լիբանան)

ՊԱՏԻԿ ՍԵՓԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐՈՒԽԱՆ

– Ծօ՛, ըսաւ Սերքօ, սա քէֆալին չվէլան առ, օխան հինգէն վար չի պիտի տաս, ի՞չտէ ասխտար կ'ըսեմ. երեք օխա է, տասնըհինգ ղրուշ կ'ընէ... լմնցնելուդ պէս թախմիկովը կ'առնես Թոտիկին կը բերես. պէլքի հոն կ'ըլլամ. չըլլամ նէ՝ ըսել է քի տուն էկած եմ, չիտակ հոս կը վազես: Հասկցա՞ր, հաստը խաֆա:

Սեփ, անձայն անմռունչ ոտքն անցուց մաշած ցեխոտ ոտնամանները, բացաւ դուռն ու դուրս ելաւ չավէլան գլխուն վրայ դնելէ ետք, քովի տանը պատուհանին տակէն անցած պահուն վեր առաւ դլուխը եւ սա խօսքերը արտասանեց ցած ձայնով.

– Աբո՛ւս, աս գիշեր ծուկ կը բերեմ ձեզի:

Եւ ճամբան չարունակեց՝ իր սրտագոչ ձայնն հնչեցնելով ձիւնապատ փողոցներուն մէջ:

Ձիւնը վերսկսած էր տեղալ խոշոր պատառներով. հով չկար. տրտմաթախիծ լռութիւն մը կը տիրէր Ջըքսալընի այդ տխուր փողոցներուն մէջ: Իրիկուն եղած էր. խաւարն անընդմարելի կերպով կը փռուէր մթնոլորտին մէջ, կարծես ձիւնին հատիկներուն հետ երկինքէն կ'իջնելով իբր անսահման մաղ մը որուն ծակերէն ջուր կը վազէ, այլ չդիմանալով համայնածառալ սպիտակութեան, կը մարէր, կը ցնդէր, գետնի վրայ իջած տեղն: Պատիկ Սեփ ձեռքերն ի գրպան, վտիտ բարակ ուսերը դէպ յառաջ, բերանէն կախուած ունենալով ձուկի չվէլան, տուներուն տակէն սողալով սողոսկելով կը վազէր: Ուսի անճիգ հարւածով մը տանը դուռը բացաւ, ներս մտաւ եւ չորդին արագ եւ երկիւղալից ակնարկներ պտըտցուց:

– Հոս ալ չէ, մրմռաց, օ՛խ:

Վար իջաւ նեղ եւ ծռմռկած սանդուխէ մը եւ դտնուեցաւ քառակուսի մթին տեղ մը, որ հաւանօրէն խոհանոց մըն էր, պահ մը ականջ դրաւ. ձայն ձուն չկար, եւ թէ՛ յուրտէ եւ թէ ներքին յուզումէ դողդղացող տխեղծ ձեռներովը վեր առաւ գետինը ծածկող աղիւաններէն մին, ապա դուրս հանեց, նորէն տեղը դրաւ քարը եւ պարտէզին դուռը քանալով՝ դուրս ելաւ:

Ձեռքի ամանին մէջ կը գտնուէր օխայի մը չափ ձուկ:

Գետինը դրաւ ամանը, տախտակօրմին տակը գնաց եւ երկու ձեռները բերնին քովերը դնելով իբր ձայնատար.

– Աբո՛ւս, Աբո՛ւս, գոչեց:

Աղօտ պատուհանին եռեւը նկատուեցաւ տժգոյն ծնգած դէմք մը: Աբուսին ճերմըկոտիկ դէմքը, որուն ի տես թեթեւ հառաչ մը արձակեց Սեփ:

– Վա՛ր էկու, ըսաւ:

Վայրկեան մը եռքը տախտակօրմին վրայ չուլլուելով, Աբուս կը ժպտէր ստամբակին, որ անճառ խանդով մը, չդարձակ աչուըներով կը դիտէր զայն ու ձեռքն երկնցնելով կը չոյէր անոր մեռելատիպ երեսը: Մանկուհին աւելի վար կը ծռէր, աւելի հանդիստ վայելելու համար այդ չոյանքը, որ կարծես կեանդանութիւն մը կը հեղուր միսին վրայ: Իրենց կեցած տեղէն քայլ մը անդին, տախտակօրմին մօտիկը կը գտնուէր կիսախուփ հոր մը:

Ձիւնը կը տեղար հիմա աւելի քարակ, խիտ խիտ եւ կը դիզուէր երկու պղտիկներու գրպէհաներուն եւ գլուխներուն վրայ, կարծես խնամք տանելով զոցել, զարմանել ի՛նչ ախուր ու թշուառ բան որ կար ամուոց վրայ:

– Տուտուդ հո՞ս է, հարցուց Սեփ:

– Չէ, չեկաւ տակա, փաթթած իմիջներէն տարաւ քի փարա առնէ տէ...

– Նայէ, ձեզի ձուկ պերի, Աբուս, ըսաւ Սեփ, ցուցնելով ամանն ուր ձուկերը կ'երեւէին ձիւնով ծածկուած:

Հիմակ աւելի վար ծռած էր Աբուս, եւ Սեփ ոտից ծայրերուն վրայ կոխելով, դրեթէ իրարու տաք չունչը կը զգային իրենց դէմքին վրայ:

– Եաղ ունի՞ք, հարցուց տղան:

– Չունինք:

– Ա՛հ... քէօմի՞ւր:

– Չունինք:

– Ա՛հ:

(Շար. 4)

(*) Երեւանի Ռազմավարական եւ ազգային հետազօտութիւններուն հայկական կեդրոնի տնօրէն:

բացի և հարկային ճնշման ու հարկահաւաքման ցածր մակարդակի պայմաններում իշխանութիւնները կարող են կանգնել ընկերային հատւածի ծախսերը կրճատելու անհրաժեշտութեան առջեւ: Իսկ դա կը բերի միայն խնդրի խորացմանը՝ հրահրելով անկարգութիւնների նոր ալիք եւ յարուցելով համընդհանուր դժգոհութիւն, ինչը կարող է խարխլել առանց այն էլ թուլացած կառավարութեանը: Դէ ինչ, ամառը Հայաստանում խոստանում է իլօք «թէժ» լինել:

Ռ. Կ.

«Արմէնիանաու»

ԱՆԱՓՈ ՏԱՓԱՆԱԻԻԼ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑԹՆԵՐ

● Չորեքշաբթի, Յունիս 10, ժամը 20·30ին, ՏԻԼՓԱՇ-ԲլուԼ, սազ, քանոն երբեակը
Philippe CHAHBAZIAN – բլուլ
Aïda NERGARARIAN – քանոն
Vartan ARSLANIAN – սազ

* * *

● Ուրբաթ, Յունիս 19, ժամը 20·30ին, ՄԱՍԻՍ – Հայկական ու իտալական հեղինակային երգեր։
Շահան ՏԻՆԱՆԵԱՆ – թաւջութակ։

—●—

Péniche ANAKO

CONCERTS EN JUIN

● Mercredi 10 juin à 20h30
DILKASH — Trio Saz-peloul-kanone

Vartan ARSLANIAN - saz
Philippe CHAHBAZIAN - peloul
Aïda NERGARARIAN - kanone

* * *

● Vendredi 19 juin à 20h30
MASSIS — chansons arméniennes et italiennes.

Chahan DINANIAN - violoncelle.

Contact : 01 42 06 74 26
Courriel : info@penicheanako.org
Site internet : peniche.anako.org

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Եզակի եւ խոչտանգական վայրը խնջոյքի ու ժողովական հաւաքոյթներու համար՝ ամուսնութիւն, կնունք, տարեդարձ, հիւրասիրութիւն։

Ինչպէս նաեւ՝ մասնագիտական ասպարէզի մէջ, համագումար, արհեստավարժական վերապատրաստութիւն, ցուցահանդէս, նորարարութեան ցուցադրութիւն։

Փարիզի կեդրոնը, 19րդ թաղամասի մէջ, Վիլէթի աւազանի ափին – 100 հոգինոց սրահ մը, որ ունի պատուհան, ճաշասեղանի, լուսաւորութեան ու լուսարձակումի բոլոր յարմարանքները։

Դիմել։
Հեռ. 06· 10· 46· 08· 83
Կապ – info@penicheanako.org
Կայքէջ – peniche.anako.org

Imprimé sur ls Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԶԴ

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Առկախ հաշիւ ունեցող մեր բաժանորդներէն ջերմապէս կը խնդրուի անյապաղ փակել իրենց հաշիւը։ Նոյն խնդրանքը՝ մեր կազմակերպութիւններուն, գժուարութիւններ չստեղծելու համար վարչութեան ծանր աշխատանքին։

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻԻՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՄԱԶԳԱՑԻՆ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԱՄԱՌՆԱՑԻՆ ՀԱՒԱՔ՝

ՓՈՐՈՒՄ 2009

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՅՈՒԼԻՍ 13ԷՆ 26

● Դասախօսութիւններ, զրոյցներ
● Այցելութիւններ պատմական եւ մշակութային վայրեր
● Պատրաստներ՝ Հայաստանի տեսարժան վայրերը
● Դիշերային հաճելի եւ ընկերային մթնոլորտ։

Արձանագրութեան համար դիմել՝
ՀՈՒՐԻԿ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ·
– 01· 42· 29· 10· 24
– 06· 14· 74· 92· 97

ԱՆԱՓՈ Տափանաւ

ՀԱՑԵՐԷՆԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՄԱՑԱՆՑԻՆ ՎՐԱՑ

Իմակ – Կայքէջ – Նամականի

Համակարգիչի վրայ հայկական տեղեկատուի ու տառատեսակներու գործածութիւնը

Մասնակիցներ՝
Philippe PHILIPPOSSIAN
Gabriel KEBEDJIAN
Յարութիւն ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Զրուցավար՝
Միհրան ԿԻՒՐԿՃԵԱՆ

Որեքշաբթի, Յունիս 3, ժամը 20·30ին
Հասցէ·– *ԱՆԱՓՈ Տափանաւ*
Bassin de la Villette — Quai de la Seine
75019 Paris

Կազմակերպութեամբ՝
Մարն-լա-Վալէի հայկական մշակութային ընկերակցութեան
եւ
ՄԿՆԻԿ կրթական աշխատանոցին

* * *

COMMUNIQUER EN ARMENIEN SUR INTERNET
Le mercredi 3 juin à 20h30
Péniche ANAKO

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՐԿՇԱԲԱԹՕՐԵԱՑ ԴՊՐՈՑԻ ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
կը հրաւիրեն

L'UNION DES ANCIENS ELEVES
L'ASSOCIATION DES PARENTS D'ELEVES DE L'ECOLE BIHEBDOMADAIRE
vous invitent

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ,
à la Fête Champêtre traditionnelle

Dimanche 14 juin à partir de 12 heures

Animation musicale
Chants et Danses par les enfants de l'école

Khorovadz — Buffet — Buvette
Jeux — Tombola

Information école bihebdomadaire

— Grand parking —
Tout est prévu en cas de pluie.

au COLLEGE ARMENIEN SAMUEL-MOORAT
26 rue Troyon — 92310 SEVRES
(Métro : Pont de Sèvres)
Réservations - Renseignements : 06 60 53 33 39

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԾՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Գաչանի «Հ. Իսահակեան» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Հաքիմեան 90 եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Գասպարեան 100 եւրօ, Տէր եւ Տիկին Վիալէ 50 եւրօ։

* * *

ՅԱԽԱԿՑՈՒԹԻԻՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Գաչանի «Հ. Իսահակեան» մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Մարտիրոս Զափարեանի մահուան առթիւ Տիկին Աղաւնի Զափարեանի, Տէր եւ Տիկին Գարբօղլանեանի եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ համայն ընտանիքին եւ այդ առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Տէր եւ Տիկին Փէքմեզեան, Տիկին Սաթենիկ Ֆիրէնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան 100ական եւրօ, Օր·Օր· Ըրընէ եւ Սիլվի Մուսայեան, Տէր եւ Տիկին Իվ Թորոսեան 150ական եւրօ, Տիկին Ժաքլին Մուսայեան, Տէր եւ Տիկին Փ. Հաքիմեան, Տիկին Եոլանտա Արեւեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Գասպարեան 50ական եւրօ։

□

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԽՍԻ

Կապոյտ Խաչի Խսիի «Տ. Սէրէնկիւլեան» մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի Սեպտեմբեր 15ին։ Դասընթացքները ունին տարբեր մակարդակներ.

– Նախակրթարան (6 տարեկանէն սկսեալ),
– Միջնակարգ – երկրորդական,
– Պաքալօրիայի նախապատրաստական եւ Պաքալօրիա,
– Զրահանաներ։

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի օրերը ժամը 18էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

45 rue de la Défense,
92130 Issy-les-Moulineaux

Արձանագրութիւն եւ տեղեկութիւն տեղւոյն վրայ, կամ հեռաձայնել՝
01·46·42·45·25 / 06·82·89·16·44
Թիւերուն, Շաբէխ Կիրակոսեանին։

□

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux vous propose une

JOURNEE DE DETENTE A LA MER

le **Dimanche 31 mai.**
Au programme :
Matinée et déjeuner à HONFLEUR, port de pêche où se déroulera la fête des marins.
Après-midi à DEAUVILLE (Casino-Plage)
— Départ à 7h45 : Rendez-vous Place de la Mairie à Clamart;
— Retour prévu vers 20h.
Inscriptions auprès de :
● Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33
● Alice : 01. 46. 42. 90. 68.

□

Arnouville-lès-Gonesse

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise organise, mensuellement, un après-midi «Rencontre et Culture».

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous, à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

● **le lundi 8 juin — Thème du jour : les origines de la Croix Bleue**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

* * *

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **Astrig** du Val d'Oise, vous informe que la CHORALE ASTRIG

ԿՈՉ

ՆՈՐ ՅԱՌԱՋ-Ի ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

«Յառաջ» կը պատրի լոյս տեսնելէ Մարտին 31ին։ Մեծ է թիւը հայերէն լեզուով թերթի մը հրատարակութեան նախանձախնդիր անձերու։ Հայութիւնը եւ յատկապէս սփիւռքահայութիւնն ու ֆրանսահայ գաղութը պէտք ունին հայերէն թերթի։ Պէտք է ստեղծել «Յառաջ»ի բացը լեցնող թերթ մը, նոյն սկզբունքներով հիմնուած։ Ան պէտք է տնտեսապէս անկախ ու ինքնաբաւ հիմքեր ունենայ։

Անհրաժեշտ է որ «Յառաջ»ին կառչած հաւատարիմ ընթերցողներ կան։ «Յառաջ» կրցած է ստեղծել իր ընթերցողը։ Կան նաեւ նուիրատուներ որոնք միշտ նեցուկ հանդիսացած են անոր։ Կայ տակաւին թերթին խմբագրութեան, անձնակազմի, աշխատակիցներու ու թղթակիցներու ցանկութիւնը իրենց գործակցութիւնը չարունակելու։

«Նոր Յառաջ»ը պիտի հրատարակուի Ֆրանսական օրէնսդրութեան համաձայն սահմանափակ դրամագլուխով ընկերութեան մը կողմէ։ Թերթը կ'ունենայ, գործադիր մնօրէնի մը կողքին խմբագրական անկախ կազմ մը, երեքէն հինգ հոգիէ բաղկացած, որ պիտի վարէ թերթին խմբագրական ուղեգիծը։ «Նոր Յառաջ»ի հրատարակութեան հաւանական թուական նախատեսուած է Հոկտեմբեր ամիսը։

«Նոր Յառաջ»ի բարեկամներու ընկերակցութիւն մըն ալ կեանքի կոչուած է 1901ի օրէնքի հիման վրայ, որու պաշտօնն է գործադիր կանգնել թերթին, հաւաքակութիւնը տեղեակ պահել ապագայ գարգացումներուն, բաժանորդագրութեան եւ հանգանակութեան արշաւ մը կազմակերպել գործնապէս ու նիւթապէս «Նոր Յառաջ»ի հիմնադրութեան, պրպտեումի ու բարգաւաճումին յարմարագոյն պայմանները ստեղծելու համար։

Կը հրաւիրենք ձեզ, որ ձեր աջակցութեամբ մասնակցիք «Նոր Յառաջ»ի ծը նունդին։ Ցաւելեալ տեղեկութիւններու համար կրնաք կապ հաստատել հետեւեալ հասցէներով.–

Les Amis de «NOR HARATCH»
Association de Loi 1901
16 rue Mandar
75002 Paris
Հեռ.– 06·24·41·84·64 *(արձանագրիչ)*
Իմակ· amis.norharatch@free.fr

Յանձն կոչը ստորագրողներու.
Գեղամ ԳԵԻՈՆԵԱՆ
Նորվան Արք· ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Խաչիկ ԹՒՕԼՒՕԼԵԱՆ
Արմէն ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
Մարկ· ՆՇԱՆԵԱՆ
Հայր Յարութիւն ՊԶՏԻԿԵԱՆ
Գրիգոր ՊՂՏԵԱՆ
Անահիտ ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ
Գէորգ ՏԷՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Յարութիւն ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

(adultes) se produira le **samedi 6 juin à 20h30** à l'Eglise catholique — avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse sous la direction du Maestro Haig SARKISSIAN.

Cette manifestation sera suivie d'un cocktail dans le local de la Croix Bleue. Entrée libre.

Venez nombreux passer une agréable soirée.

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

□

SEVRAN - LIVRY

La
Section **«D. Missakian»** de Sevran-Livry vous propose une journée en Picardie
le dimanche 14 juin
Au programme :
— Croisière déjeuner sur la Somme
— Visite de la Cathédrale d'Amiens
Départ en car à 8h30 de la mairie de Livry-Gargan.
P.A.F. : 55 euros
Réservations auprès de Madeleine :
01 43 10 04 96
Attention nombre de places limité.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 27
MERCREDI
27 MAI
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jbavatch@aol.com

Հասոք : 1,20 եւրօ

C.C.P. Paris 15069-02 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 22·211 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22·211

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏԱՂԱՎ

ԻՐԱՆի նախագահը Ահմատինեժատ բացառեց որեւէ խօսակցութիւն մեծ պետութիւններու հետ իր հիւլէական ծրագրին մասին, ինչ որ այդ պետութիւնները առաջարկած էին: Նախագահը չեչաած է որ այդ նիւթին մասին միայն Հիւլէական ուժանիւթի մէջազգ. գործակալութեան մէջ կը խօսուի, ոչ՝ անկէ դուրս: Վեց մեծ պետութիւնները, որոնք հանդիպումի մը առաջարկը ըրած էին (ԱՄՆ, Ֆրանսա, Չինաստան, Մեծն Բրիտանիա, Ռուսաստան, Գերմանիա) կը չնային համոզել Պարսկաստանը որ վերջ տայ հիւլէական իր գործունէութեան եւ դրական պատասխանի մը յոյսն ունէին, բայց Ահմատինեժատի համար՝ հիւլէական հարցը փակուած է:

Ն. ՍԱՐՔՈԶԻ, որ Ապու Տապի զբօսած է, Մայիս 26ին իսկ բացումը կատարեց Ֆրանսական զինուորական խարիսխի մը պարսկական ափերէն 225 քմ. հեռու: Իր տեսակին մէջ առաջինն է Ֆրանսայի սահմաններէն դուրս, ափրիկեան անկախութիւններէն ի վեր: Նախագահին չորս նախարարներ կ'ընկերանան եւ բազմաթիւ գործատէրեր: Մտորագրուած համաձայնագիրն ալ իշխանապետութիւններու հետ շատ աւելի հեռու կ'երթայ քան Ֆարթարի եւ Քուէյթի հետ ստորագրուած համաձայնագրերը, քանի Ֆրանսական բանակը յանձնառու կը դառնայ իշխանապետութիւններու բանակին հանդէպ որեւէ յարձակման պարագային:

ՀԻՒՍԻՍԱՑԻՆ ԳՈՐԻԱՑի արձակած հիւլէական ռումբը Մայիս 25ին, խիստ մտահոգութիւն պատճառած է եւ ՄԱԿ-ի Ապահովութեան խորհուրդն ալ անմիջական նիստ մը գումարած է: Չինաստանը եւ Ռուսաստանն իսկ չեն ծածկած իրենց մտավախութիւնը, բայց կը թուի որ Փիոնկեանկի համաձայնավար վարչակարգին հոգը չէ: Առաջին, վտանգուած երկիրը, անշուշտ, Հարաւային Գորէան է:

ՄԱՅԻՍ 26ի ընկերային շարժումներու օրը շատ աւելի հանդարտ քնոյթ ունէր եւ գործադուլի շարժումներն ալ շատ մասնակի էին: Երկաթուղին շատ քիչ համեմատութեամբ գործադուլի մէջ էր, մինչ մեթրօ, հանրակառք եւ այլ մարզերու մէջ բնաւ նկատելի չէր: Սենտիքաները որոշած էին միայն շատ մը ցոյցեր կատարել քաղաքէ քաղաք:

ԻՐԱՔի առեւտուրի նախարարը իր հրաժարականը տուած է, որովհետեւ ամբաստանուած էր կաշառակերութեան համար: Աղաւաղուած չաքար ներածած էր կարիքաւոր բնակչութեան համար:

ՀԵԶՈՒԼԼԱՑի ղեկավարը՝ Հասան Նասրալլահ «չատ,չատ վտանգաւոր» որակած է «Տէյ Շիփկէլ» շաբաթաթերթին յօդուածը, որ Հեզպոլլան կ'ամբաստանէր որպէս դրդիչը Հարիրիի սպանութեան:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿ մը առեւանդուած է Փաքիստանի Հարաւ-արեւմտեան շրջանը, Մայիս 23ին: Շրջանը վտանգաւոր է եւ թելադրուած է Ֆրանսացիներուն խուսափիլ նման վայրերէ: Այդ շրջանները կը գործեն առաւելաբար ապստամբներ եւ ալ-Քաիտայի կապուած թալիսաններ: Առեւանգուած անձը մաս կը կազմէր 6 հոգինոց խումբի մը (3 այրեր, մէկ կին եւ երկու փոքր մանուկներ) որ կառքով դէպի Իրան կ'երթար: Ճամբու ընթացքին պահ մը կեցած են ու այդ առեն է, որ մէկը առեւանգուած է:

ՊՈՍՆԻՈՑ Սերպերու նախկին ղեկավարը՝ Ռատովան Քարատիչ, որ բանտարկուած է Հոլանտա, յայտարարութիւն մը յանձնած է, ուր կը պնդէ որ փաստեր կան որ Ամերիկացիք խոստացած էին իրեն որ պիտի չհետապնդուի իր գործած ոճիրներուն եւ ցեղասպանութեան համար: Ըստ իրեն, այդ գաղտնի համաձայնագիրը (1996 Յուլիսին) դինք կը պաշտպաներ որեւէ հետապնդումի դէմ, այն պայմանաւ որ բոլորովին քաշուի քաղաքական կեանքէ:

ԻՍՐԱՑԷԼԻ արտաքին նախարարին դէպի զգայնական Իսրայէլ Պէլթէնու կուսակցութիւնը օրինագիծ մը ներկայացուցած է, ուր կը պարտադրուի Իսրայէլացիներուն երդում ընել Հրէական պետութեան: Այսպէս, եթէ օրինագիծը ընդունուի, ամէն Իսրայէլացի պարտի երդում ընել «պարկեշտութեան համար Իսրայէլի պետութեան հանդէպ, որպէս հրէական, սիոնական եւ դեմոկրատ պետութիւն, եւ անոր խորհրդանիշներուն ու արժէքներուն», մասնաւորաբար զինուորական ծառայութեան վերնի վրայ եւ այս կարգադրութիւնը պարտաւորիչ կ'ըլլայ ինքնութեան թուղթ ստանալու համար: Այս կը վերաբերի նաեւ 1,2 միլիոն Արաբներու, որոնք երկրին մէջ կ'ապրին եւ բնակչութեան 20%ը կը ներկայացնեն: Հարցը ծեծուած է խորհրդարանական յանձնախումբին մէջ Մայիս 24ին եւ եթէ ընդունուի կը ներկայացուի Խորհրդարանին, ուր երեք քուէարկութիւն անհրաժեշտ է օրէնք դառնալու համար:

ՍՈՄԱԼԻԻ նախագահը՝ Շարիֆ Շէյխ Ահմէտ յայտարարած է որ Սոմալին լեցուն է օտար մարտիկներով, որոնց գլխաւոր նպատակն է երկիրը Իրաքի եւ Աֆղանիստանի վերածել: Նախագահը յայտնած է Մայիս 25ին, որ օտար ճիհատականները եկած են ամբողջացնելու համար իսլամապաշտ ապստամբները: Երկու շաբաթ է արդէն, բուռն կռիւներ տեղի կ'ունենան եւ աւելի քան 200 հոգի մեռած է Մոկատիշիօ, գլխաւորաբար բնակիչներ:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆի արեւելեան շրջանը եւ Պանկլատէշի հարաւը մրրիկ մը պատճառեցած է 15 հոգիի մահուան եւ 400 հազար հոգի ալ անօթեւան մնացած են:

ԱՌՋԵՌՆ հեռաճայնները պիտի արգիլէին 10 տարեկանէն վար դպրոցականներու համար, այսինքն նախնական ուսման դասարաններուն: Հարցը մտահոգութիւն պատճառած է երեք նախարարներու (առողջապահութեան, բնապահութեան եւ Թուայնային զարգացման), որոնք այս ուղղութեամբ որոշում տուած են, որպէսզի գործածութիւնը բոլորովին արգիլուի նախակրթարաններու մէջ:

ՊԷՐԼՈՒՍԿՈՆիի անճնական կեանքը կը չարունակէ զբաղեցնել իտալական, նաեւ ոչ իտալական մեդիաները: Ծանօթ է որ իր կինը ամուսնալուծման դիմում ըրաւ ամբաստանելով ամուսինը, որ գլխէ կը հանէ անչափահաս աղջիկներ: Պատմութիւնը ծագած էր նկարի մը պատճառով, եւ կը հաղորդուէր որ Իտալիոյ վարչապետը մանեակ մըն ալ նուիրած էր 18ամեայ պարմանուհիի մը, որ դինքը «փափունէ» կը կանչէր: Վարչապետին համար, ընդդիմութիւնը կ'օգտագործէ հարցը քաղաքական նպատակներով:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԹՕՍՓԵՐՈՎ ՍՏԵՂԾՈՒԱԾ ԲԱՆԱՎԷՃԸ

Վարչապետ Թ. Էրտողանի խոստովանութիւնը (տե՛ս «Յառաջ», Մայիս 26) թէ Թուրքիայէն ազգային տարբեր պատկանելիութեան տէր քաղաքացիներ արտաքսուած են, եւ ատիկա Ֆաշիսթ մօտեցումի մը հետեւանքը եղած է, ողջմիտութեամբ չէ մտածուած կատարուածին մասին, աչխոյժ բանավէճի մը դուռ բացած են լրատուիմներու եւ հանրային կարծիքին մէջ:

Ոչ արհամարհելի հատուած մը չատ դրապէս կ'արժեւորէ ըսուածը, չեչտելով որ քննադատութեան պէտք է հետեւին սրբագրութեան գործնական քայլեր: Այս հատուածին մաս կը կազմեն փոքրամասնութիւններու ներկայացուցիչները, որոնց համայնքները էրտողանի «Ֆաշիսթ որակած մօտեցումին առաջին զոհերը եղած են:

Աստնցմէ յունակաց պատրիարքարանի մամուլի բանբերը յայտարարած է թէ յանդուգն մօտեցում մը կը մատնեն էրտողանի խօսքերը, սակայն գործնական քայլեր պէտք է հետեւին անոնց: Մաղթած է որ վարչապետին հնթակայ իշխանութեան օղակները նոյն ուղղութեամբ գործունէութիւն տանին:

Հայոց պատրիարքարանի մամուլի քանբեր Լուիզ Պաքար կարծիք հարցնող լրագրողներու պատասխանած է թէ հարցը քաղաքական բնոյթի է ու չի կարծեր որ պատրիարքարանը հոգեւոր իշխանութեան հանգամանքով այդ մասին տեսակէտ պարզէ:

«Ակօս»ի խմբագրապետ է. Մահչուպեան վերջին տարիներուն նչմարուած խօսքի ազատութեան երեւոյթով մեկնաբանած է էրտողանի արտայայտութիւնը, ըսելով որ չէ զարմացած բնաւ: Իսկ խմբագրութեան կազմէն Բ. Էտուքեան մատնանչած է վարչապետ Թ. Էրտողանի ընթացքին հակասութիւնները: Ցիշած է օրինակ հազիւ չաբաթ մը առաջ Թուրքիոյ մէջ աչխատող Հայաստանցիները վտարելու անոր սպառնալիքը: Ըսած է թէ որոչ վերապահութեամբ կը մօտենայ Թ. Էրտողանի ըսածներուն:

Հրեայ համայնքին նախագահը տեղին դատած է էրտողանի ինքնաքննադատութիւնը, չեչտելով թէ Ներեւորութեան տուրքի, Սեպտեմբեր 6-7ի նման դէպքեր պատճառ եղան Թուրքիայէն փոքրամասնութիւններու կարեւոր հատուածի մը մեկնումին: «Եթէ հանրապետութեան հիմնումի չրջանին միայն հրեայ համայնքը 60 հազար հոգի էր, իսկ այսօր մնացած է 20 հազար, կը նչանակէ թէ ասիկա պատճառներ ունի: Քննեցէք Ցոյներու կացութիւնը. հանրապետութեան առաջին օրերուն, 400-500 հազար Ցոյն կար, այսօր 2·500: Վարչապետը իրականութիւնը ըսաւ: Ոչի՞նչ պատահած է» ըսած է ան:

Ինչ կը վերաբերի մամուլին, «Ռատիքալ»ի մէջ Ճ. Զանտար կը յիչէ 1988ին վարչապետ Թ. Էօզալի Աթէնք պաչտօնական այցին ընթացքին նման քնոյթի մէկ արտայայտութիւնը: Էօզալ ակնարկելով Պոլիսէն վտարուած ու Աթէնք հաստատուած Ցոյներուն, ըսած է. «Շատ սխալ վարուեցանք անոնց հանդէպ: Երանի թէ ճարը գտնէինք զիրենք վերադարձնելու»: Ապա պրուիթիւնը կ'աւարտէ հարց տալով. «Ի՞նչ էր Սեպտեմբեր 6-7ը. ի՞նչ էին Ներեւորութեան տուրքը, Թրակիոյ աքսորը. ի՞նչպէս կը բացատրուին: Ի՞նչպէս պէտք է բացատրել 1915ը: Վարչապետին լսել ուզածը յստակ է: Չհասկնալ, կամ չկրնալ հասկնալ միայն "Ֆաշիսթամէտ մօտեցում"ով կը բացատրուի»: Ճ. Զանտար քննադատած է երկրին ընդդիմութեան կեցուածքն ալ որ անիրաւութիւն, անարդարութիւն նկատած է Թուրքիան որպէս Ֆաշիսթ ամբաստանող էրտողանի կեցուածքը:

Աւելի խիստ դատումի տողերով արտայայտուած է ուրիչ Թուրք լրագրող մը Ե. Աթսըզ. «Սթար» թերթին մէջ ըսած է թէ ուրախացած է էրտողանի ելոյթին: Ու բնաւ չէ զարմացած ընդդիմութեան հակազդեցութեան: Կը մաղթէ որ վարչապետը խրտչելով ուրուական պետութենէն յետքայլի չդիմէ, այլ յառաջդիմէ նոյն ուղղութեամբ:

Առ այդ, կ'ուզէ որ պետութիւնը նախ ԱՄՐՈՂՋՈՒԹԵԱՄԲ վերադարձնէ Ցոյն, Հայ եւ Ասորի քաղաքացիներէն, «յելուզակի մտայնութեամբ» գրաւած ստացուածքը. նաեւ՝ այդ գրաւումով անոնց օրինական տէրերուն, կրած վնասները հատուցանէ:

Կ'ուզէ տակաւին որ պետութիւնը արժանի Հէյպէլիի յունակաց դպրեվանքին վերաբացումը: «Այդ վարժարանը ոչ միայն Թուրքիոյ օրթոտոքս հատուածին հոգեւորականի պահանջը պէտք է դիմագրաւէ, այլ ամբողջ օրթոտոքս աչխարհին որ 300 միլիոն է: Պէտք չէ մոռնալ որ Ֆէների Ցունաց պատրիարքարանը ազիեղերական քնոյթի է» կը չեչտէ Ե. Աթսըզ:

Այս քնոյթի հակազդեցութիւնները վարչապետ Թ. Էրտողանը կը դնէն իր խօսքին յանձնառու քաղաքական դէմքի պարտաւորութեան առջեւ: Եթէ միայն պարագայականէն առաջնորդուած էր անոր ինքնաքննադատութիւնը, իր մօտեցումը գործով փաստելու քայլերու անկընկալութիւնը բաւական նեղ կացութեան պիտի մատնէ զինք:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԱՍԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ

Մայիս 25ին Ֆրանսահայ խորհուրդին Մարսէյլի մասնաճիւղին հրաւէրով Փ. Սէզան համալսարանին մէջ դասախօսած է ԼՂՀ Ֆրանսայի ներկայացուցիչ Ցովհաննէս Գէորգեան: Դասախօսութիւնը խորագրուած է. «Միջազգային իրաւագիտութիւնը Հարաւային Կովկասի քաղաքական իրականութեան դէմ յանդիմման»:

Յ. Գէորգեան վերլուծելէ ետք յատկապէս Ղարաբաղի հակամարտութեան պատմական արմատներն ու պատճառները, ծանրացած է զինուորական լուծումի մը անկարելիութեան եւ քաղաքական կարգաւորումի տանող չրջանակի մը եւ յարմարագոյն միջոցներ ընծայելու միջազգային իրաւագիտութեան կարողութեան վրայ:

Ներկայ գտնուած են Մարսէյլի Ա. թաղամասի փոխքաղաքապետ, երեսփոխան Ռ. Պլամ, Փրովանս – Ալփ – Գոթ ա'Ազիւրի Շրջանային խորհուրդի փոխնախագահուհի, երեսփոխան Սիլվի Ազնարիէս, Ֆրանսահայ խորհուրդի Մարսէյլի մասնաճիւղին նախագահ Փասքալ Շամասեան, համալսարանի դասախօսներ, համայնքէն ստուար բազմութիւն մը, մամուլի ներկայացուցիչներ:

Դասախօսութեան հետեւած է հարցում-պատասխանի բաժին մը: Ցովհաննէս Գէորգեան Ղարաբաղի հարցին եւ հաչտութեան հոլովոյթին մասին հարցազրոյց մը տուած է «Լա Մարսէյէզ» օրաթերթին:

տեղում՛ով կը բացատրուի»: Ճ. Զանտար քննադատած է երկրին ընդդիմութեան կեցուածքն ալ որ անիրաւութիւն, անարդարութիւն նկատած է Թուրքիան որպէս Ֆաշիսթ ամբաստանող էրտողանի կեցուածքը:

Աւելի խիստ դատումի տողերով արտայայտուած է ուրիչ Թուրք լրագրող մը Ե. Աթսըզ. «Սթար» թերթին մէջ ըսած է թէ ուրախացած է էրտողանի ելոյթին: Ու բնաւ չէ զարմացած ընդդիմութեան հակազդեցութեան: Կը մաղթէ որ վարչապետը խրտչելով ուրուական պետութենէն յետքայլի չդիմէ, այլ յառաջդիմէ նոյն ուղղութեամբ:

Առ այդ, կ'ուզէ որ պետութիւնը նախ ԱՄՐՈՂՋՈՒԹԵԱՄԲ վերադարձնէ Ցոյն, Հայ եւ Ասորի քաղաքացիներէն, «յելուզակի մտայնութեամբ» գրաւած ստացուածքը. նաեւ՝ այդ գրաւումով անոնց օրինական տէրերուն, կրած վնասները հատուցանէ:

Կ'ուզէ տակաւին որ պետութիւնը արժանի Հէյպէլիի յունակաց դպրեվանքին վերաբացումը: «Այդ վարժարանը ոչ միայն Թուրքիոյ օրթոտոքս հատուածին հոգեւորականի պահանջը պէտք է դիմագրաւէ, այլ ամբողջ օրթոտոքս աչխարհին որ 300 միլիոն է: Պէտք չէ մոռնալ որ Ֆէների Ցունաց պատրիարքարանը ազիեղերական քնոյթի է» կը չեչտէ Ե. Աթսըզ:

Այս քնոյթի հակազդեցութիւնները վարչապետ Թ. Էրտողանը կը դնէն իր խօսքին յանձնառու քաղաքական դէմքի պարտաւորութեան առջեւ: Եթէ միայն պարագայականէն առաջնորդուած էր անոր ինքնաքննադատութիւնը, իր մօտեցումը գործով փաստելու քայլերու անկընկալութիւնը բաւական նեղ կացութեան պիտի մատնէ զինք:

ԶՐՈՑՑ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Առնուվիլի Հայ աւետարանական եկեղեցւոյ մշակոյթի յանձնախումբը շատ հետաքրքրական եւ ուսանելի երեկոյթ մը կազմակերպած էր, զրոյցի հրաւիրելով ինը երիտասարդներ: Բոլորն ալ ապրեմեան Սփիւռքի մէջ ծնածներ էին, հայախօս ամանք նաեւ հայագիր եւ ուսանող: Նոյա Պարուխճեան որ նախաձեռնողն էր, հարցարան մը պատրաստած էր, գլխաւոր նպատակ ունենալով տեղեկանալ թէ ինչե՛ր են հայկական մարզին մէջ այդ տղոց դժգոհութեան պատճառները: Անշուշտ այդ ձեւով սահմանուած հետաքրքրութեան մէջ հիմնականն էր ճանչնալ մեր իրականութեան նկատմամբ երիտասարդներու կեցուածքը, արժեւորումները, հասատումներն ու հարցադրումները, անոնց մէջ գտնելու համար մեծերու սխալները: Ուստի, ինչպէս Ն. Պարուխճեան չեշտեց առաջին պահէն, երիտասարդները կը հրաւիրուէին ազատ, անկաշկանդ ու անկեղծ զրոյցի մը, հեռու՝ կաղապարներէ եւ դաս տալու, խրատելու, թելադրելու կեցուածքներէն:

Երեկոյթին մասնակից խումբը իրականութեան մէջ տասնեակ մըն էր, քանի որ զրուցողներուն — Նայիրի, Թալին, Շուշան, Սեւանա, Կորիւն, Վահան, Վարուժան Հայկ (2) — հետ կար Անոյշը որ ստանձնած էր ընթերցումներու բաժինը (Պ. Սեւակ, Ն. Սարաֆեան, Ա. Մալուֆ): Այս երեք հեղինակներէն ընտրուած էջերը զուգահեռներ կը կազմէին երեկոյթին զրոյցի նիւթերուն հետ ու շատ հետաքրքրական էր երիտասարդներուն տուած բացատրութիւններուն ու ընտրուած հեղինակներուն ըսածներուն տպաւորիչ նմանութիւնը:

Իններու խումբը ինքզինք ներկայացուցիչ չէր նկատեր Ֆրանսահայ գաղութին, որուն միատարը չըլլալու բնոյթը չեշտուեցաւ. հայախօս ըլլալու պարագան ալ անպայման գրաւական չէր հայութեան նկատմամբ հետաքրքրութեան. կային երիտասարդներ որոնք հայախօս չէին, բայց աշխատանք կը տանէին հայկական գետնի վրայ, ինչպէս քաղաքական մարզին մէջ:

Ինքնաքննադատութիւնը մեր մէջ յաճախ սխալ կերպարկուած կը գտնէին երիտասարդները. ըսող եղաւ որ այդ բնոյթի իսկական աշխատանք կը բացակայի մեր իրականութեան մէջ, կամ ներքին կարգով քննադատութիւնը չատ խիստ բնոյթով կ'ըլլայ. իսկ ատոր պատճառը կատարելութեան յաճախ երազային ձգտումն է:

«Պայքար, պայքարիլ» բառերը որոնք մեր առօրեային ամէնէն շատ գործածուած եզրերէն են, իրապաչտական տարաբնոյթ մեկնաբանութիւններու արժանացան երիտասարդներէն. չեշտուեցաւ որ պայքարելու հրահանգը միշտ կայ, բայց ոչ՝ պայքարող: Շատ տեղին նշումով ըսուեցաւ թէ մշակոյթը հարստացնելու պայքարն է իրապաչտականը եւ ոչ զայն պահպանելու: Ամէնէն ընդհանուր բնոյթի նկատուեցաւ Ցեղասպանութեան ճանաչումին պայքարը. նաեւ ընդգծուած այդ գործին համար հայութեան թիւին շատ փոքր համեմատութիւնը: Շուշանը կ'եզրակացնէր թէ որպէս Հայ շատ բան կայ ընելիք, դժուար է Հայ ըլլալը, բայց կ'աւելցնէր. «խանդավառ եմ ընելու»: Իսկ Կորիւնը կարեւոր կը նկատէր մեր ինքնութիւնը չհիմնել միմիայն պայքարի դաղափարին վրայ: Տղաքը այս մտահոգութեան հետ յաճախ նոյնիսկ հասուն մարդու հազուադէպ լայնախոհութիւն մըն ալ կ'արտայայտէին, ըսելով թէ կը հասկնան իրենց այն տարեկիցները որոնք Հայ ըլլալու բեռը տանելու անկարող, չէին պայքարեր, կամ կը հեռանային հայութենէն:

Աւելի բառերու խումբը կը բաղկանար «ուղղադրութիւե»էն, «արեւելահայերէն— արեւմտահայերէն քաշքշուք»էն, «հայկական ջարդ»էն, «ծագում»էն, «պոլսահայ, պարսկահայ, հալէպահայ», եւլն. դանազանումէն:

Ամէնէն հետաքրքրական պատասխանները տրուեցան «Տուղ», «երկիր», «վայր», «գետին» եզրերուն արձնգուցած հակադրեցութիւններուն մասին հարցումին: Իսկական Սփիւռքի մարդու պատկերը գծեցին անոնց պատասխանները, երբ ըսին թէ կը դժուարանան միակ երկրի մը ստանձնումին մէջ, թէ իրենց ծնողներուն, ընտանիքին վայրերն ալ որոշ չափով իրենցը կը դգային ու Հայաստանը այս կալուածին մէջ յղումի բացարձակ հասցէ չէր: Ոչ ալ Ֆրանսան անպայման: Ընտանեկան հետքերու հետ, հայկական մշակոյթին ներկայութիւնը վայրի մը պատկանելիութեան զգացումը ներչնչող ազդակ էր:

«Սփիւռքի Հայը պատրա՞ստ է դէպի ուրիշը բացուելու» հարցումը ամէնէն շատ տարբերակով պատասխանները ունեցաւ: Շեչտուեցաւ նախ ինքզինքն ու սեփական մշակոյթը լաւ ճանչնալու հարկը, որպէսզի այդ բացումը ձուլումի չառաջնորդէ: Շօչափուեցաւ բացում—փոխանակում յարաբերութիւնը, բացումին բնական երեւոյթ մը ըլլալու պարտաւորութիւնը:

«Հայ ըլլալը հարստութի՞ւն է» հարցումը միաձայնութեամբ ունեցաւ հաստատական պատասխան: Իսկ զոյգ մշակոյթի տէր ըլլալու պարագան զրուցող երիտասարդներուն համար այնքան բնական բան էր. «բացատրելու բան չկայ, պատմութիւնը այսպէս եղաւ» ըսաւ Սեւանան մինչ Կորիւնը ըսուածին փաստը կը բերէր հայերէնի բառամթերքէն որ «Ֆրանսահայ», «պարսկահայ», նոյնիսկ «պոլսահայ»ու նման քաղաքի չափանիշով իւրացուցած էր արդէն զոյգ մշակոյթի ազդակը:

Հայերէնի կենդանի լեզու ըլլալու եւ մնալու նիւթին ալ հարցարանին մաս կը կազմէր: Տղաքը քիչ մը դժրմացած էին նման հարցումի, եւ Վահանը իրաւամբ դիտել տուաւ. «կենդանի լեզու է, բանի որ կը խօսինք»: Բոլորն ալ լաւատես էին այդ յատկանիշին տեւականացման: Տրուեցաւ պատկերալից բացատրութիւն մըն ալ. ինչպէս մածուն չինելու համար դգալ մը մածուն ունենալ կը բաւէր որպէս մակարդ, մտաւորական, դիտակից որոշ խըմբակի մը գոյութիւնն ալ կը բաւէր լեզուն կենդանի պահելու:

Խօսելով մեծերու մտահոգութեան, նոր սերունդին նկատմամբ հետաքրքրութեան, փոխանցումի ապրելիքին ճիշդ ու սխալներուն մասին, երիտասարդները ըսին թէ դիտակից են իրենց մեծերուն մտահոգութեան, փոխանցելու ջանքին. բայց, եթէ ամէն բան անթերի եղած ըլլար, նման զրոյց անտեղի պիտի դառնար: Համաչխարհայնացումը հիմնական փոփոխութիւններու ազդակ կը նկատէին անոնք ու կ'ըսէին թէ մեծերուն գրքախտաւոր թերութիւնը օրուան հետ քայլ պահելու անկարողութիւնն է: Կրկնելով թէ իրենց ու իրենց նըմաններուն համար հայերէն խօսիլը, լա՛ւ խօսիլը չատ բնական բան է, կ'ուզէին որ պայքարելու տեւական կեցուածքին վերջ տրուի. իտէալականը իրականութեամբ փոխարինուի:

Հայերէն սորվելու միջավայր որպէս, անոնք ծանրացան ընտանիքի ու դպրոցի վրայ: Զանտեսեցին անձնական ջանքին դերը: Իրենք այդ միջավայրը ունեցեր էին, բայց գիտակից էին թէ նոյն միջավայրը պէտք էր ընդլայնել: Աւելիկա ընելուն ձեւերը գտնել:

«Մենք Մկնիկ աշխատանոցին մէջ այդ միջավայրը գտանք: Կը չարուենակենք երթալ հոն: Աւելիկա չարաթ մը Հայաստան երթալու, կամ հայկական պարի խումբ մը յաճախելու հարց չէ. աւելի խոր բան մըն է» կ'ըսէր Սեւանան, գրեթէ եզրակացնելով զրուցակիցներուն յայտնած միտքերը:

Զրուցավար Նոյա Պարուխճեան խնդրեց անոնցմէ որ իրենց կարծիքն ալ յայտնեն այս մասին: Կարծեցինք որ ամէնէն դիւրինը պիտի ըլլար ըսել թէ ինչ կը կարդայ... վերատառութիւններէ տարբեր տող եւ էջ:

Գիրքը — կամ թերթը — ընկեր է, մտերիմ, որ մեզի կ'ընկերանայ երբ դրասեղանին առջեւ կը գտնուինք, երբ կը ճամբորդենք, գնացքին կամ օդանաւին մէջ, անկողնին մէջ: Լուրջ ընթերցումներու պարագային մեր աշխատանքի սեղանին վրայ կ'ունենանք քանի մը գիրքեր, թուղթ, մատիտ, բառարաններ: Եթէ պիտի բառարարունք միայն համակարգիչ—համացանցով, մեր դրասեղանին վրայ հարկ է ոը ունենանք քանի մը համակարգիչ միաժամանակ, մէկէն անցնիլ միւսին: Անկասկած, արագ եւ մակերեսային տեղեկութիւն մը ունենալու համար կրնանք դիմել համացանցին, բայց գիրքին մէջ թաղուելու, հեղինակին հետ ճամբորդելու համար, համացանցը չատ խեղճ եւ մեքենական միջոց է: Մեղմ նաեւ անոր համար, որ ընթերցումը սոսկ տեղեկութիւն չէ, հաշուապահութիւն չէ, այլ՝ վայելք է, ապրում որ կը բաժնուի գիրքի հետ չփումէն, ուրոն էջերը կը դարձնենք, եա—ա ռաջ, ընդգծումներ կ'ընենք, էջերու անկիւնները կը ծալենք, կամ արտագրումներ կ'ընենք: Այսինքն գիրքին հետ կը գործենք: Ինչ կը վերաբերի գիրքը եւ անոր բովանդակութիւնը «պահելու» կարեւոր հարցին, համակարգիչը կրնայ անտահման յիշողութիւն ունենալ, տեղեկութիւններ ամբարել, բայց ոչ մէկ երաշխիք կայ որ անոնք յաւիտենապէս հոն պիտի մնան, կամ պիտի դիմանան ժամանակի աւերին՝ գէթ մագաղաթներու չափ: Սալիկները, խառատալիկները են թակայ են անխուսափելի փճացման, անոնց կեանքի տեւողութիւնը հինգ կամ տասը տարի է, իսկ համակարգիչ գործածողները գիտեն թէ անոր ուշիմութիւն—յիշողութիւնը լուցկիի պէս կ'ապրի պատահական խանգարման մը հետեւանքով:

Փորձառութիւնը ցոյց տուած է որ մատենադարաններու մէջ գտնուող թերթեր փճացուած են խառատալիկներու վրայ արձանագրուելէ ետք, եւ պատահած է որ որոշ ժամանակ

ԱՐԴԻԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԳԵՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՇԵՂՔԻ ՎՐԱՅ

Խառատալիկ մը գիրք մը չէ, ինչպէս լուսանկար մը գեղանկար մը չէ:
ԱԼՊԵՐԹՕ ՄԱՆԿԷԼ

La bibliothèque de Robin son. Autoportrait d'un bouquineur, 2000

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

Իմաստուն Աբիստոտէլ մէմամօրէն կը հաւատար որ երբ մարքները ինքնագործ դառնային, մարդը պիտի ազատագրուէր աշխատանքի գերութենէն: Այլ եղաւ պատմութեան վկայութիւնը, քանի որ մեքենաները բանեցնելու համար աշխատաւորը դարձաւ անոնց գերին եւ չհադործուեցաւ: Ուսանելին այն է որ մարդիկ չգիտցան կամ չուզեցին հնարուած միջոցները իմաստուն կերպով ծառայեցնել հաւաքականութեան բարիքին: Այլ խօսքով, մարդը իրապէս տէր չեղաւ իր հնարած հզօրութեան եւ այդ անտիրութիւնը կը չարունակուի. տեւաբար կառաբելագործուող մեքենաները, գէնքեր:

Գրականութեան, լեզուի եւ ընթերցման հարցերով հանդիպման մը աւարտին, երիտասարդ մը, ինչպէս իր սերնդակիցները, բնական կերպով արդիական միջոցներու տեղեակ եւ անոնց հետ քայլ պահող, առաջարկեց վերջ տալ հայերէն թերթերու եւ գիրքերու հրատարակութեան, զանոնք տեղաւորել համացանցի վրայ, վերածել համակարգիչի պատուհանին վրայ երեւցող եւ անհետացող պատկերներու, այսինքն, հետզհետէ մեր տուներու գրադարանը, հանրային մատենադարանները, հարկ է թըւայնացնել, արձանագրել համակարգչային հին կամ նոր ձեւի խըտասալիկի մը վրայ: Տրամաբանութեան հետեւելով, բրիտանական, ֆրանսական, ամերիկեան, եգիպտական եւ հայկական մատենադարանները ունենալ մեր գրպանը կամ մեր պայուսակին մէջ: Արդէն թերթերը, նաեւ հայկական, կ'երեւին համակարգիչի պզտիկ պատուհանին վրայ: Իսկ ոմանք արդէն հրաժարած են տպագրուած հայերէն թերթէն, որ կը հանի համացանցով, նուազագոյն ծախքով քարոզչութեան դեր կատարելով: Համացանցով ստացուող թերթերը անթաքոյց հպարտութեամբ կը յիշեն թէ քանի անձեր այցելած են իրենց կայքը, սակայն ոչ մէկ ուսումնասիրութիւն կայ ճշդելու համար թէ այդ «այցելող»ներու ո՞ր տոկոսը «աչք մը նետելէ» անդին կ'անցնի եւ կը կարդայ... վերատառութիւններէ տարբեր տող եւ էջ:

Գիրքը — կամ թերթը — ընկեր է, մտերիմ, որ մեզի կ'ընկերանայ երբ դրասեղանին առջեւ կը գտնուինք, երբ կը ճամբորդենք, գնացքին կամ օդանաւին մէջ, անկողնին մէջ: Լուրջ ընթերցումներու պարագային մեր աշխատանքի սեղանին վրայ կ'ունենանք քանի մը գիրքեր, թուղթ, մատիտ, բառարաններ: Եթէ պիտի բառարարունք միայն համակարգիչ—համացանցով, մեր դրասեղանին վրայ հարկ է ոը ունենանք քանի մը համակարգիչ միաժամանակ, մէկէն անցնիլ միւսին: Անկասկած, արագ եւ մակերեսային տեղեկութիւն մը ունենալու համար կրնանք դիմել համացանցին, բայց գիրքին մէջ թաղուելու, հեղինակին հետ ճամբորդելու համար, համացանցը չատ խեղճ եւ մեքենական միջոց է: Մեղմ նաեւ անոր համար, որ ընթերցումը սոսկ տեղեկութիւն չէ, հաշուապահութիւն չէ, այլ՝ վայելք է, ապրում որ կը բաժնուի գիրքի հետ չփումէն, ուրոն էջերը կը դարձնենք, եա—ա ռաջ, ընդգծումներ կ'ընենք, էջերու անկիւնները կը ծալենք, կամ արտագրումներ կ'ընենք: Այսինքն գիրքին հետ կը գործենք: Ինչ կը վերաբերի գիրքը եւ անոր բովանդակութիւնը «պահելու» կարեւոր հարցին, համակարգիչը կրնայ անտահման յիշողութիւն ունենալ, տեղեկութիւններ ամբարել, բայց ոչ մէկ երաշխիք կայ որ անոնք յաւիտենապէս հոն պիտի մնան, կամ պիտի դիմանան ժամանակի աւերին՝ գէթ մագաղաթներու չափ: Սալիկները, խառատալիկները են թակայ են անխուսափելի փճացման, անոնց կեանքի տեւողութիւնը հինգ կամ տասը տարի է, իսկ համակարգիչ գործածողները գիտեն թէ անոր ուշիմութիւն—յիշողութիւնը լուցկիի պէս կ'ապրի պատահական խանգարման մը հետեւանքով:

Փորձառութիւնը ցոյց տուած է որ մատենադարաններու մէջ գտնուող թերթեր փճացուած են խառատալիկներու վրայ արձանագրուելէ ետք, եւ պատահած է որ որոշ ժամանակ քայլ պահելու անկարողութիւնն է: Կրկնելով թէ իրենց ու իրենց նըմաններուն համար հայերէն խօսիլը, լա՛ւ խօսիլը չատ բնական բան է, կ'ուզէին որ պայքարելու տեւական կեցուածքին վերջ տրուի. իտէալականը իրականութեամբ փոխարինուի:

Հայերէն սորվելու միջավայր որպէս, անոնք ծանրացան ընտանիքի ու դպրոցի վրայ: Զանտեսեցին անձնական ջանքին դերը: Իրենք այդ միջավայրը ունեցեր էին, բայց գիտակից էին թէ նոյն միջավայրը պէտք էր ընդլայնել: Աւելիկա ընելուն ձեւերը գտնել:

«Մենք Մկնիկ աշխատանոցին մէջ այդ միջավայրը գտանք: Կը չարունակենք երթալ հոն: Աւելիկա չարաթ մը Հայաստան երթալու, կամ հայկական պարի խումբ մը յաճախելու հարց չէ. աւելի խոր բան մըն է» կ'ըսէր Սեւանան, գրեթէ եզրակացնելով զրուցակիցներուն յայտնած միտքերը:

Զրուցավար Նոյա Պարուխճեան խնդրեց անոնցմէ որ իրենց կարծիքն ալ յայտնեն այս մասին: Կարծեցինք որ ամէնէն դիւրինը պիտի ըլլար ըսել թէ ինչ կը կարդայ... վերատառութիւններէ տարբեր տող եւ էջ:

Գիրքը — կամ թերթը — ընկեր է, մտերիմ, որ մեզի կ'ընկերանայ երբ դրասեղանին առջեւ կը գտնուինք, երբ կը ճամբորդենք, գնացքին կամ օդանաւին մէջ, անկողնին մէջ: Լուրջ ընթերցումներու պարագային մեր աշխատանքի սեղանին վրայ կ'ունենանք քանի մը գիրքեր, թուղթ, մատիտ, բառարաններ: Եթէ պիտի բառարարունք միայն համակարգիչ—համացանցով, մեր դրասեղանին վրայ հարկ է ոը ունենանք քանի մը համակարգիչ միաժամանակ, մէկէն անցնիլ միւսին: Անկասկած, արագ եւ մակերեսային տեղեկութիւն մը ունենալու համար կրնանք դիմել համացանցին, բայց գիրքին մէջ թաղուելու, հեղինակին հետ ճամբորդելու համար, համացանցը չատ խեղճ եւ մեքենական միջոց է: Մեղմ նաեւ անոր համար, որ ընթերցումը սոսկ տեղեկութիւն չէ, հաշուապահութիւն չէ, այլ՝ վայելք է, ապրում որ կը բաժնուի գիրքի հետ չփումէն, ուրոն էջերը կը դարձնենք, եա—ա ռաջ, ընդգծումներ կ'ընենք, էջերու անկիւնները կը ծալենք, կամ արտագրումներ կ'ընենք: Այսինքն գիրքին հետ կը գործենք: Ինչ կը վերաբերի գիրքը եւ անոր բովանդակութիւնը «պահելու» կարեւոր հարցին, համակարգիչը կրնայ անտահման յիշողութիւն ունենալ, տեղեկութիւններ ամբարել, բայց ոչ մէկ երաշխիք կայ որ անոնք յաւիտենապէս հոն պիտի մնան, կամ պիտի դիմանան ժամանակի աւերին՝ գէթ մագաղաթներու չափ: Սալիկները, խառատալիկները են թակայ են անխուսափելի փճացման, անոնց կեանքի տեւողութիւնը հինգ կամ տասը տարի է, իսկ համակարգիչ գործածողները գիտեն թէ անոր ուշիմութիւն—յիշողութիւնը լուցկիի պէս կ'ապրի պատահական խանգարման մը հետեւանքով:

Փորձառութիւնը ցոյց տուած է որ մատենադարաններու մէջ գտնուող թերթեր փճացուած են խառատալիկներու վրայ արձանագրուելէ ետք, եւ պատահած է որ որոշ ժամանակ

քայլ պահելու անկարողութիւնն է: Կրկնելով թէ իրենց ու իրենց նըմաններուն համար հայերէն խօսիլը, լա՛ւ խօսիլը չատ բնական բան է, կ'ուզէին որ պայքարելու տեւական կեցուածքին վերջ տրուի. իտէալականը իրականութեամբ փոխարինուի:

Հայերէն սորվելու միջավայր որպէս, անոնք ծանրացան ընտանիքի ու դպրոցի վրայ: Զանտեսեցին անձնական ջանքին դերը: Իրենք այդ միջավայրը ունեցեր էին, բայց գիտակից էին թէ նոյն միջավայրը պէտք էր ընդլայնել: Աւելիկա ընելուն ձեւերը գտնել:

«Մենք Մկնիկ աշխատանոցին մէջ այդ միջավայրը գտանք: Կը չարունակենք երթալ հոն: Աւելիկա չարաթ մը Հայաստան երթալու, կամ հայկական պարի խումբ մը յաճախելու հարց չէ. աւելի խոր բան մըն է» կ'ըսէր Սեւանան, գրեթէ եզրակացնելով զրուցակիցներուն յայտնած միտքերը:

ԿՐԿԻՆ ԹՐՔԱՑՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐՈՒ ՇԱՌԱԽԻՂՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

եաք համակարգիչը անկարող եղած է «կարղալու» ինչ որ արձանագրըւած է: Արդիականութեան հեւքը պատճառ եղած է ժառանգութեան փճացման: Նման կացութիւններու դէմ յանդիման գտնուած են բրիտանական կամ ամերիկեան մեծ մատենադարանները:

Ալպերթօ Մանկէլ իր «Ընթերցանութեան պատմութիւն մը» գիրքին մէջ կ'ըսէ հետեւեալը. «Իւրաքանչիւր գիրք ծնունդ առած է երկարատեւ յաջորդութիւններէ ուրիշ գիրքերու, որոնց կողքը անկասկած երբեք պիտի չտեսնուի եւ հեղինակները պիտի չճանչցուին, բայց որոնց արձագանգը կը լսենք այն գիրքին մէջ զոր մեր ձեռքին ունինք»: Արդարեւ, գիրքը ձեռքին մէջ օղակն է շղթայի մը որ եթերային չէ, խարուսիկ չէ, ակնթարթային չէ: Ինչ կը վերաբերի պահպանման, տարրական ողջմտութիւնը պիտի թելադրէր որ համակարգչային յիշողութիւնը եւ տպագրուած գիրքը, թուղթ եւ մելան, կողք ու կազմ, միասնաբար ապրէին, ամբարուած մարդկային ժառանգութիւնը աւելի ապահով կերպով պահելու եւ փոխանցելու համար:

Համակարգչային հնարաւորութիւններէն չօգտուիլ անհեթեթութիւն է, բայց երբեք ձեռքէ պէտք չէ հանել ողջմտութիւնը: Օրինակ. Թերթերու առաքումը ընդհանրապէս կը կատարուի համակարգչային յատուկ ծրագրով: Բայց պատահած է որ խանգարման մը հետեւանքով նոյն հասցէին նոյն պարբերականէն ղրկուած են հազարներ: Բարեկամ մը պատմեց որ իր անունը, երբ անցած է համակարգիչի թարգմանութեան ծրագրէն, վերածուած է Հարաւային Ափրիկէի թռչունի...

Մարդը պէտք է մնայ տէրը իր հնարած միջոցին եւ չգառնայ զոհողութենէ պարպուած անոր ծիքը:

Մեր ժողովուրդի յատուկ պարագային հարկ է խօսիլ ազգային բազմաղարեան մշակոյթի իրաւ պահպանման մասին, որ վտանգուած է քանի որ անհատական եւ հաւաքական անպատասխանատուութեամբ, համակարգչային — համացանցային դիւրութիւններէն օգտուելով, կը հաղորդակցինք բաբելական տարբեր լեզուներով, եւ ինչ որ յոռետգոյնն է, թեթեւսոլիկութեամբ սովորութեան վերածած ենք յաճախ հաղորդակցիլ լատինատառ հայերէնով, Հայաստանի Հանրապետութեան թէ Սփիւռքի Հայերը, թէեւ կան բացառութիւններ որոնք չեն ուզեր ենթարկուիլ այդ ազգավնաս տեղատուութեան ալիքին: Այս ապէտէն դուրս գալու համար ազգային վերաբերում չկայ, որ արդիւնք է հեռանկարային ազգային ղեկավարումի բացակայութեան:

Պարզ. համացանցով տեղեկանալ, բայց հայերէն գիրքը եւ թերթը բերել մեր տուները, որպէս ազգին, պատմութեան եւ մշակոյթին հետ պորտային կապ, չխարխափելով եւ թոյլ չտալով որ արդիականութիւնը դառնայ կորըստեան միջոց, այլ ծառայէ հարազատութեան եւ իրաւ ազատագրութեան: Այսօր այս խնդիրը էապէս քաղաքական մշակութային է:

Մարդորսական նկատումներով անրովանդակ արդիականութեան տուրք տալ չի նպաստեր այն պայքարներուն զորս կը կոչենք վերականգնում կամ գոյապայքար:

Այսքան ճշմարտութիւն հարկ է ըսել բոլոր մակարդակներու վրայ:

Ց. Պ.

Մայիս 16, 2009

Լրագրող Կէօքչէն Տինչ նոր անուն մըն է որ թուրք մամուլին մէջ անդրադարձած է Թրքացուած Հայերու ներկայի չառաւիղներու հարցին: Ան արդէն վիճարկումի նիւթի վերածուած է թուրք հանրութեան մէջ ու նոյն առեն որոշ հատուածի մը համար մտավախութիւններու, վախերու աղբիւր է: Այնքան որ կ'ըլլան անձեր որոնք իրենց մօր, բեմ մօր Հայ եղած ըլլալը կ'ուրանան...

Տինչ նախ կ'անդրադառնայ Համչէնցիներու կացութեան. կը մէջբերէ անոնցմէ մէկուն՝ Պոլիս ապրող փաստաբան Ք. Մութիի խօսքերը.

«Ոմանց կարծիքով մենք Միջին Ասիայէն գաղթած Թրքական ցեղախումբերէն մէկն ենք. սակայն կը խորհիմ թէ այդ չէ իրականութիւնը: Նախ կայ մշտաներկայ լեզու մը եւ Հայերուն ամէնէն չօշափելի կապը լեզուականն է: Լեզուն ոչ դրացնութեամբ կը գոյատեւէ, ոչ ալ անոնց գիւղը ապրելով: Շատ կը տարիմ համչէնցիներէն կորուսին ու զաւակներուս համչէնցին չգիտնալուն»:

Հարցը այն է որ Սեւ ծովու ափերուն ապրող Համչէնցիներուն մեծ մասը այսօր հայկական ծագումի տեսակէտը կը մերժէ. պատճառը այն է որ այդ ծագումը, դժբախտաբար, Թուրքիոյ մէջ հայկական ծագումը նախատինք կը համարուի:

Ուրիշ համչէնցի մը որ նոյն խումբին չի պատկանիր, կ'ըսէ թէ այդ մասին ակադեմական հետազօտութիւնները պէտք է ընդունիլ: «Մեր, համչէնցիներուս հայկական ծագումի տէր ըլլալը պէտք չէ օտարումի պատճառ ըլլայ: Մեր ժողովուրդը օտարուելու վախը ունի: Հարկ է մեր հայկական ծագումին մասին իրականութիւնը պարզուի եւ այդ իրականութիւնը ընդունուի: Սակայն, առանց թոյլ տալու որ գտնուին մարդիկ որոնք այդ պարագան օգտագործեն որպէս այլացնելու, օտարելու առիթ» կ'ըսէ ան:

Տինչ յետոյ կը գրէ Հայերու մահմետականացման երեւոյթին մասին: «Սիրելի եղբայրս» խորագրուած բացիկներու ցուցահանդէսին կազմակերպիչ Օ. Քէօքէր յայտնած է թէ այդ երեւոյթը միայն 1915ի տեղահանութեան ընթացքին նկատուած բան չէ: Թուրքերու Փոքր Ասիա մուտքէն ի վեր տեղացի ժողովուրդները մահմետական դարձնելու հոլովոյթ մը խնդրոյ առարկայ է:

Ինչ կը վերաբերի Թուրք պատմութեան հիմնարկի նախորդ նախագահ ազգայնամոլ ու յետադիմական Ե. Հալաչօղլուի պնդումին, թէ 1915ին հայկական դիւլերը ոտրագրութենէ փրկուելու համար իրենք զիրենք աւելի քիւրտ յայտարարած ու փրկուած են, Քէօքէր զայն ամբողջովին անհիմն կը նկատէ. պատճառը այն է որ հայկական գիւղ մը պարպելու դացող թուրք զինուորները շատ լաւ գիտէին թէ ո՛ր գիւղը հայկական է, ո՛րը քրտական: Ուստի կարելի չէր որ Հայերը փրկուէին աւելի քիւրտ ձեւանալով:

Քէօքէր ճիշդ չի նկատեր նաեւ ըսուածը թէ տեղահանութեան ընթացքին Հայեր զանգուածային կերպով իսլամացած ու փրկուած են: Անտէր-անտիրական մնացած կիներու եւ երախաներու իսլամացումը բացառութեան երեւոյթ մը չէ, այլ չբջանի պետական քաղաքականութիւնը: Ըսուածին մսպին մեծ թիւով փաստաթուղթ կայ օսմանեան դիւաններուն մէջ:

Գրութեան մէջ տեղ տրուած է հրատարակիչ Ա. Էօնալի պարագային ալ. ան քիւրտ ընտանիքի մը զաւակն է, մօրենական մեծ մայրը Հայ եղած է: Ինք իր անձը քիւրտ կը նկատէ, քանի որ ապրային լինելու իրականութիւնը կը փոխանցուի հօրենական գիծով: «Սակայն, կ'ըսէ, եթէ ձիս Հայ կոչեն, ատիկա երբեք որպէս նախատինք չեմ ընդունիր: Նոյնիսկ Հայերու վարկաբեկումը կը վշտացնէ զիս. դէմ եմ Հայերու որպէս թիրախ ծանանչումին, զանոնք վախցնելու ընթացքներու»: Էօնալ չի ժխտեր որ քիւրտ ձեւանալով փրկուողներ գտնուած են. սակայն ընդհանրացումը սխալ կ'ըլլայ:

Ցղումի վերջին կէտ մը եղած է «Ակօս»ի յօդուածագիր, Պագըրգիւղի քաղաքապետութենէն Երանդ Էօզուզուն. ան ալ գրած է թէ իսլամանալու միջոցով տարագրութենէն փրկուելու հոլովոյթը շատ կարճատեւ եղած է, որովհետեւ երբ մեծ թիւով Հայեր իսլամանալ սկսած են, այդ ճամբով փրկութեան կարելիութեան վերջ տրուած է: Այսօր թրքացած, իսլամացած Հայերու չառաւիղները առաջին չբջանին իսլամացած Հայերէ սերած են. այսինքն՝ Կեսարիոյ, Ամասիայի, Սվասի, Թոքատի, Բազէչի, Մուշի, Երզնկայի Հայերէն: Անոնցմէ զատ Անատոլուի մէջ Հայ մնացած չէ: Կրօնափոխ Հայերուն մեծ մասը յետագային պահած է նոր կրօնքը: Գոնէ արտաքին աշխարհին դէմ: Մեծ մասը իրենք իրենց միջեւ պահպանած են իրենց բարքերը, աւանդութիւնները:

Տինչ այս կարծիքները ամփոփելէ ետք հարց կուտայ թէ իսլամացած, թրքացած Հայերու ներկայի չառաւիղներուն թիւը ի՞նչ է: Զանազան աղբիւրներ տարբեր թիւեր կուտան: Էօզուզուն կ'ըսէ թէ պէտք է որոշել իսլամացումի սկզբնական թուականը. 1915էն մինչեւ ենիչէրիներու չբջանը կարելի է ետ տանիլ այդ հանգրուանը: Մեսրոպ պատրիարքն ալ ըսած էր թէ Թուրքիոյ մէջ 80 հազար քրիստոնեայ, 100 հազար ալ իսլամացած Հայ կայ:

Թուրք լրագրողը յօդուածը աւարտած է Հ. Տինքի «Հայկական հարցը» խորագրուած էջին տողերով ուր կ'ըսէր. «Մահացածներու մասին խօսիլ մեզ ընդունելի լուծումի մը չառաջնորդեր: Քիչ մըն ալ մնացածներու մասին խօսինք: Թերեւս կը յայտնուի որ ազգական ենք: Գանի՛ բացայայտուի թէ մնացողները որո՛նք ենք, վստահ եմ թէ մարդիկ իրարու "Հայու կտոր" կամ "Հայու վիժուկ" պիտի չըսեն դիւրին-դիւրին: Թերեւս բոլորին հայ ազգական մը պիտի չկարենանք ճարել, սակայն մարդկայնական պատմութիւնները մեզ աւելի իրարու պիտի մօտեցնեն»:

ՊԱՉՏԻԿ ՍԵՓԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐՈՒԽԱՆ

Սեփ գրպանը խառնշտկեց, երերցուց եւ դուրս հանեց պզտիկ քառասուննոց մը, զոր աղջկանը ձեռքին մէջ դրաւ ըսելով.

– Տուտուդ կայ նէ, աս փարան անոր տուր քի քէօմիւր առնէ:

Իրարու երես կը նայէին անչարժ, անխօս, իրարմէ հմայուած, իրարու թըշտաւուութեան զգացումէն վշտակոծ:

Սրտաբեկ էր տեսարանը զոր կը ներկայացնէին այդ երկու պզտիկ արարածները: Արուս գրեթէ մինչեւ կէս մէջքը վար կախուած տախտակորմէն վտիտ քամակը ցուցնելով, ուր ձիւնն հետզհետէ կը դիզուէր. Սեփ, երկու պզտիկ բազուկները անոր վզին պլլած, հեշտութեամբ ծըծելով մանկուհիին նուազ չունչը, թեթեւ համբոյրներ դնելով անոր այտին վրայ. բան մը չէին իմանար, ոչ ցուրտը, ոչ ձիւնը, ոչինչ... կարծես կը քնանային անոյշ, մեղկ քունով մը...

Ծանկարծ մեծադղորդ ոտնաձայն մը եւ ահագնալուր աղաղակ մը տակն ու վրայ ըրաւ այդ սրտաճմլիկ տեսարանը:

Սերքօ, կատղած գազանի պէս, պարտէզ կը վազէր խոշոր բազուկները տատանելով եւ պոռալով.

– Ծօ՛ չունչանորդի փի՛ճ...

Այնքան սաստիկ ու ցնցիչ եղած էր այդ յեղակարծ աղաղակին ազդեցութիւնն որ պզտիկ Սեփ յետս ընկրկած էր եւ երկիւղի ճիչ մը բառնալով, եւ Արուս, հաւասարակշռութիւնը կորուսելով պարտէզ ինկած էր գլխիվայր եւ ոտուըներովը օդին մէջ չբջան մը գծելէ ետք թաւալած էր հորէն վար՝ առանց ճիչ մը իսկ արձակելու:

Ակնթարթի մէջ տեղի ունեցած էր այս ամէնը:

Հիմակ Սերքօ Սեփին եռեւէն կը վազէր վայրագ կառանչներ բառնալով, ոտքը գայթելով իյնալով ելնելով –վասնզի գինով էր– նորէն վազելով, այս անգամ աւելի կատղած, փրփրած. իսկ Սեփ կը փախչէր, կը գառնար պարտէզին չուրջը ձիւներուն մէջէն, հեծեծանքներ արձակելով, լալով, ողբալով, եւ երբեմն գոչելով.

– Արո՛ւսը, Արո՛ւսը, հորին մէջ ինկաւ:

Պահ մը օգուտ քաղելով եղբօրն անկումէն, որ գետնին վրայ փռուած էր սոսկալի յիշողներով, հորին քով վազեց, եւ բովանդակ զօրութեամբը «Արո՛ւս» պոռաց. ձայն չկար, նորէն պոռաց, գլուխն հորին մէջ, ամէն բան մոռցած, լալագին հեծկլտանքներ, սրտայոյզ աղաղակներ փրցունելով. եւ հէ՛ք տղան, իր այդ անհուն կսկիծին յափշտակութեանը մէջ, չկրցաւ տեսնել Սերքօն որ ոտք ելնելով իր քովն հասած էր եւ ուժգին, անգութ կից մը կը զարնէր կռնակին. Սեփ, վշտի, ցաւի ու ահաբեկումի երկար աղաղակ մը արձակեց, որ իրեն հետ հորին ջուրերուն մէջ կորաւ, անհետացաւ:

Ան տեղն, ո՛վ գիտէ ի՛նչ դարձաւ այդ կատաղի գինովին էութենէն, ձեռքերովը գլուխը բռնեց, ցնցեց, բռունցքի երեք ուժգին հարուածներ տուաւ կուրծքին, վերջին ահռելի յիշոց մըն ալ արձակեց՝ այս անգամ դուցէ իրեն դէմ, եւ ամբողջ մարմնովը նետուեցաւ այդ մարգակուռ հորին մէջ:

Եւ ձիւնն հիմա աւելի խիտ եւ աւելի խոշոր կ'իյնար, իբրեւ պատանք մը պարուրելով այդ եղերավայրը, ծածկելով, լեցունելով Սեփին ու Սերքոյին ոտքի նշանները, որք քիչ քիչ անհետանալով, եթէ կէս ժամ վերջն աչք մը յառէր այդ պարտէզին վրայ, պիտի սքանչանար թէ ի՛նչպէս ձիւնն այդքան միահաղաղ կերպով ծեփած էր անոր ամէն կողմը:

(Շար. 5 եւ ՎԵՐՋ)

Péniche ANAKO

CONCERTS EN JUIN

● Mercredi 10 juin à 20h30
DILKASH — Trio Saz-peloul-kanone

Vartan ARSLANIAN - saz
Philippe CHAHBAZIAN - peloul
Aïda NERGARARIAN - kanone

* * *

● Vendredi 19 juin à 20h30
MASSIS — chansons arméniennes et italiennes.

Chahan DINANIAN - violoncelle.

Contact : 01 42 06 74 26
Courriel : info@penicheanako.org
Site internet : peniche.anako.org

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ
ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
ԵՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՆԵՐՈՒ
ՀԱՄԱՐ

Եզակի եւ խոէալական վայրը խնջոյքի ու ժողովական հաւաքոյթներու համար՝ ամառնուբիւն, կնունք, տարեդարձ, հիւթահիրուբիւն։

Ինչպէս նաեւ՝ մասնագիտական ասպարէզի մէջ, համագումար, արհեստավարժական վերապատրաստուբիւն, ցուցահանդէս, նորարարուբեան ցուցադրուբիւն։

Փարիզի կեդրոնը, 19րդ թաղամասի մէջ, Վիլէթի աւազանի ափին – 100 հոգինոց սրահ մը, որ ունի պատուար, ճայնասփռումի, լուսաւորումի ու լուսարձակումի բոլոր յարմարանքները։

Դիմել։ –
Հեռ։ – 06· 10· 46· 08· 83
կայք – info@penicheanako.org
Կայքէջ – peniche.anako.org

Փոքրիկ արեւի մը նման

ՆԱՐԵԿ-Ը

եկաւ եւ մեր կեանքը լուսաւորեց։

26 ՄԱՅԻՍ 2009

ԳԱՐԻՆ եւ ՍԱՀԱԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

57 Boulevard Jourdan
75014 Paris

ԱՆԱՀՈ Տափանաւ

ՀԱՑԵՐԷՆԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՄԱՑԱՆՑԻՆ ՎՐԱՑ

Իմակ – Կայքէջ – Նամականի

Համակարգիչի վրայ հայկական ստեղնաշարի ու տառատեսակներու գործածուբիւնը

Մասնակիցները՝
Ֆելիփ ՓԻԼԻՊՈՍԵԱՆ
Գաբրիէլ ՔԵՐԵՔԼԵԱՆ
Ցարուհի ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆ
Ջրուցավար՝
Մխիթար ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Յունիս 3, ժամը 20·30ին

Հասցէ – ԱՆԱՀՈ Տափանաւ
Bassin de la Villette — Quai de la Seine
75019 Paris

կազմակերպուբեամբ՝
Մարն–լա–Վալէի հայկական մշակուբային ընկերակցուբեան
եւ
ՄԿՆԻԿ կրթական աշխատանոցին

* * *

COMMUNIQUER EN ARMENIEN SUR INTERNET
Le mercredi 3 juin à 20h30
Péniche ANAKO

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 28
ՈԳԵԿՈԶՈՒՄՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
1918
կը կատարուի Մաղթանք հանրապետական։
Սկիզբ ժամերգուբեանց՝ ժամը 17ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Մայիս 31
ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ
Պենտեկոստէ, յիսուներորդ օր ի Զատկէն
Բարեկենդան Եղիական պահոց
Սկիզբ ժամերգուբեանց՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։

ԿՈՉ ՆՈՐ ՅԱՌԱՋ-Ի ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

«Յառաջ» կը դպրի լոյս տեսնել Մայիս 31ին։ Մեծ է թիւը հայերէն լեզուով թերթի մը հրատարակուբեան նախանձախնդիր անձերու։ Հայուբիւնը եւ յատկապէս սփիւռքահայուբիւնն ու Ֆրանսահայ դաղուբը պէտք ունին հայերէն թերթի։ Պէտք է ստեղծել «Յառաջ»ի բացը լեցնող թերթ մը, նոյն սկզբունքներով հիմնուած։ Ան պէտք է ինտեռնեթէն առկախ ու ինքնաբաւ հիմքեր ունենայ։

Անուրանալի է որ «Յառաջ»ին կառչած հաւատարիմ ընթերցողներ կան։ «Յառաջ» կրցած է ստեղծել իր ընթերցողը։ Կան նաեւ նուիրատուներ որոնք միշտ նեցուկ հանդիսացած են անոր։ Կայ տակաւին թերթին խմբագրուբեան, անձնակազմի, աշխատակիցներու ու թղթակիցներու ցանկուբիւնը իրենց զօրակցուբիւնը չարունակելու։

«Նոր Յառաջ»ը պիտի հրատարակուի ֆրանսական օրէնսդրուբեան համաձայն սահմանափակ դրամագլուխով ընկերուբեան մը կողմէ։ Թերթը կ'ունենայ, գործադիր մէօրէնի մը կողքին խմբագրական անկախ կազմ մը, երեքէն հինգ հոգիէ բաղկացած, որ պիտի վարէ թերթին խմբագրական ուղեգիծը։ «Նոր Յառաջ»ի հրատարակուբեան հաւանական թուական նախատեսուած է Հոկտեմբեր ամիսը։

«Նոր Յառաջ»ի Բարեկամներու ընկերակցուբիւն մըն ալ կեանքի կոչուած է 1901ի օրէնքի հիման վրայ, որու պաշտօնն է զօրավիգ կանգնիլ թերթին, հասարակուբիւնը տեղեակ պահել ապագայ զարգացումներուն, բաժանորդագրուբեան եւ հանգանակուբեան արշաւ մը կազմակերպել գործնապէս ու նիւթապէս «Նոր Յառաջ»ի հիմնադրուբեան, գոյատեւման ու բարգաւաճումին յարմարագոյն պայմանները ստեղծելու համար։

Կը հրաւիրենք ձեզ, որ ձեր աջակցուբեամբ մասնակցիք «Նոր Յառաջ»ի ծնունդին։ Ցաւելեալ տեղեկուբիւններու համար կրնաք կապ հաստատել հետեւեալ հասցէներով։–

Les Amis de «NOR HARATCH»
Association de Loi 1901
16 rue Mandar
75002 Paris
Հեռ.– 06·24·41·84·64 *(արձանագրիչ)*
Իմակ.– amis.norharatch@free.fr

Յանկ կուչը ստորագրողներու.
Գեղամ ԳԵՒՈՆԵԱՆ
Նորվան Ա.Ք. ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Յակիկ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ
Արմէն ՄՈՒՐԱՓԵԱՆ
Մարկ. ՆՇԱՆԵԱՆ
Հայր Ցարութիւն ՊԶՏԻԿԵԱՆ
Գրիգոր ՊՐԼՏԵԱՆ
Անահիտ ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ
Գէորգ ՏԷՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Ցարութիւն ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

Imprimé sur ls Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE
SAINTE CROIX DE VARAK
et
LA MUNICIPALITE D'ARNOUVILLE-LES-GONESSE
organisent un

VOYAGE EN ARMENIE

du 18 au 25 septembre

Hôtel Europe 4*
Prix du séjour par personne 1443 euros
demi-pension
visa et toutes taxes compris

Inscriptions avant le 4 juin
Père Haroutioun Tachejian 06. 26. 14. 52. 52
Madame Rusdikian 06. 82. 41. 35. 14

L'UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT-RAPHAEL

LA DIRECTION DE L'ECOLE BIHEBDOMADAIRE SAMUEL-MOORAT

organisent

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՑԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ԵՐԿՇԱԲԱԹՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպեն

Vendredi 12 juin
à 20 heures précises
au **Yan's Club**
5 avenue Reille , 75014 Paris

Sous le haut patronage de son Eminence
Mgr NORVAN ZAKARIAN, Archevêque
Primat du Diocèse de l'Eglise Apostolique Arménienne de France

Une soirée thématique en l'honneur du
Quotidien «HARATCH» (1909 - 1925 - 2009)
«sa création, son rôle phare dans la communauté arménienne»

Intervenant : CLAUDE MUTAFIAN
Historien - Mathématicien

Suivie d'un dîner amical

Réserver **IMPERATIVEMENT** votre dîner auprès de Garbis :
Tél. : 01 47 97 64 16

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՎԵՐԱՄՕՒՏ ԻՍԻ

Կազոյա Ծաչի Իսիի «Տ. Սէրէնկիւլեան» մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի Սեպտեմբեր 15ին։ Դասընթացքները ունին տարբեր մակարդակներ.

– Նախակրթարան (6 տարեկանէն կրտսեր),
– Մէջնակարգ – երկրորդական,
– Պաքալօրէայի նախապատրաստական եւ Պաքալօրէա,
– Զափահասներ։

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի օրերը ժամը 18էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

45 rue de la Défense,
92130 Issy-les-Moulineaux

Աբճանագրութիւն եւ տեղեկութիւն տեղւոյն վրայ, կամ հեռաձայնել՝
01·46·42·45·25 / 06·82·89·16·44
Թիւերուն, Շաքէ Կիրակոսեանին։

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux vous propose une
JOURNEE DE DETENTE A LA MER
le **Dimanche 31 mai.**
Au programme :
Matinée et déjeuner à HONFLEUR, port de pêche où se déroulera la fête des marins.
Après-midi à DEAUVILLE (Casino-Plage)
— Départ à 7h45 : Rendez-vous Place de la Mairie à Clamart;
— Retour prévu vers 20h.
Inscriptions auprès de :
● Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33
● Alice : 01. 46. 42. 90. 68.

Arnouville-lès-Gonesse

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise organise, mensuellement, un après-midi «Rencontre et Culture».

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous, à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

● **le lundi 8 juin — Thème du jour : les origines de la Croix Bleue**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

* * *

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **Astrig** du Val d'Oise, vous informe que la CHORALE ASTRIG (adultes) se produira le **samedi 6 juin à 20h30** à l'Eglise catholique — avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse sous la direction du Maestro Haig SARKISSIAN.

Cette manifestation sera suivie d'un cocktail dans le local de la Croix Bleue. Entrée libre.

Venez nombreux passer une agréable soirée.
Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

SEVRAN - LIVRY

La Section **«D. Missakian»** de Sevran-Livry vous propose une journée en Picardie
le dimanche 14 juin
Au programme :
— Croisière déjeuner sur la Somme
— Visite de la Cathédrale d'Amiens
Départ en car à 8h30 de la mairie de Livry-Gargan.
P.A.F. : 55 euros
Réservations auprès de Madeleine :
01 43 10 04 96
Attention nombre de places limité.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 28
JEUDI
28 MAI
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ԵԱԽԱՐԵՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jbavatch@aol.com

Հատը : 1,20 եւրօ

C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22·212

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

84e ANNEE — N° 22·212

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԹԵՐ ԵՒ ԴԷՄԵՐՈՒ ԲՈՒՌՆ ՎԷՃԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Թ. Էրտողանի ինքնաքննադատական խօսքերուն ամէնէն խիստ առարկող քաղաքական դէմքերէն է ազգայնամոլ կուսակցապետ (Ազգային չարժում) Տ. Պահչէլի: Ան վարչապետը կը զեռեղէ «Թուրքիոյ հետ հաշուեյարդարի ձգտող Յոյներու եւ Հայերու կողքին», ատիկա երկրին համար մեծ անբախտութիւն նկատելով: Կը պահանջէ որ Էրտողան յստակացնէ թէ ի՛նչ բանի ակնարկած է. 1923ի Լօզանի դաշնագրով նախատեսուած փոխանակումի շրջանակին մէջ Թուրքիայէն մեկնող Յոյներու դոյութեան, թէ 1915ի պատահարներուն մասին Հայերու «սուտ»երուն ստանձնումին: Կ'աւելցընէ թէ այնքան ատեն որ Էրտողան յաւելեալ բացատրութիւն չտայ, Թուրք ժողովուրդը զինք պիտի նկատէ հայկական եւ յունական պնդումները ընդունած վարչապետ մը ու յաւէտ դատապարտէ:

Պահչէլի տակաւին Էրտողանը կ'որակէ քաղաքական դէմք մը որ Լօզանը կը հարցադրէ, Սեւրը կը ստորագրէ եւ նոյնիսկ Թուրքիոյ անկախութեան պատերազմին համար զղջում կը յայտնէ, իր երկրին պատմութիւնը կ'անիծէ. ամբողջ այս յատկանիշերով կը հանդիսանայ գործակալ մտայնութեան, մինչեւ արդի ժամանակները հասած տիպար մէկ օրինակը:

Միւս կողմէ կը չարունակուի Էրտողանի խոստովանութեամբ մատ մը եւս խորտակուած թապուներու արձագանգը մամուլին մէջ. Ի. Տաղը («Զաման») իրատացի նկատելով Էրտողանը, կը գրէ թէ «ազգայնականութեան գիւտ»ը այդ հողերուն վրայ չատ արհնալի եղած է: Կը յիշէ դար մը առաջուան Պոլիսը ուր 1877ի առաջին խորհրդարանական ընտրութեան տասը երեսփոխաններէն հինգը Հայ, Յոյն կամ Հրեայ էր...

Այսօր, չնորհիւ իթթիհատական, քէմալական ծրագրին, ցեղային ու կրօնական միատարրութեան տէր ազգ - պետութեաց կերտումը յաջողած է ու կը րօնամոլն ալ, քէմալականն ալ համաձայն է անոր, խորքին մէջ բոլորն ալ ազգայնամոլ ըլլալով:

Ի. Տաղը եւս կը համեմատէ Ի. դարու սկիզբին ու այսօրուան Հայերու, Յոյներու թիւերը: Կ'ըսէ. «Այլեւս "օտար"ին հետ համակեցութիւնը մոռցած ընկերութիւն մըն ենք. այդ պատճառով իսկ չենք կրնար նոյնիսկ մե՛ր տարբերութիւններուն հանդուրժել: Կը չարունակենք թշնամի համարել բոլոր տարբերները: Արդէն տարբեր ալ չէ մնացած. այլ եւս "մենք մեզի" թշնամի դարձած ենք: Որովհետեւ մեր վտարածներէն ետք, մոռցանք "տարբերին հետ համակեցութեան" վարժութիւնը»:

* * *

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՀԵՏ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԺՈՂՈՎ

Թուրքիոյ քաղաքական, տնտեսական ու ընկերային հետազօտութիւններու հիմնարկը Հայաստանի ու Թուրքիոյ յարաբերութիւններուն նկատմամբ աշխատանքի երկօրեայ ժողով մը կազմակերպած է Պոլսոյ մէջ: Կը մասնակցին հայ և թուրք ակադեմականներ, պաշտօնատարներ, մասնագէտներ: Ելոյթները կը կեդրոնանան այդ յարաբերութիւններուն մէջ վերջին չրջանին արձանագրուած զարգացումներուն վրայ, կ'արժեւորեն անոնց բնականոնացումին խոչընդոտները:

Մայիս 26ին բացուած ժողովին առաջին օրը ելոյթ ունեցող Թուրքեր յայտնած են թէ փոխյարաբերութիւններու բնականոնացումի հոլովոյթ մը խնդրոյ առարկայ է եւ կամքը կայ կովկասը ճըզնաժամէն դուրս բերելու: Այդ կամքին մէկ ապացոյցը նկատած են նախագահ Ս. Սարգսեանի Ա. Կիւլի ուղղած հրաւէրը: Ըսած են թէ այսուհանդերձ արդիւնքի տանող ճամբան երկար է:

Հայաստանէն կովկասեան լրատուիներու հիմնարկի տնօրէնը Ա. Իսքէնտէրեան ալ չեչտած է թէ բնականոնացումի հոլովոյթը կրնայ տատնամեակներ տեւել ու առաջին փուլին լուրջ դժուարութիւններ դիմադրաւել: Խօսելով սահմանի բացումին մասին, ան ըսած է. «Մեծ յոյսեր չունինք որ սահմանը մօտ ատենէն կը բացուի»:

ԹՈՒՐՔ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ «ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹԻՒՆԸ, ԱՊԱԳԱՆ ՈՒ ՀՈՂԱՑԻՆ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵԶԻ ՀԱՄԱՐ ԷԱԿԱՆ ԵՆ»

Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարը Ա. Տաւուտօղլու Բաքուի մէջ հանդիպում ունեցած է իր պաշտօնակիցին Է. Մամէդեարովի հետ: Յաջորդած մամուլի ասուլիսին ըսած է թէ ոչ ոք կրնայ կասկած ունենալ Ադրբեջանի նկատմամբ Թուրքիոյ զգայնութեան մասին. ապահովութիւն ալ տուած է թէ Ադրբեջանցիներն ալ պէտք է վստահ ըլլան որ Թուրքիա, ինչպէս պատմութեան ընթացքին, միշտ Ադրբեջանի կողքին պիտի ըլլայ:

Ասկա ըսած է. «Շրջանի դերակատարներուն, յատկապէս Հայաստանի, չատ յստակօրէն կը յայտնենք. այս գօտիին մէջ այլեւս պէտք է վերջ արուի դրաւումներու, լարուած կացութիւններու: Անցեալի դէպքերը ցոյց տուին թէ անլոյծ մնացած հարցերը պայթելու պատրաստ ռումբի կը նմանին ու կ'աւելցընեն շրջանի լարուած վիճակը: Այլեւս ժամանակն է պայթելու պատրաստ ռումբերէն փրկուելու»:

Ատիկա ընելու ճամբուն վրայ Թուրքիա նախապարը առաջնային նկատած է Ղարաբաղի հարցին կարգաւորումը, որուն համար Անգարայի տեսակէտը այն է որ պէտք է յարգուի Ադրբեջանի հողային ամբողջականութիւնը:

Տաւուտօղլու չեչտած է նաեւ թէ Թուրքիա եւ Ադրբեջան սովորական երկու բարեկամ, դրացի, եղբայրական երկիրներ չեն, այլ նաեւ ռազմավարական երկու դործընկերներ:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆՈՐ ԴԵՍՊԱՆԸ՝ ՎԻԳԷՆ ՉԻՏՉԵԱՆ

Նախագահի մամուլի գրասենեակէն տեղեկացուցած են թէ նախագահ Ս. Սարգսեանի Մայիս 26ի հրամանագրով Վիգէն Չիտչեան նչանակուած է Ֆրանսայի արտակարգ եւ լիազօր դեսպան: Նոյն օրուան մէկ այլ հրամանագրով նախագահը վերջ տուած է անոր Պելժիոյ նոյն պաշտօնին և Եւրոպական Միութեան մօտ Հայաստանի ներկայացուցչութեան դեկավարութեան:

* * *

Մայիս 27ի հրամանագրով մըն ալ Ս. Սարգսեան Պելժիոյ արտակարգ եւ լիազօր դեսպան նչանակած է Աւետ Ադոնցը որ նաեւ պիտի վարէ Եւրոպական Միութեան մօտ Հայաստանի ներկայացուցչութեան դեկավարութիւնը:

ՕՐ ՔԱ ՕՐԻՆ

ՋԻՒԱՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ ԴՈՒԴՈՒԿՆ ՈՒ ԹՄԲՈՒԿԸ

Դուդուկ փչելու միջազգային նաւնաչումի հասած վարպետութիւնը երաշխիք կրնա՞յ ըլլալ երաժըշտութեանէն հեռու – հեռաւոր մարգերու մէջ ալ եղասպարական կարծիք յայտնելու. նաեւ ակնկալելու որ այդ կարծիքը դուդուկէն ծաւալող մեղեդիին տպաւորութիւնը գործէ, հեղինակաւոր քննչութիւն դնդուճուի: Մանաւանդ երբ այդ հեռու – հեռաւոր մարգը ըլլայ բաղաֆականը...

"Դուդուկ – բաղաֆական" անհաշտելի բեւեռներուն միջեւ ինկած է Ջիւան Գասպարեան: Առաջին մարգի իր հեղինակութիւնը երկրորդին ալ փոխադրելու նկրտումը Թուրքին հացին մեղր քսող գործիքի վերածած է գինէ անգամ մը եւս:

Արդէն լուրն ալ կու տար թուրք մամուլը, արդար գոհունակութեամբ. յայտնի դուդուկահարը հաշտութեան ուղերձ մը չղած էր հայ և թուրք ժողովուրդներուն: Ան երկու ժողովուրդներուն համար ժամանակը հասած կը նկատէ թեւանցուկ բաժակ բարձրացնելու հաշտութեան և եղբայրութեան կենացց: Ապա կը հետեւի անխուսափելի "իրարու ցաւը բաժնել"ու մեծահոգութիւնը:

Ամբողջ այս կարկտան բեմադրութիւնը մեկնակէտ ունի այն որ Գասպարեանի ընտանիքը իր կեանքը կը պարտի թուրք ընտանիքի մը. 1915ին թուրք դրացի մը փրկեր է զիրենք: Իր մեծ հայրը մինչեւ վերջին շունչը ապրեր է այդ թուրք ընտանիքը կրկին տեսնելու, զանոնք օրհնելու ցանկութեամբ որ անկատար մնացեր է. հիմա իր ալ մեծագոյն տենչանքն է, կ'ըսէ, չմեռած տեսնել երկու ժողովուրդներուն հաշտութիւնը, Թուրքիա–Հայաստան սահմանին բացումը:

Ո՞վ կրնայ արհամարհել փրկուած կեանքի մը երախտագիտութեան զգացումը, հաշտութեան եւ խաղաղութեան ձգտումները: Բայց բառագիտութիւն կոչուած ոլորտ մը կայ ուր «զոհ» ու «ոճրագործ», «յանցաւոր» ու «անմեղ», «կեղեքիչ» ու «տուժող», «արիւնախում» ու «արիւնաքամ», «երախտագիտութիւն» ու «չահագործում», «հաշտութիւն» ու «յօշոտում» հոմանիշ չեն իրարու:

Ինչպէս հեշտալուր դուդուկն ու խաղաֆական թմբուկը...

Թ. ԱՐՓԻ

ԳՈՀԱՐ ՏԱՆՏԻԿԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Մայիս 26ին ճարտարարուեստի ու ըմպառումի ենթանախարար Լիւբ Շաթէլ Ազգային արժանիքի ասպետի չքանչանով պարգեւատրեց դեղագործական աչխարհի մեծագոյն հաստատութիւններէն Փանսէն–Սիլակի նախագահուհի Գոհար Տանտիկեանը: Դրուատանքի տողերով անդրադարձաւ անոր մասնագիտական վերելքին, աչխատանքի չրջանակին մէջ վայելած դնահատանքին, յարատեւութեան, նորարար ու հեռատես ոճին:

Շնորհակալութեան խօսքով մեծարեալը դիմեց ենթանախարարին, իր գործակիցներուն. ըսաւ թէ դիւրին չէր նման միջավայրի մէջ այդ մակարդակի յաջողութեան հասնիլ, առանց ընտանիքին նեցուկին, քաջալերանքին: Ողեկոչեց այդ ընտանիքին երէցները որոնք վերապրողներ էին, միչտ առաջին դիծի վրայ բըռնած՝ ընտանեկան պատիւը, զօրակցութեաց դպացումը, յաջողելու վճռակամութիւնը: Ուրախ էր ու հպարտ որ երկու զաւակները՝ Հայկը եւ Գայեանէն արդէն առաջին քայլերը առած են իրենց ծնողքին՝ Գոհարին եւ Արային օրինակին հետեւելու ճամբուն վրայ:

Հանդիսութիւնը աւարտեցաւ քոքթէյլով մը որուն ընթացքին ներկաները հըպարտութեան զգացումներով չնորհաւորեցին Գոհար Տանտիկեանը:

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԳՐՈՒՄԸ ԴԱՏԻ ՆԻՒԹ ՉԷ

Անգարայի ատեանը մերժած է այն դատը զոր նախագահ Ս. Կիւլի մօրեղբայրը կ'ուզէր լանալ Իզմիրի ընդդիմադիր եւթսիսհանուհի Ճ. Արըճմանի դէմ, իր ընտանիքին հայութիւն վերագրած ըլլալուն պատճառով: Դատարանին տըրուած դիմումնադրով նչուած էր թէ նախագահ Ս. Կիւլի ծագումին մասին այդ վերագրումը ամբողջ ընտանիքին խոր վիչտ ու տառապանք պատճառած է:

Ս. Կիւլի մօրեղբայրը որպէս բարոյական հատուցում 40 հազար լիրա պահանջած էր երեսփոխանուհիէն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մրրիկը չատ աւելի մեծ թիւով զոհերու պատճառ եղած է, քան ինչ որ հաղորդուած էր սկիզբը: Մայիս 26ի տեղեկութիւններու համաձայն 116 մեռեալ կար եւ միլիոնաւոր անօթեւան բնակիչներ:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ընդդիմութիւնը իր ցոյցերով արգելք եղած է որ Մայիս 26ին կառավարութիւնը կատարէ զինուորական տողանցքը, որ նախատեսուած էր անկախութեան տարեդարձին առթիւ:

ՕՊԱՄԱ. փորթորիքոյի ծագումի ունեցող կին մը նչանակեց ամերիկեան Գերագոյն ատեանին գլուխը, ինչ որ նախընթաց չունի: 54 տարեկան Սոնիա Սոթոմայոր, փորթորիքոյի գաղթականի զաւակ, մեծցած է Պրոնքս (Նիւ Եորք): Եթէ Մերա կոյտը վաւերացնէ, Սոնիա Սոթոմայոր ինը իմաստուններէն մէկը կ'ըլլայ ամերիկեան իրաւաբանական բարձրագոյն մարմնին:

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ բանակին մէջ զինուորական ծառայութիւնը կատարող երիտասարդ մը իր հինգ ընկերները զնդակահարած է. չորսը մահացած են: Ըստ ադրբեջանական աղբիւրներու, արարքին պատճառը զինքի անզգոյշ գործածութիւնը եղած է:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ նախագահը Ադրբեջանի իր պաշտօնակիցին հետ հանդիպումէն ետք յայտարարած է թէ երկու երկիրները եղբայրական յարաբերութիւններ ունին եւ որոշած են անպաչտօն դաչինակցութիւն մը ստեղծել:

ՆՈՐԱԳԻՒՏ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ ՍՏԱԼԻՆԻ ԵՐԿՈՒ ԶՈՀԵՐՈՒ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ՎԱՀԱՆ ԹՈՓՈՎԵՆՑ

Վահան Թոփուզեանցի կենսագրութիւնը ամփոփող բազմաթիւ հրատարակութիւններ իր ծննդեան թուականը յիշած են իբրեւ 1893 (1) *կամ* 1894 (2)։ *Բոլորին աղբիւրը կը թուի ըլլալ* 1932*ին «Հոկտեմբեր-Նոյեմբեր» տարեգիրքին մէջ հրատարակուած կենսագրութիւնը, ուր տրուած է* 1894 *թուականը* (3)։ *Նոյն թուականը կրկնուած է անտիպ ինքնակենսագրութեան մը մէջ, որ հատուածաբար հրատարակուած է Սարիբէկ Մանուկեանի «Վահան Թոփուզեանց» հատորին մէջ*(4)։ *Հնարաւոր է, որ տարեգիրքին կենսագրական բաժիններուն հեղինակ Յորէն Սարգսեանը այդ ինքնակենսագրութենէն քաղած ըլլայ փաստական տուալները։ Սակայն, կարգ մը ստոյգ տեղեկութիւններ, որոնցմէ ոմանք նոյնինքն Յ. Սարգսեանը քաղած էր, կասկածելի կը դարձնեն այդ թուականը.–*

1) *Թոփուզեանց Մեզրէի* (Խարբերդի) *կեդրոնական վարժարանը աւարտած է* 1907*ին՝ իբրեւ թէ* 13 *տարեկանին։*

2) *Նոյն տարին առաջին անգամ աշխատակցած է մամուլին* (բանաստեղծութիւն)։

3) 1908–1909*ին յաջորդաբար հրատարակած է բանաստեղծութեան երկու գրքոյկներ Պոլսոյ մէջ «Աւերակ» եւ «Սրինգ»* (5)։

Պէտք է ենթադրել, որ Թոփուզեանց հանճարեղ պատանի մըն էր, որ 13 *տարեկանին թէ՛ դպրոցը կ'աւարտէր* (*երբ իր հայրենակիցներէն Համաստեղը նոյն վարժարանի չորրորդ պիտի ըլլար* 16 *տարեկանին*) (6), *եւ թէ մամուլին մէջ կը սկսէր հրատարակուիլ։ Իսկ* 14–15 *տարեկանին արդէն երկու գրքոյկ հրատարակած էր։ Սակայն, ցարդ այս պատկերին հակասականութիւնը պէտք եղած չափով քննարկուած չէ։*

1894 *թուագրումին դէմ, անհրաժեշտ է վկայակոչել նոյնինքն Թոփուզեանցը, որ* 1910*ական թուականներուն գրուած կարճ ինքնակենսագրութեան մը մէջ* 1889*ը կը յիշէր որպէս ծննդեան թուական*(7)։ *Այս թուականով իրենց տեղը կը գտնեն դպրոցին չորրորդ չորրորդութեան տարիքը եւ առաջին բանաստեղծութեան հրատարակութիւնը՝* 18 *տարեկանին, ինչպէս եւ գրքոյկներուն հրատարակութիւնը՝* 18–19 *տարեկանին։*

Մարկ Նշանեան, անդրադառնալով «Հոկտեմբեր–Նոյեմբեր» եւ «Հայրենիք» տարեգիրքերուն մէջ լոյս տեսած կենսագրականներուն, եզրակացուցած է, որ 1932*ի կենսագրութեան թուականը գրագէտին մէկ հնարանքն էր իր կեանքէն հինգ տարի պղչելու եւ, այդպէս, «աւելի կարճ անցեալի մը պատասխանատու ըլլալու», մանաւանդ, եթէ նկատի ունենանք, որ հատորին մէջ միակ անունն է, որուն նախախորհրդային գործերուն մասին* (1922*ի «Փոթորիկին մէջ»էն առաջ) լսած է, թէ «տոգորուած են նացիոնալիզմով»* (8)։

Յետխորհրդային չրջանին հրատարակուած իր մենագրութեան մէջ, Ն. Ադալեան անդրադարձած է 1937 *Հոկտեմբերի Հարցաքննութեան ժամանակ Թոփուզեանցի այն «խոստովանութեան», թէ իր հակախորհրդային ու ազգայնական համոզումները «սկիզբ էին առնում դեռեւս* 1910–1912 *թթ., երբ ես "դաշնակցութիւն" հակայեղափոխական կուսակցութեան եւ Ամերիկայում ուսանողների դաշնակցական կազմակերպութեան անդամ էի...»*(9)։ *Հաւանաբար կ'ակնարկէր* 1910*ին Փրովիտընսի մէջ հիմնուած ու ցարդ չարունակուղ Հայ Ուսանողական Ընկերակցութեան* (Armenian Students Association), *որ սակայն կուսակցական բնոյթ ունեցած չէ երբեք։*

Ադալեան դիտել տուած է, թէ, բայց անկէ, որ ան կրնայ ստիպողութեան տակ արուած ցուցմունքներու չարքին նկատուիլ, ասիկա իրեն յայտնի միակ փաստարկն է՝ Թոփուզեանցի դաշնակցական ըլլալու մասին, ու «թերեւս տեղին է ասել, որ դաշնակցութիւնը նրա համար հեղել է պատանեկան (այդ ժամանակ Թոփուզեանցը 17–19 *տարեկան էր), "կողմնացոյց", անցողիկ մի ոգեւորութիւն եւ ոչ ամենեւին հասուն տարիքի խղաճական համոզմունք»*(10)։ *Անշուշտ, իրեն անյայտ մնացած է Ս. Վրացեանի* 1945*ի վերտիչեալ հրապարակումը, ուր Թոփուզեանց կը մանրամասնէր Դաշնակցութեան հետ իր կապերուն մասին (Վրացեանի յուշագրական վկայութիւններով հանդերձ) ու, միւս կողմէ, ինք ևս խոբուած է դրագէտին ստեղծած կրկներեւոյթէն՝ մինչեւ* 1915 *իր կեանքն ու գործած գաղափարական կարծեցեալ սխալները անչափահասի արկածներու եւ տհասութեան արդիւնք դարձնելու։*

Անհրաժեշտ է նշել, որ թէեւ Վրացեան այդ ինքնակենսագրութիւնը թուագրած է 1912*. ոսկայն այդ թուականը որոչ չափով կասկածելի է, քանի որ Թոփուզեանց կը գրէ, թէ «կեանքիս վերջին հինգ տարիները անցուցած եմ Ամերիկայի մէջ, ուր տակաւին կը բնակիմ»։ Կրնանք ենթադրել, ուրեմն, որ այդ գրութիւնը իրականութեան մէջ գրուած է* 1914*ի վերջերէն մինչեւ* 1915*ի առաջին կէսը, քանի որ գրագէտը Միացեալ Նահանգները հասած էր* 1909*ի վերջերուն (թերեւս՝* 1910*ի սկիզբը)։ Թէոդիկին հասցէագրուած Ապրիլ* 26, 1910*ի անտիպ նամակին մէջ (գուցէ ամենահինը՝ ցարդ յայտնաբերուած), որ գրուած էր Նիւ Եորք նահանգի Թրոյ քաղաքին մէջ, ան կը յայտնէր, թէ «այս բաղաբը հասնելուս ձեր* 1910*ի տարեցոյցը ձեռքս հասաւ»* (11)։ *Ըստ երեւոյթին, Թէոդիկի «Ամէնուն Տարեցոյցը» նախորդ տարուան Հոկտեմբեր ամսուն վերջաւորութեան կը դրկուէր* (12)։

Նոյն նամակին մէջ, Թոփուզեանց կը յանձնարարէր ամերիկահայ գրագէտ եւ անգլիալեզու «Արմենիա» ամսագրի խմբագիր Աբշակ Տէր Մահտեսեանի աշխատակցութիւնը ապահովել 1911*ի տարեցոյցին համար ու կը մանրամասնէր հետեւեալը անոր մասին.–* «Հիմա ալ կը խմբագրէ "**Armenia**" անգլերէն ամսաթերթը, որու մասին Ամերիկեան թերթերը նոյնիսկ վկայեցին թէ առեւելեան գրականութեամբ ճոխ արուեստի գործ մըն է, որուն մէջ ես ալ իբրեւ դաշնակցական իմ բաժինս ունիմ»։

Առայժմ յայտնի չէ մեզի, թէ ի՞նչ էր Թոփուզեանցի ակնարկած այդ բաժինը։ Բայց 1910*ին արդէն ինքզինքը դաշնակցական նկատող գրագէտը չէր կրնար* 16 *կամ* 17 *տարեկան ըլլալ, քանի որ կուսակցութեան չարքերը մտնելու համար* 18 *տարեկանը պէտք է լրացուցած ըլլար։ Ու հոս կ'արժէ յիշել Վրացեանի հրատարակած ինքնակենսագրութեան հետեւեալ պարբերութիւնը.–* «"Հայրենիք"ի հետ ունեցած յարաբերութիւնս սկսած է երկրէն զրկած թղթակցութիւններով, Օսմ. Յեղափոխութենէն առաջ եւ տեւած է մինչեւ այսօր։ Կը նկատեմ "Հայրենիք"[A] իմ տունը, իմ բոյնը, ուր հանգիստ կ'առնեն իտէալներս եւ հասարակական յուզումները»(13)։ *Այսինքն, Թոփուզեանց սկսած է թղթակցիլ ամերիկահայ թերթին* 1908 *Մարտէն առաջ, հաւանաբար՝* 1907*ին։ Ցարդ չքննուած այս աշխատակցութիւնը հակասութեան ուրիշ բաժին մը կ'աւելցնէ ընդհանուր պատկերին։ Խարբերդ ապրող* 13*ամեայ պատանի մը այնպիսի քաղաքական գիտակցութեան հասած կրնա՞ր ըլլալ, որ համիտեան ժամանակի դաժան սեղմումները անտեսէր՝ դաշնակցական թերթի մը թղթակցելու է խնդիր։ Աւելի տրամաբանական է, որ այդ աշխատակցութիւնը իրագործած ըլլայ* 18*ամեայ, թերեւս իր կուսակցական երդումը արդէն տուած չարքային մը։*

ԼԵՌ ԿԱՄՍԱՐ

Խորհրդային վարչակարգին անկումը ազատագրեց անուններ, որոնք լրիւ արգիլուած էին, բայց նաեւ ազատեց անուններ, որոնք կը գտնուէին անորոշութեան ոլորտին մէջ՝ ստալինեան դժոխքէն ազատագրուելէ ետք։

Այդ անուններէն մէկն է երգիծաբեր Լեռ Կամսարը (1888–1965), *որ Սիպերիոյ սառնամանիքները ճաշակող առաջին դժբախտներէն մէկը ըլլալէ ետք* (1935–1938) *յաջողեցաւ վերադառնալ Հայաստան՝ դատապարտուելու համար* 17*ամեայ ներքին աքսորի բասարգեչարի չրջանին մէջ։ Եւ տարօրինակ կերպով, իրեն դէմ չարունակուեցաւ հալածանքը, նոյնիսկ երբ Ստալինը թաղուած էր ու իր արձանին չուքը այլեւս չէր կանգներ, սպառնալից, երեւանեան բարձունքի մը վրայ*(14)։ *Իր մահէն տասնամեակներ ետք միայն պիտի իմանայինք, օրինակ, որ* 1965*ին տպուած երգիծաբանին կարապի երգը՝ «Մարդը տանու շորերով» հատաքածոն,* 10·000 *տպաքանակով համայնավար կենակոմին կողմէ կալանքի տակ դրուած ու հրատարակութիւնը արգիլուած էր, իսկ այս լուրին առթած զայրոյթն ու տրամութիւնը իր կաթուածահար մահուան պատճառը պիտի դառնար քանի մը օր ետք*(15)։

Անտեսուած մանրամասնութիւն կը թուի, որ Լեռ Կամսարի ողբերգական ու անիսառունակ վախճանէն աւելի քան կէս դար առաջ, ան այլ ոք, քան Վանի ինքնապաշտպանութեան առաջնորդներէն մէկն ու Հայաստանի առաջին Հանրապետութեան հիմնադիրը՝ Արամ Մանուկեանը, գուշակած էր նոր երգիծապրի մը ծնունդը հայ գրականութեան մէջ։

Սիմոն Վրացեան՝ Պոսթընի «Հայրենիք»ի խմբագիրը Դեկտեմբեր 1911*էն մինչեւ* 1914*ի կէսերը*(16), *տասնամեակներ ետք հրատարակեց իրեն ուղղուած զանազան կուսակցական գործիչներու եւ մտաւորականներու չարք մը նամակներ։ Անոնց չարքին էր Վանէն գրուած ու անթուակիր նամակ մը Արամ Մանուկեանէն, որ կ'ըսէր, ի միջի այլոց.–* «Ուրախ եմ, որ հոգ ես տանում, որ "Հայրենիք"ում վանից շատ թղթակցութիւններ երեւան։ (...) Թոմաղեանն էլ կարող է լաւ գրիչ դառնալ, եթէ վրան աշխատիս։ Դժուար տաշուելիք բար է։ Հումոր ունեցող տղայ է եւ կարող է լաւ երգիծաբան դառնալ»։ *Նամակին արդէն ծանօթագրութիւն, Վրացեան կ'աւելցնէր, թէ «Թոմաղեանը՝ յետագային երգիծաբան Լեռ Կամսար, "Հայրենիք"ին աշխատակցում էր Լեռ կամ Սար ծածկանունով»*(17)։

Թէ ինչո՞ւ բոլոր կենսագրականներուն մէջ երգիծաբանին մականունը տարբեր է, բացատրութիւնը կ'իմանանք 1960*ին ամերիկահայ հրապարակագիր Սիմէոն Կիւլոյին գրած մէկ դառնանոյշ նամակէն.–* «Ես 1888 թուին աշխարհ գալուց ի վեր կոչուել եմ Արամ Թովմասեան։ 1921 թուին, երբ փաստաթղթերս ներկայացրի վարչութիւն անձնագիր ստանալու՝ այնտեղ սխալմամբ Թովմասեան էին նշանակել, եւ ես այս բառասուն տարի է՝ ապրում եմ որպէս "վրիպած" անձ»(18)։ 1909*ին էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանէն չրջանաւարտ գրագէտը, որ* 1910*ին հրատարակած էր իր առաջին գրութիւնը Վանի դաշնակցական պաշտօնաթերթ «Աշխատաւոր»ին մէջ*(19), *արդէն իր գործերով սկսած էր դուրս ելլել Կովկասի չրջանէն։* 1911*ին իր անունը յիչուած է Զմիւռնիոյ համանուն՝ «Աշխատաւոր» թերթին մէջ, որ, ինչպէս վկայած է Յ. Ճ. Սիրունի, դաշնակցական երիտասարդի մը կողմէ հիմնուած էր*(20)։ *Զարմանալի չէ, ուրեմն, որ նաեւ յայտնուէր հեռաւոր Ամերիկայի մէջ։ Սակայն, որքան գիտենք, իր աշխատակցութիւնը ամերիկահայ դաշնակցական թերթին (որ Վրացեանի օրով երկօրեայ դարձաւ) անյայտ մնացած է ուսումնասիրողներուն՝ հասկնալի պատճառներով։*

*Լեռ Կամսարի այդ գրութիւններուն մասին առայժմ այլ տեղեկութիւններ չունինք։ Սակայն, Վրացեանի մատնանչումին չնորհիւ գոնէ կարելի է ճշդրտել Հայկ Խաչատրեանի այն տեղեկութիւնը, թէ «*1919*ին Թիֆլիսում լոյս տեսնող մի թերթ ուղարկած յօդուածի տակ Արամ Թովմասեանը ստորագրութիւն չի դնում եւ խմբագրին խնդրում է դնել Լեռ կամ Սար կեղծանունը։ Խմբագրութիւնը կամ շաղկապը միացնում է Սար–ին եւ ստացւում է Լեռ Կամսար գրական անունը»*(21)։ *Անունին ծագումը պէտք է կապել այլ, ոչ–Թիֆլիսեան թերթի մը, հաւանաբար՝ իր ծննդավայրի «Աշխատաւոր»ին։*

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՕՍԵԱՆ

---

(1) Գառնիկ Սեւեփանեան, «Կենսագրական բառարան», հատոր 1, Երեւան, 1973, էջ 365, որ հաւանաբար հետեւած է Սարիբէկ Մանուկեանի թուագրումին (Վահան Թոփուզեանց, Երեւան, 1959)։

(2) Օրինակ՝ Հայկ Խաչատրեան, «Գրական տեղեկատու», Երեւան, 1986, էջ 194· Նորայր Ադալեան, «Թոփուզեանց», Երեւան 1994, էջ 8· «Հայկական Համառօտ Հանրագիտարան», հ. 2, Երեւան, 1995, էջ 300։

(3) Եղիշէ Զարենց, Ակսել Բակունց եւ Եղիա Զուբար (խմբ.), Հոկտեմբեր - Նոյեմբեր տարեգիրք, Երեւան, 1932, էջ 76։

(4) *Միայն տեսած ենք այդ գրութեան անդլերէն թարգմանութիւնը* (Ara Baliozian, «In His Own Words», **«Ararat»**, Winter 1979, p. 26-29)։

(5) Խաչատրեան, Գրական, էջ 194։

(6) Մինաս Թէօլէօլեան, «Դար մը գրականութիւն», հատոր Բ., 1920 - 1980, Պոսթըն, 1982, էջ 167։

(7) Սիմոն Վրացեան, «Վահան Թոփո-

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՍԿՍԻ ԱՐԹՆՆԱԼ

Յունուարին, Ռուսաստանի Մոնղոլիոյ եւ Չինաստանի սահմանին կից Ալթայեան լեռներուն վրայ ուղղաթիռ մը չախչախուեցաւ. ան վարձուած էր բարձրասահիճան պաշտօնատարներու կողմէ որոնք օրսի օր մը կազմակերպած էին: Փրկարարները արկածի վայրը մահացած, կամ վիրաւոր որսորդներուն քով քարայծերու դիակներ ալ գտան: Այդ անասունը մաս կը կազմէ պահպանութեան տակ առնուածներուն, հետեւաբար որսը արգիլուած է անհետացման ենթակայ տեսակներու կարմիր գիրքին մէջ: Այսուհանդերձ, միայն արկածին մասին հետաքննութիւն բացուեցաւ: Սակայն, այդպէսով ալ, կարելի չեղաւ հարցը թաղել: Նախ տեղւոյն վրայ, յետոյ նաեւ Մոսկուայի մէջ, ցոյցեր, ժողովներ, հանրահաւաքներ, հրատարակութիւններ նիւթ ըրին զայն: Նախ որսին մասնակիցներէն Ալթայեան հանրապետութեան փոխ վարչապետը պարտաւոր եղաւ հրաժարելու. հակառակ ատոր, ապօրինի որսի ամբաստանութիւն չուղղուեցաւ մասնակիցներուն: Ալթայի մամուլը որ տեղական իշխանութեան հակակշռին ենթակայ է, ցոյցերուն կազմակերպիչները թիրախ առաւ, նաեւ բնապահները, հանրային դէմքեր, որոնք իբրեւ թէ պատրուակ կը փնտռեն չրջանին մէջ «նրընջագոյն յեղափոխութիւն» մը նիւթելու: Սակայն խոտորելու քաղաքականութիւնը չյաջողեցաւ. մարդիկ չարունակեցին հակազդել, պահպանութեան տակ առնուած անասուններու որսէն գայթակղած:

Ի վերջոյ անոնց ձայնը տեղ հասաւ ու Մայիս 4ին բնութեան պահպանութեան ծառայութիւնը դատախազութեան դիմեց, որպէսզի հետաքննութիւն բացուի. դիմումը անմիջապէս արձագանգ ունեցաւ: Ճիշդ չէ, վստահաբար, այս արդիւնքը միայն ցոյցերու ազդակով բացատրել. աւելի հաւանական կը նկատուի այն որ Ալթայի նախագահը քաղաքականապէս ճնշումին դիմադրելու ի վիճակի չէր: Այսուհանդերձ, ցուցարարներու, բողոքարկուներու արժանիքը ոչ մէկ բան կրնայ սուուերել:

Մոսկուայի ոստիկանապետ զօր. Պրոնինի պաշտօնազրկումն ալ նոյն տրամաբանութեամբ կը բացատրըւի: Պաշտօնազրկումին պատճառ էր բարձրատեսիճան ոստիկանի մը գինով վիճակով հանրախանութի մը մէջ կրակ բանալն ու երեք հոգի սպաննելը. վեց հոգի ալ վիրաւորուած էին: Իշխանութիւնը ոստիկանապետը պաշտօնազրկելով դէպքերուն առաջքը առաւ, ինչ որ ցոյց կու տայ թէ հանրային կարծիքը սկսած է նկատի առնուիլ. ամէն պարագայի ու ամէն չրջանի համար ճիշդ չէ ատիկա տակաւին, բայց ստոյգ է որ բաներ սկսած են փոխուիլ:

Ռուս ժղովուրդին մեծ մասը իշխանութիւնը կը նկատէ անընդունելի աստիճանի կոպիտ ու ամբարտաւան. իսկ ընդդիմութիւնը՝ վերջին ծայր բթամիտ: Ուստի այդ երկու բեւեռին մէջ տեղ չի գտներ իրեն ու կը մնայ լուսանցքի վրայ:

Ցաջողած քարոզչութիւնները կը ծառայեն քաղաքացիական իրական եւ ոչ արհեստական ընկերութեան մը ձեւաւորումին: Անոր մէջ անհատը կրնայ իր կարծիքը արտայայտել այժմէական յստակ հարցերու մասին եւ անոր քուէն կրնայ ազդեցութիւն գործել որոշող զանգուածին վրայ: Ու անթիւ են այդ կարգի հարցերը:

ՔԱՂՀԱՆ

ԴԷՊՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ՆՊԱՍՏԸ ՋՈՐ ԸՆԾԱՅԵՑ ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅԸ ՀԱՅ ԳԻՐՔԻՆ

Ռումէն հողի վրայ հայ գիրք տպելու համար եղած ճիգերու կարգին՝ որոնց մասին խօսեցանք առիթով մը, փորձեր եղած են, նոյն այս հողէն, հայերէն գրքեր տպագրելու նաեւ Ռումանիոյ սահմաններէն դուրս: Անոնք որ ծանօթ են հայ անցեալին Ռումէն երկիրներու մէջ՝ գիտեն որ հայ մշակոյթին բոլորովին խորթ չմնացին Ռումանիոյ երբեմնի հայ համայնքները: Վկայ են հայերէն ձեռագիրները զոր ասնոնք համախմբեցին իրենց աղօթատեղիներու կողքի խուցերուն մէջ և մանաւանդ անոնք, որոնք ընդօրինակուեցան եւ ծաղկեցուցին նոյնինքըն իրենց եկեղեցիներուն հովանիին տակ: Պէտք չէ զարմանալ ուրեմըն, որ անոնք ձգտեցան մշակութային կապեր հաստատել հայկական արտասահմանի հետ ալ: Ատոր ալ վկաները ուսանողներու այն բաւական նկատելի թիւն է, որ գնաց ուսում առնել արտասահմանի եւ մանաւանդ այն հայ կրթականներուն մէջ, որոնք գոյութիւն ունին Վիէննա, Փարիզ եւ Թէոդոսիա, ինչպէս նաեւ այն փորձերը, որ եղան սատարելու համար հայ գրքերու տպագրութեանը արտասահմանի մէջ: Հայերէն գրքեր տպուած տեսնելու այդ մտահոգութիւնը առաջին հերթին ունեցած են ականաւոր այն հորս Հայերը, որոնք Ռումանիոյ հայ կեանքին մէջ եւս դեր կատարած են տարբեր չրջաններու: Ժամանակագրական կարգով Պօղոս Սեբաստեանն էր առաջինը անոնցմէ, որ մտածեց նաեւ հայ գրքի մասին: Սեբաստեան, որ նախորդ դարու սկիզբը հայ դպրութեանց ամէնէն աւելի ընտելացած Հայն էր սոյն չրջաններուն մէջ եւ դիւանագիտական աչխատանքներու հմուտ անձ մը ըլլալով մեծ դեր կատարած էր պալքանեան չրջաններու քաղաքական կեանքէն ներս, 1813ին Պուքրէչէն խոյս տալէ յետոյ Հռոմ, միչտ սերտ պահեց իր յարաբերութիւնները հայ չրջաններու հետ, աջակցելով, օրինակ, Մխիթարեաններուն՝ պապական աթոռին կողմէ անոնց դէմ սարքուած հալածանքներուն առեն: Այլապէս ալ ան սատրեց Մխիթարեաններուն, այս անգամ իբրեւ մեկենաս: Իր ծախքով է տպուած 1815ին Վենետիկի մէջ Հ. Գաբրիէլ Աւետիքեանի «Քերականութիւն հայկական» գիրքը: Իբրեւ մեկենաս՝ հերթը պիտի գար Մանուկ պէյին: Հռչակաւոր ուսումնասիրողին, որ 1813 գարնան Պուքրէչէն խոյս տալէ յետոյ պահ մը մնացած էր Պրաչով եւ Սիպիու ու անկէ Վիէննա անցած հանդիպելու համար Ալեքսանդր Ա. ցարին, առիթը ունեցած է նաեւ չփում հաստատելու Վիէննայի Մխիթարեաններուն հետ: Իր արխիւին մէջ կը մնան Մխիթարեանց կողմէ իրեն ուղղուած ոտանաւոր ուղերձներ եւ իր ծախքով է որ անոնք տպեցին 1816ին «Համառօտ քերականութիւն դաղղիական լեզուի»: Շուրջ կէս դար յետոյ, 1868ին, «Տաղասացութիւնք Գրիգոր Մագիստրոսի Պահլաւունւոյ» հատորը Վենետիկի մէջ «տպագրուեցաւ ծախիւք Ֆերհաթի Ս. Ֆէրհաթեան Փոքչանցւոյ», պատուական այն Հայուն որով կըրնայ միչտ պարծիլ Փոչանի երբեմնի հայ համայնքին հետ՝ Ռումանիոյ բովանդակ հայ գաղութը: Հանելով անցեալ դարու վերջերուն, ուսմանահայ գաղութը նոր մեկենաս մը եւս կունայ յանձին Գրիգոր Պըլըգիչի, որ Մխիթարեանց նախկին ա-

չակերտ՝ դիրքերու հասաւ ռումէն կեանքի մէջ, եւ վճռաբեկ ատեանի աթոռին վրայ եւս չհրաժարեցաւ հայ պզպրութեանց հետ իր կապէն, պրպտեց հայ անցեալը այն հողին վրայ եւ իր հետազօտութիւնները դրքոյկներով ալ տպեց, ու դրդեց մեծ պետական Ալիչանը լոյս ընծայելու 1869ին «Կամենից, տարեգիրք Հայոց Լեհաստանի եւ Ռումանիոյ հաւաստիոյ յաւելուածոյք»:

* * *

Այս չարքին մէջ չեն մտներ անշուշտ այն հայ դէմքերը որ մեկնեցան նոյն այս ափերէն եւ հայ լեզուով գրքեր հեղինակեցին ու տպագրեցին արտասահման: Ասոնցմէ մէկը Անդրէաս Բոքովիչ հայ բժիչկն էր, ծագումով սուչաւացի: Ան 1850ին Պոլսոյ մէջ տպեց «Աբեւտա երկայնակեցութեան»ը, որ մաքուր աչխարհաբարով գրուած առաջին գրքերէն մէկն է եւ որ յետագային թարգմանուած է նաեւ ռումաներէնի: Երկրորդը Աստուածատուր Ջունդն էր, նոյնպէս բնիկ սուչաւացի, որ Պոլիս հաստատուելէ ետք՝ առեւտրական կեանքի նուիրուելով հանդերձ, չըմոռցաւ նաեւ հայ մշակոյթն ու հայ գրականութիւնը. պատկառելի այն նուիրատուութեան կողքին, զոր արամադրեց իր անունով սաներ պահելու համար եւրոպական համալսարաններու մէջ, հեղինակեց գիրքեր ալ որոնք իր օրերու ամէնէն վճիտ աչխարհաբարով չարադրուած էին: Ցիչենք նաեւ Ստեփանոս Պալասանեանը, որ իր ուսումը Մխիթարեանց մօտ առաւ հաստատուելու համար յետոյ Կովկաս, ուսուցչական պաշտօններ վարեց Նոր Նախիջեւանի, Թիֆլիսի եւ Էջմիածնի ճեմարանին մէջ, ինչպէս եւ հեղինակեց ընտիր դասագրքեր, որոնց մէջ ուշագրաւ տեղ կը գրաւէ Հայոց պատմութեան նուիրուած իր խղճամիտ հատորը, երկ՝ որուն վրայէն յաջորդական քանի մը սերունդ իր նախնիքներուն անցեալը ճանչցաւ: Անցողակի յիչենք նաեւ թէ արտասահմանի մէջ հայերէն գրքեր տպելու փորձեր թրանսիլվանիոյ Հայերն ալ ըրին, լոյս ընծայելով առաւելապէս հայերէն լեզուի ուսուցման գրքեր իրենց իսկ վարժարաններուն համար: Ինչ կը վերաբերի այն մխիթարեաններուն, որոնք այս ափերէն մեկնեցան երթալ դեր կատարելու համար Մխիթարեան գոյգ օճախներուն՝ Վենետիկի եւ Վիէննայի մէջ եւ սատարելու հայ դպրութեանց՝ իրենց հեղինակութիւններով, զանցառիկ թիւ մը չեն անոնք: Այդ դէմքերէն առաջինը՝ Ստեփանոս Գիւվեր Ադոնց՝ հեղինակն է այն օրերուն համար աննախընթաց աչխատանքի մը, որ «Աչխարհագրութիւն չորից մասանց աչխարհի» չարքն էր, իսկ Գրիգոր Գովրիկեան համբաւաւոր դարձաւ կեռլայի եւ եղիսաբէթուպոլսոյ նուիրուած իր մենագրութիւններով, ինչպէս նաեւ յօդուածներու երկար չարքով: Նպաստը, զոր հայ դպրութեան մատոյցին բերին այն չրջաններուն մէջ սպասան գտած Հայերը մանաւանդ վերջին զոյգ դարերու ընթացքին, չահեկան էջերէն մէկն է մեր գրութիւններու պատմութեան այն ծառայութիւններուն կողքին զոր ընծայեցին անոնք հեւրընկալ տարբերին:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

վենց (նիւթեր իր կենսագրութեան համար), «Հայրենիք տարեգիրք», Պոսթըն, 1945, էջ 158: Հմմտ. Մ. Թէօլէօլեան, «Դար մը գրականութիւն. 1850–1950», Բ. հատոր, Գահիրէ, 1956, էջ 439: Նոյն թուականը յիչած են վաղարչակ Նորենցը, գրագէտի դասընկերներէն Վ. Երիցեանը եւ գրականագէտ Անահիտ Գէորգեանը (Ադալեան, «Թոթովենց», էջ 8):

(8) Marc Nichanian, **«Writers of Disaster»**, vol. I. The National Revolution, Princeton and London, 2002, p. 250:

(9) Ադալեան, «Թոթովենց», էջ 132:

(10) Անդ, էջ 132:

(11) Նամակէն լուսապատճէնը յայտնաբերած ենք Նիւ Եորքի «Գրիգոր եւ Գլարա Զօհրապ» Տեղեկատուական Կեդրոնը պահպանուող ու չմչակուած Թղթակալի մը մէջ: Բնագրին ճակատագիրը անյայտ է մեզի: Ցետագայ բոլոր մէջբերումները կատարուած են այս նամակէն, իսկ ընդգծումները մերն են:

(12) Տե՛ս. Թէոդիկի Հոկտեմբեր 1913ի նամակները Մեսրոպ Վրդ. Նշանեանին (Վաչէ Ղազարեան, «"Թղթէ զաւակներու հայր"ը՝ Թէոդիկ», Հայկազեան Հայագիտական Հանդէս, հատոր ԻԶ., 2006, էջ 268–269):

(13) Վրացեան, «Վահան Թոթովենց», էջ 158:

(14) Վանուհի Թովմասեան, «Ժամանակի զոհը», «Ցառաջ – Միտք եւ Արուեստ», Մարտ 2008, էջ 2:

(15) Վանուհի Թովմասեան, «Լեւոն Կամսարն ու խորհրդային մտայնութիւնը», «Ազգ», 12 Նոյեմբեր 2005:

(16) «Մէկ դար ճանապարհ», Հայրենիք 100ամեակ, (Պոսթըն, 2000), էջ 8: Տե՛ս. նաեւ Վրացեանի կենսագրութիւնը այս նոյն հրատարակութեան մէջ: (անդ, էջ 17):

(17) Ս. Վրացեան, «Մի քանի նշխար մեր մեծերից (Հ.Ց.Դ. 60ամեակի առթիւ)», Հայրենիք ամսագիր, Օգոստոս 1951, էջ 17:

(18) Լեւ Կամսար, «Ակամայ ոճրագործութիւնս ինչպէ՞ս հաչտեցնեմ խղճիս հետ», Ազգ-Մշակոյթ, 18 Սեպտեմբեր 2006:

(19) Խաչատրեան, Գրական տեղեկատու, էջ 214· Վանուհի Թովմասեան, «Ո՛վ սպանեց իմ պապին. բաց նամակ Ստեփան Վարդանեանին», Ազգ-Մշակոյթ, 8 Յուլիս 2006:

(20) Ց. Ճ. Սիրունի, «"Ազատամարտ"ի սերունդը», Հայրենիք ամսագիր, Մայիս 1924, էջ 82· Ցովակիմեան, «Հայոց ծածկանունների բառարան», Երեւան, 2005, էջ 188:

(21) Խաչատրեան, «Գրական...», էջ 213:

ԱՆԱՀՏ Տափանաւ

ՀԱՑԵՐԷՆԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՄԱՑԱՆՑԻՆ ՎՐԱՑ

Իմակ – Կայքէջ – Նամականի

Համակարգիչի վրայ
հայկական առեղնաշարի
ու տառատեսակներու գործածութիւնը

Մասնակիցներ՝
Ֆելիփ ՓԻԼԻՊՈՍԵԱՆ
Գաբրիէլ ՔԵՐԵՔԼԵԱՆ
Յարութիւն ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆ
Զրուցավար՝
Միհրան ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Յունիս 3, ժամը 20·30ին

Հասցէ՝ ԱՆԱՀՏ Տափանաւ
Bassin de la Villette — Quai de la Seine
75019 Paris

կազմակերպութեամբ՝
Մարմ–ա–Վալէի հայկական մշակութային
ընկերակցութեան
եւ
ՄԿՆԻԿ կրթական աշխատանոցին

* * *

COMMUNIQUER EN ARMENIEN
SUR INTERNET
Le mercredi 3 juin à 20h30
Péniche ANAKO

Imprimé sur Is Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Péniche ANAKO

CONCERTS EN JUIN

- Mercredi 10 juin à 20h30
  DILKASH — Trio Saz-peloul-kanone

Vartan ARSLANIAN - saz
Philippe CHAHBAZIAN - peloul
Aïda NERGARARIAN - kanone

* * *

- Vendredi 19 juin à 20h30
  MASSIS — chansons arméniennes et italiennes.

Chahan DINANIAN - violoncelle.

Contact : 01 42 06 74 26
Courriel : info@penicheanako.org
Site internet : peniche.anako.org

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ
ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
ԵՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՆԵՐՈՒ
ՀԱՄԱՐ

Եղակի եւ խոհալական վայրը ինջոյքի ու ճոնական հաւաքոյթներու համար՝ ամուսնութիւն, կնունք, տարեդարձ, հիւրասիրութիւն։

Ինչպէս նաեւ՝ մասնագիտական ասպարէզի մէջ, համագումար, արհեստավարժական վերապատրաստութիւն, ցուցահանդէս, նորարարութեան ցուցադրութիւն։

Փարիզի կեդրոնը, 19րդ թաղամասի մէջ, Վիլէթի ալազանի ափին – 100 հոգինոց սրահ մը, որ ունի պատուհաններ, ձայնասփռումի, լուսաւորումի ու լուսարձակումի քոլոր յարմարանքները։

Դիմել՝ –
Հեռ՝ – 06· 10· 46· 08· 83
Կայ – info@penicheanako.org
Կայքէջ – peniche.anako.org

ԿՏՐԱԿ ՕՐՎԱՆ

ՏԻԳՐԱՆ ՏԱՏՐԵԱՆ

կը ցուցադրէ իր գործերը
(Ջահլէէն Փարիզ)
Բացումը կը կատարուի Յունիս 11, ժամը 18էն 21՝

Cour 16
16 rue de la Grange Batelière,
75009 Paris
(au fond de la cour, à droite)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 28
ՈՏԵԿՈՉՈՒՄՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ
ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
1918

Կը կատարուի Մաղթանք հանրապետականն։

Սկիզբը ժամերգութեանց՝ ժամը 17ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Մայիս 31
ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ

Պենտեկոստէ, յիսուներորդ օր ի Զատկէն
Բարեկենդան Եղիական պահոց
Սկիզբը ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։

ԿՈՉ
ՆՈՐ ՅԱՌԱՋ-Ի ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

«Յառաջ» կը դադրի լոյս տեսնելէ Մայիս 31ին։ Մեծ է թիւը հայերէն լեզուով թերթի մը հրատարակութեան նախանձախնդիր ամէներու։ Հայութիւնը եւ յատկապէս սփիւռքահայութիւնն ու Ֆրանսահայ գաղութը պէտք ունին հայերէն թերթի։ Պէտք է ստեղծել «Յառաջ»ի բացը լեցնող թերթ մը, նոյն սկզբունքներով հիմնուած։ Ան պէտք է տնտեսապէս անկախ ու ինքնաբաւ հիմքեր ունենայ։

Անհրաժեշտ է որ «Յառաջ»ին կառչած հաւատարիմ ընթերցողներ կան։ «Յառաջ» կրցած է ստեղծել իր ընթերցողը։ Կան նաեւ նուիրատուներ որոնք միշտ նեցուկ հանդիսացած են անոր։ Կայ տակաւին թերթին խմբագրութեան, անձնակազմի, աշխատակիցներու ու թղթակիցներու ցանկութիւնը իրենց գործակցութիւնը շարունակելու։

«Նոր Յառաջ»ը պիտի հրատարակուի Ֆրանսական օրէնսդրութեան համաձայն սահմանափակ դրամագլուխով ընկերութեան մը կողմէ։ Թերթը կ'ունենայ, գործադիր մէօրէնի մը կողքին խմբագրական անկախ կազմ մը, երեքէն հինգ հոգիէ բաղկացած, որ պիտի վարէ թերթին խմբագրական ուղեգիծը։ «Նոր Յառաջ»ի հրատարակութեան հաւանական, թուական նախատեսուած է Հոկտեմբեր ամիսը։

«Նոր Յառաջ»ի Բարեկամներու ընկերակցութիւն մըն ալ կեանքի կոչուած է 1901ի օրէնքի հիման վրայ, որու պաշտօնն է գործիք կանգնել թերթին, հասարակութիւնը տեղեակ պահել ապագայ զարգացումներուն, բաժանորդագրութեան եւ հանդանակութեան արշաւ մը կազմակերպել գործնապէս ու նիւթապէս «Նոր Յառաջ»ի հիմնադրութեան, պոյաուեման ու բարգաւաճումին յարմարագոյն պայմանները ստեղծելու համար։

Կը հրաւիրենք ձեզ, որ ձեր աջակցութեամբ մասնակցիք «Նոր Յառաջ»ի ծնունդին։ Յաւելեալ տեղեկութիւններու համար կրնաք կապ հաստատել հետեւեալ հասցէներով՝–

Les Amis de «NOR HARATCH»
Association de Loi 1901
16 rue Mandar
75002 Paris
Հեռ՝– 06·24·41·84·64 (արձանագրիչ)
Իմակ՝- amis.norharatch@free.fr

Յանձն կոչը ստորագրողներու՝
Գեղամ ԳԵՒՈՆԵԱՆ
Նորվան Ա.ք. ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Խաչիկ ԹԻՕԼԻՕԼԵԱՆ
Արմէն ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
Մարկ՝ ՆՇԱՆԵԱՆ
Հայր Յարութիւն ՊԱՋՏԻԿԵԱՆ
Գրիգոր ՊԸՂՏԵԱՆ
Անահիտ ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ
Գէորգ ՏԷՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Յարութիւն ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՎԵՐԱՄՕՒՏ ԻՍԻ

Կապոյտ Խաչի Իսիի «Տ. Սէրգիսկիւլեան» մանուճիւղի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի Սեպտեմբեր 15ին։ Դասընթացքները ունին տարբեր մակարդակներ.

– Նախակրթարան (6 տարեկանէն կըսկսեալ),
– Միջնակարգ – երկրորդական,
– Պաքալօրէայի նախապատրաստական եւ Պաքալօրէա,
– Զարհահաններ։

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի օրերը ժամը 18էն սկսեալ Հայ Միջակոյթի Տան մէջ

45 rue de la Défense,
92130 Issy-les-Moulineaux

Արձանագրութիւն եւ տեղեկութիւն տեղւոյն վրայ, կամ հեռաձայնել՝
01·46·42·45·25 / 06·82·89·16·44
Թիւերուն, Շաբէկ Կիրակոսեանին։

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux vous propose une
JOURNEE DE DETENTE A LA MER
le **Dimanche 31 mai.**
Au programme :
Matinée et déjeuner à HONFLEUR, port de pêche où se déroulera la fête des marins.
Après-midi à DEAUVILLE (Casino-Plage)
— Départ à 7h45 : Rendez-vous Place de la Mairie à Clamart;
— Retour prévu vers 20h.
Inscriptions auprès de :
- Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33
- Alice : 01. 46. 42. 90. 68.

Arnouville-lès-Gonesse

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise organise, mensuellement, un après-midi «Rencontre et Culture».

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous, à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- **le lundi 8 juin — Thème du jour : les origines de la Croix Bleue**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

* * *

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **Astrig** du Val d'Oise, vous informe que la CHORALE ASTRIG (adultes) se produira le **samedi 6 juin à 20h30** à l'Eglise catholique — avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse sous la direction du Maestro Haig SARKISSIAN.

Cette manifestation sera suivie d'un cocktail dans le local de la Croix Bleue. Entrée libre.

Venez nombreux passer une agréable soirée.
Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

SEVRAN - LIVRY

La
Section **«D. Missakian»** de Sevran-Livry vous propose une journée en Picardie
le dimanche 14 juin
Au programme :
— Croisière déjeuner sur la Somme
— Visite de la Cathédrale d'Amiens
Départ en car à 8h30 de la mairie de Livry-Gargan.
P.A.F. : 55 euros
Réservations auprès de Madeleine :
01 43 10 04 96
Attention nombre de places limité.

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՐԿՇԱԲԱԹՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
կը հրաւիրեն

L'UNION DES ANCIENS ELEVES
L'ASSOCIATION
DES PARENTS D'ELEVES
DE L'ECOLE BIHEBDOMADAIRE
vous invitent

Ա ԻՒՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ à la Fête Champêtre traditionnelle

Dimanche 14 juin à partir de 12 heures

Animation musicale
Chants et Danses par les enfants de l'école

Khorovadz — Buffet — Buvette
Jeux — Tombola

Information école bihebdomadaire

— Grand parking —
Tout est prévu en cas de pluie.

au COLLEGE ARMENIEN SAMUEL-MOORAT
26 rue Troyon — 92310 SEVRES
(Métro : Pont de Sèvres)
Réservations - Renseignements : 06 60 53 33 39

EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE
SAINTE CROIX DE VARAK
et
LA MUNICIPALITE D'ARNOUVILLE-LES-GONESSE
organisent un

VOYAGE EN ARMENIE

du 18 au 25 septembre

Hôtel Europe 4*
Prix du séjour par personne 1443 euros
demi-pension
visa et toutes taxes compris

Inscriptions avant le 4 juin
Père Haroutioun Tachejian 06. 26. 14. 52. 52
Madame Rusdikian 06. 82. 41. 35. 14

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ 29
VENDREDI
29 MAI
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԱՊԱՐ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐԸ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

Հասք : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22·213 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22·213

ՎԵՐՋԻՆ ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Յանկարծահաս հրաժեշտին թեւադրանքով

25 տարուան ամէնօրեայ միանուէթեան մը վերջակէտ որոշուած պահը դրան առջեւն է ու վերջին էջ մը դրել կ'աղաչէ: Ինքզինք պարտադրող հրաժեշտի պէս: Թէ տեսանելի, նոյնիսկ սպասելի «անակնկալ» էր այդ վերջակէտը, բան չի փոխուիր: Դժուար է չանսալ անոր ազդարարութեան: Վերջին էջ մը՝ մեծ էջի մը հետ անցած քառորդ դարուն անդրադարձով:

Այդ տարիները տիրապետուեցան հասնելու, հասցնելու հեւհեւ ջանքէն. նաեւ՝ դրեթէ միշտ, կարելիին սահմանադիծին չկարենալ հասնելու ափսոսանքէն: Կամենալ – կարենալ առանցքին խուէթերը բնաւ չթերացան այդ ափսոսանքը նորոգելու աշխատանքին մէջ: Սակայն, նոյն տեսակ մը խթան եղան նոյն առանցքը կարճեցնելու ջանքին:

Համացանցի ամէն պահ ծաւալող աշխարհէն ամէնէն թարմը, ամէնէն տոտղը, ամէնէն ամբողջականը քաղելու եւ օրուան խճանկարը կազմելու հեւքը չատ անգամ մոռցուց տողի, սիւնակի, էջի ու ժամանակի աքծանները. ամէն անգամուն ալ այդ մոռացումին դինը վճարեց համակարգիչէն աւելի կիւթէնպէրկին մօտիկ մնացած տպարանին քմայքներէն արդէն ոսպառած հերոսական երբեակը. Ցարուխը, Արմանը, Ցովիկը:

Ձիւղ է որ «Ցառաջ»ի հետ իմ քառորդ դարս տող ու սիւնակի, էջի, ժամանակի հրամայականները մոռնալու չատ արդարացում ունեցաւ: Այդ շրջանը ամփոփեց ճակատագրական այնքան դրուագ որ նոյն խտութեամբ յաճախ ապրուած չէ մեր պատմութեան մէջ. երկրաշարժ, Ղարաբաղի չարժում ու հարց, անկախութիւններ, պատերազմ, զոյգ պետականութեան հիմնում-կայացում ու անոնց ուղղուած ներքին ու արտաքին սպառնալիքներու, վտանգներու չարան. բայց ասոնցմով հանդերձ, Բ. անկախութեան արդէն լսելի քսանամեակի ոտնաձայնը:

Ու այս բոլորին մնայուն զուգահեռ՝ Թրքական աշխարհին դաւերը, ծուղակները, շլացնող ցուցափեղկերը. զանոնք եւս օրուան խճանկարին մէջ դետեղելու գործէն անպակաս զայրոյթը, զայն ծափով փոխանակած մերոնց առթած դառնութիւնը, ընդվզումը:

«Ցառաջեր» կոչուած ամէնօրեայ հեւքին բաղկացուցիչներէն այս երկու մարզերը պեղելու, քաղելու, արձադանգելու աշխատանքին մեծագոյն չերտը կազմեցին: Հայաստան – Թուրքիա կեդրոնով հետաքրքրութիւնը, մօտահոգութիւնը չաճախ անարդարօրէն զեղչեց մեր անմիջական չրջանին բաժինը: Ու ներկայի անդրադարձը չէր կրնար չրջանցել այս անարդարութիւնը:

Նշուած կեդրոններուն աւելի ծանր կշռելու հասկնալի հանգամանքը կը զօրէ՞ որպէս ամբողջական արդարացում. կամ՝ դրեթէ միշտ որպէս փրկարար օղակ մէջբերուած «ակամայ»ն ու անկեղծութեան դրաւականը...

Հարցական ու կախման կէտ երբեմն ի՛նչ յաջողութեամբ կը փոխարինեն երկարապատումն ու վերջակէտը: Անգամ մը եւս անոնք թող կապեն որոշ-անորոշ «վաղը»ներու, այսօրուան միջոցը ձգելով «Ցառաջութի՛ւն» տարագին:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

Առանց նիւթականի աջդակին ալ սփիւռքը ցիշող կաց

Գիտութեան ակադեմիայի պատմութեան հիմնարկի տնօրէնը Աչոտ Մելքոնեան Մայիս 27ին մամուլի ասուլիսի մը յայտարարած է թէ հակառակ Հայաստան – Սփիւռք յարաբերութիւններուն, երեւան չի յաջողիր բազմակողմանի կապ հաստատել Սփիւռքի հետ:

«Ես չեմ կարծում որ հայ – թրքական յարաբերութիւնների կարգաւորումը միայն Հայաստանի խնդիրն է, դա ողջ հայ ազգի խնդիրն է» ըսած է Ս.Մելքոնեան, աւելցնելով. «Վերջին խօսքը Սփիւռքինն է»: Իր կարծիքով՝ Սփիւռքի կողմէն պէտք է նշանակուին իրաւաբանական անձեր, որպէսզի ներկայացնեն Արեւմտեան Հայաստանի չահերը:

Այսուհանդերձ, տնօրէնին կեցուածքը ամբողջութեամբ կարելի չէ բաժնել, քանի որ արդարօրէն կ'ըսէ թէ Թուրքիան աւելի հետաքրքրուած է տարածքային ամբողջականութեան հարցով, քան՝ ցեղասպանութեամբ ու Ղարաբաղի հակամարտութեան լուծումով. բայց առաջարկած կարգադրութիւնը հետեւեալն է. Թուրքիա «քաղաքակիրթ ձեւով ներողութիւն կը խնդրի եւ ամէն ինչ կը մոռանանք»: Բաւական տարօրինակ է որ անձնատուութեան այս ինքնաբուխ տրամադրութեան ընկերացած է Գերմանացիներու պարագային նշումը. անոնք մինչեւ հիմա ամէն յարմար առիթի ներողութիւն կը խնդրեն Հրեաներէն, կ'ըսէ Ա. Մելքոնեան, չմոռնալով յիշել որպէս հատուցում վճարուած միլիառները:

Ո՞վ պիտի բացատրէ թէ մենք ինչո՛ւ պէտք է զոհանանք միայն ներողութեան արարքով, որքան ալ «քաղաքակիրթ ձեւով» ըլլայ ան:

ՓԱՐԻԶ

ՔԱՂԱՔԻՆ ՈՍԿԵԱՑ ԲԱՆԱԼԻՆ ԱՐԱ ԿԻՒԼԷՐԻ

«Ֆրանսայի մէջ Թուրքիոյ եղանակ»ին չրջանակին մէջ Փարիզի քաղաքապետ Պ. Տըլանոյէ քաղաքին ոսկեայ բանալիով պիտի պարգեւատրէ «Թուրք» արուեստագէտներ. անոնց չարքին է լուսանկարիչ Արա Կիւլէր, Օրհան Փամուքի եւ չարժանկարի արուեստագէտ Ն.Պ. Ճէյլանի հետ:

Եղանակը կը սկսի Յուլիս 1ին ու կը տեւէ մինչ ամիս:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՅԵՂԱՊԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՔԱՂԱՂԵՐԱԿԱՆ «ՊԱՏԻԺ»

Էսկիչէհիրի մշակոյթի միութիւններու դաչնակցութեան նախագահը Ն. Զափա որ չէնքին դրան վրայ «Այս դռնէն ներս Հրեաներն ու Հայերը չեն կրնար մտնել, չուներու մուտքը ազատ է» արձանագրութեամբ պատառներ գետեղած էր, պատժական ատեանի մը կողմէ նախ հինգ ամսուան բանտարկութեան դատապարտուած է. յետոյ պատիժը յետաձգուած է ու վերածուած դրամական տուգանքի:

Ենթական ըսած է թէ վճիռին առարկութիւն պիտի չընէ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ռեջէի (Լուառ – Ատլանթիք) Մայիս 27ի ընկերվարական միթինկն է որ հաշտուելութեան պատկեր մը պարզեց Մարթին Օպրիի եւ Սեգոլէն Ռուայալի միջեւ, առաջինը նոյնիսկ գուրգուրանքով ձեռքը բռնելով երկրորդին: Ըսել չէ անշուշտ որ ամէն բան անկեղծ է, բայց եւրոպական ընտրութիւններու նախօրեակին կուսակցութեան համար անհրաժեշտ էր միամանականութեան, գոնէ ձեւական, երեւոյթ մը ցուցաբերել: Մնաց որ ինչ ճիգ ալ թափուի, կուսակցութիւնը չի կրնար համոզիչ պատկեր մը պարզել իր ներքին պառակտումով եւ արտաքին դաւաճաններով:

ՓԱՐԻԶԻ Ե. Թաղամասի քաղաքապետը՝ Ժան Թիպէրի, Մայիս 27ին 10 ամսուան յետաձգումով բանտարկութեան դատապարտուած է եւ երեք տարի ալ չի կրնար ընտրուիլ, ընտրական խարդախութիւններու պատճառով: Ծանօթ է որ Թիպէրի ամոլը ամբաստանուած է իր ընտրութիւնը ապահովելու համար երբեմն մեռած կամ ՅրԺ թաղամասը չապրող չինծու քուէարկողներ գտած ըլլալու յանցանքով: Թիպէրիները միշտ հերքած են եղելութիւնը եւ այս դատապարտումին աւարտին, ալ յայտարարած են թէ վերաքննութեան պիտի դիմեն: Ընտրական խարդախութեան դէպքը երեւաց ելած էր 1997ին:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ կրթական նախարարը ըստիպուեցաւ բաւական մեղմացնել իր առաջարկած միջոցը դպրոցականներու բրտութեան դէմ, քանի չատ աղմուկ հանած էր: Կզաւիէ Տարքոս կ'ուզէր որ դպրոցի մուտքին բոլոր աչակերտները խուզարկուին, որպէսզի «զինուած» չըլլան: Ներքին նախարարուհին ալ չի հաւատար թէ օգտակար կրնայ ըլլալ: Մնաց որ ապահովութեան մարզին մէջ ինչ մը կ'առաջարկուի որեւէ քնագաւառի մէջ, կապ ունի եւրոպական ընտրութիւններուն հետ, որպէսզի ժողովուրդը չչբունակէ անտարբեր մնալ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ մէջ մեծ դայթակղութիւն մը երեւան ելած է, երբ երկու պատմաբաններ յայտնաբեցան որ այն ոստիկանը որ 1967ին ուսանող մը սպանած էր, Արեւելեան Գերմանիոյ գաղտնի սպասարկութեան (Սթազի) մէկ գործակալն էր: Սպաննուած ուսանողը ցոյցի մը կը մասնակցէր Իրանի չահին դէմ, Պէռլինի մէջ: Այդ չրջանին երիտասարդութիւնը բողոքի ցոյցերու ծնունդ կուտար եւ դէպքն ալ աւելի զարկ տուած էր, բայց այսօր կը կարծուի որ եթէ երիտասարդները գիտնային, որ սպաննող ոստիկանը Սթազիի անդամ է, երիտասարդներու ցոյցը նոյն տարողութիւնը չէր ունենար:

ԱՆԳԼԻՈՑ թագուհին չատ յուսախաբ է, որ չէ հրաւիրուած Նորմանտի, յաղթականման Ցունիս 6ի արարողութեան: «Տէյլի Մէյլ» կը հաղորդէ լուրը աղբիւր տալով Պըքինկէմի պալատը: Կը կարծուի որ Սարքոզի նախընտրած է որ ուշադրութիւնը կեդրոնանայ Օպամայի ներկայութեան վրայ եւ զոհացած է Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետը հրաւիրելով:

ՊԱՂՏԱՏԻՆ 25 քիլոմեթր արեւմուտք, Ապու Ղրայիպի մէջ, Մայիս 27ին, թաքարդ կառքի մը պայթումէն չորս իրաքցի եւ մէկ ամերիկացի զինուոր մեռած է:

ԼԱՀՈՐԻ (Փաքիստան) մէջ, Մայիս 27ին ռճրապորձ մը քարուքանդ ըրած է ոստիկանական չէնք մը, որու հետեւանքով 23 հոգի մեռած է եւ մօտ 300 հոգի ալ վիրաւորուած է:

ԻՍՐԱՑԷԼի վարչապետը՝ Նեթանիահու յետաձգած է Ֆրանսա եւ Իտալիա կատարելիք իր այցելութիւնը: Փարիզ պիտի գար Ցունիս 3ին եւ յետաձգման պատճառ ըրուած է ժամանակացոյցը, բայց բուն դրդապատճառը կը նկատուի այն իրողութիւնը որ Նեթանիահու քնաւ տրամադիր չէր քննարարութիւններ լսելու:

ՀԻՒՍԻՍԱՑԻՆ ԳՈՐԻԱՆ հիւլէական փորձարկումներու կապակցութեամբ ազդարարութիւններ, նոյնիսկ սպառնալիքներ կ'ընէ Հարաւային Գորէային, անոր խոստանալով «անխնայ պատիժ մը»:

ԷՄՆԸՍԹի ԻՆԹԷՐՆԷՇընԼ 2009ի իր տեղեկագրին մէջ կը քննադատէ Օպաման, որովհետեւ իր գնահատելի որոշումներուն (Կուանթանամոյի փակումը եւ չարչարանքի վերջ տալը) կողքին ունի նաեւ երկդիմի որոշումները եւ կը հրաւիրէ ԱՄՆ-ու նախագահը որ դատել տայ չարչարանք կիրարկողները:

ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔ ՄԸ ՎՏԱՐՈՒՄԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԻՆ ՏԱԿ

Հայաստանէն ընտանիք մը որ 2006ին քաղաքական ապաստան խնդրած էր Ֆրանսայէն, վտարումի սպառնալիքին տակ է: Անոնց զաւկին Ֆրանսայի (Այէն) մէջ ծնունդը որոշ առեն մը համար ուշացուցած է որոշումին գործադրութիւնը, բայց Մայիս 15ին պատկան իշխանութիւնները տեղեկացուցած են թէ ապաստանի դիմումը մերժուած է ու արտաքսելի են: Հակառակ իրենց զօրակցութեան խումբի մը ջանքերուն, ընտանիքին հօրը եղած աշխատանքի խոստումին, կացութիւնը կարելի չէ եղած փոխել:

27 տարեկան զոյգը կը պնդէ որ Հայաստանէն իրենց մեկնումին պատճառը մաֆիական կազմակերպութեան մը հալածանքն է. այդ կազմակերպութիւնը հաչիւ կը պահանջէ ընտանիքին հօրմէն որ որպէս հաշուապահ աշխատած է բախտախաղերու ընկերութեան մը մէջ:

Հ. Ց. Դ. ՖՈՒԹՊՈԼԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՁԱԽՈՂԱԾ ԿԸ ՆԿԱՏԷ

Հ. Ց. Դ. Գերագոյն մարմինը Մայիս 27ի յայտարարութեամբ անդրադարձած է Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններու կարգաւորման վերջին տարուան հոլովոյթին ու ձախողած նկատած է «Ֆութպոլային» կոչուած դիւանագիտութիւնը:

Յայտարարութեամբ ըսուած է թէ այդ հոլովոյթը միմիայն Թուրքիոյ շահերուն ծառայած է, միջազգային հանրութեան ուշադրութիւնը բուն նիւթէն չեղելով: Աւելի զատ, Անգարա կոպտօրէն կը յամառի նախապայմաններ թելադրելու Ղարաբաղի հարցին մէջ, թիկունք կանգնելով Ազրբէյճանի: Գլխաւոր այս նչումներով Հ. Ց. Դ. կոչ ուղղած է նախագահին որ վերաքննէ տարուող քաղաքականութիւնը եւ կասեցնէ ընթացող բանակցութիւնները:

ՀԻՆ ԷԶԵՐ

Ա Հ Ո Յ Ե Ա Ն Մ Ը

Մեր բոլոր ուժով մենք պիտի շարունակենք, ձեզ հետ եւ ձեզ համար, կռիւը, խօսքով և գրիչով, եւ երբ ժամը գայ, գործով:

ՓԻԷՐ ՔԻՅԱՌ

Ու ահա մէկն ալ հզօր, անյաղթող, պայքարի, համամարդկային դատերու արի ախոյեաններէն, որ կը լռէ յաւիտենապէս:

Ոչ եւս է Փիէր Քիյառ:

Հեռագիրը չափազանց սառն է.– «Փիէր Քիյառ յանկարծամահ...»:

Բնական գործունէութեան անագորոյն վրիպում մը՝ ահա կ'ընկճէ այն թանկագին գոյութիւնը, որ իր դժնդակ առաքելութեան, իր ամեհի ոգորումներու ընթացքին, երբէք չէր գիտցած դեղեւիլ կամ կասիլ կամ նահանջ մը փորձել:

Փիէր Քիյառ...

Կէս–հայկական անուն մըն է այս արդէն, այնքան ընտանի ռազմիկ երիտասարդութեան համար, ու անբաժան այն սերունդէն, որ ահա հորդն եղաւ մեր վերածնունդին:

Մենք պիտի չգործածէինք այն արգահատելի բացատրութիւնը, – հայասէր, զոր տիրացուներ սովոր են հեգել, ամէն անգամ երբ կը գտնեն պարտաճանաչ քաղաքացի մը որ կը զինուորագրուի խոնարհ եւ տանջուած ժողովուրդներու դատին: Եթէ այդ ատութիւնը կը նշանակէ մարդ մը որ Հայերը կը սիրէ ի յառաջագունէ – մենք զայն ուղղակի անարգանք մը կը նկատենք Ֆրանսացի վեհերանի յիշատակին: Փիէր Քիյառ ամէն բանէ առաջ մարդ մըն էր, Քաղաքացին էր: Ան ամէնէն խանդավառ պաշտպանն եղաւ հայկական դատին, որովհետեւ համոզուած էր թէ արդարութեան դատ մըն էր ան, դատը՝ մարդկութեան ու քաղաքակրթութեան: Ու միշտ ալ բարեկամն եղաւ նման բոլոր դատերու:

Ան կը զայրանար ու կը մաքառէր, ամէն անգամ որ բռտօրէն կը տրորէին մարդկային եւ քաղաքական իրաւունքները: Իր յառմը կ'աղաղակէր ամէն ուր որ տիտղոսի կամ դիրքի կամ փողի բռնաւորներ՝ կը փորձէին իրենց գիշախանձ կամայականութեան ենթարկել անհատներ ու հաւաքականութիւններ:

Բանաստեղծ եւ պրագէտ, քննադատ ու մատենագիր, այդ հզօր իմացականութիւնը կը ներկայացնէր ներդաշնակ համադրութիւն մը սրտի եւ մտքի· չքեղ եւ արու խառնուածք մը, որ այնքան բծախնդիր էր արուեստի գերագոյն պահանջներուն համար, որքան անողոմ՝ իր հերակլեան պայքարներուն մէջ:

Անկախաբար գրչի գործունէութենէն, ան նուիրուած էր նաեւ տեղապին աշխատանքի մը՝ տարբեր արտայայտութիւններով: Ինք ալ, ինչպէս մեր թանկագին Քրիստափորը, կը կազմէր տեսակ մը շաղախ՝ բոլոր տրամադրելի ուժերը, բոլոր ընդունակութիւնները համախմբելու համար որոշ դատերու չուրջը: Կը կազմակերպէր միթինկներ, բանակցութեան կը մտնէր եպիսկոպոսաններու կամ դիւանագէտներու հետ, անոնց օժանդակութիւնը ապահովելու մտքով: Ու ինք միշտ մնաց բողոքի կենդանի ձայնը, անընդհատ խարանեց դրամատէր ու պոլիտիկոս Եւրոպային չբնական անտարբերութիւնը կամ ոճրապարտ մեղսակցութիւնը՝ հայկական ինչպէս լեհական, ինչպէս պուլկարական կամ նման տագնապներու մէջ, չվարանեցաւ միշտ իր հեղինակութիւնը կապելու ամէնէն խոնարհ եւ յուսահատական դատերուն հետ: Համիտական սարսափներու մոլուցքի պահուն, ինք էր որ հալածական, արիւնաքամ ժողովուրդի մը օտարազգի թարգմանը կը հանդիսանար մինչեւ նախարարական դահլիճներու մէջ: Փրօ Արմենիան միայն մէկ մտածումն էր իր գործունէութեան, դրաւոր արտայայտութիւնը միջազգային հաղորդակցութեան իր պրոպականդին: Անոր դադարումէն ետքն ալ, իր սիրտը միշտ այս կամ այն ձեւով կը բաբախէր թշուառներու ազատագրման համար: Վերջին անգամ, ինքն ալ մէկն եղաւ մտաւորականներու այն թանկագին փաղանգէն, որ միջազգային ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր կովկասահայ կալանուորներու վիճակին վրայ:

* * *

Կը նօսրանայ փաղանգը... Հատ հատ կը պակսին օտարազգի հուժկու դիմագծութիւնները որ գիտցան ըմբռնանալ «քաղաքակիրթ» Եւրոպայի նախնական, բարբարոս խղճմտանքին դէմ, մարդկային հաղորդակցութեան խօսքերը թնդացընել պաշտօնական, ամրափակ սրբարհներու կողքին: Պէրթըլօ, Քիյառ եւ դեռ աւելի խոնարհները, մաս կը կազմեն մեր ժամանակակից պատմութեան եւ մենք անոնց կրնաստը կ'ողբանք այնպէս, ինչպէս պիտի սգայինք մահր եղբայրներու:

Հայ ժողովուրդը, մանաւանդ երկրի Հայութիւնը, եթէ հնարաւորութիւն չունի յիշատակի խոտան մը կանգնելու իր օտարազգի բարեկամներուն համար, որ անոնով վրկանէն եղան իր մարտիրոսութեան, որ նոյն զարկով զգացին իր տագնապներն ու ցնցումները, եւ ոգին՝ իրենց կարգին՝ մասնակցողներ իր դիւցազնամարտի յաղթանակին համար, բայց բոպէ մը իսկ պիտի չմոռնայ անոնց անուններն ու անոնց ճիգերը աւանդել իր որդիներուն եւ թոռներուն, իբրեւ համազգային սրտաուշ հէքեաթ մը:

Մենք յարգանքով կը խոնարհինք այդ եղբայր–հոգիներու աճիւնին առջեւ:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«Յառաջ», 26 Յունուար 1912
Էրզրում

ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՉԻ ՍՏՈՒՄ

ՌԻՉԱՐԴ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

Մայիսի 13ին ելոյթ ունենալով Հայաստանի խոշոր գործարար կազմակերպութիւններից մէկի՝ Արդիւնաբերողների եւ գործարարների միութեան համագումարում՝ նախագահ Սերժ Սարգսեանը եռանդագին պաշտպանեց իր կառավարութեան ձեռնարկած հակաճգնաժամային քայլերը, որոնք նուազեցնում են ճգնաժամի ազդեցութիւնը Հայաստանի վրայ՝ պնդելով, որ անտեսութիւնը ոտքի է կանգնելու:

Նախագահ Սարգսեանը նաեւ յայտարարեց, որ կառավարութեան «հակաճգնաժամային արձագանգի» շնորհիւ Հայաստանի անտեսութիւնն անցաւ հնարաւորինս առանց «լուրջ խեղումների» «յատկապէս դժուար ամիսների» ընթացքում: Ընդունելով հանդերձ, որ եղել են, – մի զուտ նկատելի սխալներ՝ [նա նշել է, որ] բոլոր սխալներն արագ չհուել եւ չէզոքացուել են Հայաստանի իշխանութիւնների անսահմանօրէն «կարեւոր ու ծանր աշխատանքով»:

Ի գժբախտութիւն Հայաստանի նախագահի՝ նրա ելոյթի ժամանակն առանձնապէս բարենպաստ չէր, քանի որ կառավարութեան վարած քաղաքականութեան պաշտպանութեանը նուիրուած նրա եռանդուն ելոյթն առանձնապէս չհամոզեց Արժոյթի միջազգային հիմնադրամի (ԱՄՀ) տնտեսագէտներին ու չփոխեց նրանց կարծիքը: Սարգսեանի վստահութեամբ տոգորուած ելոյթից ընդամէնը երկու օր առաջ նրանք հրապարակեցին Հայաստանի՝ իրենց սեփական չատ աւելի քննադատական գնահատականը:

ԱՄՀ–ի Մայիսի 11ի զեկոյցում մանրամասնօրէն ներկայացուում են մի քանի համակարգային եւ չլուծուած թերութիւնները, որոնք տեղ են գտնել համաչխարհային տնտեսական ու ֆինանսական ճգնաժամին Հայաստանի արձագանգում:

ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՉԻ ՍՏՈՒՄ

Ընդհանուր առմամբ, դժուար է անտեսել վիճակագրութեան՝ որպէս մեկնաբանութիւնից զերծ թուերի առարկայական իրականութիւնը: Այս առումով կարելի է ասել, որ վիճակագրութիւնն աւելի չատ կրթում է, քան գնահատում, ձգտում է բայայայտել ամբողջ պատկերը եւ ոչ թէ թաքցնել այն: Տնտեսագիտութեան մէջ սա, թերեւս, նոյնիսկ աւելի ճշմարիտ է, եւ, ինչպէս պարզել են գրեթէ բոլոր կառավարութիւնները, [վիճակագրութիւնը] գրեթէ անհնար է անտեսել:

Հայաստանի անտեսութեան վերջին ամիսների վիճակագրական տուեալները յատկապէս մռայլ էին. կորուկ ընդհատուել է վերջին մի քանի տարիների երկնիշ տնտեսական աճը, նուազել են արտահանումն ու աշխատավարձերը, մինչդեռ աղքատութիւնն ու գործազրկութիւնը նոր են սկսել աճել:

Սակայն անհամապատասխանութիւնը Հայաստանի նախագահի քայլերանքի ջերմ խօսքերի եւ անտեսական վիճակագրութեան բացասական արդիւնքների սառն իրականութեան միջեւ, առաջ է բերում աւելի անհանգստացնող մի մտահոգութիւն, որն աւելի լուրջ է քան նոյնիսկ անկեղծութեան կամ «Ո՞վ է ստում» հարցը:

Աւելի ստոյգ Հայաստանի իշխանութիւնների կողմից տնտեսական իրականութիւնը ճանաչելու ակընյայտ բացակայութիւնը երկիւղ է առաջ բերում, որ այս ճգնաժամը, ի տարբերութիւն աւելի վազ ակըսած քաղաքական ճգնաժամի, չի կարող յաղթահարուել քաղաքական յայտարարութիւններով կամ նոյնիսկ արտակարգ դրութիւն մտցնելով: Այն ինչ այսօր ամէնից աւելի անհրաժեշտ է, սակայն եւ ամէնից շատն է բացակայում, պետութեան հետեւողական աշակցութիւնն է աղքատ շերտի ընկերային ապահովութեան ցանցին եւ Հայաստանի հանրութեան առաւել խոցելի խաւերին: Այս ճգնաժամը սակաւապետներին կամ նրանց ձեռնարկութիւններին ու կիսամենաչնորհներին հրատապ օգնութիւն ցոյց տալու ժամանակը չէ: Իշխանութիւնները պէտք է ջրաղացներն ճգնաժամով աւելի ազնուօրէն, բայց անկեղծօրէն, եւ ըստ արժանւոյն արձագանգեն բնակչութեան լայն խաւերի կարիքներին:

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆԸ ՀՆԴՐԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳԵԼՆ Է

Այդ տեսանկիւնից հրամայականը հնդրին արձագանգելն է: Նախ՝ ինչպէս նշուում է ԱՄՀ զեկոյցում, իշխանութիւնները պէտք է ապահովեն պետական ծախսերի հասկանութիւնը, որն ի վիճակի կը լինի ճգնաժամի ընթացքում օգնելու ազքատներին ու խոցելի խաւերին՝ յատկապէս հաշուի առնելով փոխանցումների նուազումը: Նման քայլն ակնյայտ է թուում, սակայն 2009թ. Փետրուարին Սիւնիքի հանքարդիւնաբերական ընկերութիւններից մէկին 10 միլիոն տոլորի պետական ֆինանսաւորում յատկացնելու մասին որոշումից յետոյ իշխանութիւնները պէտք է վերանային իրենց պերակայութիւններ:

Երկրորդ՝ անհրաժեշտ է աւելի մեծ ուշադրութիւն դարձնել համայնքային մակարդակում զարգացման ու հնարաւորութիւնների ստեղծմանը՝ միայն բիզնեսի զարգացան վրայ կենտրոնանալուց բացի: Եւ Համաշխարհային դրամատան 50 միլիոն տոլար վարկի մեծ մասը Հայաստանի առեւտրային դրամատների միջոցով "փոքր եւ միջին ձեռնարկութիւններին" յատկացնելու կառավարութեան ծրագիրը գրեթէ չի նպաստում համայնքներին ուղղակի օգնութիւն ցոյց տալուն: Այդ "ընտրուած ձեռնարկութիւնների" մի մասի կասկածելի քնոյթն ու մշուշոտ պատկանելութիւնը լրացուցիչ կասկածներ են առաջ բերում իրական տնտեսական հնարաւորութիւններ ստեղծելու եւ նոյնիսկ աշխատատեղերի իրական աճը խթանելու՝ ծրագրի ներունակութեան վերաբերեալ:

Եւ, վերջապէս, իշխանութիւնները, յանուն սեփական բարօրութեան, հաշուի առնելով ծաւալուող ընկերային–տնտեսական անհան-

ՋՐՕՍԱՇՐՋՈՒԹԵԱՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Արձակուրդի զբօսաշրջութիւնը իբրեւ թէ հանգչելու յարմարագոյն ժամանակ է. բայց տարուէ տարի աւելի դժուար կ'ըլլայ պահել այդ յատկանիշը: Փարիզի, Վենետիկի նման քաղաքներ զբօսաշրջիկներու բազմութենէն ահռելի խճողումնե-րու բեմ կը դառնան ու գրեթէ ա-զատ շարժիլն իսկ անկարելի կ'ըլ-լայ: Նաւեր աշխարհի ամէն ան-կիւնը բազմութիւններ կը տանին, զբօսաշրջիկներով ողողելով նաւա-հանգիստները: Երկուստեք արձակ ծովափներուն վրայ հսկայական պանդոկները կը կանգնին. համաշ-խարհայնացումն ու աժան վոխա-դրութեան կարելիութիւնները բազմութենէն հեռու իսկական հանգիստի քիչ վայրեր ձգած են: Սիրուած վայրերը արագ թափով կ'անհետանան ու այսօր համաշ-խարհային զբօսաշրջութիւնը ոչ միայն ճարտարարուեստի կարեւոր ճիւղ մըն է, այլեւ՝ երկրագունդին համար սպառնալիք մը:

Ան կ'ապականէ ծովն ու հողը: Կը քանդէ վայրի կեանքը, բնական մի-ջավայրը, կը սպառէ բնութեան եւ ուժանիւթի պաշարները: Ափերկէ-էն Ասիա զբօսաշրջական վայրերը որոնք սկսած են բոլորն ալ իրարու նմանիլ, սկսած են փոխարինել տե-ղական մշակոյթը, տեղացիները արձակուրդի ամիսներուն կը մղ-ուին հեռանալու իրենց բնակարան-ներէն: Զբօսաշրջութիւնը չատ վայրերու մէջ կաշառակերութեան, անհաւասարութիւններու, անօրէն մրցակցութեան մը պատճառ կ'ըլ-լայ: Նոյնիսկ կ'ոտնակոխէ մարդ-կային իրաւունքները, յատկապէս սեռային զբօսաշրջութեան ճիւղով:

Որպէս օրինակ կարելի է առնել

զբօսութիւնների վտանգը, պէտք է ճանաչեն չարքային սպառողների դժուարութիւնները: Միջին հա-յաստանցի սպառողի համար տնտե-սական ճգնաժամը, ընդհանուր առ-մամբ, եղել է վերացական ու հեռու մի բան, սակայն միայն մինչեւ այն պահը, երբ սկսի ազդել նրանց ա-ռօրեայ կեանքի վրայ:

Այդ ազդեցութիւնը նրանց ա-ռօրեայ կեանքի վրայ սկսուել է, յատկապէս քանի որ սկսել են զգա-լիօրէն աճել ջրի, գազի, հանրա-յնպատ ծառայութիւնների սակա-գները, առաջին անհրաժեշտու-թեան ապրանքների, այդ թւում՝ սննդամթերքի գները: Ելեկտրակա-նութեան սակագինը բարձրացրել է 20, գազինը՝ մօտ 14 տոկոսով, քանի որ Հայաստանն իր գազի գինը բարձրացրել է մօտ 40 տոկո-սով: Բարձրացել են նոյնիսկ ջրի օգտագործման սակագները:

Այսպիսով, հաշուի առնելով կեն-սամակարդակի նուազման եւ գների բարձրացման սարսափելի համա-դրութիւնը՝ Հայաստանի բազմա-ցիները, որոնք առանց այդ էլ ասես լուսանցքային դարձած էին երկրի փակ բազմական համակարգի պատճառով, փաստօրէն ոչ երբ ու-նեն, ոչ էլ պաշտպան: Իսկ Հայաս-տանի տնտեսութեան համար հասել է ժամը ընդունելու, որ վիճակա-գրութիւնը չի ստում՝ որքան էլ քաղաքական գործիչները փորձեն անտեսել այդ թեւաւոր խօսքը:

Ռ. Կ.

«Արմէնիանաու»

Գամպոճը. Անկքորի հսկայական տաճարները, Թայլանտի ծոցին ծո-վափները ասիացի զբօսաշրջիկնե-րուն նախընտրած վայրը ըրած են եր-կիրը: Ճիշդ է, անցեալ տարի ա-նոնք մէկ միլիառ տոլար ծախսած են հոն, սակայն յայտնի տաճարնե-րուն հիմերը փլուզումի վտանգին տակ են, որովհետեւ ամէն տարի Սիէմ Ռիփ այցելող 856 հազար զբօսաշրջիկները ջուրի իրենց սպա-ռումով չրջանի ջուրի պաշարները հատնելու մակարդակին բերած են: Ատոր զուգահեռ գամպոճցի ընտ-րանի խաւը ոստիկանութեան եւ դատարաններու հետ համաձայ-նած, իրենց բնավայրերէն կը վտա-րէ գիւղացիները, անոնց ապրած դիւղական վայրերուն վրայ հա-րուստ այցելուներու համար արձա-կուրդի վայրեր կառուցելու նպա-տակով: Մարդկային իրաւունքնե-րու գամպոճեան յիկան լուսանկար-ներու թղթապանակներ կազմած է, ցոյց տալու համար թէ ի՛նչպէս յարդէ տանիքով տուները կ'այրին իրենց տիրոջ աչքին առջեւ ու ոս-տիկանութիւնը չի թոյլատրեր որ մօտենան հրկիզուող տուներուն: Այդ ժողովուրդը տակաւին կը տես-նէ օրինակ, փնոմ փէնի մէջ թէ ինչպէս ծերուկ արեւմուտքցիները չատ-չատ երիտասարդ գամպոճու-հիներու ձեռքէն բռնած կ'երթան:

Զբօսաշրջութիւնը համաչխար-հայնացումի դարուն քօղարկուած ճարտարարուեստին վերածուած է: 1960ին զբօսաշրջութեան համաշ-խարհային չուկան 25 միլիոն տուլ-րով կը չափուէր. 1970ին այդ թիւը 165 միլիոնի բարձրացած էր: Իսկ անցեալ տարի 898 միլիոն ճամբոր-դողներով նոյն գումարը հասած էր 70 հազար միլիառի:

ՄԱԿ-ի հովանիին տակ զբօսա-շրջութեան համաշխարհային կազ-մակերպութիւնը կը ջանայ որ այդ մարզը աղքատութեան անհետաց-ման եւ բնութեան պահպանումին սատարող ազդակ ըլլայ: Եթէ պար-կեշտութեամբ ղեկավարուի, ան կրնայ աղբատ երկիրներու հա-մար տարադրամի կարեւոր աղբիւր ըլլալ: Աչխատանք կրնայ ապահո-վել տեղացիներու: Կան ոչ չահա-դիտական կազմակերպութիւններ որոնք նորոգուած գիւղական տու-ներ վարձու կու տան ու անոնց ե-կամուտով պահպանելու համար հողեր ու կալուածներ կը գնեն:

Սակայն զբօսաշրջական ձեռնար-կութիւններու մեծ մասը հակառակ ուղղութեան կը հետեւի: Վերջերս կատարուած ուսումնասիրութիւն մը ցոյց կու տայ թէ զբօսաշրջու-թիւնը համաչխարհային ապակա-նութեան 5%ին պատասխանատուն է: Այդ համեմատութեան մէջ կա-րեւոր բաժին ունին զբօսաշրջական նաւերը. ծփուն այդ պանդոկները ճամբորդ առ քմ. հաշիւով եռապա-տիկ աւելի կ'ապականեն, քան օդա-նաւերը: Տարիներով այդ նաւերը գարշելիքեան ծովը աղտոտեցին: Այսօր կը դիմեն դէպի բեւեռային ծովերը: Անցեալ տարի Նորվեկիա անոնց առջեւ փակեց բեւեռային գո-տին: Ծովափներու հողասահքն ալ արագացած է: Հարաւային Ասիոյ 2004ի ցունամիէն ետք ձկնորսնե-րուն հրահանգուած էր ծովափնե-րէն հեռու հաստատուիլ, բայց չքեղ պանդոկներու չարքեր կառուցանե-լու իրաւունք տրուած էր նոյն ծո-վափներուն վրայ:

Զբօսաշրջութեան գլխաւոր հաս-դէնները կրնան կարճ ատենէն

ՀԱՅԸ

Հայոց մշակոյթի եւ կենցաղի մէջ մեծ տեղ ունի հացը՝ իբրեւ մարդու ազնիւ վաստակի արդիւնք: Հին Հայաստանի մէջ հացը, յատկապէս ցորենի անխառն ալիւրէն պատրաս-տուած հացը, եղած է առատու-թեան, հիւրասիրութեան եւ խաղա-ղութեան խորհրդանիշ:

Եթէ Հայը հիւրին առջեւ հաց կը դնէր, այդ մէկը կը նշանակէր, թէ իր տան դուռերն ու սիրտը բաց են եկողին համար: Այդտեղէն ալ ծա-գած է աղուհացով դիմաւորելու հին հայկական եւ մինչեւ օրս պահ-պանուած սովորութիւնը: Պատա-հական չէ նաեւ, որ մենք՝ Հայերս, ունինք «աղուհացով մարդ է», «ա-ղուհաց կայ մեր միջեւ» արտայայ-տութիւնները:

Հացին կարեւորութիւնը, դերն ու արժէքը չեշտուած է նաեւ Աստուա-ծաշունչին մէջ: Իսկ «Տէրունական աղօթք»ի «...զհաց մեր հանապատ-հաս տուր մեզ...» արտայայտութիւնը վերածուած է թեւաւոր խօսքի:

Մինչեւ օրս ալ Հայերու սէրը հա-ցին հանդէպ կը հաստի պաշտա-մունքի: Հայաստանի հեռաւոր գիւղերուն մէջ մինչեւ այսօր ալ հնարաւորները հացը դանակով չեն կտրեր, այլ կը բաժնեն ձեռքերով՝ հաւատալով, թէ՝ «հացը ցաւ կը զգայ դանակի սուր չեղբէն»: Հայոց աւանդական հարսանեկան արար-ողութեան մէջ նոյնպէս հացը գլխա-ւոր դեր ունի. փեսացին մայրը տան չէմքին մէկական լաւաշ կը փռէ նորապսակներու ուսերուն, որպէս-զի՝ «հարսը հացո՛վ մտնէ տուն»: Հայ աւանդապաշտները հաց կը դնեցնեն նաեւ նորածին երախայի կուրծքին՝ ըսելով, թէ հացը կը պաշտպանէ զայն չարիքէն...

Հայերը հացասէր ժողովուրդ են նաեւ այդ ուտելիքը ճաշակելու ա-ռումով. մենք կը նկատուինք հաց չատ ուտող ժողովուրդներէն մէկը: Եւ հակառակ անոր որ սննդագէտ-ները այսօր հացն ու հացամթերքը հանած կամ անոր գործածութիւնը նուազագոյնի իջեցուցած են սննդա-կանոնէն, այնուամենայնիւ Հայե-րը տակաւին չեն հրաժարիր առատ հաց եւ հացեղէն գործածելու սո-վորութենէն:

Բայց միանշանակ կարելի չէ խո-սիլ հացի, իբրեւ ուտելիքի վնասա-կարութեան մասին: Ճիշդ եւ ա-ւանդական եղանակով պատրաստե-լու պարագային (ցորենի չզտուած ալիւրէն հաստնցած խմորէն) հացը օգտակար սննդամթերք մըն է՝ սպիտակուցի լիարժէք աղբիւր: Բարձր սննդառութեան, գերազանց

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մայր աթոռ Ս. Էջմիածնի հրա-տարակչականէն լոյս տեսած է Եր-ուանդ Տէր Մինասեանի «Հայոց եկե-ղեցու յարաբերութիւնները Ատո-ւոց եկեղեցիների հետ» (1908) աշ-խատութեան վերհրատարակութիւ-նը: Հատորը խմբագրած են Գէորգ արքեպս. Սարոյեան, Յովհաննէս արկեպ. Աղնատուրեան եւ Յատիկ Մելքոնեան: Հրատարակութեան մեկենասն է Արմէն եւ Նունէ Սար-գսեան ամուլը:

համային յատկութիւններու, լաւ իւրացուելու եւ յագեցնելու, պատ-րաստման դիւրութեան եւ ժամանա-կի տնտեսման տեսակէտներէ: Հացը այսօր մեծ տարածում գտած է:

Հայաբոյսերու մշակումը հայ-կական լեռնաշխարհի մէջ սկսած է տակաւին նոր քարէ դարուն (մեր թուարկութենէն առաջ Դ. հազա-րամեակները), այնուհետեւ լայնօ-րէն տարածուած է էնէոլիթեան դարաշրջանին: Այս ժամանակաշրջա-նին կարգ մը հնավայրերէն (Շէնգաւիթ, Մոխրաբլուր, Էլար, Նախիջեւան եւ այլն) յայտնաբեր-ուած են հացահատիկի հորեր՝ գո-րիի եւ ցորենի մնացորդներով: Էնէոլիթեան աղօրիքները եւ լճա-շէնի պրոնզեդարեան թոնիրը հիմք են ենթադրելու, որ հայկական լեռ-նաշխարհին մէջ հաց թխած են տա-կաւին Քրիստոսէ առաջ Դ.-Բ. հա-զարամեակներուն:

Միջնադարեան կարգ մը հնավայ-րերու (Արտաշատ, Դուին եւ այլն) պեղումներու ընթացքին բացուած են հաց թխելու բազմաթիւ թոնիր-ներ:

Հայկական աւանդական գիւղի-րու մէջ մինչեւ այսօր ալ պահպան-ուած են հացատուները, ուր հաց կը թխեն թոնիրներու մէջ եւ սաճերու վրայ: Հայաստանի մէջ տարած-ուած հացատեսակներ են՝ լաւաշը, լոչը (լոչիկ), պոքոնի տեսակները, բաղարջը, մատնաքաշը, կաթնա-հունտը, աղիւսահացը եւ այլն...

Հին Հայաստանի մէջ հացթուխը չէին դատեր ու չէին սպաններ. ան անձեռնմխելի էր: Հայկական հա-ցը՝ լաւաշը, կը նկատուի աչխարհի ամէնէն երկարակեաց հացը. անի-կա իր թարմութիւնը կը պահպանէ վեց ամիս: Լաւաշը կարելի է չորցնել, ապա տեղ-տեղ ջուր ցա-նելով վրան՝ ստանալ նախկին փափկութիւնն ու թարմութիւնը:

«Սուրբ Փրկիչ»

ուրուականային քաղաքներու վե-րածուիլ: Վենետիկցիները 2008ի դործադուլի դիմեցին, արգելք ըս-լալու համար պանդոկի նոր արտօ-նութիւններու բաշխումին: Հոն կեանքը այնքան սուղ է որ չատեր պարտաւորուած են տեղափոխուե-լու եւ մնայուն բնակչութիւնը կէսի իջած է:

Զբօսաշրջութեան ժխտական երե-սակներուն գլխաւորը անկասկած սեռային բնոյթ ունեցողն է: Ան մինչեւ հիմա գաղտնօրէն կը կա-տարուէր, բայց այլեւս ամբողջ աչ-խարհի մէջ ակներեւ կերպով տեղի կ'ունենայ: Հետզհետէ աւելի փոքր տարիքի աղջնակներ ու մանչուկներ կը պարտաւորուին պոռնկութիւն ընելու: ԱՄՆ-ու արդարութեան նախարարութեան տուեալներով՝ սեռային զբօսաշրջութեան եկամուտ-ը Թայլանտի, Ինտոնէզիոյ, Փի-լիպիններու նման երկիրներու մէջ տարեկան համախառն արտադրու-թեան 2-14%ը կը կազմէ: Ու քանի մը երկչոտ փորձերէ ետք, Ուա-շինկթըն նախընտրած է այդ նիւ-թով վիճարկումէն դուրս մնալ, զայն նկատելով յատուկ մարզ մը:

ՔԱՂՀԱՆ

Péniche ANAKO

CONCERTS EN JUIN

● Mercredi 10 juin à 20h30
DILKASH — Trio Saz-peloul-kanone
Vartan ARSLANIAN - saz
Philippe CHAHBAZIAN - peloul
Aîda NERGARARIAN - kanone

* * *

● Vendredi 19 juin à 20h30
MASSIS — chansons arméniennes et italiennes.
Chahan DINANIAN - violoncelle.

Contact : 01 42 06 74 26
Courriel : info@penicheanako.org
Site Internet : peniche.anako.org

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ
ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
ԵՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՆԵՐՈՒ
ՀԱՄԱՐ

Եզակի եւ իտէալական վայրը խնջոյքի ու տօնական հաւաքոյթներու համար՝ ամուսնութիւն, կնունք, տարեդարձ, հիւրասիրութիւն:

Ինչպէս նաեւ՝ մասնագիտական սրահի մէջ, համագումար, արհեստավարժական վերապատրաստութիւն, ցուցահանդէս, նորարարութեան ցուցադրութիւն:

Փարիզի կեդրոնը, 19րդ թաղամասի մէջ, Վիլէթի աւազանի ափին – 100 հոգինոց սրահ մը, որ ունի պատուհան, ճայնափոսքամի, լուսաւորամի ու լուսարձակումի գոյոր յարմարանքները:

Դիմել՝
Հեռ՝ 06 10 46 08 83
Կայ - info@penicheanako.org
Կայքէջ - peniche.anako.org

Imprimé sur ls Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔ՝ ՓՈՐՈՒՄ 2009

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՅՈՒԼԻՍ 13ԷՆ 26

- *Դասախօսութիւններ, զրոյցներ*
- *Այցելութիւններ պատմական եւ մշակութային վայրեր*
- *Պատյաններ՝ Հայաստանի տեսարժան վայրերը*
- *Գիշերային հաճելի եւ ընկերային մթնոլորտ:*

Արձանագրութեան համար դիմել՝
ՀՈՒՐԻԿ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆի՝
– 01 42 29 10 24
– 06 14 74 92 97

Assemblée Générale annuelle

DE SOLIDARITE PROTESTANTE FRANCE - ARMENIE

SPFA vous invite, membres et non membres, à venir à son Assemblée Générale qui aura lieu :

le dimanche 7 juin à 14h15
à la Crypte du Rosaire
de l'Eglise Saint-Sulpice
4 rue Palatine, Paris 6e

Ordre du jour :

— Parole d'accueil du curé de St.Sulpice
— Rapport moral du président, le pasteur Samuel Sahagian
— Comptes de l'année 2008, et budget 2009
— Annonce et programmes des voyages œcuméniques en Arménie et au Karabagh du 23 octobre 2009, et du 19 avril 2010
— Développement des actions de SPFA au Karabagh: micro-crédits aux villageois, cinéma itinérant, etc.

ԱՆԱՓՕ ՏԱՓԱՆԱԻԸ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՑԹՆԵՐ

● *Շորեքշաբթի, Յունիս 10,*
ժամը 20·30ին,
ՏԻԼՔԱՇ–Բլուլ, սաղ, քանոն երբեակը
Թիլիփ ՇԱՀՊԱԶԵԱՆ – բլուլ
Այտա ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ – քանոն
Վարդան ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ – սաղ

* * *

● *Ուրբաթ, Յունիս 19,*
ժամը 20·30ին,
ՄԱՍԻՍ – Հայկական ու իտալական հեղինակային երգեր:
Շահան ՏԻՆԱՆԵԱՆ – թաւջութակ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՎԵՐԱՄՕՒՏ ԻՍԻ

Կապոյտ Խաչի Իսիի «Տ. Սէրէնկիւլեան» մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի Սեպտեմբեր 15ին: Դասընթացքները ունին տարբեր մակարդակներ.

– Նախակրթարան (6 տարեկանէն կրկսեալ),
– Միջնակարգ – երկրորդական,
– Պաքալօրէայի նախապատրաստական եւ Պաքալօրէա,
– Զուիհասներ:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի օրերը ժամը 18էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

45 rue de la Défense,
92130 Issy-les-Moulineaux

Արձանագրութիւն եւ տեղեկութիւն տեղւոյն վրայ, կամ հեռաձայնել՝
01·46·42·45·25 / 06·82·89·16·44
Թիւերուն, Շաքէ Կիրակոսեանին:

Arnouville-lès-Gonesse

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise organise, mensuellement, un après-midi «Rencontre et Culture».

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous, à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

● **le lundi 8 juin — Thème du jour : les origines de la Croix Bleue**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

* * *

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **Astrig** du Val d'Oise, vous informe que la CHORALE ASTRIG (adultes) se produira le **samedi 6 juin à 20h30** à l'Eglise catholique — avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse sous la direction du Maestro Haig SARKISSIAN.

Cette manifestation sera suivie d'un cocktail dans le local de la Croix Bleue. Entrée libre.

Venez nombreux passer une agréable soirée.

Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

SEVRAN - LIVRY

La Section **«D. Missakian»** de Sevran-Livry vous propose une journée en Picardie

le dimanche 14 juin

Au programme :
— Croisière déjeuner sur la Somme
— Visite de la Cathédrale d'Amiens
Départ en car à 8h30 de la mairie de Livry-Gargan.
P.A.F. : 55 euros
Réservations auprès de Madeleine :
01 43 10 04 96
Attention nombre de places limité.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑԹ

Շահան Շահնուրի
«ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ»
(«LA RETRAITE SANS FANFARE»)
Դրքի Թարգմանութեան առթիւ
հանդիպում ԳՐԻԳՈՐ ՊԱԼԼԵԱՆի հետ
երկուշաբթի, Յունիս 8, ժամը 20·30ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ,
17 rue Bleue — 75009 Paris

UGAB - Offre

L'UGAB Europe cherche pour sa Colonie de vacances, qui se déroulera du 3 au 23 juillet 2009, des animateurs et animatrices titulaires du BAFA.

Pour déposer sa candidature, prière d'adresser CV à
hduzian@agbueurope.org

ԿՈՉ

ՆՈՐ ՅԱՌԱՋ-Ի ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԱՋԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

«Յառաջ» կը դադրի լոյս տեսնել Մայիս 31ին: Մեծ է թիւը հայերէն լեզուով թերթի մը հրատարակութեան նախանձախնդիր անձերու: Հայագիտութիւնը եւ յատկապէս սփիւռքահայագիտութիւնն ու ֆրանսահայ գաղութը պէտք ունին հայերէն թերթի: Պէտք է ստեղծել «Յառաջ»ի քայլը լեցնող թերթ մը, նոյն սկզբունքներով հիմնուած: Ան պէտք է տնտեսապէս անկախ ու ինքնաբաւ հիմքեր ունենայ:

Անուրանալի է որ «Յառաջ»ին կառչած հաւատարիմ ընթերցողներ կան: «Յառաջ» կրցած է ստեղծել իր ընթերցողը: Կան նաեւ նուիրատուներ որոնք միշտ նեցուկ հանդիսացած են անոր: Կայ տարակարծին թերթին խմբագրութեան, անձնակազմի, աշխատակիցներու ու թղթակիցներու ցանկութիւնը իրենց զօրակցութիւնը շարունակելու:

«Նոր Յառաջ»ը պիտի հրատարակուի ֆրանսական օրէնսդրութեան համաձայն սահմանափակ դրամագլուխով ընկերութեան մը կողմէ: Թերթը կ'ունենայ, գործադիր տնօրէնի մը կողքին խմբագրական անկախ կազմ մը, երեքէն հինգ հոգիէ բաղկացած, որ պիտի վարէ թերթին խմբագրական ուղեգիծը: «Նոր Յառաջ»ի հրատարակութեան հաւանական թուական նախատեսուած է Հոկտեմբեր ամիսը:

«Նոր Յառաջ»ի բարեկամներու ընկերակցութիւն մըն ալ կեանքի կոչուած է 1901ի օրէնքի հիման վրայ, որու պաշտօնն է զօրավիգ կանգնիլ թերթին, հաւարակութիւնը տեղեակ պահել ապագայ գարզացումներուն, բաժանորդագրութեան եւ հանգանակութեան արշաւ մը կազմակերպել գործնապէս ու նիւթապէս «Նոր Յառաջ»ի հիմնադրութեան, գոյատեւման ու բարգաւաճումին յարմարագոյն պայմանները ստեղծելու համար:

Կը հրաւիրենք ձեզ, որ ձեր աջակցութեամբ մասնակցիք «Նոր Յառաջ»ի ծը նունդին: Յաւելեալ տեղեկութիւններու համար կրնաք կապ հաստատել հետեւեալ հասցէներով.–

Les Amis de «NOR HARATCH»
Association de Loi 1901
16 rue Mandar
75002 Paris
Հեռ.– 06·24·41·84·64 (*արձանագրիչ*)
Իմակ. amis.norharatch@free.fr

Յանձնախումբի ստորագրողներու.
Գեղամ ԳԵՒՈՆԵԱՆ
Նորվան Արք. ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Խաչիկ ԹՒՕԼՒՕԼԵԱՆ
Արմէն ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
Մարկ ՆՇԱՆԵԱՆ
Հայր Յարութիւն ՊԱՋՏԻԿԵԱՆ
Գրիգոր ՊԱԼԼԵԱՆ
Անահիտ ՏԻՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ
Գէորգ ՏԻՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Յարութիւն ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

L'UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT-RAPHAEL

LA DIRECTION DE L'ECOLE BIHEBDOMADAIRE SAMUEL-MOORAT

organisent

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՑԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ
ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ԵՐԿՇԱԲԱԹՕՐԵԱՑ
ԴՊՐՈՑԻ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպեն

Vendredi 12 juin
à 20 heures précises
au **Y a n ' s C l u b**
5 avenue Reille , 75014 Paris

Sous le haut patronage de son Eminence
Mgr NORVAN ZAKARIAN, Archevêque
Primat du Diocèse de l'Eglise Apostolique Arménienne de France

Une soirée thématique en l'honneur du
Quotidien «HARATCH» (1909 - 1925 - 2009)
«sa création, son rôle phare dans la communauté arménienne»

Intervenant : CLAUDE MUTAFIAN
Historien - Mathématicien

Suivie d'un dîner amical

Réserver **IMPERATIVEMENT** votre dîner auprès de Garbis :
Tél. : 01 47 97 64 16

EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE
SAINTE CROIX DE VARAK
et
LA MUNICIPALITE D'ARNOUVILLE-LES-GONESSE
organisent un

VOYAGE EN ARMENIE

du 18 au 25 septembre

Hôtel Europe 4*
Prix du séjour par personne 1443 euros
demi-pension
visa et toutes taxes compris

Inscriptions avant le 4 juin
Père Haroutioun Tachejian 06. 26. 14. 52. 52
Madame Rusdikian 06. 82. 41. 35. 14

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ 30-31
SAMEDI-DIMANCHE
30-31 MAI
2009

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

Հասոը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

84ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 22·214 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 84e ANNEE — N° 22·214

ԽՕՍՔ ՀՐԱԺԵՇՏԻ

ՎԵՐՋԻՆ ԹԻՒ 22.214

ԽՈՆԱՐՀՈՒՄ ԵՒ ՀՐԱԺԵՇՏ «ՅԱՌԱՋ»-ԻՆ

(մտորում հեռաւկարի առաջարկով)

Այս վերջին թիւով -22·214- վերջ կը գտնէ «Յառաջ»ի հրատարակութիւնը իր 84րդ տարեդարձի սեմին։

Հաշուեկշի՞ռը։ Ունի, անկասկած, երկու հանգրուան։ Շաւարշով (1925-1957) եւ Շաւարշէն ետք (1957-2009)։ Առաջին հանգրուանը իր գնահատականը գտած էր օրին, հիմնադրին մահուան վաղորդայնին։ Երկրորդը, որ մերն է, թերթին խմբագրութենէն զատ, ունեցաւ փըշոտ չրջաններ, տաք ու պաղ օրեր։

Շաւարշի մահուան նախօրեակին, 1956ի աշնան, ծրագրած էինք տպարան մը հաստատել, վերջ տալու համար «Յառաջ»ի թափառական հրատարակութեան տպարանէ տպարան։ Վերջինը՝ Բիւզանդ Թօփալեանի «Արաքս» տպարանը՝ 1953էն սկսեալ։ Բայց մահը կանխեց ու մնացինք որբ եւ չուարած։

Երկար վարանումներէ ետք, վճռեցինք տէրը մնալ մեր ծրագրին, նոյնիսկ եթէ հարցականներ կային։ Պիտի կարենա՞յինք չարունակել։ Ամէնէն լաւատեսները հաշիւ հինգ տարուան կեանք մը կը նախատեսէին թերթին, զրկուած Շ.էն եւ իր խմբագրականներէն։ Բայց եւ այնպէս չվհատեցանք եւ ծրագիրը իրագործեցինք 1957 Սեպտեմբերին, փոքրիկ տպարան մը հաստատելով Հայ Մշակոյթի Տան նկուղը, ուր մնացինք մինչեւ 1973 Մայիս, քանի որ ամիսներ առաջ ալ, 1972 Հոկտեմբերին խմբագրատան դրասենեակը «վռնտուած» էր ռիւ Թրեվիզի Ազգային Տունէն, ոստիկանական որոշումով, հաւանական հրդեհի մը կասկածելի մտավախութեան հետեւանքով։ Այդ ամիսներու ընթացքին է, որ քանի մը բարեկամներու պնդումով, ստիպուեցանք նոր վայր մը փնտռել, ուր միացնելով խմբագրատուն եւ տպարան, կարենայինք աւելի հաստատ հիմերու վրայ չարունակել մեր գործը։ Այդ վայրն է, ուր կը գտնուինք այսօր ալ, շնորհիւ 5-6 բարեկամներու լուռ աջակցութեան։

Տարիները սահեցան օրերու եւ ժամերու պէս եւ «Յառաջ» կորնգուց իր հին ու ճեռնհաս աշխատակիցները սկսելով Շաւարշ Նարդունիէն ու Հրանտ-Սամուէլէն, որոնք Շաւարշի մահէն ետք, իրենց անսակարկ օժանդակութիւնը բերած էին թերթին խմբագրական աշխատանքին։ «Յառաջ» կորնգուց նաեւ քաղաքական յօդուածագիրներ։ Բացը զգացուեցաւ սակայն նորերու ժամանումով, որոնք թոյլ տուին, որ 1976 Դեկտեմբերէն կարենանք լոյս ընծայել «Միտք եւ Արուեստ»ի նաեւ ամսօրեայ թիւեր, անտիպ յօդուածներով, երբեմն երկլեզու։ Թերթին կողքին, կանացինք նաեւ հրատարակչական գործ ալ տանիլ եւ լոյս աշխարհ բերել չուրջ 20 հատորներ, սկսելով Շ.ի «Օրեր եւ Ժամեր»էն, մինչեւ «Սիրտ Սրտի»։

* * *

Այս ամբողջը այլեւս անցեալի քնոյթ ունի, քանի տպարանի հնամենի մեքենաներն ալ մաշեցան, վարչութեան բեռը ծանրացաւ չկարենալ դէմ դնելով օրէ օր ծաւալող խոչընդոտներու։ Եթէ աւելցնենք բաժանորդներու զգալի նուազումը եւ ամէն մարզի մէջ անխուսափելի յաւելումները, մենք մեզ գտանք ծանր հարցականի մը առջեւ։ Դեռ պիտի կարենա՞յինք տակաւ։ Մօտ տասը տարի է, ուրեմն արդէն այս հարցականը, բայց ամէն Օգոստոսի, թերթին տարեդարձին առթիւ, վճռած էինք այո՛ պատասխանել։

Հասաւ սակայն ժամը երբ անդրադարձանք, որ մեր պատասխանը այլեւս դրական չէր կրնար ըլլալ, համոզուած ըլլալով որ Շաւարշին հիմնած թերթը պէտք չէ որ ունենար անբաղձալի վախճան մը։ Ու յանգեցանք այս անխուսափելի որոշումին։

* * *

Կը մնայ սակայն, հետեւիլ Շահնուրի թելադրանքին եւ այս խմբագրականը վերջացնել լաւատեսութեամբ։ Արդարեւ, մեր այս որոշումը ունի նաեւ դրական հետեւանք մը։ Աւիթը ստեղծեցինք, որ խումբ մը մտաւորականներ հրապարակ իջնեն եւ ծրագրեն նոր օրաթերթի մը նախաձեռնութիւնը եւ զաղութս ի մօտոյ օժտուի նոր մամուլով մը, արդիական եւ ժամանակակից միջոցներով։

Ու մեր վերջին խօսքը կ'ըլլայ՝ քարի՛ երթ։

Ա. Մ.

ՀԻՄՆԱԴԻՐԸ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
(1884 - 1957)

Այս օրերին փակուում է Փարիզի «Յառաջ» թերթը։ Այսպիսով, աւարտուում է «Յառաջ»ի դարաշրջանը՝ հայր եւ դուստր Միսաքեաններուն՝ հայ մամուլի մէջ ազնիւ ու անկրկնելի ծառայութիւնը, որը իր ազգային, գրամշակութային եւ պատմական նշանակութեամբ աւելին է, քան պարզապէս թերթը, քանի որ ուզուիէս տասնամեակ ներկայացրել եւ ներկայացնում է մշակութային հարուստ դիմագիծ։

Այսօր Ֆրանսահայութիւնը, ըստ էութեան, կորցնում է Շաւարշ Միսաքեանի ստեղծած հարուստ ու հզօր աւանդոյթներով առանձնացող իւրատեսակ ամպիոնը, որի հետ հաշտուել դժուարանում ենք թէ՛ Ֆրանսիայում, թէ՛ Հայաստանում, թէ՛ արտասահմանեան Սփիւռքում։ 50 տարի առաջ լոյս է տեսել Շ. Միսաքեանի «Օրեր եւ Ժամեր» հրապարակագրական-պատմական ժողովածուն, որը, ըստ էութեան, ժամանակագրականօրէն բացում էր ոչ միայն Ֆրանսահայութեան, այլեւ արեւմտահայ գրամշակութային ներկայնակը՝ նրա պատմութիւնը, նրա առօրեան։ Շ. Միսաքեանը իր ժողովրդի հետ էր, «Նա, - ինչպէս գրքի յառաջաբանում հպարտութեամբ հաստատում էր Շաւարշ Նարդունին, - ախոյեանն էր արեւմտահայերէնի, արեւմտահայութեան, հրապարակագրութեան եւ երիտասարդութեան»։ Այսօր, սակայն, Արփիկ Միսաքեանը, որը 53 տարի չարունակ անխոնջ խմբագրել է «Յառաջ»ը, հօր մահից յետոյ «ժողովուրդ չունի իր ետին», նրա «օրերն ու ժամերը» մարմրում են, ընթերցող գրեթէ չկայ։

Մեր օրերում ամէն ինչի հետ կարելի է հաշտուել, բայց արեւմտահայերէնի ու արեւմտահայութեան «օրերի ու ժամերի» կորստեան հետ անհնար է համակերպուել։ Ահա թէ ինչու մենք ուզում ենք հաստատ, որ «Յառաջ»ին զարկ է յաջորդելու մի նոր գրամշակութային ամպիոն, որի գլխաւոր յանձնառութիւնը պիտի լինի արեւմտահայութեան համախմբումը համահայկական չափանիշներով։

Ողջունելով «Ազդ» օրաթերթի Մայիս 27ի համարում մեր մտաւորականութեան ազնիւ տագնապի արտայայտութիւն դարձած յայտարարութիւնը «Յառաջ»ի առիթով՝ մենք, այնուհանդերձ, գտնում ենք, որ «զօրեղ ու զօրաւոր Ֆրանսահայութիւնը» չէ, որ ուղի եւ միջոց պիտի գտնի պահպանելու «Յառաջ»ը։ Որտեղ էլ այն ծնունդ առնի, իսկապէս պիտի լինի արեւմտահայութեան ինքնութեան պաշտպանը, համախմբումի երաշխաւորը՝ յիրաւի առաջնորդը։

Ուրեմն նոր «Յառաջ»ի ծնունդը համահայկական խնդիր է, պատասխանատուութիւն՝ բոլորիս չափաբաժնով։

«Յառաջ»ը գնում է, նոր առաջնորդը՝ ծնւում։

ՍՈՒՐԻՆ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ
տնօրէն «Սփիւռք» Գիտաուսումնական կեդրոնի
Մայիսի 26, 2009

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

Ա. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ

Առաջին անկախութեան 91ամեակի տօնը նշուած է Սարդարապատի յուշահամալիրին մէջ, Գարեդին Բ.ի, նախագահ Ս. Սարգսեանի, Ազգային ժողովի նախագահ Ց. Աբրահամեանի, վարչապետ Տ. Սարգսեանի, քանակի բարձրագոյն պատասխանատուներու, դեսպաններու, ընտիփուռքէն Հայերու, օտարներու ներկայութեան։

Սարդարապատի մարտի զոհերուն յիշատակին ծաղկեպսակ զետեղէլէ եւ յարգանք մատուցանէլէ ետք զէնաւորուած անձնակազմերու շքերթ մը տեղի ունեցաւ Հանրապետութեան հրապարակին վրայ։

Ապա Սարդարապատի հանդիսութենէն ետք պատասխանելով լրագրողներու այլ, ըսած է թէ ընդհանուր ներուժի համար ինք պատրաստ է օգտուելու Թեամբ Ս. Սարգսեանի հիւրերը այցելած են Ազգագրութեան եւ ազգային պատկերասրահ։

Օրուան առթիւ ժողովուրդին յղած իր ուղերձին մէջ նախագահը 1918 Մայիս 28 Թուականը հայ ժողովուրդին դարաւոր պայքարին պսակը նկատած է։ Ապա ըսած է. «Մայիսի 28ը ապացոյց է այն իրողութեան որ մենք որպէս ազգ ի վիճակի ենք մեծ խնդիրներ դնել մեր առջեւ եւ ազգովին լուծել, իսկ դրա համար անհրաժեշտ են հաւաքական ջանք, ներքին համաձայնութիւն, փոխադարձ յարգանք, մեծահոգութիւն, ու ներողամտութիւն։ Ցաւօք մենք միշտ չէ որ դրսեւորում ենք այս որակները»։

Այս խօսքերը հայատառնեան մամուլի անուններ կը նկատէին ընդհանուր ներուժի տրամադրութիւն յայտնող արտայայտութիւն։

Նախագահը Սարդարապատի հանդիսութենէն ետք պատասխանելով լրագրողներու ալ, ըսած է թէ ընդհանուր ներուժի համար ինք պատրաստ է օգտուելու համահամազգային իր իրաւունքէն ու կոչ կ'ուղղէ քաղաքական ուժերուն, հանրային գործիչներուն, Հանրային խորհուրդին որպէսզի առաջարկներ ներկայացնեն իրեն։ «Եթէ պարզուի որ իրօք կայ այդ ցանկութիւնը հասարակութեան մէջ, ապա ես անմիջապէս կ'օգտուեմ իմ սահմանադրական իրաւունքէից եւ կը դիմեմ Ազգային ժողովին, օրէնք ընդունելու մասին» ըսած է ան։

Սարդարապատի տօնակատարութեան զուգահեռ ձեռնարկներ կազմակերպուած են Ապարանի, Վանաձորի ու այլ վայրերու մէջ եւս։

ԼՂՀ նախագահ Բ. Սահակեան ալ նոյն օրը ուղերձով մը դիմած է Ղարաբաղի ժողովուրդին։ Ան ըսած է. «Սարդարապատի, Բաշ-Ապարանի, Ղարաքիլիսայի հերոսական դասերի շնորհիւ է նաեւ, որ կարողացանք յաղթել արցախեան պատերազմում, որ այսօր ապրում եւ արարում ենք ազատ ու անկախ հայկական հո-

(Շար.ը Գ. էջ)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ իր բոլոր աշխատակիցներուն -Ֆրանսայէն, Հայաստանէն, Ղարաբաղէն, Միացեալ Նահանգներէն, Գանատայէն, Պելժիայէն, Իտալիայէն, Սուրիայէն- որոնք տարիներու երկայնքին իրենց անսակարկ մասնացութիւնը բերին թերթին բովանդակութեան։

Կրկին ու կրկին սրտագին շնորհակալութիւններ։

« Յ Ա Ռ Ա Ջ »

QUAND LA DERNIERE FEUILLE TOMBE

Yves TERNON

Ils étaient venus du pays perdu, les yeux pleins d'images d'horreur, avec, pour tout bagage, une langue, le lien entre leurs provinces, leurs villages, leurs coutumes, le lien pour dire leur très ancienne et très douloureuse histoire. De Marseille, ils sont montés le long du sillon rhodanien, certains jusqu'à Paris, trouver un emploi, de quoi vivre, de quoi survivre et reprendre vie. Parmi eux, un homme, Schavarch Missakian, a saisi le flambeau, un journaliste, qui, avant le «grand crime», avait publié à Erzeroum, un journal : **Haratch.** D'un verbe puissant, animé d'une volonté farouche de vérité, il fit s'ouvrir la première feuille, le 1er août 1925. Les autres suivirent, trihebdomadaires d'abord puis quotidiennes, le 1er janvier 1927. **Haratch,** «En avant», la flamme des lettres arméniennes en bandeau d'un journal que l'on trouvait chaque matin dans la boîte aux lettres, que l'on dépliait, la bande sortie, pour lire d'abord la première colonne à gauche, l'éditorial de Schavarch Missakian, puis pour retrouver le passé du **Yerkir**, découvrir le présent — avoir des nouvelles de chacun, consulter des annonces, grandes et petites—, pour préserver le trésor d'un peuple assassiné. Chaque jour de la semaine, tandis qu'il apprenait les mots et les phrases, la grammaire du pays d'accueil, l'émigré, l'orphelin, le rescapé, retrouvait son identité culturelle. Dès qu'on en avait la possibilité matérielle, on s'abonnait à **Haratch.** Dans les années trente, il y eut jusqu'à 5000 abonnés. A Paris, on achetait son quotidien près des stations de métro, à Cadet, Saint-Michel, Strasbourg- Saint Denis. A Belleville, il traînait sur les guéridons des cafés ou chez les commerçants arméniens —et même grecs. Puis ce fut la guerre. L'honneur d'être français, la dignité dans la tourmente, le refus d'une occupation, **Haratch** ferme sa porte le 9 juin 1940 pour reprendre sa publication, le 8 avril 1945, seul quotidien de langue étrangère autorisée à paraître. Lorsque le vieux lion meurt subitement, le 26 janvier 1957, sa fille, Arpik, se remet à la tâche, secondée par les collaborateurs de son père, en particulier par Hrand Samuelian qui, jusqu'à sa mort, en 1977, assure les éditoriaux. La lampe ne s'était pas éteinte et continuait à éclairer la communauté arménienne. avec les mêmes caractères, les mêmes morasses, le même labeur imposé au typographe par la même méthode d'imprimerie. Lentement, cependant, l'huile vint à manquer. Les vieux lecteurs purent, jusqu'à leur dernier jour, recevoir leur quotidien, mais les enfants ne songèrent pas, tant s'en faut, à renouveler l'abonnement. Aujourd'hui, **Haratch** n'a plus que 700 abonnés, trop peu pour moderniser l'imprimerie, trop peu pour survivre financièrement, trop pour une femme seule à s'épuiser à la tâche, avec pour l'épauler, une seule collaboratrice, compétente, efficace et fidèle.

Il y a trente-sept ans, en 1972, je traversais la cour d'un immeuble de la rue de Trévise pour rencontrer Arpik Missakian avec, pour tout viatique, une recommandation d'une amie d'une amie. Je venais lui dire que je voulais comprendre ce qui s'était passé en 1915 et écrire sur ce sujet. Elle m'encouragea, m'ouvrit des portes, facilita mon accès aux archives. En 1974, elle publiait, en français, ma première intervention, le 24 avril, à Marseille. Puis, qu'elle me le demande ou que je le propose, je fus un collaborateur occasionnel d'**Haratch.** Ce fut un honneur, comme une carte d'identité arménienne, de pouvoir y pousser librement mes **Eclats de voix.**

Voici venu, en mai, l'automne du journal. La dernière feuille qui tenait encore au vieux chêne s'est détachée. Avec ce dernier numéro, pas encore fanée, cette feuille dernière parcourt le bref espace qui la sépare du sol. Arpik Missakian a demande au non Arménien que je suis d'éteindre la lumière avant de fermer la porte du rez-de-chaussée de la rue d'Hauteville, un mois plus tôt que prévu, pour des contraintes administratives. Le jour suivant, les derniers lecteurs d'**Haratch** attendront un ami qui ne viendra plus. Ils ressentiront un manque et ils comprendront ce qu'est la mort d'un journal. Cette douleur, Arpik Missakian l'éprouve depuis longtemps, depuis qu'elle a vu, lentement, à chaque disparition d'un très vieil Arménien, dépérir l'œuvre de son père. C'est à elle que dans ce Requiem pour **Haratch**, je veux rendre hommage ici, à une grande journaliste, à une femme de talent et de courage. Bonne santé Arpik.

Rien ne remplace un quotidien

Stépan BOGHOSSIAN

Comme tant d'autres fidèles lecteurs, c'est avec un pincement de cœur que j'ai pris connaissance dans le numéro des 16/17 mai de «Haratch» de l'avis de cessation du journal. Dans les années 20, dès leur arrivée sur la terre hospitalière de France, les rescapés du Génocide ont eu à cœur de pérenniser la langue et la culture arméniennes séculaires en publiant de nombreux titres de presse, quotidiens ou périodiques, reflétant les diverses sensibilités de cette arménité désormais sans terre. «Haratch» a été le premier d'entre eux, et celui dont la longévité a été la plus grande, presque 84 ans. Autant qu'un organe d'information inter-arménienne, fidèle à l'idéal de son fondateur, «Haratch» a été durant toutes ces décennies **le gardien du temple** de la langue arménienne —notamment de la branche occidentale— et de l'orthographe séculaire. Rien n'étant éternel en ce bas monde, ce long chapitre arménien en France se clôt à son tour, laissant à tous ceux qui l'attendaient tous les matins comme leur pain quotidien, un sentiment de grand vide.

L'on dit que la presse subit le contrecoup du foisonnement des médias modernes, radio, télévision et maintenant internet. Ce n'est pas si vrai que cela : ces jours-ci un nouveau quotidien a vu le jour ici à Marseille dans l'intention bien déterminée de se frayer une place à côté des deux qui existent depuis des décennies.

La communauté arménienne de France (troisième par son importance dans la Diaspora) a le besoin vital d'un journal quotidien, bilingue sans nul doute, puisque depuis longtemps déjà la langue de Molière a envahi notre vie communautaire sous tous ses angles. A l'heure où elle fait de louables efforts pour se structurer, ses dirigeants —quels qu'ils soient— devraient se pencher sur cette question. Car plus que de courir après la reconnaissance du Génocide ou la pénalisation de sa négation, **il importe de pérenniser notre langue, seul vecteur de notre culture tri-millénaire.** Pour cela, outre de nouvelles écoles, un quotidien, véritable tribune de notre communauté —dans lequel la langue de Mesrob Machtotz aurait toute sa place— est une nécessité primordiale.

En remerciant Arpik Missakian et Arpi Totoyan pour tout ce qu'elles ont fait pour «Haratch» durant des décennies, moi qui ai eu l'honneur d'y collaborer très modestement ces dernières années, j'ai rédigé mon dernier article en français non pour me lamenter, mais pour formuler un message d'espoir pour un «Haratch-bis» futur, afin que le vide ne se transforme pas en désert.

Marseille, le 20 mai 2009

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԱԽՈՑԵԱՆ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆԻ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հայ լեզուին չուրջ գոյութիւն ունին նախապաշարումները:

Հին տեսութիւն մը, զոր դասապարտեց Վանտրիէս, պատգամ կը կարդար· «ժողովուրդն է որ լեզու կը չինէ»: Այո՛, հասկցանք, կը հաւատա՛նք, թէ «ժողովուրդն է որ լեզու կը չինէ», ապահովաբար կ'ուզեն ըսել թէ «կը ստեղծէ»: Բայց ինչ որ ժողովուրդը կը չինէ կամ կը ստեղծէ, գրագէտը կը մշակէ: Արդ, մշակում կը նշանակէ ստեղծում: Ի՞նչ պատկեր պիտի ներկայացնէր, երեւակայեցէք, յունարէնը կամ հայերէնը, եթէ մնար ժողովուրդին ստեղծած եւ խօսած ձեւով, եթէ մշակած չըլլար զայն իր գրագէտը:

Գերման միտքը, զարգացնելով լուտերական դպրոցը, որ չախ-չախիչ հարուած մը տուաւ լատիներէն լեզուին համաեւրոպական, Ժ.Զ. դարուն տուաւ կոչնակի մը դերը, արթնցնելու համար ժողովուրդները, մանաւանդ փոքրերը, որպէսզի մշակեն իրենց ինքնատիպ ժառանգութիւնները, մասնաւորաբար՝ ինչ որ ազգային է եւ տեղական:

Այստեղ կը թողում այս գաղափարին պատմութիւնը, որ կը հասնի մինչեւ Ֆրանսական յեղափոխութիւն,— հատորներ կը պահանջէ նիւթը:

Մեր մէջ, Աբովեան ի վիճակի չէր ըմբռնելու այս գաղափարին վտանգը: Ոչ ալ այն «իրապաշտ» գրագէտները, որոնք ժողովուրդը խօսեցնելու կամ գրականութիւնը ժողովուրդին տանելու հրաւէրին մէջ, դիւրին յաղթանակներ մխայն փնտռեցին: Տարագը պեղեցիկ էր, նոյնիսկ նուիրական, բայց ոչ յատուկ մեր պայմաններուն կամ ցրենի այն արտին, ուր սեւ որոմն ու կարմիր հարսնուկը, տեղին աշխարհագրական անունն իսկ փոխելու աստիճան չատցած, կրնային խաթարել հունձքին որակը:

Անհրաժեշտ էր մշակում, այս բառին ամէնէն լայն ու գիտական առումով: Կոմիտաս, այն հանճարեղ միտքը, ըմբռնեց տարագին իսկական խմաստը,— ու մշակեց: Իր բաղած ժողովրդական երգերը մշակուած են թէ՛ բառերով, թէ՛ եղանակով: Կրնաք,— դժուար չէ —, երեւակայել հայ երգին պատկերը՝ եթէ Կոմիտաս երաժշտութիւն տար մեզի այն ձեւով որ գրականութիւն տուին Աբովեան եւ Պոլսոյ իրապաշները:

Արդ, Շ. Մխսքեան կատարեց հայ լեզուին մէջ, ինչ որ կատարեց Կոմիտաս հայ երաժշտութեան մէջ,— գտում, մշակում: Դուրս նետեց թրքական սեւ որոմը, արտին քարն ու զպատուկը, առաւ սպիտակ եւ ազնիւ մարմուսը՝ տալու համար նաչիհ, ամէնէն նուրբ ալիւրը, թաւչանման եւ քաղցրահամ:

Եթէ արդի արեւմտահայերէնը հասած է մինչեւ այժմ չգերագանցուած բարձրութեան մը,— եւ իրողութիւն է ասիկա —, չատ բան կը պարտինք Շ. Մխսքեանի:

Հետաքրքրական է հետեւիլ իր իսկ լեզուին յեղաշրջութեան գիծին, Սուրիահոգակէն մինչեւ Յառաջ: Սկիզբը, աւելի երկար էր իր պարբերութիւնը: Տարօրինակ խորչանք մը ցոյց կուտար հանդէպ կարգ մը բառերու,— զգլխիչ, ըմբռնշխնել: Հնչական դժուարութի՞ւնն էր պատճառը,— չեմ կարծեր, աւելի դժուար արտասանելի բառեր ալ ունինք: Ճիշդ է թէ կ'աշխատէր իր խօսքին տալ մանայատուկ երաժշտութիւն մը, բայց առաւելապէս կը փնտռէր պատկերաւոր ձեւը,— նկարչագէզ է իր ոճը, վրձինի հարուածներ տալու եղանակով մը՝ իր կարճ նախադասութիւնները գոյնի ալիքներ են կարծես, որ կը յաջորդեն իրարու:

Իր լեզուն ակրէսիվ է հոն ուր պատուելի պիտի դառնար ուրիշ մը՝ հակաճառողին դէմ յանդիման, ու գրչածած միակ զէնքը՝ քիչ մը թթու, որ բնաւմի ձեւովը, յաճախ, ընդվզում չի պատճառեր... ընդունողին:

Լեզուի մաքրութեան իր սէրն էր, որ կը մղէր զինք համբերութեամբ սրբագրելու իր մեծ ու պզտիկ աշխատակիցներուն լեզուն,— այսպէս է որ գոյութիւն ունի այսօր «Յառաջ»ի հայերէն մը:

Ի՞նչ յատկանիշով կը ներկայանայ այս տարբը:

Նախ ուղիղ քերականութիւն մը: Հախտել համաձայնութեան տանդեական օրէնքները՝ իրենց յատուկ մանրամասնութեան մէջ: Դէմ էր, օրինակ, Օշականի... աճապարանքին, որ գաղափարներու եւ պատկերներու հեղեղին մէջ՝ կը ջնջէր կամ «կ'ուտէր» մակրայը, թէեւ իր կարգին՝ աւելորդ կը գտնէր անվնաս եւ ամէնէն հնայղական չաղկապը, որ չատ սիրելի է Աատուածաշունչ Մատեանին: Դէմ էր, վերջապէս, մակրայի այն ձեւին (Նարեկացի եւ Սիամանթօ), որ մակբայական ածանցը կը կրկնէ իր պոչին վրայ անհաճոյ յօրանջով մը,— զգալիօրէն, կը նախընտրէր ըսել՝ զգալի կերպով:

Այս ուղիղ քերականութեան հետ՝ գրականութենէն կը պահանջէր ժուժկալութիւն: Օշական դէմ էր յատկապէս ածականներուն, Շ. Մխսքեան՝ բառերու բազմութեան: Ուժեղ է պարբերութիւնը, թեթեւաչարժ եւ աչխոյժ, երբ չատ հագուած չէ, երբ չատ զարդարուած չէ, նոյնիսկ միան ալ պակաս՝ երբ նիհար է կազմուածքով:

Լեզուն հարստացնելու, ճոխացնելու համար՝ կ'առաջարկէր ոչ թէ գործածել օտար բառեր, ինչպէս սովորութիւն է կարդ մը արեւելահայ գրողներու մօտ, այլ նախ փնտռել համապատասխանը մեր հին մատենագրութեան մէջ, հրկրորդ մեր բազմաթիւ բարբառներու մէջ: Եթէ կը պակսի, կերտել նորը՝ վարպետութեամբ եւ համաձայն մեր լեզուին օրէնքներուն: Այս մտահոգութեամբ՝ Յառաջ մեր լեզուին տուած է նորակերտ բազմաթիւ բառեր, յաջող եւ դեղեցիկ: Կ'ընդունէր որ Երեւանի մէջ եւս, այժմ, կը գործածուին բառեր, որոնք կամ առնուած են հին մատենագրութենէն, կամ կերտուած են նորապէս եւ վարպետութեամբ:

Արդի աչխարհաբարին մեծագոյն ուսուցիչը... գրաբարն է, կ'ըսէր եւ իրաւունք ունէր:

Արեւմտահայերէնի ապագային մասին՝ կը բաժնէր մտահոգութիւնը, զոր կարելի չէ ծածկել կամ ուրանալ:

Երբ կը խմբագրէր Ազատամարտ չաբաթաթերթը, բացաւ հարցում մը,— տեսակ մը հրապարակային խորհրդակցութիւն՝ երկու բարբառներու միացման, արեւելահայերէնի եւ արեւմտահայերէնի ձուլման կարելիութիւններուն մասին: Պատասխանեցին գրագէտներ եւ լեզուագէտներ: Եզրակացութիւնը՝ վաղաժամ կը համարուէր միացման փորձ մը: Այս վերջին տարիներուն, ձայն մը լսուեցաւ Երեւանէն, ապահովաբար իմատակի մը յայտարարութիւնը, որ պետական լեզու կը յայտարարէր արեւելահայերէնը, իսկ արեւմտահայերէնը՝ կորստեան դատապարտուած իբրեւ գաւառաբարբառ: Շ. Մխսքեան պատասխանեց անմիջապէս, պաշտպանելով արեւմտա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԱՌԻԹՈՎ ՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՀԱՄԱՐ

Մեծ ցաւով իմացանք, որ Փարիզի «Յառաջ» թերթը բաժնեգրութիւն է յայտարարել մինչեւ 2009 Թուականի Մայիս եւ Յունիսից յետոյ թերթն այլեւս լոյս չի տեսնելու՝ թերթը փակուելու է:

«Յառաջ»ը հիմնադրուել է 1925 Թուականին, նշանաւոր գործիչ եւ հրապարակագիր Շաւարշ Միսաքեանի ջանքերով: Տասնամեակներ շարունակ Շաւարշ Միսաքեանը խմբագրել է իր հիմնադրած լրագիրը մեծ նուիրումով ու եռանդով եւ կարողացել է թերթը պահել անհրաժեշտ մակարդակի ու բարձրութեան վրայ: Շաւարշ Միսաքեանից յետոյ նոյն գործը նոյն նուիրումով ու սրբութեամբ շարունակում է դուստրը՝ հայ լրագրութեան ամենանշանաւոր դէմքերից մէկը՝ Արփիկ Միսաքեանը: «Յառաջ»ի ու խմբագիրների մասին կարելի է շատ խօսել ու գրել եւ չսպառել նիւթը: Համոզուած ենք, որ այդ մասին գրքեր եւ ուսումնասիրութիւններ են գրուելու:

Իսկական թերթն այն է, որի էջերում ժողովուրդը տեսնում է ինքն իրեն, խօսում է ինքն իր հետ, ճանաչում է իր էութիւնը, այդ թերթի էջերում է որոնում իրեն յուզող հարցերի պատասխանները: «Յառաջ»ը տասնեակ տարիներ եղել է այդպիսին: Եւ հիմա, ցաւ ի սիրտ, թերթը դադարեցնում է իր գործունէութիւնը:

Հազիւ թէ կարիք կայ ասելու կամ բացատրելու, թէ ինչ առաքելութիւն ու նշանակութիւն ունի հայ լրագիրը հայ ժողովրդի, հայ համայնքի կեանքում: Մի բան, որ առանձին է ու անյետաձգելի. հայ գրականութեան եւ մշակոյթի հետ հայ մամուլը, հայ լրագիրն է ձեւաւորել մեր ազգային ինքնագիտակցութիւնը եւ մեզ՝ իբրեւ ժողովրդի:

Անկարելի է այսօր պատկերացնել Ֆրանսիայի հայ համայնքն առանց «Յառաջ»ի, առանց «Յառաջ»ի նըման որեւէ այլ լրագրի: Հայ լրագիրն է, որ միաւորում է մարդկանց, ի մի բերում նրանց ջանքերը, անհատական գիտակցութիւնն ու գործունէութիւնը եւ դնում ազգային հիմքերի վրայ: Լրագիրը ամրացնող այն ուժն է, որ ի մի է բերում ազգի հոգեկան եւ ֆիզիքական եռանդն ու կարողութիւնները:

Իսկ իր ուժերով եւ կարողութեամբ Ֆրանսահայութիւնը միշտ էլ եղել է հայ՝ թերեւս ամենազօրաւոր համայնքը, զօրաւոր՝ իր բացառիկ անհատներով, գրականութեամբ, արուեստի ու մշակոյթի փառահեղ դէմքերով ու ներկայացուցիչներով, փայլուն գործունէութիւն ծաւալած եւ այսօր էլ նոյնը չարունակող ազգային գործիչներով ու բարերարներով եւ, վերջապէս, հայութեանը, իրենց արմատներին եւ հայրենիքին նուիրուած բոլոր Ֆրանսահայերով: Եւ, իրօք, անկրկնելի է այս նոյն Ֆրանսահայութեանը պատկերացնել առանց իր լրագրի եւ առանց իր մաքի ասպրէզի, առանց իր ձայնի, առանց ինստիտուցիոնալ այդ կառոյցի:

Մենք յուսով ենք, որ զօրեղ ու զօրաւոր Ֆրանսահայութիւնը ուշի եւ միջոց կը գտնի պահպանելու «Յառաջ»ը: Իսկ եթէ դա այսօր այլեւս անկարելի է, ապա՝ պահպանելու «Յառաջ»ի մշակած բարձր աւանդները եւ ունենալու իր լրագիրը, որ ազգանպաստ ու ազգանուէր գործունէութեամբ արժանի լինի կոչուելու «Յառաջ»ի ժառանգորդը...

ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆ, Նկարիչ
ԵՈՒԱՆԴ ՏԷՐ-ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ, Գրականագէտ
ՎԱՀԱԳՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ, Գրող
ԼԵՒՈՆ ԽԵՉՈՅԵԱՆ, Գրող
ԳՈՀԱՐ ԱՃԵՄԵԱՆ, Լրագրող
ԱՍՏՂԻԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ,
Հայաստանի լրագրողների միութեան նախագահ
ԳԷՈՐԳ ԵԱՉՃԵԱՆ,
Հրապարակախօս
ԼԵՒՈՆ ԱՆԱՆԵԱՆ,
Հայաստանի գրողների միութեան նախագահ
ՏԻԳՐԱՆ ՄԱՆՍՈՒՐԵԱՆ,
Կոմպոզիտոր
ԿԱՐԻՆ ԱՂԱՄԵԱՆ,
Հայաստանի նկարիչների միութեան նախագահ
ՎԼԱԴԻՄԻՐ ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆ,
ՀՀ գիտութիւնների ազգային ակադեմիայի փոխնախագահ
ՀՐԱՉԵԱՅ ԹԱՄՐԱԶԵԱՆ,
Մատենադարանի տնօրէն
ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ, Խմբագիր

«Ա զ գ»
Երեւան – Մայիս 27, 2009

«ՅԱՌԱՋ»ԻՆ

«Յառաջ»ի դադարեցումը մեծ բաց մը պիտի ստեղծէ Ֆրանսահայ գաղութին մէջ ու արեւմտահայ մամուլի ընտանիքէն ներս:

Այս օրերուն եղաւ մեր գաղութի ամենակարեւոր հիմնադիրներէն ու կազմաւորողներէն մին:

Եղաւ վկայ, բանբեր, խղճի ձայն ու ամէնօրեայ խօսակից:

Կերտեց սերունդներ բայց, աւա՛ղ, սերունդները զինք չպահեցին:

Անողոք տրամաբանութիւն. առանց դպրոցին լեզուն չսպրիր, առանց լեզուին մամուլը չսպրիր:

«Յառաջ» դիմադրեց ու տոկաց աւելի սահմաններէն անդին:

Այս գաղութը մեծ տուրք ունի Շաւարշ եւ Արփիկ Միսաքեանի հանդէպ: Յարգանքի ու երախտագիտութեան տուրք:

Երկու կեանքեր՝ նուիրուած հայ դիրին ու մամուլին: Իրենց ազդին ծառայ՝ ազգը իրենց չնորհակալ:

Վարձքերնիդ կատար:

ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐՉԵԱՆ

ՆԱՄԱԿԱՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՓԱԿՄԱՆ ԱՌԹԻԻ

ԽՄԲ.- «Յառաջ»ի փակման առթիւ, ստացանք բազմաթիւ նամակներ, ուր ընթերցողները իրենց ցաւը կը յայտնէին: Ստորեւ փոքր ծաղկաթաղ մը կարգ մը նամակներէ:

ՅԱՐԳԱՐԱՆՔԱՆ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ» ՕՐԱԹԵՐԹԻ

... «Յառաջ»ը, որոշ ձեւով, արեւմտահայ աշխարհ կոչուած կրասեալ դրախտին պատմութեան, կեանքին ու անոր մշակոյթին երկարաձգումն էր եւրոպական ափերուն վրայ, եւ այժմ որ ընդմիշտ պիտի լռէ, այդ աշխարհն է, իր բովանդակ ոգեղէն հարստութեամբ, որ աւելի եւս պիտի դերեզմանուի: Իսկ թերթին չիջումէն եաք, այլեւս ո՞վ պիտի պայքարի պաշտպանելու համար Հայուն մարդկային ու ազգային այն արժէքները որ դարերով ողնասիւնն եղած են մեր հաւաքական կեանքին ու գրաւականը՝ մեր գոյատեւման:

Ո՞վ պիտի մաքառի Մեծասքանչին ազճատման դէմ. ո՞վ պիտի պաշտպանէ Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը. ո՞վ դիմակազերծ պիտի ընէ հայեւթուրք հաշտութեան կասկածելի յանձնախումբերուն եւ ֆութպոլային տարակուսելի դիւանագիտութեան կողմէ լարուած ծուղակները:

Ո՞վ պիտի...

Եւ տակաւին բազմաթիւ «ո՞վ պիտի»ներ:

Եւ վերջապէս ո՞վ արդար անդրդողութեամբ ու ազնուական հպարտութեամբ պիտի պայքարի մեր ազգային արժանապատուութիւնը սակարկումի նիւթի չվերածելու համար:

«Յառաջ»ն այս ամէնն էր ու տակաւին շատ աւելին: Իր չիջումով շրջան մը կը փակուի. նորէն հայկական թերթեր պիտի հրատարակուին, բայց ոչ՝ հայերէն լեզուով, եւ ոչ՝ Հայերու, այլ ծագումո՛վ Հայերու համար: Սակայն լեզուն ոգի ալ է ու հայագիր թերթին մահով այդ ոգին ալ դատապարտուած է մահուան:

Գիտեմ թէ «Յառաջ»ի փակումը տրուած որոշման մը հետեւանքն եղած պիտի չըլլայ ու այսօր ձեր սիրտը կ'արիւնի: Բայց հերոսաբար — այո՛ հերոսաբար, որովհետեւ այս պայմաններուն տակ հայերէն լեզուով օրաթերթ հրատարակելը հերոսութեան համազօր է — այքան տարի հոսանքին դէմ թիավարելէ եաք՝ դէթ մխիթարութիւնը պիտի ունենաք թէ աւելիովն իսկ արժանի էք հայ ազգին գնահատանքին ու երախտագիտութեան:

Իսկ վստահ եղէ՛ք որ թերթին փակումը չատեր անտէր եւ որբ պիտի ձգէ, որոնց մէջ նաեւ ես:

Անկեղծ զգացումներով ու երախտապարտ սրտով,

Ձերդ՝
ՍՈՒՐԻՆ ԾՈՎԻԿԵԱՆ

վեճետիկ

Սիրելի Արփիկ,

Անհաւատալի բայց իրաւ որ կարդացի ու տխրեցայ 2009 Մայիս 16-17 Թուակիր «Յառաջ»ին մէջ ձեր ստորագրութեամբ՝ տանս հայապահպանութեան լոյսին խաւարումը... Ֆրանսայէն մինչեւ Լոնտոն, ամէն օր ինծի փնտռող եւ դրպռնիս մէջ ինծի ընկերացող, մօտ 50 երկար տարիներուն քաղցր օրերուն ընթացքին, «Յառաջ»ին վերջնականապէս դադրումին համակրելի բօթը...

Լոնտոնի մէջ օտարացումի դռնեըը բախող, հայկական մամուլէն զրկուած հազարաւոր Հայերու խառնարանին մէջ, «Յառաջ»ը հայապահպանութեանս ծարաւը յագեցուց եւ ինծի պահեց պայքարող ըմբոստ այնճարցի մը...

Սիրելի Արփիկ, կը խոնարհիմ ձեր հօրը՝ Մեծն Շաւարշին կատարած գործունէութեան բարձրութեան առջեւ եւ մանաւանդ սրտանց կը չնորհակալեմ ձեր ամէնօրեայ անխոնջ գոհատքով անցնող բազմաթիւ տարիներու ընթացքին «Յառաջ» օրաթերթին լոյս ընծայումը:

Մնաս բարեաւ կեանքի ընկերս անմոռանալի «Յառաջ»ս...

Երախտապարտ զգացումով եւ խոր յուզումով՝

ՄՈՎՍԷՍ ՋԱՓԱՐԵԱՆ

Chère Arpik,

Je viens de lire votre édito si juste et digne. Cela faisait longtemps que vous aviez appris à regarder la difficulté de face. Vous aurez fait seule, terriblement seule, ce qu'il était possible de faire —et même au-delà de ce qui pouvait s'imaginer. C'est toute une vie, la vôtre, qui entre à présent, à pas assurés, dans l'histoire de la Diaspora. Chacun de vos engagements a été inspiré par une vision claire de l'avenir comme de votre refus de céder à la tyrannie de la pensée convenue, trop répandue chez nous. Vous avez pu transmettre à votre tour le legs que vous ont confié votre père et ses contemporains, mais en le rendant plus précieux car vous l'avez fait évoluer sans jamais contredire ou trahir l'essentiel. Vous avez été et resterez la passeuse de leurs espoirs et de leurs défis. J'ignore ce qui nous attend mais je sais que, sans courage, sans lucidité, et sans efforts, rien n'aura de sens. Vous parvenez à rappeler tout cela, jour après jour, à ceux qui, sans vous, auraient refusé de se faire soigner contre la pire maladie du siècle : l'indifférence.

Il n'empêche que je suis triste de votre tristesse. Je pense beaucoup à vous.

Edouard JAKHIAN

Bruxelles

Madame,

Je suis désappointée d'apprendre l'arrêt de la publication du journal «Haratch». Les lecteurs arméniens perdent un grand quotidien qui a permis à tant de lecteurs d'être au plus près de l'actualité arménienne. A ma connaissance, vous êtes le seul quotidien en France à écrire en arménien, ce qui a permis à des générations de feuilleter et de s'approprier cet alphabet unique, si riche et notre langue.

Je vous remercie au nom de ma mère et toute la famille.

Aznive CAILLAULT

Fontaine, le 18 mai 2009

1958

(Շար. Ա. էջէն)

զում, ունենք օրէցօր չէնացող ու զարգացող Հայաստանի Հանրապետութիւն եւ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւն:

Մենք պէտք է գիտակցենք այդ յաղթանակների արժէքը եւ պահպանենք այն աչքի լոյսի պէս: Պահպանենք ու համատեղ ուժերով կառուցենք մեր երկիրը, ջանք ու եռանդ չխնայենք Հայոց պետականութեան ամրապնդման համար եւ սերունդներին թողնենք հզօր ու բարգաւաճ Հայրենիք՝ բոլոր Հայերի երազանքը»:

* * *

«ԿԼԻԿԻԱ»ՅԷՆ ԵՏՔ «ԱՐՄԷՆԻԱ»ՅԻ ՆԱԻԱՐԿՈՒՄԸ

«Արմէնիա» միակայմ պբօսանաւը 1991-ին Պորտոյի նաւաշինարանին մէջ կառուցուած է. ունի 23 մեթր երկայնք, 6 մեթր լայնք: Երկու կողմերուն վրայ լաթիներառ արձանագրուած է «ԱՐՄԷՆԻԱ»: Կեդրոնին՝ յաւերժութեան նշանը կայ, հայկական խաչը եւ հայկական արբուբենին 36 դիրերը: Արձանագրութեան նաւահանգիստը Երեւանն է:

Նաւը Զօրի Բալայեանի գլխաւորած արշաւախումբին հետ Մայիս 28ին Սպանիոյ Վալենսիա նաւահանգիստէն մեկնած է շուրջ մէկ տարուան նաւագնացութեան մը: Արշաւախումբը կը բաղկանայ Սամուէլ Կարապետեանէ (նաւապետ), Արմէն Նազարեանէ, Հայկ Բազալեանէ, Մուշեղ Բարսեղեանէ, Սամուէլ Սարգսեանէ, Վահագն Մաթեւոսեանէ: Բոլորն ալ «Կիլիկիա» առագաստանաւով փորձառութեան տիրացած ծովայիններ են:

Նախատեսուած ուղեգիծը կ'ընդգրկէ Ճիպրալթարը, Ատլանտեան Ովկիանոսը, Հարաւային Ամերիկան, Խաղաղականը, Նոր Զելանտան, Աւստրալիան, Հնդկական Ովկիանոսը, Սինկափուրը, Հընդկաստանը, Պարսից Ծոցը,, Կարմիր Ծովը, Սուէզի Ջրանցքը, Միջերկրականը, հանգըրուանելու համար Պէյրութի նաւահանգիստը: Նաւը կայքեր կ'ունենայ հայկական մեծ համայնքներ գտնուած վայրեր:

Մայիս 28ին Վալենսիայի կեդրոնական հրապարակին վրայ հանդիսաւոր արարողութիւն մը տեղի ունեցած է, մասնակցութեամբ Հայաստանի կառավարական պատուիրակութեան, Սփիւռքի նախարարին, Սպանիոյ մէջ Հայաստանի հիւպատոսութեան, Վալենսիայի քաղաքի ու մարզի ներկայացուցիչներուն:

Նաւարկումի ելլելէ առաջ աճնակազմը ընդունուած է նախագահ Ս. Սարգսեանի կողմէ:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ՝ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՄԷՆԷՆ ԽԱՌՆԱՐԻԿ ՔՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Եւրոպացի գիտնականներ եւրոպացի ժողովուրդներուն վրայ ծիներու ուսումնասիրութիւն մը կատարած են, տեսնելու համար թէ ո՛ր ցեղը ամէնէն զտարիւնն է: Արդիւնքները ցոյց տուած են որ այդ կոչումին ամէնէն մօտ գտնուողը Ռուսերն են: Իսկ Թուրքերը ամէնէն խառնարիւնը յայտնուած են: Սառւցուած է որ իրենց ծնային կառոյցը ութ տարբեր ցեղերու ծիները կը պարունակէ: Եւրոպայի ու Թուրքիոյ չրջապատի ժողովուրդներուն ոչ մէկը ծիներու այնքան խառն պատկեր մը պարզած է:

Թրքական աղբիւրներ անդրադառնալով լուրին, կը գրէին թէ ուսումնասիրութեան արդիւնքը Թուրքիոյ մէջ «գտարիւն Թուրք»ի ծաւալուն վէճի մը պատճառ պիտի ըլլայ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՊԱՄԱ չատ խիստ լեզու մը կը գործածէ Իսրայէլի հետ եւ ներկայ կացութիւնը նեղը կը դնէ Նեթանիահուն, որ մէկ կողմէ կը քննադատուի ԱՄՆ-ու կողմէ եւ մեւս կողմէ դժգոհ կը ձգէ ծայրայեղ աջի իր դաշնակիցները: Նեթանիահու չուզեր աւելի լարել Ամերիկայի հետ իր յարաբերութիւնները եւ կը նախընտրէ ընդառաջ երթալ Օպամայի հրահանգին՝ վերջ տալու իր պաղեստինական քաղաքականութեան, բայց այդ ալ կը կատեցընէ իսրայէլեան ծայրայեղ աջը:

ԻՐԱՆի մէջ, Աֆղանիստանի եւ Փաքիստանի սահմաններուն մօտ (Սիստան) ռումբով ոճրափորձ մը գործուած է մզկիթի մը մէջ եւ որու հետեւանքով 30 հոգի մեռած ու 60 ուրիշներ ալ վիրաւորուած են:

ԱՄԵՐԻԿԱՅի զինուորներու Ապու Ղրայիպի բանտին մէջ իրաքցի բանտարկեալներու կիրարկած չարչարանքներուն նկարները ցոյց կու տան սեռային չահագործումներ, բռնաբարումներ եւ ամէն տեսակի զզուելի արարքներ, ըստ «Տէյլի Թելեկրաֆ»ի: Միացեալ Նահանգներու պաշտպանութեան նախարարութիւնը կը հերքէ, թէեւ բրիտանական օրաթերթը կը հաստատէ որ այդ նկարները ձեռքը հասած են Անթոնիօ Թակուպայի, որու պաշտօնն է քննել այդ արարքներուն բնոյթը, նշանակուած է Ամերիկացիներուն կողմէ:

ՈՒԿՐԱՆԻՈՑ նախագահը Իուշչէնկօ զայրացուցած է Անգարան երբ ուզած է որ Պոլսոյ Ցունաց տիեզերական պատրիարքարանը մասնաճիւղ մը բանայ Կիեւի մէջ: Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարութիւնը անմիջապէս հակազդած է թէ Լոզանի դաշնագրով պատրիարքը նման իրաւասութիւն չունի ու նման բան կարելի չէ: Պատրիարքարանը յստակ պատասխան մը տուած չէ: Իուշչէնկոյի առաջարկը ձգտում մը կը նկատուի Մոսկուայի եկեղեցիէն անջատուելու եւ ուկրանական մէկ օրթոտոքս եկեղեցի մը հիմնելու: Ներկայիս Ուկրանիոյ մէջ եկեղեցին եռաղլուխ վիճակ մը ունի ու նախագահը տիեզերական պատրիարքին անցեալ Յունիսին կիեւ այցին անկէ իմնդրած է որ զօրավիգ ըլլայ իրեն, երկրին մէջ եկեղեցական միութիւն մը իրականացնելու:

ԹՈՒՐՔ զինեալ ուժեր ամբակոծած են Հիւսիսային Իրաքի քրտական դիրքերը: Նոյն առեն ցամաքային լայնածաւալ գործողութեան ձեռնարկելով: Այդ ընթացքին Հոքքեարիի մէջ գործողութեան մեկնած զինուորներու դէմ ականներով լարուած ծուղակ մը վեց զինուորի մահուան պատճառ եղած է:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆի Փաքթիքա գաւառին մէջ, Մայիս 27էն 28ի գիշերը աֆղան ոստիկանութիւնը եւ ամերիկեան բանակը 34 թալիպան սպաննած են:

ԱՇԽԱՏԱՆՔի միջազգային դրամենեակին տուեալներուն համաձայն, 2009ին գործազուրկներու թիւը պիտի հասնի 239 միլիոնի, ինչ որ մրցանիշ մըն է: Այս թիւը կը նշանակէ 7,4%ի համեմատութիւն մը համաշխարհային չափանիշով:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Վահրամ Աժտերեան 500 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր ծնողաց՝ Արմէն եւ Նուարդ Աժտերեանի յիշատակին:

ՆՈՒԻԷՐ

Պ. Կարապետ Տէվրիէնեան 100 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAINE

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑԹ

Շահան Շահնուրի
«ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ»
(«LA RETRAITE SANS FANFARE»)
գրքի թարգմանութեան առթիւ
հանդիպում ԳՐԻԳՈՐ ՊԱԼՏԵԱՆի հետ
երկուշաբթի, Յունիս 8, ժամը 20·30ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ,
17 rue Bleue — 75009 Paris

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ
ԱՄԱՌՆԱՑԻՆ ՀԱՒԱՔ՝

ՓՈՐՈՒՄ 2009

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՅՈՒԼԻՍ 13ԷՆ 26

- Դասախօսութիւններ, պրոյեներ
- Այցելութիւններ պատմական եւ մշակութային վայրեր
- Պատրաստներ՝ Հայաստանի տեսարժան վայրերը
- Գիշերային հաճելի եւ ընկերային մթնոլորտ:

Արձանագրութեան համար դիմել՝
ՀՈՒՐԻԿ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆի. –
– 01·42·29·10·24
– 06·14·74·92·97

Péniche ANAKO

CONCERTS EN JUIN

- Mercredi 10 juin à 20h30
  DILKASH — Trio Saz-peloul-kanone
  Vartan ARSLANIAN - saz
  Philippe CHAHBAZIAN - peloul
  Aïda NERGARARIAN - kanone

* * *

- Vendredi 19 juin à 20h30
  MASSIS — chansons arméniennes et italiennes.
  Chahan DINANIAN - violoncelle.

Contact : 01 42 06 74 26
Courriel : info@penicheanako.org
Site internet : peniche.anako.org

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ
ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
ԵՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՆԵՐՈՒ
ՀԱՄԱՐ

Եզակի եւ խէֆալական վայրը ինչոյքի ու տօնական հաւաքոյթներու համար՝ ամուսնութիւն, կնունք, տարեդարձ, հիւրասիրութիւն:

Ինչպէս նաեւ՝ մասնագիտական ասպարէզի մէջ, համագումար, արհեստավարժական վերապատրաստութիւն, ցուցահանդէս, նորարարութեան ցուցադրութիւն:

Փարիզի կեդրոնը, 19րդ թաղամասի մէջ, Վիլէթի աւազանի ափին – 100 հոգինոց սրահ մը, որ ունի պատառոտ, ճայնասփռում, լուսաւորում ու լուսարձակում բոլոր յարմարանքները:

Դիմել·–
Հեռ·– 06·10·46·08·83
կապ – info@penicheanako.org
կայքէջ – peniche.anako.org

ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան կուսակցութեան Ֆրանսայի Շրջանի վարիչ մարմինը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ Կիրակի, Յունիս 21ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եւ Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցիներուն մէջ

ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԿՈՄԱՆ ԿԱԶՄԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

յիշատակին, որոնք միանգամայն կախարդան բարձրացան 1915 Յունիս 15ին եւ իրենց կեանքը մատուցին որ ապրի Հայը:

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
ԻՍԻ

Կազոյա Ծովի Իսիի «Տ. Սէրբնկիւլեան» մանկապիւղի հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի Սեպտեմբեր 15ին: Դասընթացքները ունին տարբեր մակարդակներ.

– Նախակրթարան (6 տարեկանէն կրկսեալ),
– Միջնակարգ – երկրորդական,
– Պաքալօրէայի նախապատրաստական եւ Պաքալօրէա,
– Զափահասներ:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի օրերը ժամը 18էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

45 rue de la Défense,
92130 Issy-les-Moulineaux

Արձանագրութիւն եւ տեղեկութիւն տեղւոյն վրայ, կամ հեռաձայնել՝
01·46·42·45·25 / 06·82·89·16·44
թիւերուն, Շաբէ Կիրակոսեանին:

□

Arnouville-lès-Gonesse

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **«Astrig»** du Val d'Oise organise, mensuellement, un après-midi «Rencontre et Culture».

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous, à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse :

- **le lundi 8 juin — Thème du jour : les origines de la Croix Bleue**

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

* * *

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section **Astrig** du Val d'Oise, vous informe que la CHORALE ASTRIG (adultes) se produira le **samedi 6 juin à 20h30** à l'Eglise catholique — avenue Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse sous la direction du Maestro Haig SARKISSIAN.

Cette manifestation sera suivie d'un cocktail dans le local de la Croix Bleue. Entrée libre.

Venez nombreux passer une agréable soirée.
Renseignement :
Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

□

SEVRAN - LIVRY

La
Section **«D. Missakian»** de Sevran-Livry vous propose une journée en Picardie
le dimanche 14 juin
Au programme :
— Croisière déjeuner sur la Somme
— Visite de la Cathédrale d'Amiens
Départ en car à 8h30 de la mairie de Livry-Gargan.
P.A.F. : 55 euros
Réservations auprès de Madeleine :
01 43 10 04 96
Attention nombre de places limité.